„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XXX. évf. 1. szám

2019. február

300,– Ft

Akart-e Jézus egyházat?

A kereszténység ókori győzelme

A nők szerepe az egyházban

A Vatikán és Kína

Interjú Erwin Kräutlerrel

Bokor – Állam – Egyház

Moha-mese

Lyukas Hiszekegy

Ábrahám monológja

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Környezetvédelem

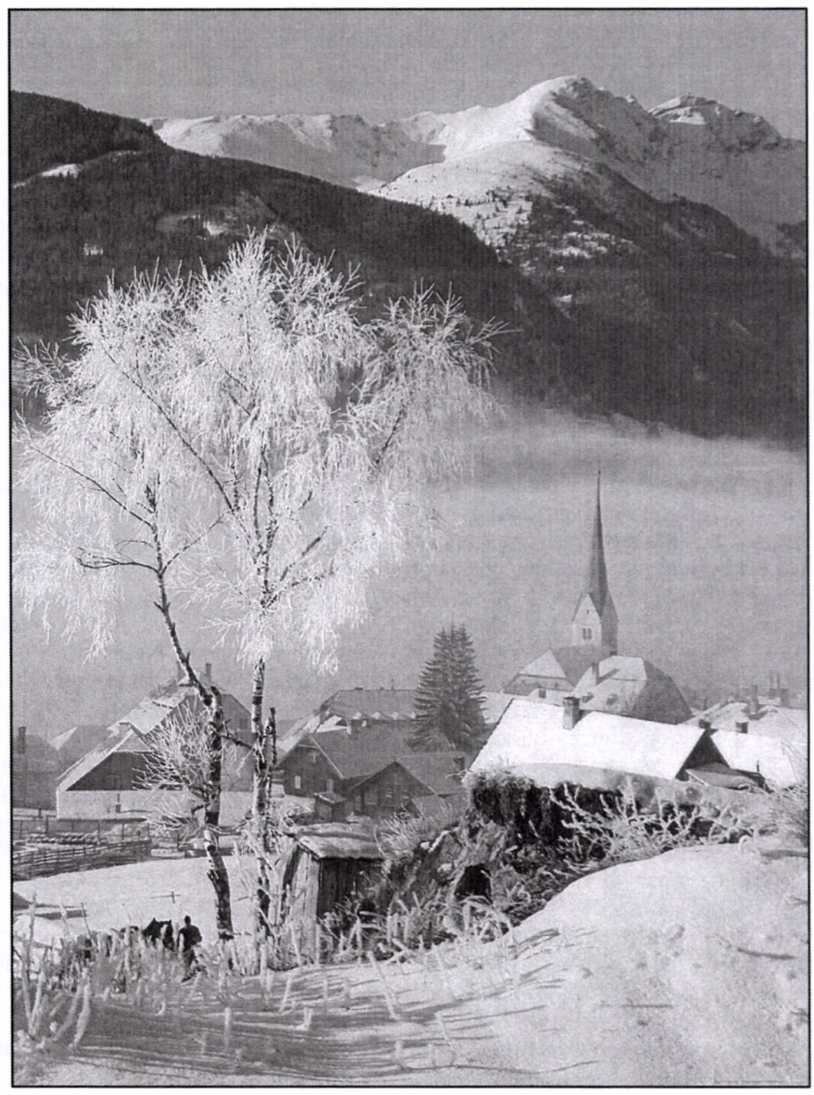

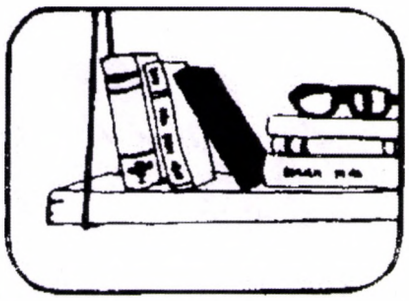

Sárdy Péter

Akart-e jézus egyházat, és ha akart, milyet?

„Jézus az Isten országát várta – de az egyház jött el.” Ez a mondás egy száz évvel ezelőtt élt francia teológus (Alfred Loisy, 1857-1940) tollából származik. Félreértések elkerülése végett: semmilyen hivatalos álláspontot nem képviselek, hanem csupán saját személyes véleményemről lesz itt szó, és ezért eltérhetek a katolikus körökben eddig megszokott gondolatoktól. Mivel a mondottak alapos indoklására itt nincs hely, rámutatok még arra is, hogy gondolataim részletes kifejtése magyar nyelven is megjelent az Elpídia Kiadónál, Jézus kincse emberek kezében címmel. A továbbiakban négy kérdésre szeretnék röviden kitérni.

1. Akart-e Jézus egyházat? – Erre a kérdésre nagyon egyszerű a válasz: Az „egyház” szó Jézus igehirdetésében nem fordul elő. Csak Máté evangéliuma adja kétszer Jézus szájába, de ez a két mondás kétségtelenül későbbi eredetű.

Ha az „egyház” szó olyan emberi közösséget jelez, amelynek tagjait a közösen vallott hit köti össze, nyilvánvaló, hogy Jézus egyháza a zsidó hitközösség volt. Örömhírével csak saját népéhez fordult, s apostolait is kifejezetten a zsidókhoz küldte. (Vö. Mt 10,5: „A pogányokra vívő utakra ne térjetek rá... Forduljatok inkább Izrael házának elveszett juhaihoz.”) Természetes dolognak tartotta ugyan, hogy tanítványai közösséget alkotnak, de nem Izraelen kívül, és semmiképpen sem Izraellel szemben. Jézus tehát nem az egyházat tervezte, hanem az Isten országának beteljesülését várta.

De hát vajon mire gondolt, amikor az Isten országáról beszélt? Erre a kérdésre az evangéliumok nem adnak egyértelmű választ. Albert Schweitzer nyomán sokan mindmáig azt vélik, hogy Jézus a közeli jövőre ugyanazt a nagy apokaliptikus csodát várta és hirdette, amelyet – Lukács tanúsága szerint – zsidó környezete és tanítványai is vártak. Ha valóban ez lett volna tanításának lényege, akkor annyira tévedett volna, hogy szerintem nem lenne érdemes tovább foglalkozni vele. E kérdésnek kézenfekvő megoldása van, ha komolyan vesszük Jézus emberi mivoltát és az első keresztények helyzetét. Lényege az, hogy különbséget kell tennünk két mozzanat között.

Az egyik az, hogy megkeresztelése alkalmával Jézus kimondhatatlan módon megtapasztalta Isten közelségét, a másik, hogy utána beszélnie kellett erről a kinyilatkoztatásról. Az általa hirdetett „Isten országának” pontatlan leírása jól tükrözi azt a visszafogottságot, ami Jézust e téren jellemezte. Az Isten országáról szóló mondásainak tanulmányozása megerősíti ezt a feltevést. Jézus valójában önmagáról beszélt, amikor azt mondta: „Aki nem úgy fogadja az Isten országát, mint egy gyerek, nem jut be oda” (Mk 10,15). Elsősorban ő volt az, aki úgy fogadta a történteket, mint egy gyerek! Ha Isten szeretetéről akart beszélni, amit saját lelkében és a körülötte történt csodás gyógyulásokban megtapasztalt, kézenfekvő volt, hogy az „Isten országa” kifejezést használja, mert ez foglalta összse népének vágyakozását. Bár Jézus ezzel a szóval adta tovább tapasztalatának örömhírét, de eszében sem volt, hogy magáévá tegye környezetének minden apokaliptikus elképzelését.

Ezeket ismerte ugyan, de nem ragaszkodott hozzájuk, hanem gyermekként és meglepődve nézte, hogy mit művel Isten benne és környezetében, és igyekezett megérteni a történteket. Ha tehát meg akarjuk érteni, mit tartott Isten „uralmáról”, országáról, akkor fontos ugyan arra figyelni, amit mondott – de talán még fontosabb arra is gondolni, amit nem mondott! Így feltűnik például, hogy Jézus az Isten országával kapcsolatban sem a Messiásról, sem Izrael központi szerepéről nem beszélt.

Jézus tanítványai őrá vetítették ki messiási várakozásukat: például „a jobbján és a balján akartak ülni” országában, „úgy vélték, Isten országa rögtön meg fog jelenni”, vagy „Dávid fiának” szólították, sőt a jeruzsálemi bevonuláskor ezzel a címmel Messiásnak kiáltották ki őt (Mk 10,36; Mt 21,9; Lk 19,10; Mk 10,47 és másutt). Sok jel mutat arra, hogy ezek az emberek, amikor évtizedekkel később Jézussal kapcsolatos emlékeiket továbbadták, már nem tudtak különbséget tenni a között, amit vártak, és a között, amit hallottak annak idején. Így saját elképzeléseiket is Jézus szájába adhatták!

Velük ellentétben Jézus nem ragaszkodott a népszerű elképzelésekhez, vagy legalábbis nem vetítette ki várakozását a jövőre, hanem csupán elfogulatlanul kereste az eseményekben „az Atya akaratát”. Ezen a módon csak fokozatosan vált világossá számára, hogy mit is jelent valóban „Isten országának közelsége”. Vizsgálatának azonban nem jutott végére, eredményét nem rögzítette le végérvényesen, azaz meglátásaiból nem készített hitvallási formulát. Már ezért sem lehetnek egyértelműek az Isten országáról mondott szavai. Neki elég volt a maga részéről mindent megtenni azért, hogy végre ledőljön a válaszfal, amely népét elválasztotta a szerető Istentől. Feltehetően ezért ment el életét kockáztatva Jeruzsálembe is, de nem tartott eszkatologikus prédikációkat arról, hogy mit várt. Ha ilyesmivel találkozunk az evangéliumokban, azok nem az ő szavai.

Honnét tudom ezt? Miközben mindenki azt várta, hogy Isten uralma „majd eljön”, Jézus folytonosan azt állította, hogy „már eljött” (pl. Mt 11,2-6; Lk 16,16; Lk 11,20; Lk 10,23-24; Lk 4,18-21). Ezt csak úgy lehet értelmezni, hogy számára az Isten országa már jelen volt, és meg is nyilvánult azokban az emberekben, akik készek voltak azt elfogadni. Erre utalt azokkal a példákkal is, amelyekben az Isten országa mint elásott kincs vagy értékes gyöngy szerepel, amit valaki merész elhatározással meg tud szerezni (Mt 13,44-46).

2. kérdésünk: Előkészítette-e Jézus az egyházat? – Várni nem várta. A tizenkét apostol beiktatásával Izrael tizenkét törzsére utalt, amelyek az ő korában már nem

léteztek. Ez a jelképes cselekmény mutatja, hogy Jézus Izrael helyreállítását várta Istentől, de anélkül, hogy ennek beteljesedését mint biztos jövőt hirdette volna. Ez az, ami Jézusban egyedülálló! Képes volt arra, hogy Istenről szerzett tapasztalatát megkülönböztesse saját emberi elképzeléseitől és vágyaitól! Nem gondolta, hogy biztosan látja a jövőt, de nem is akarta azt megszervezni. Teljesen mennyei Atyjára hagyta a kezdeményezést. Ezért nem aggodalmaskodott tanításának továbbadása miatt sem. Egyetlen gondja az volt, hogy minél többen elfogadják meghívását az Isten országába. A mennyei Atyát utánozva, szeretetéből senkit sem akart kizárni, olyannyira, hogy magatartásából teljesen hiányoztak azok a világos határvonalak, amelyek egy intézmény esetén elengedhetetlenek.

Jézus kritikusan viszonyult a farizeusok törvényeskedéséhez és ritualizmusához. Kritikusan szemlélte Keresztelő János és mozgalma aszketizmusát is. Igen visszafogott volt az apokaliptikus elképzelésekkel szemben, jóllehet ezek alkották Isten országáról szóló üzenetének hátterét. Még tanítványainak messiási várakozásaihoz is kritikusan viszonyult. (Csak egy-egy példa: Mk 8,15; Mt 11,11; Lk 17,20-21; Mk 8,29-30). De úgy látszik, egyik esetben sem határolta el magát olyan radikálisan ezektől a vélekedésektől, hogy tanítványait teljesen meggyőzte volna. Nem valamiféle „tiszta tan” mellett szállt síkra, hanem csak azt hangsúlyozta: „Legyetek tökéletesek, mint mennyei Atyátok”, aki különbségtétel nélkül mindenkit szeret!

Lehet-e ezután csodálkozni azon, hogy a Jézus által kritizált áramlatok behatoltak a tanítványok közösségébe, s ott nemsokára olyan természetesnek tekintették azokat, hogy a végén alig lehetett már megkülönböztetni őket Jézus tanításától? Ugyanakkor szerencsére megőrizték Jézus kritikus mondásait is, s így ma felfedezhetjük, miben állt Jézus saját üzenete, és mi az, ami eltér ettől, még ha azt az egyház magáévá tette is. Ilyen, Jézustól eltérő gondolat például a böjtölés (Mk 2,20) vagy a bűnösök „kiközösítése” („Ha az egyházra sem hallgat, legyen számodra olyan, mint a pogány vagy a vámos” [Mt 18,17]. Jézus ezzel ellentétben „vámosokkal és bűnösökkel evett” [Mk 2,16]!).

A 3. kérdés: Mennyiben vezethető vissza az egyház Jézus akaratára? – Ő nem akart ugyan Izraeltől független egyházat alapítani, de olyan kinyilatkoztatást kapott, amely nem csupán környezetének szólt. Ennek továbbadására apostolokat képezett ki, és ha ezeknek később sikerük volt, akkor küldetésük szükségszerűen egy jól szervezett közösséghez vezetett, amely fokozatosan levált Izraeltől.

Az evangéliumok kritikus elemzése napvilágra hozta, milyen módon vették igénybe a tanítványok mesterük tekintélyét egyházuk megalapozásához. Tanítását nemcsak saját helyzetükre alkalmazták, hanem tovább is fejlesztették, és a szükségesnek látszó új gondolatokat egyszerűen Jézus szájába adták. Meglepő szabadsággal kezelték a rájuk hagyományozott „örömhírt”, de ez a szabadságuk nem tudatosult bennük, hanem csupán arra hivatkoztak (ApCsel 1,2-8; 2,1-4), hogy a búcsúzó Jézus a szent Lélek vezetését ígérte nekik.

Noha egyházuk nem volt azonos a Jézus által hirdetett Isten országával, de köze volt hozzá, hiszen az volt a rendeltetése, hogy Jézus küldetését folytassa. Ennek érdekében szükségük volt vezetőkre, istentiszteleti rendre, karitatív szolgálatokra. Arra azonban nem gondoltak, hogy ezekkel az intézményekkel maguk hozták létre az egyházat – és természetesen arra sem gondoltak, hogy mindezt csak szükséges emberi struktúrának nyilvánítsák, és megkülönböztessék attól, ami Jézus számára lényeges volt.

Ezt a különbségtevést az egyház mind a mai napig nem pótolta, mivel sajnálatos módon az ún. „apostoli kort”, nem pedig Jézus elgondolásait emelte a norma rangjára. Az egyházi szervezet ilyen módon a történelem folyamán öncéllá válhatott, és háttérbe szoríthatta Jézus elsődleges célját. Ha gondoltak is arra, hogy Jézus hű volt ugyan a zsidó hagyományhoz, de azt, amit „örömhírnek” nevezett, még ennél a hagyománynál is fontosabbnak tartotta – példája mégis hatás nélkül maradt az egyház életében. Csupán egy kisebbség hangsúlyozza évszázadok óta, hogy *Ecclesia semper reformanda est*, vagyis az egyház folyton megújulásra szorul. Ennek a megújulásnak feltétele, hogy tudatosuljon bennünk, milyen nagy szabadsággal „kezelte” az egyház, kezdettől fogva, a Jézustól származó hagyományt. – De milyen irányban keressük az egyház megújulását?

4. kérdésünk: Milyen egyház felel meg Jézus akaratának? – Ő erre vonatkozóan nem osztott utasításokat, hanem csupán azt akarta, hogy továbbadják örömhírét. A Jézushoz való hűség ezért meghatározza ugyan az egyház célját, de nem határozza meg konkrét megjelenési formáját. Az egyház kialakítása emberek műve – pontosabban mondva az emberekben ható szent Lélek műve.

Ha megvizsgáljuk, hogyan hatott ez a szent Lélek a Jézus utáni időben, igazat kell adnunk Pál apostolnak, aki megállapította: „Ahol az Úr lelke, ott szabadság van” (2Kor 3,17). Erre a Lélekre hivatkozott Pál még az addigi egyház vezetőivel szemben is, amikor szakított a zsidó hagyománnyal. A keresztények szabadságáért küzdve ő volt az egyház első és radikális megújítója. Aki a Szentírásban keresi, mennyi megújulást várhat el egyházától, ne felejtsen el Szent Pálra gondolni, meg arra, hogy milyen szabadsággal kezelték az evangélisták Jézus szavait. Ha az ősegyház Szent Pálnak meg az evangélistáknak a szabadságát a szent Léleknek tulajdonította, akkor ennek a ténynek korunk számára is van jelentősége!

Ha a mai egyház a szent Lélektől várja megújulását, számítania kell arra, hogy a szabadság Lelkével van dolga! Az Újszövetség egyes írásainak összehasonlítása is mutatja, hogy még a teológiai gondolkodás terén is nagyobb szabadsága lenne az egyháznak, mint azt ma gondoljuk. Ma általában a hagyományos gondolkodás szentségét hangsúlyozzák, de a hagyománynak nincs más jogosultsága, mint az egyház céljainak szolgálata.

Ennek konkrét következménye: mihelyt valamely egyházi hagyomány nem képes elevenen továbbadni Jézus üzenetét, rögtön kérdésessé válik létjogosultsága, és rászorul arra, hogy Jézus forrásából merítve sürgősen megújítsák, hiszen régi tömlők nem felelnek meg Jézus örökké új borának! Aki a hagyomány változhatatlanságát hangsúlyozza, az még nem vette észre, hogy ez a hagyomány az évszázadok során folytonosan változott.

A Jézus akarata szerinti egyház tehát nem saját hagyományának, jogrendszerének és dogmáinak szolgál, hanem mindezt alárendeli Jézus szívügyének, hogy minden ember el tudja fogadni Isten szeretetét.

Elhangzott a Magyar Pax Romana 44. kongresszusán, Siófokon, 2001 áprilisában.

A keresztény vallás győzelmének okai

A „konstantini fordulat” kihatásai

Az egyház történetének az a fordulópontja, amelyet az első keresztény császár egyeduralmának kezdetével ért el, két olyan kérdést vet föl, amelynek a helyes megválaszolása döntő jelentőségű abból a szempontból, hogy megértsük az egyház helyzetének egészét a 4. század kezdetén.*

1. Azt a kérdést, hogy a késő ókor egymással versengő vallási áramlataival, illetve a római államhatalommal folytatott harcában ***mik voltak a keresztény vallás végső győzelmének okai***, gyakran föltették már, és egymástól jelentősen eltérő válaszokat adtak rá.

Nagyon felületes az a kísérlet, amelyik a kereszténység győzelmét azzal *a szétesési folyamattal* akarja magyarázni, amely éppen akkoriban jellemezte a késő ókori kultúrát, mondván, ez a folyamat a szinkretista kereszténységnek az összeomlóban lévő világon aratott, alapjában véve olcsó győzelmét hozta (E. Gibbon és F. Altheim). Ez a kereszténység önállóságát illetően vak felfogás csak a válasz elodázását jelenti, mivel rögtön felvetődik az újabb kérdés, hogy ebben az általános szétesésben miért éppen a kereszténység jutott érvényre, és nem a kor többi vallási mozgalmának valamelyike.

Éppily kevéssé értjük meg a kereszténység végső sikerét, ha egy *osztályharcos proletárforradalomnak* a Római Birodalom addig uralkodó felső rétegén aratott győzelmét látjuk benne (A. Toynbee). Noha már *Kelszosz* szemére vetette a kereszténységnek, hogy különleges vonzerőt gyakorol a birodalmi lakosság társadalmilag mélyen álló, műveletlen rétegeire (Contra Celsum 3,59), de a *Konstantin előtti* kor keresztény igehirdetésének egésze alapján könnyedén föl lehet ismerni, hogy ez az igehirdetés tudatosan szólított meg egyformán minden osztályt és emberfajtát. Éppen az egyháznak ezt az egyetemességét lehet joggal azon tényezők egyikének tekinteni, amelyek különösen hatékonnyá váltak a keresztény vallás végső győzelme szempontjából. De ekkor is megmarad a kérdés, mi alapozta meg a kereszténység vonzerejét minden társadalmi réteget és minden népet érintően.

Egy másik válasz *Konstantin támogatásában* látja a győzelmes érvényesülés tulajdonképpeni okát. A dolgoknak ez a látásmódja azonban a folyamatot magyarázva fölcseréli az okot és a hatást; inkább arról van szó, hogy *Konstantin* a kereszténység ténylegesen már kivívott győzelmét belátva cselekedett, amikor előbb megtűrte, majd előnyben részesítette. Már a közvetlenül előtte uralkodó, üldöző császárok is fölismerték az üldözések kudarcát, talán már *Diocletanius* is, de *Galerius, Maximinus Daia* és – anélkül, hogy ő maga üldöző lett volna – *Maxentius* is, csak túlságosan kelletlenül és túl későn vonták le a következtetéseket ebből a felismerésből. Egy *Konstantin* utáni császárnak előbb vagy utóbb keresnie kellett volna a megegyezést a győzelmes egyházzal. Konstantin tette és további következetes kereszténybarát valláspolitikája bizonnyal szerfelett megkönnyítette az egyházat feladatának ellátásában, de győzelmét egyik sem magyarázza.

Sokkal közelebb kerülnek a valósághoz a fenti kérdésre adott azon válaszok, amelyek *valamilyen egyházon belüli tényezőben* keresnek magyarázatot a végső győzelemre. Így például joggal mutattak rá egyesek a kereszténység híveinek többségét jellemző, átlagon felüli *erkölcsi és jellembeli színvonalára*, amely a legsúlyosabb megterhelésekkel szemben is állta a sarat. Az aktuális vagy legalábbis mindig nagymértékben lehetséges üldöztetés ténye kérlelhetetlen kiválasztásnak vetette alá a keresztséget kérőket, s ez a kiválasztás olyan magas százalékban biztosított magas minőségű tagokat az egyes gyülekezeteknek, mint soha máskor az egyház történetében. A katekumenoktatás világossá tette számukra, hogy az áttérés a kereszténységre radikális szakítást kíván tőlük addigi életformájukkal; aki tehát végrehajtotta ezt a szakítást, az mély hitbeli meggyőződésből tette, s ez a meggyőződés volt az erőforrása a próbatételek idején. – Ennek nem mond ellent az, hogy sok keresztény csődöt mondott a *Decius*- és a *Diocletianus*-féle üldözés idején; az ilyen veszteségek becsületes bevallása *Alexandriai Dionüszosz* és *Ciprianus* által, valamint fáradozásuk azon sebek begyógyítására, amelyeket a keresztséget kérők békeidőbeli, túlságosan gondtalan felvétele okozott az egyháznak, alátámasztja az összegyház lehető legkomolyabb törekvését az egyházközségek magas színvonalának fenntartására. A pogány környezetre nagy hatással volt a keresztények magatartása üldözőik iránt, akikkel szemben nem ápolták a bosszú érzelmeit, és nem akarták megtorolni sérelmeiket. Éppen ilyen erős vonzerőt jelentett a kereszténység számára a kora keresztény nagyegyház átfogó karitatív tevékenysége. De még ekkor is nyitva marad az a kérdés, hogy a mi a végső gyökere ennek a magatartásnak és magas erkölcsi minőségnek.

Sok igazság van abban a felfogásban, amely *azokból az értékekből* vezeti le a kereszténység sikerét, amelyeket a kereszténység tudott felkínálni a vallási szempontból kereső, felvillanyozott késő hellenista világnak. Kétségtelen, hogy a kereszténység itt gyakran nagy lelki üresség közepette tudott előrehaladni, és kitöltötte azt a maga örömmel hirdetett, az isteni kinyilatkoztatáson alapuló üzenetével az üdvösség új és egyetlen útjáról. De ennek a keresztény üdvüzenetnek végső határozott minőséggel kellett rendelkeznie, amely azt eredményezte, hogy az emberek ezt választották a gnoszticizmussal, az újplatonizmussal vagy a pogány misztériumvallásokkal szemben, mivel azok szintén azzal az igénnyel léptek föl, hogy az üdvösséget kereső emberi lélek számára vágyakozása beteljesedését hozzák.

---

* Az egyháztörténész professzor szerző meglepő módon időnkint úgy beszél, mint egy dogmatikatanár vagy hitszónok, történeti adatai mégis fontos eligazítást nyújtanak. Másrészt a szerző egyértelmű bizonyságát adja annak, hogy nincs tisztában a jézusi és a páli tanítás lényegi különbözőségével, s a pálit problémátlanul azonosítja a jézusival; e tévedése következtében azonban fejtegetéseiből teljesen egyértelművé válik az értő olvasó számára, hogy a „konstantini fordulattal” nem Jézus ügye jutott diadalra, hanem az a „kereszténység”, amely lényegében pálizmus. – *A szerk.*

A keresztény győzelem végső okára irányuló kérdésre adott utolsó válaszhoz vezető utat *Ágoston* mutatja meg a Vallomások hetedik könyvében. Itt arról beszél (Conf. 7,9,14), hogy a platonikusok írásaiban sok olyan felismerést talált, amelyekkel később ismét találkozott a keresztény tanításban, de az újplatonizmus nem tudta tartósan lebilincselni, mivel az nem ismerte a János-evangélium e mondatát: „Az Ige testté lett, és közöttünk lakott.” *Az emberré lett Istenről szóló üzenet,* valamint a *humilitas*nak [= alacsonyság, kicsiség] végső soron a megtestesülésen alapuló felfogása volt az, ami saját szavai szerint kereszténnyé tette Ágostont. Ezzel megneveztük *a döntő okot*, amely a kereszténység győzelméhez vezetett, azt a forrást, amelyből minden más eddig említett tényező merítette hatóerejét: *Jézus Krisztus alakja és az általa hirdetett üzenet,* e kettő egyedülálló volta és abszolút újdonsága messze maga mögé utasította a kor minden más vallási áramlatát.

Az első három keresztény évszázad történelmének forrásaiban nem nehéz megállapítani azt az egyedülálló varázst és az emberi szív minden energiáját mozgósító erőt, amely Krisztus alakjából áradt. A küldetésébe vetett hit kötötte hozzá első tanítványait; a hit megváltó keresztha-lálában, s az általa megígért feltámadás reménye a végső oka az ősegyház lelkesedésének, a páli missziós prédikáció sikerének és a keresztény vértanúk derűs készségének arra, hogy halálukkal tegyenek tanúságot. E hit kialakulását, elevenségét és el nem apadó frissességét nem lehet történelmi eszközökkel felfedni, de léte és kisugárzásának ereje egyértelműen megragadható kihatásaiban. Jézus hívei az Istenemberbe vetett hit által találtak egymásra a testvéri szeretet olyan közösségében, amely addig ismeretlen módon megszüntetett minden társadalmi és faji korlátot az emberek között.

Végső soron az a benyomás vezette Konstantint a keresztények Istenének elismerésére, hogy a kereszténység életrevalósága és ereje Jézus Krisztusban gyökerezik. Ugyancsak az ő *üzenetének hallatlan újdonsága* nyerte meg egyre növekvő mértékben a késő ókor embereit. A kereszténység üzenetének központi tartalma az Isten egyszülött Fiának megtestesüléséről és megváltó, engesztelő kereszthalálról szóló igehirdetés volt; éppen a megfeszített Istenről szóló tanításnak való pogány ellentmondás teszi nyilvánvalóvá, mennyire abszolút újnak érezték ezt az üzenetet. Új volt az az út is, amely szerint az emberiség a keresztség és az eucharisztia által válik részesévé a Krisztus kereszthalálával megszerzett üdvösségnek. Új volt az a követelmény, hogy az embernek Krisztus saját élete odaadásáig terjedő követésével kell bizonyítania e Megváltóba vetett hitének valódiságát. Új volt végül Jézus üzenete arról a túlvilágról, ahol feltámadása után az ember örök életben egyesül Urával. A Konstantin előtti kereszténység érzületét *Iréneusz* fogalmazta meg maradandó érvénnyel (Adv. haer. 4, 34, 1): „Minden újdonságot elhozott azáltal, hogy elhozta önmagát.”

Ezt az újdonságélményt a maga összességében, amelyet Krisztus alakja és üzenete adott a késő ókori emberiségnek – ezt *tartjuk annak a történelmileg megragadható legmélyebb oknak*, amely a kereszténységet diadalra vezette azokkal az ellenállásokkal szemben, amelyek az első három században szembefordultak létével. A hívő keresztény annak az isteni Gondviselésnk a működését látja ebben a történésben, amely minden magasság és mélység idején közel volt első, döntő útszakaszán a fiatal egyházhoz.

2. ***A „konstantini fordulat” kihatásaira vonatkozó kérdést*** is gyakran föltették már. *Általánosságban* egyetértés uralkodik arra nézve, hogy a keresztény egyház és a római állam viszonyában *Konstantin* által előidézett fordulat világtörténelmi következményekkel járt. Ami azonban *sajátosan* a kereszténységgel kapcsolatos horderejének megítélését illeti, jelentősen különböznek az állásfoglalások, azon személyek világnézeti álláspontja vagy egyházfogalma szerint, akik megkísérlik az esemény értékelését.

Egyesek abban látják a fordulat jelentőségét, hogy az egyházzal kötött szövetsége által a római császárnak sikerült alávetnie az egyházat az államnak, és hogy ezáltal megalapozta a cezaropapizmus rendszerét, amely megalázó függőségben tartotta az egyházat az államtól, ahogyan az a bizánci világban soha komolyan nem vitatott gyakorlat volt; azt mondják, az egyház bűnössé vált azáltal, hogy hallgatott erről a rabszolgává tételről, és saját maga járult hozzá isteni megbízatása értelmében vett hatáslehetőségeinek beszűkítéséhez.

Mások a keresztény vallás Konstantin általi előnyben részesítésében és kiváltságolásában inkább annak a végzetes fejleménynek az első lépését veszik észre, amelynek a hatása a jelenig terjed; azt mondják, az egyház akkoriban nem állt ellen a hatalom csábításainak, állami kiváltságokkal biztosította helyzetét, a tőle lényegileg idegen kultúrterületek uralására törekedett, és hatalmi egyházként ezzel megfosztotta magát vallási küldetésigényének és missziós fáradozásainak hitelességétől.

Mindkét értékelés megegyezik abban, hogy az egyháznak a „konstantini fordulatkor” tanúsított magatartását az evangélium eszményétől való elpártolásnak tekinti, annak ugyanis lényegi eleme a világellenesség, a profán és az egyházi tekintély szétválasztása, valamint a lemondás a földi hatalom bevetéséről a missziós feladat teljesítése során.

A „konstantini fordulatnak” az a megítélése, amely e fejlemény értelmezésének mércéit *a kortársi forrásokból* meríti, nagyjából a következő eredményekre jut.

Először is a keresztény vallás és a római államhatalom Konstantin császár által előidézett közeledésének *nem volt olyan felforgatóan forradalmi* jellege, amilyet olykor tulajdonítanak neki. Már a Konstantin előtti kereszténység is elviselhető viszonyra törekedett magával a római állammal, mivel a páli minta alapján (Róm 13,1-7) minden államhatalom mögött Isten akaratát látta. A keresztény vallás hívei és a római állam képviselői közötti számos kapcsolat már a 3. század során világosan felismerhetővé teszi azt a fejlődést, amely majd a két fél egymást elismeréséhez és együttműködéséhez vezet. A minden vallással szembeni, Konstantin és Licinius által a 313-as Milánói Ediktumban kimondott tolerancia az akkori felfogás szerint nem lehetett tartós. A késő ókor csak a vallás és az állam alapvető egymáshoz rendeltségét ismerte. Forradalmi dolog lett volna, ha a római császár és állam a minden vallási kultusszal szembeni abszolút semlegességet tette volna meg politikája tartós alaptételévé, és érdektelenséget tanúsított volna az állam és a vallás közti bárminemű kapcsolat iránt. Egy pluralista társadalommal szemben vallásilag szükségképpen semleges államot feltételezni a 4. század kezdetén, ez teljesen anakronisztikus dolog. Ezért teljesen normális gondolkodásra vallott, ha a kor keresztényei azt várták, hogy annak a császárnak az uralma alatt, akinek a hitükhöz való őszinte odafordulását nem lehetett kétségbe vonni, a kereszténység fokozatosan a pogány kultusz helyébe fog lépni.

Hogy ezen túlmenően szívük *problémátlan lelkesedéssel* fordult e császár felé, az lélektanilag nagyon is érthető. Különösen a birodalom keleti felének keresztényei voltak túl a legsúlyosabb lelki és idegi megterhelésen; rögtön az évszázad kezdete után egyik üldözési hullám a másik után érte őket; a békének az üldözés lanyhulása után kicsírázó reményéből hirtelen és keserűen kiábrándította őket az erőszakos intézkedések fellángolása. Ekkor Konstantinnal egy a hitükhöz tartozó császár jutott egyeduralomra, a tartós békeidő kezdetének minden biztosítékával. Ennek kényszerűen ki kellett váltania a lelkesedés túláradó hullámát, amelynek szószólójává *Euszebiosz* vált, amikor Egyháztörténetének 10. fejezetét a 97. zsoltár diadalkiáltásával vezette be: „Énekeljetek az Úrnak új éneket, mert csodás dolgokat művelt!”

Egy esetleg itt elkezdődő téves fejlődés miatti *aggály annál is kevésbé* merült föl, mivel az Isten által akart állami tekintély bibliai szavait egyenesen az új helyzetre alkalmazták, és az Ószövetség felkent királyában annak a Konstantinnak a mintaképét látták, aki éppúgy, mint amaz, felelősséget vállalt a neki alárendelt népek helyes istentiszteletéért. Aki a keresztény császár effajta teokratikus értékelése esetén azt várja el az akkori püspököktől, hogy rögtön meg kellett volna látniuk azokat a veszélyeket, amelyek objektíve adódtak az állam és az egyház között kialakuló új viszonyból, és hiányolja, hogy nem óvtak ezektől prófétai intelmekkel, az túl sokat követel tőlük. Az effajta veszélyek meglétét észrevenni csak tapasztalatok által lehetett, csak ezután volt esedékes az egyház állásfoglalása a „keresztény állam – keresztény egyház” problémáját illetően.

Azokat ***a pozitív és negatív lehetőségeket***, amelyek a konstantini egyeduralom kezdetén kínálkoztak a keresztény egyház számára, a következő pontokban lehet összefoglalni.

Az egyháznak biztosított szabadság *pozitív módon* szabadított föl olyan nagy erőket, amelyek az egyházon belüli élet akadálytalan kiépítésének szentelhették magukat. Törvények biztosították a szabadságot az egyházon belüli térben a kultusz és az igehirdetés számára; a liturgia méltó megvalósításához új feltételeket biztosított, hogy gazdag állami támogatással újból fölépíthették a keresztény kultikus épületeket, és újakat is emelhettek. Többé semmilyen korlátozásnak nem volt alávetve a hívők sokrétű vallási gondozása, a katekumenoktatástól a prédikáción át a szentségi élet gyakorlatáig. Az egyházi írók előtt új, csábító feladatok tárultak föl, terhek nélkül adhatták át magukat a lelkipásztori és teológiai irodalom gazdagításának. Az egyház misszós megbízatása sem volt már alávetve semmilyen korlátozásnak, és különösen áldásosan bonatkozhatott ki, mivel biztosított volt a szabad lelkiismereti döntésen alapuló vallási hitvallás.

Továbbá most lehetségessé vált az egyház számára, hogy megkezdje a profán kultúra és a közélet kereszténnyé tevését, és önálló, keresztény jellegű lelki életet alakítson ki; nem is érezte problematikusnak ezt a feladatot, mivel számára idegenek voltak a profán kultúra önállóságról alkotott elképzelések. Az egyház e tekintetben állt talán a legradikálisabb váltás előtt. Eddig tudatosan távol élt kulturális környezetétől, és a teljesen pogány közéletből visszahúzódott a maga erkölcsi, vallási sajátosságaiba, amelyeket könnyebb volt megőrizni a teljes elszigeteltségben. Az elnyert szabadság kivezette ebből az elzárkózásból, ezzel azonban egyúttal veszélynek tette ki: abbéli kísérletében, hogy a keresztény eszmekinccsel hassa át a profán kultúrát, az egyház könnyen átvehetett olyan elemeket, amelyek idegenek voltak hitétől és erkölcsiségétől, és meghamisíthatták azt. E területen nagy felelősség hárult az egyházi vezetésre.

A keresztény közösségek magas erkölcsi-vallási színvonalára nézve *nem volt veszélytelen* az a keresztény vallás előnyben részesítésével adott lehetőség, hogy az emberek immár azért kérjék felvételüket az egyházba, mivel a kereszténységre való áttérés társadalmi és foglalkozásbeli előnyökkel járt. A kiválogatásnak az üldözések idején hatékony elve kiesett, s ezzel megnövekedett a katekumenátus intézményének jelentősége.

Az egyház objektíve *legnehezebb feladatát* az jelentette, hogy meg kellett találnia a helyes hozzáállást az egyház és az állam új viszonyához. Az ebben rejlő kettős veszélynek, ahogyan már utaltunk rá, nem volt kezdettől tudatában. Euszebiosz még teljesen természetesen és Konstantin dicséretével eltelve számol be arról, hogy „a püspökök császári megtiszteltetésekben és pénzbeli

juttatásokban részesültek” (HE 10,2). Az oly hosszú elnyomatás után sok püspök számára – különösen Keleten – szükségképpen kísértéssé kellett válnia annak, hogy a császári kegy fényében sütkérezzenek, és ily módon szolgaivá váljanak. Veszélyesebb volt azonban az a császári oldalról kiinduló tendencia, hogy az egyházat ne önálló partnerként értékeljék, hanem alávessék az állami érdekeknek, és ezzel elfojtsák függetlenségét és az egyházon belüli területen szükséges szabadságát. Noha egyesek azt állították (pl. B. Lohse), hogy *Miltiades* pápa már a donatista vita korai szakaszában fölismerte a császárnak ezt a hajlamát, amikor az nem tekintette véglegesnek a római püspöki bíróságnak a donatista vezetőkre kimondott ítéletét, és a kérdés újratárgyalását rendelte el, de a források semmi határozottat nem mondanak erről. A püspökök csak a *Konstantius* császár idején szerzett keserű tapasztalatok alapján voltak képesek fogalmat alkotni arról, milyen végtelenül nehéz egészséges, gyümölcsöző feszültségi viszonyt megvalósítani a keresztény vezetésű állam és a katolikus egyház kapcsolatában.

Karl Baus

Forrás: Karl Baus, Von der Urgemeinde zur frühchristlichen Großkirche,
Herder Verlag 1973, 472-479.

Szomorkodó zsörtölődés

Bárcsak felhagynának a vallások minden biztos tudásuk birtoklásával, és hagyományukat olyan költészetként értelmeznék, amely abban segíti őket, hogy ihletett állapotba kerüljenek, és belső lendületet merítsenek legjobb önmaguk kibontakoztatására és embertársaik szolgálatára!

Valamiképpen talán az történhetett, hogy sok vallási hithirdető, aki saját felekezetének lelkiszellemi kincseit, továbbhagyományozott tapasztalatait értékesnek ismerte meg, éppen csak egy kicsit hibázott: saját becsületeként is értelmezte, hogy mindez hitelesen igaz, egész emberként odaadta magát az ügynek, a tannak, személyes presztízsévé vált, hogy azt minél érzékletesebben tovább tudja adni, vagyis azonosult azzal, amit hirdetett. Ezen a ponton már megszűnik az ésszerű kontroll, immár minden becsület és hűség dolga, így aztán szent és sérthetetlen. És mivel felbecsülhetetlenül nagy értékekről van szó, saját testi élete – vagy éppen másként vélekedő embertársainak jóléte és élete – a tanok értékéhez képest elhanyagolandó, nem számít.

Az egyértelműen jó ügy érdekében az ilyen hithirdető saját, még az elődeinél is tisztább felismerései, erősebb meggyőződése, belső tapasztalata nemhogy megengedte, hanem szinte kötelezővé tette számára, hogy a kapott tanítást szükség szerint kicsit kiegészítse, továbbfejlessze, kiigazítsa, ahol azt nem találta eléggé egyértelműnek, ahol az elmaradt a szívében izzó, parttalanul magasra törő eszményektől. Mint amikor egy uralkodó igazán odaadó hívei egymással versengenek, mert úgy látják, hogy jótevőjük dicsőítését sosem lehet elég magas fokon űzni: amíg léteznek a jelzőknek, dicső tetteknek addig fel nem sorolt fokozásai, addig a dicshimnuszok mindig továbbfejleszthetők.

Sok ilyen dolog van, ami az eredeti példaképtől („vallásalapítótól”) – akire a vallás sok követője, továbbfejlesztője, s aztán a hagyomány is hivatkozik – valójában teljesen idegen, s nem más, mint rárakódott költői túlzás, valamint a költői túlzások értelmezésére és megokolására szolgáló elméleti felépítmény.

Ennek a történelmi gyakorlatnak megvannak a csodálatos kulturális gyümölcsei: ezek a költői képek testet öltöttek a művészetekben formaként, képként, épületként, irodalomként, muzsikaként, és az emberek képzeletében még láthatatlanul is megszámlálhatatlan módon. És ugyanakkor, másfelől, sok-sok esetben rengeteg szenvedést és kíméletlen háborúságokat is okoztak, az összes eltérő, ihletett irányzat követői között vallási türelmetlenségként megjelenve, az igaz hit védelmezéseként, az egyedül igaz Isten becsületéért saját és/vagy mások életét odaadva/kioltva.

Érdemes megállni, és megfontolni, hogy egy térben és időben tőlünk távoli kultúra meseszerű, számunkra elképzelhetetlenül bonyolult és összetett vallási mítoszait mi milyen idegenül nézzük, sokszor mennyire furcsa számunkra, hogy azok az emberek milyen belső kapaszkodót, vigasztalást, értelmet találhattak, találhatnak ezekben a zavaros történetekben és kiejthetetlen kifejezésekben. Nagyon indokolt lehet a nyitott, a költészetre ráhangolódó tekintet, amely megengedi, hogy elérjenek bennünket annak a miénktől különböző hagyománynak a belső áramlatai, éltető ereje, másfajta tapasztalata és bölcsessége.

És talán még ennél is indokoltabb, hogy saját vallásunk hagyományait se tekintsük becsületbeli, intézményes, véglegesen kinyilatkoztatott és kőbe vésett, bizonyosan tudható axiomatikus igazságoknak, hanem olyan meghívásnak, amely belső fejlődésre, saját tapasztalataink szüntelen felülvizsgálatára, legjobb belső indításaink követésére és kibontakoztatására serkent. Azt remélem, hogy amikor ezt az utat járjuk, ez nem elválaszt embertársainktól, hanem inkább összeköt velük, és saját szívünkben sem a feloldhatatlan belső feszültségek fokozódnak, hanem egyre inkább teret nyer a békesség, a harmónia, az egészben látás is. Sokkal többet nyerhetünk egyéni és közösségi vonatkozásban is, mint amit veszítünk: csak hamis, önelégült felekezeti magabiztosságunk vész el, amiért nem kár.

Tegzes István

BOKOR – ÁLLAM – EGYHÁZ

A Bulányi-féle bázisközösségi mozgalom viszonya a pártállamhoz és a hierarchiához (történeti szinopszis)

Ez az előadás, amely egy hosszú tanulmány tömör összefoglalását adja, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karán, az MTA-PPKE „Lendület” Egyháztörténeti Kutatócsoport által szervezett, Katolicizmus Magyarországon a II. vatikáni zsinat korában című konferencián hangzott el.

Előadásomban a Bulányi György alapította Bokor Közösség történetét, a pártállammal és a katolikus hierarchiával való viszonyát vizsgáló kutatásaimat kísérlem meg összefoglalni.

Bár a műfaji meghatározás „történeti szinopszis”, a történeti áttekintés mellett előadásomnak lesz két gyújtópontja: egyrészt kutatásaim során fontos, eddig ismeretlen adatokat találtam a bázisközösségi mozgalmak megindulásának motivációiról, másrészt pedig a levéltári források fényében új kontextusba helyezem Bulányi atya – jóval ismertebb – egyházi elítélésének történetét. Emellett fontosnak tartom rögtön az elején hangsúlyozni, hogy – bár témámmal eleddig jobbára teológiai szempontból foglalkozott a tudomány – én hangsúlyosan *történeti* vonatkozásaiban fogom vizsgálni, s ilyen csapásirányokat próbálok adni az eljövendő kutatás számára is.

„Bulányi György teológiája és életműve, [hűen] reprezentálja [a katolikus egyház] XX. századi történetét és mai tragédiáját, valamint ráutal az előtte álló kihívásokra” – írja egy helyütt Máté-Tóth András, a témában az egyetlen tudományos igényű, teológiai szempontú munka szerzője.

Bulányi György a II. világháború végnapjaiban ifjú piarista tanárként került Debrecenbe, ahol keresztény kisközösségeket kezdett szervezni – amiért 1952-ben a rákosista államhatalom életfogytiglani börtönre ítélte. 1960 végén amnesztiával szabadult, tíz évig szállítómunkásként, nehéz fizikai munkából tartotta fenn magát, majd lassan megkezdte közösségei újraszervezését, miközben egyre elmélyültebb teológiai munkát folytatott. A hetvenes évek végén a magyar katolikus egyház szembehelyezkedett a bázisközösségi mozgalommal, majd 1982-ben teológiai tanításai miatt elítélte Bulányi atyát, s ügyét a Vatikán elé terjesztette. A Hittani Kongregáció hosszan elhúzódó polémia után (amelynek ideje alatt az atya ellen foganatosított hazai szankciók mindvégig érvényben maradtak) 1997-ben végül rehabilitálta Bulányi Györgyöt.

Páter Kolakovics – az első kisközösségek indulása

A Bulányi György által alapított kisközösségi mozgalom születésének körülményei homályba vesznek. Bulányi atya visszaemlékezéseiben azt olvashatjuk, hogy 1943-ban kezdett tanítani, s 1944 őszén került Debrecenbe. A következő év elején szállást kapott a rendházban egy Kolakovics nevű horvát jezsuita, aki egy hónap alatt négy kiscsoportot hozott létre munkásfiatalokból és diákokból, s távozásakor Bulányi atyára bízta a diákokból álló csoportot, mondván, hogy olyan idők jönnek, amikor az egyház csak ezekben az egészen kicsi közösségekben tud tovább élni. Ez a csoport jelenti a Bokor időszámításának kezdetét.

Felmerül a kérdés: Ki volt Kolakovics, és kinek a megbízásából kezdett báziscsoportokat létrehozni Magyarországon? Személye meglehetősen homályos, jóllehet azonosítása már a nyolcvanas évek elején egzisztenciális kérdés volt a Bokor számára, hiszen a hierarchia megkérdőjelezte a horvát jezsuita látogatását, sőt létezését. Mindez érthető, hiszen a vizsgálódásom szempontjából elsődleges jelentőségű kérdés a fentiek fényében így fogalmazódik át: Kötődik-e a Bokor alapításához felső egyházi megerősítés?

A Kolakovics név nem vezetett nyomra sem az interneten, sem könyvtári, levéltári adatbázisokban. Ugyanakkor a Bulányi atya által közölt információk alapján sikerült azonosítanom a horvát jezsuita *Stjepan Tomislav Poglajent*, aki – mint kiderült – több álnév alatt, köztük a Kolakovićot használva utazta be a szovjet blokk országait.

Poglajennel kiterjedt cseh, szlovák és horvát nyelvű szakirodalom foglalkozik. Ezekből tudható, hogy a horvát szerzetes már egyetemistaként kísérletezett laikusok egyházi aktivizálásával, majd a keleti keresztény lelkiségről folytatott tanulmányai után kifejtette elképzeléseit XII. Piusznak, miszerint az orosz nép alapvetően vallásos beállítottságú, a marxista ideológia pedig humanista vonatkozásaiban párbeszédképes a kereszténységgel, így elképzelhető lenne a vatikáni-moszkvai kapcsolatfelvétel. A pápa megáldotta, s mint magánembert útjára bocsátotta Moszkva felé, de – úgy tudjuk – nem nevezte ki hivatalos vatikáni követté.

Amikor Poglajen 1943-ban Pozsonyba ért, amellett, hogy nekilátott szovjet útja előkészítéséhez, nagy energiával kezdett kisközösségeket létrehozni, s bár a források alapján nem derül ki, milyen konkrét szerepe volt a csehszlovák földalatti egyház kiépítésében, valószínűnek tűnik, hogy az ő tevékenysége is szerepet játszott annak kialakulásában.

A szlovák antifasiszta felkelés leverése után menekülni kényszerült, majd 1945. február végén átjutott a fronton, Magyarországra ért, s rövid itt tartózkodása alatt megismertette Bulányi atyával a bázisközösségi formát. 1945 áprilisában már Kassán találjuk, ahol a szovjet nagykövet elismerte a Vatikán nem hivatalos követének, s elindulhatott Moszkva felé, de 1945 őszén már kiábrándultan tért vissza Csehszlovákiába. Visszaérkezése után azonnal, már 1945 novemberében Rómába utazott, hogy jelentést tegyen a pápának. Elképzelhető tehát, hogy hivatalosan ugyan magánszemélyként működött, mégis kaphatott bizonyos konkrét feladatokat – esetleg jogosítványokat is.

Az a tény, hogy a Bulányi-féle bázisközösségi mozgalom az ő hatására kezdett kibontakozni, új perspektívába helyezi a Bokor közösség egyházi legitimációjának kérdését, minthogy a jelek szerint az indulás szerves kapcsolatban állt a szovjet blokk más országaiban meginduló földalatti bázismozgalmakkal, amelyeknek szorgalmazója sok esetben szintén Poglajen atya lehetett. A

kérdés így jóval szélesebb kontextusba kerül, hiszen a szovjet blokk országaiban több helyütt kibontakozó földalatti egyházi megújulási mozgalmak vatikáni ihletése máig is viták és kutatások tárgyát képezi. Mindenesetre úgy tűnik, Poglajen szerepe bizonyíthatja, hogy a földalatti mozgalmak Róma hallgatólagos hozzájárulásával kezdtek éledezni – s hogy a Vatikán részéről történt-e ennél több, annak megállapítása még előttünk álló történészi feladat.

Az indulás

Bulányi atya önéletírása alapján úgy tűnik, lelkes, a népi vallásossághoz mélyen kötődő fiatalokból verbuválódó kisközösségi mozgalma csak 1948-tól kezdett önálló identitást kapni, s ez a folyamat párhuzamba állítható a hivatalos egyház visszaszorulásával. Az egyházi iskolák államosításával és a hitbuzgalmi egyesületek feloszlatásával egyre nagyobb szerepet kaptak a bázisközösségek, amelyek körül csak 1951-ben kezdett fogyni a levegő. Ekkor már éreztette hatását az 1950-es megállapodás, amely a Mindszenty-per által megfélemlített püspöki kar és az állam között kötetett – a vatikáni tiltás ellenére. Ebben a püspöki kar a vallás- és működési szabadság biztosításának fejében ígéretet tett arra is, hogy „nem engedi meg a hívők vallásos érzületének, valamint a katolikus egyháznak államellenes politikai célokra való felhasználását". A megállapodás és a békepapi mozgalom szélesedése egyre nehezebbé tette a lelkigyakorlatok megszervezését. Ebben a környezetben a kisközösségi forma már új, a diktatórikus államban is életképes egyházmodellként kezdett megfogalmazódni.

Ekkor az ÁVH már külön doszszéiban kezelte az országos vezetővé előlépett Bulányiról szóló jelentéseket, 1952. augusztus 28-án éjszaka pedig letartóztatták, december 9-én (11 társával együtt) el is ítélték – és a közösségi mozgalom szervezőjeként életfogytiglani börtönbüntetést kapott.

Az állam elítélte, az egyházi vezetés azonban kezdetben támogatta, a letartóztatása előtti másfél évben pedig, bár elhúzódott mellőle, úgy tűnik, nem ellenezte, nem is szankcionálta Bulányi atya tevékenységét – dacolva az 1950-es megállapodásban vállalt kötelezettségeivel. Bebörtönzése szervesen illeszkedett az egyháziak ellen indított koncepciós perek sorába. Ekkor még az állam is az egyház integráns részének tekintette a kisközösségeket, büntetőjogi eljárást indított az országos szintű vezetők ellen, a hierarchia pedig nem határolódott el tőlük mint mozgalomtól. (Mindezzel élesen szemben áll majd Bulányi atya második meghurcolása, amelynek során állami adminisztratív intézkedések nem történtek, hanem a magyar püspöki kar ítélte el a pátert.)

Az újraindulás motivációi

Nyolc év után, 1960-ban amnesztiával engedték ki a börtönből, s csak hét évvel később kezdett újra közösségek szervezésébe. A második világháború utáni évek bázismozgalma logikus válasz volt arra az egyházpolitikai helyzetre, amelyben a pártállam nyíltan a vallás felszámolására törekedett, a XII. Piusz vezette vatikáni politika és a Mindszenty fémjelezte magyar egyházi vezetés azonban ellenállásra, meg nem alkuvásra szólította fel a klérust és a híveket. Ez az állapot tulajdonképpen 1964-ig változatlanul fennmaradt, így Bulányi atya a hatvanas évek elején sértetlen identitással került ki a börtönből, ugyanakkor tanácstalanul kereste az újrakezdés lehetőségeit, hiszen világos volt: hasonló fellépés ugyanolyan megtorló intézkedéseket váltana ki.

Két jelentős esemény változtatott ezen a helyzeten. Az 1964-es vatikáni-magyar részmegállapodás alapjaiban rendítette meg Bulányi atya identitását, hiszen a Vatikán szakított a XII. Piusz és Mindszenty bíboros által képviselt ellenálló magatartással, amely legitimációt jelentett a kisközösségi mozgalomnak, illetve új keleti politikát hirdetett a hagyományos egyházképet követve, amely szerint az egyház feladata a lelkek üdvének szolgálata, amelyhez szentségek, azokat kiszolgáltató papok, s őket szentelő püspökök szükségesek. A Szentszék a korlátozottan szabad püspökkinevezések érdekében a magyar egyház minden más sérelmét másodlagosnak, s ezért ideiglenesen háttérbe szoríthatónak ítélte.

Ugyanakkor ez az egyházpolitika némileg szemben áll a II. vatikáni zsinat egyházképével, amely hangsúlyozza ugyan az egyházi struktúra érvényességét, de jóval nagyobb szerepet szán a világi részvételnek, kinyilvánítva az egyetemes papság eszményét. Ez a zsinati egyházkép megadta Bulányi atya számára az új, teológiai alapú öndefiníció lehetőségét.

A hatvanas évek végén lassan újjáéledt Bulányi atya körül a közösségi élet. A zsinat ihletése és az 1964-es részmegállapodás okozta önidentifikációs kényszer hatására teológiai válaszok keresésébe kezdett az evangéliumok alapján, s 1967-re, amikor újra hétvégi beszélgetésekbe kezdett fiatalokkal, már több kötetnyi vitaanyag készen volt *Keressétek az Isten Országát!* című, általa „szisztematikus biblikus teológiaként" aposztrofált főművéből, 1968 őszén pedig formálisan is megalakult az első kiscsoport.

A hetvenes évek a fellendülés korszaka volt. Ekkor alakult ki a

ELŐFIZETÉS

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb **2019. február 28-ig** újítsák meg előfizetésüket. A lap ára most nem változik, 300,- Ft marad, az éves előfizetés **1800,- Ft** lesz, illetve annak, aki postán kéri, a postaköltséggel együtt **3000,- Ft.**

A befizetés lehetőség szerint **banki átutalással** a lapot terjesztő KISZE Bt. számlájára (számlaszám: 10918001-00000057-09540006), vagy az Unicredit Bank bármely fiókjában a fenti számlára történő **pénztári befizetéssel** történjék. Rózsaszín **belföldi postautalvánnyal** is lehet, ekkor a **KISZE Bt.** a címzett, **és a bankszámlaszámot** kell feltüntetni. Mindhárom esetben kérjük közölni az előfizető nevét, címét, és azt, hogy „Érted vagyok"-előfizetés. – A terjesztéssel kapcsolatos bármilyen ügyben Gromon András főszerkesztőtől lehet tájékoztatást kérni.

Bulányi-féle közösségek sajátos identitása, s maga a Bokor megnevezés is. Ekkor fogalmazódtak meg határozottan azok a tartalmak, amelyek lényegében már '52 előtt is megvoltak, s amelyek meghatározták a közösség profilját, tevékenységét – és eljövendő sorsát.

Az egyházi elítélés – és interpretációi

A Bokor Közösség történetének második hulláma azonban egy évtizedig sem tudott zavartalanul fejlődni: már 1976-ban támadások érték, ezek egyre erősödtek, míg nem 1982-ben a magyar katolikus hierarchia elítélte az alapító több tételét, és megvonta tőle a nyilvános misézés és szentségkiszolgáltatás jogát.

Az eseményekről minden érintett csoport megalkotta a maga – bizonyos mértékben szükségképpen önigazoló – értelmezését, s ezek az interpretációk alapvetően két pólus körül körvonalazódnak. Az egyik oldal szerint Bulányi atya teológiája eltávolodott a katolikus egyháztól, egyházfegyelmi kérdésekben kifejtett tételei aláásták a püspöki tekintélyt, így a hierarchia érthető módon és jogosan szankcionálta. A Bokor hívei ezzel szemben nagy jelentőséget tulajdonítanak bizonyos levéltári dokumentumoknak, s annak igazolását látják bennük, hogy a püspöki kar az Állami Egyházügyi Hivatal nyomására cselekedett, hiszen az állam a Helsinki Egyezmény aláírása (1975. auguszus 1.) óta nem léphetett fel nyíltan az általa veszélyesnek tartott vallási csoportok ellen. Bulányi atya szerint a katonai szolgálatmegtagadás gyakorlata pecsételte meg sorsukat, hiszen ez nyílt konfrontációt jelentett az állammal. Szerinte tehát a belügyi szervek egy morális kérdésből csináltak dogmatikai kérdést, hogy az állambiztonsági konfliktust egyházjogi síkra tereljék – Lékai bíboros pedig a végrehajtó szerepét játszotta.

A fentiek fényében az objektív szemlélő a következő hipotézist állíthatja fel: a nyilvánvaló állambiztonsági irányítás mögött a „Divide et impera!” elve állhatott. Bulányi atya progresszív gondolatai, újszerű teológiai elgondolásai lehetőséget teremtettek arra, hogy az állami szervek egyházjogi síkra tereljék ügyét, s ott kieszközöljék, hogy a hierarchia konstruktív párbeszéd helyett agresszív választ adjon, s ezzel maga ellen hangolja a világi keresztények egy fiatal értelmiségiekből álló elitcsoportját. Így egyrészt erős ellenzéket szerez magának a klérus, s a társadalom szemében tovább romlik az egyház hitelessége, másrészt peremre szorul a laikusok egyik legaktívabb, intellektuális csoportja, végül pedig sikerül éket verni az addig egységes bázismozgalom soraiba is.

A hipotézisből kimaradt a szolgálatmegtagadás ügye: bár a hazai és elsősorban a nemzetközi sajtó tanúsága szerint a nyolcvanas évek egyik konfrontatív, sokat hangoztatott kérdése volt, s Bulányi atya értelmezésében ez jelenthette a belügyi szervek végső motivációját, az arányok ismeretében ez valószínűtlennek tűnik. Az Állami Egyházügyi Hivatal iratanyaga a Bulányi-ügy kapcsán alig foglalkozik a kérdéssel, csupán a felsorolás szintjén említi, a Bokor többi „reakciós” tevékenységével egy sorban. Ráadásul, ha elfogulatlanul szemléljük a kérdést, tíz év alatt 26 szolgálatmegtagadó jelentéktelen kisebbség, az első szolgálatmegtagadás pedig '79 őszén történt, amikor már majdnem négy éve egyházi támadások kereszttüzében élt a Bokor. Úgy tűnik, a szolgálatmegtagadás körüli hírverés inkább csak porhintés lehetett – ha nem tudatos provokáció.

Meglepőbb, hogy az Állami Egyházügyi Hivatal iratanyagát vizsgálva a logikusnak tetsző hipotézis több ponton elbizonytalanodik.

A Bulányi-per az Állami Egyházügyi Hivatal dokumentumainak tükrében

Hogy a hivatalos szervek foglalkoztak a Bulányi-üggyel, s hogy határozott cél volt annak egyházjogi kezelése, biztosra vehető. Ezt tulajdonképpen valamennyi idevágó ÁEH-jelentés és feladatterv premisszaként kezeli, s egy dokumentum azt is bizonyítja, hogy minderről már 1976 őszén határozott elképzelések születtek. Persze mindez nem jelenti azt, hogy Bulányi atya tanai önmagukban nem lehettek volna elegendők, hogy felkeltsék a hierarchia gyanakvását, s az állami nyomás nélkül is vizsgálatot indítson. A II. vatikáni zsinat progreszszív értelmezése mindenesetre a világegyházban is élénk vitákat eredményezett, a különbség abban áll, hogy hazánkban a cenzúra megfosztotta Bulányi atyát az érdemi polémia lehetőségétől. Történeti szempontból azonban a dogmatikai kérdéseknél sokkal érdekesebbek a belügyi szervek motivációi, amelyekről bőségesen tájékoztat az ÁEH iratanyaga.

A hetvenes-nyolcvanas évek fordulóján a jelentések többségéből az szűrhető le, hogy az állam pozitívan értékelte az 1964-es részmegállapodás óta eltelt időt, s egyházpolitikai téren továbbra is az állam és az egyház közti viszony konszolidálását tartotta elsődleges feladatának. Állandóan napirenden volt a klérus, különösen a főpapok „befolyásolása”, amely a jelek szerint eredményesen haladt. A kép – egyházi szempontból – lesújtó. Jogosnak tűnik Bulányi atya kritikája, miszerint az abszolút állami befolyás alatt álló klérus ítélte el, s így indokoltnak tűnik heves egyházkritikája is a „kollaboráns” hierarchiával szemben.

Csakhogy éppen a Bulányi-ügy világít rá arra, hogy a hetvenes évek végén ennyire még nem volt egyszerű a helyzet: a jelentések egy részéből az is kitűnik, hogy a klérus éppen a kisközösségekkel szembeni fellépésben nem volt egységes, ebben a kérdésben többen ellenálltak az állami befolyásolásnak. Amikor 1976-ban Lékai bíboros megindította a „támadást” Bulányi György ellen, a püspökök nem álltak ki mellette. 1979 és 1981 között még komoly problémát okozott a Bulányi-üggyel kapcsolatban, hogy nem volt egységes a püspöki kar. 1981-ben aztán felgyorsultak az események, s decemberben megtörtént az első kihallgatás. A Bulányi-ügy ekkor már a püspökkari konferenciák állandó programpontja volt, s a jelek szerint ez nem maradt hatástalan. A jelentések alapján úgy tűnik, a Bulányi-ügy során a hetvenes évek végén még csak részben befolyásolt és igen heterogén főpapság néhány év alatt egységfrontba tömörült. A hipotézis – a jelek szerint – egészében nem állja meg a helyét. Az elsődleges cél nem a megosztás, hanem épp ellenkezőleg: az egységesítés volt. A legfontosabb motiváció az állam irányában meghajlított egyházi vezetés egységbe tömörítése, tekintélyének megóvása, s az egyház ellenőrzés alatt tartható egységének fenntartása volt, amit a bázismozgalmakba tömörülő fiatal keresztény értelmiségiek kritikája mind jobban veszélyeztetett. A megoldást a bázismozgalmak egyházmegyei keretek közé emelése, vagy épp ellenkezőleg, stigmatizált kirekesztése jelenthette. Tulajdonképpen mindkét stratégia megvalósult, hiszen a Bokorral mindeddig testvéri viszonyt ápoló bázisközösségi mozgalmak (pl. Regnum Marianum) Bulányi atya szankcionálása

után elbizonytalanodtak, lejjebb adtak radikalitásukból, s így többékevésbé egyházi ellenőrzés alá lehetett vonni őket.

Az ÁEH így minimális beavatkozással olyan folyamatot indított el, amely céljai szempontjából optimális eredményt hozott. Egyrészt megfosztották a magyar egyházat az egyik legelkötelezettebb, legnagyobb lelki-szellemi igénnyel fellépő fiatal értelmiségi hívek csoportjától, másrészt az „inkább egy veszszen el a népért” szellemében sikerült egységesíteni a püspöki kart is. Ezt segítette, hogy az egyházi vezetés felől érkező támadások tovább erősítették a Bokor eleve is meglévő (a történelmi helyzettel magyarázható) egyházkritikáját, ami így már a hierarchia elleni nyílt támadásnak hatott, s egyre több hívőt és papot, főpapot fordított szembe a mozgalommal. Megindult egy logikus, jól kiszámítható öngerjesztő folyamat. Mindennek betetőzéseképp a Bokor közösségein belül is konfliktusokat szült a feszült helyzet: sokan nem vállalták a stigmatizációt, eltávolodtak a közösségtől, s ezt az is generálta, hogy másokból viszont egyre hevesebb egyházkritikát váltottak ki az események. Így az *egyik* bázismozgalom *egy részének*, legradikálisabb tagjainak kizárása árán sikerült olyan egységfrontot létrehozni a katolikus egyházban, amelynek tagjai már a folyamatban játszott szerepük folytán sem lehettek kritikusak állami befolyásolás alatt álló főpásztoraikkal szemben.

A magyar püspöki kar ítélete ugyanakkor nem zárta le a történetet: a Bulányi-ügy végére csak a Szentszék rakhatott pontot, s ez egyértelmű állambiztonsági szándék is volt: ha a Vatikán elítéli Bulányi atyát, az legitimálja a pártállami befolyás alatt álló magyar hierarchiát. Csakhogy a Szentszék tisztában volt az ügy politikai jellegével, s vélhetőleg tétjével is: nem akarta elítélni a „hallgató egyház” hitvallóját, felmentésével azonban a keleti politikát tagadta volna meg, a kompromisszumok árán kialkudott egyházi struktúra hitelét vonta volna kétségbe. Róma tehát elhárította a gyors döntés kényszerét, és időhúzó politikára rendezkedett be: elfogadta a magyar püspöki kar döntését, de a Hittani Kongregáció nem ítélte el Bulányi atya tételeit. Mindez mit sem változtatott a Bokor Közösség megítélésén, a magyar sajtó a közvélemény előtt véglegesen stigmatizálta az alapítót, s ezen a helyzeten már az sem változtatott, hogy 15 évvel később, 1997-ben a Hittani Kongregáció a szankciók feloldására szólította fel a magyar püspöki kart.

Végezetül: előadásom 2013. december 9-én hangzott el. 61 évvel ezelőtt ezen a napon mondta ki az ügyész Bulányi atyára az életfogytiglani ítéletet – s nyolc év raboskodás után 53 éve ugyanezen a napon hagyhatta el börtönét.

Benyhe Bernát

Forrás: Koinónia, 2014/3

Lyukas Hiszekegy

Évtizedek óta imádkozom a Hiszekegyet, de csak most jöttem rá, hogy a lényeg hiányzik belőle. Mert mit is tudunk meg Jézusról?

…fogantatott Szentlélektől, született Szűz Máriától;

szenvedett Poncius Pilátus alatt,

megfeszítették, meghalt és eltemették.

Alászállt a poklokra, harmadnapon feltámadt a halottak közül;

fölment a mennybe, ott ül a mindenható Atyaisten jobbján;

onnan jön el ítélni élőket és holtakat.

Na mármost, ha ennyi lett volna az ő élete, akkor mit kezdenék én ezzel a Jézussal? Tartok tőle, hogy nem sokat. Csodás születése után izibe szenvedése, majd ugyancsak csodás feltámadása, majd bíróként való megjelenése fért bele ebbe az imádságba.

Nem érzem, hogy élete ismerete nélkül bármelyikhez is lenne közöm. A két csodás történéshez nyilván nem tudok hozzászólni. A szenvedését nem én okoztam, mert nem hiszek abban, hogy az én bűneimért (is) halt volna meg, mint ahogy azt sem gondolom, hogy a szerető Istent engesztelni kellett volna.

A bíró Jézussal sem tudok sokat kezdeni: egyrészt azért, mert ha nem tudnám az életéből és tanításából, hogy hogyan kell élnem, akkor enyhén szólva is jogtalan bármilyen ítélet, másrészt az örök kárhozatra juttató bíró képe is nehezen cseng össze az evangéliumok Jézusával.

Ezért aztán a Rózsafüzér titkaihoz hasonlóan megalkottam a hiányzó részt magamnak. Ezekhez a mondatokhoz viszont életem minden percének van köze.

„Méhednek gyümölcse, Jézus”,

– aki mindenkit elfogadott és szeretett,

– aki elítélte a bűnt, de magához ölelte a bűnöst,

– aki még a gyilkosai számára is mentséget keresett, és megbocsátott,

– aki az anyagiakat osztozásra használta, nem gyűjtögetésre,

– aki megtalálta a megfelelő szót minden ember szívéhez,

– aki az igazságosságnál is fontosabbnak tartotta az irgalmat,

– aki az Atyának öntötte ki a benne felgyülemletteket, és tőle nyert új erőt,

– aki a testi-lelki szenvedéseket is méltósággal viselte,

– aki mások érdekeit képes volt a sajátjaié elé helyezni,

– aki szelíd, de határozott és következetes volt.

S aki hasonló életmódot vár tőlem is, olyan – lehetőleg egyre növekvő – mértékben, amilyenben képes vagyok rá.

Kőszeginé Rihmer Melinda

Vallás? Köszönöm, nem!

Egyházak és kereszténység Angliában

Az anglikán egyház fél évezreden át döntően meghatározta az angol kultúrát és az angol önazonosságot. Befolyása azonban eltűnőben van, az anglikán egyház egy lefelé tartó spirál foglya: tagjainak csupán 1%-a látogatja rendszeresen az istentiszteleteket. A fiatalabb emberek kereken 60%-a semmilyen egyházhoz nem tartozik. Ők azt mondják: „Csak semmi vallás!” Az egyház és az emberek közti kötelék rendkívül feszült, gyakran már el is szakadt. Rejtélyes, hogy ez miképpen történhetett meg egy gazdag, hatalmas és az alkotmányban meggyökerezett egyházzal. Hogyan kímélte meg ez a folyamat a skandináv testvéregyházakat, a régi protestáns nemzeti egyházakat? Például Dániában a felnőtt népesség háromnegyede önkéntesen fizet éves egyházi adót, amelyet az állam szed be; a gyerekek kétharmadát megkeresztelik; a temetések több mint 80%-ában keresztény lelkipásztor áll a sírnál.

Angliában viszont a polgároknak kevesebb mint harmada nevezi magát anglikánnak, túlnyomórészt az idősebbek; már csak minden tizedik gyermeket keresztelik meg; a temetéseknek csak egyharmada történik egyházi szertartással. Miközben az anglikán egyház szoros kapcsolatokat ápol az állammal és a vezető rétegekkel – például az elit iskolákhoz, az egyetemekhez, a parlamenthez, az igazságszolgáltatáshoz fűződő kapcsolatok révén –, úgy tűnik, elveszítette kapcsolatát a néppel. Ez a változás nem egyik napról a másikra következett be. Nagy-Britannia műemlékvédelem alatt álló templomai már egy jó évszázada düledeznek. De az a szakasz, amelyikben ez a visszaesés különösen drasztikusan haladt előre, az 1980-as évekre esik. Azóta évente kb. 1%-kal zsugorodik az anglikán egyház, de a kilépéseknél fontosabb szerepet játszik az a tény, hogy a fiatalok már nem követik szüleiket a templomba.

Ugyanakkor csak igen kevés angol nevezi magát „világinak” vagy „humanistának”. A vonatkozó egyesületeknek csak kevéssel megy jobban, mint az egyházaknak. Az ateizmus egyáltalán nem többségi állásfoglalás, még azok körében sem, akik azt mondják, hogy nincs vallásuk. Számuk emelkedését tehát nem szabad a növekvő elvilágiasodás bizonyítékának tekinteni. Inkább arról van szó, hogy az angolok sok szempontból hűek maradtak a történelmileg kialakult keresztény kultúrához, de hátat fordítottak az intézményes egyháznak.

Nyomatékosan megvilágítják ezt a manchesteri iszlamista öngyilkos merényletre adott válaszok. A nyilvános gyászban a szív volt a leggyakoribb szimbólum. A piactereken szív formájú léggömböket, képeslapokra festett szíveket, szív alakú virágcsokrokat lehetett látni. A dolgok efféle alakulása bizonyos tekintetben modern, de ikonográfiai szempontból ezek a képek Jézus Szent Szívének régi ábrázolásaira emlékeztetnek. Az egy héttel későbbi jótékonysági hangverseny hivatalos jelszava így hangzott: „One Love! One Heart!” [Egy a szeretet, egy a szív!”]. A jóság, a szolidaritás és a sokféleségben megvalósuló egység mellett tettek hitet. A gonosznak ellent kell állni, de a másik arc odatartására is készen kell lenni, mondták. Mindezek egyike sem „világi” érték, hanem a liberális kereszténység régi ideáljai – amelyeket sok fiatal nő és anya fogalmazott meg, és képviselt. Ha ezek a nők néhány nemzedékkel korábban születtek volna, valószínűleg még követték volna anyjukat a templomba. Ma ugyanazokért az értékekért lépnek föl, mindazonáltal az önfeláldozás és a női alárendeltség szempontja nélkül.

Ha visszatekintünk a Diana hercegnő 1997-es halála utáni nagy és spontán gyászra, akkor ennek a trendnek a kezdetét láthatjuk. Akkoriban is mindenütt szíveket lehetett látni a köztereken, „a szívek királynőjeként” ünnepelték Dianát, és a gyászoló embertömegeket találóan írták le „lelkész nélküli gyülekezetként”.

Az egyház és a nép közötti növekvő szakadékért a még mindig hierarchikus és férfiak által uralt angliai egyház vezető alakjainak kell vállalniuk a felelősség nagy részét. Dánia lelkészeitől eltérően ők számos pontban nem az angol néppel összhangban döntöttek, például olyan kérdésekben, mint az elváltak újraházasodása, a nők papi és püspöki hivatalhoz jutása, a házasságkötés nélküli együttélés vagy az önkéntes halálhoz nyújtott segítség – és végül a brexittel kapcsolatos magatartás.

Az anglikán egyház mai püspökei antiliberálisak a személyes erkölcs vonatkozásában, és balliberálisok politikai szempontból. Az angolok és a legtöbb anglikán is pontosan az ellenkezője ennek: liberálisak a személyes erkölcsöt illetően, politikai tekintetben pedig inkább jobbközépiek. Bár az anglikán érsekek azt ajánlották híveiknek, hogy az EU-ban maradásra szavazzanak, az anglikánok kétharmada a kilépésre szavazott. Összehasonlításul: az össznépességnek 54%-a tette ezt. Még ha figyelembe vesszük is az életkort mint a választást eldöntő tényezőt a brexit-szavazásban, az „anglikán mivolt” volt az egyik legerősebb mutatója annak, hogy valaki a kilépésre szavazott.

A következő ötven évben alighanem lezárul az angol társadalomban a „keresztény”-től a „felekezet nélküli” felé tartó átalakulási folyamat. Az anglikán egyház még inkább peremre szorul majd, noha évszázados épületei, nagyon sok államilag támogatott iskolája és történelmi gazdagsága megakadályozza majd, hogy mint intézmény teljesen eltűnjön. Nagy-Britannia „kereszténység utáni” országgá vált, nem azért, mert lemondott a keresztény értékekről, hanem mert belsővé és laikussá tette őket: bebetonozta őket a spiritualitás legkülönfélébb, gyakorlati irányultságú népszerű formáiba, amelyekben inkább nőket lehet találni, és tovább növekszik a távolság a szervezett vallástól, amelyben többnyire férfiak a vezetők.

Linda Woodhead

Forrás: Publik-Forum, 2017/15

Ateisták neveznek ki püspököket?

A Vatikán Kína-dilemmája

Amikor 1978-ban pápává választották Karol Wojtylát, akkor nem csupán a Péter székén évszázadok óta tartó olasz folytonosság szakadt meg, hanem *II. János Pál* szakított elődeinek „keleti politikájával” is. Főként *Agostino Casaroli érsek*, a Szentszék „külügyminisztere” állt ki a Varsói Szerződés kommunista államaira irányuló diplomácia mellett.

Ez a stratégia megváltozott II. János Pállal. Az egykori krakkói érsek dacolt a kommunista hatalomgyakorlókkal, amikor arról volt szó, hogy meg kellett védeni a katolikus egyház még megmaradt játékterét Lengyelországban. Számos történész az ő kemény viselkedésében látja az egyik okát annak, hogy a Szovjetunió összeomlott, vazallus államaival együtt, és véget ért a hideg háború.

A Vatikán ma ismét az előtt a kérdés előtt áll, hogyan viselkedjék a diktatórikus rendszerekkel szemben. Ismét van egy olyan kommunista rezsim – még ha sajátos jellegű is –, amely megnehezíti az egyház életét: a pekingi kormány. A Kínával való bánásmód kérdése ismét döntés elé állít egy pápát: Változások közeledés által – vagy kemény konfrontáció?

Az ellenállásra építő Wojtyla-tábor hívei úgy látják, hogy *Ferenc pápa* túlságosan elkötelezettje a Casaroli-iskolának; attól tartanak, hogy túlságosan bízik a párbeszédben. *XVI. Benedek* még elvetette a megegyezést Kínával. Ő állítólag azon a nézeten volt, hogy a megállapodás nem növeli a kb. 13 millió-nyi kínai katolikus szabadságát, hanem alattvalói magatartásukat erősíti meg, ráadásul egy Pekinggel megkötött egyezmény kockáztatná a jó kapcsolatokat Tajvannal, az első és eddig egyetlen kínai demokráciával, továbbá azok elárulása lenne, akik a földalatti egyházban személyes áldozatokat is vállalva kitartottak, és szilárdan ragaszkodtak Rómához, ellentétben a Hazafias Egyesülés tagjaival, vagyis azokkal a katolikusokkal, akik együttműködnek a kommunistákkal annak érdekében, hogy tűrhetően élhessék meg hitüket.

A Vatikán sokáig tolta maga előtt a Kína-kérdés megválaszolását, de tekintettel arra a hatalomra és befolyásra, amellyel Kína világszerte rendelkezik, többé nem engedheti meg magának a nem-cselekvés magatartását egy világhatalommal szemben. A diplomáciai kapcsolatok felvételét sürgető Pekinget mindenesetre zavarja a szomszédos Tajvan Vatikán általi elismerése.

Miféle megegyezés legyen? A 86 éves *Joseph Zen Ze-kiun bíboros érsek*, korábban Hongkong püspöke, éppen keményen megtámadta a Vatikán második emberét, a külkapcsolatokban is illetékes *Pietro Parolint*, aki mindenáron megállapodást akart. Jelenleg tárgyalások folynak püspökök kinevezéséről, valamint arról, hogy Peking elismerje-e a földalatti egyház már beiktatott püspökeit, illetve Róma elismerje-e a Hazafias Egysülés már szintén beiktatott püspökeit.

Zen bíboros attól tart, hogy a Vatikán még arra is kész, hogy teljesen a kommunisták kezébe adja a püspöki székek betöltését. Nem bízik a pekingi hatalomgyakorlókban. Azt mondja, Peking nem tűr a saját országában kívülről, értsd Rómából irányított személyi politikát, s amíg a kommunista párt kormányoz, addig „a hazugság kultúrája” uralkodik. Tekintettel a 2018. február 1-én hatályba lépett vallási törvényre, amelynek alapján mindenekelőtt a földalatti egyházhoz tartozó katolikusokat lehet majd az eddigeknél jobban sanyargatni, óva int a túlságos megbékélés politikájától.

Öreg napjaiban Zen bíboros teljes befolyását latba veti Rómában, egyik levelet írja a másik után, megpróbál nyilvánosan nyomást gyakorolni, óv a „naivitástól”. Mindenesetre kevésbé szkeptikusnak mutatkozik *John Tong érsek*, Zen bíboros utóda az egykori brit koronakolónián, amely a Kínának történt 1997-es átadása után külön jogokkal ellátott gazdasági övezetté lett. Ő „értelmetlenként” vetette el a keményvonalasok ellenállását a megegyezés minden formájával szemben. Most Ferenc pápán a sor, hogy Kína körülbelül száz püspöke közül kikre hallgat, mielőtt dönt.

Alexander Schwabe

Forrás: Publik-Forum, 2018/8

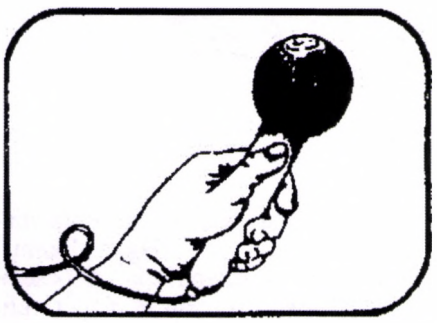

„Nekem már régóta birkaszagom van”

Interjú *Erwin Kräutler* püspökkel

Az ausztriai Vorarlbergből származó, két éve nyugalomba vonult püspök 34 éven át vezette Brazília területileg legnagyobb egyházmegyéjét, Xingut. Hitvallását, amely szerint az egyháznak együtt kell mennie a hátrányos helyzetűekkel, ahelyett hogy csak fellépne értük, Kräutler püspök szó szerint vette. Az indiánok melletti elkötelezettségért, amelybe beletartozik az esőerdők – biodízel-monokultúrák vagy szójaültetvények érdekében végzett – kiirtása elleni fellépés is, 2010-ben megkapta az Alternatív Nobel-díjat.

Püspök úr, az Ön főpásztori szolgálata hivatalosan véget ért. Hogyan fest a további életterve?

Továbbra is Brazíliában élek, és az Altamirában lévő egyházmegyei archívumot szeretném rendezni, illetve megírni „Xingu történetét”. Ausztriába akkor jövök, ha meghívnak bérmálni, lelkigyakorlatokra, vagy a rendemnek (Krisztus Vére Misszionáriusainak Kongregációja) szüksége van rám.

Püspökként nyugalomba vonultam, vagyis többé nem hozhatok személyi döntéseket, de szövetségem Brazília lakóival változatlanul fennáll. Egyszerűen nem vagyok képes azt mondani, hogy most már közömbösek számomra az emberek. Hozzájuk tartozom, és ők hozzám. Nem mondhatom azt, hogy püspökként elvégeztem a munkámat, most elmegyek. Erre sosem lennék képes. Az emberek változatlanul elvárják tőlem, hogy állást foglaljak, és továbbra is kiálljak az emberi jogokért. Azokért az emberekért, akiknek az emberi méltósága veszélyben forog.

Az utódom folytatja az én vonalamat; más a temperamentuma, de igyekszik az általam választott irányban járni. Most az a küldetésem, hogy vele tartsak, amíg beledolgozza magát.

Hogyan vonná meg munkája mérlegét?

Ha az ember beveti magát egy ügyért, akkor nem lehet az az első gondolata, hogy mit fogok elérni ezzel. Ez nem úgy van, mint a gazdaságban, ahol van input és output. Püspökként sosem gondolkodhatok így. Számomra egyszerűen világos volt, hogy püspökként a fenyegetett és szorongatott emberek oldalán kell állnom. Ez az evangélium szelleme. Ferenc pápa is arra inti a püspököket és papokat, hogy menjenek a perifériára. Ne várjunk arra, hogy az emberek eljöjjenek hozzánk, hanem nekünk kell odamennünk.

Ön éveken át felszólalt a püspöki székváros, Altamira közelében fekvő Belo Monténál épülő megaduzzasztógát ellen. Most elkészült a gát és az erőmű, egy osztrák cég 20 turbinát szállított oda. Képes-e ön vállalkozókat megtéríteni?

Ez nehéz kérdés. Németországban és Ausztriában volt tiltakozás, de túlsúlyba került az a vélemény, hogy Brazíliának demokratikus kormánya van, az pedig így döntött. Ebbe nem tudtunk beleavatkozni. Én természetesen más véleményen voltam, mert számomra az emberi jogok megsértéséről volt szó. Az indián népek most már nem élhetnek ott. Földjeiket kegyetlenül elpusztították, semmit sem lehet vetni beléjük. Brazílián belül nem lehet megközelíteni a vállalkozókat. Minden nagyon névtelenül zajlik. Egy vállalkozó egyszer eljött hozzám, és azt mondta, megérti a kételyeimet, de mit tegyen? Ő csak egy alvállakozó. Még Brazília elnökével is beszéltem a duzzasztógát közelében élő emberek helyzetéről. Ő azt mondta, hogy ez a projekt mindenki számára pozitív esemény lesz. De beszéljek róla még egy miniszterrel, aki azonban két héttel az audiencia előtt azt mondta, hogy már nem lehet visszacsinálni ezt a projektet. A televízióban aztán belemondta a kamerába, hogy párbeszéd folyik a kormány és egy püspök között...

Az utóbbi hónapokban egy elnöki dekrétum ismét megfenyegette az indián népeket. Ekkor nyilatkozatot fogalmaztam, amelyet a regionális püspöki konferencia minden püspöke aláírt. Vagyis a püspökök még mindig támogatják a munkámat.

Képes-e az egyház nagyobb nyomást gyakorolni Brazíliában a politikusokra és a vállalkozókra?

Ferenc pápa állást foglalt a brazíliai problémákkal kapcsolatosan, amikor az indián népek jogairól beszélt. Amazóniáról a Föld felmelegedésével összefügésben szólt. Amazónia erdőinek kiirtása vagy a tartomány gátlástan kizsákmányolása nem csupán Brazíliára nézve jár következményekkel, hanem az egész Földre is. Lehetséges, hogy a pápa összehív majd egy Amazónia-szinódust.

A pápa hangját meghallják Dél-Amerikában, de más kérdés, hogy a politikusok ott mit kezdenek ezzel; ők a mezőgazdasági biznisz és a bányászat képviselői, és alá akarják ásni az indiánok jogait. Most fölül akarják vizsgálni és vissza akarják csinálni, amit a 80-as években elértünk.

A szekták és az ún. evangéliumi (fundamentalista) egyházak fellendülőben vannak Dél-Amerikában. Ebből a szempontból milyen a katolikus egyház helyzete?

Még mindig nagyon kevés pap van Brazíliában, ezért még kelendőbbek a laikusok. Az én egykori egyházmegyémben 800 egyházközség van, viszont csak 30 pap, valamennyien előrehaladott korban. Ha a laikusok a legtöbb esetben nem vállalnák át a felelősséget, akkor ott már nem létezne az egyház. Egy papnak 70-80 egyházközséget kell gondoznia. De a laikusok minden va-

sárnap összejönnek, és a pap csak évente néhányszor lehet köztük.

Bizonyos feltételekkel pappá kellene szentelni a házas, kipróbált férfiakat, az ún. „viri probati"-t?

Erre nézve kételyeim vannak, mivel ez a megoldás eleve kizárja a nők papságát. Inkább azzal értenék egyet, amit a dél-afrikai Aliwal missziós püspöke, Fritz Lobinger írt: Egy konkrét plébánia embereit állítják szolgálatba, és ott kapják meg a felszentelést is, hogy törvényesen ünnepelhessék az eucharisztiát. Ő a „Team of Elders" megnevezést javasolta, miközben az „Elders" az angolban nem föltétlenül a kort jelenti, hanem úgy is lehet fordítani, hogy „akik egyházközségi tapasztalatokkal bírnak".

Felszentelésük csak a saját egyházközségükben érvényes. Ezek az emberek vezethetnék a vasárnapi szentmisét, és hétfőn ismét a foglalkozásukat gyakorolnák.

A pápa pozitívan értékeli lelkipásztori munkánkat, amely tekintettel van a népre, és amennyire lehetséges, figyelembe veszi a nép kívánságait. Egyszerűen le kell szögezni: itt nem arról van szó, hogy a papi nőtlenség mellett vagy ellen vagyunk-e. Ha egy férfi vagy nő úgy dönt, hogy nem köt házasságot, és ezen az úton jár, akkor ez az ő döntése. Az ilyen döntést tiszteletben kell tartani. De azt nehezen lehet megérteni, hogy az eucharisztia ünneplését egy nőtlen férfitől teszik függővé.

Legfőbb ideje, hogy a nők több jogot kapjanak az egyházban, vagyis felülvizsgáljuk az eddigi helyzetet. A mi egyházközségeinket többnyire nők vezetik. Számunkra, katolikusok számára az igeistentisztelet nem jelent megfelelő pótlékot. Az eucharisztia ünneplését nem lehet helyettesíteni. Igeliturgiát akkor tartunk, ha nincs más lehetőség, és nincs kéznél pap.

Sokan nagy reményeket fűztek Ferenc pápához. De nem következtek be radikális változások.

A dolgok lassan mennek előre. Várjuk az Amerikaszinódust. Mi regionális püspöki konferenciát hívtunk össze, ezen Amazóniának mind az 55 püspöke jelen volt. Írásban tájékoztattuk a pápát a paphiányról. A pápa tudja, hogy valamit tenni kell. De Ferenc sosem fog egyénileg dönteni ilyen dolgokban. Ezt személyesen mondta nekem. A püspökök tegyenek „konkrét és merész" javaslatokat. „Nagy bátorsággal", mondta. Nézetem szerint a püspöki karoknak kötelességük javaslatokat tenni. A pápa ragaszkodik a püspökök felelősségéhez. Talán úgy lesz, hogy egy bizonyos területre, például Amazóniára vonatkozóan kísérlet indul el.

Ferenc pápát az egyházon belül is sokan bírálják vezetői stílusáért. Többen egyenesen azt kívánják, hogy mondjon le. Ön hogyan értékeli Ferenc pápát?

A pápa nem hagyja, hogy stílusában korlátozzák. Engedi beszélni az embereket, de tudja, hogy „merre hány lépés". Ő olyan pápa, aki nem egyedül dönt, hanem begyűjti a különböző véleményeket.

Belátható időn belül biztosan nem fog lemondani. Én mindennap imádkozom, hogy a Jóisten ajándékozzon neki egészséget, hogy néhány évig még hivatalban maradhasson.

Ma elérkeztünk arra a pontra, ahonnan nem lehet visszafordulni, és azt modani, hogy amit Ferenc pápa tett, az szemben áll az egyház tantásával. Meg nem történtté tenni, amit Ferenc pápa tett, most lehetetlen. Kitárta az ajtót, és ezt az ajtót nem lehet most egyszerűen bevágni. Erről abszolút meg vagyok győződve. Amit Ferenc tesz, az meghatározza a helyi egyházakat. Az emberek látják, hogy síkraszáll értük, és foglalkozik a bajaikkal. Sokan nem mennek el vasárnap a templomba, vagy egyenesen kilépnek az egyházból, de ez még távolról sem bizonyítéka annak, hogy szívükben nem keresztények. Világos, hogy az egyháznak új utakra kell lépnie. A valódi reformáció belülről fakad. Fellázadunk egy s más ellen, de belsőleg az egyház mellett állunk. Az ez óra parancsa.

Hogyan ítéli meg önmmagát mint püspököt?

Már régóta fölvettem a birkák szagát. Még mielőtt a pápa ezt hangosan kimondta volna, számunkra világos dolog volt. Dél-Amerikában egy püspök nem engedheti meg magának, hogy bezárkózzék egy palotába; el kell mennie az emberek közé. A püspök testvér. Sok olyan püspököt ismerek, aki egészen egyszerűen él, és elmegy a nép közé. Ők lemondanak a pompáról és a címekről.

Támogatom, hogy félre kell tenni bizonyos dolgokat, amelyeket évszázadokkal ezelőtt alkottak meg. Ez nem csupán a püspököktől függ, hanem Isten népétől is. Ha egy püspök civilbe öltözötten megy a hívekhez, akkor sokan megkérdezik, ugyan mi történt vele. A hívek egy püspököt várnak el, nemcsak egy embert. Ösztönöznunk kell az embereket arra, hogy változtassanak a gondolkodásmódjukon. A kevesebb protokoll jobb. A rögzített protokoll mindig káros. Mindamellett az egyháznak olyan prófétaként kell fellépnie, aki Istent tükrözi, és azt hirdeti, hogy lehetséges egy másik világ.

Mi az Ön álláspontja az egyház kényes kérdéseivel kapcsolatban, például az elváltaknak és újraházasodottaknak kiszolgáltatható szentségekről?

Ha egy elvált és újraházasodott nő áldozni megy, a pap nem tagadhatja meg tőle az áldozást. Nálunk, Brazíliában sokan maguk vállalják a felelősséget, és mennek áldozni. Az áldoztatáskor senki sem kérdezi meg, mi az egyén helyzete.

Nemcsak az a kérdés a döntő, hogy egy pap egyénileg eldönthet-e egyes eseteket, hanem azt a kérdést is föl kell tenni, mit tenne Jézus egy ilyen helyzetben. A pap nem kérdezgetheti örökké a püspököt. Én azt mondtam a papoknak, hallgassátok meg az érintett feleket, és döntsetek úgy, ahogyan Jézus dönetene. A döntés az emberek lelkiismereti kérdése. Minden eset egyedi eset, ebben az összefüggésben nem lehet általános szabályokat felállítani.

Honnan veszi Ön az erőt a további működéshez?

Mindennap elimádkozom a papi zsolozsmát és tíz Üdvöz légy, Máriát, és Jézus feltámadására gondolok. Amikor autóval úton vagyok, akkor a Rózsafüzért imádkozom.

Brazíliában még mindig rendőri védelem alatt állok. Mivel 1983-ban részt vettem a cukornádtermelők melletti szolidaritási akcióban, a katonai rendőrség letartóztatott, és ott helyben megvertek. Közben az emberek azt kiáltották: „Engedjétek el, ő a mi püspökünk!" – ez volt számomra a második „püspökszentelés".

Négy évvel később alig éltem túl egy gyilkossági kísérletet. Ennek ellenére továbbra is Brazíliában vagyok, s az emberek ismételten értésemre adják, hogy ne térjek le az utamról, és hogy szükségük van rám. Nem mondhatom, hogy „félek, és lelépek". Így aztán a rászorulók mellett maradok.

Püspök úr, köszönjük a beszélgetést!

Berthold Siegmar

Forrás: Kirche In, 2017/12

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Hetykepötyke elkésései

Említettem már többször is, hogy szülőfalumban, Törpeházán az én gyermekkoromban még nem volt iskola. Mi, törpeházi kistörpék is a völgybéli falucska iskolájába jártunk.

Történt egy télvégi reggelen, hogy amikor osztálytársammal, Bérci Bercivel leértem a völgybe, megpillantottuk a falucska szélén Hetykepötykét. Hetykepötyke is törpeházi kistörpe volt, első osztályos – mi negyedikesek –, és arról volt nevezetes, hogy majdnem minden nap elkésett az iskolából. Hiába kérleltük, hiába korholtuk, hiába mentünk érte reggelente, elmaradt tőlünk, ácsorgott, bámészkodott, játékba elegyedett a völgybéli kisgyerekekkel, és újból és újból elkésett. Ezen a télvégi reggelen is négy-öt kisfiúval csúszkált a kocsiút jégcsúszkáin. Mi persze odaszóltunk neki: „Gyere velünk, Hetykepötyke, mert ma is elkésel!” A „hetyke” szó nem véletlenül került Hetykepötyke nevébe, hányavetin válaszolt most is: „Késik az eszetek tokja! Előbb leszek ott, mint ti!” Időnk sem volt rá, hogy hosszasan nyaggassuk, de bántott a hetykesége is. Ha nem jön, marad.

Persze már javában tanultunk aznap is, amikor felhangzott a folyosón a csizmácska szaladó kopogása. Hetykepötyke mint mindig, ijedt ábrázattal berontott az ajtón, és futástól lihegve mentegetőzött: „Nem tehetek róla tanító bácsi. Én igazán úgy szaladtam, ahogy csak bírtam!” A tanító bácsi megcsóválta a fejét: „Hányszor megmondtam már, hogy nem szaladni kell! Idején kell indulni és nem szabad ácsorogni útközben. Ilyen fagyos időben el is csúszhatsz, ha szaladsz, és baj érhet!”

Másnap Berci meg én jóval korábban indultunk a szokottnál, és meglepetésünkre már az erdőben utolértük Hetykepötykét. „Ilyen korán? Te is? Ez derék!” Hetykepötyke komoly arcocskával magyarázta: „Mert nem akarok többé elkésni!” De a csúszkáknál elmaradt tőlünk, hiába kértük, hogy hagyja délre a csúszkálást. „Nem ettem meszet! Ma délben már olvadni fog!”

Ezen a napon azonban nem a szokásos szaladó kipp-koppal szakította meg a tanítást. Lassú, megfontolt léptekkel közeledett az ajtóhoz, lassan is nyitott be, és lihegés nélkül, bár most is ijedten motyogta: „Nem tehetek róla, hogy elkéstem. Azt tetszett mondani, hogy fagyos időben ne szaladjak…” Harsogó nevetésben törtünk ki, Hetykepötyke meg csodálkozva bámult ránk.

Aznap délre csakugyan megjött az olvadás, és másnap reggel, amikor iskolába indultunk, már csörgedezett a vízmosásban a hólé. Egyszerre csak Hetykepötyke száguldott el mellettünk, és kiáltotta: „Ni, milyen gyors a hajóm! Előbb leszek az iskolában, mint ti!” Papírcsónak úszott a lejtős árokban, azt követte Hetykepötyke parton futó kapitányként, és hamarosan eltűnt a fák között. A hajó azonban csak a hegyoldalon száguldott, odalent kézzel kellett pótolni a gőzt, és Hetykepötyke ismét negyed órával később rohant be a terembe, lihegve és ijedten.

Négy-öt nap múlva pedig valóságos csúcseredményt ért el az elkésésben. Már vége felé járt az első óra, amikor beszáguldott. Belőlünk tüstént kirobbant a hahota. Nem a nagy késés miatt, hanem azért, mert bal kezében egy szál kökörcsinvirágot tartott, jobb kezében pedig egy szürke kiscicát szorított a melléhez. De nemcsak a cicavendég volt szokatlan, hanem Hetykepötyke viselkedése is. Ezúttal ijedtség nélkül, sőt büszkén mondta a tanító bácsinak: „Ma igazán nem vagyok hibás! Keresnem kellett útközben egy cicát. Mert azt tetszett mondani, hogy tanulmányozzuk a növényeket meg az állatokat. Tessék megsimogatni egy ujjal ezt a kökörcsint, aztán a cicát, itt a füle mögött… Fölfedeztem, hogy mind a kettőnek ugyanolyan finom bundácskája van.” A tanító bácsi úgy nevetett, hogy még a könnye is kicsordult, de amikor már mindnyájan lecsillapodtunk, dorgálva mondotta: „Persze, hogy elkésel, ha iskolába jövet ilyesmikkel piszmogsz. De ez nem is mehet így tovább!” És hozzám fordult: „Rád bízom ezt a cicaszakértőt, Moha. Legyen rá gondod, hogy soha többé ne késsen el!”

Hetykepötyke morcosan pillantott rám, de utasításomra délben megvárt a kapu előtt, és együtt indultunk haza. Már az erdőben baktattunk felfelé, de én még mindig hallgattam. Fogalmam sem volt róla, hogyan segítsek a bajon. Menjek érte minden reggel? Az nem sokat ér,

neki magának kell ügyelnie rá, hogy ne késsen el. És mintha csak a gondolatomra válaszolt volna, azt mondta akkor: „Azt hiszed, én nem szeretnék pontos lenni? De mindig közbejön valami... És nem is olyan nagy baj ez a kis elkésés...”

Most már tudtam, mit kell mondanom. És már bólogattam is: „Persze, hogy nem olyan nagy baj. Az sem nagy baj, hogy nap-nap után kellemetlenül ébredsz, bánt, hogy csúnyán, girbegurbán írtad meg késő este a leckédet. Kedvetlenül üldögélsz az ágyad szélén. Aztán üt az óra, vagy unszol édesanyád, és kapkodva öltözködsz. Elkéstél a vidám, friss felkelés örömérőI..., de hát ez sem nagy baj!” Hetykepötyke rám sandított, aztán rántott egyet a vállán: „Nem hát!” Folytattam: „Ebéd után nem ülsz neki a leckédnek, hanem lézengsz, kimégy játszani a faluvégi rétre is, de ott bujkál benned a gondolat, hogy nincs készen a leckéd, és nem játszol olyan jólesően, gondtalanul, mint játszhatnál. Elkésel nap-nap után a játszás örömérőI is. De ez sem olyan nagy baj.” Most már bizonytalanabbul, kevésbé hetykén vágta rá: „Nem hát...”

„Egyszerre csak alkonyodni kezd, és megdöbbensz: Jaj, ma megint vacsora után, álmosan kell leckét írnod! Futva mégy haza, le is ülsz, de csak egy fél sort írsz meg. Képeskönyvet veszel elő, és nézegeted. De nincs köszönet benne, folyton az eszedben jár, hogy a leckeírás még hátravan. Elkéstél tehát a jóleső, nyugodt képnézegetésről is. De ez sem nagy baj.” Most már csak suttogta Hetykepötyke: „Nem hát...”

„Vacsora után végre megírod a leckéd. De álmosan, kelletlenül, girbegurbán. Lekéstél a tanulás örömérőI is. De ez sem nagy baj.” Most már a torkán akadt a „nem hát”, hallgatott.

„Aztán lefekszel, de nem érzed, hogy jól töltötted a napot. Nem vagy elégedett önmagaddal, lekéstél arról is. De ugye ez sem nagy baj?”

Hetykepötyke szomorúan bámult maga elé, aztán csodálkozva kérdezte: „Honnan tudod ezeket rólam, Moha?” Éppen egy vadkörtefa alatt álltunk. Felmutattam az egyik ágára: „Milyen gyümölcs fog teremni ezen az ágon?” Ismét csodálkozott, most a kérdésemen, s felelte: „Könnyű tudni, hogy vackor.” Egy másik ágra mutattam: „És azon az ágon?” Most már elmosolyodott: „Azon is vackor. Vackorfának mindenik ágán vackor terem.” „Úgy van, Hetykepötyke. Innen tudom hát, hogy aki a tanításról elkéseget, elkésik az másról is. Ha egyik ágadon vackort termesztesz, nem gyümölcsözhetel más ágadon aranyalmát. Ne késs hát el soha többé, se a tanításról, se egyébről, ne élj ilyen bolond módra!”

Ezt a kifejezést azonban sokallotta, és morcosan dünnyögte: „Nem élek én azért éppen... bolond módra.” Úgy tettem, mintha nem hallanám a dünnyögését, és arról kezdtem beszélni, hogy le kell vinnem egy levelet délután Nógrádverőcére. Sürgős levél, édesapám írta Budapestre, be kell dobnom az ötórás vonatba. Felcsillant a szeme Hetykepötykének: „Veled mehetek? Nagyon szeretek vonatot látni!” „Ha megígéred, hogy szót fogadsz nekem az úton, jöhetsz.” „Megígérem!” „Akkor gyere értem négy órára!”

Ott volt pontosan, és unszolt, hogy siessünk. Aggódott, hogy rövid az idő, elmegy a vonat, mire az állomásra érünk, de hiszen éppen ezt az unszolást vártam én, s mondogattam készségesen: „Akár futhatunk is!” Szaladtunk hát. De vagy háromszáz méter után megálltam: „No, üljünk le, pihenjünk egyet!” Nagyot nézett Hetykepötyke, de le kellett ülni neki is. Figyelmeztettem rá, megígérte, hogy szót fogad. Ültünk tehát, és én nyugodtan beszélgettem mindenféléről. Hetykepötyke persze hamarosan nyugtalankodni kezdett: „Jaj, Moha, le ne késsük a vonatot, induljunk már!” Tüstént felugrottam: „Igaz biz'a! Szaladjunk hát!” Futottunk megint vagy kétszáz métert, s akkor ismét leültem: „Pihenjünk!” Hetykepötyke kétségbeesetten a fejéhez kapott: „Jaj, Moha, nem fogom látni a vonatot! Miért töltjük az időt?” „Majd pótoljuk futással.” És beszélgettem megint mindenféléről. A következő futáskor már ötven méter után ültem le, és Hetykepötyke majd kiugrott a bőréből. Pedig Verőcéig még ötször-hatszor ültettem le, s futtattam.

Sikerült is, amit akartam. Amikor beértünk Nógrádverőcére, az első házak közé, felsivított a falu túlsó végén a vonat hosszú füttye. Most már csak röpülve érhettük volna el. Hetykepötyke irtózatosan dühbe gurult: „Elkésünk miattad! Mert ilyen bolond módra jöttünk!” Színlelt álmélkodással kérdeztem: „Azt mondod, hogy bolond módra?” „Azt hát! Egyszer futva, egyszer ülve. Ahelyett, hogy rendesen jöttünk volna. Csak lépegetve, de folytonosan.” Most már elmosolyodtam: „No, ugye, hogy igazam volt barátocskám? Ugye, hogy bolond módra él, aki hol ücsörög, ácsorog, ténfereg, lézeng, hol meg száguld? Jól mondtad, hogy mi a helyes. Lépegetve, de folytonosan. Így élj ezentúl te is!” Hetykepötyke most bámult csak igazán nagyot: „Hát azért jöttünk így? És a sürgős levél?” Nevettem: „Nincs sürgős levél. Az volt a sürgős, hogy megtanuld, miként járod ezentúl életed utacskáját. A vonatot majd vasárnap megnézzük. Induljunk haza!” Most már ő is nevetett, és megindultunk vissza az erdő felé. Nem ücsörögve, ácsorogva, s nem is rohanva. Hanem lépegetve és folytonosan.

A nők szerepe az egyházban

Jézus feltámadásának első tanújától, Mária Magdolnától a korai egyház alapításában fontos szerepet játszó Tábitáig és Lídiáig a nőknek előremutató szerepük volt és van a kereszténység terjesztésében.

„Problémás, nyugtalan, engedetlen és makacs"

Nők a keresztény hagyományban című könyvében *Barbara Machaffie* azt állítja, hogy a keresztény misszió története kizárólag férfi szemmel íródott.

A nők szerepének századokon keresztül való korlátozása azt eredményezte, hogy tevékenységük rejtve maradt, hangjuk nem hallatszott. A 4. században Szent Ágoston így vélekedett: „Nem látom, hogy mivégre lett segítőtársnak teremtve a férfi számára a nő, ha eltekintünk a gyermekszülés feladatától." Számtalan nő döntötte meg ezt az álláspontot, de ahhoz, hogy ezt bebizonyítsák, rengeteg akadályon kellett átküzdeniük magukat, a társadalomban csakúgy, mint az egyházban.

Avilai Teréz, a karmelita apáca (1515-1582) így panaszkodott: „Nem elég, Uram, hogy a világ elhallgattat, és nem engedi, hogy bármit is tegyünk érted nyilvánosan, s így nem merjük kimondani az igazságot, amelyet titokban gyászolunk?" (Susan E. Smith: Női misszió: az Újszövetségtől napjainkig). Teréz nem úgy tekintett nőiségére, mint ami korlátozza őt vagy más nőtársait: küzdött a magas szintű oktatásáért, azért, hogy hozzájuthassanak ugyanazokhoz a vallásos könyvekhez, mint a férfiak, s hogy kolostorukat maguk irányíthassák. Ezen erőfeszítései miatt kiérdemelte a „problémás, nyugtalan, engedetlen és makacs nő" bélyeget.

A korai kereszténységben néhány nő úgy döntött, hogy a szociális és gazdasági következmények ellenére nem megy férjhez. Mivel nem volt családi és társadalmi kötelezettségük, ezért nagyobb szabadságuk volt arra, hogy kutassák és kövessék Isten hívását.

Két ilyen nő: *Marie Guyart* és *Katherina Tekakwitha*. Sok pap gúnyolódása és tréfálkozása ellenére *Marie Guyart* (1599-1672) az orsolyita rend apácája, vezető szerepet játszott Kanada katolikus missziójában. A jezsuitákkal együtt evangelizálta és tanította a bennszülött nőket és lányokat. *Katherina Tekakwitha* (1656-1680), egy mohikán törzsfő lánya, aki a katolikus hitre tért, saját rendet szeretett volna alapítani. Sajnos fiatalon, 24 éves korában meghalt, de így is inspirációt jelentett számtalan bennszülött közösség számára.

Nemcsak feleség és anya

A 18. század vége felé, Ázsia és Afrika európai gyarmatosításának intenzívebbé válásakor, valamint több missziós társaság (mint pl. a Churc Mission Society) létrejöttekor nagyobb lehetőség nyílott arra, hogy a nők közvetítsenek különböző kultúrák között.

Meg kell mondanunk, hogy a nők sajnálatosan még hosszú ideig a missziós társaságok működésében is inkább feleségekként és anyákként szerepeltek, mint saját jogú misszionáriusokként.

Számtalan társadalomban a férfi misszionáriusoknak tabu volt a helyi nőkkel találkozni. Ez különleges lehetőséget biztosított arra, hogy a női misszionáriusok megosszák hitüket, és kapcsolatba kerüljenek női csoportokkal, különösen az oktatás és az egészségügy területén. A nők és a nőkhöz hasonlóan gondolkozó férfiak között végzett munkának köszönhető, hogy a nők státusza és elismertsége megnövekedett. *Dr. Clara Swain* jó példa erre. Ő volt az első teljes felhatalmazással kinevezett női orvos, akit a missziók a nem-keresztény világba küldtek. 1870-ben érkezett Indiába, és nemcsak orvosként dolgozott fáradhatatlanul, hanem képezte és orvostudományra is tanította a helyi nőket. Ő alapította az első nőgyógyászati kórházat is Ázsiában.

A nők és a gyerekek sok társadalomban a peremen éltek, de a köztük végzett munka nemcsak sok nő életét alakította át, hanem a közösségekét is. A női misszionáriusok szerepet vállaltak szociális mozgalmakban is, mint például a lábak elkötözésének megakadályozásában vagy a női nemi szervek megcsonkításának eltörlésében. Ez utóbbi ellen *Hulda Stumpf*, Kenyában dolgozó amerikai misszionáriusnő már 1920-ban tiltakozott, s ezt a küzdelmet a mai napig is folytatja sok nő és szervezet. A női misszionáriusok prédikáltak és fordítottak is, bár ezek hagyományosan férfi tevékenységek voltak. *Ann Judson* Indiában és Burmában dolgozott az 1800-as évek elején. Ő volt az első protestáns, aki lefordította a Szentírást thai nyelvre. *Dora Yu*, egy kínai misszionáriusnő az 1800-as évek végén működött Kínában és Koreában is. Több szerepe is volt: orvos, prédikátor és fordító. Saját, független missziót alapított Kínában, elsőrangú hittérítő volt, aki Biblia-iskolát is működtetett.

„Néhányan a legjobb embereim közül nők"

Közelebbi tájakat szemügyre véve meg kell említenünk *Hanna More* (1745-1833) angol misszionáriusnőt, aki *William Wilberforce*-szal és a *Clapham szekta*[1] más tagjaival együtt szerepet játszott a rabszolgaság eltörléséért folytatott kampányban. Írt a rabszolgaság eltörlésének fontosságáról, és buzdította a nőket, hogy csatlakozzanak a mozgalomhoz. *William Both* az Üdvhadsereg alapítója róla mondta: „Néhányan a legjobb embereim közül nők" [szójáték: Some of my best men are women]. Ez a kijelentés az akkori korban komoly elismerést jelentett. Az Üdvhadsereg *Hallelujah Lassie*[2]

---

[1] *Clapham szekta:* London délnyugati, Clapham nevű negyedében W. Wilberforce vezetésével létrejött anglikán baráti csoport, akiket a közös lelkiség, erkölcsiség, missziós lelkület és szociális aktivitás kötött össze.

Tevékenységük elsősorban a rabszolgák felszabadítására, a rabszolgakereskedelem eltörlésére, valamint a büntetési rendszer megreformálására terjedt ki.

[2] *Hallelujah Lassie:* az Üdvhadsereg 19. sz. eleji feminista jellegű csoportja, amely a férfiakkal egyenlőként kezelte a nőket, lehetőséget adott nekik a prédikálásra, találkozók vezetésére és a saját életük feletti rendelkezésre.

csoportja nyilvánosan prédikált és énekelt keresztény énekeket. Sok sértő megjegyzést és obszcén kézmozdulatot kellett elviselniük, az egyházi méltóságoktól pedig rengeteg kritikát, mégis hatékonyak voltak a tanúságtételben.

Visszatekintve ezekre a nagyszerű asszonyokra, értékeljük bátorságukat: merték követni életükben Isten hívását, dacolva társadalmuk nőkre vonatkozó normáival. Erre a bátorságra manapság is szükség van: amikor szexista kijelentésekkel sértik nyilvánosan vagy magánhasználatban a női méltóságot, amikor a nőkkel szexuális tárgyként kereskednek, amikor a lányokat kevésbé tartják érdemesnek az oktatásra, mint a fiúkat, vagy rosszabb lehetőségeik vannak a munkahelyeken… és sorolhatnánk. Ez nemcsak a lányok, asszonyok, hanem a fiúk és férfiak feladata is, hiszen az egyháznak küzdenie kell, és meg kell védenie minden ember méltóságát, tiszteletét és egyenlőségét.

Helen Brook

A szerző Church Missionary Society tanácsadója

Fordította:
Kőszeginé Rihmer Melinda

Forrás:
www.churchmissionsociety.org

Valóban egyházgyűlölő volt-e Voltaire?

1960 nyarán Franciaország polgárháború előtt állt, mivel az Algéria-politikát illetően ellentétes vélemények álltak fönn a kormány és a lakosság között. Az egyik oldal államjogilag Franciaország részének tekintette Algériát, a másik oldal harcolt a párizsi kormány által védelmezett algériai gyarmatosítás ellen. Ebben a veszélyes időszakban *Jean Paul Sartre*, a híres filozófus nyilvánosan engedetlenségre szólította fel az Algériában bevetett francia katonákat. Amikor a korábbi tábornok és akkori államelnök, *Charles de Gaulle* munkatársai Sartre letartóztatását követelték, ő határozottan vonakodott, ezekkel a szavakkal: „Egy Voltaire-t nem tartóztat le az ember.”

A felvilágosodás kora

Ki volt ez a Voltaire, akire Charles de Gaulle hivatkozott? A Voltaire álnéven csak később ismertté és híressé vált *François Marie Arouet* 1694-ben született Párizsban, *François Arouet* jegyző és királyi tanácsos, és felesége, *Marie Catherine Daumart de Mauléon* fiaként. Tízévesen, 1704-ben lépett be a jezsuiták által vezetett Louis-le-Grand kollégiumba. Az érettségi után jogtudományt tanult. A lázadozó egyetemistát már ebben a korai időszakban kétszer is letartóztatták, mivel XIV. Lajos királyt gyalázó írásokat tett közzé. Ezután száműzetésbe ment Angliába és Kelet-Franciaországba. Ott keletkeztek azok a regények és filozófiai értekezések, amelyek ha még nem is híressé, de messzemenően ismertté tették. Emellett pénzügyi spekulánsként is tevékenykedett. A sikeres írót 1746-ban vette föl tagjai közé a párizsi Tudományos Akadémia. Csodálói közé tartozott Frigyes porosz koronaherceg, aki aztán II. Frigyesként 1750-ben udvarába, Sanssouciba hívta a zseniális beszélgetőtársat.

A 17. és a 18. század a felvilágosodás korszakának számít, amelyben egyházellenes és keresztényellenes célok uralkodtak. Az élen járó harcosok angliai filozófusok voltak, mindenekelőtt Hume és Locke, őket követték franciaországi elvbarátaik, az élükön Descartes-tal és Bayle-lel, s végül Németországban Wolf és Leibniz. Alapelvnek többé nem az Isten általi megvilágosodás számított, mint egykor Ágoston (†430) és Aquinói Tamás (†1274) esetében, hanem az önmegvilágosodás az autonóm értelem által. Voltaire, az új mozgalom buzgó lovagja, tántoríthatatlanul harcolt a katolikus egyház, annak abszolút érvényű dogmái, tekintélyelvű pápasága és titokzatos szentségei ellen. Néhány levelét ezzel a harci kiáltással fejezte be: „Écrasez l’infâme! Tapossátok el a gyalázatost!”

Meggyőződéses teista

Voltaire nem vonta kétségbe Isten létezését. A metafizikáról írt értekezésében ez áll: „Az a nézet, hogy létezik Isten, nehézségeket támaszt, de az ellentétes vélemény sem mentes az abszurditástól.”

Más alkalommal határozottan kijelentette: „Azt kérdezitek tőlem, hol van Isten. Nem tudom. És nem is kell tudnom. Tudom, hogy létezik... Annak érdekében, hogy megtudjátok, Isten létezik, csak ezt az egyet kívánom tőletek: Nyissátok ki a szemeteket... És fel fogjátok ismerni Istent, és imádni fogjátok őt.”

Bizonyára ebben az értelemben kell felfogni azt is, amit Voltaire a porosz koronahercegnek, Frigyesnek ír: „Ha Isten nem létezne, akkor ki kellene találni. De az egész természet azt kiáltja, hogy ő létezik.” ... „A feltámadás a legegyszerűbb dolog a világon. Aki egyszer megteremtette az embert, másodszor is képes megalkotni.”

A halál utáni élet gondolatával kapcsolatban nem minden humor nélkül jegyzi meg: „A mennyben három dolgon fogunk csodálkozni. Először: hogy olyan emberekkel találkozunk, akiket nem vártunk oda. Másodszor: hogy nem látunk olyan embereket, akiket oda vártunk. Harmadszor: hogy mi magunk ott leszünk.”

Ehhez illenek halála előtti utolsó szavai. „Az Isten melletti hitvallással halok meg, amennyiben szeretem a barátaimat, nem gyűlölöm az ellenségeimet, és megvetem a babonát.”

Kevesen foglalkoztak annyit Istennel, mint Voltaire, és kevesen gondolkodtak Istenről olyan zseniálisan, mint ő: „Isten olyan kör, amelynek a középpontja mindenütt van, és amelynek a területe sehol sem fekszik.”

Voltaire határozott ellenfele volt a kereszténységnek, és így az egyháznak is, mivel annak hosszú történetében nem volt képes mást föl ismerni, mint elnyomást és valótlanságokat. De érvényben hagyta Jézust és az általa képviselt morált, sőt nagyra becsülte azt. Isten és az emberek c. írása tartalmazza ezt a megállapítást: „Még Jézus legna-

gyobb ellenségeinek is el kell ismerniük, hogy megvolt benne az a nagyon ritka tulajdonság, hogy tanítványokat tudott magához kötni. Tehetség és gyalázatos bűnöktől mentes erkölcs nélkül senki sem jut a lelkek fölötti uralomhoz. Az embernek meg kell szereznie azok megbecsülését, akiket vezetni akar.”

Szakadék Jézus és az egyház között

Voltaire meggyőződése szerint nyilvános működése idején Jézus sosem lépett föl azzal az igénnyel, hogy új vallást alapítson, hanem egész életében szerény kis zsidó maradt. Mindazonáltal rejtélyes maradt számára Jézus származása. Máriának a Szentlélek általi foganását, ahogyan azt az Egyház tanítja, csak „az abszurd papi fantázia csúcsának” tudta látni, a között pedig, amit Jézus tanított, és a között, amit a „papi kaszt” évszázadokon át hirdetett, csak nyilvánvaló ellentmondást: „A keresztény egyházak és Jézus Krisztus közötti ellentétek mindig is nagyobbak voltak, mint a nyugalom és a vihar, a tűz és a víz, a nap és az éjszaka köztiek.”

Ezt az összevetést a rá jellemző szarkasztikus nyelven a következő morális ítélettel alapozta meg: „Egy indiai fakír a maga szegénységével és igénytelenségével, röviden a maga életmódjával jobban hasonlít Jézusra, mint a szuverén római pápa a maga átlagosan 8-9 ezer font sterlinges bevételével.”

Radikális felvilágosítóként, aki számára az értelem volt a legfőbb elv, Voltaire határozottan elutasította a keresztény kinyilatkoztatáshitet. Minden egyházi doktrínához alapvető bizalmatlansággal viszonyult. Számára a kételkedés volt a tolerancia előfeltétele szellemi és vallási téren egyaránt. A toleranciáról írt terjedelmes értekezésében ezt olvassuk: „Az emberiség általános érdeke a vélemény-, lelkiismereti és vallásszabadság, mivel ez az egyetlen eszköz ahhoz, hogy megteremtsük az igazi testvériséget az emberek között.”

Voltaire páratlan módon gyűlölte a katolikus egyházat, és sajátosan a jezsuitákat mint a pápák készséges parancsvégrehajtóit. Az egyház dogmáiban és szokásaiban nem volt képes értelmet felfedezni. Mindenekelőtt a keresztények számtalan gyalázatos tette és bűncselekménye váltott ki belőle feneketlen gyűlöletet az Egyház intézménye ellen, amint ez sok írásában megszólal. A keresztes hadjáratokat és az eretnekekkel szembeni inkvizíciót a förtelmes zsidó morál örökségének tekintette. Elsősorban a pápaság tűnt számára a „borzalmas botrány” megtestesülésének. Szenvedélyes harca a vallási fanatizmus és a papi hierarchia babonája ellen irányult Az értelmes rend politikai és filozófiai alapon történő létrehozására törekedett.

Tekintettel az ilyen gyalázkodásokra, csaknem hihetetlenül hangzik, amikor azt olvassuk, hogy ugyanez a Voltaire kápolnát építtetett ferney-i birtokán, miséket mondatott, és minden évben teljesítette gyónási és áldozási kötelességét.

Voltaire az evangélium elleni vétségnek tartotta, hogy a püspökök az Egyház despotáiként léptek föl. Azt mondta: maga Jézus megvallotta, hogy országa nem e világból való, és nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon.

Természetes vallás

Voltaire az egyik legnagyobb francia írónak számít. Őt nem a regényes szépirodalom érdekelte, hanem mindig a kora problémáival folytatott vita. Az értelem, a tolerancia és az emberi jogok szenvedélyes élharcosa volt. Ennek megfelelően ez állt a koporsóján: „Erős ösztönzéseket adott az emberi szellemnek, a szabadságra készített föl minket.”

Voltaire legfőbb célja az általános lelkiismereti és vallásszabadság volt, ahogyan azt majd két évszázaddal később elismerte a II. Vatikáni Zsinat (1962-1965). Ebben az a meggyőződése vezette, hogy „csak az a vallás hozhat létre az emberiségből testvéri népet, amely elviseli az összes többit”. És azt kívánta: „Isten, az összes világok teremtője bárcsak részvéttel lenne a keresztények Őt kigúnyoló szektája iránt! Bárcsak visszavezetné őket a szent és természetes valláshoz!”

Amikor Voltaire-nek a vallások iránti gyűlöletéről esik szó, nem szabad megfeledkezni arról, hogy nem elvileg akarta lerombolni a vallást, hanem megtisztítani, és elvezetni akarta annak természetes és értelmes formájához. Az általa megfogalmazott „teisták hitvallása” így hangzik: „Mi elítéljük az ateizmust, mi undorodunk minden barbár babonától, mi szeretjük Istent és az emberi nemet. Ezek a mi hittételeink.”

A toleranciára vonatkozó elgondolását („Értekezés a toleranciáról”) Voltaire összekapcsolta egy *Jean Calan* halála utáni igazságügyi botránnyal. Jean Calan toulouse-i protestánst 1762-ben halálra ítélték és kivégezték, mivel hamisan azzal vádolták meg, hogy meggyilkolta saját fiát, Marc Antoine-t, mert az át akart térni a katolicizmusra. Beadványával Voltaire elérte a per újrafelvételét, a halálos ítélet visszavonását és az állítólagos gyilkos rehabilitálását. Terjedelmes védőiratának összegzéseként Voltaire ezekkel a szavakkal fogalmazta meg stratégiáját: „A fanatizmust mindenestül ki kell irtani, nem elég levágni a karmait vagy eltompítani a fogait ennek a szörnynek.”

1778. február 20-án *Gaultier abbé* levelet írt Voltaire-nek, s abban arra akarta ösztönözni, hogy béküljön ki Istennel és az Egyházzal. Néhány nappal később felkereste az ünnepelt írót. Találkozásuk eredményéről Voltaire március 2-i leveléből értesülünk: „Alulírott kijelenti, hogy négy nap óta és 84 évesen vérköpési rohamok sújtják... Meggyóntam Gaultier abbénál, és amikor Isten úgy rendelkezik, a szent katolikus vallásban fogok meghalni, amelyben születtem. Remélek az isteni irgalmasságban, hogy minden bűnömet meg akarja bocsátani, és ha valaha botrányt okoztam az Egyháznak, bocsánatot kérek azért Istentől és az Egyháztól.”

Erre a pap feloldozta őt. Amikor azonban a szentáldozásban akarta részesíteni, Voltaire ezekkel a gúnyos szavakkal hárította el: „Abbé úr, fontolja meg, hogy szakadatlanul vért köpök. Ügyelni kell arra, hogy Isten életének vérét ne vegyítsük az enyémmel.”

Az abbé elbúcsúzott a halálos betegtől, miután az 600 fontot adott át neki az egyházközség szegényeinek javára.

„Istent imádva, barátaimat szeretve, ellenségeimet nem gyűlölve és a babona mélységes megvetésével halok meg.” – 1778. március 30-án meghalt.

Mivel Voltaire katolikus temetése Párizsban elképzelhetetlen volt, *Mignot abbé*, az elhunyt egyik unokaöccse a champagne-i Scellières apátságba vitette, és ott temettette el. Csak több mint száz évvel később, 1890-ben vitték át földi maradványait a Szent Genovéva templomba, a mai párizsi Pantheonba; ott nyugszik olyan híres írók mellett, mint Alexandre Dumas (†1870), Victor Hugo (†1885) és Emile Zola (†1902).

Georg Denzler

Forrás: Kirche In, 2017/11

Lehetett volna Júdás pénzügyminiszter a Vatikánban?

Gondolatok a Miatyánk utolsó kérése kapcsán

A Miatyánkban a „Ne vígy minket kísértésbe” mondat „nem jó fordítás” – mondja Ferenc pápa, ahogyan a Magyar Kurírban olvashatjuk. „A franciák is megváltoztatták a szöveg fordítását, mégpedig így: »Ne engedd, hogy kísértésbe essünk!« Én vagyok, aki elesem, nem ő [Isten] az, aki belelök a kísértésbe, hogy aztán nézze elesésemet. Nem! Egy apa nem tesz ilyet, egy apa rögtön segít felkelni, ha látja, hogy elestünk.”

Ferenc pápa tehát azt hangsúlyozta, hogy Isten nem visz minket kísértésbe. A Miatyánk eme kérésének az értelme, hogy bármilyen próbatétel elé kerülünk is, bármilyen megpróbáltatás ér, bármilyen kísértés környékez is meg bennünket: Ne hagyj el minket, légy velünk, fogd a kezünket, légy segítségünkre, ne hagyd, hogy elbukjunk, segíts, hogy helytálljunk.

20-25 évvel ezelőtt egy lelkigyakorlaton már hallottunk erről, a következőképpen: Látszólag két kéréssel állunk szemben, valójában csak ugyanannak az egy kérésnek kétféle, „negatív” és „pozitív” megfogalmazásával.

„Ne vígy minket kísértésbe!” – Ez úgy hangzik, mintha Isten vinné kísértésbe az embert, amikor akarja, de erről esetleg imádsággal le lehetne beszélni Őt. Jakab levele már az Újszövetségen belül elutasítja ezt az értelmezést: „Senki se mondja, amikor kísértést szenved: Isten kísért engem, mert Isten nem kísérthető a rosszra, és ő maga sem kísért senkit” (1,13).

A kérés valódi értelméhez egy régi zsidó imádság vezethet el minket: „Ne vezesd lábamat a bűn hatalmába, és ne vígy a vétek hatalmába, és ne a kísértés hatalmába, és ne a szégyenletes (dolgok) hatalmába!” – Az, hogy gyakorlatilag *azonos értelemben* található itt a bűn és a kísértés, továbbá a „hatalmába vinni” kifejezés is arra utal, hogy az imádkozó nem Isten cselekvésére, hanem csak megengedésére gondol: „Ne engedd, hogy a bűn, a vétek, a kísértés kezébe essem! Ne engedd, hogy a kísértés áldozatává legyek! Ne engedd, hogy a kísértésben vereséget szenvedjek!” – Tehát nem azt kérjük, hogy Isten mentsen meg („ha lehet”, „ha úgy gondolja”) a kísértéstől, hanem hogy *őrizzen meg (a jó úton) a kísértésben, a kísértés idején, a kísértéssel szemben, azaz: adjon erőt, hogy legyőzhessük a kísértést.*

Pontosan ezt fogalmazza meg „pozitív” módon a *„Szabadíts meg a gonosztól!”* kérés. A „gonosz” itt valószínűleg a gonoszságot, a bűnt jelenti, a „megszabadítani” eredeti jelentése pedig „visszarántani”; tehát azt kérjük: *Isten tartson vissza minket a bűntől* (azaz annak elkövetésétől, tehát nem a lehetőségétől!). De mivel nem vagyunk bábok Isten kezében (akiket tetszése szerint mozgathatna), ez nem jelentheti azt, hogy Istentől függ, visszatart-e a bűntől; hanem *tőlünk függ a döntés – de az erőnk önmagában kevés (lehet), ezért Istentől kérünk erőt,* hogy megmenekülhessünk a bűntől.

Családunkban egy ideje próbálkozunk, hogy mást mondjunk: Védj meg minket a kísértésben, őrizz meg minket a kísértésben! Még ezzel együtt is tapasztaljuk az elkalandozást. Mert vagy mondjuk, ahogyan az imamalom forog, vagy annyira koncentrálunk, hogy nem is bírjuk folytatni.

A kísértésről elsőként a szexuális kísértés, a házasságtörés, a félrelépés jut eszünkbe, és mint jó keresztényeket ez a téma bennünket is lázba hoz, de természetesen nem érint. Tehát túl nagy létjogosultsága sincs a témának?

A két legtöbbet emlegetett kísértés: Ádám-Éva a kígyóval, illetve Jézus pusztai kísértése. Kezdjük az utóbbival!

Azt olvassuk az evangéliumban, hogy Jézus megéhezett, és akkor jött ***az első kísértés***, a mindennapi szükségletek terén: *„Ha Isten fia vagy, változtasd a köveket kenyérré!”* Jézus éhes, a pusztában nincs rántotta, az elemi szükség pedig körbelengi, ahogyan körülvesz bennünket is a mindennapjainkban. Jelen van, amikor a magunk jólétét nézzük, és nem hisszük el, hogy ha Isten eltartja az ég madarait, szépségbe öltözteti a mező liliomait, akkor bizony minket is megtart. Mi ehelyett elkezdjük számolgatni, hogy mennyi van a pénztárcánkban; mi az a földi javam, amit nem osztok meg, mert nem oszthatok meg testvéreimmel, szüleimmel, a rászorulókkal, munkatársammal, szomszédommal… Mert nemcsak kenyérrel él az ember, de kenyérrel ***is***. Nesze neked! Amikor ez előkerül, akkor már meg lettünk kísértve, és bizony elbuktunk. Érzelmeinken keresztül megérintődnek kielégületlen ösztöneink, és a kísértés abban áll, hogy minél hamarabb kielégítsük vágyainkat. És mert erre érzünk késztetést, a világ és a reklámok által alaposan megtámogatva, ezt megindokoljuk, és meg is tesszük. Ide tartozik nemcsak az evés, a napközbeni nassolás, a bódék kajakínálata, az ivás, a cigi, a narkó, de sokszor ezek is: pihennem kell, lefekszem, heverek, nem segítek; ilyet nem eszem, válogathatok, ez egészségtelen, ez ehetetlen; autóval megyek, mert gyorsabb, pláne kényelmesebb; szerzek, veszek, mert nekem jár...

Ádám-Éva egy leegyszerűsített történet. Egy fa van, amelyről nem ehetnek, mert az Istené. De nagyon kívánatos rajta a gyümölcs. És mivel szem előtt van – úgy tudjuk, a kert közepén –, állandóan beleütköznek. És sok van rajta a gyümölcsből, marad még az Úrnak.

Azt gondoljuk, hogy a fajfenntartás ösztöne, a szexuális kísértés ugyanígy működik. Feltámad, vagy a másik nem egy képviselője által feltámasztódik a vágy (nem Isten küldi elénk a kísértőt), és mivel éhesek vagyunk, nem tudunk, nem akarunk ellenállni. Mert a világ

szerint nem is szükséges ellenállni. Sőt butaság is lenne ellenállni.

Vannak könnyen ide sorolható helyzetek, és nézet kérdése, hogy ezek enyhítő vagy súlyosbító körülmények: a betegség, a bánat, a gyerekvárás, a hosszabb távollét; de a látszólag „boldogan éltek, míg csak...” helyzetekben is nagyon sokszor marad éhes az egyik, vagy mindkét fél. Ilyen és csakis ilyen helyzetben valós a kísértés, és ezt minden esetben a két fél együtt hozta össze.

A második kísértés Jézus számára a földi dicsőség: Mindent megkap, az egész világ az övé lehet, ha leborul a Sátán előtt. A Sátán úgy ígéri oda a világot, hogy az nem is az övé. Megkapjuk mi is a szép ígéreteket – a hírnév ígéretét, a szeretet ígéretét, csak el kell adnunk magunkat. Semmi mást nem kell cserébe, csak add el magad a márkának, a sminkszettnek, légy tömegcikk és használati eszköz! Legyél kigyúrt, legyen jó kocsid, sok pénzed, mutatós nőd! Legyél csinos, fesd magad, szerezz egy jó pasit, pózolj a facebookon napszemüvegben, add el magad a like-okért!

A Kísértő semmit nem ad, csak ígér. Megkísért bennünket a dicsőséggel – és elbukunk. Ez van az édenkerti kígyós történetben is, hiszen a teljes okosság, a bölcsesség, a „mindent tudni fogtok” ígérete van a gyümölcsben. A mára lefordítva: ha többet hallgatom, olvasom, nézem a híreket, ha erről diskurálok, ha egyszerűen beállok a világ divatjai által felkínált sorba, hogy olyan legyek, hogy trendi legyek. Ezt a kísértést gyerekeinkre nézve azonnal látjuk, és rájuk nézve sokkal veszélyesebbnek is tartjuk.

A harmadik kísértés színtere az Atyával való viszony. A Sátán azt mondja Jézusnak, vesse le magát a templom párkányáról, úgysem lesz semmi baja, mert az Atya nem engedi. Megkísértetünk abban, hogy nekünk bármit lehet és bármit szabad, Isten úgyis gondot visel ránk. Nem lesz bajunk – Isten nem engedi, hogy bántódásunk essen, mert ő *szerető Isten*. Ráhagyunk és ráruházunk mindent Istenre: Ő visz a kísértésbe, és ő is hoz ki onnan, mert már könyörögtem, bedobtam a zsetont, és majd ez a „Jóisten-automata” úgy muzsikál, ahogy én sorjázom refrénként ismételt kéréseimet.

Ugyanezen kísértés másik végletе a semmit nem bízok az Úrra, boldogulok magam is. Amikor nincs ima, nincs egyeztetés; döntök, és kérem, hogy segítsen az én terveimet megvalósítani. Nem én az övét, ő az enyémet.

A paradicsomi fa esetében: Hát már meg ne mondja az Úr, miről ne egyek! Hát már miért nem enyém ez az egész paradicsomkert? Hát már hogyne lehetnék én magam a jó és rossz tudója? Hát már miért ne én alkossam a törvényeket? – Hát az isteni tudás már nálam van. Az anarchia meg nő az iskolában, a politikában, a gazdaságban. Ha diákok eltévesztik a helyüket, könnyen meglátjuk, ha a másik (párt) eltéveszti a határait, könnyen rajtakapjuk, de mi nem dőlünk be. Azt gondolom, amikor valamilyen pártpolitika mentén gondoljuk megoldani az ország és Isten országa kérdését, már engedtünk a kísértésnek.

Isten együttműködésre hív. Együtt vele. Hogy nevesítem-e a kísértést, és Sátánnak nevezem-e...? Én nem. Eggyel kevesebb számomra a kísértés, nem tolom a Sátánra. De most nem is ez a fő kérdés. Azt tanultuk, hogy az érzelmeinkért nem vagyunk felelőssé tehetők, de azért, hogy utána mit cselekszünk, azért igen. Nem kell a kísértéshez bűnbakot keresnünk, a döntéshez ott vagyunk mi. Érzelmi és ösztönbeli érintettségünk lehet erősebb és gyengébb. Az oroszlán sem ugrik a gazellára, ha nem éhes, bár érzi a szagát, és látja is. Egy meleg kenyér az éhes ember számára hatalmas kísértés, egy pénzes, jóllakott ember nem fog utánanyúlni. De a drága pénzen megvehető és esetleg feleslegesen megvehető dolgok számára nagyobb kísértést jelentenek, mint egy nincstelennek.

A megoldás a Miatyánkban: Ne *vígy*, hanem *védj meg* a kísértésben, és *szabadíts meg* a gonosz gondolatoktól és cselekedetektől! Nem ezért tartunk bűnbánatot a mise elején? Gondolattal, szóval és cselekedettel... Hogyan véd meg Isten? Jézus megmondta, mire koncentráljunk: *Nemcsak kenyérrel él az ember.* Itt mutat rá az Ige fontosságára:

Az Urat, a te Istenedet imádd, és csak neki szolgálj! Ne a magadét keresd, hanem az övét, és nem egy saját kis részed lesz, hanem az övéből kapsz!

Ne kísértsd az Urat, a te Istenedet! Neked az ő akaratát kell keresned, ha az övé akarsz lenni, nem pedig a sajátod ráerőltetni – úgysem fog menni.

Az Ige, a Szentírás tanulmányozása már meg is adja a választ, hol keresgéljünk: a Tízparancsolat tájékán (2Móz 20,2-17). Isten a parancsolatok által tilt? Nem. Fogódzkodókat ad. Megoldásokat, védelmet a kísértések legkülönbözőbb, de mégis leggyakrabban előforduló fajtáira.

A Tízparancsolat nekünk már nagy segítség, Mózes lejegyezte, belerótta a kőbe. Nem lényegtelen persze, hogy mindezt azután tette, hogy a nép hosszú időn keresztül tapasztalhatta a szerető Isten gondoskodását. Nekünk az is kellett, hogy Jézus értelmezze a törvényeket. Hogy ez mind kell, mind szükséges lehet, de nem elégséges. A Mózes előtti pátriárkáknak viszont még ez sem állt rendelkezésükre. Csak a szívükben-lelkükben élő, élni engedett Szentlélek.

A Józsefről és testvéreiről szóló bibliai történetben Jákob halála után a testvérek bocsánatot kérnek Józseftől ellene elkövetett gonoszságukért. József pedig így válaszol: *„Ha közöttünk, emberek közt megbocsátásról van szó, akkor nekem kell tőletek bocsánatot kérnek, mert nektek kellett a gonosz szerepét eljátszanotok, hogy minden így történjék.”*

Kicsit talán így van velünk – és Júdással is. Nem a kísértés nélküli élet az érdekes, mert ilyen nincs, nem az örök és bűntelen megfelelés, mert úgy tűnik, ilyen sincs, hanem a bűnbánat, a bocsánatkérés, a beismerés az, ami az Úr szemében a lényeges. A pápa szavaitól indultunk, és visszatérhetünk akár az első pápáig is, aki a Jézust a háromszorosan megtagadó Péterből lett. Mi lehetett volna Júdásból, akire a Jézus-követő csapat a három év alatt a pénzügyeket bízta, ha hisz a bűnbocsánatban, ha hisz abban, hogy Istennek hatalma van a bűnök eltörlésére? Nem számít, hogy a kísértés vagy a saját butaságunk miatt bukunk el: Istenre, az ő megbocsátására van szükségünk! És arra van szükségünk, hogy a jóra legyen kísértésünk!

Pálinkás Orsolya

Ábrahám monológja

Hány napja lakom a filiszteusok földjén! Szövetséget kötöttem Gerar királyával, Abimelekkel. Nem bántotta Sárát. Pedig becsaptam, azt mondtam neki, hogy Sára csak a húgom. Ő mégis visszaadta nekem, amikor megtudta, hogy a feleségem is. Rendes ember. Vallásos. Csupa vallásos nép között lakom. Mennyit áldoznak nem létező isteneiknek! És mi mindent! Csupa értékes jószágot! Időnként saját gyerekeiket is! Én meg beérem nyájaim egyikével-másikával. Pedig én az egyetlen élő Istent szolgálom. Rendjén van ez így? Nem kellene nekem is előbbre lépnem? Szólj, Uram! Hallgat rád szolgád! Mit kívánsz? Bármit megteszek érted! Kijöttem Ur városából! Pedig jól éltünk Babilonban. De féltettem feleségemet a babiloni bálványoktól. Megjártam a kultúra fellegvárát, Egyiptomot. Ott sem maradhattam. Túl sok istent imádnak. Én pedig csak Téged, Uram és Szövetségesem! Már azt hittem, sosem áldasz meg utóddal. Sárának köszönhetem, hogy beengedte sátramba Hágárt, és megszületett Izmael! Áldozzam fel neked Izmaelt? Izmael erős fiú. Megtehetem Neked. De amióta elvetted Sára szégyenét, és megszületett Izsák, ahogy megígérted, ő lett az elsőszülött. Ő a legeslegkedvesebb nekem a földön. Őt kéred? De hiszen ő ígéreteid gyermeke. Elhiszem, hogy fel tudod támasztani, miután leöltem oltárodon, de micsoda fölösleges traumát okoznék én Izsák lelkében, ha úgyis visszaadod. Szólj már, kérlek! Elfogadom azt is, ha igent mondasz az ötletemre, azt is, ha nemet. Honnan tudom meg szent akaratodat? Tegyek ki gyapjút eléd? Igennek veszem, ha virágba borul reggelre a bokrunk. Nemnek, ha nem. De kérlek, hadd aludjak rá egy keveset!...

Jaj, de korán van még. Mennyit alhattam? Későn feküdtem, korán ébredtem. Jaj a bokrunk! Csupa virág. Hát elfogadtad az ajánlatomat? Jaj nekem! Ó, Adonáj! Áldott legyen Szent Neved! Sürgősen fölébresztem Izsákot, mielőtt Sáráék megébrednének. Engedelmes, jó gyerek, nem fog kérdezősködni. Sára bezzeg elhalmozna kínos kérdéseivel. Siessünk! Izsák, fiam! Ébredj! Indulunk Mória földjére. Nem kell beköszönnöd anyádhoz. Két szolgát ébressz föl! Hozzanak magukkal pár napi eledelt négyünkre! Meg valami derékaljat, ha kint éjszakáznánk a szabad ég alatt. Addig én fát hasogatok az egészen elégő áldozathoz! Edénybe rakok egy kis tüzet a ház tűzhelyéről. Elteszek néhány madzagot is. Milyen kár, hogy ennyire sietnem kell a favágással, hogy még Sára ébredése előtt elindulhassunk. Úgy húznám az időt. Pedig az a helyes, ha azonnal teljesítjük Adonáj akaratát. Na, ennyi elég lesz. Gyere, kis szamár, hadd nyergeljelek fel, hadd pakoljam hátadra az aprófát, meg a vastagabb hasábokat is. Jól körülkötöttem mindet, hogy a gyerek egyedül is elvihesse rövid távon. Derekamra kötöttem a kardomat. A tüzet, a pokrócokat és az ennivalót ti hozzátok, legények! Indulunk, de csöndben. Ne csapjatok zajt! Keresünk egy hegyet, itt nincs semmiféle magaslat. Márpedig nem illik a Magasságbelit alföldre fárasztani ahhoz, hogy élvezhesse áldozataink illatát.

Megállunk. Eszünk. Elmondjuk az estéli áldást, és nyugovóra térünk. Itt sincs hegy. Talán majd holnap. – Mindenható, hálát adunk neked, hogy baj nélkül zarándokolhattunk hegyed felé a mai napon, áldd meg ételünket és álmunkat, tedd, hogy mielőbb találjunk egy hegyet, amelyen egészen elégő áldozatot mutathatunk be neked! Ámen. (Bárcsak soha nem találnánk hegyet! Adonáj.) – Jó étvágyat! Egyél, kisfiam, csak Adonáji tudja, ehetsz-e holnap is! Apád nem éhes…

Egészségetekre! Jó éjszakát! (Jó ez az éjszaka! Nem közeledünk semmiféle hegyhez.) …

Jó reggelt, fiam! Jó reggelt, legények, hasatokra süt a nap! (Hála Adonájnak, soká tudnak aludni). Együnk, vagy induljunk? Induljunk? (Pedig azt hittem, hogy még egy kicsit húzhatjuk az időt.) …

– Megérkeztünk? – Nem. Ez nem elég magas. Ez nem hegy, csak domb. Menjünk tovább! Tovább, tovább! Bírod még, kisfiam? Ne pihenjünk? Na, jó, akkor mehetünk egy igazi hegyhez…

Megint ránk esteledett. Ágyazzatok meg! A múlt éjszaka is elég hideg volt. Engem már most megvesz az Isten hidege! Érzem, ahogy megfagy a szívem. Vegyétek elő az estebédet! Egyetek, nekem egy falat sem megy le a torkomon. Áldott vagy, Uram! Áldd meg fiamat, szolgáimat! Áldj meg engem is! Melegítsd fel szívemet, világosítsd fel elmémet! Ámen! Jó éjszakát!

Micsoda éjszaka! Bár meg tudnék nyugodni akaratodban, Adonáj! De én egyre nyugtalanabb leszek… Nyugtalan vagyok. Nagyon nyugtalan.

Nyugtalan reggelt! Emberek! Vagyis, mit beszélek! Jó reggelt! Jobbat, mint amilyen az enyém. Úgy érzem, ma elérjük az Isten hegyét. Reggeli után indulunk. Menjünk? Vagy maradjunk? Hogy most világosban már látni ott a láthatáron a hegyet? Tényleg. Nem lehet, hogy csak délibáb? Nem? Akkor ti ketten itt maradtok, szamarak, vagyis a szamárral. Kicsit imádkozgatunk ott, aztán visszajövögetek, vagyis visszajövünk. Jó lesz, legénykéim? Fiam, szedd le a szamárról a fát, én meg veled megyek, és viszem a tüzet. Így száz fölött, két napi gyaloglás után épp elég a kardot és a tüzet vinnem. Teljesen ki vagyok merülve, fiam. Nem biztos, hogy élve elérem a hegyet. De ha elérem is, aligha tudom megmászni. Te akkor is felmész rá, ha már eddig eljöttünk miatta? Jól van, kisfiam. Menj csak, apád hullája megvár itt! Hogy mi lesz az áldozati állattal? Fiam! Mi is? Hát, hát erre a kérdésre nem számítottam, fiam, vagyis reméltem, hogy nem kérdezed meg, ezért egész idő alatt ennek a megválaszolására készültem, fiacskám. Megvan a válasz, fiacskám, hidd el, megvan, csak hirtelen nem jut eszembe. Majd, majd gondoskodik róla a Gondviselő. Hidd el, fiam, gondoskodik. Tudod, Ő olyan gondoskodó típus. Mit állsz itt, mennünk kell. Az áldozati állat, az áldozati állat. Hogy erre eddig nem gondoltam! Adonáj, Te nem tudnál gondoskodni róla? De tényleg? … Mit mondjak a gyereknek? Gyerek, megérkeztünk, másszuk meg a hegyet! Látsz te rajta köveket? Akkor jó. Nem kell fölcipelnünk rá. …

Ha fölértünk, oltárt építünk. Mondtam én, hogy Adonáj mindent elrendez magának. Na, még egy nagy kő a tetejére, nehogy lefordúljon róla az áldozat. Jó lesz így? Gyere, próbáld ki! Feküdj rá! Ha összekötöm a lábadat, nem lóg le róla. Most a kezedet is. Úgy, kicsikém. Most már nem is kell áldozati állat. Ugye, mondtam, hogy Adonáj gondoskodik magáról? Vagyis rólad, vagyis rólam! Kicsit meg vagyok zavarodva. Nem vagyok magamnál. Mit mondtál, hogy nem vagyok magamnál? Hogy azt én mondtam? Miért, nem úgy van? Mit mondasz, fiam? Hogy az Úr máris gondoskodott áldozati állatról? Hol látsz te áldozati állatot? A bozótban? Adonáj egy kost küldött helyetted!

Én őrült! Már a kardomat is kihúztam. Majdnem a fiamat áldoztam fel egy birka helyett. Angyal vagy, édes fiam! Angyal! Felnyitottad a szememet. Én kész voltam Adonájért lemondani rólad, de Adonáj egy kost küldött helyetted. Szegény kos, nem tud szabadulni a bozóttól. Hogyhogy nem kereste a pásztor? Vagy kereste, csak nem találta? Már nem is fogja megtalálni, csak az elszenesedett csontjait. Amíg a bozót foglya, leszedem rólad a köteleket, és az ő lábait kötöm meg velük. Na, most kiszabadíthatod a szarvát, és föltehetjük az oltárra. Úgy. Mondtam, hogy az Úr gondoskodó típus. És mindenről egyformán gondoskodik, de rólunk, emberekről mégis egészen különlegesen. Nem hagyja, hogy másokat áldozzunk föl. Legföljebb magunkat. Izsák, miért Izsák, vagyis „nevetés” a te neved? Hahaha! De boldog vagyok! Na gyerünk haza! Anyád már aggódik. Ha tudná, hogy mennyire okkal aggódott érted! Pedig inkább értem kellett volna aggódnia. Meg tudsz bocsátani szerencsétlen bigott apádnak?

Nagy leckét tanultam ma, fiam. Adonáj nem kér emberáldozatot, csak szeretetet kér. Szeretlek, édes fiam. És azt akarom, hogy nagy nemzet fakadjon ágyékodból.

Kovács Tádé

Mivégre?

Ki eladja lelkét a gonosznak –
Előbb aprópénzën apróságért;
Végül egész lelkét mindënéért.
†
Vajjon lësz-e, aki visszaváltja?!

Nádašpétër

ELŐFIZETÉS

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb **2019. február 28-ig** újítsák meg előfizetésüket. A lap ára most nem változik, 300,- Ft marad, az éves előfizetés **1800,- Ft** lesz, illetve annak, aki postán kéri, a postaköltséggel együtt **3000,- Ft.**

A befizetés lehetőség szerint **banki átutalással** a lapot terjesztő KISZE Bt. számlájára (számlaszám: 10918001-00000057-09540006), vagy az Unicredit Bank bármely fiókjában a fenti számlára történő **pénztári befizetéssel** történjék. Rózsaszín **belföldi postautalvánnyal** is lehet, ekkor a **KISZE Bt.** a címzett, **és a bankszámlaszámot** kell feltüntetni. Mindhárom esetben kérjük közölni az előfizető nevét, címét, és azt, hogy „Érted vagyok”-előfizetés. – A terjesztéssel kapcsolatos bármilyen ügyben Gromon András főszerkesztőtől lehet tájékoztatást kérni.

11. stáció: Jézust a keresztre szegezik

A Golgotára vezető út véget ért. A katonák rutinosan teszik a dolgukat. Kötél, szegek, gerendák, kalapács. Kicsorgó vér, izzadság, durva beszéd, zihálás. Azok szerint, aki értenek az idők visszaszámolásához, április 3. van, péntek déli 12 óra. Jézus ekkor 33 éves. Ez a „krisztusi kor”. Aquinói Szent Tamás szerint – szép jelképként – a test szerinti feltámadáskor mindenki a 33 éves kori testében támad fel.

A történetet ismerjük. Jézus életének utolsó három órája ez. És ebbe a három órába belesűrűsödik minden, ami már a végső összegzés, ha úgy tetszik, egyfajta végrendelet, és Jézus mindannyiunk alapvető kérdéseire adott válasza.

Az ember első legfontosabb kérdése: ***Hogyan kell élni itt a földön?*** Milyen legyen a viszonyom a többi emberrel? Jézus válasza: „Atyám, bocsáss meg nekik!” Mivel Isten megbocsát az embernek, az embereknek is meg kell bocsátaniuk egymásnak. Ahogy a Miatyánkban is olvassuk. Ehhez a jézusi példához kellene minden embernek igazodnia, amikor bántalmak érik. Bocsássatok meg ti is egymásnak, ez legyen a rend köztetek! Ma annyi bántás ér bennünket, családban, munkában és az élet minden területén...

A megbocsátás az ember fejlődésének, tudatossá válásának egyik folyamata. Ez az az Út, amelyen az ember elindul – a vádaskodástól a bizalom, a szemrehányástól a megbocsátás, a félelemtől a szeretet, a múltból a jelen, a magányból a közösség, a reménytelenségből a remény felé.

Jézus végrendelete az, hogy ne gyűlölettel vagy közönnyel éljük az életünket, hanem megbocsátással.

Az ember második legfontosabb kérdése: ***Hogyan is lesz az élet után?*** Jézus a latornak adott szavában mondja el a választ. Aki pozitívan áll Istenhez, az az ő országába kerül. Még akkor is, ha az életét a rosszal töltötte. Istennel még a leglehetetlenebb helyzetben, a leglehetetlenebb ember is találkozik. Ha másutt nem, a keresztfán. Úgy tapasztalom, hogy ezekben a mai nehéz időkben polarizálódik a világ. A jók jósága és a rosszak rosszasága egyre nyilvánvalóbb. És Isten dolgában is. És bennünk is, ahogy a Máté-evangélium végén olvassuk, bennünk is határozottan kettéválnak a kecskék és a juhok. A jó és a rossz. Pontosan tudhatjuk, mikor hol állunk, vagy hol álltunk.

Jézus végrendelete az, hogy ne aggódjunk, hanem tegyük a jót. Félelem nélkül, belső meggyőződésből. Mert van élet a halál után.

És ott a harmadik emberi alapkérdés is : ***Ki vagyok valójában én?*** A test vagyok, amely mutat lelki jelenségeket? Vagy él bennem valami Isten Lelkéből, természetéből? A kérdés, amely szerintem alapkérdés, ma így fogalmazható meg: Él bennem az Isten Lelke, vagy nem él? Bővített mondatban: A teremtettségben Isten a saját Lelkét belénk leheli-e? Tehát van-e az ember személyiségén belül egy isteni rész, vagy nincs?

Erre lehet igennel válaszolni, ahogy Szent Pál írja a tesszalonikaiaknak: „Maga pedig a békesség Istene szenteljen meg titeket mindenestül, hogy a ti egész szellemetek, mind a lelketek, mind a testetek feddhetetelenül őriztessék meg a mi Urunk Jézus Krisztus eljövetelére!” Magyarán az ember hármas felépítésű. Ahogyan Isten hármas, az ember is az: „Amint a mennyben, úgy a földön is.” Pál szerint össze kell törnie a cserépedénynek, hogy a bennünk lévő kincs napvilágra kerüljön. Ha csak test vagyunk – akár egy szeretetkapcsolatban is –, csak *egy* szálból sodorjuk a köztünk lévő kötelet, ha test és lélek, akkor már négyből, de ha a magunk és a másik hármasságát komolyan vesszük, akkor már kilencből. A kilenc szálból sodort kötél szinte elszakíthatatlan.

Jézus visszaadja Atyjának, ami az övé, a Lelkét. Tehát mi nem az vagyunk, aminek látszunk. Van bennünk valami, ami az Istené, és mindig is az övé volt. Amit belénk lehelt, és ami visszatér hozzá. Ezt azért is fontos tudatosítani, mert a test világa azt a világot teremti meg, amit ma az emberiség döntően átél. A lét mai farkastörvényeit, az önzést, a munkanélküliséget, a szegénységet, és sokak számára a teljes kiszolgáltatottságot. A test börtönéből kiszabadult ember él csak igazán. Aki levágja magáról a Lelket, az öncsonkítást végez. És nemcsak egy testrészt vág le, hanem lehetőségeket, élményeket, kapcsolatokat, magyarán az élet teljességét.

Jézus végrendelete az, hogy tudatosítsuk: Isten Lelke él bennünk.

A negyedik emberi kérdés pedig az: ***Mi lesz velem?*** Mi adja a biztonságot nekem, ha egyedül maradok, ha baj ér? Jézus itt is egyszerűen válaszol, és felülírja a vérségi szerepeket. „Ő lesz a te anyád, és ő lesz a te fiad.” Az embereknek testvéri szeretetben kell élniük. Mert összetartoznak, ezért az osztozás a lét természetes velejárója. Az emberiség nagy illúziója az, hogy elkülönülve tudunk létezni. Nem. Az embereknek nem szabad elkülönülniük egymástól, hiszen Isten sem különül el tőlük.

Jézus végrendelete az, hogy a teremtettség által egyek vagyunk. Éljünk hát egymás szolgálatában! Szolgáljuk egymást szeretettel!

Jézus semmi mást nem mondott itt a kereszten. De amit mondott, az mindenre a megoldás. És ebben a pár szóban, amit Jézus ki tudott mondani – és most mint végrendeletről beszélhetünk róla –, észrevehetjük, hogy mindez nagyon egyszerű. Érthető. És valljuk be, ha ezekre a kérdéseinkre megfogadjuk a választ, eljutunk az élet misztériumaihoz. Mi, vallásos emberek hajlamosak vagyunk Krisztus misztériumait tenni életünk középpontjába. A szűzi fogantatást, az angyalokat, a betlehemi csillagot, a háromkirályokat és a kereszthalált, a feltámadást, az áldozatot, a megváltást. Ha elolvassuk az evangéliumokat, kiderül, hogy Jézus nagyon keveset beszélt mindezekről. Viszont annál többet beszélt – még itt a kereszten is – az élet misztériumairól, azaz arról, hogyan kell Istennek tetszően élni.

A húsvéti ünnepkörnek így lesznek részei az élet misztériumai, amelyeken az egyén, a család, az egyház, a nemzet és a világ sorsa fordul.

Garay András

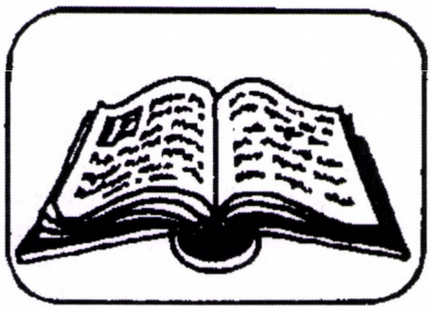

BIBLIA

A februári elmélkedéseket Horváth József (Tata) készítette, a márciusi elmélkedéseket a soproni „CS” közösség tagjai írták, az elmélkedések sorrendjében: Németh László, Szabó András, Schaul Árpád, Csizovszki Zsóka, Valkó János.

Február 3. – Évközi 4. vasárnap – Lk 4,21-30 – A látszat csal!

„Nemde József fia ő?” Sokszor nem is olyan könnyű ismerni azokat, akik közel vannak. Éppenséggel azért, mert nagyon közel vannak. Jézussal kapcsolatosan is éppen azok, akik látták felnőni, látták őt ifjúnak és látták teljes emberségében, most nem ismerték fel az ő nagyságát. Éppen ellenkezőleg, firtatják azt. Úgy tűnik, emberi természetünkhöz hozzátartozik az, hogy ha valaki túl közel van hozzánk, ha túlságosan is előtérben van, és mindennap látjuk és halljuk, nagyon könnyen az történik velünk, hogy nem is vele, hanem a róla alkotott véleményünkkel találkozunk: Minél többször találkozunk valakivel, elmélyül bennünk – nem az, hogy ő ki, hanem hogy mit gondolunk róla, illetve hogyan látjuk őt. Hiába találkozunk nap mint nap, a saját véleményünk, a saját gondolkodásunk határoz meg…

Furcsa dolog ez, hogy *azt nem látjuk igazán, aki közel van,* és az életünk múlik rajta. Néha csak egy-egy veszteség tárja fel, hogy valaki, aki nagyon közel volt hozzánk, mennyire fontos is volt!

Olyan gyakran mondjuk, és olyan természetes az imánk: „Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy.” Olyan természetesnek tartjuk, hogy beszélünk róla, hogy Isten olyan távol van, nem halljuk, nem értjük. Meg kellene ismernünk a hozzánk közel álló Istent. A bennünk élő Istent. Azt, aki olyan természetesen van közel hozzánk és olyan természetesen lakik bennünk, hogy már rég elveszítettük látását. Annyira természetes, hogy fel sem tűnik hogyan éltet és hogyan van velünk.

Amikor Jézus megjelent szűkebb hazájában, nem ismerték fel. Fölfedezésre vár, aki közel van.

Sok mindent gondolunk egymásról. Felszínes ismereteink lehetnek. Hosszú ideig élünk együtt. Sokszor a negatív megközelítés él bennünk: „Te ilyen vagy, ismerlek, mi másra számíthatnék...” Közben nem is látjuk a másikat! Saját előítéleteink boldogtalanná tesznek.

Nem egyszer magunkat is meglepjük viselkedésünkkel. Mert saját magunkkal is így vagyunk! Meglep, hogy a másik „több”, mint hittük. Meglep, hogy magunkról is képesek vagyunk „másként” vélekedni.

Isten több annál, mint amit felfoghatunk Belőle. Sokkal több! „Nem válaszolt! Nem segít! Nem szól! Esetleg még büntet is!” Ha történik valami, hamar vonatkoztatjuk Istenre, és vonjuk le a következtetést: Isten ilyen vagy olyan!

Feladatunk a hozzánk közel levők „felfedezése”, a helyes ismeret kialakítása Istenről, a mellettem élőkről és önmagamról.

Február 10. – Évközi 5. vasárnap – Lk 5,1-11 – „…mégis…”

Hajlamosak vagyunk úgy szemlélni az evangéliumi történeteket, mint amelyek nem ránk vonatkoznak. Oly távoli időben játszódtak le, amelynek nem sok köze van a XXI. századhoz. A mai evangéliumról is úgy tűnhet, hogy ez Péterhez és legfőljebb az utódaihoz szól. Tehát nem ránk, a padban ülő hívekre vonatkozik. Ha így állna a dolog, nyugodtan ülhetnénk, hallgathatnánk a prédikációt, vagy „nullába kapcsolva” mélázhatnánk, unatkozhatnánk.

A csodás halfogás azonban mindannyiunknak és mindannyiunkról szól. Csak aki tudatosan elzárkózik, annak nem mond semmit!

Talán Péter is úgy hallgatta azon a napon Jézus tanítását, ahogy sokszor mi is: szórakozottan, megszokva, közömbösen. Ez így ment volna, ha Péteren múlik, élete végéig. De Jézus megszólítja. Nem kér nagy dolgot, csak azt, hogy evezzen a mélyre, és vesse ki a hálót. Nem nagy dolog, hisz Péternek ez a foglalkozása. Vonakodása mögött fáradtsága és kételkedése húzódik meg. Fáradtsága, mert egész éjszaka dolgoztak. Kételkedése, mert nehogy már egy vándorprédikátor mondja meg, hogy mikor kell halászni: fényes nappal, a legnagyobb hőségben, amikor nincs fogás. Ha nem ismerné korábbról Jézust, nem tenné meg. De megteszi, mert talán eszébe jutott valamelyik csoda, amelyet látott, s azt gondolta, „hátha történik valami”. *Mégis* kiveti a hálót.

Aztán hirtelen rádöbben kisstílű haszonlesésére és gőgjére. Rádöbben, hogy kételkedett, pedig már annyi csodáját látta Jézusnak. Első reakciója: „Uram, menj el tőlem…” És jön Jézus biztatása: „Ne félj!”

Péterben magunkra ismerhetünk, amint a hétköznapok forgatagában, egyformaságában megszürkül, ellaposodik az Istennel való találkozásunk. Ellangyosodott életünkben – talán éppen most! – megszólít Jézus. „Evezz a mélyre!” Mi ilyen módon okoskodunk: Mit tudja az Isten a menny magasából, hogy milyen az élet idelenn? Magunkra ismerhetünk, amikor környezetünket látjuk, és kételkedve fogalmazzuk meg: Itt már csak a csoda segíthet. Magunkra ismerünk, amikor fáradtságra hivatkozunk: belefáradtam az élet terheibe, nem tudok továbblépni, ennyi telt tőlem, nem tudok többet alkotni. Magunkra ismerünk a langyosságunkban: én keresztény ember vagyok, az egyház parancsait is igyekszem megtartani, még közösségbe is járok…

A történet szerint itt következik az, hogy Péter *mégis* kievez a mélyre… Tehát meg kell hallanom Jézus *itt és most rám vonatkozó megszólítását*, a rám vonatkozó feladatot. És lépni, minden fáradtság ellenére!

Nemrégiben az egyik vasárnapon a Miatyánk alatt kezet nyújtottam a mellettem álló férfinak, és az ima alatt fogtuk egymás kezét. A mise végén építő beszélgetést folytattunk, mi, előtte ismeretlenek.

Testvérem, aki beérkezettnek és lehorgonyozottnak véled az életedet, halld meg Jézus kérését: Evezz a mélyre, vesd ki s hálót, és csodás dolgokat fogsz tapasztalni!

Február 17. – Évközi 6. vasárnap – Lk 6,17.20-26 – Programbeszéd!

Ki ne mondaná el naponta akár többször is a „Miatyánk” imádságot, amiben csak a „mindennapi kenyerünket kérjük”. Mennyire kiüresedett, elhadart szavak. A tartalma nem döbbent meg.

A mai evangéliumi részhez millió kommentér született. (Ajánlanám Gromon András *Jézus evangéliuma Lukács tolmácsolásában* c. kommentárját.)

A mai szakasz egyszerre vonz és taszít. Szűk kapun bemenni nehéz és nemes vállalkozás! Vagy csak utópia? Senki nem képes valóra váltani?

Máténál a „hegyi beszéd”, Lukácsnál a „mezei beszéd” Jézus üzenetének összefoglalása. Lukácsnál mintha személyesebb lenne a megszólítás: „ti”. Ugyanakkor a négy „jaj” mintha nem illene Jézus üzenetébe.

Jézus szerint az igazi boldogság olyan emberi magatartásból fakad, amely a jelenből nyílik a jövő felé. Akik a boldogságot a jelenben akarják megélni, a „ carpe diem” elv alapján, a múltba nyúlnak. A jelen törékeny világ. Csodálatos és elragadó tud lenni, de mégis csak pillanatnyi. Aki elkötelezi magát, és ebben szeretne kiteljesedni, az kudarcra van ítélve. A jelen egy pillanat alatt elmúlik. Csak az tud kitörni az élet alapadottságából, az elnehezülés, az elmerülés fenyegetéséből, aki képes a jelen pillanatot a jövőre nyitottan megélni.

Manapság azt mondják a hívőknek: „Elfeledünk élni, a jövő csak álom! Ami megfogható, az a pillanat!” Pedig a jövőbe vetett hit tudja megnyerni a jelent. Akit a „most” varázsa elnehezít, annak számára nincs távlat, nincs folytatás… Jézus távlatot nyújtó programot ígér.

Szegények, éhezők, sírók, akik nyomorognak – és nem „illenek bele” a társadalomba. Akik nem élhetnek anélkül, amit egyedül Istentől remélhetnek. Üldözöttek, akiket a világ anyagias, sikerorientált gondolkodásával kitaszít magából. Hogyan lehetnek boldogok?

Jézus nem túlvilági élettel vigasztal, hanem azzal, hogy Isten Országa itt van.

Gromon a boldogság szó helyett a „szerencsések” kifejezést használja. Ez jobban kifejezi azt, amiről Jézus beszél: a bajban lévők számára a megtértek odaforduló szeretete megoldást jelent, itt és most!

Furán hangzik a Mester szájából a „Jaj nektek”. Bennünket azonban figyelmeztet, hogy a vagyonukban bízók veszélyben vannak. A gazdagság érzéketlenné, keményszívűvé tesz. – A dúsgazdag érzéketlen a szegény Lázár nyomora iránt. Önámításban él, még saját halálát sem veszi számításba. A „jajok” rázzanak fel minket! Folytonos megtérésre és magunkba szállásra figyelmeztetnek.

És persze a tanítványok se bízzák el magukat! Lehet, hogy szellemiekben gazdagok (= világosan látják a jézusi örömhírt!). Lehet, hogy becsületük van az emberek előtt. De ott a veszély, hogy Istenre figyelésük elmúlt. Az igaz tanítvány szavai és tettei a jézusi örömhírt hordozzák, de mindenkor ki van téve az elutasításnak és üldözésnek. Ha ez nem történik meg, még „gyanús” is lehet a tanítványság!

Vajon félnem kell a jajoktól? Munkatárs vagyok Jézus távlatot nyújtó programjának megvalósításában?

Február 24. – Évközi 7. vasárnap – Lk 6,27-38 – Az elhallgatott üzenet

Az ellenségszeretet agyonhallgatott evangéliumi üzenet az egyházban. Elég ha a Tízparancsolatot sikerül megtartani – halljuk. Az csak az Ószövetség előírása. Az Újszövetségben az Isten Országának üzenete többet kíván. Jézus sarkalatos tanítása az ellenségszeretet, és mindaz, ami ehhez kapcsolódik, ezt kibontja, és elénk tárul a mai evangéliumi szakaszban.

Legyünk őszinték: Az élet tartogat összeütközéseket, amelyekben nyerni, győzni szeretnénk, sokszor minden áron. Ez az erőszak.

Az idők folyamán a teológusok kidolgozták az erőszak erkölcstanát, a jogos és jogtalan cselekedetek elveit. Az más kérdés, hogy a jézusi tanítás nem ismer olyant, hogy „jogos”!

„A saját érdek megvédése szükséges, de nem kötelező. Nem így a közösségi érdek, mert azt harc árán is védeni kell!” … És ezzel már fel is adtuk az elveket! Hát még a gyakorlatot. Mert ha elveink sincsenek, akkor a gyakorlatunk még gyászosabb, mert hiányzik a fejlődni akarás is!!! Pedig Jézus világosan beszélt: Az ellenséget is szeretni kell! Isten nevében nincs bántás, fenyegetés, lövés, öldöklés…

Tudjuk, érezzük, hogy minden erőszak megront, mert még nagyobb erőszakot szül. És az ördögi kör megállíthatatlan. Mégis ott a kételkedés: Ezt a tanítást képtelenség elfogadni.

Gyűlölet helyett szeretet, jótett, áldás, imádság! – Elsőként ennyi! – Ha kérnek, adj, ne is kérd vissza! – Nemcsak azokat szeretni, azoknak kölcsön adni, akik szeretnek! – Nem ítélkezni, megbocsátani, túlcsorduló mértékkel mérni! – Olyan lenni, mint a Mennyei Atya!

Ugye felsorolni is sok?! A szelídséget, a békességteremtést még nem is vettük be a felsorolásba!

Felsorolni is nehéz a teendőket! Hát meg megtenni a mindennapokban!

Nem is szaporítanám tovább a szót! Egy dolog talán megmozdít bennünket, és a megoldás felé lendít: *„Úgy bánjatok az emberekkel, ahogyan akarjátok, hogy veletek bánjanak!”* Házastárssal, gyerekkel, szomszéddal, akivel találkozunk, aki másként vélekedik, aki nagyon nem szimpatikus, aki... (ide írd azt, akire szerinted nagyon vonatkozna!) … Szóval mindenkivel!!!

Március 3. – Évközi 8. vasárnap – Lk 6,39-45 – Gyümölcsöt teremni…

Engedjétek meg, hogy kicsit elszakadjak a szorosan vett bibliaértelmezéstől! Gyakran alkalmazom én magam is a „vak vezet világtalant…” kifejezést, de többnyire abban az értelemben, hogy egy kevésbé jártasnak/kompetensnek tűnő valaki akarja megmondani a „tutit” egy adott kérdésben, témában. Nos, amióta láttam A képzelet ereje című filmalkotást (nagyon tudom ajánlani mindenkinek, aki még nem ismeri!), ez a szemlélet gyökeresen megváltozott bennem. Igenis csak egy szó szerinti vak képes vezetni, járni, közlekedni megtanítani egy világtalant. Olyan veleszületett 100%-os „empátiával” (képességekkel és készségekkel) bír a filmbéli, szintén vak tanár, amellyel abszolút át tudja érezni a szintén vak diákok nehézségeit és helyzetét.

Az empatikus képességet lehet tanulnom, fejleszthetem és gyakorolhatom is, de embertársaim helyzetébe akkor sem lesz könnyű úgy igazán mélyen beleéreznem. Ezért is tudom pillanatok alatt átlépni a véle-

mény/bírálat, illetve az ítélet különben nem túl széles határmezsgyéjét. Azt gondolom, hogy mindenről lehet és talán kell is, hogy legyen véleményem, mert a közömbösség (valami/valaki iránt) önmagában is vélemény, csak nehéz jól kijönni belőle... Közvetve azzal is sérelmet tudunk okozni a másiknak, ha nem figyelek rá vagy egyáltalán nem vagyok rá kíváncsi, meg azzal, is ha érdeklődöm, meghallgatom gondját-baját, és jobbító szándékkal tanácsokkal próbálok „operálni". Ennek könnyen lehet olyan a színezete, hogy: „Te akarod megmondani nekem, hogy szálka van a szememben, amikor a tiedben meg gerenda?"

Emberi kapcsolataimban nem kis gócpont ez a kérdés mert az önérzet az önérzet (sajnos egyre nagyobb a mai világunkban), és senki nem tud önmagával szemben objektív lenni... – mert ez fizikai lehetetlenség. De akkor kinek is hiszem el, hogy valóban szálka van szememben? Én az általam hitelesnek ismert emberek véleményére szeretnék szorítkozni (beleértve ezek közé Jézust is), mert az őáltaluk meglátott szálkák sokkal nagyobbak s jobban bosszantanak, fájnak a mások által felfedezett gerendáknál is...

Mint ahogy a fát gyümölcseiről lehet felismerni, ugyancsak gyümölcsei alapján lehet értékelni a valódi kereszténytyet is. Nem a belső motivációkról és igazolásokról (esetleg hajlamokról) van szó, hanem a cselekedetekről. A nem valódi keresztény hamisan is fel tudja tüntetni a dolgokat: időnként sikerül azt a benyomást keltenie, hogy jó gyümölcsöket terem; a növény azonban nem tud rácáfolni önmagára...

Március 10. – Nagyböjt 1. vasárnapja – Lk 4,1-13 – Keresem-e a tiszta forrást?

Nagyon tetszik nekem a mai evangéliumi részlet, mert igazolást találok a kiskorú viselkedésére (szó nélkül „lelép"), a szülők mulasztására (egy napig nem veszik észre, hogy egyetlen gyermekük eltűnt), a gyerek viselkedésének számon kérésére, annak egy kis lelkiismeret-furdalást okozva a nyakleves helyett, szenzációs üzenetére, ti.: „...Atyám dolgaiban kell lennem", és a bölcsességben, kedvességben való növekedésre. Majdnem minden életmegnyilvánulást érint Lukácsnak ez a gyermekségevangéliuma, és eddigi életem során találkoztam is velük.

Talán érdemes kiemelni valamit, hogy kikerekedjen egy elmélkedés. Na, nem a 12 éves Jézus viselkedését vagy a szülőket akarom kritizálni, inkább a magamra vonatkoztatható üzenetre akarok hangsúlyt tenni: növekedni bölcsességben, kedvességben (amelyek erőfeszítést igényelnek) és még korban is (ami magától történik).

Hogyan lehet bölcsebb az ember? Talán egyszerűbb a válasz, mint ha egy filozófust kérdeznénk meg! Definíció: az a bölcs ember, aki a rendeltetésének megfelelően használja az életét, és a rendeltetést egy életen át kutatja-finomítja, és megvalósítja azt, amit kikutatott. Talán érdemes az Isten Országának alkotmányát (lásd Hegyi beszéd) is átböngészni, talán ajánlott Jézusunk paradox állításait is mérlegelni (pl.: aki keresi, az elveszíti...), talán jó megmaradni a keskeny úton, talán üdvös dolog adni a szűkölködőknek, és hatalmi pozíciók helyett a szolgálat szerepkörét vállalni, talán célszerű kedvességre, mosolyra cserélni haragos gondolatainkat. Talán jónak lenni (nemcsak jó, hanem) bölcs viselkedésre utaló magatartás (is).

Úgyhogy elkészülni, vigyázz, rajt: Irány a bölcsesség életformája családban és azon kívül is!

Március 17. – Nagyböjt 2. vasárnapja – Lk 9,28-36 – A szemtanú beszámolója

Kétezer év elmúltával szeretnék egy-két információt tisztázni ezzel az úgynevezett színeváltozással kapcsolatban. Szép az amit Máté, Márk és Lukács is leír, de ők nem voltak ott. A leírásukból úgy tűnik, mintha ott valami varázslat történt volna, pedig erről szó sincs. Én ott volt voltam Jézussal és két társammal, saját szememmel, saját bőrömön tapasztaltam meg az eseményeket. Félreértés ne essék, nem akarom az Evangéliumok íróit kritizálni, de úgy érzem, hogy beszámolójukban túl sok a misztikum, és ez kicsit elfedi ennek az útnak az igazi üzenetét. Ezért szeretném most a saját szemszögemből elmesélni.

Nagyon nehéz napok álltak mögöttünk, Jézuson is látszott, hogy elfáradt, ezért döntött úgy, hogy felmegy a hegyre. Minket hármunkat azért vitt magával, mert ezt az alkalmat is tanításunkra akarta felhasználni. Ha csak a tényeket szeretném elmondani, akkor egy mondatban elintézhetném: Jézus imádkozott a hegyen. Gyakorlatilag ennyi történt. Amitől mégis egész életemet befolyásoló élménnyé vált ez a néhány nap, az az a kapcsolat, amelyet megtapasztaltunk Jézus és az ő Atyja között.

Az első, ami egyértelművé vált, hogy akit Jézus megszólított, az az Isten élő, létező, nemcsak a Biblia

lapjain, nemcsak a próféták prédikációjában él.

A másik nagyon fontos tapasztalat, hogy ezt az Istent meg lehet szólítani, ráadásul úgy lehet megszólítani, mint a barátunkat, mint azt a személyt, aki fontos a számunkra. Jézus Abbának, Atyának, Apukának szólította meg. Ez számomra teljesen új volt. Mindig azt tanultam, hogy féld az Istent, majd lesújt rád, ha rossz vagy, uralkodik rajtad. És most azt láttam, hogy nem félelemmel és rettegéssel kell feléje fordulni, hanem olyan bizalommal, mint gyermek a papája felé.

A harmadik felismerés az volt, hogy jó evvel az Isten-Papával kapcsolatba kerülni. Olyan békesség és olyan öröm látszódott Jézus arcán, amit azelőtt még soha nem láttam máson. Tényleg ragyogott az arca, de nem úgy, hogy vakított, meg még a ruhája is tündökölt... Egyszerűen csak úgy ragyogott, mint aki elmondhatatlan boldogságot él meg ebben a kapcsolatban. Láttuk rajta, hogy nincs egyedül. Természetesen nem Mózes és Illés jelent meg, egyszerűen azt láttuk, hogy valós, létező szeretetkapcsolatban áll a számunkra akkor még láthatatlan Atyával. Annyira kézzelfogható volt ez a kapcsolat a mi számunkra is, annyira megtapasztaltuk mi is ezt a békességet, örömöt, hogy napokig, hetekig, talán örök időkig ott maradtunk volna. Sajnos nem lehetett. Nehéz szívvel keltünk útra, de Jézus lefelé menet elmagyarázta nekünk, hogy Isten nemcsak az ő, hanem mindannyiunk szerető Papája is, és mi magunk is megtapasztalhatjuk mindazt, amit ő tapasztalt, csak bátran nyissuk meg a szívünket feléje. Ahogy ő fogalmazott: „Mindannyian az Atya szeretet fiai vagyunk, akikben kedve telik.” Ezért vitt minket magával, ezt akarta megtanítani nekünk.

Ezért meséltem én is neked ezt a történeted, hogy megértsd: amit Jézus átélt, mi magunk is átélhetjük, hiszen ahogy őt szereti az Atya, ugyanúgy szeret minket is! Csak meg kell nyitni a szívünket feléje...

Március 24. – Nagyböjt 3. vasárnapja – Lk 13,1-9 – „...ha meg nem tértek...”

Mit fenyegetőzöl itt nekem!? Most ijedjek meg?! Zsarolsz?! Higgyem el, hogy beváltod az ígéretedet?! Mit képzelsz, mi vagyok én, egy taknyos gyerek, akit ilyen stílusban belátásra lehet rávenni?! És egyáltalán, ki vagy Te, aki ilyen hangnemet engedsz meg magadnak velem szemben?!

Én individum vagyok! Egy szuverén egyéniség! Felnőtt ember! Önálló akarattal, elhatározással rendelkező nő! Engem nem lehet csak úgy zsarolni! Nem lehet ijesztgetni! Azt gondolom a dolgokról, amit akarok! Különben is megtértem már, vagy negyven éve! Vedd már észre!!
M-E-G-T-É-R-T-E-M!

Így aztán Neked vannak kötelességeid velem szemben! Elmondom, hogy tudd!

Engem Te nem veszejthetsz úgy el, mint a galileaiakat! Nem vagyok olyan vétkes, mint a többiek! Legyen rám gondod! Nem hívhatsz magadhoz váratlanul, csak majd ha én belátom, hogy véget ért a „dalom”! Te ne úgy tekints rám, mint egy bábura, amivel bármit megtehetsz! Szépen bánj velem! Vedd elő a listát, egyeztessünk! Próbálkoztam minden nap fenntartani a látszatot, hogy jó vagyok! Próbálkoztam minden nap megértő, lojális, együtt érző arccal közeledni másokhoz! Összeszorított szájjal erőlködtem olyan feladatokban, amikről azt sejtettem, hasznos lehet! Ja, és imádkoztam is Hozzád gyakorta, kértelek és hálálkodtam Neked, emlékezz! Soroljam még?! Legyen elég, hogy Hozzád tartozom!

Gyakran kijársz a szőlődbe sétálni? De jó is lehet az! Minden szőlőtőke Neked terem, minden fa Neked érleli gyümölcsét. Nyugodt szívvel szemléled gondoskodó munkád eredményét. Ismered szőlőd minden egyes növényét. Mindegyikről egyenként gondoskodsz. Táplálod, nyesed, kötözöd, szüreteled. Gazda és növényei szent harmóniában.

És minden gondoskodó gazdálkodásban előfordulhat, hogy néhány növény terméketlen marad. Hiába keresed reménykedve a levelek közt megbúvó termést, nincs ott. Haszontalanság, haszontalanság. Terméketlen növényt hiába gondozni? ...

Előző életemben fa voltam. Szeretném, akarom, kívánom a termést. Mégsem bújik elő. Azt hiszem, érlelem, de nem és nem tudom kiadni magamból a jövendőt. Az életem utáni élet lehetőségét.

Kérlek, táplálj még, kérlek, öntözz még, kérlek, várj még! Hozzád tartozom!

Március 31. – Nagyböjt 4. vasárnapja – Lk 15,1-3.15-32 – Valamennyien tékozló fiúk vagyunk

Elmélkedésem csupán három szépirodalmi idézet, az alábbi három gondolattal:

1. Kelj föl, ez a nap áldott!

2. Valamennyien tékozló fiúk vagyunk.

3. Most éppen az atyai háztól távolodó, vagy oda közeledő vagyok-e ?

„*A fiú:* Véres a lábam. Tüske marta. / Hajam zilált. Künn járt viharba. / Szemem vörös. Villámba nézett. / Szívem törött. Megvert az élet. / Az ajkamat száz csók égette. / A lelkemet száz pók mérgezte. / Atyám, te jó öreg, te áldott, / Fiad vagyok, a visszapártolt. – *A testvér:* Én mindig a te fiad voltam / Atyám, én soha nem ujjongtam. / Én nem daloltam, nem öleltem, / Én ittmaradtam a közelben. / Ő bűnös, ő koldús, ő gyönge, / Ő elbukott, vesszen örökre! – *Az atya:* Öreg volnék, de érzem én még / A régi lángok égetését, / A boromat kiittam én is, / Volt vágyam és ujjongtam én is. / Ez a fiú a vérem vére, / A szomorúság lőn a bére, / Az átok fogta, vihar verte, / Az életet sírván szerette. / Kelj föl, ez a nap áldott szombat, / Fonnyadt karommal átkarollak. / Ne sírj, a sorsnak lelke nincsen, / Balcsillag ég a szíveinkben! / Szárnynak ólom, dér a virágnak / És a gyönyörnek bére bánat! / Egy itt a vétek: élni merni / És egy a vígasz itt: a semmi!” (Juhász Gyula: A tékozló fiú)

„Valamennyien tékozló fiúk vagyunk, azzal a különbséggel, hogy egyesek az atyai háztól eltávolodó, míg mások már a visszavezető úton járnak.” (Pilinszky János: Egy lírikus naplójából, IV., részlet)

„A tékozló fiú története nem egyes bűnösök története, hanem az egész emberiségé, minden emberé. Minden vágyunk, ami legmélyén nem az Istenre való tökéletes ráhagyatkozást tartalmazza, lényege szerint távolodást jelent az atyai háztól, és minden lépésünk, legyen bármi az, mit az Istenre való hagyatkozás vágya vezérel, lényege szerint mindig közeledés. ... Legtöbben olyan tékozló fiúk volnánk, kiknek távolodó és közelítő léptei hetenként, naponként, s nemegyszer óránként váltják egymást azon a bizalmi úton, hol választanunk kell kő és kenyér között.” (Pilinszky János: Kő és kenyér, részlet)

Az apokalipszisen innen

A klímavédelem feladatai

KORUNK NAGY KIHÍVÁSA: megakadályozni, hogy a hőmérséklet világszerte emelkedjék, és ezáltal radikálian megváltozzék az éghajlatunk. De valóban izgalomba hozza ez az embereket? A széles tömegeket nem – hiába a tudósok és aktivisták minden fáradozása, amellyel felvilágosítanak, figyelmeztetnek, mozgósítanak.

A tudósok egyre újabb számokkal, görbékkel és grafikonokkal teszik ezt. De a növekvő CO_2-kibocsátás következményeivel kapcsolatos felvilágosítás eredménye egyáltalán nem az, hogy egyre több ember veszi komolyan a témát – ellenkezőleg. A gazdag ipari országokban az utóbbi húsz évben csökkent a klímaprobléma miatti aggodalom. Angliában, az USA-ban és Ausztráliában sokan egyenesen kétségbe vonják, hogy az embernek egyáltalán lenne köze az éghajlatváltozáshoz. És a Föld éghajlata miatti gondot még az érzékeny országokban is elfojtják az aktuális válságok – a brexit, a terrorizmus vagy az euró problémája.

Ezért az aktivisták – hogy fölkeltsék a figyelmet az ember által okozott éghajlatváltozás iránt – egyre látványosabb akciókat terveznek a konszernek központjai és a kormányok székhelyei előtt. Figyelmeztetnek – már hányadszor? –, hogy „tizenkettő előtt öt perccel" vagyunk, hogy a jégtáblák elolvadnak a jegesmedvék mancsa alól, s az éghajlatváltozás következményeként szárazság, illetve áradások fenyegetnek. A klímaváltozásban ugyanakkor nincs szünet: világszerte magas az üvegházhatású gázok kibocsátása, egyik hőségrekord követi a másikat, s az éghajlatváltozás egyre gyakrabban mutatkozik meg időjárási szélsőségekben. De miért nem alakulnak ki nagy viták, miért nem történik valódi klímavédelem, miért nem következik be a gondolkodás gyors átalakulása és az ennek megfelelő cselekvés? *Per Espen Stoknes* norvég pszichológus kellemetlen igazságot tár a tudósok és az aktivisták elé. Válasza: azért, mert az, *ahogyan* a klímaváltozásról beszélünk, „rendkívül racionális és tele van jó szándékkal, de semmi köze sincs kaotikus társadalmi valóságunkhoz vagy ahhoz, ahogyan az agyunk valójában gondolkodik". Magyarán: sem a tények bemutatása, sem a világvégével rémisztgetés nem hatásos, egyik sem vezet cselekvéshez. *George Marshall*, kormányok és vállalkozások klímavédelmi tancásadója pedig egyenesen azt állítja: „Még csak el sem kezdtünk komolyan beszélni a klímavédelemről."

Stoknes és *Marshall* azon szakértők egyre nagyobb csoportját képviseli, akik úgy látják, hogy a klímapolitika zsákutcába fut. Hitvallásuk: a klímatudósok és a környezetvédők régi eszközei már hatástalanok. Az egyre több tény nem vezet megoldáshoz, de a klímapolitika ellenzőivel történő konfrontáció sem hoz haladást, a világvégétől való óvás pedig elijeszti a hallgatókat. Arra van szükség, hogy áttörjük a szemrehányások és a tagadások ördögi körét.

Így látja ezt *Achim Steiner* is, aki 2016 nyaráig az ENSZ környezetvédelmi programjának főnöke volt: „A kritika még nem megoldás", mondja, és úgy véli, a világ az előtt a „gigantikus kihívás" előtt áll, hogy a következő negyven évben szén, gáz és olaj nélkül szervezze meg a globális gazdaságot, majd hozzátesszi: „Egy társadalmat nem lehet negatívumokkal változásra ösztönözni, hanem csak pozitív eszményképekkel, esélyekkel és motivációkkal."

A PSZICHOLÓGUS ÉS KÖZGAZDÁSZ *Stoknes* szerint lélektanilag jól magyarázható a változtatással szembeni ellenállás: „A tudósok nyelvezete értelmes a tények síkján, de nem mond semmit társadalmi síkon." Az éghajlatváltozással kapcsolatos riasztó tények több védőfalról is leperegnek: A problémák nem itt és most keletkeznek, hanem másutt és később; a horrortörténetek azt eredményezik, hogy az emberek kerülik a témát; a „kognitív disszonancia", vagyis a tudásunk („a repülés árt az éghajlatnak") és a cselekvésünk (fölszállunk a repülőgépre) közötti rés arra csábít, hogy elfojtsuk a témát. Ami megkérdőjelezi az életstílusunkat, azt figyelmen kívül hagyjuk. Végül az „identitásunk" megóv attól, hogy túl sok kellemetlen dolgot fogadjunk be: Ha egy baloldali több klímavédelmi elkötelezettséget kíván egy konzervatívtól, akkor ez csak balul üthet ki – még akkor is, ha olyan konzervatív értékeket kér számon, mint a teremtés megőrzése, a természet szépségnek fenntartása és gyermekeink-unokáink biztonsága.

Mindazonáltal a klímavédők stratégiája gyakran még mindig ez: Ha a gyógyszer nem hat, emelni kell az adagot – még több sokkoló tanulmány, még több riasztó beszámoló, még több látványos akció.

Per Espen Stoknes ezzel szemben más utat javasol: „Ha valami nem működik, akkor más megoldással kell próbálkozni." Javaslatai a következők:

- Csoportosan cselekedjenek az azonos gondolkodásúak, akik támogatják és lelkesítik egymást, takarékoskodnak az energiával vagy politikailag aktivizálódnak: „Semmi sem hasznosabb, mint másokhoz hasonlítani magunkat." Például az irodában: „Ki boldogul a legkevesebb papírra nyomtatással?" Vagy az egyesületben: „Ki jön gyalog vagy kerékpárral az edzésre?"
- Pozitív történeteket meséljünk el, hangsúlyozzuk a klímavédelem előnyeit az egészség szempontjából, ajánljunk jó foglalkozásokat, zöld növekedést. A klímavédelmet fogjuk fel „biztosításként" és az értékek megőrzéseként. „Napelemek a tetőn és egy akkumulátor: függetlenné tesz az áramszolgáltatóktól."
- Tegyük kevésbé bonyolulttá a klímavédelmet: A repülőjegyet automatikusan CO_2-kiegyenlítő fizetéssel számítsuk ki, kisebb tányérokat használjunk az éttermekben, kétoldalas nyomtatásra állítsuk be a nyomtatónkat vagy tegyük normává a vegetárius étkezést.
- Kerüljük a polarizálódást: Azt se nevezzük „tagadónak", aki elveti

a tudományos tényeket, ez csak akadályozná a kommunikációt. Ahelyett, hogy a tudományról beszélnénk, beszéljünk ellenfelünk érzelmeiről és motivációiról, kérdezzük meg, miért utasít el bizonyos klímavédelmi intézkedéseket, vagy miért fél életstílusának megváltoztatásáról.

HOGY KÉSZEN ÁLLNAK-E erre olyan környezetvédő szervezetek, amelyek erősen építenek a konfrontációra és a katasztrófák falra festésére, például a Greenpeace? A Greenpeace új főnöke, *Jennifer Morgan* beismeri ugyan, hogy a környezetvédőknek „nem csupán figyelmeztetniük szabad, hanem megoldásokat is be kell mutatniuk", de rámutat egy másik, döntő szempontra is: „Végül mindig a hatalmi dinamikáról van szó. Kinek van hatalma befolyásolni a kormányokat, az ipart vagy az embereket?" Nyilván mindkettőre szükség van: a hatalmasokal szemben támasztott világos követelményekre és a sikeres elkötelezettség pozitív történeteire egyaránt.

Bernhard Pötter

Forrás: Publik-Forum, 2016/22

„Sokkal jobb, ha kevesebb holmink van, mint ha a sokat rendezgetjük."
Joshua Becker

Birtokolni vagy létezni?

Birtokolni vagy létezni? Természeti katasztrófa esetén ez nem kérdés. És a hétköznapokban?

Korunk fogyasztói kultúrájában fuldoklunk a tárgyakban. Egyre nagyobbak az igényeink, és egyre több mindent szerzünk be (nyaralásokon, szülinapokon, karácsonykor, leárazásokon), de a feleslegtől nem igazán tudunk megszabadulni. Otthonaink tele vannak cuccal, és a halmok egyre nőnek. És mert azt gondoljuk, a megoldás a rend, egyre több és nagyobb dobozt vásárolunk, rendrakási tippeket és trükköket keresgélünk. De holmink rendszerezése (lomtalanítás nélkül) csak átmeneti megoldás lehet!

Amire valóban szükségünk van: az, hogy egyrészt ***szabaduljunk meg a feleslegtől***, másrészt ***kevesebb dolgot akarjunk megszerezni***, vagyis csökkentsük a birtoklás iránti vágyunkat!

Legyünk óvatosak: ha túlvagyunk egy sikeres lomtalanításon, a felszabadult hely miatti örömünkben ne szaladjunk azonnal rég vágyott, szükségesnek vagy megérdemeltnek vélt dolgokat vásárolni! Próbáljuk meg fenntartani a keletkezett szabad teret – üresen!

Ne hagyjuk, hogy a kényelem, az elvárások, a szokások, az unalom, az elégedetlenség, a másokkal való összehasonlítgatás, a reklámok, a státuszszimbólumok, az ambíciók, az identitás, az önbizalomhiány újabb vásárlásba hajszoljon! Muszáj megtanulnunk visszafogni a vásárolhatnékunkat, különben újra és újra telepakoljuk a lakást.

Időt kell szánnunk rá, hogy elengedjük a birtoklás iránti vágyunkat, és olyan megoldásokat keressünk, amelyek támogatják a kevesebb vásárlás megvalósítását, ld. megosztás, kölcsönzés – és a kreatív gondolkodás, ami nélkülözhetetlen, ha az ember tényleg csak a szükségleteit kielégítve vásárol, és nem a kényelmi és élvezeti szempontjait helyezi előtérbe.

Attól, hogy csökkentjük az igényeinket, és kevesebbet vásárolunk, nem leszünk szegényebbek és nem kerülünk hátrányos helyzetbe sem! Feltéve persze, ha van körülöttünk egy közösség, amely segíti a birtoklástól szabadulni igyekvő embert. Az ilyen közösségekben nem kell javakat halmozni: ha nincs hólapátunk, kölcsönkérünk; ha olvasni szeretnénk, elmegyünk a könyvtárba; ha füvet nyírnánk, van közös fűnyíró stb.

Vannak természetesen, akik nem látják ilyen felhőtlennek az ún. *de-own* elképzelést: Stephanie Land szerint például a *de-clutter* és *de-own* a középosztály hóbortja, azoké, akiknek könnyű kiselejtezniük bármit, mert egyrészt bőven van miből selejtezni, másrészt bármikor be tudják szerezni, amire szükségük van. Mi van azokkal, akiknek nincs mit kiselejtezniük, akik nem válogathatnak a különböző minőségű javak közt, akik már így is a minimummal kell, hogy beérjék? – teszi fel a kérdést. (Fogalomtisztázás: a lomtalanítás [*de-clutter*], azaz a megszabadulás a felesleges holmiktól nem ugyanaz, mint a vásárolhatnékunk pórázon tartása [*de-own*], azaz megszabadulás a birtoklás iránti vágyunktól).

Vannak azonban helyzetek, amikor nem mi döntjük el, akarunk-e minimalistábban élni. Ha van valami, ami segít átértékelni a cuccok fontosságát az életünkben, az a hirtelen a nyakunkba szakadó természeti katasztrófa. Amikor a hosszú évek alatt gyűjtögetett tárgyak vesznek oda percek alatt, rögtön kiderül, mi az, amire tényleg szükségünk volt!

Ha tűz, árvíz vagy szélvihar fenyeget, az anyagi javak pillanatok alatt teljesen értéktelenné válnak a szemünkben. Eszünkbe sem jut menteni az addig oly nélkülözhetetlennek vélt tárgyainkat – egy dolog fontos, hogy élve megúszszuk. A menekülés perceiben csakis az emberek, az állatok és néhány fénykép megmentése számít.

Az idei év több olyan természeti katasztrófát hozott, amelyekben emberek ezrei veszítették el mindenüket. A *Becoming Minimalist* blog egyik olvasója írta a következőket: „...úgy lettem minimalista, hogy próbálkoznom sem kellett. A kaliforniai Santa Rosában található otthonunkat és minden holminkat elpusztította a Tubbs tűzvész. Csak a kutyáinkat, a rajtunk lévő ruhákat, az autónkat és néhány dolgot hoztunk el. Azt akarom, hogy az olvasók tudják: Amikor mindent elveszítesz, nem fogsz a holmidra emlékezni. Ha majd visszaengednek minket a házhoz, csak pár dolgot szeretnék megtalálni – három darab számomra fontos ékszert, ennyi. A többi csak cucc.

Amióta a tragédia megtörtént, több az áldás az életünkben, mint a veszteség. Minden barátunk imádkozik értünk. Egy másik barátunk, aki bárban dolgozik, felajánlotta számunkra az egyik műszakban kapott borravalóját. Templomunkban, amely sértetlenül megúszta a tüzet, azokért imádkoznak, akik elsőként jöttek segíteni, és óvni az emberek hátrahagyott tulajdonát.

Megtanultam, hogy az ember otthona nem a háza, ***az otthonod ott van, ahol a szeretteid vannak***. Most a nővéreméknél lakunk, négy felnőtt, négy kutya, és remek, hogy együtt vagyunk. Nem tervezem, hogy pótolom az elvesztett holmikat. A házunkat újraépítjük, és újra otthonra lelünk benne, de az a ház mindenki előtt nyitva áll majd."

Fordítás és összefoglaló:
Antal Orsolya, *GreenDependent*

Megjelent a Kislábnyom hírlevél 2017. decemberi (103.) számában

További olvasnivaló a témában: Erich Fromm: Birtokolni vagy létezni?

TARTALOM

Tanulmány
Sárdy Péter: Akart-e Jézus egyházat? 2-3
Karl Baus: A keresztény vallás győzelmének okai 4-7
Benyhe Bernát: Bokor – Állam – Egyház 8-11
Linda Woodhead: Vallás? Köszönöm, nem! 12
Alexander Schwabe: Ateisták neveznek ki püspököket? 13
Helen Brook: A nők szerepe az egyházban 18-19
Georg Denzler: Valóban egyházgyűlölő volt-e Voltaire? 19-20
Interjú
Erwin Kräutler: „Nekem már régóta birkaszagom van" 14-15
Mese
Leszkay András: Hetykepötyke elkésései 16-17
Meditáció
Tegzes István: Szomorkodó zsörtölődés 7
Kőszeginé Rihmer Melinda: Lyukas Hiszekegy 11
Pálinkás Orsolya: Lehetett volna Júdás pénzügyminiszter? 21-22
Kovács Tádé: Ábrahám monológja 23-24
Garay András: 11. stáció: Jézust a keresztre szegezik 25
Vers
Nádaspétër: Mivégre? 24
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 26-29
Környezetvédelem
Bernhard Pötter: Az apokalipszisen innen 30-31
Antal Orsolya: Birtokolni vagy létezni? 31

ELŐFIZETÉS

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb ***2019. február 28-ig*** újítsák meg előfizetésüket. A lap ára most nem változik, 300,- Ft marad, az éves előfizetés ***1800,- Ft*** lesz, illetve annak, aki postán kéri, *a postaköltséggel együtt* ***3000,- Ft***.

A befizetés lehetőség szerint ***banki átutalással*** a lapot terjesztő KISZE Bt. számlájára (számlaszám: 10918001-00000057-09540006), vagy az Unicredit Bank bármely fiókjában a fenti számlára történő ***pénztári befizetéssel*** történjék. Rózsaszín ***belföldi postautalvánnyal*** is lehet, ekkor a **KISZE Bt.** a címzett, **és a bankszámlaszámot** kell feltüntetni. *Mindhárom esetben* kérjük közölni az előfizető nevét, címét, és azt, hogy „Érted vagyok"-előfizetés. – A terjesztéssel kapcsolatos bármilyen ügyben Gromon András főszerkesztőtől lehet tájékoztatást kérni.

Ha terhed túl nehéz

Ha terhed túl nehéz, gondolj másokra!

Ha te meggyöngülsz, ők abbahagyják,
ha te leülsz, ők lefekszenek,
ha te kételkedsz, ők kétségbeesnek,
ha te kritizálsz, ők rombolnak.

Ha te az élen lépkedsz, ők meg fognak előzni,
ha te felajánlod a kezed, ők a bőrüket adják.

És ha te imádkozol, akkor ők szentek lesznek.

Kalkuttai Teréz Anya

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata
XXX/1, (173.) szám

Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
A címlap emblémáját Magyar Mihály,
a rovat-emblémákat és a Moha-mesék
illusztrációit
Garay Dóra készítette.
Kiadó: BOKOR
Közösségfejlesztő Kulturális Egyesület
Székhely: 1012 Budapest, Attila út 113.
Felelős kiadó: Véghné Ilkó Györgyi
Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromonandras@gmail.com
A lap az „Ingyen kaptátok,
ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében
szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem
feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok
(a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás
nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés
esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg,
s nem küldünk vissza.
Készült: FÉBÉ Ev. Szeretetszolgálat, Piliscsaba
Tördelő: Szitár Zsolt
Felelős vezető: Dávid István
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „BOKOR Közösségfejlesztő Kulturális Egyesület", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

ELŐFIZETÉS

A befizetés lehetőleg ***banki átutalással*** a lapot terjesztő KISZE Bt. számlájára (10918001-00000057-09540006), vagy az Unicredit Bank bármely fiókjában a fenti számlára történő ***pénztári befizetéssel*** történjék. Rózsaszín ***belföldi postautalvánnyal*** is lehet, ekkor a KISZE Bt. *és* a bankszámlaszám kerüljön a címzett helyére. – A „Közlemény" rovatnak ***mindhárom esetben tartalmaznia kell*** az előfizető nevét és címét, valamint az „ÉV"-jelzést és a példányszámot. – A terjesztéssel kapcsolatos bármilyen ügyben Gromon András főszerkesztőtől lehet tájékoztatást kérni.

Előfizetési díj 2019-re (postaköltséggel):
Belföldre: 3000,- Ft
Szociális előfizetés:
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 6000,- Ft

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat
és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét
a Kiadó szociális célokra fordítia.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XXX. évf. 2. szám

2019. április

300,– Ft

A Hegyi beszéd: Utópia vagy program?

Jézus emberképe

Oscar Romero szentté avatása

Mi a jézusi élet értelme?

Moha-mese

Egy nem dogmatikus Krédó

Madeleine Delbrêl boldoggá avatása

Két novella Pál apostolról

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Környezetvédelem

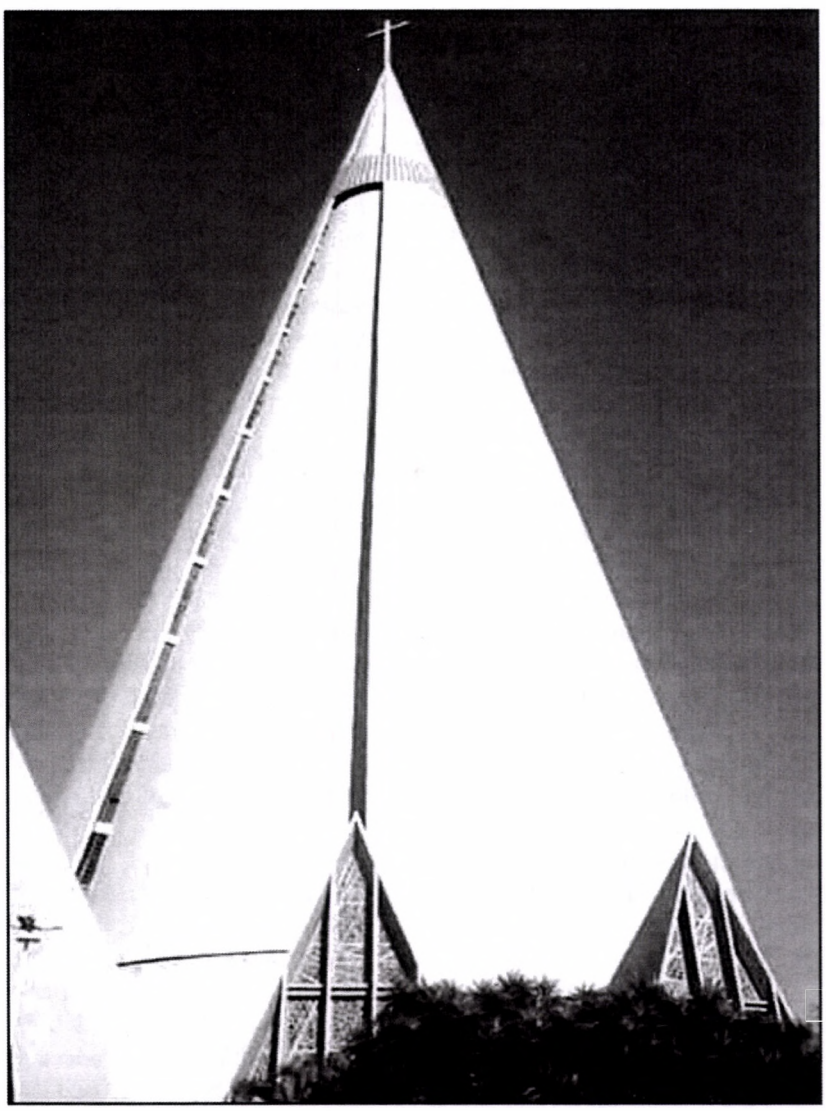

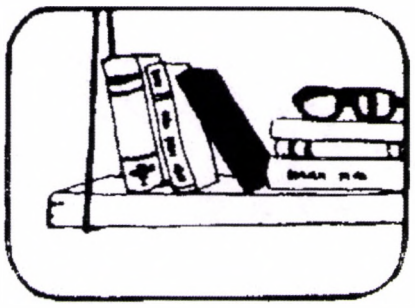

Pinchas Lapide

A Hegyi beszéd: Utópia vagy program?

Figyelemreméltó, hogy a Hegyi beszéd tanítása milyen közel áll Jézus testvérének, Jakabnak a leveléhez, amelyet Luther „igazi szalmalevélnek” nevezett. Mindkét irat középpontjában a radikális szeretetparancs áll mint „a felebaráti szeretet királyi törvénye” (Jak 2,8), amelyből megkerülhetetlenül következik egyrészt az általában nem szeretett szegények iránt tanúsított, megelőlegezett szeretet, másrészt a szeretet művei megcselekvésének hangsúlyozása mint a hit próbaköve.

5Móz 15,4-ben áll az az ígéret Izrael számára, hogy „nem lesznek szegények köztetek”. Nem sokkal ezután a szöveg visszairányítja a figyelmet a valóságra, amikor elismeri, hogy „a szegények nem fogynak el az országból” (5Móz 15,11). Ennek a szakadéknak az áthidalására a Tóra megparancsolja: „Nyisd meg kezedet az országodban élő szűkölködők és rászorulók előtt” (5Móz 15,11)!

Jézus szemében azonban rászorulók azok is, akiket gyűlölnek, valamint ezek gyűlölői, mert ők, akárcsak szegények, rászorulnak a tetterős szeretetre, nem a „szájjártatás” által, hanem a kéz megnyitásának „kézművessége” által [az eredetiben szójáték: Mund-Werk – Hand-Werk]. A gyűlölet szétmarja a gyűlölködő szívét, mielőtt még utolérné a gyűlölt személyt. Ezért az utóbbinak az a feladata, hogy a gyűlölködés ördögi körét a szimpátia angyali körévé változtassa a szeretet tettei által. Annak, aki gyűlöl téged, add kézzelfogható bizonyítékát annak, hogy segíteni akarsz neki, és ezért nincs oka arra, hogy gyűlöljön téged.

A realistáknak igazuk van, amikor azt állítják, hogy az ellenségeskedést megszüntető effajta szeretet – amely kéz a kézben jár a szegényekről való gondoskodással – képtelenség nemzetközi szinten, a népek közötti konfliktus esetén, és csak egyesek vagy kevesek képesek rá, emberek nagy kollektívuma soha. „A sorok között” Jézus elismeri ezt, de azt mondja: Ha tanítványaim nem kezdik el, és nem sarkallnak utánzásra másokat, akkor minden marad a régiben, és az emberiség tönkremehet az önpusztításban.

Erre minden kor ún. reálpolitikusai vállukat vonogatva azt gondolják: „Utópistákkal nehéz vitatkozni. Tehát udvariasan hallgassuk meg őket, és ezzel el van intézve az ügy.” Egyeseknek azonban lelkiismeret-furdalásuk volt, és ezért hozzáfűzték: „Ennek a hegyi tanításnak a követelményei olyan igényesek, hogy csak maga Jézus volt képes teljesíteni őket. Ezt azonban helyettesítőleg megtette az egész világ számára, mi pedig a beléje vetett hit által részesülünk az ő teljesítményének gyümölcseiben.”

Erre a hittel történő érvelésre azonban Jézus kerek-perec azt feleli: „Nem mindaz megy be a Mennyek országába, aki azt mondja nekem: »Uram, Uram!«, hanem csak az, aki *megteszi* mennyei Atyám akaratát” (Mt 7,21) – s a hangsúly azon van, hogy „teszi”, amit a Hegyi beszéd végén még egyszer belesulykol a nehéz felfogásúakba, akik szívesebben hallgatnak egy beszédet kötelezettség nélkül, ahelyett hogy tetterősen maguk is cselekednének:

„Tehát mindaz, aki hallgatja ezeket a szavaimat, és tettekre is váltja őket, hasonlatos az okos emberhez, aki kősziklára építette házát. Amikor aztán esett az eső, és jöttek az árvizek, viharos szelek fújtak és nekicsapódtak annak a háznak, az nem dőlt össze, mert kősziklára volt alapozva. Viszont mindaz, aki hallgatja ezeket a szavaimat, de nem váltja tettekre őket, hasonlatos az ostoba emberhez, aki homokra építette házát. Amikor aztán esett az eső, és jöttek az árvizek, és fújtak a viharos szelek, és beleütköztek abba a házba, az összedőlt, és nagy volt a romlása” (Mt 7,24-27).

Ha azonban így áll a dolog, akkor a jószándékú prédikációk éppoly kevéssé elégségesek, mint az áhítatos hallgatók, hacsak le nem vonják a kényelmetlen következtetést, nevezetesen azt, hogy a tanítást tettekre kell váltani. Alighanem erre gondol Jézus akkor is, amikor legvégül meghagyja tanítványainak, hogy „minden népet” tegyenek követőivé azáltal, hogy megtanítják őket mindannak megtartására, „amit megparancsoltam nektek” (Mt 28,19-20). (Az eredeti görög szöveg egyértelműen a „pogány népekre” utal.)

Az, hogy e szavak mind a mai napig meghallgatásra találnak ugyan, de jószerével semmiféle megvalósításra, úgy tűnik, amiatt van, hogy a Hegyi beszéd tanításának keresztül-kasul olyan politikai következményei vannak, amelyekhez képest a francia, az amerikai és az orosz forradalom kihatásai elhalványulnak. Politikai jellegű következmények a közügyek vezetésében való aktív részvétel értelmében, és forradalmi következmények az uralmi struktúrák olyan radikális megváltoztatásának értelmében, amely minden köteléket az emberi közösség teljesen új formáival akar fölváltani.

Politikai jellegű volt ezért Jézus kivégzése is, hiszen őt nyilvánvalóan politikai messiásváromanyosként ítélték el és végezték ki a rómaiak. Azt, hogy itt nem kell szükségképpen Róma-ellenes vagy katonai

törekvésekre gondolni, bizonyítja a politikai szempontból teljesen veszélytelen Keresztelő János előzetes kivégzése: ő éppúgy vallási tömegmozgalmat hívott életre, amelyet azonban mindenkinek, aki a politikai *status quo* fenntartásában volt érdekelt, joggal kellett felforgatónak éreznie. Mert ha valaki a szegényeket, a szelídeket és az üldözötteket nevezi boldognak, ha az erőszakmentesség érvényesül, ha a Mammont megfosztják értékéről (Mt 6,24) és senkinek sem szabad többé elítélnie felebarátját (Mt 7,1), hová lesznek akkor a felsőbbségek, hová a polgári engedelmesség, a rendőrség és a jogtudomány?

Ember az embernek farkasa – állították a hatalomszerető rómaiak. A pokol a másik ember – mondta Jean-Paul Sartre.

A zsidó Bibliának ellenben az a meggyőződése, hogy minden emberben benne van a lehetőség, hogy a többiek számára a mennyország egy darabját nyújtsa. Ebben az értelemben Jézus Hegyi beszédének tanítása az ő válasza arra a bibliai kihívásra, hogy emelkedjünk föl a Tóra eszményeinek csúcsára: legyen vége a haragtartásnak, az átkozódásnak és a veszekedéseknek; zárjunk le minden gyűlölködést, irigységet és bosszút, hogy végre szabad utat adjunk a szeretet isteni parancsának.

Hasonlóan gondolkodott a zsidó középkor kiválósága: Az embernek nem kell meghalnia ahhoz, mondja Maimonidész, hogy „megszentelhesse” Istent és az ő uralmát (vö. „Szenteltesék meg a te neved!”), még akkor sem, ha a mártírhalál a megszentelés legmagasabb fokát jelenti. De az aszkézis vagy éppen a halál nem célja a zsidó megszentelődésnek, hanem arról van szó, hogy „az, aki kerüli a bűnt, és a parancsokat semmilyen más okból, hanem csak azért teljesíti, hogy szeresse Istent – nem a büntetéstől való félelmében, vagy azért, hogy büszkélkedjék vele –, az, aki barátságosan és szeretetre méltóan viselkedik embertársaival, aki elviseli a sértést anélkül, hogy ő maga sértene, aki tiszteletteljesen helyezkedik szembe azokkal, akik semmibe veszik őt, aki szeretetteljesen bánik az emberekkel, az szenteli meg Isten nevét a nyilvánosság előtt” (Jessode Ha-Tora, 5).

Nos, Jézus nem csupán „tanító-mesternek”, hanem „élet-mesternek” is bizonyult, ahogyan Eckhart mester nevezi őt. Az tanító-mester okos beszédével, ízlésével és pedagógiájával tanít, az élet-mestert azonban határozottan több jellemzi: nemcsak tudás, hanem bölcsesség is, nemcsak ismeretek, hanem kisugárzás is; nemcsak retorika, hanem életművészet is – a tanítás és az élet, a szó és a tett belső egységének értelmében. Végső soron minden nagy tanítóra érvényes az, amit egy ismeretlen költő így öltöztetett szavakba:

Egy prédikáció hallgatásánál
jobb egy prédikációt látni;
annál, hogy valaki megmutatja
nekem az utat,
jobb, ha velem jár rajta.
A szem jobb tanuló,
mint a fül valaha is volt;
a jó tanács gyakran zavarba ejt,
a példa viszont mindig világos.
A prédikátorok közt az a legjobb,
aki megbirkózik az élettel.
Mindenkinek arra van szüksége,
hogy tettekben lássa a jót.

És ezért Jézus megmossa tanítványai lábát; gyakorolja az erőszakmentességet, amikor letartóztatják; hogy elkerülje a vérontást, a Getszemáni-kertben minden felelősséget magára vállal; hallgatagon tűri, hogy kigúnyolják; ütlegelőinek alázatosan „odatartja a másik arcát”; vádlói színe előtt néma marad, és lemond az önvédelemről; a kereszten még vigasztalja társait a szenvedésben, és még a halál küszöbén is merészkedik remélni, minden kétségbeesés dacára. Mindvégig hű marad önmagához és hitéhez, hogy aztán az ellenségei számára kért megbocsátás szavaival lépjen át a túlvilágra.

Az erkölcsi tanulság kézenfekvő: a passió és a megfeszítés nélkül a Hegyi beszéd jól csengő, ámbár meredek erkölcsi prédikáció maradt volna. Igazi kötelező erőt azáltal nyer, hogy a Názáreti Jézus példaszerűen bemutatta az életével, a szenvedésével és a halálával: vérével pecsételte meg annak érvényességét. Valóban: Gyümölcseiről ismerjétek föl!

A Hegyi beszéd, akárcsak összességében a négy evangélium, egy bizonyos történelmi órához tartozik. De azt jelenti-e ez, hogy ez a történeti konkrétság megfosztja mai aktualitásától? Minden a mellett szól, hogy a Hegyi beszédnek van mondanivalója a mostani világtörténelmi óra számára is. Aki végső következtességgel meri átgondolni a mai politikai-katonai valóságot, az nem kerülheti el, hogy ésszerűnek ismerje el a Hegyi beszéd erkölcsét, amely az ellenfél érdekeit egyenrangúvá teszi a sajátunkéval. Ésszerűtlen lenne viszont a „normális” egoizmus, a továbbfegyverkezés, az ősrégi barát/ellenség gondolkodásmód, az „Amilyen az adjonisten, olyan a fogadjisten” alapon történő elszámolás.

Az ráció teljessége ma abban áll, hogy az aranyszabályt kivisszük a templomból a parlamentbe és a külügyminisztériumba: „Mindazt, amit akartok, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ugyanúgy cselekedjétek velük ti is” (Mt 7,12) – a szociális gondoskodástól a leszerelési konferenciákon át a nemzetközi konfliktusok szabályozásáig. Mert a felebaráti szeretet és az ellenségesség megszüntetésének szolgálata ma nem jámbor vágy csupán, vagy jámbor vasárnapi prédikációk témája, hanem a halaszthatatlan megegyezési stratégia sürgető diktátuma.

A jó és a rossz, az átok és az áldás, a gyűlölet és a szeretet közötti ősrégi választás kérdése ez, amely elé a Biblia is állít minket. A mai körülmények között Jézus *helyesen értett* Hegyi beszéde az emberhez méltó túlélés programjának alapjává és a világbékéhez vezető útmutatóvá válhat.

Forrás: P. L., Die Bergpredigt – Utopie oder Programm?, Mainz ^{2}1982, 138-144.

(Kivonatos ismertetés)

Jézus emberképe mint evangélium

Jézus gondolkodásának és életének egyik lényegi vonását az emberről alkotott képe jelenti. Az alább felsorolandó jellegzetességekben az a közös mozzanat, hogy Jézus nem félresikerült és kultikus *megváltásra* szoruló lénynek látja az embert, hanem olyannak, aki életének minden lépcsőfokán rászorul más emberek szeretetére és a türelmes támogatásra – mert embernek lenni annyit jelent, mint emberré válmi. Senki sem tökéletes, élete során mindenki sok mindennel adósa marad sokaknak. És mivel senki sem adhatja meg önmagának a felmentést, ezért Isten országának kulcsa a *megbocsátás*.

• Jézus nem azonosul azzal a képpel, amely szerint az ember rossz, meg kell büntetni a tetteiért, és állítólag így kell megóvni őt a rossztól. Ezért Jézus nem is használja már „az erőszak nyelvét", amellyel – mindenekelőtt Mózes 5. könyve szerint – Jahve isten iránti abszolút engedelmességre kell kényszeríteni őt. Ennek ellenére az Újszövetségben nem tűnik el „az erőszak nyelve", hanem csak módosul az apostoli hagyományban, és elsődlegesen a megváltás, illetve a kiengesztelés témájával kapcsolatosan fordul elő. A kultikus teológia ugyanis ez: „Vérontás nélkül nem lehetséges megbocsátás" (Zsid 9,22). Ebből a teológiából ment át az erőszak nyelve az egyházi szóhasználatba. Az utolsó ítélettel való fenyegetőzés és az erőszak alkalmazása a gyermeknevelésben végtelen sok embernek okozott testi és lelki kínokat. Mindenekelőtt *Eugen Biser* dolgozta ki, hogy az az Isten, akit Jézus hirdetett és megélt, *feltétel nélkül*, vagyis minden előzetes teljesítmény nélkül szeret minket; és Isten számára nem az a lényeg, hogy az ember engedelmes legyen, hanem az, hogy az Isten által kezdeményezett szeretetkapcsolatban biztonságban érezze magát.

• Jézus emberképe Istenről szóló igehirdetését tükrözi, és elsődlegesen a gyerekeket hozza fel érvként. Jézus *rámutatott, hogy a gyerekek számára nyitva áll a Mennyek országa*, és intette a felnőtteket: „Ha nem tértek meg, és nem lesztek olyanok, mint a gyermekek, nem mentek be Isten országába" (Mt 18,3). Jézus ezzel olyan rangot adott a gyerekeknek, amellyel korábban nem rendelkeztek. Ez teljes elfordulást jelentett az „áteredő bűn" által megromlott ember megszokott képétől.

• Jézus szemében *a nők nem jobbak és nem rosszabbak a férfiaknál*. Közösségben élt nőkkel és férfiakkal egyaránt: „A Tizenkettő kísérte őt, és néhány asszony ..., akik vagyonukból gondoskodtak róluk" (Lk 8,1-3). Feltámadásáról először *nők* tettek tanúságot. Ezért senki sem hivatkozhat Jézusra, aki elvileg akarja kizárni a nőket bármilyen hivatalból, vagy veréssel akarja „kiűzni az ördögöt" a gyerekekből, vagy bármi más módon akarja rájuk kényszeríteni a maga akaratát. Az evangéliumok szerint *férfiak* árulták el és tagadták meg Jézust.

• Jézus alábbi felkiáltását valaki joggal nevezte „üdvözítő felhívásnak": „Jöjjetek hozzám mindnyájan, akik megfáradtatok és terheket viseltek, én nyugalmat adok nektek [mindattól, ami kínoz titeket]" (Mt 11,28). Jézus nyilvánvaóan észrevette, hogy az élet éppen azok számára nehéz, akik jók akarnak lenni. Feladatát abban látta, hogy *megszabadítsa az embereket* attól az elképzeléstől, hogy Isten mint valami kényúr a testi és a lelki erőszak minden eszközével érvényesíti jogait.

• Az embereknek Jézus szerint is meg kell kapniuk, amit megérdemeltek, de ez nem az utolsó szó. A szőlőmunkásokról szóló példabeszédben (Mt 20,1-15) olyan új szabályt kapcsol ehhez, amely szakít a régi felfogással. Sok olyan ember van ugyanis, aki semmilyen érdemet nem tud felmutatni. Jézus szabálya így hangzik: „*Mindenki* kapja meg azt, *amire szüksége van az élethez!*" Mert egyetlen olyan szabályozást sem lehet az életet szolgálónak nevezni, amely nem gondoskodik arról, hogy mindenki élhessen.

• *Az embernek időre van szüksége* ahhoz, hogy tanuljon, a hibáiból is. Senki sem veszíti el az élethez való jogát azáltal, hogy hibákkal terhelt ember. „Hányszor bocsássak meg testvéremnek? Talán hétszer?", kérdezték Jézustól. S ő állítólag azt felelte: „Hetvenszer hétszer" (Mt 18,21-22). Ez azt jelenti: Újból és újból, ha szükséges. És mivel valamennyien egyszerre vagyunk tettesek és áldozatok, nem kérhetünk bocsánatot Istentől anélkül, hogy ne akarnánk megbocsátani embertársainknak (Mt 6,12).

• De nemcsak az embereknek tartozunk szeretettel és megbecsüléssel, hanem *az állatoknak is*. Márk evangéliumában azt olvassuk, hogy Jézus 40 nap és 40 éjjel kizárólag állatokkal élt együtt, mielőtt megkezdte volna vándorprédikátori tevékenységét. Talán ezért akarta később is azt, hogy az emberek megtörjék a szombati nyugalmat egy segítségre szoruló állat kedvéért (Mt 12,11). Milyen szokásainkról kell lemondanunk ahhoz, hogy ne kelljen szégyellnünk magunkat Isten és az állatok előtt?

• A Jézust követő emberek új méltóságát *a megbocsátás joga* jellemzi. Ez nem csupán Isten „egyetlen Fiának" dolga, hanem Isten minden gyermekéé. Azzal a forradalmi döntésével, hogy a bűnök megbocsátását kivette a papok és a kultusz jogköréből, és halászokra meg kézművesekre ruházta át, Jézus maga ellen ingerelte a jeruzsálemi hatalmasságokat. Ez egyenesen az életébe került. De ezzel a lehető legerősebben fejezte ki, milyen sokat bízott rájuk, és milyen sokat várt el azoktól, akik az ő útján akarnak járni. „Ti vagytok a világ világossága, ti vagytok a föld sója" – hallják tőle. Aki hagyja, hogy „megfertőzze őt" Isten szeretete, az mindenütt Isten nagy energiáját viszi bele az élet játékába. Az, akit Isten egyetlen Fiának hittek, nem akart magának különleges szerepet. Annak az erőnek, amelyet hagyományosan a Messiástól, a Megváltótól, az Üdvözítőtől, Dávid fiától, Isten Fiától és a papoktól vártak, Jézus akarata szerint immár mindenkiből ki kell áradnia, aki követi őt. Ezért horgonyozta le a Miatyánkban az Istentől kért megbocsátást azzal a készséggel együttesen, hogy mi is megbocsássunk. Ehhez nincs szükség semmilyen hivatalra vagy felszentelésre, de arra a belátásra igen, hogy Isten országát nem lehet építeni az emberek egymás közti megbocsátása nélkül.

Klaus-Peter Jörns

Forrás: www.glaubensreform.de

Egy rejtélyes fiatalember

Látszólag teljesen jelentéktelen, mégis érdekes részletkérdésnek tűnik, van-e valami köze egymáshoz a **Mk 14,51-52-ben**, Jézus elfogatásakor feltűnő fiatalembernek ahhoz a másikhoz, akit **Mk 16,5-ben** az asszonyok Jézus sírjában ülve találnak. Két különböző személyről van-e szó, vagy a kettő azonos, s akár egyik, akár a másik esetben kik lehetnek, vagy ki lehet az illető?

A legújabb kori exegéták *általában a két személy* ***különbözősége*** *mellett törnek lándzsát*, s miközben a Getszemáni-kertbeli fiatalemberrel nemigen foglalkoznak, annál nagyobb figyelmet szentelnek *a Jézus sírjában ülőnek*, többnyire (vagy valóságos, vagy irodalmi eszközként alkalmazott) ***természetfölötti*** *lénynek, „angyalnak” tartva* őt.

D. Lührmann szerint „Márk annak alapján, ahogy (a 16,8-ban) leírja az asszonyok reakcióját, nem gondolhat valamelyik tanítványra (a 14,51-52-beli ifjúra pedig végképp nem), hanem az ifjú ruházatának leírásában használt „fehér” jelző a „sugárzás” és „elvakítás” képzetét kelti. Akit látnak, minden bizonnyal földöntúli alak, az egész folyamat pedig epifánia (vö. Mk 9,3)”. – ***J. Ernst*** így ír: „...ekkor kerül látóterükbe Isten követe, akin világító öltözet van (vö. Mk 9,3), és boldogságot ígérőn jobb oldalt ül... Csak a megrémült asszonyok reakciója sejteti meg velünk az ifjú természetfölötti eredetét.” – ***R. Pesch*** véleménye: „Márk az asszonyok perspektívájából meséli el az angyal-epifániát: egy ifjút láttak (az *eidon* itt nem a „látomás” kifejezése), akit a hosszú fehér ruha attribútuma (vö. Jel 6,11; 7,9.13) mennyei követként jellemez.” – ***L. Schenke*** pedig úgy gondolja, hogy „az egész Márk-evangélium csak ezen a helyen léptet föl egy angyalt *angelus interpres*-ként („értelmező angyalként”). Az angyali üzenet motívuma mind az Ó-, mind az Újszövetségben kedvelt stíluseleme a legendaszerű elbeszéléseknek”.

De nem volt ez mindig így. **A 19. században és a 19-20. század fordulójának környékén** *az exegéták inkább arra hajlottak, hogy a szóban forgó két fiatalember* ***azonos****, méghozzá* ***természetes*** *emberi személy* (ami persze az első esetben teljesen kézenfekvő), sőt – korai egyházi hagyományokat folytatva – kísérleteket is tettek közelebbi meghatározására.

D. F. Strauss okfejtése Mk 16,5 kapcsán a következő: „A keleti ember nagyon is leírhat egy eszébe ötlött jó gondolatot úgy, hogy angyal súgta meg neki. De hogy az angyal külalakját és ruházatát is leírja, ez még keleten is meghaladja azt a mértéket, amit egy kép megenged... Másfelől különös, hogy oly sok mesterkélt feltételezést fogalmaztak már meg a tekintetben, kik is lehettek ezek az angyalok, hiszen a négy evangéliumi beszámoló közül kettő kifejezetten közli velünk, hogy mik voltak, nevezetesen természetes emberek: Márk ugyanis *neaniszkosz*-nak (fiatalembernek) nevezi angyalát, Lukács pedig *andresz düo*-nak (két férfinek) az övéit. De hogy kik lehettek ezek a férfiak, nos, erre nézve ajtó-ablak tárva a találgatások előtt.”

J. E. Belser – más szerzők egyetértésére is hivatkozva – János Márkkal, a második kánoni evangélium szerzőjével azonosítja a Mk 14,51-52-beli rejtélyes ifjút, megemlítve, hogy a Getszemáni-kert János Márk apjának tulajdona lehetett (amint az utolsó vacsorának helyet adó ház is), a fia, Márk pedig azon az éjszakán a kerti házban aludhatott, s hallva a Jézus elfogása körüli zajt, felriadt, s ahogy volt, csupán egy vászonlepedőt dobva magára, odament, hogy lássa, mi történik. – *Belser* arról is beszámol, hogy a korai egyházban sokféle feltételezés élt az ifjú személyét illetően: egyesek az ifjabbik Jakabra, mások János apostolra, sőt Saulra, a későbbi Pál apostolra gondoltak; Antiochiai Viktor szerint is ahhoz a házhoz tartozott, ahol Jézus a húsvétot ünnepelte.

Sepp és ***Haneberg*** elképzelése látszólag túlságosan is a fantázia terméke, de az idézet második felében foglalt megfigyelésük meggondolandó: „(Az ifjú) kétségtelenül azért ment Jézus után, mert hírt kapott a Mester ellen készülő támadásról, és figyelmeztetni akarta a Mestert és övéit a közeledő hordára, függetlenül attól, hogy szándékát időben tudja-e kivitelezni vagy sem. Sietségében csak egy éjszakai takarót dobott mezítelen testére, és ilyen éjszakai megjelenésben érkezett a Getszemáni-kertbe... A fegyveres csapat azonban ekkorra már elfogta Jézust... A fogdmegek dühe azonban feltűnő módon nem annyira a tanítványok ellen irányul – akik időt nyernek a megfutamodásra –, még csak nem is Péter ellen – akit, bár levágta Malkus fülét, mégsem tartóztatnak le –, hanem az árnyszerű ismeretlen ellen, akiben ezek szerint az Annás házában egyeztetett éjszakai letartóztatás kikémlelőjét láthatták.”

Tekintettel **a mai szerzők** szinte teljes egyetértésére, kissé meglepő, de annál érdekesebb, hogy *köztük is találunk olyanokat, akik azonosítják a két fiatalembert*, bár eltérő módon értelmezik őt. Az alábbiakban két izgalmas látásmódot mutatunk be részletesen; közülük az elsőben szimbolikus alakként jelenik meg az ifjú, a másodikban viszont természetes, konkrét emberi személyként.

Ernst L. Schnellbächer úgy véli, minden nehézség ellenére mégis csak a két figura azonosítása a legkézenfekvőbb kiindulópont ahhoz, hogy elfogadhatóan tudjuk elhelyezni a két epizódot (14,51-52 és 16,5-8) a márki gondolatmenetben, mivel *megfontolandó, hogy az ifjú felbukkanásának bizonyos körülményei meglepően hasonlítanak egymáshoz:* Az ifjú mindkét esetben teljesen hirtelenül és anonim módon bukkan föl, s ezt nemcsak váratlannak, hanem titokzatosnak és rejtélyesnek is érezzük. A leírás azután mindkét esetben különösen kiemeli az ifjú öltözködésének módját, amiben *ellentétes megfelelés* figyelhető meg. De megjelenésének körülményeiben van még egy ellentétes megfelelés: A letartóztatáskor felbukkanó ifjú Jézusnak az a szimpatizánsa, aki a legtovább „követi” őt, a sírban ülő ifjú pedig az a személy, aki közvetlenül Jézus feltámadása után (vagy egyenesen idején?) először kerül a közelébe, még mielőtt „neves” tanítványai bármelyike találkozhatott volna vele.

Ezek a megfigyelések arra indítják Schnellbächert, hogy a két epizód értelmezésére *Márk „kétlépcsős teológiájának” keretében* tegyen kísérletet. E „kétlépcsős teológia”, illetve Márk evangéliumának „ket-

tős struktúrája” annak következménye szerinte, hogy Márk meg volt győződve a kinyilatkoztatás-esemény szükségszerűen kétlépcsős voltáról, ami a következő négy példán mutatható meg:

a) Jézus útját Márk *két* világosan különböző *színtéren* követi: az „első felvonás” Galileában játszódik, és „egy magas hegyen” (9,2-8) éri el csúcspontját (*climax*); a második Jeruzsálemben játszódik, és Jézus keresztre feszítésében éri el mélypontját (*anticlimax*).

b) Márk két nekirugaszkodásban, *két „hőssel”* tárja elénk Isten országa kinyilatkozatását: az alárendelt „előfutárral”, Keresztelő Jánossal, azután pedig az „erősebb” názáreti Jézussal.

c) Amint a betszaidai vak (Mk 8,22-26) Jézus első *„kezelése”* után félig gyógyul meg (24. v.), úgy válik képessé Péter (az összes tanítványok reprezentánsaként) a „Rabbi” általi „kezelése” után arra, hogy megsejtse a Jézusra vonatkozó igazságot (vö. Mk 8,29; 9,5). És amint a vak az *„utókezelés”* után „távolról is élesen látott mindent” (26. v.), úgy adatik meg Péternek, hogy a drasztikus jeruzsálemi közjáték után újabb pillantást vethessen a Mesterre (Mk 16,7), hogy „egyedül Jézust” (vö. 9,8) lássa teljes világossággal.

d) Jézusnak magának is *két lépcsőben* kell végigjárnia útját, nevezetesen a passió (megfeszítés) és a megdicsőülés (feltámadás) két lépcsőjében.

Schnellbächer szerint *e kétlépcsősségnek a kifejeződése az ifjúval kapcsolatos két epizód is,* amelyek azt akarják villámszerűen megvilágítani, mi történt Jézussal útjának két döntő fázisában:

Az első epizóddal (14,51-52) Márk *a hamarosan bekövetkező passiótörténést* akarja háromszoros módon interpretálni: – a) Az ifjú *szindón*-t visel, s ez már most előkészíti az olvasót arra, hogy az, akit követni akar, később maga is ugyanilyen „halotti inget” fog viselni (vö. 15,46). – b) Igen hangsúlyos, hogy leplétől megfosztva az ifjú teljesen meztelen marad, amivel Márk villanófényszerűen elővételezi, mi fog történni Jézussal a passióban: nem csupán ruháitól fosztják meg (15,24), hanem már előzőleg követőitől is (14,50), majd messiási igényétől (14,63-64), becsületétől (14,65; 15,16-19) és végül az életétől is. – c) Mindezekkel Márk Iz 40,30-ra utal, ahol ez áll: „Még a fiatalabbak is elfáradnak, az ifjak (*neaniszkoi*!) is ellankadnak, a kiválasztottak is elerőtlenednek.” Az itt említett ifjak egyikeként értelmezi Márk a 14,51-52-beli ifjút, ezért nevezi *neaniszkosz*-nak, s egyúttal szimbolikus jelenetet alkot, amely prófétaian előre jelzi Jézus sorsát.

A második epizód (16,5-8) ihletője viszont Iz 40,31 lehetett Márk számára, ott ugyanis így folytatódik a szöveg: „De akik az Úrban bíznak, új erőre kapnak, szárnyra kelnek, mint a sasok.” Az itt megjelenő ifjú nemcsak szavaival hirdeti *Jézus* (éppen megtörtént?) *feltámadásának üzenetét*, hanem fellépésének módjával is a feltámadás-történés képmása: – a) Amint a fehér ruhák ragyogásán válik láthatóvá, hogyan alakul át Jézus a fiúság megdicsőült alakjává (9,2-3), úgy az itteni ifjú is hasonló változást tükröz, minthogy aki a 14,51-ben „egy leplet magára dobva” tűnt föl, most a 16,5-ben „fehér ruhába öltözve” jelenik meg – b) Amiként a fogoly Jézus a főpap előtti hitvallásában „jobb felől ülőként” jellemzi az eljövendő Emberfiát (14,62), az ifjú is „jobb felől ülve” jelenik meg itt. – c) Amiként a csak Márk által használt „megrettentek” írja le a színeváltozás hegyéről visszatérő Jézus hatását a tömegre (9,15), úgy tűnik, az ifjúnak az asszonyokra tett s ugyanezen szóval leírt hatása (16,5) az isteni dicsőség közelségére akar utalni.

Schnellbächer végkövetkeztetése: Márk arra használta föl a *neaniszkosz* [fiatalember] figuráját – függetlenül attól, hogy az illető történeti személy volt-e –, hogy drámaian illusztrálja üzenetének két fő szempontját, nevezetesen: – 1. A passió és a kereszt az ifjúság köréből való (Iz 40,30), halálosan megsebesített ifjú hős ellankadásával és elbotlásával hasonlítható össze, valamint azzal, hogy egy tiszteletreméltó embert gyalázatosan megfosztanak méltóságának minden ismertetőjegyétől, egészen életének „levetéséig”. – 2. A feltámadás a sas új tollazattal való felemelkedéséhez hasonlítható, ahogyan az megígértetett az Istenben bízóknak (Iz 40,31),

valamint ahhoz, amikor egy mezítelen embert világító díszruhákba öltöztetnek.

A passióhagyomány különböző rétegeit vizsgáló művében ***Wolfgang Schenk*** főképpen két réteget vesz szemügyre: az ún. *elő-márki réteget* (amely minden bizonnyal szintén írásos anyag volt már) *és* azt, amelyik *Márk szerkesztői tevékenysége* nyomán jött létre, s – többek között – a két réteg összevetéséből von le következtetéseket. Mk 16,5 egyes szavaihoz a következő megjegyzéseket fűzi:

A *„fiatalember”* (*neaniszkosz*) szó nem jellemző Márkra, és ezen a helyen kívül csak a 14,51-ben (!) fordul elő, amely viszont szintén az „elő-márki réteghez” tartozik. – Az *„ülve”* szerkesztői (azaz márki) utalás a sírra, mivel az eredeti, előzetes rétegben (az elbeszélés során még) nem volt szó a sírról. – Ezzel szemben a *„jobb felől”* eredeti lehet, minthogy ez a szó sem jellemző Márkra, és minthogy az egyetlen hely még, ahol ez a szó nemkrisztológiai alkalmazásban fordul elő (15,27: az egyik rablót jobb felől feszítik keresztre), ugyanahhoz a elő-márki hagyományréteghez tartozik, mint ez itt. – Az *„átvetni, magára dobni”* igére (*periballein*) ugyanez vonatkozik: szintén csak az elő-márki rétegben található meg, mégpedig éppen a 14,51-ben (!), s amint már említettük e bekezdés elején, éppen a *neaniszkosz*-szal együtt! Puszta véletlen lenne ez?

Az asszonyoknak a sírba lépés utáni reakcióját leíró *„megrémültek, megrettentek”* (*ekthambeiszthai*) ige kétségtelenül szerkesztői megjegyzés. Vajon ezzel Márk csak dramatizálta és pszichologizálta a jelenetet, amely eredetileg (az elő-márki rétegben) tiszta tárgyilagossággal beszélte el a találkozást, vagy valami többet szándékozott elérni ezzel a kiegészítéssel? Nos, ez az apró betoldás feltehetően azt a célt szolgálja, hogy a fiatalembert angyallá stilizálja át (akitől természetszerűleg megrettennek az asszonyok, ld. föntebb *J. Ernst* véleményét). Ezt annál is inkább állíthatjuk, mondja *Schenk*, mivel az ó- és újszövetségi hagyományok különböző rétegeinek hagyománytörténeti átvilágítása során újból és újból azt tapasztaljuk, hogy a legősibb, az eseményekhez közel álló rétegek mindig *valóságközelien és „ésszerűen”* beszélik el a dolgokat, s minél jobban távolodik a hagyomány az eredés pontjától, annál *meseszerűbbé és mitologikusabbá* válik az ábrázolás.

Ha tehát feltételezhető, hogy itt eredetileg, vagyis az „elő-márki” rétegben ifjúi éveiben járó férfiről van szó (nem pedig angyalról), akkor jobban meg kell néznünk ruházatának leírását. A *„felsőruha”* (*sztolé*) szót Márk ezenkívül csak a 12,38-ban használja az írástudók ruházatának leírására, de lehet, hogy már az előzetes rétegben ezt találta. A *„fehér”* (*leukosz*) szót pedig szintén csak még egyszer, egy jellemzően közeli helyen, Jézusnak a színeváltozás révén megváltozott ruházatára alkalmazva (9,3). Tekintettel arra a szoros kapcsolatra, amely Jézus színeváltozása (megdicsőülése) és feltámadása között Mk 9,9-13 szerint fönnáll, és annak alapján, amit eddig felismertünk e szakasz szerkesztői tendenciáját illetően, semmi sem zárhatja ki azt a gyanút, hogy csak Márk volt az, akit a számára (az elő-márki rétegben) adott *sztolé* ösztönzött arra, hogy a 9,3-hoz kapcsolódva *betoldja* a *leukosz* [fehér] jelzőt, *és ezáltal* a „késő zsidó elképzelések színeivel” *angyalként* rajzolja meg az eredeti *fiatalembert!*

Ha ez a gyanúnk megalapozott, akkor tovább kérdezhetünk: Egyáltalán lehet-e értelme annak, hogy megemlítsék egy ember ruházatát, ha azt semmi különös nem jellemzi? Azaz: Miért említi meg az elő-márki réteg a *sztolé*-t, ha azon semmi különös nem volt? Azt felelhetjük: ennek az említésnek csak akkor lehet értelme, ha az illető előzőleg meztelenül jelent meg. Ezért mi sem kézenfekvőbb, mint hogy a 16,5 rokonságát a 14,51-gyel oly módon határozzuk meg, hogy a két alakot azonosnak gondoljuk el: *Aki ott meztelenül menekült el, itt felöltözve jelenik meg.*

* * *

Ami a lényeget illeti, **a magunk részéről** *W. Schenk véleményével értünk egyet*, tehát hogy 1) a két epizódban felbukkanó fiatalember ***egy és ugyanazon személy***, 2) ***természetes személy***ről, (fiatal) emberről van szó, nem pedig angyalról. Legfeljebb *annyival egészítenénk ki* Schenk véleményét, hogy bár elképzelhető, de nem kell szükségképpen Márk „átstilizáló” munkáját látnunk a *leukosz* betoldásában, azaz a fehér ruha ellenére is gondolhatunk normális emberre, de erre még visszatérünk a fehér szín jelentőségének elemzésekor.

*W. Schenk*ével közös véleményünket megerősíti ***W. Bauer*** újszövetségi szótára, miszerint **a *neaniszkosz* jelentései:** 1. ifjú, fiatalember, fiatal férfi, 2. szolga (vö. 1Móz 14,24), s még inkább a *neaniszkosz* szóstatisztikája ***H. Balz-G. Schneider*** újszövetségi szótárában, amelyből kiderül, hogy a *neaniszkosz* minden egyéb újszövetségi előfordulásában fiatalembert, ifjút jelent (*Balz-Schneider* szerint 40 éves korig). Ha ennyire *kivételt nem ismerően* egységes az újszövetségi szóhasználat, miért jelentene a *neaniszkosz* valami egészen mást Márknál?

Meghaladná ennek a kis írásnak a kereteit, ha alaposan felül akarnánk vizsgálni az elején idézett szerzők felfogását, ezért arra korlátozzuk ezt a felülvizsgálatot, hogy *sorra vesszük Schnellbächernek azt a három szempontját, amelyek szerinte arra utalnak, hogy a szóban forgó – esetleg csak szimbolikus – ifjúban természetfölötti lényt, angyalt kell látnunk.* Mivel az ő szemléletmódja azonos az elején idézett szerzőkével, érveinek szemrevételezésével egyúttal az idézett szerzők véleményére is reflektálunk.

1) ***A „ragyogó fehér ruha” érve.*** – A Mk 16,5-beli kifejezés (*sztolé leuké:* fehér ruha) mindkét tagját meg kell vizsgálnunk.

a) Bár újszövetségi teológiai szótárában ***G. Kittel*** maga úgy véli, hogy „fehér öltözete mennyei lényként jellemzi a sírbéli angyalt”, mindazonáltal tárgyilagosan megállapítja, hogy a ***sztolé*** az Újszövetségben általában (hosszú) „felsőruhát” jelent, s noha többnyire akkor használják a szokványos *himation* helyett, ha különösen akarják hangsúlyozni az öltözetet, „a szóhasználat folyékony”. Hogy mennyire „folyékony” az újszövetségi szóhasználat, mi sem mutatja jobban, mint hogy éppen a most vizsgált szövegben a három szinoptikus három eltérő kifejezést használ az ifjú ruhájának leírására: Mk 16,5: *sztolé*, Mt 28,3: *endüma*, Lk 24,4: *eszthész*. Pusztán a *sztolé* kifejezésből *tehát semmiféle következtetést nem lehet levonni az „ifjú” angyalvoltára nézve!*

Megerősíti ezt ***L. Coenen*** teológiai fogalmi lexikona, amely szerint

a „ruha, felsőruha” szokásos kifejezései az Újszövetségben a *himation* és az *endüma*, az *eszthész* különösen értékes, pl. világítóan fehér öltözéket jelent, a *sztolé* pedig a viselőjét kitüntető, vagy egyszerűen csak megkülönböztető ruha: Mk 12,35-ben és Lk 20,46-ban az írástudók „hosszú köntöse”, a Jelenések könyvében a „fehér” jelzővel együtt használva a megváltott mártírok ruházata (6,11; 7,9.13). Ezek a helyek azt is mutatják, hogy *egyik esetben sincs szó angyalokról, semmi alap sincs tehát annak feltételezéséhez, hogy a Mk 16,5-ben angyalra utalna a sztolé.*

b) Teológiai felfogásának megfelelően *Kittel* a ***leukosz*** (= fehér) jelzőben is rendkívüliségre utaló mozzanatot lát, és azt írja: „Az Újszövetség szinte csak eszkatologikus és apokaliptikus összefüggésekben, tehát mint mennyei színt említi a fehér színt... A szóban forgó helyeken tehát oly értelemben lehet szó fehér ruhákról, hogy azok már önmagukban véve is mennyei lényekre tett kielégítő utalásoknak tartandók.”

*Kittel*nek ez a megállapítása azonban rendkívül megtévesztőnek bizonyul, ha ténylegesen utánajárunk az újszövetségi előfordulásoknak. Ekkor ugyanis kiderül, hogy (a párhuzamos helyeket nem számítva) a *leukosz* összesen húsznál fordul elő az ÚSZ-ben, s ebből tizenötször (!) a Jelenések könyvében, de többségében ott is csak sajátos értelemben vonatkozik „mennyei lényekre”, ti. az üdvözült emberekre, főképp mártírokra, s csak egyetlen egyszer valóban „mennyei lényre”, az „ember fiához hasonlóra” (1,14). A maradék öt, evangéliumi előfordulás közül három igen problematikus teológiailag (Mk 9,3; 16,5; Csel 1,10), kettőben pedig az ember hajára (Mt 5,36), illetve az érett gabonamezőkre (Jn 4,35) vonatkozik. *Kittel*nek tehát *legjobb esetben is legfeljebb a Jelenések könyvét illetően lehet igaza, de voltaképpen még abban sincs.*

Egyébként ő maga is azt írja, hogy „a *leukosz* többnyire a fehér különböző fokozatait jelenti a fehértől a szürkésfehéren és a fehéresszürkén át egészen a szürkéig”. Ha ehhez még hozzávesszük *K. Herbst* utalását, hogy a „fehér” Márknál feltehetően csak azt jelenti: általános zsidó szokás szerint *„fehérbe”, azaz festetlen ruhába* volt öltözve, hiszen a festett vagy sávozott anyag drágább volt, s hogy csak a jelenetet valóban apokaliptikus módra kiszínező Máté csinált az egyszerű, olcsó fehérből „fehéret, mint a hó” (28,3), akkor *végképp érthetetlen, miért kellene* a szóban forgó fehér színnek a „sugárzás és elvakítás képzetét keltenie”, és „minden bizonnyal földöntúli alakra” (D. Lührmann) vagy „mennyei követre” utalnia (R. Pesch).

2) ***A „jobb felől ülés” érve.*** – Amint az elején láttuk, ez nemcsak *Schnellbächer*, hanem *J. Ernst* számára is fontos érv, szerinte ugyanis a jobboldalt ülés „a boldogság ígéretét” hordozza.

Nos, nincs szükség túlságosan sok archeológiai búvárkodásra ahhoz, hogy belássuk: fölösleges és alaptalan dolog, ha egy ilyen egyszerű, hétköznapi helymegjelölésből sokatmondó teológiai következtetéseket vonunk le. A mindmáig egyik legjelentősebb Palesztina-kutatóra, *G. Dalman*ra hivatkozva ugyanis ***W. Bulst*** részletesen ismerteti a korabeli temetkezési szokásokat és sírformákat, s ebből kiderül, hogy az olyan sziklasírok belseje, amilyenbe Jézust is fektethették, általában két részből állt: az előtér után kb. 2x2 méteres sírkamrában *jobbra* helyezkedett el a kb. 60 cm magas sziklapadon a „teknősír”, azaz sziklába mélyített vájat (fölötte többnyire boltívvel), amelybe a holttestet fektették. Ennélfogva a belépés felől nézve nem is lehetett másutt ülni a sírban, csak *jobboldalt.* Magától értetődő és *semmilyen teológiai üzenetet nem hordoz* tehát az a megjegyzés, hogy történetünk fiatalembere is „jobb felől ült”. (Megerősítik mindezt *W. Bösen* fejtegetései is.)

3) ***Az „asszonyok megrettenésének” érve.*** – Ezzel az érvvel, amint láttuk, nemcsak *Schnellbächer* és *Lührmann*, hanem *J. Ernst* is operál, mondván: „...a megrémült asszonyok reakciója sejteti meg velünk az ifjú természetfölötti eredetét”. Az asszonyok reakciójára két megjegyzés is utal. Magában a 16,5-ben a fiatalember biztatása: „Ne rémüljetek meg!” (*ekthambeiszthai*), a 16,8-ban pedig az evangélista kommentárja: „...reszketés” (*tromosz*) fogta el őket, és „magukon kívül voltak” (*eksztaszisz*), továbbá „féltek” (*phobeiszthai*). Nézzünk utána mind a négy kifejezésnek!

a) A *„megrémül, megretten, megborzad”* (***ekthambeiszthai***) ige csak Márknál található, s a 16,5-ön

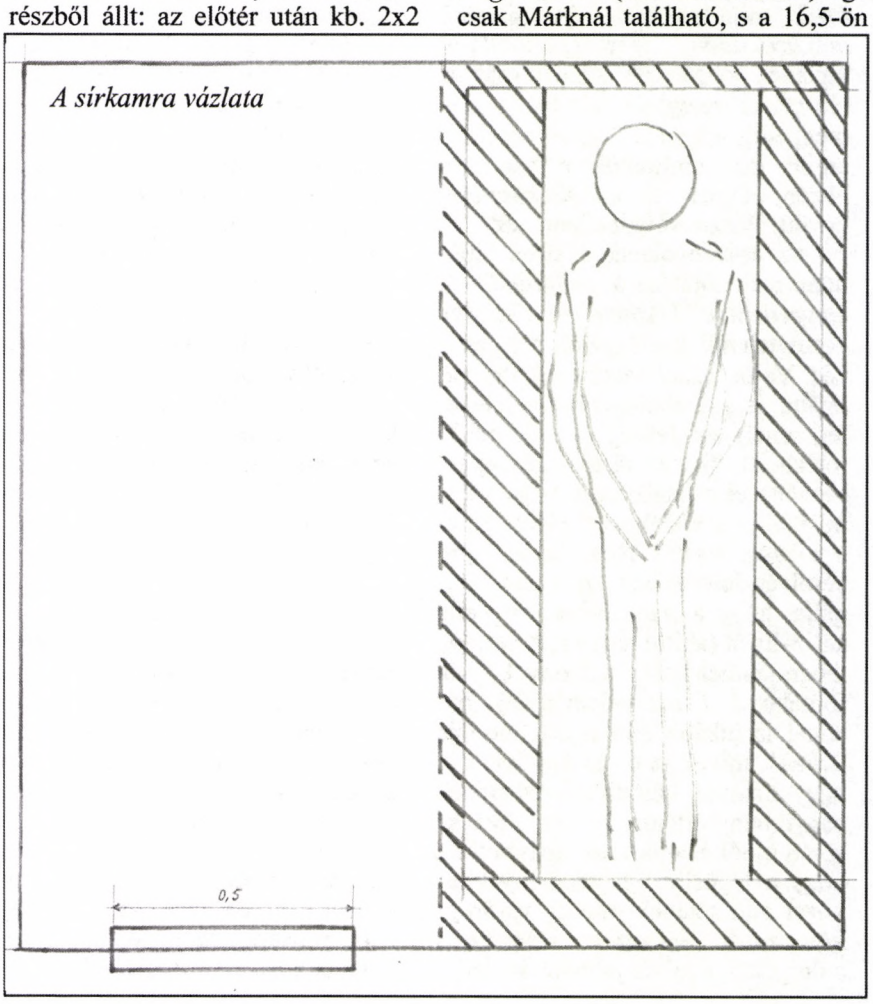

kívül csak kétszer: a 9,15-ben a színeváltozás hegyéről lejövő Jézusnak a népre tett hatását írja le, a 14,33-ban pedig Jézus megrettenését a Getszemáni-kertben, amikor szembenéz a rá váró szenvedéssel. Az előbbi előfordulás még csakcsak alkalmat adhatna spekulációkra, de a második *teljesen normális emberi reakciót fejez ki*. Nincs hát okunk valami természetfölötti rémületforrást feltételezni a 16,5-ben sem, már csak azért sem, mivel a helyzet elégségesen magyarázza az asszonyok megrettenését: arra számítottak, hogy Jézust holttestét találják majd a sírban, ehelyett egy élő fiatalember szólítja meg őket. Mi különös van a rémületükben?

b) A *„reszketés, remegés”* **(tromosz)** önállóan csak itt fordul elő az ÚSZ-ben, a „félelem” (*phobosz*) szóval együtt többször is, de csak Pálnál. A *„magán kívül levés”* **(eksztaszisz)** a 16,8 mellett még egyszer kerül elő Márknál (5,42), és egyszer Lukácsnál (5,26): ezek az előfordulások *rendkívüli, de semmiképpen sem túlvilági* jelenségekre utalnak. Ugyanezt a kérdéses 16,8-ról is elmondhatjuk: Az asszonyok azért jöttek a sírhoz, hogy megadják a nagypénteki sietség miatt elmaradt végtisztességet szeretett Mesterüknek; most azt látják, hogy nincs a sírban, ahová temették (Mk 15,47), s azt hallják egy hús-vér fiatalembertől, hogy akit keresnek, s akit korábban keresztre feszítettek – él! Mi sem természetesebb, mint hogy „remegnek” a felindultságtól, és „magukon kívül vannak” az örömtől.

c) A *„félni”* **(phobeiszthai)** ige használata egységes az evangéliumokban. Három kivételtől eltekintve (Jn 9,22; 12,15; 19,8) csak a szinoptikusoknál fordul elő, és az „istenfélelem” néhány esetét leszámítva (pl. Lk 1,50; 18,2.4; 23,40) jellemzően az olyan *emberektől való félelmet* jelöli, akik ártani tudnak, pl. Heródes, illetve a főpapok, írástudók, farizeusok félelmét a néptől (Mt 14,5; 21,26.46; Lk 22,2), a vakon született szüleinek félelmét a zsidó vezetőktől (Jn 9,22), Jézus tanítványainak félelmét esetleges gyilkosaiktól (Mt 10,26). Összhangban van ezzel a *„félelem”* (*phobosz*) főnév használata is: a csodák hatásának sztereotip lukácsi leírásán kívül (5,26; 7,16; 8,37) csak Jánosnál találkozunk vele, kivétel nélkül mindig a „zsidóktól való félelem” értelmében, azaz *életveszélyre vonatkoztatva* (7,13; 19,38; 20,19). – Teljesen kézenfekvő, hogy Mk 16,8-ban is ezt jelentse: *Mi más reális alapja lett volna* ugyanis az asszonyok félelmének, mint hogy a zsidó és esetleg a római hatóságok is hajtóvadászatot indítanak Jézus ellen, ha kiderül, hogy valóban él (a szó e világi, valóságos, fizikai értelmében)? Egy transzcendens, tetszés szerint megjelenni vagy eltűnni tudó lénynek mit árthatott volna Heródes vagy Pilátus?

Összegezve az eddigieket, azt mondhatjuk: **a modern exegétáknak** a fiatalember „angyal” vagy „mennyei lény” volta melletti **egyik érve sem állja meg a helyét**, mert a „fiatalember”, a „fehér” „ruha”, a „jobb felől ülés”, a „megrémülés”, a „remegés”, a „magukon kívül levés” és a „félelem” egyaránt *természetes emberi személyre és természetes emberi reakcióra utal*, és egyik szó evangéliumi értelmében sincs semmilyen nyomós ok annak feltételezésére, hogy Mk 16,5-ben „epifániát” (*D. Lührmann*) vagy „angyalepifániát” (*R. Pesch*), a fiatalemberben „földöntúli alakot” (*D. Lührmann*), „mennyei lényt” (*G. Kittel*) lássunk, az asszonyok reakcióiban pedig valami olyasmit, aminek „természetfölötti eredete” (*J. Ernst*) lenne.

Ha viszont megalapozottan állítható, hogy a két epizódbeli személy egy és ugyanaz, valamint hogy természetes emberi személy, akkor hátra van még egy kérdés: ***Vajon ki lehetett*** ez a ténylegesen létező, de (számunkra) névtelen, rejtélyes fiatalember?

A fiatalember konkrét meghatározására nem teszünk javaslatot, de talán nem is az az érdekes, ki volt és hogy hívták, sokkal inkább a *szerepe*.

Ami *az első epizódbeli* (14,51-52) szerepét illeti, nagyon izgalmas ***M. Dibelius*** okfejtése, aki szerint „a fiatalember névtelensége csak azt mutatja, hogy az olvasók tudták, kiről van szó. Az oldalreferensek, Máté és Lukács hallgatása azonban azt igazolja, hogy már nem érdekelte őket ennek az élménynek a hordozója. Így aztán ez a jelenet mintegy öncélúan van jelen Márk evangéliumában: az ifjú bekerül a passiótörténetbe, jóllehet sem nem hős, sem nem szent. Ez viszont csak egyetlen következtetést tesz lehetővé: a szóban forgó fiatalember volt az, aki *„első kézből”* tájékoztatta az elbeszélőt, az epizód pedig utalás Jézus letartóztatásának *szemtanújára*”!

A második epizódbeli (16,5-7) szerepét illetően pedig a következőket érdemes megfontolni: Ha Jézus feltámadása valóban azt a csodát jelentette volna, amit az egyház általános hite szerint jelent, akkor a sírban semmiféle fiatalember nem ült volna, legfeljebb egy angyal vagy angyalok (vö. Jn 20,12), ha egyáltalán angyalok ülni tudnak, látni lehet őket és lehet velük arámul társalogni. Ha azonban ilyesmi nem történt, és a fiatalember természetes emberi személy volt, akkor itt természetes folyamatok lezajlására kell gondolnunk.

Ebben az esetben ez a fiatalember együtt érkezhetett valakivel vagy valakikkel a sírhoz (Arimateai Józseffel és Nikodémussal, s talán néhány szolgával), még mielőtt az asszonyok odaértek volna. Ők nyithatták ki a sírt, s belépve – nyilván szintén megdöbbenve – azt látták, hogy Jézus (minden valószínűség és épkézláb feltételezés ellenére) él. A többiek biztos rejtekhelyre vihették Jézust, a fiatalembert pedig hátrahagyták, hogy ha megérkeznek az asszonyok, *tájékoztassa őket a történtekről.*

Amikor azok megérkeznek, minden tekintetben teljesen normálisan viselkedik: Először is bátorítja őket, hogy ne rettenjenek meg, ami nagyon is várható reakció, ha az ember egy sírkamrában holttest helyett élő emberrel találkozik. Azután megbizonyosodik arról, hogy az illetékesek jöttek: „A názáreti Jézust, a megfeszítettet keresitek?” Majd teljesíti üzenetközvetítői megbízatását: „Magához tért. Nincs itt. Nézzétek a helyet, ahová tették!” Végül pedig közli a feléledt Jézus utasítását, hogy a tanítványok Péter vezetésével menjenek vissza Galileába, ahol később – ha utánuk ment – majd látni fogják őt. (Arimateai József vagy más aligha adhatott ilyen utasítást a tanítványoknak.)

Ennél többet nem is fontos tudnunk. Legfeljebb azt vethetjük még föl, vajon valóban olyan jelentéktelen részletkérdés-e, hogy azonos-e a két epizódbeli fiatalember, s hogy ki lehet az illető.

Gromon András

E tanulmány tudományos jegyzetanyaga megtalálható itt:

http://www.bokorportal.hu/tanulmanyok/gromon_rejtelyes.pdf

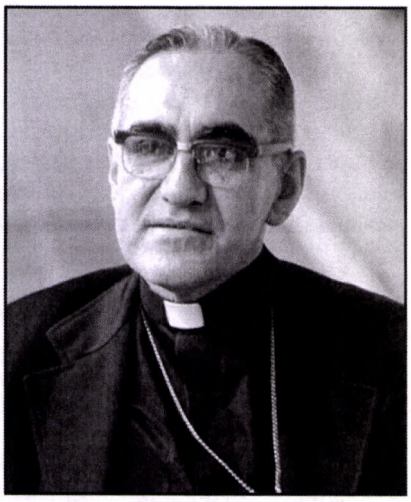

Tavaly decemberi számunkban már megemlékeztünk San Salvador 2018. október 14-én szentté avatott egykori érsekéről, ez az írás azonban részletesebben mutatja be életpályáját és szentté avatásának hátterét.

Halálos lövések az oltárnál

San Salvador, a rákbetegek kórházának kápolnája, 1980. március 24: gyászmise közben lövések dördülnek. Az alattomos dumdum golyók fején és szívén találják el a papot. ***Oscar Romero érsek*** összeesik az oltárnál, szájából és füleiből vér folyik. Néhány perc múlva meghal a klinikára vezető úton.

A támadás előtti napon a San Salvador-i katedrálisban elmondott, félreérthetetlen prédikációjával az érsek maga mondta ki halálos ítéletét: tagadta népe elnyomóinak keresztény mivoltát, és nyíltan parancsmegtagadásra szólította fel a katonákat, a nemzeti gárdistákat és a rendőröket: „Testvérek, ti a népünkhöz tartoztok, ti saját testvéreiteket ölitek a parasztok között! Legfőbb ideje, hogy ismét fölfedezzétek a lelkiismereteteket, és gonosz parancsok helyett annak engedelmeskedjetek.”

Erre a hatalmasok bérgyilkost fogadtak. Az általános pánikban elmenekülő mesterlövész nyomai kétséget kizáróan a katonai kaszárnyákba vezettek. Az USA titkosszolgálata és az ENSZ által a diktatúra után létrehozott „igazságfeltáró bizottság” kényszerítő erejű bűnjeleket talált arra vonatkozóan, hogy a salvadori titkosszolgálat egykori főnöke és az ORDEN nevű terrorszervezet feje, *Roberto D'Abuisson* (később El Salvador elnöke, aki 1992-ben halt meg) személyesen adta ki a gyilkossági parancsot.

Mielőtt 2010. március 24-én bekövetkezett volna Romero meggyilkolásának 30. évfordulója, El Salvador összes püspökei levelet írtak XVI. Benedek pápának, és kérték, hogy gyorsítsa föl és zárja le az érsek függőben lévő boldoggá avatási eljárását. XVI. Benedek, amikor még a Hittani Kongregáció prefektusa volt, jegelte a boldoggá avatási pert; ennek okait csak találgatni lehetett. Monsignore *Rafael Urrutias*, aki a salvadori püspöki konferencia megbízásából mozgatta a boldoggá avatási folyamatot, akkoriban azt mondta: „Látni kell: Monseñor Romerót katolikusok gyilkolták meg, vagyis ugyanazon hithez tartozó emberek. Ez problémát jelent Róma számára, mert vértanúkat normális esetben nem katolikusok állítanak elő, hanem kívülállók.”

Öt évvel később, egy Latin-Amerikából származó pápa kormányzása idején teljesült a salvadori püspökök kívánsága: Ferenc pápa vértanúnak ismerte el Romerót (ami fölöslegessé teszi kikezdhetetlen „csodáknak” az ilyen eljárásokra vonatkozóan különben előírt, időrabló keresését), és 2015-ben boldoggá avattatta San Salvadorban, 200 püspök és 300.000 hívő jelenlétében. Szentté avatása 2018. október 14-én történt meg, egyidejűleg VI. Pál pápáéval, akinek szívügye volt a nyomor és az erőszakos rendszerek leküzdése a Harmadik világban.

Közép-Amerika legkisebb és legsűrűbben lakott országában egy évszázadon át diktatúrák és katonai juntáktól váltották egymást, s váltották a családi klánokat az elnöki palotában, anélkül hogy az ott űzött érdekpolitika bármit is változtatott volna az elszegényedett mezőgazdasági munkások és a városi nyomornegyedek lakóinak sorsán.

Amikor Romero átvette püspöki hivatalát a fővárosban, San Salvadorban, a legtöbb ember még 300 dollárt sem keresett egy évben. Minden harmadik alultápláltságban halt meg, s csak minden ötödiknek volt egész évben munkája. A népesség 2%-a, gazdag kávétermesztő farmercsaládok ellenőrizték a termőföld kétharmadát.

Akkoriban csaknem minden reggel lehetett kínzások nyomait viselő hullákat találni az utcákon. Becslések szerint csupán a Romero halála utáni három évben 35.000 emberéletet követelt a katonai junta és a gerillák közötti háború.

1992-ben hivatalosan befejezettnek nyilvánították a polgárháborút. De a népességnek még mindig több mint a fele alulfoglalkoztatott vagy munkanélküli, a 7,3 millió lakos 38%-a él a szegénységi küszöb alatt.

Mire csúcspontjára ért a polgárháború, az egyház már régen határozottan a szenvedő nép oldalára állt. Akárcsak egész Latin-Amerikában, a keresztény bázisközösségek szembesítették a mindennapos igazságtalanságokat az evangéliummal. Népi gyógyszertárakat és oktatási programokat szerveztek, élelmiszert osztottak, elsősegélynyújtó csoportokat hoztak létre.

Ám az egyház drága árat fizetett elkötelezettségéért: a néma áldozatok jogaiért kiálló papok, katekéták és apácák tucatjait minősítették eretneknek, üldözték, kiutasították, megkínozták, meggyilkolták őket. „Tégy valamit a hazádért, ölj meg egy papot!” – követelték röplapok a fővárosban.

VI. Pál pápa ebben a robbanásig feszült helyzetben nevezte ki San Salvador érsekévé pont a világidegen, a harmóniát kereső *Oscar Arnulfo Romerót*. A püspöki konferencia egykori általános titikára, aki a római Gregoriana Egyetemen tanult, vértelen adminisztrációs szakembernek számított.

De néhány hétnyi keserű tapasztalat elég volt ahhoz, hogy ebből a férfiből „megtérést” váltson ki, ahogyan ő maga fogalmazott. Alig szentelték püspökké, amikor a nemzeti gárdisták véres mészárlást rendeztek a tömegben, amely a választási manipulációk ellen tiltakozott San Salvadorban. Amikor a tüntetők a legközelebbi templomba menekültek, a nemzeti gárda megpróbálta kifüstölni őket.

Romero megdöbbenve értesült a történtekről. Aztán teljesen nyugodtan ezt mondta munkatársainak: „Mindenki hazamegy, és segít az embereknek. Nyissátok meg ajtótokat mindenki számára, aki úgy gondolja, hogy veszélyben van! Vizsgáljátok meg, hogy tényleg üldözik-e őket! Ha igen, engedjétek be, és rejtsétek el őket!”

Röviddel ezután nagybirtokosok által fizetett orvlövészek megölték Aguilaresz plébánosát, *Rutilio Grandét*, aki néven nevezte a kizsákmányolást. (Nem régen megindították az ő boldoggá avatási eljárását is.) Ismét néhány hónappal később a hadsereg ejtőernyősökkel, páncélosokkal és gépfegyverekkel támadt rá a falura, Aguilareszre. A katonák át kutatták a lakásokat, szétdobálták Rutilio atya fényképeit, és mindenkit letartóztattak, akinek volt Bibliája. Sok embert elhurcoltak, hét falulakót megöltek. A plébániatemplomban az egyenruhások szétlőtték a tabernákulumot, csizmájukkal taposták az ostyákat, és a halálba taszították a toronyból a sekrestyést, amikor az meg akarta húzni a vészharangot.

Amikor két héttel a halála előtt egy újságíró megkérdezte, fél-e a haláltól, Romero ezt válaszolta:

„Ha megölnek, ismét feltámadok majd a salvadori népben. Ezt teljes alázattal mondom önnek, anélkül, hogy kérkednék... Bárcsak népem szabadságát szolgálná a halálom, és a jövőbe vetett remény melletti tanúságtétel lenne! Nyugodtan elmondhatja, hogy ha eljönnek, hogy megöljenek, megbocsátásomat és áldásomat fogom adni azoknak, akik ezt megteszik. Remélem, be fogják látni, hogy elpocsékolták az idejüket. Egy püspök meghalhat, de a nép sosem fog elpusztulni.”

Forrás: Der Pflug, 1999. május

Az alig hatvanéves Romero, aki addig oly csöndesnek és elővigyázatosnak tűnt, a gyökerekig ható tanulási folyamaton ment keresztül. Úgy látszott, hogy átalakult. Ahelyett, hogy egyedül átvirrasztott éjszakákon gondosan megfogalmazott útmutatásokat írt volna a papságának, most mindenütt a párbeszéd lehetőségét kereste. Még a gyarmati időkből származó püspöki palotájának nagy hallját is kávézóvá alakította, s ez lett a főváros információs börzéje, sztrájkoló munkások, parasztok, egyetemisták, külföldi újságírók találkozóhelye. Az ifjúsági csoportoktól, munkásgyűlésektől, plébániai közösségektől gondjaik iránt érdeklődött, és tanácsaikat kérte.

Ez a pásztor egyre inkább összenőtt a népével. Jámbor kritikusainak azt felelte, hogy az ő üzenete nem más, mint az evangéliumé: meghirdetni Isten közelségét, és vádat emelni a bűnök ellen. Persze nem hagyott kétséget aziránt, hogy léteznek politikai bűnök is, és hogy az egyes emberek szívéből fakadó bűnök már régen a társadalmi bűnök gyilkos rendszerévé nőttek El Salvadorban, mindig új erőszakot szülve.

Amikor 1980-ban Európába utazott, hogy átvegye a Löweni Egyetem díszdoktori címét, arról beszélt a gazdag országok kereszténveinek, hogy az országabeli üldözések a szegény népet sújtják, amely Krisztus testét alkotja a történelemben: „Ez a nép Jézushoz hasonlóan keresztre feszített nép.”

Egyre gyakrabban fordult elő, hogy amikor vasárnaponkint a székesegyházba ment misézni, lelőtt és halálra kínzott emberek megcsonkított hulláit tették a lába elé. És Romero egyre inkább belenőtt a szerepébe, hogy „la voz de los sin voz”, a hang nélküliek hangja legyen. Prédikációi felbecsülhetetlen értékűek voltak a nép számára. A számos analfabéta számára az újságokat pótolták.

Romero nem ritkán másfél órán át vagy még hosszabban beszélt, de az emberek tolongtak a székesegyház kapui előtt, és az egyházi tulajdonban lévő, YSAX nevű rádióadó révén a vidéki népesség 73%-át, a városiak 47%-át érte el. Romero megvonta az ívet az evangélium és országa aktuális helyzete között. Híreket tett közzé a falvakból és a bázisközösségekből, kipellengérezte az emberi jogok megsértését és a terrorcselekményeket, néven nevezte a felelősöket, halottak és eltűntek hosszú listáit olvasta fel.

Kompromisszumok nélküli vasárnapi prédikációival szegény Romero saját keresztjét ácsolta meg – El Salvadorban és Rómában is. A földbirtokosok, exportkereskedők és iparosok egyesülete feljelentési kampányokat pénzelt „az ellen a férfi ellen, aki eladta lelkét az Ördögnek”. Őskonzervatív paptársai befeketítették őt Rómában. A végén a Kúria azt mérlegelte, hogy az érsek mellé adminisztrátort helyez, aki átveszi tőle a tekintélyi irányítást.

Eközben otthon, San Salvadorban szaporodtak a halálos fenyegetések. Romero lakására rálőttek, s egyik nap 72 dinamitrúddal teli bőröndöt találtak az oltárnál. Az érsek higgadtan reagált, mondván: őt eltehetik láb alól, de az egyházat és az igazságosság hangját nem.

1980. március 24-én gyilkosai megállították őt. A római egyházi vezetésnek a politikus érsek vértanúságára adott reakciója kettős volt:

1983-as El Salvador-i látogatása során II. János Pál pápa a kormány ellenállása ellenére Romero sírjához sietett, és követelte, hogy mindig tartsák tiszteletben „a buzgó pásztor” emlékét. Félmilliónyi hálás kisparaszt, mezőgazdasági munkás és nyomornegyedlakó éljenezte meg, miközben a dísztribünön, ahol a kormány tagjai és magas rangú katonák ültek, egyetlen kéz sem mozdult, hogy megtapsolja.

Amikor azonban 1994-ben meghalt Romero barátja és a püspöki székben utóda, az igen elkötelezett *Arturo Rivera y Damas*, akkor a Wojtyla-pápa az ultrakonzervatív *Opus Dei*hez tartozó *Fernando Sáenz Lacallét* nevezte ki San Savador érsekévé. A 2009-ig hivatalban maradt, egykori tábori püspök *Sáenz Lacalle* szívesen találkozott a hadsereg vezetőivel és szélsőjobboldali politikusokkal. Elődje boldoggá avatási eljárásával kapcsolatban megjegyezte, hogy ismeretes számára Romero „hősies gondban levése a szegényekért”, de nem szabad őt túl korán és római engedély nélkül vértanúként tisztelni.

Az ilyen egyházpolitikai finomságok azonban közömbösek a katolikus nép számára, amely régóta „Amerika Szent Romerójának” tartja az elhunytat.

Christian Feldmann

Forrás: Kirche In, 2018/10

Teológia az elnyomottak perspektívájából

A perspektíváról szeretnék beszélni. Arról, hogy „fönt” és „lent”; hogy honnan nézem a világot. Honnan nézem magamat, az eseményeket, az Istent? A felszabadítás teológiájának egyik legfontosabb alapelve, hogy ne az íróasztalnál ülve találjuk ki, hogy ki az Isten. Menjünk oda, ahol az emberek élnek, dolgoznak! Ahogy a felszabadítás teológusai mondták: *Mit jelent Isten az Evangélium fényében*? Mi az, amit az Evangélium számunkra a saját élethelyzetünkben megvilágít, mit mond elsősorban is a saját életünkről?

Meglepő volt számomra, hogy Dél-Amerikában azok a katolikus püspökök, akik ennek a teológiai irányzatnak a követői voltak, olyan körleveleket adtak ki, amelyeket az emberek szívesen elolvastak. Azért, mert a körlevél az ő életükről, problémáikról szólt, és a szenvedéseiknek világosságot, értelmet adott.

Mindenekelőtt azt mondom el, *Romero érsek* hogyan készítette a vasárnapi prédikációit. Volt egy kis csapata, amelynek tagjai egész héten gyűjtötték a híreket és az eseményeket az országból. Ezt egy guatemalai jezsuitától, az indián származású *César Jeretől* tudom, aki a jezsuiták rendtartományának az elöljárója volt Közép-Amerikában. Ő is a tanácsadó testülethez tartozott. Az összegyűjtött híreket csütörtökön átadták az érseknek, ő pénteken összefoglalta azokat, és elkészítette a prédikációt. Ezt még megmutatta a munkatársainak, hogy olvassák el. Szombaton Romero érsek visszavonult; csak imádkozott, csendben volt. Minden héten vasárnap prédikált, és azt az egész ország hallgatta. Ezért kellett őt megölni, mert mindenki hallgatta. A híreket mondta el, és értelmezte. Olyan híreket, amelyek nagyon kényelmetlenek voltak a hatalmasoknak, a katonáknak, akik az országot vezették. A hatalmon levőknek mindig kényelmetlen, ha valaki az igazságot mondja. Ezt mindnyájan tudjuk.

A felszabadítás teológiájának az egyik legfontosabb alapelve a perspektívaváltás: Honnan nézem az eseményeket, kiknek a szenvedését, problémáit, életét veszem észre? Honnan próbálom nézni, hogy ki is az Isten, és mit akar mondani?

A ’80-as évek elejétől hosszú évekig Dél-Amerikában voltam. Azért mentem oda, hogy az ennek a teológiai irányzatnak a szellemében született intézményeket és azok lelkipásztori működését megismerjem. *Szociális turista* voltam. Érdekeltek ennek a teológiai irányzatnak a szellemében működő emberek, közösségek, rendtársaim. De nemcsak azok, akik az Egyház részéről dolgoztak ott, hanem mindazok, akik megpróbálták észrevenni, hogy Dél-Amerikában kik szenvednek, hogyan élnek az emberek. Amikor odamentem, az egyik rendtársam, *Francisco de Roux* fogalmazta meg a megdöbbenésemet, hogy mennyi igazságtalanság történik a legkatolikusabb földrészen, ahol a világ katolikusainak majdnem a fele él. (Kolumbiában az elmúlt évben, a gerillaszervezettel történő békekötés után az akkori elnök igazságtételi bizottságot hozott létre. Az előbb említett rendtársam most ezt a bizottságot vezeti. Céljuk az igazság kiderítése: kik szenvedtek, kik voltak az áldozatok, kinek mi volt a tapasztalata és az élménye ez alatt az 50 év polgárháború alatt. Ezt nem az ítélkezés szempontjából teszik, hanem hogy mindenki elmondhassa azt, ami neki fájt, és most is fáj.)

Ezt a perspektívaváltást akkor értettem meg, amikor – még Dél-Amerikába való utazásom előtt – konfliktusba kerültem egy szerzetessel, mert azt mondtam neki, hogy milyen fontos az emberek élete, hogy mit élnek, mit tapasztalnak meg. Ő pedig azt mondta: „Te mindig ilyenekkel törődsz. Isten van felül, utána következik a pápa, a püspök. Utána következem én” – mondta saját magáról. „A szakácsnő pedig csak végezze a dolgát.” A szakácsnő viszont azt mondta: „Ez az atya sosem szid meg, de érzem, hogy nem becsül engem.” Ez a fentről kiinduló, tekintélyelvből jövő szemlélet tette világossá, hogy számomra Isten alulról jön. A virág, a fű alulról nő. Magammal hoztam annak a Rilkének a versét, aki azt mondja, hogy *nehéz Istenhez leereszkedni*. Mi úgy gondoljuk, hogy Istenhez föl kell emelkednünk, mert az Isten fönt van. De a költő már száz évvel ezelőtt megírta, hogy Istenhez le kell ereszkednünk.

Nehéz Istenhez leereszkedni.
De nézd:
üres korsókkal fáradozol,
és mégis,
hirtelen elég gyermeknek lenni,
kislánynak, hogy neki
tökéletesen megfelelj.

Ő a víz: te csak formáld kehellyé
két kérges tenyered,
és ha még térdre is ereszkedsz,
várakozásodon túl, pazarlóan lát
majd el.

(Dr. Lehoczky Károlyné fordítása)

A felszabadítás teológiájához tartozik a feminizmus, amin én most csak azt a felfedezést értem, hogy *nőnek lenni érték*. Hogy a nőknek ne kelljen a férjüktől engedélyt kérni, hogyha valamit csinálni akarnak. A 70-es évekig a németországi törvények szerint a feleség nem csinálhatott olyat, ami a férjének nem tetszett. Svájcban 1971-től van a nőknek választójoguk. Kínában, ahol csak egy gyerek születik, még ma is fiúgyermeket akarnak. Ma már természetesnek vesszük, hogy a nők egyenjogúak, de ez nem volt mindig természetes. Ehhez kellettek a nők is, akikben tudatossá vált, hogy nemcsak anyának, lánykának, feleségnek, özvegynek, elhagyott asszonynak, de egyáltalán, nőnek lenni érték.

Egy nő érttette meg velem, hogy az egész nyelvi rendszerünkben nem a nőt emeljük ki, hanem a nő férfihoz való viszonyát. Szűz Máriáról nem azt mondjuk, hogy *nő* volt, hanem azt, hogy *anya* vagy *lány* volt, és *nem volt szexuális kapcsolata* Szent Józseffel. Tehát a férfihoz való szexuális vagy kötődési viszonyából határozzuk meg a nőt. Régebben a férfi családi nevét vette fel a nő, jelezve, hogy ő a férfinak a felesége. A női mivolt értékét csak az tudja felfedezni, aki figyel rá, aki közelmegy, és leereszkedik hozzá, hogy megértse, a másik hogy érzi magát.

Dél-Amerikában 30-40 éves férfiak púderozzák magukat, hogy egy kicsit fehérebbnek nézzenek ki. Egyszer rövidujjú ingben voltam, és egy utcagyerek elkezdte simogatni a karomat. Kérdeztem, miért? „Hát mert szép” – mondta. „Az én ka-

rom? És a tied nem?”– kérdeztem. Azt mondta: „Nem, az fekete.” A felszabadítás teológiájához tartozik, hogy *a fekete szép*. Úgy tartjuk, hogy az ördög fekete, az angyalok meg fehérek. A lelkünk fehér, amikor tiszta, és fekete, amikor az ördög bepiszkolta. De akkor hogyan érzi magát egy sötét bőrű nő, férfi vagy gyerek, ha a feketét, a sötétet mindig a negatívhoz, a csúnyához, a rosszhoz kötjük? Pedig a fekete lehet nagyon elegáns. A hölgyek estélyi ruhája az operaházban sokszor fekete. Vannak kultúrák, ahol a gyászt nem feketével, hanem fehérrel ünneplik. A fekete tehát szép, de ezt – különösen a sötét bőrű embereknek – nem könnyű fölfedezni. A német püspöki kar segélyszervezete minden évben kiad egy „Hungertuch”-ot, egy nagy vászonfüggönyt, amely valamiképpen Krisztust ábrázolja a keresztény közösséggel. Az egyik ilyen ábrázoláson (1982-ben) fekete Krisztus volt a feszületen. Dél-Amerikában sokan – de különösen a sötét bőrűek – nem szerették ezt a képet, mert ők fehérek szerettek volna lenni.

A felszabadítás teológiája nemcsak teóriákról beszélt, hanem arról is, hogy mi mindenben adjuk tovább ezeket az értékeket. Mit tartunk értékesnek, szépnek vagy csúnyának. Kolumbia fővárosában egy szegény városnegyedben éltem sokáig. Ott sosem esett a hó, de karácsonykor papírból megfestették a fenyőfa ágát, és havat festettek rá. Azt még elfogadom, hogy az európai kultúrából veszik a Jézusról alkotott képet. De Jézus biztosan nem fenyőfa alatt nyugodott, és biztosan nem havazott, amikor ő megszületett. Ez az európai és az észak-amerikai kultúra része. Mivel ők ebből a kultúrából szeretnének valamiképpen részesedni, ezért kifestik a falakat, és kiteszik a havat mindenhová. A dél-amerikaiak 95%-ának a szeme sötét. De Bogotában a jászolban fekvő Jézuskának a szeme mindig kék volt, a haja pedig szőke és göndör. Mindig! Nem lehetett másképp! Az európai, északi kultúrát és kereszténységet tartották értékesnek, a sajátjukat pedig leértékelték. A felszabadítás teológiájának az egyik legfontosabb szándéka az volt, hogy felértékelődjön az, amit saját magukban leértékelnek; hogy leereszkedjünk Istenhez. Mert Isten az egyik embert fehérnek, a másikat meg fekete, sárga vagy éppen rézbőrűnek teremtette. A bőrszínt nem mi választjuk.

Hogy tudod megérezni egy olyan embernek az életérzését, aki önmagát nem becsüli? Művészet úgy leereszkedni, leülni valaki mellé, hogy ő a saját igazi érzéseit ki tudja fejezni, ki tudja mondani. Ha egy kisgyereket kézen fog egy felnőtt, akkor általában a gyerek tanul a felnőttől. A felnőtt irányítja, és megmondja, hogyan kell viselkedni és milyen az élet. De ha meg akarod tudni, hogy a gyerek mit érez, minek örül, mit szeret vagy min boszszankodik, akkor a legjobb vele együtt leülni a földre. Akkor ugyanabban a magasságban vagytok, és sokkal könnyebben ki tudja fejezni azt, hogy ő mit él meg. A felszabadítás teológiája meg akar tanítani mindnyájunkat leereszkedni a másik életszintjére, életérzésére. Mert Isten nemcsak fent működik, hanem lent is. Nemcsak fentről jön az áldás, hanem lentről is. Mert ami lent van, azt is Isten teremtette, és ott is Isten működik. Ott is van neki mondanivalója, tanítani valója.

A felszabadítás teológiája *teológiáról* beszél, vagyis „Isten-tudományról”: Ki is az Isten? Az én főnököm tehát azt mondta, hogy Isten van felül, utána jön a pápa, a püspök, és így megy le a hierarchia, a tekintély föntről lefelé. Az Atyaisten, a Teremtő tehát nagyon fontos. Mindnyájunknak van édesapánk, akitől származunk, és vannak tanítóink is. Nem őket, nem a tekintélyeket akarom kérdőre vonni – hanem megmutatni ennek az egyoldalúságát. Ha Isten csak fönt van, akkor annak a következménye az, hogy nekem engedelmeskednem kell. Valóban engedelmeskednünk kell, és nagyon sok mindent el kell fogadnunk, hogy az életünkben így van, és nem másképpen. Jézus Krisztuson keresztül azonban az emberiség tudatába valami más jött be. Az, hogy testvérek vagyunk: mindnyájunknak egy Atyánk van. Ez a kereszténység egyik ajándéka az emberiség számára: közünk van egymáshoz, valamiképpen testvérek vagyunk. Nem vagyunk egyformák, de Istennek mindnyájan gyermekei vagyunk. De azt, hogy mindnyájan testvérek vagyunk, a mai napig még mi keresztények, keresztény magyarok sem tudjuk lenyelni.

Jézust keresztre feszítették; Jézus egy meggyalázott, megszégyenült ember volt. A tanítványai szégyellték, és féltek ott lenni, amikor Jézus a kereszten függött. Jézus a kereszten függve még Istentől is elhagyatva érezte magát: „Miért hagytál el engem?” A piarista Jelenits atya azt mondja, hogy a régi római és görög irodalomban nem becsülték, kinevették, kicsúfolták, megszégyenítették, nem vették komolyan azt, aki nyomorult volt. A kereszténység első három századában a keresztet nem ábrázolták, mert az szégyen volt. Csak Konstantin után lett a kereszt a keresztények jele, miután államvallássá lett a kereszténység, és nem feszítettek már keresztre embereket. De Jézus azt tanítja, hogy a *nyomorult,* a *megszégyenített* a megváltó. Az, akit a keresztre akasztottak. Ez olyan perspektíva, amely ellen a szívünkben mindnyájan tiltakozunk. Hiszen egyikünk sem szeretne megszégyenülni, megalázott lenni.

A felszabadítás teológiájától sokan azért is félnek, mert azt mondja, hogy ott is jelen van az Isten, ahol a nyomor van. Tehát nemcsak a nyomor megszüntetéséről beszél, hogy javítsunk a nyomorban levők életkörülményein, hanem arról is, hogy a keresztfán levő Jézus is megmutat valamit Istenből: azt, hogy Isten *lent* van. A *megszégyenülésben* is benne van Isten, azt is Isten teremtette. A kereszténység mondanivalója az is, hogy lehet jóindulattal, érdeklődéssel fordulni azok iránt, akik nyomorban, börtönben vannak, akik hajléktalanok vagy a társadalom szempontjából nem jelentenek értéket.

A tőke több tőkét, több pénzt akar termelni, és vannak emberek, akik látszólag nem hoznak nyereményt az emberiség számára. Egy francia pap, *Joseph Wresinski* alapította a *Negyedik Világ* mozgalmat. Ő azt tanította nekem, hogy fontos üzenetük van számunkra azoknak, akik a legnyomorultabbak, a legelveszettebbek, akik kudarcot vallottak vagy haldokolnak, akik már nem produkálnak értéket egy társadalomban. Az üzenetük pedig az, hogy az életünk igazi értéke nem abban áll, amit *produkálunk,* hanem abban, hogy *vagyunk. Ajándék vagyunk.* Nem mi találtuk ki saját magunkat, sem pedig ezt a világot. Sok mindent meg tudunk – és meg is kell – változtatni, de az egész élet maga ajándék, amelynek megvan a méltósága. Ezt a méltóságot megadhatom neki még akkor is, amikor már nem tudja kinyitni a szemét vagy a száját, és haldokolva fekszik az ágyon. Akik fogyatékosok, nyomorultak, betegek – azoknak is megvan a méltóságuk vagy az értékük, azért, mert *vannak.* „Vagyok, aki vagyok”: ezt nevezzük mi keresztények Istennek. Aki nekünk a létün-

ket adja, ahonnan vagyunk: az az Isten. A felszabadítás teológiája arra tanít, hogy ereszkedjünk le a saját nyomorunkhoz, hibáinkhoz és korlátainkhoz is, ahhoz, amit egyáltalán nem szeretünk magunkban. Hiszen ott is jelen van az Isten, és üzen nekünk valamit. Az életünknek ott is van értelme és értéke. Hogy az életnek önmagában véve van értéke, azt nem lehet bizonyítani, de lehet úgy dönteni, hogy elfogadom.

Egy költeményben azt olvastam, hogy „oszd szét mindenedet a szegényeknek”. Ez nagyon szép és igaz. Azt jelenti, hogy ha semmid sincs, még akkor is van értéke az életednek. Nem tudom, hogy miért, de van. Az ilyen nagy szavaktól én mégis megriadok. Sok embert láttam, aki megpróbálta mindenét odaadni. Az apostolok is elhagyták a hálót, és mentek Jézussal. Aztán másnap megint hajóra szálltak, és megint a hálót vetették. Nekem fiatal koromban egy lelkigyakorlaton azt mondta egy atya: „Az a sok ígéret, hogy mindent odaadtok Istennek, és mindent szeretetből Istenért és az embertársaitokért tesztek, az nagykanállal, merőkanállal van mérve. De mindegyik embernek kiskanállal is kell enni.” Dél-Amerikában nagyon óvatos lettem, hogy a mindennapi életben ez hogyan mutatkozik meg.

Szegénységi fogadalmat tettem ugyan, de amikor Dél-Amerikában voltam és szegényekkel találkoztam, akkor azt mondtam, hogy máshogyan kellene nevezni ezt a fogadalmamat. Az ő szegénységük és az enyém nem ugyanaz. Mert ha nincs is semmim, nekem van kapcsolati rendszerem a fejemben, a családomban, a barátaim körében. A legszegényebbeknek viszont nincs kapcsolatrendszerük, amire támaszkodhatnának. Ha tehát minden vagyonomat odaadom is, tudom, hogyan tudok segíteni magamon. Az igazi szegény viszont nem tudja, hogyan segítsen saját magán. Ezért nem mondanám már senkinek, hogy „oszd szét mindenedet”. Azt mondanám, hogy legyél óvatos, és ha tudsz, ereszkedj le mindig ahhoz, akihez nagyon nehéz leereszkedni. Akkor majd találkozol Istennel, és valamit megtanít neked.

Tökéletes világot szeretnénk. Tökéletesek szeretnénk lenni, hibátlanok, ügyesek, sikeresek. De Isten olyan világot teremtett, amelyben nagyon sok idő, évmilliók kellettek ahhoz, hogy mi itt legyünk. Nem vesszük komolyan azt, hogy Isten egy fejlődésben levő világot teremtett, és teremti tovább. Ő azt mondja: most ez így van, de majd száz vagy ezer év múlva máshogy lesz. Akkor én már nem leszek itt, legalábbis ebben a testi formában. Talán a lelkem itt lesz valamilyen formában – vagy forma nélkül. Mert a léleknek nincs formája.

Mondtam már, hogy az Atya és a Fiú mennyire fontos az istenképünkben, de a Szentlelket is komolyan kell vennünk! Ezt egy belga atya tanította nekem, aki Indiában élt. A Lélek mindenhol és mindenkiben működik. Nemcsak az én katolikus egyházamban, hanem minden egyházban, vallásban és népben, sőt, még az állatokban, növényekben is. Isten Lelke az egész természetet átjárja. Habár a Lélek nem valamilyen dolog, ami átjár minket. Ő a nyitottság, a szabadság, Valami, ami felé törekszünk. De hogy hová törekszünk, hová megyünk, azt nem tudjuk, mert nem mi határozzuk meg. Ennek *része* vagyunk. A bizalom, hogy érdemes ebben a világban élni, akármilyen helyzetben vagyunk is, hogy érdemes küzdeni valamiért – számomra ez az Istenben való hit. Bízni abban, hogy mi ennek része vagyunk, és megvan mindnyájunknak a helye, senki sincs kizárva belőle. Mindnyájan egymáshoz tartozunk.

Mustó Péter

Oscar A. Romero érsek utolsó, befejezetlen prédikációja

1980. március 24-én

Céltalan dolog önmagunkat szeretni, az élet veszélyeitől óvakodni. A történelem veszélybe sodorja az embereket, és aki ki akar térni előlük, elveszíti az életét. Aki ellenben Krisztus iránti szeretetből mások szolgálatába áll, élni fog, ahogy a búzaszem, amely meghal, de csak látszólag. Ha nem hal meg, egyedül marad. Az aratás feltételezi a halált. Csak az hoz gyümölcsöt, ami feloldódik. Az evangélium arra tanít minket, hogy semmit sem használ az embernek, ha megnyeri a világot, de közben elveszíti önmagát. Ettől függetlenül, a jobb jövőbe vetett remény ellenére sem szabad abbahagynunk a fáradozást annak érdekében, hogy újjáalakítsuk ezt a Földet, amely az ember számára a halál utáni élet előfoka. Noha gondosan meg kell különböztetnünk Jézus Krisztus Országától az időbeli haladást, ezt nem szabad elhanyagolnunk, mivel szoros kapcsolatban áll Isten Országával.

Csírájában már jelen van a Földön az Ország, s amikor az Úr eljön, tökéletesen meg fog valósulni. Mi, keresztények ebből a reményből élünk. Tudjuk, hogy Isten megkíván és megáld minden, a társadalom megjavítására irányuló fáradozást, különösen akkor, ha az a társadalom oly nagyon belebonyolódott az igazságtalanságba és a bűnbe, mint a miénk.

Kérlek titeket, kedves Testvérek és Nővérek, reménységgel, odaadással és önfeláldozással tartsátok mindezt szemetek előtt, és tegyétek meg, ami még lehetséges. Mindannyian tehetünk valamit, még ha csupán annyit is, hogy hozzájárulunk az emberek közti megértéshez. Ez a példás életű asszony, akinek halálozási évfordulójáról megemlékezünk, talán nem tudott közvetlenül tenni valamit, de bátorította azokat, akik képesek voltak dolgozni és küzdeni. Imái, valamint az igazságosság és a béke iránti vágyakozása halála után is üzen nekünk.

Tudjuk, hogy senki sem hal meg örökre, és hogy azok, akik mély hittel, reménnyel és szeretettel teljesítették feladatukat, el fogják nyerni a koronát. Ebben a szellemben imádkozzunk Száritá asszonyért és önmagunkért is… *(Ebben a pillanatban dördültek el a halálos lövések...)*

Forrás: Kirche In, 2005/3

Mi a jézusi élet értelme?

Jó lenne tisztázni, mit keresett Jézus ott, akkor, abban a társadalmi szövődményben, amelyben 30 éves korára *tényezővé vált egyesek számára* – akár pozitíve, akár negatíve? Feltehetjük úgy is a kérdést: Társadalomrestaurátor, tömegmozgalmi forradalmár volt, vagy egyszerűen egy bizonyos baráti körben kialakult világnézet formálója – és az általa megfogalmazott változás legelső, talán egyetlen pillére a belső elszánás, az *istenország* önmagunkon keresztül szűrt és önmagunkra visszaható készségének kialakítása, és ennek az értékrendnek szelíd ajánlása egyidejűleg azoknak, akiknek van fülük a hallásra. Máshonnan megközelítve: Célja volt-e ott és akkor a világ megváltása valamilyen rendkívüli cselekedettel és annak misztikus meghosszabbításával, vagy talán egészen más?

Úgy vélem, Jézus nem volt mozgalmi ember, sem lázadó vagy lázító, aki letépte láncait, hanem egy ember volt közülünk, aki valódi szándéka szerint az emberi élet egészének értékét kívánta felszínre hozni azzal, hogy olyan volt, mint bármelyikünk, *a szenvedést, a kudarcokat és a halál témáját kivéve*. És azért kivéve, mert mi ragaszkodunk a Sátánnal győztesen mérkőző, kígyó fején tipró, a halált is legyőző, a világot afféle tárgyilagos kibicként megítélő isteni végrehajtóhoz, akinek semmi köze az emberhez, akihez a rossz, a negatívum és a halál nem képes elérni. Jézus igazi küldetése ehhez a világhoz szól, csakhogy ez a világ és benne az ember élete az Istené, vagyis az nem közömbös neki. A jézusi élet leglelke márpedig abban foglalható össze, hogy azt is vállalta, ami elől mi szélsebesen menekülünk, vagyis a fájdalmat, a kudarcot, a csalódást, különösképpen a betegséget és a halált. Ő a halállal mint halállal az élet szerves részeként számolt, és nem változtatta meg a világ rendjét, hanem beépítette az élet folyamatába azt, világossá téve, hogy a világ így, ahogy mindennapjainkban látjuk és éljük, értelmes, és Isten lát benne rációt, értelmet, még akkor is, ha mi állandóan berzenkedünk ellene.

Induljunk el a végéről: Vajon a naimi ifjúnak, Jairus lányának vagy Lázárnak a jézusi feltámasztás után megszűnt a halál kínja? Nem kellett többé a halállal szembenézniük? Senki sem halt meg a közelükben, rokonságban, ismerősi körükben? Senkitől nem kellett fájdalommal búcsút venniük azután? Aligha!

Péter anyósának, a tíz leprásnak, az inaszakadtnak, az ördögtől megszállottaknak Jézus közbelépése után már nem volt problémájuk a betegségekkel? Jöhettek a bacilusok és vírusok, nem volt többé hatásuk? Aligha! De hát akkor miért tette Jézus azt, amit tett? Miért lett a fájdalmak férfia? Csak azért, hogy Izaiásnak igaza legyen? Aligha!

A diadallal bárki könnyedén besétálhat a diadalmenetbe! A kudarcokkal, betegséggel és halállal azonban nem. Úgy tűnik, csak Jézus volt képes együtt élni velük, és ezekkel együtt is örülni az emberi életnek, és bizalommal vállalni azt egészen – mint Isten őseredeti ajándékát, amelyben Istennek valós része van, hiszen ő alkotta! Úgy gondolom, túl egyszerűen intézzük el a kérdést!

Válaszoljunk őszintén: Miért tette Jézus, amit tett, és miért nem tette azt, amit mi szeretnénk, hogy tegyen – lehetőleg nélkülünk?! Képesek vagyunk vállalni az egészet, vagy csak a torta habját?

Sulyok Gábor

Hosszú az út Jerikóig

Aligha vitatható, hogy ez az egyik legszebb mondat az Újszövetségben: „Egy a ti Atyátok, a Mennyei, ti pedig mindnyájan testvérek vagytok!” Nemrég arra gondoltam – a tömörség szokásos bűvöletében –, hogy ha Jézus ehhez még hozzátette volna (a biztonság kedvéért): „Viselkedjetek is eszerint!”, akkor megkaptuk volna tanítása kétmondatos összefoglalását. De egyszercsak elbizonytalanodtam. Nemde a Tizenkettőnek mondta, amit mondott? Akkor csak a tanítványi körre vonatkozik? (Szép is lenne, ha a muzulmán bevándorlókat is – akikről annyi rosszat hallani – testvéreinknek kéne tekintenünk!) Problémámmal Jézushoz fordultam. (Néha megbeszélünk ezt-azt.)

– Mester! Ki az én testvérem?

Jézus – szokása szerint – egy történettel válaszolt:

2018. májusának utolsó hétvégéjén csődület keletkezett egy párizsi ház előtt. A járókelők szinte jajveszékelve néztek fölfelé, mert a 4. emeleti erkély korlátjának külső oldalán egy négyéves forma gyerek lógott. Kapaszkodott ugyan a korlát peremébe, de vajon meddig bírja? Ezt kérdezgették egymástól aggodalmaskodva a derék franciák. A lármára odaszaladt egy – a közelben tartózkodó – néger fiatalember, aki nemrég emigrált Maliból. Amikor meglátta fent a veszélyben lévő gyereket, egy pillanatig sem habozott. Először a legalsó szint erkélyére mászott, majd korlátról korlátra lendítette magát, és elég gyorsan elérte a 4. emeleti erkélyt. Felkapta a halálfélelemtől reszkető gyereket, és biztonságba helyezte.

– A történet szereplői közül ki volt a testvére a párizsi kisgyereknek? – kérdezte tőlem Jézus. – Aki irgalmasságot cselekedett vele! – vágtam rá. Sose voltam jó tornász, ezért kicsit féltem, hogy Jézus majd azt mondja: „Menj, és hasonlóképpen cselekedjél!”, de ehelyett megkért, hogy terjesszem ezt az esetet. – Még sokan nem ismerik, és még többen vannak, akik nem értik – tette hozzá. Búcsúzóul még megjegyezte: – Észrevettem, hogy emlékszel arra az egykori példabeszédemre, amelyik úgy kezdődik, hogy egy ember Jeruzsálemből Jerikóba indult. Az a baj, hogy az az ember még mindig úton van, mert nekem mindig elölről kell elmesélnem ugyanazt a történetet...

Horváthné Bajai Éva

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Szó és tett

Egy szép tavaszi délutánon, elsős vagy másodikos koromban, beszaladt a kertünkbe három kistörpe. A kerekképű Napraforgó, a soványka Pojáca, mindkettő osztálytársam, és Napraforgó húgocskája, Kisfecske. Odafutottak nyitott ablakom elé, és Napraforgó beszólt hozzám: „Te Moha, édesanyám csak akkor enged le a faluba Pojácával, ha előbb megírom a leckét. De Pojáca már indult, nincs rá időm, hogy számolgassak, meg törjem a fejem. Add kölcsön az irkáidat, te már biztosan megírtad, hadd írom le róla!” Meghökkentem. Bár még senki sem mondta, éreztem, hogy nem szabad kölcsönadni lemásolásra a házi feladatot, és az a gondolat is bántott, hogy akkor nem én leszek holnap az egyetlen, akinek az irkájában ilyen érdekes jelzős főnevek vannak.

Húzódozásomat persze rögtön észrevették, és Napraforgó fenyegető hangon kérdezte: „Nem adod ide? Hát ilyen irigy vagy?” Megijedtem. Ha rám sütik, hogy irigy vagyok, Kisfecske telecsipogja vele Törpeházát, és kiáltozni fogják utánam az utcán: „Irigy Moha! Irigy Moha!” Sietve tiltakoztam hát: „Nem vagyok irigy! De észreveheti a tanító bácsi, hogy ugyanazt írtad. És különben is ezt nem szabad!” Pojáca ekkor megragadta Napraforgó karját: „Gyerünk Bérci Bercihez! Ő az első szóra ideadja.” De Napraforgó nem mozdult: „Bérci Berci messze lakik, ideadja Moha is, hiszen változtatok a nyelvtani leckén.” De még mindig ingadoztam. Ekkor azonban Kisfecske az arcára csapta a tenyerét: „Nahát, Moha! Ezt nem hittem volna! Rólad mindenki azt beszéli, milyen jó vagy! Pedig milyen irigy vagy! És aki irigy, az rossz!” Most már nem mertem tovább vonakodni. S mialatt asztalomhoz mentem az irkákért, átvillant a fejemen, hogy talán igazuk is van. Aki igazán jó, az első szóra odaadja az irkákat.

Ettől kezdve Napraforgó kerek ábrázata minden második-harmadik délután megjelent az ablakom előtt, és vitte az irkáimat. A tanító bácsi pedig nap-nap után jobban csodálkozott Napraforgó egyre rosszabb és rosszabb feleletein: „De hiszen odahaza hibátlanul elvégezted ugyanazt az osztást!” „De hiszen odahaza hibátlanul tudtad, mi a különbség jelző és határozó között!” És egyre sűrűbben siklott ilyenkor énrám is a tekintete. De hogy miért, azt csak hetek múlva értettem meg. Ekkor ugyanis azt kívánta a tanító bácsi Napraforgótól, hogy mondjon egy egyszerű bővített mondatot. Minthogy nem tudott, így szólt hozzá: „Mondj hát egyet azok közül, amiket odahaza írtál.” És nézte Napraforgó irkáját: „Mondd például azt, amelyikben ez az állítmány: ’érdekel’.” De így sem tudta. Ekkor elhangzott a felszólítás: „Keresd meg Moha irkájában!” Napraforgó elvörösödve olvasta az irkámból: „Engem minden érdekel.” A tanító bácsi lassan hozzám lépdelt: „Hogyan lehettél ilyen rossz hozzá?” Rémülten bámultam rá: „Rossz?! Hiszen én éppen jó akartam lenni Napraforgóhoz!” A tanító bácsi a fejét ingatta: „Hát még te is ilyen butuska vagy? Hiszen lehetővé tetted neki, hogy ne gyakorolja a szorzást, az osztást, hogy ne gondolkozzék a nyelvtanon. Megakasztottad a tanulásban. Egy hónapi leckével maradt el miattad. Hát jó voltál hozzá?”

Még aznap délben elmondtam mindezt Földigszakáll bácsinak, hogy jó akartam lenni Napraforgóhoz, és az derült ki, hogy rossz voltam. Földigszakáll bácsi elmosolyodott: „Az volt a baj, hogy jobban figyeltél a szóra, mint a tettre. Hallottad, hogy irigynek neveznek, és megijedtél. Ha a jövőben ismét ingadozni fogsz, képzeld azt, hogy valahonnan magasról nézel le mindnyájatokra, önmagadra is. Olyan magasról, ahova nem hallatszik fel a szó, ahonnan csak a tettet látod. Akkor majd nem a szótól ijedsz meg, hiszen ott nem is hallhatod, hanem attól riadsz vissza, amit látsz, hogy átnyújtod lemásolásra az irkáidat.”

Körülbelül egy hónap múlva egy este négy-öt kistörpével mentem hazafelé az erdőn át a törpeházi játszótérről. Egyszerre csak a kövér Szuszimuszi megállt, és ravaszkás ábrázattal énekelni kezdte: „Uccu bizony, megérett a meggy, uccu bizony, rajta maradt egy.” Megálltak a többiek is, és ravaszkás arckifejezésükből, meg abból, hogy az ösvénykére néztek, amely Merengő bácsi házához vezetett, megértettem, hogy azt tervezik, megdézsmálják Merengő bácsi híres meggyfájának finom termését. Bérci Berci felnézett a lombok között a Holdra, és bólintott: „Éppen jókor.” Ez meg azt jelentette, hogy mire Merengő bácsi kertjéhez érünk, éppen alkalmas lesz a homály a rejtőzködésre. Szuszimuszi az ösvény felé mozdult: „No? Megyünk?” Ekkor azonban Kutykurutty rám nézett. Észrevették ezt a többiek is, ők is rám néztek, és Handabandi így szólt: „Az ám, itt van Moha is. Ő biztosan nem mer velünk jönni.” Én meg ebben a pillanatban félni kezdtem egy szótól, amely még nem hangzott el, és csak azért nem léptem rá tüstént az ösvényre, mert még reménykedtem benne, hogy valamelyikük ezt mondja: „Eh mit, hagyjuk azt a meggyet, gyerünk haza!” Ehelyett azonban Kutykurutty már ki is mondta a szót, amelytől féltem: „Moha gyáva az ilyesmihez.” Most már nem várhattam tovább. Elsőként megindultam Merengő bácsi tanyája felé.

Egy jó negyedóra múlva már tömtük magunkba azt a nagyon finom, nagy szemű meggyet. Hárman-négyen fenn voltak a fán, Szuszimuszi meg én az alsó ágakat kopasztottuk. De jóformán még csak hozzákezdtünk az evéshez, amikor a szomszédos fa árnyékából felhangzott Merengő bácsi szelíd és nyugodt figyelmeztetése: „Meg ne ijedjetek! Nehogy leessetek! Lassan másszatok le! Mert meggyet odabent is kaphat-

tok a házban!” De hiába figyelmeztette őket, kapkodó mászás, majd néhány ugrás meg egy puffanás hallatszott, aztán meg futás és a kert sövénykerítésének a zörgése. Amikor Merengő bácsi megszólalt, futásra rezzentem magam is, de tüstént el is határoztam, hogy nem futok el. Éppen eléggé megaláztam magam a lopódzással, a csenéssel. Hogy még el is fussak a felelősségre vonás elől, azt már nem bírtam volna elviselni. Kiléptem a fa árnyékából a holdfényre, előlépett Merengő bácsi is, és mellette még valaki. A vendége. Azért is vette észre motozásunkat a meggyfán, mert éppen a kapuhoz kísérte. Ez a vendég Földigszakáll bácsi volt.

Merengő bácsi visszament a házba, hogy egy kosárka ajándék meggyel bizonyítsa, kérni is lehetett volna tőle. Földigszakáll bácsi azonban alig bírt megszólalni a csodálkozástól, hogy én is a meggyfadézsmálók között voltam. Amikor már egymás mellett ballagtunk hazafelé, egyszerre csak megállt: „De hát hogyan lehetséges, hogy még neked sem volt bátorságod azt mondani nekik, 'Nem szabad'! Hát te ennyire gyáva vagy?” „Gyáva?! Hiszen én éppen azért jöttem velük, hogy megmutassam nekik, nem vagyok gyáva!” Földigszakáll bácsi most már szomorkásan mosolyodott el: „Értem már. Megint megijedtél egy szótól. Mert jobban figyeltél a szóra, mint a tettre. Pedig megmagyaráztam a múltkor, hogy mit tégy. Képzeld, hogy valahonnan a magasból nézel le mindnyájatokra, önmagadra is. Olyan magasról, ahova nem hallatszik fel a szó, ahonnan csak a tettet látod. Akkor nem attól ijedtél volna meg, amit hallasz, hogy gyávának neveznek, hanem attól riadtál volna vissza, amit látsz, hogy tolvajként átmászol egy sövényen, belopódzol egy kertbe.”

Nemsokára véget ért az iskolai esztendő, megkezdődött a nyári szünet. Egy délelőtt azzal a szándékkal mentem el hazulról, hogy felmegyek a Sziklás-tetőre málnát eszegetni. A főutcán azonban észrevettem egy csapat szaladó és kiáltozó, nevető kistörpét. A csapat közepén a nálam valamivel idősebb, erős kis Rezeda futott, és hahotázva tolt egy babakocsit. Nyilván a húga játékszerét. A többiek meg futás közben egyre a kocsiba tekintgettek. Gyanús volt nekem a kiáltozásuk. Hallatszott a rikkantásukon, hogy tudják, valami helytelent cselekszenek. Odasiettem hát hozzájuk, és eközben észrevettem, hogy ott szalad a kocsi mellett Rezedáék cicája is. Futás közben aggodalmasan kapkodja a szemét hol a kocsira, hol Rezeda arcára, és láttam a tátogó szájacskáján, mert hallani nem lehetett a nagy ricsajban, hogy panaszosan nyávog. Ebből már tudtam is, mi van a kocsiban. Négy kiscica kapaszkodott rémül-

ten a kocsi fonott nádfalába, egészen pici cicák, a szemük is csak egy-két napja nyílhatott ki. Tudtam, hogy ezt a játékot abba kell hagyatnom, hiszen a száguldó, zötyögő babakocsi könnyen feldőlhetett. De ha nem dőlne is fel, nem szabad fölöslegesen rémíteni a kiscicákat, aggodalommal gyötörni a cicamamát. Rákiáltottam hát Rezedára: „Ezt nem szabad! Vidd vissza őket a helyükre!” Mindnyájan megálltak, és rám bámultak. Láttam az arcukon, hogy szívük mélyén igazat adnak nekem, de sajnálják is abbahagyni a játékot. Rezeda viszont hidegen végignézett rajtam: „Te akarod megszabni nekem, hogy mit szabad és mit nem? Tudd meg, hogy én szeretetből kocsikáztatom őket!” Diadalmas tekintete sorra megkereste társai szemét, mintha kérdezte volna: „Ugye milyen jól megfeleltem neki?” Most már a többiek is diadalmasan néztek rám, én pedig vesztesnek éreztem magam. Akkor még azt hittem, a „szeretet” olyan szó, amely ellen nincs föllebbezés. Ha valaki szeretetből tesz valamit, az csakis helyes lehet, nem szabad akadályozni benne. Csak álltam hát zavartan, és nem tudtam, mit mondjak. Rezeda kihasználta ezt a pillanatot és intett a csapatnak: „Gyerünk tovább! Kocsikáznak a cicuskák, ujjé!” És nagy lármával, kurjongatással elszáguldottak. Ugrált tovább a babakocsi a kődarabokon, zötykölődtek a rémült kiscicák, és tátogva futott a kocsi mellett a kétségbeesett cicamama.

Csak ösztöneim emlékeztek rá, hova indultam. Felindultságomban megfeledkeztem a Sziklás-tetőről, és meglepődtem, hogy egyszerre csak a hegyoldalon találom magam, Törpeháza fölött. Nyugtatgattam magam, talán nem is rossz a cicáknak, ami történik velük, hiszen szeretetből történik, de nem sokat ért a nyugtatás. Gyötört a mulasztás tettének kínja. Egyszerre csak észrevettem, hogy már a kis kilátónál vagyok, és lebámulok a mélybe, Törpeházára. Hang már nem jutott ide fel, innen már csak látni lehetett, ami odalent történik. A csapat már visszafelé futott a kocsival. Ekkor hirtelen eszembe jutott, hogy most nem képzeletben, hanem valóságosan vagyok olyan helyzetben, amiről Földigszakáll bácsi beszélt nekem. Magasról nézek le a tettre, olyan magasról, ahol már nem hallani a szót.

Csak öt-hat másodperc kellett rá, hogy nézzem a száguldva tolt kocsit, és már magam is száguldottam lefelé. A csapat közelében azonban lassítottam, és Rezedához már nyugodt mozgással léptem oda: „Állj félre!” Annyira elbámult, hogy szinte önkéntelenül engedelmeskedett. Én meg beemeltem cicamamát kicsinyeihez, feltoltam a kocsit a sima és árnyékos gyalogútra, és lassan tovább toltam Rezedáék háza felé. A csapat szótlanul lépdelt mögöttem egy kertnyi úton, várták, hogy mi lesz, aztán egyszerre csak hallom, hogy Rezeda azt mondja: „Eh, hagyjuk, hadd vigye, bolond!” Úgy tettem, mintha nem is hallanám. Ennyicske tekintélytartást megengedhettem neki. A harmadik kert előtt, amikor már magunkban voltunk, a cicamama lefeküdt kicsinyei köré, és nyalogatni kezdte a pofácskájukat. De azért énrám is vetett egy-egy futó tekintetet, teli bizalommal.

„Milánói türelmi rendelet” 313-ban?

1700 év telt el azóta, hogy 313 januárjában/februárjában Nagy Konstantin (uralk. 306-337) és társcsászára, Licinius (uralk. 308-324) Milánóban találkozott azon a konferencián, amelyen többek között a keresztények kérdéséről is tárgyaltak. A történeti kutatás mértékadó része azt képviselte, és ma is azt képviseli, hogy ez alkalommal Konstantin kiadta azt a türelmi rendeletet, amely először ismerte el birodalomszerte a kereszténységet, és tette egyenrangúvá a Római Birodalom egyéb kultuszaival. Ha itt-ott módosítottak is rajta, e konferencia és eredményei effajta értékelésében mindmáig nem történt lényeges változás; a 19. század vége óta csak kevés szerző emelt óvást – hiábavalóan. Ezért száz évvel ezelőtt, 1913. március 18-án X. Piusz pápa Rómában meghirdette az 1600. évforduló ünnepét a katolikus világ számára. Milánóban, illetve más városokban és országokban (például Bulgáriában, Romániában és Szerbiában) 2013-ban is hasonló indoklással rendeztek ünnepségeket. A 313-as évvel és annak előtörténetével kapcsolatos összes ókori források következetes kiértékelése azonban mégis a tények jelentősen eltérő képét mutatja.

A kereszténység Gallienus császár uralkodásától kezdve, 260-tól 303-ig állami elismertségben és a kultusz szabadságában részesült, *religio licita* [engedélyezett vallás]

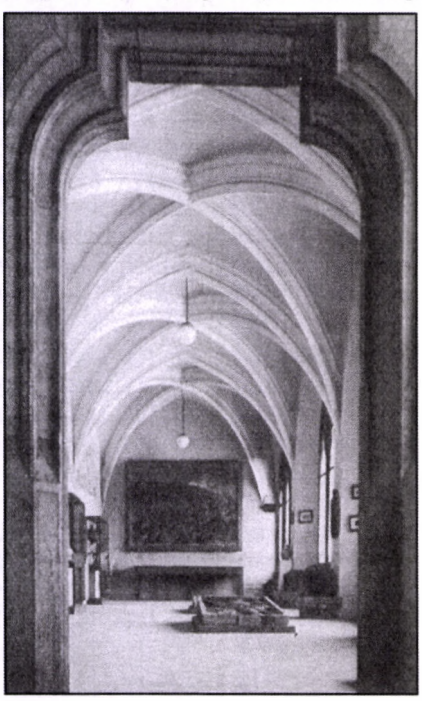

volt. Az egyes helyi gyülekezetek ezekben az évtizedekben *corpusz*nak, azaz közjogi testületnek számítottak, és ilyenként vagyont (pl. templomot és földeket, ingatlanokat) birtokolhattak. A 303-as évben azonban Diocletianus és három társuralkodója[1] által birodalomszerte rendeletileg elindított, szervezett keresztényüldözés kezdődött: a kereszténység ekkor már önmagában is főbenjáró bűn volt, ennek megfelelő következményekkel, számtalan vértanúsággal és egyéb rettenettel. Az üldözés azonban nem volt képes megsemmisíteni a kereszténységet. A birodalom különböző részeiben különböző időpontokban ismét véget vetettek az üldözésnek. Ezt a lépést – Lactantius tanúsága szerint – először az akkor még pogány császár, Konstantin tette meg 306-ban: a maga nyugati birodalomrészében (Britannia, Gallia, Hispánia) – feltehetően rendelet útján – kultuszszabadságot biztosított a keresztények számára. Saját uralmi területén (Afrika, Itália) hasonlóképpen rendelkezett ugyanabban az évben vagy valamivel később, talán 308-ban a pogány trónbitorló, Maxentius (306-312), és ráadásul elrendelte a keresztény gyülekezetek birtokainak helyreállítását (Eusebius, Egyháztörténet VIII,14,1). Ily módon a két császár révén a birodalom nyugati részében helyreállt az a vallási béke, amely 303-ig uralkodott, vagyis 306-tól, ill. 308-tól itt ismét *religio licita* volt a kereszténység. Végül Galerius császár 311-ben türelmi rendelettel a Balkán és a Közel-Kelet keresztényeinek is visszaadta a kultusz szabadságát (Lactantius, A keresztényüldözők halála, 34). Kollégája, a Szíriában és Egyiptomban uralkodó Maximinus Daia (305-313) azonban kevéssel később felújította az üldözéseket.

Ugyanebben a 311-es évben Konstantin elfordult a pogány istenektől, és keresztény lett. Közvetlenül az után, hogy 312. október 28-án Róma mellett, a milviuszi hídnál győzelmet aratott a trónbitorló Maxentiuszon, a római szenátus Maximinus Daia helyébe állította őt, s az ebben az időben uralkodó három császár közül a legmagasabb rangúvá nyilvánította.[2] Még 312 vége előtt, valószínűleg novemberben Konstantin immár mint *maximus Augustus* az egész birodalomra kiterjedő törvénykezés jogának birtokában a valláspolitikára vonatkozó, átfogó alaptörvényi nyilatkozatot küld kollégáinak: vallásszabadság érvényesüljön minden ember számára, és ezért a keresztények számára is, ahol – Keleten – még üldözik őket (Eus., IX,9,12). E nyilatkozat pontos szövege nem maradt fenn, de egy másik, jó fél évvel később keletkezett dokumentum – amely Licinius valláspolitikáját tartalmazza – görög nyelven hivatkozik rá; ebben szó szerint ez áll:

„Belátván, hogy a vallásszabadságot (lat. *libertas religionis*) nem szabad megtagadni, ellenkezőleg, rá kell bízni minden egyes ember gondolkodására és akaratára, hogy mindenkor saját tetszése szerint törődjék az isteni dolgokkal, már korábban [ti. 312 végén] kiadtuk azt a parancsot, hogy a keresztények hitére és vallására vonatkozóan is tartassék be ez az ígéret” (Eus., X,5,2).

Tehát alapvetően senkit sem szabad megakadályozni a vallásszabadság gyakorlásában, ezért a pillanatnyilag még üldözött keleti keresztényeket sem. Így a 312-es Konstantin-féle eredetiben a történelem során először történik meg, hogy megfogalmazzák és politikai mérceként hirdetik ki ezt az elvet, amely messze meghaladja a „tűrést” [vö. „türelmi rendelet”], de amelynek a „tolerancia” modern fogalmához még sincs semmi köze. Az általános *libertas religionis*zon [vallásszabadságon] kívül Konstantin az üldözött keresztényekre való tekintettel elrendelte a 303 óta Keleten elkobzott egyházi tulajdonok visszaszolgáltatását is; a trónbitorló Maxentius már 308-ban hasonlóan járt el Itáliában és Észak-Afrikában, miközben a birodalom nyugati részének más területein nem volt szükség erre, mivel ott nem nem

[1] 305-ig Maximianus, I. Konstantius és Galerius, 305-től Galerius, Maximinus Daia, Severus, ill. helyette 308-tól Licinius, végül Konstantin.

[2] Ettől kezdve Konstantin „Maximus Augustus”; Galerius még 311-ben meghalt, a három uralkodó új rangsorrendje: Konstantin, Maximinus Daia, Licinius.

történt vagyonelkobzás. Konstantin egyúttal még 312-ben reprezentatív templomépítésekbe és a kereszténység erőteljes támogatásába kezdett a maga nyugati felelősségi területén.

Nem nehéz kitalálni, mi mozgatta a kereszténnyé lett császárt abban, hogy minden ember, s ezzel a kereszténységen kívül a pogányok számára is szavatolja a vallásszabadságot. Tekintettel a birodalom lakosságának többségi viszonylatára – 90-95% volt nem keresztény, 5-10% keresztény – a 312 végi szózat a pogányok esetleges vagy egyenesen nagyon valószínű félelme és elbizonytalanodása ellenében azt hivatott világossá tenni, hogy a császár keresztény mivolta és a keresztények újbóli szabadsága, de mindenekelőtt a kereszténység támogatása nem jelent fenyegetést a nem keresztények szabadságára nézve. Ezért Liciniusznak a Konstantinnal Milánóban 313 tavaszán történt megegyezés nyomán 313 nyarán keletkezett, a keleti keresztények számára szánt dokumentuma éppen ezt a rend- és biztonságpolitikai vonatkozást hangsúlyozza többszörösen is: a *securitas publica* [közbiztonság], a *quies temporis nostri* [korunk békéje] és a *quies publica* [köznyugalom] a minden emberre vonatkozó vallásszabadság révén Keleten is szavatolandó és megőrzendő – a keresztényekre, és ezért mindenki másra vonatkozóan is; még a látszata se keletkezzék annak, hogy Konstantin új, Licinius által átvett valláspolitikája „bármit is elvesz valamely tiszteletbeli hivataltól [ti. a papi hivataltól] és valamely vallástól” (Lact., 48,6), vagyis a pogányoktól.

313 tavaszán keletkezett, konstantini „milánói türelmi rendelet” nem létezik, és sosem létezett. Ennyiben az 1913-as, híres 1600. évfordulós ünneplések és a 2013. évi ek is elhibázottak. Az ókori források sosem használják a „milánói ediktum” kifejezést, ezt csak a 16. században találta ki *Cesare Baronio* vatikáni könyvtáros, az ismert *Annales ecclesiastici* szerzője. Történelmileg a következő a helyzet: Azon a milánói császári konferencián (313 januárjában/februárjában) a pogány Licinius császár, miután tanácskozott keresztény kollégájával, Konstantinnal, átvette annak 312 végén kihirdetett programját az általános vallászabadságra és a keresztény egyházi vagyonok visszaszolgáltatására vonatkozóan – mégpedig azzal a megegyezéssel, hogy a kereszténylüldözést továbbra is folytató keleti császárkolléga, Maximinus Daia elmozdítása után Keleten is megvalósítják a programot. Ezért a győzelem után, 313 nyarán Licinius levélben közölte a keleti provinciák helytartóival keresztény kollégájának 312 végén megfogalmazott új valláspolitikai elvét, továbbá elrendelte az egyházközségek elkobzott vagyonának visszaszolgáltatását, amit Nyugaton rég megvalósítottak.

Licinius Kelet helytartóihoz írt levele – amelyet a hivatalos kormányzási protokollnak megfelelően Konstantin nevében is fogalmaztak – a milánói találkozásra való utalással latin és görög változatban is megvan (Lact., 48,2-12; Eus., X,5,2-14). Ez tehát – a birodalom nyugati felének jogi helyzetére építve – kizárólag a birodalom keleti részére vonatkozott. Ennyiben történetileg szintén teljesen elhibázott dolog Licinius 313-as szövegét az egész kereszténység „maga charta libertatumának”, sőt „a Nyugat története alapvető dátumának” és a „modernitás” kezdetének nevezni, amint ez gyakran megtörtént a kutatásban.

Ténylegesen Konstantin 312 végi vallási ediktuma volt – ha így akarjuk nevezni – a „magna charta libertatum”, de éppen nem csupán a keresztények számára, hanem minden más vallás számára is. Az, hogy Lactantius és Eusebius ezt nem közölte szó szerint, alighanem azzal függ össze, hogy a császár minden ember, s ennélfogva a pogányok számára is szavatolta a vallásszabadságot, ami e két szerző szemszögéből nyilvánvalóan nem volt feltétlenül kívánatos. A *Codex Theodosianusz*ban szintén nem találjuk meg az ediktumot; természetes is, hogy nem: 438-ban, amikor a Codex összeállította az ebben a korban, II. Theodosius császár idején érvényes jogot, a *minden emberre* vonatkozó konstantini *libertas religionis* [vallásszabadság] már csaknem 50 éve nem létezett, ugyanis I. Theodosius a kereszténységet nyilvánította az *egyetlen* engedélyezett vallásnak (391-ben). Mintegy 1500 évre volt szükség, amíg aztán az általános vallásszabadság elve ismét politikai valósággá kezdett válni az európai kultúrában.

Klaus M. Girardet

Forrás: imprimatur, 2013/6

(Ez az írás adalék a februári számunkban közölt, A keresztény vallás győzelmének okai c. tanulmányhoz.)

Egy nem dogmatikus Krédó

„Hiszem, hogy számunkra, emberek számára jó, ha a Mindenség őskezdetében és legbelsejében feltételezünk egy olyan hatalmat, amelyet Istennek nevezhetünk, és amelyet Jézus Atyának nevezett, és amelynek a szeretetéből vezette le megbízatását.

Hiszem, hogy Jézus élete és tanítása alkalmas arra, hogy indításokat adjon az életünknek a békés együttéléshez, a testvéri jóindulathoz, a kölcsönös tiszteletthez és megbocsátáshoz, s a világméretű igazságos osztozáshoz.

Hiszem, hogy Jézus szava és szelleme eleven marad mindazokban, akik szövetségre lépnek vele azok közösségében, akik szerinte tájékozódnak.

Hiszem, hogy Isten szelleme bennünk él és munkálkodik, és utat mutat nekünk ahhoz, hogy üdvösen alakítsuk világunkat és együttélésünket.

Hiszem, hogy ennek a szellemnek az ereje segít nekünk különbséget tenni abban, hogy a hit átörökített hagyományának mely tartalmai használhatók, melyeket lehet elhanyagolni, és melyek használhatatlanok.

Hiszem, hogy a Biblia szavai és elbeszélései arra ösztönöznek minket, hogy levezessük belőlük a helyes cselekvés útjait, de nem alkalmasak arra, hogy bebetonozzunk velük egy ún. változhatatlan igazságokból álló dogmatikai rendszert.

Hiszem, hogy Jézus élete arra bátorít minket, hogy megbocsátásból és kegyelemből éljünk, és bízzunk abban, hogy életünkben-halálunkban a szerető ős-kegyelem hordoz minket.

Erwin Seifried

Az utcai misztikus

Boldoggá avatják *Madeleine Delbrêlt*

Az indulás

Tulajdonképpen mindig is provokált: gyengéden, de kitartóan. Azt szokta mondani, hogy az ateista környezet „szerencse a hit számára”, mert gondoskodik arról, hogy az valódi maradjon. Az ateista miliő kiprovokálja „saját reményünk felülvizsgálatát”, és „fölébreszti a természetfölötti iránti szomjúságot”, állította az 1904-ben született francia szociális munkás, aktivista és író, *Madeleine Delbrêl*. Úgy vélte, az ilyen miliő radikálisan megkérdőjelezi a hitet, és éppen abban képes növekedni az a vallási meggyőződés, amely több a puszta látszatnál.

Ezzel megelőzte a korát. Ma, fél évszázaddal korai, 1964-ben bekövetkezett halála után, ez a nő az elvilágiasodott környezetben élő kereszténység élenjáró gondolkodójának számít. *Madeleine Delbrêl* annak a hívő nőkből álló lakóközösségnek egyik tagja volt, amely *La Charité*-nek (A szeretet) nevezte magát. Ez a szokatlan női lakóközösség az egyházi hierarchiától függetlenül dolgozott, az Evangéliumról tett tanúságot Ivryben, Franciaország első kommunista irányítású városában. *Delbrêl* a nagyvárosi utcák kétségbeesett, szkeptikus, ideges embereiben ismerte föl Istent. A Szent jelenlétét közvetítette a profán hétköznapokban, s az ily módon világítani kezdett. Megmutatta, hogyan élhető a hit napjaink Istentől elidegenedett városi miliőjében.

A katolikus egyház most ténylegesen átugorja saját árnyékát, amikor a maga elavult módján éppen ezt az intézményektől távoli modern misztikust tiszteli meg: *Madeleine Delbrêlt*, aki a jámbor szekérvármentalitás megtestesült ellenprogramja volt, és zavarba hozó kihívás a fundamentalista katolikusok számára, az oltár dicsőségébe fogják emelni. Ferenc pápa 2018. január 26-án írta alá azt a dekrétumot, amely elismeri, hogy *Delbrêl* „hősi fokon gyakorolta az erényeket”. A Vatikán egyházi latin nyelvezetében ez a megfogalmazás a hit erősségének, az emberiességnek és a jellemességnek azt a mértékét fejezi ki, amely példaképül szolgálhat. Ez az egyik fontos előfeltétele a boldoggá avatásnak. A megfelelő eljárást már 1993-ban elindították.

„Tizenöt évesen szigorúan ateista voltam, és napról napra abszurdabbnak találtam a világot”, mondta ömmagáról *Delbrêl*. Vallási antenna nélküli intellektuális környezetben, konfliktusokkal teli, széteső családban nőtt föl: „Az a miliő, amelyből jöttem, túlságosan szkeptikus volt ahhoz, hogy a politika vagy a hit nagy szerepet játszhatott volna benne.” Tizenhat évesen kezdett a Sorbonne-on tanulni, és irodalmi tevékenységet folytatni. Hat évvel később verseivel elnyerte a *Sully-Prudhomme*-díjat.

Madeleine az emberi egzisztencia és a világtörténelem értelmén törte a fejét, ezen a „szörnyű bohózaton”, amint akkoriban mondta. Végül minden tépelődése a felfoghatatlan halál körül körözött, amely lerombol minden jövőbe vetett bizalmat: „Egyet üt, és tak, a szeretet megszűnik élni, az agy gondolkodni, a kisbaba mosolyogni, és nincs tovább.”

Soha senki nem tudta meg, hogy húszévesen *Madeleine* hirtelen miért mondott búcsút fiatal évei szomorúságának. És hogy miképpen történt az, amikor hagyta, hogy „Isten legyőzze”. Csak annyit mondott: „A megtérés erőszakos esemény.” És: „A megtérés az a döntő pillanat, amely elfordít minket attól, amit az életünkről tudunk, hogy szemtől szemben Istennel, megtudjuk Istentől, mit tart ő az életünkről, és mit akar csinálni belőle.” Alighanem fontosak voltak találkozásai más egyetemi hallgatókkal, akiket megismert, és akik nem tartották abszurdnak az istenkérdést, komolyan vitáztak vele, és meggyőzően élték meg a hitüket.

Madeleine Delbrêl sosem hagyta abba az élet értelmének keresését. Hogy azután mégis megtalálta, azt mégsem saját elméleti megfontolásainak tulajdonította: „Elhatároztam, hogy imádkozni fogok. Aztán, imádkozva és gondolkodva, megtaláltam Istent. De amikor imádkoztam, akkor hittem, hogy *Isten talált meg* engem, és hogy ő élő valóság.” Aztán olyan érzelmi, sprituális felismerést fűzött ehhez, amely túl van minden intellektuális erőfeszítésen: „...és hogy úgy lehet szeretni Őt, ahogyan egy személyt szeret az ember.”

Költészet és politikai akció

Ezen izgalmas tapasztalattól ihletve, *Madeleine Delbrêl* elkezdett vezetni egy cserkészörsöt, szociális munkási képesítést szerzett, és lakótársnőivel a „találkozások nyitott házát” vezette a munkások városában, Ivryben. A kommunisták eleinte köveket dobáltak az utcán e különös női misszionáriusok után. Másfelől a tisztes keresztények óvták őket a vörös bolttulajdonosoktól, hogy semmiképp se vásároljanak azoknál. *Madeleine*-nek nem voltak ilyen érintkezési félelmei. Noha kerülte a kommunista pártot, mivel a marxisták emberszeretete az ő nézőpontjából korlátozott volt, de nem látott problémát abban, hogy konkrét segélyprogramokban együttműködjék velük.

Ezt olyan jól csinálta, hogy Ivry kommunitsa polgármestere a szociális szolgáltatások technikai meghatalmazottjává nevezte ki. Szociális osztályt és tanácsadási hálózatot épített föl, továbbképzési tanfolyamokat tartott női szociális munkásoknak, új közösségeket alapított más városokban. Emellett talált időt arra, hogy előadásokat tartson – és egyszerre józan meg költői módon esszéket, verseket és meditációkat írjon: a hétköznapok misztikáját. Ezekben a szövegekben újból és újból megtalálható Istennek a kicsiben, a látszólag banálisban, a konkrét hétköznapi valóságban történő megtapasztalása: „Mivel a szeretetet elégséges foglalkozásnak tartjuk, megtakarítjuk magunknak azt a fáradságot, hogy az imádság és az akció kategóriái szerint osztályozzuk tetteinket.”

Ezek a szövegek efféle címeket viseltek: „Mi másfélék – az utca

emberei”, „Mi, a kommunisták szomszédjai” vagy „Egyszerű keresztények egyszerű vezetői”. Kis közösségüknek később „lerakatai” keletkeztek Algériában és Elefántcsontparton. *Delbrêl* termelőszövetkezetet alapított munkásokból, és a politikai foglyok érdekében tüntetett. Ahogyan szokatlan keresztény lakóközössége egy bérházban (ilyen világi intézmény csak 1947 óta létezik a katolikus egyházjog szerint) le akarta győzni a szentség területének és a profán világnak a szétválasztását, úgy egész spiritualitása is egyszerre „világi” és „lelki”, aktív és kontemplatív.

Madeleine és barátnői „az utca átlagos emberei” akartak maradni, mondván, maguk a keresztények az evangélium. A hétköznapok női misztikusa így imádkozott: „Istenem! Itt van ez az oly szomorú aszszony velem szemben: itt a szám, hogy rámosolyogj. Ez a sápadtságtól szinte szürke gyerek: itt van a szemem, hogy ránézz. Ez a fáradt, nagyon fáradt férfi: itt a testem, hogy odaadd neki a helyemet, és a hangom, hogy halkan azt mondd neki: Ülj le!”

Az élet értelmét keresők közül ma sokan ismét rajonganak a pusztáért mint az Istennel találkozás helyéért: mezítelenül állni a Végtelen előtt, külső biztonság és garanciák nélkül. Megválni minden birtoktól, az intellektuálisoktól és lelkiektől is, kiüresedni, hogy valami újra betöltse őket. *Madeleine Delbrêl* volt olyan egyszerű és tiszta, hogy a lármás elővárosokban és a modern üzemekben találja meg a pusztát.

Egyszer így írta le a földalattira várakozó embertömeget: „Ahogyan egy remete a sivatagi dünékre, a csúcsforgalom idején úgy tekintettem le a nagy lépcső tetejéről az emberi fejek síkjára, a sapkák, kalapok és különféle színű hajak síkjára. Fejek százai: lelkek százai. És mindenütt: Isten.”

Madeleine Delbrêl tehát elgondolkodott arról a keresztény életstílusról is, amely nem csupán a kolostorokhoz és a paraszti szobákhoz illik, hanem a gyári csarnokokban és a nagyvárosok utcáin is hat. A 20. század elejének ez a szociális munkása arról panaszkodott, hogy hosszú története során a keresztények hite oly erősen keveredett hagyományos gondolkodásmódokkal és szokásokkal, hogy gyakran már csupán egy elhalt kultúra részének tűnik – és az emberek ezzel a miliővel együtt kihajítják. A keresztények dolga ugyanis világossá tenni, hogy a hit valami elevenség, rajtuk kell az embereknek fölismerniük, hogy Isten létezik, és boldoggá akarja tenni őket.

Az egyháznak, amely gyakran azt a benyomást kelti, mint „egy meglapuló kotlóstyúk, amely szárnyai alatt melengeti csibéit”, bizalmatlanul a külvilággal szemben, először is meg kell tanulnia ezt a fajta elkötelezettséget, amely lenyűgöző, mágnesesen vonzó, nagy szavak nélkül is meggyőző. *Madeleine Delbrêl* tisztelte a nehézkes, megfáradt egyházat, mivel az szavatolja a hit kapcsolatát annak eredetével, de óvta a hierarchiát attól, hogy uralkodni és rendszabályozni akarjon; a hivatalnak az a dolga, hogy összehangolja a különböző karizmákat és feladatokat, és az egyház „agyaként”, ne pedig „fejeként” értelmezze magát.

Halkan, de kőkeményen

Madeleine Delbrêlnek ez a korai felismerése sajnos nagyon sokáig nem tudott érvényre jtuni az egyházi vezetés köreiben. Csak ma tűnik úgy – száz évvel később, miután a keresztény templomok már drámai módon kiürültek –, hogy a francia utcai misztikus elemzése eljutott az egyházmegyék felelőseihez is, a püspökökhöz, és most éppen Rómáig is. Amint a boldoggá avatás szándéka mutatja, a hétköznapok francia misztikusa csak most válik a vallási paradigmaváltás mintaképévé.

Az Ivry-beli kis szociális munkás azért vált olyan fontossá a 21. század hitbeli tanúságtétele szempontjából, mert a prédikációk és biblikus szemináriumok megszokott jámbor szólamai helyett halkan, de kőkeményen megfogalmaztra azt, hogy valójában mi a lényeg, és mindenekelőtt azért, mert meg is élte azt, amiről beszélt.

Madeleine Delbrêl úgy vélte, hogy csak az fontos, ami a peremen történik. Az ő nézőpontjából az a döntő, hogy a kereszténveknek sikerül-e elvinniük Istent az emberekhez, és hogy általuk lakhatóbbá, igazságosabbá válik-e a világ, valamivel otthonosabb lesz-e az emberek számára. A keresztények elkötelezettségének valódisága a döntő. Az ilyen hitnek sugárzónak és vidámnak kell lennie. Ő úgy képzelte el az Istennel élt életet, mint valami játékot, valamiféle táncot. Egyik imádságában így fogalmazott: „Talán egy művésztől kellene megtanulnunk, hogyan játsszuk el a szeretetedet.” Az elvont teológia, a jámbor hagyományőrzés és az elitista vallásos visszahúzódás nem az ő útja volt; ellenben annak a tudata, hogy Isten a világ minden utcáján otthon van. Kitartóan figyelmeztetett: „Ha szereted a pusztát, ne feledd, hogy Isten jobban szereti az embereket.”

Christian Feldmann

Forrás: Publik-Forum, 2018/9

Isten az utolsó metrón ül c. írásunkban már 2016. augusztusi számunkban is bemutattuk Madeleine Delbrêlt.

Mit tanultam Szent Vak Didümosztól?

Szent Didümosz a 4. században (313 – 398) élt Egyiptomban, Alexandriában. Négyéves korára megvakult, de olyan erős tudásszomja volt, hogy megtanulta a bevésett faragott betűket az ujjával olvasni. *(1500 évvel Braille találmánya előtt! Hihetetlen!)* Ilyenformán elolvasta, és fejből megtanulta az egész Bibliát és az akkor elérhető egyházi tanításokat, de elsajátított egy csomó más tudományt is. Sosem azért imádkozott, hogy meggyógyuljon, hanem azért, hogy a spirituális látása tiszta legyen. Legtöbben ezért nem is „vaknak” hívták, hanem „Látónak”. Minden körülötte zajló beszélgetést nyílt szívvel követett, próbálta rajtuk keresztül is megismerni az embereket és a világot. *(A mai információdömpingben és felgyorsult gondolkodásban egyre nehezebb megvalósítanom ezt a teljes figyelmet).*

Bölcsessége miatt hatalmas tekintélynek örvendett, ötven éven át vezetett saját kateketikai iskolát Alexandriában, ahonnan számos nagy egyházatya, tudós került ki (Szent Jeromos, Nazianzoszi Szent Gergely, Rufinusz stb.). Szinte mindegyik bibliai könyvhöz diktált kommentárt, de gondolatai sajnos igen töredékesen maradtak fent, mivel az V. egyetemes zsinat (Konstantinápoly, 553) őt magát nem, de két tételét eretneknek bélyegezte. Ezért írásait megsemmisítették, nem őrizték a továbbiakban. Ásatások során került elő néhány töredék, amelyeket először 1985-ben publikáltak (Tura-papiruszok: öt kommentár). *(Hiszem, hogy hatása és a mi hatásunk is leginkább azokban az emberekben gyümölcsözik tovább, akikkel közvetlen szeretetkapcsolatban vagyunk. Az utókor ritkán hálás.)* Teljes egészében egyetlen – a Szentlélekről szóló – írása maradt fenn Szent Jeromos latin fordításában.

Pedagógusi munkája során legalább olyan fontosnak tartotta tanítványai moralitásának és gondolkodásának bibliai alapokon való fejlesztését, mint az „anyag” átadását. *(Ez a legfontosabb gyerekeink, unokáink, barátaink felé: az önálló gondolkodás értékelése és bátorítása.)* Hívhatnánk köreit az „erények iskolájának” is. *(Ami előbb-utóbb nem kerül át a gyakorlatba, az meddő.)* Keresztény kortársai aggódtak, hogy a hit kérdései mellett világi tudományokat is oktatott, de ő azt is ugyanolyan fontosnak tartotta. Fennmaradt öt kommentárjában több mint 80 nem egyházi szerzőt is idéz, Homérosztól Epikuroszon át Platónig. *(De jó lenne most is széles látókörűnek lenni, fülelni a Lélek szavára, ugyanakkor biztonsággal tájékozódni a világ dolgaiban, s így valós problémákra helyes válaszokat adni.)* Működése során nem annyira püspökei, mint inkább a sivatagi atyák tapasztalataira támaszkodott. Aszketikus életet élt, de nem vonult ki a társadalomból, hitte, hogy a városban is lehet „sivatagi” lelki életet élni. *(Gyakran képzeljük, hogy Isten-követésünk azért gyarló, mert a körülményeink nem megfelelőek. Pedig hát...)* Kortársai szentként tisztelték, de sosem akarta, hogy övéi azért tartsanak valamit igaznak, mert azt ő mondta.

Természetesen a kora keresztény kort (is) erősen jellemezte a hitbéli kérdések helyes értelmezése. Figyelemre méltó, hogy Didümosz sosem minősítette szellemi ellenfeleit (pl. az ariánusokat, a gnosztikusokat), hanem próbálta a maga gondolatait igazolni. *(Vajon én tudok minősítések nélkül párbeszédet, vitát folytatni?)* Övéit is megtanította érvelni, véleményüket világosan megfogalmazni. *(Mondóka, mese, iskolában fogalmazás és szóbeli feleletek, rengeteg családi-baráti beszélgetés, közösségbeli, majd mások előtti tanúságtevés stb.).*

Jóllehet munkásságának zöme a ma is érvényes katolikus álláspont oktatásából és védelméből állott, volt két vitatott – és később eretneknek bélyegzett – tétele, amelyek Órigenésztől származtak:

– A lélek földre születése előtt is létezik; vagy azért testesül meg, mert elvesztette „szárnyait”, és e rossz történés következményeként kell földre születnie, vagy azért egyesül a testtel, hogy másokon segítsen. Vallja a lélekvándorlás tanát. A lényeg, hogy szabad akaratunk következtében mindenkinek lehetősége van visszatérni az isteni szeretetbe.

– Nincs örök pokol, a végső állapotban a gonoszok is meg fognak térni.

Ide kapcsolódik Barcza Barna egyik régi elmélkedésének részlete: „Jézus szövegébe sokan azért értik bele az örök kárhozatot, mert roszszul fordítják az *aión* görög szót, amely nemcsak örökkévalóságot jelent, hanem korszakot is. Igaz, hogy a történelminél is hosszabbat, de nem örökkévalót! Mondhatjuk: azok, akik a maguk kívánsága szerint rendezték be az életüket, vagyis az Isten elleni lázadás állapotában vannak, azoknak bizony hosszú, szenvedésekkel teli korszak (sok élet?) szükséges ahhoz, hogy ebből visszakapaszkodjanak az atyai házba”.

(Nincs új a Nap alatt! Egyre többeket foglalkoztat az a gondolat, hogy Isten teremtői szándékával és feltétlen szeretetével összeegyeztethetetlen az örök kárhozat. Fontosnak gondolom, hogy mindenről szabad gondolkodni! Engem ez a kérdés ugyanúgy nemigen izgat, mint az, hogy van-e a Földön kívül élet a világegyetemben, mert azon a tényen nem változtat, hogy a lehető legnagyobb, egyre fejlődő szeretetben kell leélnem az életemet.)

Szent Didümosz bibliamagyarázat előtti imája: „A szüntelenül magunkért mondott imák következtében a miénk is lehet az Ige ajándéka, bölcsessége. Kérlek, add, hogy amikor szóra nyitom számat (Ef 6,19), akkor a próféta előttünk lévő és itt kezdődő üzenetét hibátlanul és megfelelően értelmezzem.” *(Bizony érdemes fohászkodni azért, hogy a saját és testvéreim életére vonatkozó, leírt és „hallott” isteni üzeneteket jól tudjam értelmezni!)*

Szent Vak Didümosz 85 éves korában halt meg. Nyugodjon békében! Jó, hogy tudhatunk róla!

Kőszeginé Rihmer Melinda

Nagyobb a szívünknél

(ApCsel 9,1-18)

– Hé, testvér, várj csak! – szólalt meg mögötte egy hang.

Ananiás megfordult, és megrettent. Józsue közeledett feléje, itt a nyílt utcán, a város közepén.

Minden irányban gyorsan körülnézett, aztán hangját lehalkítva így szólt:

– Ember, mit művelsz? Elfelejtetted már, hogy jelenleg nem szabad együtt nutatkoznunk a nyilvánosság előtt? Éliás mondta, hogy elsőfokú riasztás van érvényben – ez a Saulus állítólag a városban van. Ha nem vagyunk elővigyázatosak, valamennyiünket kiszimatol.

– Hát akkor te még nem hallottad?

– Mit kellett volna hallanom?

– Ezzel a Saulussal állítólag történt valami az úton idefelé. Azt beszélik, hogy elvesztette a szeme világát. Mindenesetre még semmi sem történt, mióta a városban van. Nem kérdezősködtek a zsinagógában, nem voltak letartóztatások, semmi. Azt mondják, az Egyenes utca egyik házába vonult vissza, és azóta még nem lépett ki újból az ajtón.

Ananiás összezavarodott:

– Útközben elvesztette a látását, azt mondod? Hogyan veszíti el az ember útközben a látását?

Józsue megvonta a vállát:

– Nem tudom. Talán egy zivatar vagy ilyesmi. Vagy talán Isten megbüntette. Őszintén szólva megérdemelné, azután, hogy mi mindent művelt már testvéreinkkel minden városban. Mindenesetre örülök, ha ez már nem ül a nyakunkon.

– Azt jelenti ez, hogy vasárnap összejöhetünk kenyértörésre?

– Éliás azt mondja, az összejövetel meglesz. De óvott minket. Hiszen még mindig fennáll a veszély, hogy ez az ember mégiscsak felbukkan, és valamennyiünket kiszolgáltat a hatóságoknak. De Éliás azt mondja, egy kis közösségi együttlét pont most jól jöhet nekünk.

– Rendben, testvér, köszönöm, hogy értesítettél.

AMIKOR JÓZSUE ELMENT, Ananiás még mindig ott állt, és töprengett. Az újdonságok felkavarták. *Többet kell megtudnom*, gondolta. *Egyenes utcát mondott. Nem ott lakik Ráhel?*

Az udvarban, a ház mögött találta Ráhelt. Szerencsére úgy tűnt, hogy senki sincs a közelben. Ennek ellenére halkan beszélt:

– Ráhel, tudsz valami pontosabbat erről a Saulus-ügyről? Azt hallottam, hogy állítólag történt vele valami, és valahol itt szállt meg!

– Ismered azt a vendéglőt a kováccsal szemben?

Ananiás bólintott.

– Állítólag ott van. Azt hallottam, hogy vakon és zavarodottan érkezett meg, egy szobába húzódott vissza, és senkit sem enged a közelébe. Állítólag nem is eszik. Valaminek történnie kellett vele az túon.

– Józsue azt mondja, talán Isten büntette meg.

– Megbüntette? Nem szeretem ezt a szót. Ez mindig úgy hangzik, mintha Isten élvezetet találna abban, hogy olykor úgy igazán a nyakunkba csördítsen. Ha jól értem az Írásokat, Isten csak egyetlen okból „büntet” minket, azért, hogy felrázzon, hogy meglágyítsa megkövesedett szívünket, és megértsük, mit tettünk, és megtérjünk. Mindenesetre, ha ez igaz, és Isten útját állta ennek az embernek, akkor nem szeretnék a bőrében lenni.

– Hagyd már el! Csak nem azt akarod mondani, hogy sajnáljam őt? Ilyen messzire aligha megy el a szeretet!

– Mit beszélsz? Kezdettől fogva csak sajnálni lehet ezt az embert. Mi mindennek kellett történnie vele, hogy csak azért üldöz másokat, mert azok nem úgy hisznek, mint ő? Hogy Isten igazságos bosszúállójának tartja magát? Hogy ilyen gyűlöletet hordoz a szívében?! Alighanem teljesen összezavarodott, és önmaga foglya! Az itteni zsidó testvérekkel csak elvagyunk valahogy. Bár nem értenek minket, amiért Messiásnak valljuk Jézust, mégis elfogadnak minket valamennyire. Még beszélnek velünk, velünk együtt tanulmányozzák az Írásokat, és éppúgy kerülik a hatóságokat, mint mi. De ez? Ez valahogy elgaloppírozta magát. Szerencsétlen fickó, mondom neked. Gondolod, hogy Jézus kárörvendően vigyorgott volna, ha egy ilyen elbukik?

Ráhel szemében düh villant meg, és Ananiásnak nyelnie kellett.

– Ah, elnézést, igazad van. Csupa félelemből, és dühömben erre a világra, erre az életre, amit folytatnunk kell, néha elfelejtem, hogy Jézus megparancsolta nekünk, szeressük az ellenségeinket is. És hogy a világ soha nem változik meg, ha nem kezdjük el.

MIUTÁN ELKÖSZÖNTEK EGYMÁSTÓL, Ananiás hazament. A vacsoránál csak a legszükségesebbekről beszélt a szüleivel, és aztán örült, hogy végre egyedül van. Ellátta az állatokat, aztán kiült a ház elé, és fölnézett az égre. Egész éjszaka nyugtalan volt. Alvásra gondolni sem lehetett. Reggel úgy érezte, mintha kerékbe törték volna a testét. De a lelke megnyugodott. Elhatározása szilárd volt.

MUNKA UTÁN ismét Ráhelhez ment. Szerencsére otthon volt.

– Üdv, nővér! Hallottál-e valami újat Saulusról?

– Amennyire tudom, nincs változás. Állítólag változatlanul a szobájában ül, és valószínűleg még mindig nem evett.

– Rendben, akkor most meglátogatom.

Ráhel rámeredt:

– Mi? Megőrültél?

Kicsit szelídebben folytatta:

– Ez túl veszélyes, Ananiás! Amiről tegnap beszéltünk, az csupa spekuláció. Lehet, hogy minden egészen másképp van. Mi a helyzet akkor, ha csapdáról van szó? Ha csak kivárja, amíg ismét biztonságban érezzük magunkat, és aztán odavág? Ha ez csak az ő belső előkészülete a hajtóvadászatra?

Ananiás határozott maradt:

– De mi van akkor, ha mégis igaz? Ha Isten valóban összetörte a szívét, egész eddigi világát? Menynyire Istentől elhagyatottnak kell akkor lennie most?! Gondolod, hogy eddigi barátai – ha vannak neki egyáltalán – meghallgatnák őt? És gondolod, hogy önként tanácsot kérne közülünk valakitől? Hiszen azt kell gondolnia, hogy valamennyien gyűlöljük. Valakinek mellette kell lennie. Az ilyesmiből az ember nem mászik ki egyedül.

– Ó Istenem! Ananiás...

Ráhel elsápadt. De Ananiás folytatta:

– Oda kell mennem. Érzem, hogy segítségre van szüksége. És az a legjobb, ha *én* megyek oda. Én vagyok köztünk az egyetlen, akinek még nincs gyereke. És aztán ha végül mégiscsak csapda az egész, és

elsőként engem szolgáltat ki, akkor ez legalább figyelmeztetés lesz számotokra.

Pillanatnyi habozás után Ráhel odalépett hozzá. Félelem és kétség volt az arcára írva. Lassan Ananiás vállára tete a kezét:

– Azt hiszem, Jézus ugyanezt tette volna. Járj Istennel, testvér! Az Úr legyen veled!

MÉG A VÁLLÁN ÉREZTE RÁHEL KEZÉT, amikor elindult az utcán. Még egyszer kitapogatta a zsebében lévő csomagocskát, aztán megindult a vendéglő felé.

A kocsmáros megmutatta neki az utat. Végül ott állt az ajtó előtt. *Hú, Istenem, a szívem őrülten száguld.*

Hát így érzi magát az ember az oroszlán barlangjában. Kopogtatott. „Nem, köszönöm, semmire sincs szükségem", jött a válasz.

De, de, mindenképp. „Most bemegyek", kiáltotta az ajtón keresztül, és belépett.

Először egyáltalán nem látta őt. De aztán: a szoba legsötétebb sarkában egy összegörnyedt alak kuporgott a padlón.

– Üdv neked, Saulus testvér! – mondta Ananiás. Hangja mennydörgésként hangzott a csendes szobában.

– Ki vagy te? – kérdezte az alak, anélkül hogy felpillantott volna.

Ananiás felkészült a válaszra:

– Tudom, hogy útközben Jézussal találkoztál. Ő küldött engem, hogy megnézzelek.

Semmi válasz. Mi legyen most?

– Éppen imádkozol, testvér?

– Igen.

– Veled imádkozhatom?

– Miért akarod ezt tenni?

– Na, úgy vélem, két imádság jobb, mint egy? Nemde?

Ismét semmi válasz. Ananiás habozva közeledett a férfihez, és melléje térdelt a padlón.

Jó ideig egy szó sem esett. Ananiás csendben imádkozott. Szinte kézzelfogható volt a kétségbeesés, amely a mellette lévő férfiből sugárzott.

Végül Ananiás szólalt meg:

– Mi történt veled, testvér? Mit tehetek érted?

– Én... Ó jaj... – A másik hangja félbeszakadt.

De aztán akadozva mégis beszélni kezdett:

– Amikor gyerek voltam, gyakran olvastam Saul király történetét. Hiszen a szüleim róla neveztek el, és többet akartam megtudni a nevemről.

Mindig is úgy találtam, hogy zavarba ejtő történet. Saul először az Isten által akart király volt, jó ember. De aztán megváltozott, egyre megkeseredettebb lett, valahogy egyre megszállottabb. Először szerette Dávidot, mint mindenki, de aztán félni kezdett tőle, úgy vélte, el akar venni tőle valamit. És ahelyett, hogy meglátta volna, hogy Isten kiválasztotta Dávidot, és hogy milyen jó király lehetne, pokollá tette az életét, és megpróbálta megölni őt.

Az ide vezető úton eszembe jutott ez a történet. És nem ment ki a fejemből az a mondat, amelyet Dávid mond Saulnak: Saul, Saul, miért üldözöl engem? Miért üldözöl engem?

És egyszercsak belém hasított. Én vagyok Saul. Az Isten által kiválasztott ellen harcoltam – ellenetek, az ő követői ellen harcoltam. Azt akartam, hogy szenvedjetek, hogy összetörjetek. Mindent jól akartam csinálni, mégis mindent rosszul csináltam. Istenem, mi lett belőlem? Mit műveltem?

CSUKLÁS RÁZTA MEG A FÉRFIT, és nyomorúságosan sírni kezdett. „Mit is műveltem?", ismételgette.

Ananiás először nem tudta, mit mondjon. Óvatosan Saulus vállára tette a karját. Így ültek egy darabig.

– Hallgass ide, testvér – mondta aztán Ananiás –, megértem, hogyan érzed most magad. Valamennyien tettünk már olyan dolgokat, amikért utólag a lelkünk mélyéig szégyelltük magunkat. Valamennyien voltunk már úgy, hogy szerettük volna visszaforgatni az időt, és hogy bárcsak lettünk volna más, jobb emberek. De ez nem megy. Nem tehetjük meg nem történtté, amit okoztunk.

De Isten – Isten mégis segíthet nekünk. Hiszen ő sokkal nagyobb, mint a mi összetört szívünk. Ezt tudnod kell. Tudod, egy jó barátnőm egyszer azt mondta nekem: Isten nem azért vezet minket válságba, hogy jól elbánjon velünk. Azért teszi, mert meg akar változtatni minket. Mert föl akar szabadítani minket.

Hát úgy gondolod, Isten azért ért utol téged ily módon, hogy most ebben a szobában kuporogj, és halálra éhezzél? Saul királyhoz hasonlóan most a kardodba akarsz dőlni, és aztán ennyi volt? Nem sorsod az, hogy Saul király legyél. Dönthetsz úgy is, hogy ne legyél Saul. Isten nyilvánvalóan fel akar használni téged.

– De félek, hogy engem nem lehet használni. Ugyanazt a sorsot érdemlem, mint azok a szegény emberek, akiket üldöztem.

– Ez veled is megtörténhet – mondta Ananiás, keserű mellékzöngével.

MIÓTA ANANIÁS BELÉPETT A SZOBÁBA, Saulus először tekintett föl, és nézett Ananiás arcába. Szemét könnyek fátyolozták el, de tekintete tiszta volt.

– Miért nevezel engem állandóan testvérnek? – kérdezte.

Ananiás hamiskás mosollyal felelt:

– Mivel az vagy, testvér vagy. Mivel a Kiválasztott most téged is kiválasztott.

Miközben a másik még mindig zavartan nézte őt, Ananiás kihalászta a zsebéből a csomagocskát, és kibontott belőle egy darab kenyeret.

– Most először is egyél valamit, nehogy kikészülj itt nekem. Aztán majd meglátjuk.

Yvonne Fischer

Forrás: Junge Kirche, 2016/4

Pál?

Mióta nyugdíjba tettek, s édes feleségem is magamra hagyott e földi világban, minden kis megtakarított pénzemet arra fordítom, hogy nyaranként meglátogassak egy-egy szent helyet, melyekről oly sokat beszéltem tanítványaimnak, s melyek nyelvét igen alaposan tanítottam mint egyetemi oktató.

Az idén Rómára esett a választásom. Öregszem, tehát az esti géppel indultam. A gépen található olasz folyóiratokban egyszer csak azt olvasom, hogy gázvezeték-építés közben az exkavátor valami kőben elakadt, majdnem letörött a markolója. A brigád körülásta a követ, s kiderült, hogy valami régi kődobozra akadtak; a brigádvezető, művelt ember lévén, rögtön mondta, hogy „szarkofág", sőt miután egy kicsit megtisztították az oldalát, még azt is mondta, hogy görög betűk vannak rajta.

Ez a váratlan esemény azt is jelentette, hogy aznapra befejezték a munkát. A kíváncsiság azért mégis dolgozott bennük, ezért négyen nekihuza-

kodtak, és sikerült is a tetőt kissé elhúzniuk. Egy halottat láttak meg a szarkofágban, de nem csontváznak látszott, hanem mintha mumifikálták volna – mondta nagy szakértően a brigádvezető; a szakálla, feje épnek látszott.

Felhívták a művezetőt, s értesítették a történtekről, majd szépen körülszalagozták a munkahelyet a biztonság kedvéért, és hazamentek.

Másnap reggel kényelmesen fölkeltem a szállodai szobámban, lementem reggelizni, közben belenéztem a legfrissebb lapokba; olvasom, hogy egy fürge régész már meg is tekintette a „tárgyat”, s több mint 1500 évesnek becsülte, valami császárkori szarkofág lehet, de halottat nem látott benne. Újságírói hiba – gondoltam: *egyet* látott benne, s nem azt, hogy „nem” látott benne; félrehallott a gépírónő.

Összekészítettem egy kis úti csomagot, s békésen elindultam a célom felé. Ahogy bandukolok a Via Appián, látom már messziről, hogy egy hajléktalanféle jön szembe, de az út túlsó felén. Megszólít egy embert, s lehet látni, hogy az széttárja a karját, s továbbmegy. Majd ugyanez a jelenet megismétlődik. Én nyugodtan megyek tovább, de egyszer csak átvág az én oldalamra, és nagyon közeleg, már készítem a számban az olasz szavakat, hogy „külföldi vagyok, nem tudok segíteni”, amikor rám köszön, de ókori görög nyelven. Automatikusan visszaköszönök görögül.

Mire megered a nyelve görögül, szóhoz sem hagy jutni. Én csak fülelek, hiba nélkül beszél, egyetlen rendhagyó ragozást sem téveszt el. Ez valami nagyon elit iskolába járhatott, szegény, hogyan csúszhatott le ennyire! Amint jobban odafigyelek, ez szentírási szöveget nyom – úgy látszik, valami elsőrangú egyházi nevelést kapott. Mondja, hogy a neve Pál, Tarzoszban született, Jeruzsálemből jön – aha: Rómában is van bolondok háza! De hibátlanul beszél, s amint jobban megnézem, a ruhája nem is olyan szakadozott, inkább valami antik holmi – úgy látszik, egy színházi kelléktárba lopódzott be, s ott tanyázik; kicsit penészszagú.

Az igazság az, hogy nekem is jólesett ez a görög csevegés, le is ültünk egy árnyékos padra, és megkínáltam egy pár falattal, egy kis sajtos zsömlével. Örömmel elfogyasztotta, még ivott is rá egy kicsit a termoszom fedeléből.

Mondta, hogy egy zsinagógát szeretne felkeresni. Én meg lassanként a tudathasadás állapotába kerültem. Menjünk vissza a szállodámba! De oda így nem lehet bemenni. Ráadtam a karomon vitt dzsekimet – irtó meleg volt, s mondtam neki, hogy amikor a portás nem figyel oda, szaladjon utánam, de előbb felhívtam egy zsinagógát, ahol szívesen meghallgattak, s csütörtök 11-től 12-ig várnak. Elővettem a térképet, s láttam, hogy a zsinagóga két utcával arrébb található.

A lakosztályomban hagytam, hogy kissé szedje rendbe magát, majd a váltóruhámban átsétáltunk a zsinagógába. Egy öreg, egy középkorú meg egy fiatal rabbi fogadott minket. Az emberem elkezdett beszélni héberül, amitől ők nagyon fölvillanyozódtak, s amiből én természetesen egy szót sem értettem. Lelkesen bólogattak, de egyszer csak történt valami. Mit mondhatott az emberem, nem tudom, de hirtelen lefagyott a mosoly az öreg arcáról, a középkorú is nagyon kezdte húzogatni a szemöldökét, s a fiatalnak is, bár kicsit vigyorgott, lekonyult az ábrázatja. Beláttam, hogy most el kell tűnnünk innen.

Az utcán megkérdeztem, hogy mi volt a baj, ő elmondta, hogy a megfeszített Názáretiről kezdett beszélni. Mindent megértettem, s mondtam neki, hogy este elmegyünk egy olyan zsinagógába, ahol a Názáretit tisztelik, s elhiszik, hogy ő a Messiás, s lesz valami közös evés is – éppen augusztus 15-e volt.

Erre ő teljesen kinyílt, s nagyon boldog képet vágott.

Nagyon figyeltem az arcát; néha a zsinagóga helyett templomot mondtam. Pál – már alkalmazkodtam a helyzethez – azt mondta, hogy templom csak egy van a világon, Jeruzsálemben.

Megebédeltünk, s irány a Szent Péter. Fölnézett – éreztem, hogy latinul csak konyhanyelven tud, de megértette – „Pontifex Maximus” – Miért van ez fölírva a zsinagóga homlokzatára?, Ez a pogány, latin főpap hivatali neve. – Hallgattam.

Bementünk az eucharisztiára – ennek a kifejezésnek nagyon örült; lesz vacsora!

Beléptünk. Mire ő: „Mi ez a sok bálvány? Faragott képet ne csinálj magadnak!”

De elkezdődött az eucharisztia. „A rabbi miért van római patriciusi ruhában?” Odasúgtam neki, hogy majd elmagyarázom. Énekeltek: megmondtam neki, hogy melyik zsoltárt – láttam a kis füzetből –, ismét elégedett volt. Majd meghallotta az „evangélium” szót – kicsit furcsán mondták, alig értette meg, de ettől nagyon boldog volt, de előtte már a Rómaiakhoz szóló levélből is olvastak egy részt – majdnem sírt; így ismerik itt az ő gondolatait?

„Kehely persze kell a vacsorához mert inni is kell, de mi az, hogy áldozat? Jézus volt az igazi áldozat! Ez a rabbi csak nem akar áldozni.” Mondtam neki, hogy itt nem rabbinak szokták hívni azt az embert, hanem „sacerdos”-nak. „Sacerdos! De hisz ez ’áldozárt’ jelent! Kit akar ez feláldozni?”

Igen, a közös vacsorán megemlékezünk a Messiásról, s arról, hogy az egyszerű kenyér Jézus teste, s az utána elfogyasztott bor a Názáreti vére. „Csak nem azt hiszi, hogy ő varázsolta át a közös vacsora étkét Krisztus testévé és vérévé? Igen: nem kell dőzsölni, megszégyeníteni a szegényebbeket a közös vacsorán, de ez kis kovásztalan fehérség, az micsoda? Ez nem lehet a vacsora része, s hol marad a bor?” Hát, ezek itt Rómában nagyon szegényesen vacsoráznak együtt! – Most az ő arcára kezdett kiülni az a fagy, amely délelőtt a rabbik arcán jelent meg.

Visszafelé menet hangosan kezdte összerakni az élményeit: nem zsinagóga, hanem templom; pontifex maximus; rengeteg bálvány; mindenütt képek; áldozat, áldozás; micsoda közös vacsora; mi ez a sok arany? Ahogy így mendegélünk a szállodánk felé, jön szembe velünk egy csapat egyenruhás, fegyverekkel a hátukon, s pont úgy trappolnak, mint Pilátus légiói húsvét előtt, amikor Caesareából megérkeztek Jeruzsálembe, hogy a sokaság nehogy valami felfordulást gerjesszen.

Azt kérdezte: Nincsen béke? Akkor hiábavaló volt minden utazásom, tanításom, s az ezekkel együtt járó sok szenvedésem?

Az én tudathasadásom már Pálnak nevezte őt. Az öntudatom ide-oda ugrált majd 2000 évet. Egyik lábamon saru, a másikon reebok tornacipő. Elmegyünk a Colosseum mellett: az egyik oldala ókor, a másik oldalán megy a villamos. Látom, bent a turisták a legmodernebb fényképezőgépekkel villognak, s hallom, hogy tudálékosan mondják a régi császárok nevét.

Egyszercsak egészen hangosan megszólal Pál: „Te, én ébren vagyok? Heródes után hányat írunk? Valójában hol vagyunk? Te ki vagy?” – Nem tudok felelni!

„Te elhiszed, hogy a Názáreti volt a megváltó? Látod, az első zsinagógában nem hitték el, itt mondogatják, hogy igen, de mintha itt sem hinnék el!”

Megérkeztünk a szállodába, valamit még vacsoráztunk, s meglehetősen fáradtan lefeküdtünk. Csak egy ágy volt, ő az előszobában csinált magának egészen jó kis alvó alkalmatosságot. Annyira fáradt voltam, hogy be sem zártam az ajtót.

Reggel nagyot néztem: ruháim szépen az előszoba vállfáin lógtak, a sarokból hiányoztak a színházi kellékek, s a fekhelyről hiányzott Pál, a hajléktalan.

Reggeli közben megint lapozgatom a friss híreket: a szarkofágban mégis fekszik egy halott!

Vége a tudathasadásomnak: a valóra ébredtem!

Hollai Keresztély

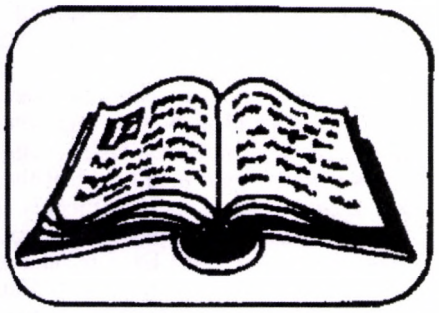

BIBLIA

Az áprilisi elmélkedéseket Vincze József (Pér), a májusiakat Sulyok Gábor (Budapest) készítette.

Április 7. – Nagyböjt 5. vasárnapja – Jn 8,1-11 – Jézus nem elítél, hanem megment

Jézus az Olajfák hegyén töltötte az éjszakát. Imádkozott. Ellenfelei már kezet akartak emelni rá, mert azt mondta: „Ti nem ismeritek őt [az Atyát], én ismerem, hiszen tőle vagyok, és ő küldött” (Jn 7,29).

Az imádság összeszedetté, bölccsé, felkészültté, tisztán látóvá tette Jézust. Korán reggel megjelent a templomban tanítani. Tanítványi közösségét már összegyűjtötte. Most vállalja a néptömeg tanítását is. Köréje gyűltek a templomban, mert voltak érdeklődők, keresők, megtérni vágyók.

Ekkor viszik hozzá a házasságtörésen ért asszonyt a farizeusok és írástudók. „Te mit mondasz?” – kérdezik tőle. De nem jó szándékkal, hanem hátsó gondolattal, hogy elítéljék, megszégyenítsék, nevetségessé tegyék.

Nekünk is sokszor kellene megkérdezni Jézustól: „Te mit mondasz?” Amikor nehéz döntés előtt állunk, amikor eligazításra lenne szükségünk, amikor bizonytalanok vagyunk, amikor ismeretlen útra indulunk. Választ mindig kapunk. Rajtunk múlik, hogy meghalljuk-e.

Több ezer éves erkölcsi parancs: „Ne törj házasságot!” „Felebarátod házastársát ne kívánd!” – Korunk legnagyobb szégyene, hogy minden lelkiismeret-furdalás nélkül nagyon sokan gázolnak bele embertársaik házasságába, és ezzel számolatlan emberi tragédia veszi kezdetét. A zabolátlan ösztönök miatt felbomlanak a családok, életre szóló sebet ejtve ezzel egymáson. Ha eluralkodik a felelőtlen gondolkodás és cselekedet, akkor megszűnik az erkölcs, a normális emberi élet. Nagy szakadék épül ki ember és ember között. Megszűnik a stabil alapsejt, a család.

Megyénk napilapja mindig közli, hogy az olvasók segítségével kit támogatnak anyagilag (egy alkalom 150.000 Ft). A segélykérők beszámolója az esetek 90 %-ban így kezdődik: „Egyedül nevelem gyermekemet, gyermekeimet…” Ennek ellenére sokan állítják, hogy a válás magánügy. Pedig a társadalom minden szintjén jelentkeznek a következmények.

Az írástudók és a farizeusok Jézussal akarják kimondatni a halálos ítéletet az asszony fölött.

Ki hogyan bánik a bűnös emberekkel, ebből látszik meg a belső világa, hite, érettsége.

Jézus módszere pedagógiailag is kiváló. Olyan kérdést tesz fel ellenfeleinek, amire csak távozás a válasz: „Aki közületek nem vétkezett (ebben az ügyben = házasságtörés), akiben közületek nincs bűnös kíváncsiság (az asszonyokkal kapcsolatban), az vesse rá az első követ!” Jézus ragyogóan eltalálta a férfigondolkodás gyengéjét. Ők „lelkiismeretüktől meggyőzetve” (Csia-fordítás) eltávoztak, kezdve a véneken. Kérdése után Jézus nem nézett hivalkodóan a szemükbe, nem sietette a választ csípőre tett kézzel, hanem lehajolt, és írt a porba. Időt és gondolkodási lehetőséget adott ezzel. A lehető legfinomabban, minden megalázás nélkül tette vádlottá a vádaskodókat. Nem véletlen, hogy a vének kezdték az elvonulást.

Jézus egyedül maradt az asszonnyal. „Egyedül maradt a nagy nyomorúság [*miseria*] a nagy könyörülettel [*misericordia*]” (Szent Ágoston).

Jézus bemutatta: az ítélet az Isten dolga, és az asszonyt tapintatosan visszaküldi az életbe, hogy ott állja meg a helyét: „Menj, de többé ne vétkezzél.”

Április 14. – Virágvasárnap – Lk 22,14-23,56 – A sorsunkba kódolt szenvedés

Miért kell szenvednünk a Földön? Mennyi meggyötört szív tette már fel ezt a kérdést. De a miértekre csak magasabb szellemi síkon lehetne válaszolni, ami viszont nincs a birtokunkban, amibe nem látunk bele. Így csak egy megoldás marad, értelmet keresni a szenvedésnek. A szenvedés a lét mélyéből fakad, ezért van a sorsunkba kódolva.

Amikor állandóan továbbteremtjük önmagunkat, ez szenvedéssel jár. Minden eredmény szükségszerű velejárója a szenvedés. Sport, önnevelés, tanulás, munka, az igazsághoz való ragaszkodás, jellemesség, keresztény erények, minden ebből születik.

A szenvedés érintésére megnyílnak saját lényünk mélységei. Sok mindent megértünk, megtanulunk általa.

Az epeműtétemet követő éjszaka óriási fájdalmaim voltak. Próbáltam tételesen imádkozni. Nem ment. Eszembe jutott, milyen sok betegnek javasoltam gyötrő fájdalmában, hogy imádkozzon. Azóta megfontoltabb vagyok. Tudom, ilyenkor csak egy megoldás létezik: Isten jelenlétébe helyezkedni. Ehhez nem kellenek szavak. Erre mindig képesek vagyunk.

A lelki írók azt mondják: a szenvedés elégeti a lélek szemetét, kiveti magából azt a salakot, amit a könnyű élet halmoz fel. De csak akkor, ha értelmet adunk neki.

Vannak olyan szenvedések, amelyért nem vádolhatunk mást, csak önmagunkat. A bűn mindig önmagát bünteti. A legnagyobb kereszt az, amit az ember maga ácsol magának. Fizetni kell a legkisebb hibás lépésért, igazságtalanságért, szeretetlenségért. Az élet azt mutatja, hogy a szenvedést és a sebet, amit adtunk, visszakapjuk. Ez az élet rendje és igazságossága, tökéletes pártatlansággal egyenlíti ki a mérleget.

Sokan vannak, akiknek fáj a szenvedés, de nem használ. Aki zúgolódik, megkétszerezi a fájdalmát. A szenvedés vezethet lefelé is, fölfelé is.

A mai evangélium azt mondja el, hogy Jézusnak embert próbáló lelkiszellemi fájdalmai voltak utolsó óráiban.

A húsvéti vacsorán felfedi, hogy elárulják: „Nézzétek, az áruló keze velem van az asztalon” (Lk 22,21). A tanítványok azon versengenek, ki a nagyobb (Lk 22,24-27). Két kardot visznek a tanítványok az Olajfák hegyére. Jézus csak ennyit mond: „Elég” (Lk 22,38). A tanítványok elaludtak, amikor Jézus halálos küzdelembe került, és vért verítékezett (Lk 22,39-46). Júdás csókkal árulja el őt, egyik tanítványa kardot használ (Lk 22,47-53). Péter megtagadta Mes-

terét (Lk 22,54-62). Jézusnak összekötözött kezekkel végig kellett járnia a vallási és világi hatalmasságokat (főtanács, Pilátus, Heródes – Lk 22,43.23,1-12). Tapasztalnia kellett, hogy népe a rablógyilkost választja őhelyette (Lk 23,13-25). Végig kellett élnie a keresztre feszítés borzalmait, a nép és a bal lator gúnyolódását (Lk 23,26-43). Majd a fulladásos halál borzalmai közepette hagyta el a földi világot (Lk 23,44-49).

Jézus szenvedése és halála: magasztos. Nem hagyta el az ajkát egyetlen szenvedő, fájdalmas szó sem. Megrendítő, példamutató és időtálló.

Április 21. – Húsvétvasárnap – Lk 24,13-35 – Akinek megnyílik a szeme, felismeri Jézust

Az elkeseredett, csalódott emmauszi tanítványok nem ismerték fel Jézust, mert szemük el volt takarva, valami lefogta a szemüket, látásuk megzavarodott (a különböző fordítások szerint).

Az emberi látást sok minden zavarhatja: fáradtság, feszültség, düh, nagy élmény, közömbösség, fájdalom, betegség. Mindezek nemcsak a fizikai, hanem a lelki látást is befolyásolják. Mély bánatuk lehetett az emmauszi tanítványoknak, hogy nem ismertek rá Jézusra. Sokáig eltarthat, míg valaki világosan ráeszmél az élő Jézus közelségére.

Jézus módszere most is kiváló, kérdezi a bánatos szívű tanítványokat, gondjaik, szomorúságuk iránt érdeklődik. Nem zavarja, hogy nem ismerték fel. Nem fedi fel magát, megvárja, míg megnyílik a szemük.

Aki kiöntheti valakinek szívének bánatát, megkönnyebbül, teher esik le róla. Jézus célzott kérdésekkel mondatja ki velük lelki bánatukat. Ők a hit és a csalódás, a reménykedés és a kétség szálaiból szövik egybe beszámolójukat. Beszélgető útitárs lesz Jézus.

Egy alkalommal lelkigyakorlatot tartottunk a Börzsöny-hegységben. Az volt a feladat, hogy őszinte beszélgetést folytassunk egymással. Túrázás közben tettük ezt, nagy lelki haszonnal.

Jézus nem sajnálni, nem vigasztalni kezdi Emmauszba gyalogló tanítványait, hanem tanítani.

Az értelmi tisztázás fontos ahhoz, hogy lelki szemeink megnyíljanak. Ha valaki úgy tud tanítani, hogy lángol a szívünk, az életre szóló élmény lesz. Istennek hála, hogy sokszor hallhattam ilyen tanításokat, iskolában, kisközösségben, lelkigyakorlaton, templomokban.

Tapasztaltam olyat is, hogy valaki nagyon meg akarta győzni hallgatóságát, mindent bevetett, de inkább szánalmas volt, mint lelkesítő.

Jézus hiteles, Lélekkel eltelt tanító volt, ezért tudott hatni (leginkább) a tanítványaira. Minősítést is használt az emmauszi tanítványokra: balgák és rest szívűek. De ők nem sértődtek meg, hanem lelkesen befogadták szavait.

Emmauszba érkezve marasztalták Jézust. Még nem ismerték fel, de a társaságára vágynak. Ez a Jézuskövetés fontos része: Vágyom-e a vele való közösségre? Szívesen befogadom-e őt az életembe, a szívembe?

Asztalhoz telepedve, étkezés közben lehull szemükről a hályog, ráeszmélnek a nagyszerű valóságra, a feltámadott, élő Úr van velük. Pedig nem történt semmi különös, csak a kenyeret szegte meg, és nyújtotta nekik. Ekkor érthetővé vált előttük: Jézus szavainak és egyéniségének hatása alá kerültek a 11 kilométeres gyaloglás alatt.

Jézus megvalósította, amit a lélektannal foglalkozók ma állítanak: nem vezetői, hanem kísérői vagyunk a ránkbízottaknak. Ez azt jelenti, nem mi mondjuk meg, kinek merre kell mennie, hogyan kell gondolkodnia, élnie, hanem kísérjük akkor is, ha nem értünk vele egyet. Rendelkezésére állunk, bármikor számíthat ránk, mellette állunk, bátorítjuk, erősítjük, vigasztaljuk.

Az emmauszi tanítványok a nagy örömhírrel visszatértek tanítványtársaikhoz. Meg kellett osztaniuk boldogságukat, örömhírüket. Együtt örvendeztek annak, hogy a jézusi életmű nem pusztult el a keresztfán, hanem folytatódik, most már az ő életükön keresztül.

Ma is így formálódik Jézus legnagyobb műve, az Isten Országa. Akiket megragadott a vele való találkozás, akiknek lángra gyújtotta szívét a tanítása, akik megérezték a keresztény közösség erejét, akiknek megváltoztatta az életét, azok hitelesen tanúskodnak róla és életművéről.

Húsvét üzenete ez: az élő Jézussal lehet találkozni. És ez a találkozás életre szóló, eredményes és boldogító

Április 28. – Húsvét 2. vasárnapja – Jn 20,19-31 – Kételkedés és bizonyosság...

Az élő Jézus megjelent tanítványainak, zárt ajtókon keresztül. Már a köszönése is tartalmazza látogatásának célját: „Békesség veletek!” Majd megmutatta nekik kezét és oldalát. Jézus ezzel igazolta magát. A félős tanítványokat öröm töltötte el. Azonnal küldetést is kaptak Jézustól. Egészen megdöbbentő, hogy ebből az egyszerű szobából – ahol halászok, iparosok, vámszedők voltak együtt – indult el a kereszténység kétezer éves történelme.

A papságra készülés utolsó fázisában én is feltettem a kérdést: „Uram, biztos vagy benne, hogy földműves szülők egyszerű gyermekére bízod rá felelősségteljes művedet?” A válasz meggyőző volt: nem a származás, hanem az elkötelezettség a fontos. A jelentéktelen embercsoportok is alkothatnak nagyot, ha beengedik Jézust a legbelső szobájukba. A Szentlélek mindenkiben működhet. Az ő műve időtálló.

Amikor Jézus megjelent övéinek, Tamás apostol nem volt velük. Vannak olyan típusú emberek, akiket ha bánat ér, magányra vágynak. Így akarják rendezni magukban a történéseket. Ez a feldolgozás Tamásnak nem sikerülhetett, mert tanítványtársai örömére – „Láttuk az Urat!” – rezignált kétkedéssel felelt: „Majd ha látom…”

A bizonyosságot talán mindenkinek az életében kételkedés előzi meg. A teológián, filozófiaórán felfigyeltem egy érdekes tételre: a módszeres kételkedés elvére. Ez minden igazságot megkérdőjelez, de nem a megismerést akarja akadályozni, hanem azért, hogy az igazság minél jobban kiderüljön.

Milyen hosszú időbe, milyen sok kételkedő gondolatba, milyen sok belső ellenállásba került, amíg megértettem a jézusi erőszakmentességet, az ellenségszeretet parancsát, az adás-osztozás gondolatát. Átvitatkozott közösségi találkozók, késhegyre menő éjszakai viták előzték meg a bizonyosságot, a megértést.

Amikor Jézus találkozik a kételkedő Tamás apostollal, módszere lebilincselő. Semmi szemrehányás, semmi erkölcsi prédikáció, semmi fejmosás. Megmutatja a sebeit, a bizonyítékokat. Tamás számára ez a bizonyosság. Nincs szükség semmi másra.

Jézus azért tesz egy megjegyzést, elmondja a kilencedik boldogságot:

„Boldogok, akik nem láttak, és mégis hittek” (Jn 20,29).

Bizonyosság nem csupán a látás lehet. Van, akit a logikus magyarázat győz meg, másokat egy közösség dinamikája vagy valakinek az önzetlen cselekedete. Ismét másokat a mártíromság vagy a rendíthetetlen hit, vagy a végsőkig való kitartás.

Tamás apostol megszerzett bizonyossága időtállónak bizonyult. Egész életét Isten Országa hirdetésére szentelte. A hagyomány szerint ő lett Etiópia, majd India misszionáriusa. Odaadott életét mártíromsággal pecsételte meg (Kr. után 72-ben, Indiában).

A magyar Szent Koronán is szerepel a képe, de félig eltakarva, mert a magyarázat szerint testben akarta megtapasztalni a szellemi, láthatatlan valóságot.

Aki bizonyosságot akar szerezni, az testben már nem láthatja Jézust. De felfedezheti minden rászorulóban, a teremtett világ szépségében, az emberi szívben, a hozzánk intézett isteni szóban (Logosz), minden eseményben, ami történik velünk, a nevében összegyűlt közösségben, az elkötelezett hitben.

Május 5. – Húsvét 3. vasárnapja – Jn 21,1-19 – Átháríthatatlan feladat

„Rászedtél Uram, és hagytam, hogy rászedj!” – fakad ki Jeremiás próféta, majd így folytatja: „Az Úr igéje gyalázatomra lett, és csúfságomra egész nap. Azt mondtam: Nem törődöm vele, és nem beszélek az ő nevében. De olyan lett a szívemben, mint az égő tűz, bezárva csontjaimba, hiába erőlködtem, hogy magamban tartsam, nem győzöm” (Jer 20,7-9).

Teljesen az az érzés van bennem, mintha a tanítványok sorsát írta volna meg a próféta. Próbáltak elvonulni, ki-ki a maga útját járva, de valójában nem tudtak kitérni a bennük feszülő jézusi élet elől. Mindenről azok az emlékezetes események, percek jutottak eszükbe, amelyeket mesterükkel együtt éltek át. Külön-külön és együtt újra és újra átélték mindazt, ami velük történt az alatt a felejthetetlen három év alatt, kivéve a csúfos véget. Egyre inkább megértették, hogy nekik Galileában kell lenniük, nekik Galileában mindent újra kell kezdeniük akkor is, ha Jézus egészen másképpen ugyan, de ha lehet, még igazabban van jelen. Galilea a hazájuk, ahol egész életük lepergett, ahol találkoztak a tanítóval, aki azt az Istent mutatta meg nekik, akit nem lehet nem szeretni, akiben nem lehet nem megbízni. Itt, ahol otthon vannak, ahol a hétköznapjaik észrevétlenül siklanak egymás után, itt van a hely és alkalom, hogy töltekezzenek a jézusi élettel, amelynek egyetlen tartalma van: az Isten, az atya, aki mindent kockára tesz az emberekért. Nem kell újat kitalálniuk, Jézus már kitalálta: halászni kell, embereket kell keresni. Ennek a halászatnak nincsen alternatívája. Ennek a halászatnak egyetlen normája, egyetlen mértéke van; a hal maga, a 153.

Húsvét

Csak az ne lett volna, az a péntek
sugároztak a fekete fények
és sötét lett és csend lett
Jézus urunk elszendergett
és álmodott másfél napon át
egy országról és nemcsak odaát
és hajnalban átment az őrök között
az emberek szívébe költözött.

Garay András

Nekünk is vissza kell mennünk Galileába, ki kell mennünk a Genezáreti-tó partjára, hogy minket is magával ragadjon a jézusi élet, és mi se bírjuk ki anélkül, hogy halásznánk, mert minket is elragadott egy ember, akiben jelenvalóvá vált közöttünk az Isten. Kell, hogy kiüljön az arcunkra annak a vonása, aki képes volt mindenféle ellentétes propagandával szembeszállni, és kitartani a végsőkig. Ugyanezt kérdezi Pétertől is, és tőlünk is, és ha a válaszunk igen, akkor teljes felelősséggel mehetünk az emberek közé, akik nem mind szelíd, áment mormoló bárányok, hanem akár bárányképű farkasok is lehetnek, de ha valóban megjártuk Galileát, akkor vállalni tudjuk azt, ami ott történt velünk. Jézus üzenetének lényege, hogy nem csupán önmagunkért kell végigmennünk ezen az úton, hanem hogy képesek legyünk jelen lenni – Izaiás szóhasználatával – a pogányok Galileájában úgy, mintha velünk és köztünk Jézus járna.

Pilátusnak a Galilea szó a továbbhárítást jelentette, hogy a felelősségtől mentesüljön, de neki sem sikerült. Mi nem háríthatjuk a Jézustól kapott feladatot sem Istenre, sem a túlvilágra, mert Isten Jézusban személy szerint minket talált alkalmasoknak.

Május 12. – Húsvét 4. vasárnapja – Jn 10,27-30 – Ismeret, szeretet, követés

Nem lehet valakit szeretni, akit nem ismerek, és nem lehet megismerni valakit, akit nem szeretek – vallja a hippói Ágoston. Ez a gondolat ott rejtőzik a Jézushoz kapcsolódó mondatban: „ő ismer minket”, és a folytatás is ebből érthető: azért hallgat rá a nyáj, mert ismeri, szereti. Nem véletlenül hangsúlyozza Jézus, hogy aki hozzá tartozik, az hallgat a szavára. Semmi sem vonzza az embert, csak amit és akit ismer.

Az, hogy Jézus vagy Isten ismer minket, nem új, ez közhelynek is vehető, de hogy annyira ismeri őt az ember, hogy hallgat a szavára, ez új. Legalábbis abban az értelemben, hogy olyan minőségi ismeretet feltételez, mint ami a tanítványok esetében megvolt. Ki az, aki egy ismeretlen ember felkérésére: „Kövess engem!”, otthagy csapot-papot, és elmegy vele? Nem a Nobel-díj kiosztására, hanem egy meglehetősen különc próféta követésére, akinek se apja, se anyja, akinek nincs hol lehajtani a fejét.

Mi az, ami kimozdította őket a megszokott életükből? Valami olyan mélységű ismeret, amely nem sokallotta elhagyni apát, anyát, gyermeket! Valami olyasmi, amiben megtalálták azt az Istent, akit a jeruzsálemi templomban meg a zsinagógákban hiába kerestek. Érezték, hogy olyan ember áll előttük, akinek nyitott az élete és félreérthetetlen a beszéde, mert arról beszél, amit látott és hallott.

A bárányhasonlat veszélyes terület. Számtalan félreértésre és visszaélésre ad alkalmat, pedig már-már valami ősképnek is tekinthető, hiszen a Biblia korában majd minden második ember valamilyen módon a bárányokhoz, a nyájhoz kötődött. Nem véletlen, hogy az Ószövetség nagyon sokszor emlegeti a pásztor és a bárányok között fennálló, már-már családi viszonyt. Az egyik legszebb zsoltár is ugyanerről szól: „Az Úr az én pásztorom, nincs semmiben hiányom, mert zöldellő legelőkön ad nekem helyet, csöndes vizekhez vezet engem.”

Már-már el is zsibbadunk ebben az idillikus hangulatban, a valóság azonban sokkal mélyebb. Meg kell kérdeznünk magunktól, hogy mi mennyire ismerjük ezt a Jézust, ezt az Istent, aki bizalmat ad nekünk mindennap egyaránt, ha jól sikerül az, ha balul üt ki. Az ismeretünk és a szándékunk, akaratunk mennyire fedi egymást? Mennyire vagyunk készségesek, hogy kudarcaink dacára követni tudjuk Jézust az életünkkel, cselekedeteinkkel, mert mi ELÉGGÉ ismerjük pásztorunkat, aki Jézus maga. A történelem folyamán szüntelenül rá hivatkoztak, és hogy ismerik őt. És mégis, hányan mennek a maguk útján, hiába szólítja őket nevükön az Isten. De azok, akik ránk néznek, látják-e, hogy nem vagyunk a magunkéi? Ráismernek-e bennünk az egyetlen pásztorra, Jézusra.

Május 19. – Húsvét 5. vasárnapja – Jn 13,31-35 – Az „egymást”-nál többet!

A kereszténység évszázadok óta benyújtotta részesedési igényét a jézusi megdicsőülésből. Sajnálatos módon arról viszont elfeledkezett, hogy a jézusi megdicsőülés a valódi jézusi élet nélkül fából vaskarika! Szívesen elfogadjuk a testvér-Jézust, a barát-Jézust, az isteni Jézust, a szerető Jézust, a megbocsájtó Jézust, de messzemenően visszautasítjuk a kétkedő, kérkedő, kritikus, gyanakvó, a bosszantó, hogy ne mondjam ellenséges, megtévedt Jézust. Szívesen hallgatjuk a jánosi új parancsot, mert ezt közelinek és kellemesnek érezzük. A valódi jézusi szeretet azonban teljes, nincs benne „józanság” és méricskélés. A testvér és barát, ellenség, rosszakaró szeretetét jobbára tiszteljük ugyan, sőt Jézusban nagyra is értékeljük, de csak meglehetős és biztonságos távolságból.

„Szeressétek egymást” kontra „Szeressétek ellenségeiteket” mint új parancs nem létezik, hiszen már Mózes világosan megfogalmazta évszázadokkal korábban: „Ne keress ürügyet felebarátod ellen, és erőszakkal ne nyomd el őt! Ne gyűlöld testvéredet szívedben, hanem fedd meg nyíltan, hogy ne legyen bűnöd miatta. Ne állj bosszút, s ne emlékezzél meg igazságtalanságáról, szeresd felebarátodat, mint tenmagadat (3Móz 19,13.18).

János számára a zsidók, akik közé galileai lévén ő is tartozott, már idegenné, ellenséggé váltak, akikre nem érvényes az új parancs, mert nem testvérek, hanem zsidók. Hiába dicséri, Pál is ebben az *egymást* szeretésben látja a csúcsot, ahogy a tesszalonikaiakhoz írott leveléből kitűnik (1Tessz 4,9). Antiochiai Ignác is dicsekszik, hogy arról ismerszenek meg a keresztények, hogy szeretik *egymást*. Ez a szeretet azonban, valljuk be őszintén, kevés, és akárhogy csűrjük-csavarjuk, nem sok köze van a jézusi szeretethez. A valódi jézusi szándék sokkal szélesebb és tökéletesebb! Saját magunk dicsőítése vagy sebeink nyaldosása, hogy ne mondjam, az isteni ellenszolgáltatás, ítélet, bosszú várása nem jézusi gondolat, hiszen ő egyértelművé tette, hogy nem azt keresi, ami neki jó, hanem ami másnak, akár ellenség, akár barát.

A megfáradás jeleit idejében fel kell ismernünk. Meg kell kérdezni magunktól, miért természetes önmagunk szeretése, és miért idegen tőlünk az, amit Jézus kér? Mi az, amit nem sajnálnánk egy baráttól, és mi az, amit nagyon is sajnálnánk egy velünk egyet nem értő, másképpen gondolkodó, másképpen cselekvő embertársunktól. Mi az, amit szívesen kockáztatnánk testvéreink miatt, és mi az, amit sosem bíznánk ellenségeinkre? Jézus egész létét kockára tette! Kikért? Nem válogatott! Szeretett!

Meg kell kérdeznünk magunktól, hol szürkült meg bennünk a jézusi szeretet, és hogyan tudjuk újraszínezni, újjávarázsolni, újra megtölteni jézusi lendülettel?! Mi tart vissza, hogy az életünknél többre értékeljük a jézusi szeretetet?!

Május 26. – Húsvét 6. vasárnapja – Jn 14,23-29 – Itt és most, általunk!

Nyilvánvaló volt, hogy Jézus ellenségei nem tétlenkedtek, sőt világos volt, hogy a Tizenkettő közül is beszerveztek már egyet, Júdást, az Iskariótit. A prófétai sors beteljesedése csak napok kérdése volt. És most következett az, ami majdnem minden prófétánál megismétlődött: nemcsak hogy nem volt becsületük saját hazájukban, de egyenesen minden eszközzel elhallgattatták őket. És ez nemcsak a politikai messiásokra volt érvényes, hanem mindazokra is, akik valóságosan a valóságos isteni üzenetet közvetítették. Jézus sem volt kivétel, törvénytelen gyermeknek mondták, máskor meg őrültnek, de legszívesebben ördögtől megszállottnak vagy az ördög csatlósának.

Miután mindez hiábavalónak látszott, elhatározták, hogy elveszejtik. Nyílt titok volt, hogy mielőbb, még az ünnep előtt el akarják söpörni az útból. Jézus is pontosan tudta ezt, és azt is, hogy a tanítványok még nem készek arra, hogy vállalják az ő sorsát. A tanítványok számára az elválás napja egyszerre jelenné vált, és ezt szelídítve beszélt Jézus az Atyához menésről és a nála történő szálláskészítésről. Az evangéliumi jövő idő azonban már akkor és ott félreérthetetlen jelenné vált.

Úgy tűnhet, mintha Jézus valahová az egekbe akarná áttolni az igazi otthonunkat. Nagy kísértése az egyháznak is, nekünk is, hogy a jelen földi életet csupán átmeneti kényszertartózkodásnak tekintsük. Az egyház történetében sajnos sok jel mutat arra, hogy nem baj, ha szenvedünk, nem baj, ha esz a fene itt a földön, az a lényeg, hogy majd odaát felépítjük, vagy még inkább elfoglaljuk örök, boldog szállásunkat. Olyanféle gondolkozásmód ez, mintha azt mondanánk, nem baj, ha nem sikerül is maradandó otthont készíteni Jézusnak, hisz annyi ellensége van, sőt, ha a világ a pusztulásba rohan, majd Jézus minket kiment onnan, ha tizenketten vagyunk, vagy ha száznegyvennégyezren, de mi közöttük leszünk.

A tanítványoknak ott és akkor kellett, nekünk itt és most kell újra és újra közénk csábítani Jézust, és a jézusi életet és életstílust, mert a küldetésünk nem a jövőre, hanem a jelenre szól. Nem a beláthatatlan jövőről akarta biztosítani tanítványait, mert most kell élniük, megőrizni a jézusi élet örömét, hiszen az emberek ezt kérik tőlünk számon. Itt és most, a mindennapokban készítsünk szállást Istennek, a magunk és embertársaink számára egyaránt, olyan szállást, amelyben egy Jézus formájú, Jézus alakú, eleven Isten jól érzi magát. Ennek a szállásnak olyannak kell lennie, hogy aki csak betéved, érezze, hogy ez az Istennek otthona, mert erről szól az egész életünk. Fontos, hogy a mi életünkben találják meg azt a Jézust, aki itt és most isteni életet ad általunk másoknak. Lehet, hogy amit építünk estére, leomlik reggelre, de újra és újra neki kell feszülnünk, hogy a jézusi alapra felépítsük azt, ahová mindig jó betérni.

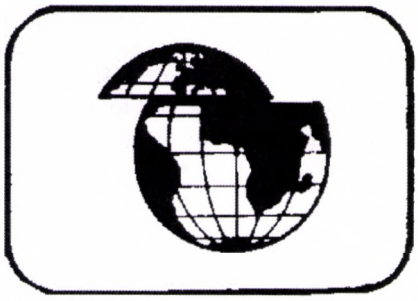

Hogyan barátkozzunk a fákkal?

A fák ÉLŐ lények. Ahogy mi is. Éreznek, érzik és segítik egymást, és számtalan módon segítenek minket... Milliónyi okunk van szeretni és tisztelni őket.

Akkor a hétköznapokban miért nem vesszük észre a fákat? Miért nem „szólítjuk meg” őket soha, miért nincs kapcsolatunk velük azon túl, hogy leszedjük a gyümölcseiket, nyársat vágunk róluk a szalonnasütéshez, az árnyékukba húzzuk a nyugágyat vagy egy vastagabb águkra akasztjuk a hintát? Miért nem tanulunk tőlük – róluk, magunkról, a minket körülvevő világról, a helyről, ahol a fa és mi együtt létezünk?

A világ számos táján ma is vannak szentként tisztelt fák (ld. Brit-szigetek), amelyeknek az ágaira a hely szellemeihez írt kívánságokat aggatnak az emberek, a buddhisták a fa szellemének szánják a friss gyümölcsáldozatot, és Kínában van olyan masszázsiskola, ahol a fákkal való kapcsolatteremtést oktatják! Nem tenne-e jót minden ember lelkének, nem lenne-e áldásos a világ jövőjére nézve, ha rendelkeznénk és élnénk ezzel a tudással, ha tisztelettel és szeretettel tekintenénk a bennünket tápláló, gyógyító, melegítő, óvó fákra?

Chelsea Steinauer Scudder, forráscikkünk írója akkor határozta el, hogy „összebarátkozik” egy fával, amikor új helyre költözött. Kíváncsi volt, milyen lenne hónapokon, éveken át rendszeresen időt tölteni egy fa társaságában, és a szokatlan ember-fa kapcsolaton keresztül jobban megismerni, másként látni időt és teret... Nem a fák ökológiai jellemzőivel akart foglalkozni, hanem meg akarta érteni őket mint élőlényeket. Végül egy tölgyfa lett Chelsea barátja, róla ír bővebben, és vele nagyjából az alábbiak szerint „ismerkedett meg”.

10 lépés, amely közelebb hozhat bennünket a fákhoz:

1. Látogassunk el egy fához, amelyhez valamiért vonzódunk: lehet a kedvenc fánk a kertben, vagy egy fa, amelyet régről „ismerünk” az utcából, gyakran látjuk a parkban, vagy nemrég botlottunk bele egy túra során. Úgy induljunk útnak, hogy biztosan legyen elég időnk, amit csakis a fára fordítunk.

2. Ha megvan a fa, amelyhez – úgy érezzük – kötődni tudnánk, mert valamilyen módon megszólított minket (a szépségével, színével, virágaival, illatával, termetével, hűs árnyával stb.), „mutatkozzunk be” neki. Akár szóban, akár azzal, hogy a fa törzsének dőlve megpihenünk alatta, körbesétáljuk, végigsimítunk a törzsén vagy felvesszük egy lehullott levelét a földről – bármit tehetünk, amit jónak látunk.

3. Ne tárgyként, hanem személyként gondoljunk a fára.

4. Pár percet szánjunk arra, hogy elcsendesedjünk. Engedjünk el mindent, ami nem az adott pillanathoz tartozik. Csak magunkra és a fára koncentráljunk, minden más gondolatot próbáljunk kikapcsolni.

5. Üljünk vagy álljunk a fa alatt. Rövid ideig tanulmányozzuk a fát: a színeit, a kéreg mintázatát, a levelek formáját, az illatokat. Gondoljunk az óriás gyökérrendszerre, amely a talpunk alatt élteti a fát.

6. Ha ezzel megvagyunk, próbáljuk meg nyitott szívvel és elmével szemlélni a fánkat: ha voltak elképzeléseink, elvárásaink, feledjük el őket, és hagyjuk, hogy a fa „vezessen” minket – meglepő lehet az élmény! Merre visz bennünket a fánk, mire emlékeztet, milyen érzéseket, gondolatokat ébreszt? Milyen környezetben él, milyen ökoszisztéma veszi körül?

7. Miután rövid időt így eltöltöttünk, valószínűleg kérdések fogalmazódnak meg bennünk. Néhányuk bugyuta vagy egyértelmű lesz; másokat meg sem tudunk fogalmazni, és olyanok is lesznek, amelyek megválaszolhatatlanok. Nem számít – tegyük fel a fának a kérdéseinket! „Milyen lehet faként létezni? Érzel hideget? Érzed a rajtad rohangáló mókusokat? Mit csinálnak a gyökereid? Hogyan érzékeled az időt? Tudod, hogy hol vagy? Milyen érzés itt lenni?”

8. Utánajárhatunk, hogy a fa konkrétan melyik faj tagja, milyen idős, mi a története, de ha úgy gondoljuk, hogy a barátkozás szempontjából ez nem fontos, az is rendben van.

9. Látogassuk meg a fánkat három-négy alkalommal hetente vagy havonta, vagy ahogy ráérünk, és töltsünk minimum 30 percet a lombjai alatt. Figyeljük meg, milyen változásokat észlelünk magunkon, miket látunk/gondolunk másként, mint azelőtt.

10. Idővel a fát egyre közelebb érezzük magunkhoz, olyasmi az élmény, mint egy kezdődő barátság. Mit jelent gondoskodni egy fáról, barátkozni egy fával? Nem kell határozott válasz. De a megélt tapasztalatokat, érzéseket rögzíthetjük, *átadhatjuk* írásban, fotókon, rajzokon vagy más alkotásokban.

Ha írunk – Tollal és papírral felszerelkezve érkezzünk. Írjuk le, az érzékszerveink mit észlelnek a fából. Milyen a levelek között átszűrődő napfény? Milyen illata van a kéregnek? Hogyan mozgatja az ágakat a szél? Nem kell teljes, nyelvtanilag tökéletes mondatokban fogalmazni, csak írjuk le, ami eszünkbe jut. Szánjunk rá kb. 10 percet. Aztán rövid időre tegyük félre a tollat, sőt, várhatunk az irodalom elolvasásával, amíg haza nem érünk. Meglepő lehet visszaolvasni a jegyzeteinket. Esetleg úgy érezzük, bővebben akarunk írni a tölgyfa alatt gyűjtött makkról vagy a fenyőtobozról. Válasszuk ki a számunkra legvonzóbb témát, és próbáljunk verset, rövid történetet írni róla.

Ha fotózunk – Legyen nálunk fényképezőgép a látogatásokkor. Bármit fotózunk is – mindig ugyanazt a részletet, vagy mindig valami mást –, próbáljunk különböző napokon, különböző nap- és évszakokban visszatérni fotótémáinkhoz. Lehet, hogy mindig ugyanazon a dolgon akad meg a szemünk: egy ágon vagy egy csomón a törzsön, és lehet, hogy egyszer közelről, másszor távolról csodálkozunk rá a fára. Fotózhatjuk a kérget, a leveleket, a madarakat, vagy a fényeket, a lomb árnyékát. A fotózás segítségével

minden alkalommal új dolgokat vehetünk észre.A fotókat időrendi sorrendbe is rendezhetjük, amivel a fa életének egy rövid időszakáról kapunk képet.

Ha rajzolunk – Vigyünk magunkkal vázlatfüzetet vagy rajzpapírt és ceruzákat, festéket. Rajzolhatunk vázlatokat a levelekről, ágakról, megfesthetjük az egész fát, vagy rajzolhatjuk azt is, hogy milyen gondolatokat ébreszt bennünk újdonsült barátunk. Ne aggódjunk, ha nem lesz részletes és valósághű a rajz – a cél az, hogy a képzeletünkben és elménkben élő fánkat varázsoljuk a papírra.

Osszuk meg az élményeinket – Amikor már egy ideje megfigyeltük a fánkat, számoljunk be tapasztalatainkról a témára érzékeny barátunknak, családtagoknak vagy olyan valakinek, aki ért a növényekhez, esetleg egy helyi arboristának, aki számos információval segíthet még jobban megismerni a kiszemelt fát.

Fordítás és összefoglaló:
***Antal Orsolya**, GreenDependent*

Megjelent a Kislábnyom hírlevél 2018. júliusi (108.) számában.

Eredeti megjelenési helyén az írás internetes hivatkozásokat is tartalmaz, ezeket a következő címen találhatja meg az érdeklődő olvasó: *www.kislabnyom.hu.*

Az erdők védelmében

Hazánk legnagyobb részén az erdő magától értetődően jelen van az életünkben: közelségével, látványával, szolgáltatásaival. Annyira mindennapos, annyira hétköznapi jelenség, hogy csak ritkán tudatosítjuk magunkban hatalmas jelentőségét. (Talán csak akkor kezdjük el értékelni zöldben pompázó domb- és hegyoldalainkat, amikor Horvátországból hazatérőben szembesülünk a Dinári-hegység tengerre néző oldalának vigasztalan kopárságával, ami jórészt a középkori Velence meggondolatlan erdőirtásának eredménye.)

Hogy jobban tudjuk becsülni az erdőket, vegyük sorra, miért pótolhatatlanok az emberiség, sőt az egész földi élővilág számára.

1. Oxigént termelnek: az évente légkörbe jutó oxigénnek kb. a felét. (Nagyjából ennyit termelnek a tengerekben élő növényi planktonok is.)
2. Szén-dioxidot vonnak ki a légkörből, csökkentve ezzel az üvegházhatást. (Sajnos az emberiség fokozódó kibocsátása következtében minddel nem bírnak el, ezért melegszik Földünk légköre, változik az éghajlat.)
3. Lejtős területeken megfogják a talajt, csökkentve ezzel az erózionak és a folyók, tavak eliszapolódásának veszélyét.
4. Biztosítják a hegy-, illetve domboldalakra záduló esővíz lassúbb lefolyását, jelentősen mérsékelve az árvízveszélyt.
5. Folyamatos párologtatásukkal növelik az általuk fedett területre hulló csapadék mennyiségét.
6. Élőhelyül szolgálnak növény- és állatfajok millióinak.
7. Nélkülözhetetlen nyersanyagokat (legfőképpen fát!), gyógy- és tápláléknövényeket, gombát, vadhúst biztosítanak az emberiségnek.
8. A természetközeli, kevéssé háborgatott erdők lehetőséget nyújtanak a kikapcsolódásra, a feltöltődésre, az erdei életközösségek és az egész erdő tanulmányozására, a teremtésben működő szervezettségre, összhangra való rácsodálkozásra.

Ezeket olvasva talán többekben felmerül a kétely, hogy kissé eltúlzom az erdők szerepét, jelentőségét, ám ez nem így van! *Szinte minden korábbi vagy jelenlegi társadalmi összeomlásban jelentős vagy döntő szerepet játszott az erdők kiirtása:* gondoljunk csak a húsvét-szigetiekre, a grönlandi vikingekre, a majákra vagy napjaink Haitijére.

Az sem véletlen, hogy az erdővel rendelkező fejlett országok többségében féltékenyen vigyáznak az erdőkre, még az olyan sűrűn lakott, művelhető területekben roppant szűkölködő állam is, mint Japán, amelynek erdősültsége 70% körüli.

Nagyon kellene hát becsülnünk erdeinket, udvarias, tapintatos vendégként viselkedve hallgatag, de élő fáik közt. Sajnos nem ezt lehet tapasztalni! Gyakran találkozni bántóan zajos, mindenen átgázoló csoportokkal, máskor pedig embertársaink erdőt megbecstelenítő szennyével, hulladékával: kiselejtezett hűtők, gáztűzhelyek, babakocsik, üvegek, műanyagpalackok, építési törmelékek hevernek a bokrok alján, fák tövében, gödrök mélyén. Vannak indulatos, a természetet szerető, féltő emberek, akik ilyen esetekkel találkozva első haragjukban megkorbácsolást, kézlevágást és egyéb drákói rendszabályokat emlegetnek, én azonban csak szomorúságot és sajnálatot érzek: sajnálom az erdőt, hogy ezt tették vele, és sajnálom az elkövetőt, hogy képes volt megtenni. *Milyen sivár lehet annak a lelkivilága, aki képes a szépet, a természetest így elrondítani! Mennyire hiányozhat belőle a felelősségérzet saját, az utódai, illetve az egész emberiség jövője iránt*!

Társadalmunk jelenlegi állapotában valóban fontosak az erdőket védő, kellő szigorúságú rendszabályok, a rendszeres ellenőrzés, a büntetés, de közben folyamatosan törekednünk kell arra, hogy a megfontolt, célirányos nevelés, felvilágosítás révén, hosszú távon ezekre ne legyen szükség.

Reméljük, idővel mindenki úgy tekint az erdőkre, ahogy azok megérdemlik azt: mint a Teremtés csodálatra méltó, nélkülözhetetlen részeire.

Zámbó Zoltán

TARTALOM

Tanulmány
Pinchas Lapide: A Hegyi beszéd: Utópia vagy program? 2-3
Klaus-Peter Jörns: Jézus emberképe mint evangélium 4
Gromon András: Egy rejtélyes fiatalember 5-9
Christian Feldmann: Halálos lövés az oltárnál 10-11
Mustó Péter: Teológia az elnyomottak perspektívájából 12-14
Oscar A. Romero: Utolsó, befejezetlen prédikáció 14
Klaus M. Girardet: „Milánói türelmi rendelet" 313-ban? 18-19
Meditáció
Sulyok Gábor: Mi a jézusi élet értelme? 15
Horváthné Bajai Éva: Hosszú az út Jerikóig 15
Erwin Seifried: Egy nem dogmatikus Krédó 19
Gyerekeknek
Leszkay András: Szó és tett 16-17
Életpélda
Christian Feldmann: Az utcai misztikus (Madeleine Delbrêl) .. 20-21
Kőszeginé Rihmer Melinda: Szent Vak Didümosz 22
Novella
Yvonne Fischer: Nagyobb a szívünknél 23-24
Hollai Keresztély: Pál? 24-25
Vers
Garay András: Húsvét 28
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 26-29
Környezetvédelem
Antal Orsolya: Hogyan barátkozzunk a fákkal? 30-31
Zámbó Zoltán: Az erdők védelmében 31

A címlapon 124 méter magas brazíliai templom látható.

Kertész Eszter

a test feltámadását

a jég víz
de mégse víz
nem itatja kertedet

a gőz víz
de mégse víz
nem oltja szomjadat

a víz jég
de mégse jég
nem bírja léptedet

a víz gőz
de mégse gőz
nem száll az ég alatt

– mint a halmazállapot-változás
olyan lesz a feltámadás

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata
XXX/2, (174.) szám

Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta

A címlap emblémáját Magyar Mihály,
a rovat-emblémákat és a Moha-mesék
illusztrációit
Garay Dóra készítette.

Kiadó: BOKOR
Közösségfejlesztő Kulturális Egyesület
Székhely: 1012 Budapest, Attila út 113.
Felelős kiadó: Véghné Ilkó Györgyi
Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromonandras@gmail.com

A lap az „Ingyen kaptátok,
ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében
szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem
feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok
(a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás
nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölé-
sével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés
esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg,
s nem küldünk vissza.

Készült: FÉBÉ Ev. Szeretetszolgálat, Piliscsaba
Tördelő: Szitár Zsolt
Felelős vezető: Dávid István
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „BOKOR Közösség-
fejlesztő Kulturális Egyesület", about gospel,
charity, third world, ecology, nonviolence,
family life, education and radical renewal
movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok"
can be republished free, without distortion of
contents. The editorial board hereby asks for
complimentary copies in case of republication.

ELŐFIZETÉS

A befizetés lehetőleg ***banki átutalással*** a lapot
terjesztő KISZE Bt. számlájára (10918001-
00000057-09540006), vagy az Unicredit Bank
bármely fiókjában a fenti számlára történő
pénztári befizetéssel történjék. Rózsaszín ***belf-
földi postautalvánnyal*** is lehet, ekkor a KISZE
Bt. *és* a bankszámlaszám kerüljön a címzett
helyére. – A „Közlemény" rovatnak ***mindhá-
rom esetben tartalmaznia kell*** az előfizető
nevét és címét, valamint az „ÉV"-jelzést és a
példányszámot. – A terjesztéssel kapcsolatos
bármilyen ügyben Gromon András főszerkesz-
tőtől lehet tájékoztatást kérni.

Előfizetési díj 2019-re (postaköltséggel):
Belföldre: 3000,- Ft
Szociális előfizetés:
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 6000,- Ft

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle
segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító
kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat
és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét
a Kiadó szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

30

A jézusi tájékozódás folyóirata

XXX. évf. 3. szám

2019. június

300,– Ft

Bulányi 100 – Emléknap

Hogyan vezetett Jézushoz?

A kincset talált ember

Egyházmegújító törekvések

Hivatás és feladat

A hit fogalmáról

Emléktábla-avatás

Átvilágítás

Hatósági fellépés

Moha-mese

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Környezetvédelem

Bulányi György, Gyurka bácsi ***születésének 100. évfordulóját*** ez év január 5-én emléknappal ünnepelte az általa alapított BOKOR Közösség. Ebben a számunkban az emléknap legfontosabb elemeiről, főként az ott elhangzott előadásokról számolunk be, továbbá Gyurka bácsi személyéhez közvetlenül vagy közvetve kapcsolódó írásokat közlünk.

Az emléknapot az a szentmise zárta, amelyet *Urbán József* piarista, a rend legfőbb elöljárójának, a generálisnak Rómában dolgozó asszisztense mutatott be *Labancz Zsolt* piarista tartományfőnökkel. Urbán József a szentmise elején felolvasta *Pedro Aguado* piarista generális rövid üzenetét, amelyet az emléknap résztvevőinek küldött (s amely Urbán József számára is meglepetés volt, mert bár a Generális tudta, hogy miért jön Budapestre, de korábban nem mondta neki, hogy üzenetet szeretne küldeni: az emléknap délutánján kapta meg a telefonjára, amikor leszállt Ferihegyen):

„Les suludo en nombre de la Orden. Tanto amo el p. Bulányi, agradecido por su testimonio Escolapio y su visión de iglesia y misión. Seguimos necesitando hombres como él.”

„A Rend nevében üdvözlöm az ünnepre egybegyűlteket. Nagyon szeretem Bulányi atyát, hálás vagyok piarista tanúságtételéért és az egyházról, valamint a küldetésről alkotott látásmódjáért. Továbbra is szükségünk van olyan emberekre, mint amilyen ő.

Pedro Aguado Cuesta
Generális atya, a Piarista Rend egyetemes elöljárója”

Az alábbiakban elsőként Urbán Józsefnek a záró szentmisén elhangzott homiliáját közöljük.

Homilia

I. Ezekben a napokban, Karácsony után és Vízkereszt előtt a János-evangélium elejét olvassuk. Gyakorlatilag folyamatosan sorra vesszük az egymás után következő szakaszokat az első fejezetből. Rövid részletek ezek, az egyház szemmel láthatólag nem kapkodja el az olvasásdolgot. Viszont pontosan ez a kis adagokban való olvasás teszi lehetővé, hogy egészen apró mozzanatokat is megláthatunk, és elidőzhetünk mellettük.

A tegnap kapott részletben (Jn 1,35-42) például felfigyelhettünk arra, hogy Jézus először szólal meg az evangéliumban. És hogy Jézus első megszólalása egy kérdés. Jézust János két tanítványa követni kezdi. Jézus hozzájuk fordul, és ezt kérdezi tőlük: „Mit kerestek?” Jézus első szava, első kérdése ez: „Mit kerestek?”

„Mit keresel?” Ez a kérdés belül, sőt legbelül szólítja meg a tanítványokat, belül szólít meg minket is. Ott, ahol az dől el bennünk, hogy mit kezdjünk önmagunkkal, mit kezdjünk az életünkkel, minek adjuk oda magunkat, mi az, aminek érdemes odaadnunk, mi az, méltó rá. „Mit kerestek?”

És még valami a tegnapi részletből. Jézus mielőtt megszólal: lát, meglát. Meglátja a követőket, és meglátja bennük a keresést.

Ezekkel az igékkel – lát, meglát, keres, megtalál, ismer, találkozik – telis-tele van a mai napra szóló evangéliumi részlet (Jn 1,43-51).

Első hallásra talán nem is tudjuk felfogni, hogy ki lát meg kit, ki kit vezet kihez. De azért van ez, mert ez a mai részlet azt is be akarja mutatni, hogy Jézushoz áttételeken keresztül, meghívásláncolatokon át jutunk el. Látás- és meghívásláncolatokon keresztül. És a meghívások is a látásra szólnak: Jöjj, és lásd! Nézd!

Ezeknek a meghívásláncolatoknak minden egyes áttételénél, minden egyes láncszeménél találkozásra hívás történik. Mégpedig nem a váltó eggyel előbbi tagjával való találkozásra, hanem a Jézussal való találkozásra.

Jöjj, és lásd! E nélkül a szó nélkül nem lehetséges a Jézussal való találkozás. De mégsem egyszerűen a hithirdetők szava ez. Nem a térítők szava, és nem is a tanítóké. A tanúk szava ez. Éspedig azon különleges fajtájú tanúké, akik nem elégszenek meg azzal, hogy csupán beszéljenek a maguk életalakító élményéről, hanem – mint valami *paidagógoszok* – oda akarják vezetni a többieket Jézushoz.

Aligha tévedek, amikor azt gondolom, hogy mi mindnyájan, akik itt együtt vagyunk, azért vagyunk itt, mert ezt a találkozásra meghívó szót, a látásra meghívó gesztust tapasztaltuk – láttuk! – Gyurka bácsival találkozva.

A mai napra szóló meghívón olvassuk Gyurka bácsinak ezeket a szavait:

„Csak írtam és írtam, hogy tisztában legyek vele, hogy mit is gondolok, azazhogy Jézus mit gondolt. Mert Ő volt számomra az etalon. ...

Csak azt akartam megmutatni, hogy Jézus mit tanított.”

Azt hiszem, hogy ennél többet tett. Mert nem hithirdetést végzett, és nem pusztán valamilyen hitvilágba vezetett be, hanem Jézushoz vezetett el. És talán azért történt így, mert valójában nem a térítés szándékával mondott ki szavakat, és nem is csak a saját Jézus-élményéről beszélt, hanem képes volt megérinteni bennünk azt a keresést, amelyet Jézus is megszólított az első kérdésével. Ezt a személyes keresést, ezt a személyes szomjazást keltette életre.

Minket, akik ma itt vagyunk, a szomjunk hozott ide. Ezért vagyunk együtt egy eucharisztián, egy eucharisztikus asztalközösségen. Nem egyszerűen egy születésnapos tanút ünneplünk, hanem találkozni akarunk azzal, akivel ez a mi születésnapos barát-kísérőnk, *filagógoszunk*, Jézushoz vezetőnk is találkozott, és akihez el akart minket kísérni.

Három dolgot, három kis történetet szeretnék mondani arról, hogy Gyurka bácsi hogyan vezetett, hogyan vezet engem még ma is Jézushoz.

II. 1. A kilencvenes évek kétharmada táján történt. Vagyis már jócskán benne voltunk a rendszerváltásban. Egyre több tapasztalatunk volt arról, hogy a „múlt feltárása”, az „elszámoltatás”, az „igazságtétel” – ahogy akkoriban hívtuk a közös dolgainkkal kapcsolatos vágyunkat – nem történik meg.

Tanulgattuk, hogy a jó és a rossz tényleg nem választható el. Hogy nem lehet kívül maradni ezen a szennyezett, kevert világon. Hogy nincs olyan felosztás, amely kívüllállóvá tenne. Hogy nem elég az, hogy én nem voltam ávós, nem voltam párttag, nem voltam úttörő. Hogy az sem elég, hogy én akkor még nem is éltem. Nem lehet azt mondani a korábban születetteknek – akiket apáinknak, elődöknek, bátyoknak hívunk –, nem lehet azt mondani nekik: „Oldjátok meg a hülyeségeiteket ti! Egyétek meg, amit főztetek!” Hanem mintha az történne, hogy mi – a fiak, az utódok, az öcsök – tovább kavarjuk a levest. Nemcsak arról van szó, hogy enni kényszerülünk a ránk maradt kosztot, hanem mi, újabb nemzedékhez tartozók is kotyvasztók leszünk. Egy kicsit úgy, hogy „ha tetszik, ha nem”. Képtelenség kívül maradni. És ha benne vagy, sosem leszel tiszta. A legkevésbé akkor, ha tiszta akarsz maradni. A „tisztázó szándék” nem tesz tisztává.

Akkoriban történt – a rehabilitációja, vagy az inkább elmaradt rehabilitációja táján –, hogy meghívtuk Gyurka bácsit Szegedre. Kicsit talán túlzás ez a többes szám első személy, mert igazából Totya állt a háttérben, de azért többen odaálltunk a szándék mögé.

A püspöki kar láthatólag húzódozott, és mintha valami nyilatkozat vagy legalább egy interjú született volna. Mindenesetre a rendházi közösségben is hallhatóvá vált az ellenkezés hangja. Jött ez az előbb említett kavarás. Én pedig nem csekély önbizalommal – vagy nevezzük nevén: önhittséggel – azt gondoltam, tisztába teszem ezt a dolgot. Kezembe vettem hát az ügyet, és igazgatóhelyettesi minőségben levelet írtam Gyurka bácsinak. Megírtam neki, hogy a tervbe vett lelkigyakorlat egyelőre „nem időszerű”. Tisztán emlékszem a büszkeségre, amely eltöltött, amikor rátaláltam erre a szóra. Nem időszerű. Telitalálat! Mentségemre szól talán, hogy komolyan is gondoltam a meghívást, tényleg elnapolni akartam, nem pedig időt nyerni, amíg újabb kifogást nem találok.

De nem erről, nem magamról akarok beszélni, hanem róla. Mert hiszen nem az az érdekes, hogy néhány évvel később tényleg meg is hívtuk. Az érdekes az, hogy eljött. Erre a második, elhalasztott meghívásra is igent mondott.

Soha nem emlegette fel, hogy mit tettem vele, hogy visszautasítottam, hogy nemet mondtam rá, hogy nem adtam neki helyet az időmben. Nem azért nem említette, mert már nem tudott róla, hanem azért, mert nem volt *időszerű*. Minek említette volna, ha egyszer együtt éltünk. A meghívás elfogadásával, a közeledéssel, a velünk, a velem való közösség vállalásával új időszámítást kezdett. Megnyitott egy új teret, ahol együtt éltünk, ahol közösen kerestünk. Ahol együtt próbáltunk látni. Új teret nyitott, ahol együtt próbáltunk találkozni azzal, aki felé a közös szomjunk vonzott.

Időt adni a másiknak. Teret nyitni a másiknak. És főként annak, aki bántott. Azt hiszem, ezt jelenti a másikért vállalt szenvedés. A sebről, de nem sértődötten beszélni. A sebben, de nem sértetten élni. Talán ezt jelenti megbocsátani. Az áldozat ajándéka ez a térnyitás, ez az időt teremtés. Megnyitni a sebet, térré tenni, ahol folytonos szemrehányás és állandó bűntudat nélkül együtt lehet élnie bántónak és bántottnak. Ajándék, ha valaki tud jól áldozat lenni. Jól áldozatnak lenni művészet. Ahhoz, hogy a seb megnyitható legyen, tisztán kell tartani. Ápolni kell, de nem feltépni. Élve, élőn tartani. Azért, hogy életadó legyen, hogy életet adjon. Kivárni, amíg a másikban, a bántóban, a sebosztóban is megnyílik az a seb, amelyet önmagán ejtett a másikra mért ütéssel. Ezek az egymásba nyíló sebek nyitnak meg minket az élet befogadására.

Gyurka bácsi jól volt áldozat. Érdekes, hogy nem szerette az áldozat-teológiát. Sok szempontból igaza is volt. Önmaga mégis elég jó áldozat volt. Tudott hordozni. Mert tudott megbocsátani. Nem ácsolt magának piedesztált, nem kovácsolt magának erkölcsi tőkét az üldöztetéséből. Nem mutogatta a sebeit. Nem is hivatkozott rájuk. Jó áldozat volt. Olyan, akivel jó volt együtt lenni. Még nekem is, aki pedig bántottam egyszer.

Nem emlegette ezt fel soha. Hiszen az áldozatnak itt már nincs dolga. Nincs más dolga, mint a saját sebe tisztán tartása. A többi nem az ő dolga. Hanem azé, aki a növekedést adja.

II. 2. A másik történetem a szeretetet elfogadni tudásról szól. Bár ő sokat hangsúlyozta azt, hogy a szeretet lényege az adás, de tudott ennek a hátteréről is: szeretni tudni annyit is jelent, mint szeretetet elfogadni tudni.

Akkor történt, amikor először eltört a sarokcsontja, aztán a csípőcsontján lett repedés. Aztán lebénult a bal karja, majd eltört a jobb. Tolókocsiban közlekedett a házban is, és másnak kellett etetnie.

Olyan ápolót kerestünk melléje, aki jött vele az ebédlőbe is, a közös étkezésekre. Etette. Egy darabig néztem, néztem. Aztán nem bírtam tovább, átvettem az illetőtől.

Etetni nem könnyű. Azt hihetné például az ember, hogy a kanalat

bele kell nyomni a másik szájába. Dehogy kell. Magunknak sem nyomjuk bele, hanem igazából szürcsöljük a levest. A kanál olyan, mint egy kis csésze, amelyet az ajkunkhoz emelünk. És igen, ez az emelő mozdulat is szükséges, persze a kellő időben, és a kellő szögben. Mi ez a kellő szög? Hát ez az! Olyan ez, mint a szakácskönyvek mágikus szófordulata, az „ízlés szerint”. Ezt az emelő-csordító mozdulatot is érzés szerint kell csinálni. Ennél tovább az elmélet nem juthat.

De nem erről, és nem magamról akarok beszélni, hanem róla. Arról, hogy milyen volt az arca, amikor átvettem az etetést. Hogy mit mondtak a szemei. Hála, öröm, köszönet, összetartozás volt a tekintetében. Kicsit az is, hogy na végre, átvehetted volna korábban is. De ezt épp csak annyira mondta, hogy ne vegyem szemrehányásnak.

Vannak betegek, akik a magatehetetlenség terhét azzal próbálják a maguk számára elviselhetőbbé tenni, hogy próbálnak irányítóként fellépni: követelődzőnek adják ki magukat, elkezdenek parancsolgatni, utasításokat adni. Sem így nem jó, sem úgy nem jó. Gyurka bácsi nem ilyen volt. Ő inkább megpróbálta minél későbbre tolni a pillanatot, amikor kiszolgáltatottá válik.

Jézusról azt írja a Zsidókhoz írt levél, hogy „a szenvedésből engedelmességet tanult”. Micsoda mondat ez! Mindkét dolgot tartalmazza, amely teológiai nehézséget – pontosabb így mondani, egzisztenciális nehézséget – okozott Gyurka bácsinak. Az engedelmesség és a szenvedés.

Talán a harmadikként említett elem, a tanulás jelentett neki némi világosságot. Hogy itt valami tanulni valóról van szó. Hogy nem furcsa az, ha neki ez nehéz. Hogy valamiképp ismerős lesz ez, ha másként nem, legalább mint út, mint módszer.

És amikor e tanulás közben szeretettel találkozott, akkor azért volt hálás, mert kiderült számára, hogy tényleg ismerős gesztusok között halad az ismeretlen felé. Kiderült neki, hogy a szeretet nemcsak adás, hanem adni hagyás is. A szeretet nemcsak adás, hanem a szeretet elfogadása is.

Az ismeretlen és félelmetes tanulása során ismerős arcok vesznek körül, és főleg annak az ismerős arca néz és lát minket, aki a szenvedésből engedelmességet tanult.

Ez az a helyzet, amikor a félelemtől bezárkózó tanítványoknak a feltámadt Jézus azt mondja: „Ne féljetek!” És itt megint a sebeknek van szerepük. Mert ugyanez a feltámadott Jézus megmutatja a sebeit. És ezzel mintha arra is hívna, hogy tanuljuk, mit kell tennünk a magunk a sebeivel. Tanít arra, hogy hogyan kell tisztán tartani a sebeinket. Tanít arra, hogyan nyithatjuk meg a sebeinket, hogyan tehetjük a sebeinket olyan hellyé, ahová mások betérhetnek, ahol életet kaphatnak, ahol az életre sebződhetnek.

Amikor az egyik szobai balesete után a sebészeti ügyeletre vittem a Péterffy utcába, a betegfelvételnél azt hitte az asszisztens, hogy a fia vagyok. Nem javítottuk ki, sem ő, sem én. Úgy láttam, ő is élvezi a dolgot. Örültem neki, és büszkeség töltött el.

II. 3. A harmadik történetem a Jézus-központúságról szól.

2007-ben ő húzott engem karácsonykor, nekem kellett ajándékot adnia a közösségben. Megkaptam a KIO köteteit, a Napló 91-es füzetét és egy kísérő levelet, egy verset. E vers utolsó három szakasza így hangzik:

„Sokat találsz majd benne,
Botrányosat. De bízom Benned:
Nem botránkozol, hiszen ismered,

Akitől, amíg él, csak olyan telik,
Amit ajkára ad egyetlen
Szerelme, a Názáreti.

Vége, vége, nincs tovább,
Megizzadt, s koszorús homlokát
Megtörölheti, s Pegazust is, a lovát.”

Ez az „egyetlen Szerelme, a Názáreti” nagyon világos az életében. De nem is csak világos, hanem hatékony. Tényleg úgy élt, úgy beszélt, olyan volt, hogy az embernek kedve támadt találkozni Jézussal.

Ez a hatékonyság nem az ő műve volt. Nem is lehetett az övé, és ő sem gondolta soha, hogy az övé lenne. Hatékony, vagyis gyümölcsöző, termékeny volt a tanúságtétele, mert az élete valóban Jézus-központú volt.

Amikor egy ilyen embertől azt halljuk, „Jöjj, és lásd!”, akkor az a keresés érintődik bennünk, amelyről a János-evangélium tegnap és ma olvasott részletei is beszélnek.

Amikor egy ilyen ember, a Jézus-központú életet élő ember abban segít minket, hogy a lényünk mélyén munkáló keresés és szomj (és nyugtalanság, vö. Ágoston) egyre elevenebb legyen, akkor valójában az történik, hogy minden szava, minden mozdulata azt mondja nekünk: „Jöjj, és lásd!”

Ez az a hatékonyság, ez az a termékenység, amely Gyurka bácsi életét jellemezte.

III. „Jöjj, és lásd!” Milyen érdekes, hogy a Jézussal való találkozás sem egyszerűen végpont, még ha igaz is, hogy a keresésünk valamiképpen célba ér.

Mert mintha az történne, hogy a keresésünk folytatódik, csak most már Jézussal együtt keresünk. Keresni és megtaláltnak lenni egyszerre. Amikor a keresés és a rátalálás, a másikra szomjazás és a vele való együttlét egyszerre van jelen. Ilyen az, amikor a szerelmével van együtt az ember.

Jézussal együtt járva tanuljuk új módon látni az életet és a világot: azt tanuljuk, hogy milyen is Jézussal kapcsolatban levőnek látni saját magunkat és a kapcsolatainkat: azokat, akiket szeretek, és azokat, akik szeretnek engem, azokat, akik bántottak, és azokat is, akiket én bántottam.

És talán alapvetően azt tanuljuk ebben a kapcsolatban, amiről – ahogy hallottuk már – a mai evangéliumi részlet is beszél: a találkozást megelőzően Jézus már lát minket.

Talán azt lehet mondani ennek alapján, hogy Jézus-központú életet élni annyi, mint „meglátottnak” lenni. Vagy ahogyan a János-levél mondja, amelyből szintén részleteket veszünk ezekben a napokban: „A szeretet nem abban áll, hogy mi szerettük Istent, hanem hogy ő szeretett minket” (1Jn 4,10).

Azért vagyunk ma együtt ezen az eucharisztikus ünneplésen, mert ezzel a szeretettel akarunk találkozni, ez előtt a szeretetet előtt akarunk megnyílni, ettől a szeretetteljes látástól akarunk látva lenni.

Jöjj, és lásd! Jöjj, és légy látva!

Urbán József

Bulányi atya, a kincset talált ember…

Bevezetés

Kincsnek valami nagy értékűt nevezünk. Ez valamilyen értékszemlélet alapján megfogalmazott értéksorrendben a csúcsot jelenti. Jézus az Isten Országa szerint menyegzőnek, lakomának, paradicsomnak, életnek, hajléknak, drágagyöngynek… – kincsnek mondja ezt a csúcsot.

Hogyan talált rá erre a kincsre Bulányi atya, a mi Gyurka bácsink? Nem belébotlott mint szerencsés megtaláló, hanem kimunkálta belőle és általa a történelmi helyzet, családi és személyes kapcsolatai, valamint személyiségének sajátosságai. Hogyan épült bele életébe, és segítségével a mi életünkbe ez a kincs? Nem formális tekintélyi alapon, nem az engedelmesség hagyományos szemléletéből fakadóan, hanem a személyes és egyéni felelősségre épülő, Jézus Istenére, Gyurka bácsira és egymásra figyelő lelkiismeretünk szabad döntése alapján. Ezekről szóló gondolataim magukon hordozzák azt a személyes szeretetből fakadó elfogultságot és azt a kritikus tárgyilagosságot is, amelyet a 41 éves testvérbarátság, a lelki apa-fiú kapcsolat jelent, annak minden örömével és nehézségével.

1. Az istenkapcsolat kincse

a) Imaélet. – Gyurka bácsi nem volt istenélményekkel teli misztikus, nem élte és nem tanította célként az imádkozást. „Piarista kisdiákként elandalított a vallásosság” – írja (Önéletrajz, 43). Istenélménynek vallja azt, amikor a beöltözés előtti lelkigyakorlaton elhatározza: „Soha az életben többé ki nem akarom nyitni a számat” (Önéletrajz, 36). Ebből a nagy elhatározásból majd annyi marad, hogy a leányokkal szembeni „önvédelmében” az öt év egyetem alatt soha nem kezdeményez beszélgetést hölgyekkel.

Misztikus élmények nélkül is imádkozó ember. Túl a kötelező és katolikus szerzetesi imákon, minden nagy döntését, problémamegoldását imában igyekszik tisztázni, miként Jézus is tette. Például amikor a Bokor egyre fokozódó egyházi ellehetetlenülése és küldetésbeli elbizonytalanodása nyomasztóvá válik, 1972-ben Alsószentiványra megy, Dombi Feri bácsi plébániájára, ahol három napig teljes egyedüllétet, teljes csendet megvalósítva imádkozik, gondolkodik. Ennek gyümölcse az általunk ma is imádkozott Fatimai Hiszekegy, és a Bokor imaéletét ma is meghatározó Lélekváró elmélkedések, amelyeket évente százegynéhányan írunk. Kincset talált az imában, az istenkapcsolat eszközének kincsét.

Számára az ima eszköz volt az Istennek tetszeni akarás útján, és számomra is azzá lett. Mondhatom talán úgy is, hogy a Bokor számára is azzá lett, hiszen mi idősebbek mély lelki élményként emlékezhetünk nagycsütörtöki egész éjszakás virrasztásainkra, lelkigyakorlatos szentségimádásainkra…

b) Vallási élet. – Beleszületett egy magyar jobbágyi, illetve sváb gyökerű kisnemesi családba, ahol megtapasztalója, szemtanúja lehetett apja megtérésének. Ez a megtérés mély nyomot hagyott benne. Kisfiúként ő nem autósat, nem katonásdit játszott, hanem paposkodott. No, nem lebegett szentként a föld felett. Atyai dorgálások és atyai pofonok terelték kötelességteljesítésre, és így nevelődött a teljesítményközpontúságra. Amikor majd tanulmányi sikereket ér el, és visszaigazolódnak számára a kemény elvárások, legalábbis akkor még és utána sok éven keresztül szóba áll az atyai pofonok lehetőségével a szeretettörvényen belül.

Természetes út vezetett számára a piarista iskolához és a rendhez. Kincset talált az ottani fegyelemben és a magas követelményekben. Talán nem tiszteletlenség azt mondanom, hogy a piaristáknál megtalálta az apai szigor kegyes változatát. Ez a vallási és szerzetesi élet alapozza meg Gyurka bácsiban a Bokor Egyházat megújítani akaró célkitűzését. Ezt konkretizálja majd ’45-ben találkozása a horvát jezsuitával. Akit, amit nagyon szeretünk, annak Istennek tetszőbbé segítését fontosnak tartjuk. Gyurka bácsi erre alkalmas felnőtt kereszténeket akart nevelni, akik „nem hordják mások zsebében a lelkiismeretüket”. Sem a püspökében, sem a Bulányiéban…

Ez a teljesítményközpontúság sok gondot okozott, mikor már nagyobb létszámú kisközösség volt Gyurka bácsi körül. Úgy akarta átadni nekünk az elsősorban önmagával szemben támasztott támasztott magas követelményeket, hogy mi is tegyük ugyanolyan magasra a mércénket. A szónak, az érveknek olyan sok időt, energiát szánt, hogy muszáj volt valahogy dűlőre vinnünk vele a dolgokat. Például a kincset talált ember keménységével egy évig érvelt, míg elfogadtatta velünk, hogy a Bokorban szükség van a képviseleti rendszerre (1973-74).

Csak az érvek hatották meg. Ezzel a rámenős, érvekre épülő hozzáállással nyert meg sokunkat, és távolított el magától sokakat. Az egyik eltávolodó mondta neki: „Benned az ügy megette az embert.” Sokunkban viszont ez erőforrás lett, mert együttműködve vele, megismerhettük és megszerethettük benne az embert. Megilletődve hallottuk az elmarasztalásnak szánt mondatot a kollaboráns Lékai bíborostól: „Maguk olyan erősen képviselik a szeretetet, hogy az már eretnekség.” Az ilyen irányú radikalizmus kincse vállalható volt számunkra.

c) Szellemiség. – Gyurka bácsit legerősebben meghatározó kincs a szellemiség. 2005-ben azt írja, hogy „Felfedeztem az evangéliumot. Amit most, 87. évemben mondok, az már 1949-ben készen volt” (Önéletírás, 47). Annyi pontosítás azonban indokolt, hogy ezt folyamatában kell érteni. A kommunista diktatúra erőszakra épülő rendszerében, 1949-ben Gyurka bácsi kincset talált az erőszakmentesség jézusi tanításában. De már a negyvenes évek elején, a KALOT-vezető jezsuita, Nagy Töhötöm forradalmár Jézusképénél többet mondott számára a mélyen tisztelt és szeretett piarista Nagypapa (Zimányi igazgató úr) szelíd Jézus-képe (Önéletírás, 79). Az erdélyi regös körúton már ’41-ben vállalja a cserkészek vádját: „A tanár úr nem magyar!” Ugyanis a tanár úr nem akart oláh vérben gázoló magyar diadalt.

Ez az evangéliumi szellemi folyamat majd a hatvanas években, a KIO (Keressétek az Isten Országát!) megírásával teljesedik ki, amikor a Jézus ajkára teljes adott anyag alapján eljut a szeretet-Isten fogalmához, a hármas eszményhez, az adás, szolgálat és békességteremtés szellemi kincséhez. Tudni kell azonban,

hogy ehhez a hatalmas szellemi munkához kellett az a motiváció, amely a „Kinek a katonája vagyok én?" kérdésben rejlett. A Vatikán és a magyar ateista-kommunista kormány részleges megegyezése (1964) miatt Gyurka bácsiban összeomlik addigi életének, törekvésének, áldozatvállalásának értelme. Mi értelme volt az üldöztetésben a Jóisten becsületéért, Egyháza megmentéséért és megújulásáért küzdeni? Hiszen a kommunista üldöztetés után jött a kollaboráns hierarchikus, főpapi üldöztetés. Istenem, mennyire szenvedett emiatt! Kincset talált ember kellett, hogy legyen Gyurka bácsi, hogy olyan kemény fegyelemmel el tudta viselni mindhalálig, hogy az Egyház megújítására áldozott életét és életművét leeretnekezték, integrálhatatlannak bélyegezték azok, akiket így vagy úgy szolgává tett az ateista hatalom.

Gyurka bácsi alapfogalmunkká tette a *metanoiát*, a tudatátalakítást. Ami a fejünkben, az a szívünkben, és olyan lesz az életalakításunk is. Rendetlen fejekből születnek a rendetlen életek. Tehát minőségi szellemi életre kell törekednünk. Tanítványokként kezdünk, hogy aztán magunk is tanítókká váljunk. Jézusi tájékozódású tanítványokból jézusi tájékozódásra segítő tanítókká kell lennünk. Az evangéliumok Jézusa, a történeti Jézus az igazodási pont. Gyurka bácsi kincset talált, és igyekezett bennünket is rávenni – először a kincskeresésre, majd a megtalálás örömére.

Emlékszem, Halásztelken a kisközösségben velünk állíttatta össze a Merre menjek? című hittankönyv fejezeteihez feltett kérdéseket, és mi lelkesen, az együtt munkálkodás, az alkotás örömével dolgoztunk… Pár hónap múlva megtudtuk, hogy a hittankönyv akkor már készen volt, de jó pedagógusként együttműködésre nevelt. Nem a megtévesztés sértődöttsége, hanem a keresés nagy öröme maradt meg bennünk! Számomra nem volt terhes a szöveg- és fogalomelemző munka, mert magaménak élhettem meg a kutatás örömét és az eredmény örömét is. Erre épülően számomra nem volt megemészthetetlen a KIO. Igaz, hogy aki ezen a folyamaton nem ment végig, annak először a legolvasmányosabbat, a KIO IV. kötetét ajánlom, a Jézus életéről szólót.

Lehet mondani, hogy egy piarista tanártól ez az erős szellemi hangsúly természetes. Igen, alapvetően a fejekben lévő rend határozza meg az életet, és nem csupán a karakter, nem a történelmi helyzet, nem a rendi hovatartozás. Minden szellemi összevisszaság és elsekélyesedés ugyanis magában hordozza az áramlatoknak való kiszolgáltatottság, a sodrottság veszélyét. Ma is tudjuk, hogy nem mindenki alkalmas tanárkodásra. De azt is tudjuk, hogy a tanítóvá levés jézusi formája nem tanárkodás, hanem valami egészen más: egy értékszemlélet fejlődőképes továbbadását jelenti, szóval, példával, tettekkel és tapasztalatok megosztásával. Erre mindenki képessé válhat, ha akar. Gyurka bácsi határozott volt ebben: „Tanulástanítás nélkül nincs Isten Országa… nincs apostolkodás" (Napló IV, 106).

2. Az emberi kapcsolatok kincse

Mindannyian hosszú listát tudnánk mondani arról, hogy kik is hatottak ránk életünk jobbá levési törekvése során. Gyurka bácsi listája is hosszú: Börzsei Márton és Juhász Miklós, Kolakovics és Mindszenty… És talán ott vagyunk a sor végén mi is, akikkel intenzív kapcsolatban volt.

a) Kisközösségi kincsek. – Gyurka bácsi Jézus formai örökségének vallotta a kisközösséget. Így is állt hozzá. Amikor kiszabadulása után újra nekibátorodott, személyi kapcsolataiból ismét kisközösségeket szeretett egybe, bennünket, a Bokor 2. generációját. A kincs ebben az volt, hogy személyes testvéri kapcsolatok jöttek létre, és sokszor barátságok is. Isten Országa kisközösségi építésének szándéka adta a radikális céltudatosságot. „Nincs időm, sem kedvem Bokron kívüli barátságokra" – írja Gyurka bácsi (Önéletírás, 47).

A kisközösségi imák mélysége bepillantást engedett és enged belső küzdelmeinkbe és örömeinkbe. A megszavazott témáról folytatott gondolatcsere ránevelt a fegyelmezett vitakultúrára, mert azt mondtuk, hogy körünkben nem illik összevissza beszélni, különben nem jutunk semmire. Jó példa volt a közösségvezető Gyurka bácsi, aki kivárta a sorát a körben, legfeljebb arcjátéka, fintorai mutatták, hogy milyen nehéz betartania a hozzászólás fegyelmét. Csakis ezzel az önfegyelemmel lehet úgy közösségi életet élnünk, hogy ne vágjunk egymás szavába, hogy ne beszéljünk el egymás mellett, hogy előbbre jussunk az adott témában.

Gyurka bácsit emberhalásszá tette a megtalált jézusi kincs. Amivel tele van az ember feje és szíve, arról nem tud hallgatni, azt közkinccsé kell tennie. Ezt az egészséges emberi hozzáállást gyengítheti a szerénykedés, az alázatosság, ugyanakkor erősítheti is az egymást megajándékozni akarás lelkülete: ami engem boldogít, hátha a másikat is boldogítja majd. Nem beszélve arról, hogy ez Jézus határozott kívánsága az őt követni akaróktól. Biztattuk is egymást erősen erre az apostolkodásra. Egyéni adottságokra hivatkozó („Nem vagyok én ilyenre alkalmas") és a szerénységet erre is kiterjesztő hárítások ellenére vannak kisközösségeink, amelyek megújulási készségük esetén jó folytatói lesznek Jézus formai örökségének.

b) Családi kincsek. – Sajátos a helyzet. Egy szinte nazirnak mondható vándortanító Jézus nyomán, egy cölebsz szerzetes paptanár kincset találásából hogyan születnek normális családok? Ott kezdődik, hogy Jézus is, Bulányi atya is családba született. Küldetésük és egyéni döntésük alapján nem lettek családalapítók. Ha vérségi kötelékük gátolta küldetésüket, keményen helyretették rokoni kapcsolataikat. Gyurka bácsi fiatalon így sóhajtott: „Csak meg ne rontson a testem, vagy a szeretet szüleim iránt" (Önéletírás, 41)! Messze van még ekkor az evangélium Jézusának szeretetfogalmától. Amikor oda eljut, világos lesz számára Jézus életigenlő tanítása. Meg is szenvedi, ebből is adódóan, cölibátusi fogadalmát. Úgy megtalálni egy kincset, hogy azt mások élik meg, nem csekély önfegyelmet feltételez. Erőt abból merít, hogy „valakinek tartania kell a zászlót". Vagyis az a kincse, amelyre és ahogyan rátette az életét, ezt követeli tőle.

Emlékszem Gyurka bácsi anyukája, Gizi néni csendesen, de határozottan kimondott, sokkoló véleményére: „Ha egy pap megnősül, inkább haljon meg." Megindultan gondolok arra, hogy amikor Gyurka bácsi megtudta az én „Pap vagy papa?" tárgyú belső harcomat, akkor mindezek ellenére nem a cölibátus és a papi élet szépségeinek sokszor ismételt kifejtésével reagált, hanem azzal, hogy közösen kerestük, mit akarhat velem a Jóisten. Döntésemet elfogadta, és ügyem római rendezését elősegítette.

Az életigenlő jézusi szemlélet gyümölcseként, a szentháromságos Isten szeretetének földi lenyomataként értelmezte a házasságot és annak kiteljesedését, a családot. Számomra ennek megtapasztalását

jelentette az a sok segítség, biztatás, méltatás, amellyel átlagosnál nagyobb létszámú családunkhoz viszonyult. Egyik gyermekünknek így dedikálta könyvét: „Nagyapai szeretettel, Gyb”. Tény, hogy nincs nép családok nélkül, nincs Isten Országa családok nélkül. Így ír erről: „A Bokor nem célebsz-, hanem házasság hangsúlyú. A hangsúly sohasem jelent kizárólagosságot, csak hangsúlyt” (Örököljük a Földet, 244). Tehát a Bokorban otthont találhatnak a nem házasságban élők, a nem családosok is.

Befejezés

Gyurka bácsi így vall a kincset talált ember küldetéséről: „Ha Isten szeretetre teremtette az embert, akkor a szeretet lehetséges a földön. Akkor a szeretet nem utópia. Akkor aki szeretetet énekel, az elpídiát, reménybeli országot énekel. Az egyetlen érdemes éneket. Amely röviden csak ennyi: Jónak kell lennünk” (Örököljük a Földet, 248).

Király Ignácz

Közös vonások

Gyurka bácsi és Ferenc pápa egyházmegújító törekvéseiben

Bevezetés

Egy születésnapját ünneplőnek talán az a legnagyobb ajándék, ha láthatja, hogy életműve (amit meglátott, s amire rátette az életét) folytatódik, megvalósul. 1998-as interjújában Gyurka bácsi arról álmodott, hogy a hierarchia nem üldözi, és II. János Pál Magyarországon járván meglátogatja, és testvérként kérdezi meg tőle: „Hiszed ezt?” – és eszmét cserélnek a radikális Krisztus-követésről. Ilyennek képzelte a jövő Egyházát, amelyben igazi párbeszéd lehetséges.

Először a Gyurka bácsi által megálmodott egyházképet szeretném röviden felvázolni, majd azt vizsgálnám, hogyan gondolta és próbálta az akkori egyházat erre a képre formálni. A második részben Ferenc pápa egyházképét és hangsúlytevéseit vázolom fel, kiemelve a közös vonásokat. Szűkebb értelemben mindkét esetben a katolikus Egyházról lesz szó, de valójában a Krisztus-követők szélesebb közösségére irányulnak gondolataink.

A) Gyurka bácsi

1. Személye

Leszögezhetjük, hogy piarista szerzetesként a katolikus Egyház elkötelezett papja volt. Egész életében harcolt az általa meglátott jézusi igazságokért, de mindig meg akart maradni az Egyházon belül, és ezt a törekvését haláláig megőrizte, a piarista rendházban halt meg, rendtársai között. A szovjet megszállást követően Kolakovics páter biztatására, hivatalos egyházi támogatással kezdte meg a kisközösségek szervezését, belátva, hogy ez a jövő, a megmaradás útja. Ezt a pártállam életfogytiglani börtönnel jutalmazta. Kiszabadulása után az evangéliumok, s elsősorban a Jézus ajkára adott mondatok alapos analízise nyomán próbálta megfogalmazni az egyházról azt, amit Jézustól szándékoltnak gondolt; *Keressétek az Isten országát!* című, ötkötetes munkája befejező részében találjuk meg ezt.

2. Időbeli Isten Országa

Gyurka bácsi a *Szentháromság mint szeretetközösség* életéből indul ki. Nagyon leegyszerűsítve: A Szentháromság, az Isten országa *időtlen* közösségének az élete – *a szeretet*. A Fiún keresztül kapcsolatba lép az idővel, a teremtménnyel, és létrehoz egy időbeli, szeretet vonatkozású egységet-közösséget. A Szentháromságnak ez az időbeli földi mása (lenyomata) az Ország, amelyet a Fiú fel akart építeni a világ színterén – bennünk. Ez a gyülekezet/ország az, amelyet Péterre épített (Péter biztosítja a közösségek egységének szervezési-szervezeti feltételét). Ennek az országnak alapvetően az a dolga, hogy viszontszeresse Jézust, de ez éppen abban áll, hogy továbbvigye a Föld határáig azt, amit Jézus elsődlegesen Péterrel és a Tizenkettővel kezdett: az időtlen szeretet átplántálását az időbe. Jézus a Lélek erejében egyetlen aktussal zárja be az időtlen és az időbeli Ország szeretetkörét: Isten nem kíván semmi mást a maga számára az embertől, csak emberszeretetet. Istent szeretni és embert szeretni nem két magatartás, hanem csupán egyetlen „érem” két oldala. „Hol van ez az 'Isten népe', amelyet e könyv lapjain emlegetsz? A Holdban?” – kérdezték egy ízben tőle. Ezt válaszolta: „Könyvem nem tényleges teljesítményeinkről, hanem Jézus felénk irányuló elvárásairól akar képet rajzolni.” Ugyanez a helyzet, amikor könyve „Pétert” emleget. Nem a pápák tényleges történelmi szerepét összesíti, hanem arról a szerepről szól, amelyet a Messiás koncepciója kölcsönöz „Péternek”.

3. Hibák, amelyek félrevitték Jézus szándékát (konstantini fordulat)

a) A magatartásbeli azonosság zárójelbe kerül: A konstantini fordulat mindmáig alapvetően meghatározza a keresztény tudatot, és ez a mai napig is távolabbi alapja a Messiás és a mi mai tudatunk közti feszültségnek. Útja volt a keresztény tudatnak Konstantinig, de itt valami új kezdődött. A jézusi „dikaioszüné” („Istennek-tetszés”) elindul az Imperium Romanum jusztíciája (igazságosság, tisztesség, jogszerűség) felé; a „dikaioszüné”-től különvált „agapé” (szeretet) pedig hovatovább egész tartalmával elindul a normatúlteljesítésnek minősülés irányában. Továbbá a keresztény számára egyértelműen lehetségessé és megengedetté vált a fizikai erőalkalmazás: Istennek tetszően vágni lehetett a pogányokat, az eretnekeket ... és keresztényeket is. Egész népeket lehetett szerezni uralkodók révén és hadseregek kiirtása útján – „Jézus számára”. Létrejött a Trón és az Oltár szövetsége, ahogyan megvolt az idők kezdetétől vagy a kultúrák létrejöttétől kezdve mindenkoron. Megszűnik alapelvárás lenni a Jézussal való magatartásbeli azonosság, az általa hozott szeretetteszmény (adás, szolgálat, szelídség) megélése. A keresztény ember immár lehet uralkodó, vagyont halmozó és fegyverforgató.

b) A Péter-tiszt abszolutizálása: Jézus megjövendöli Péter három-

szoros tagadását, és hozzáteszi: „valamikor megtérve erősítsd meg testvéreidet". Aztán háromszor megkérdezi, szereti-e őt. Az emberi gyengeség tudata és a feltétlen szeretet adja az alapfeltételét a jézusi válaszban említett legeltetésnek („legeltesd juhaimat"). Nyoma sincs viszont az Újszövetségben annak, hogy szikla voltára hivatkozva a helyes látás és magatartás megfellebbezhetetlen birtokosának vallotta volna magát (többen kérdőre vonják). Az I. Vatikáni Zsinat megállapításaiban tetőpontig ért egy, a negyedik században és Ágoston hatására is elindult szemlélet és gyakorlat, amelyről maga VI. Pál pápa vallotta: „Teljesen tudatában vagyunk annak, hogy a pápa jelenti a legnagyobb akadályt az ökumenizmus útján" (1967).

c) A prófétai szerepkör összezsugorodása: A Cézárral kötött alkunak volt egy olyan mellékkövetkezménye, amely biztosította az alku folytán kialakult tudat stabilitását: Elhalt vagy legalábbis összezsugorodott az Isten Országában mérhetetlen fontosságú, és éppen ezért az Ószövetségben nagyon is virágzó prófétai küldetés. Az Ószövetségben is kettéfűrészelték a prófétát, de csak a testét. A sírját legalább díszítették; ő kettéfűrészelve is valahogy a Szövetséghez tartozott. Az Újszövetségen viszont úrrá lett a Cézár tekintélye. Nemcsak a testét fűrészelték ketté a prófétának, hanem a lelkét is. Az engedelmesség erényének mindenekfelettivé tevésével eretnekké vagy elnémítottá lett az is, aki csak próféta akart lenni. Ahhoz, hogy ténylegesen túljussunk a konstantini fordulat teremtette korszakon, alapvetően szükséges a prófétaság rehabilitálása.

d) A vezetésért felelős papi nép és a vezetésből kizárt nép megosztottsága (szakadék): A pap a mai közgondolkodásban: nőtlen férfi (ez diszkriminatív és kontraszelektív), a teológia a szakmája, a papság a munkaviszonya, felülről behelyezett vezető (függő viszony), így nincs megfelelő rétegződés az egyházban: elsősorban a pap az evangélium hirdetője.

e) A szerető Atya helyett mindenható Uralkodó. Isten nem uralkodik (ezt csak Ágoston találta ki). Isten nem ismer semmilyen „-archiát" (uralkodást) – hierarchiát sem! Inkább a „pándúlia", a mindenkit szolgálni akarás jellemzi. „Él és szeret."

4. Strukturális tisztázás: elsősorban az „Egyházrend" dolgozat alapján

a) Egyházjog helyett egyházrend. Ennek a szeretetrendnek feltétlen elemei:

– *jézusi: a* Szentháromságból való;

– *szeretet:* negatíve: kiváltságra nem törekvés, nincs kiközösítés, valós tekintély kell, minden embernek biztosítani akarjuk, amit a magunk számára emberi igénynek tartunk (szolgálat >< uralkodás, adás >< vevés, békességteremtés >< erőalkalmazás);

– *közösségi:* kifejezett cél az emberiség egyesítése a szeretetben (közösségvállalás a közösségekkel, Péter-utóddal, Istennel);

– *autonóm* (pluralitás igénye, „Szeress, és tégy, amit akarsz!"). Alternatív egyházrendek, szakadások alakultak ki, pedig Jézus egyházának identitásához elegek a feltétlen feltételek. Többet kívánni meg bármely közösségtől, ez ellentétben áll a jézusival.

b) A pap fogalmának tisztázása: Senki sem pap (Jézus nem beszél tanítványaival kapcsolatban papokról) – mindenki pap (hivatásunk mindnyájunknak ugyanaz).

c) Kisközösség modellű egyházrend: 10-12 fős kisközösségekből és azok vezetőiből piramisszerűen felépülő modell. (Álma szerint a Katolikus Egyházban 9 egymásra épülő szinten, világméretekben megvalósítható lenne.) A legalsó szintet leszámítva általában két kisközösségben élve: felvevő és tápláló közösség (az utóbbi kivéve a felső szinteken), mindezt a család, munkaviszony és „barátkozás" harmóniájában. Ez akár hivatal nélkül is funkcionál, csak közösségi kassza kell (nincs hivatalnokeltartás). Biztosítja az állandó zsinatban élést. Rátermettek gazdagon tagolt szolgáló rétege tevékenykedik (akik választással kerülnek a közösség élére, és felhatalmazást kaphatnak a szentségkiszolgáltatásra is). Így nem manipulálható, biztosítja a személyes kibontakozást.

5. Gyakorlati megvalósítás Gyurka bácsi életében és a Bokorban

– A kisközösségi modell megvalósítása kicsiben, fontos a szellemi töltekezés („4-5 magyar összehajol");

– apostolkodási (közösségépítési) hangsúly tudatosulása és próbálkozás;

– pap és nem-pap közötti különbség minimalizálása;

– magatartásbeli azonosság megélése Jézussal (az adás terén: rászorulók támogatása itthon és Harmadik Világban; az erőszakmentesség terén: katonaságmegtagadás, taszári békemenet a NATO-ba belépés ellen; az élet tisztelete: a halálbüntetés elleni kiállás, nagycsaládos életpélda; üldöztetés vállalása);

– az orthodoxiával szemben az orthopraxis kiemelése, szabad gondolkodás, lelkiismeret „saját zsebben", csak „közös nevező"! Álmom az Egyházról (interjú, 1998): „Az uralkodó, gazdag, fegyvert használó Jézus-tanítvány ellentmondás! ... A misztériumokról tanúságot tenni üres és értelmetlen, ha mindezek nem a jézusi magatartás lételméleti hordozóiként jelennek meg a világ szemében!";

– átrendeződéssel (nem önkényesen akarja az átalakulást, nem hágja át a jelenlegi egyházrendet, tehát azonosul az egyházfegyelemmel, de gondolkodva azon, hogy milyenre kellene cserélni a jelenlegi egyházrendet). Elgondolása szerint a megvalósításhoz nem kell engedetlenné válni az egyházban! Ez egyúttal lehetővé teszi a keresztény egységet!

6. Mit várt Gyurka bácsi a pápától?

– „Péter" (azaz a pápa) primátusának értelme *csak az evangélium primátusának a szolgálatában* állhat. Van Jézustól akart Péter-tiszt, és ennek a tisztségnek a feladata éppen az, hogy *a szeretet erejében szolgálja az összes keresztények látható egységét.* Ez a szolgálat nyilvánvalóan kizár mindenféle önkényt és uralkodást. Mivel a pápa a testvérek szolgája, az a feladata, hogy a testvérekkel együtt segítsen megszülni az evangéliumnak a változó korokat és helyzeteket figyelembe vevő olyan újraértelmezését és újrafogalmazását, amelyet magukévá tudnak tenni azok a „presbitertársak" (1Pét 5,1), akik hozzá hasonlóan bírják Isten népe különböző kisebb és nagyobb egységeinek a bizalmát. „Péter" akkor tudja hordozni a jézusi szándékokat, ha érti az evangéliumi szolgálat két alapve-

tő következményét is: a) ha gyakorolja a mindenkinek mindent adást anyagiakban, szellemiekben, megbecsülésben egyaránt; b) s ha jellemzi az ellenséget nem ismerés, a mindenkit, a vele szemben ellenségeskedőket is átölelni akaró szeretet. „Péternek” tehát *szolgálnia, adnia kell, s békességre törekvőnek kell lennie, és hordoznia kell az ezekkel együtt járó kicsiséget, szegénységet és üldözöttséget.* Az egész keresztény világ Róma püspöke felé néz, s tőle várja, hogy eljusson a jézusi szándékok magasára.

– „Péternek” *belülről kell értenie* azt *a történelmi múltat*, amely azzá formálta Isten népét, ami; és tudnia kell, hogy ez a múlt olyan előfeltevéseket teremt a rábízott nép tudatában, amelyeket nem vehet hallatlanra. „Péternek” értenie kell, hogy Isten népének teljesítőképessége eltéphetetlen kapcsolatban van az idáig olyanná-amilyenné formálódott emberi tudatával, és hogy csak olyan utakon vezetheti e népet, amelyeken az járni tud.

B) Ferenc pápa

1. Személye

Meghatározó, hogy Argentínából jön. Népszerűsége egyre nagyobb a haladó hívők és a még nem hívők körében, miközben az egyházon belüli konzervatívok modernizmussal, sőt eretnekséggel vádolják (támadói egyúttal a Zsinatot is támadják). Sokan azt várták megválasztásától, hogy a II. Vatikáni Zsinat reformjait a maguk teljességében valósítsa meg, elsősorban a Kúria területén, változtasson a római centralizmuson, mindezt az előző két pápa alatt eltitkolt és botrányos tények terhe alatt. 2015-ben, a családszinódus után 13 tiltakozó bíboros levelére válaszul 300 teológus írt támogató levelet Brazíliából, egy nagy nemzetközi teológiai kongresszusról: „Inkább szeretettel, mint kánonjoggal kormányozza az egyházat; ahol a hatalom áll az előtérben, ott eltűnik a szeretet, és kialszik az irgalmasság. A katolikus egyház ma a Harmadik Világ egyháza” – mivel a híveknek csak 25%-a európai. Egyesek „marxista pápának” titulálják, a migránskérdésben képviselt álláspontja idehaza és máshol is megosztja az embereket. Éles kijelentései sokszor megütközést keltenek. De nézzük meg, hogy mi az az eszmény, amely minden szava és tette mögül felsejlik.

2. Egyházképének forrásai

– *A II. Vatikáni Zsinat*: A katolikus egyház tudatosan vállalkozott önmaga megújítására, több mint ötven éve néz szembe ezzel a kihívással, és azzal, hogy lassan halad előre az úton. A II. Vatikáni Zsinat „az Egyház zsinata volt az Egyházról”. Az Egyház Isten népe: a Zsinat előbb a megkereszteltek azonos küldetéséről beszél, közös részesedésükről Krisztus papságából. Amikor az egyház az önmaga megújítására irányuló törekvéseket, a közösség, a kollegialitás, az ökumené, a vallásközi párbeszéd, az inkulturáció, az új evangelizáció fontosságát hangsúlyozza, VI. Pál pápa gondolataihoz nyúl vissza. Ferenc pápa *Evangelii gaudium*ában rátalálunk a *Populorum progressio*, a népek fejlődéséről szóló enciklika, illetve az *Evangelii nuntiandi*, az evangelizációról szóló apostoli buzdítás gondolataira. VI. Pál megfogalmazza az egyház önértelmezését: nem statikusan felemelt, tüntető jel, hanem dinamikus, párbeszédes valóság. Az 1985-ös rendkívüli szinóduson (ahol a zsinati egyháztant foglalták össze) Ferenc pápának rendkívüli szerepe volt abban, hogy megvalósuljon VI. Pálnak az a gondolata, hogy az egyház – kilépve intézményes keretei közül – váljon üzenetté. VI. Pál pápaságától kezdve az egyház tudatára ébredt annak, hogy a valóság nemcsak egy kezelendő probléma, hanem olyan élettér is, ahol a megtestesülésnek újra és újra le kell játszódnia. Az egyház minden korban újjászületik: ez veszélyekkel jár, de – ahogyan Ferenc pápa fogalmaz egyik kedves hasonlatában – ha az egyház nem lép ki, akkor nem éri ugyan baleset, viszont megöregszik és megbetegszik.

– *Romano Guardinit* mesterének tekinti (disszertációt kezdett róla), világnézet-vízióját a magáénak vallja: a kereszténység maga Jézus Krisztus, Jézus miatt cselekszünk, és feléje megyünk. A világot a keresztények menthetik meg, ha igazán hiteles keresztények, ha Krisztus él bennük.

– Az egyházról való gondolkodásában meghatározó *Walter Kasper* szerepe is, aki a „*Kommunió-egyháztan*” megfogalmazója a „communio”, azaz a *szeretetközösség eszméjével* (őt kérte fel az elvált újraházasodottakról szóló téma vezetésére a családszinóduson). A communio *kommunikáció*t is jelent: az *Egyházon belül, keresztényekkel, a nagy vallásokkal, nem hívőkkel, a modern világgal.* Különbséget kell tenni a Tradíció és a hagyományok között! Ferenc pápa a „kommunió-egyháztannak” a konkrét formáját fogalmazza meg: Az Egyház Isten vándorló népe, Isten nagy családja, amely nyitott a párbeszédre, nyitott mindenki felé, mindenkinek hirdeti az üdvösség örömhírét, Isten irgalmas szeretetét. Ehhez az egyházi közösségnek, minden egyes személynek meg kell térnie, ki kell lépnie zárt világából, és elmennie a végső határokig, a szegények oldalán állni, az igazság hirdetése mellett a társadalmi igazságosságért és felszabadításért is küzdeni. (A megválasztása utáni első Úrangyala után Kasper *Irgalmasság* című könyvéből idézett.)

– Ferenc pápa egyházképét *szinodális (szün-hodosz = közös út)* egyházképnek is nevezhetjük: együtt haladó, elkísérő egyház. A befogadó, megértő és irgalmat közvetítő egyházról és az irgalom Istenéről beszél: az egyház Jézusa és az evangélium Jézusa feszültségben áll. Jézus közösséget alapított, amely intézményesült. Hatalmas érték, de megmerevedett, betokosodott.

– *Az 1964-es „Katakomba-szerződés”* Ferenc pápa szemléletének egyik fontos forrása, a szegénységben elkötelezett egyház jelentős dokumentuma, amelyhez ő maga is csatlakozott. Annak idején 40 püspök a római Domitilla katakombában összegyűlve, az oltáron aláírt egy 13 pontból álló dokumentumot, amelyben önként kötelezték magukat, és tettek fogadalmat arra, hogy a zsinat befejezése után, hazájukba visszatérve az *evangélium és az ősegyház szellemiségé*nek megfelelően élnek, és látják el püspöki szolgálatukat. Vállalták, hogy osztoznak a híveik többségét kitevő szegények sorsában, például a lakás, az étkezés, az öltözködés és a tömegközlekedési eszközök igénybevétele tekintetében. A püspöki „hivatal” jelvényeit sem drága fémekből, hanem olcsó anyagokból készíttetik; elutasítják a hatalmat kifejező hagyományos megszólításokat, lemondanak mindenféle vagyonról. Nagy súlyt fektetnek a társadalmi igazságosság megvalósulásának elősegítésére nemzeti és nemzetközi területen egyaránt. Nagyobb szerepet juttatnak az egyszerű híveknek (laikusoknak), fontosnak tartják a püspökök kollegialitását és a nyi-

tottságot minden egyháztag és a másvallásúak felé egyaránt.

3. Egyházmegújítási lépései

– *Az eddigi kevert istenkép helyett Isten legalapvetőbb tulajdonságának, az irgalmasságnak hirdetése;* beszédeiben szinte minden erre vezethető vissza. Megválasztása után hamarosan meghirdette az Irgalmasság Rendkívüli Szentévét.

– *A szegényeket szolgáló szegény egyház az álma!* Elsődleges teológiai kategóriája a szegényekkel törődés! Kiállás a hajléktalanok, menekültek, a társadalom peremén élők mellett. Gyakorlatilag rehabilitálja a felszabadítás teológiáját (nem az erőszakét!): nagy lépés Romero vértanú érsek (!) szentté avatása. „Ahhoz, hogy az egyház a világ sebeit begyógyítsa, a teológiának egyfajta 'tábori kórházzá' kell lennie, ahol az irgalmasság nemcsak lelkipásztori magatartás, hanem az evangélium lényege." Egyszerű szerzetesként él, a pápai lakosztály üres! Óriási üzenet! – Tanúságtétel a szegénység szellemében. Nem nyomorúság, hanem a boldogság lelkülete: „Mindenki tartson lelkiismeret-vizsgálatot: Hogyan állok a szegénységgel?" – „Amit a szegénynek adsz, nem a magadéból adod, csak azt adod vissza, ami az övé" (Ambrus). – „Az élet értékes kincs, de csak akkor fedezzük fel, ha odaajándékozzuk másoknak." – Friss példa: Karácsonyra a Szent Péter téren orvosi rendelőt nyit a hajléktalanoknak, a már meglévő hajléktalanszálló és tisztálkodási hely mellé.

– *Emberiség léptékű osztozás* (már VI. Pál is). „Azt birtoklom ténylegesen, amit oda tudok adni." *Mindenkinek feladata a strukturális igazságtalanság elleni küzdelem* (nemcsak a politikusoké és a vezetőké! bogotai beszéd). Nemet mond a kirekesztő gazdagságra, a közömbösség globalizációjára, a pénz bálványozására, a túlzott fogyasztásra, a konzumizmusra.

– *A migránskérdés* is a szociális tanítás keretébe állítandó: *elsősorban a gyökereket kell gyógyítani* (a háborús konfliktusok okait, az igazságtalanságot kell felszámolni, a szegény népek fejlődését kell elősegíteni, küzdeni kell a környezetszennyezés ellen). 2018. január 1-jére, a béke világnapjára írt üzenetének címe: *„A migránsok és a menekültek: békét kereső nők és férfiak."* Azt mondja: Irgalmas lélekkel fogadjuk be mindazokat, akik a háborúk vagy az éhség elől menekülnek, vagy azért kényszerülnek elhagyni otthonaikat, mert ott megkülönböztetés, üldöztetés, szegénység és környezeti pusztítás az osztályrészük. [...] A bölcsesség erényével az országokat irányító személyek képesek irányítani e befogadást, a segélyezést, a védelmet, az integrációt „az igazságosan értelmezett közjó keretei között, hogy lehetővé tegyék e beilleszkedést" (vö. XXIII. János, *Pacem in terris*, 57). E személyeknek fontos felelősségük van a saját közösségeik felé, amelyek számára az igazságos jogokat és a harmonikus fejlődést biztosítaniuk kell, hogy ne legyenek olyanok, mint a balga építő.

2018. január 14-re, a Migránsok és Menekültek Világnapjára ezt írta:

„Az Átfogó Emberi Fejlődés Előmozdításának Dikasztériumán belül egy különleges tagozatot (Migránsokkal és Menekültekkel Foglalkozó Osztály) akartam létrehozni, amely kifejezésre juttatja az Egyház gondoskodását a migránsok, a kitelepítettek, a menekültek és az emberkereskedelem áldozatai iránt. Minden idegen, aki az ajtónkon kopogtat, alkalom a Jézus Krisztussal való találkozásra, aki azonosul minden kor befogadott vagy elutasított jövevényeivel (vö. Mt 25,35.43)." Ez a Tagozat dolgozott ki cselekvési pontokat az ENSZ migrációs csomagjához. Erről jelentette ki három hete: „Az ENSZ globális migrációs csomagja olyan eszköz, amely révén felelősséggel, szolidaritással és könyörülettel lehet segíteni azokat, aki elhagyják hazájukat." Hangsúlyozta, hogy az elfogadott nemzetközi paktum a „biztonságos, rendezett és szabályozott" migrációért jött létre, és viszonyítási pont kíván lenni az egész nemzetközi közösség számára. [...] „Nem vállalható az a politikai kommunikáció, amely a migránsokat teszi felelőssé minden rosszért, és megfosztja a szegényeket a reménytől" – olvasható az *idei* Béke-világnapi, néhány napja megjelent üzenetében.

– *Az élet feltétlen tisztelete:* Szemléletét hűen tükrözi a következő mondat: „Ahelyett, hogy megoldanánk a szegények problémáját, és egy másfajta világban kezdenénk gondolkodni, vannak, akik csak a születési arányszám csökkentését tudják javasolni. A növekvő népesség teljes egészében összeegyeztethető az átfogó és szolidáris fejlődéssel." – Határozottan fellép az abortusz ellen. – Nagy jelentőségű, hogy döntött a Katolikus Egyház Katekizmusa 2267. pontjának új megfogalmazásáról: „...az Egyház az evangélium fényénél tanítja, hogy a halálbüntetés megengedhetetlen, mert vét a személy sérthetetlensége és méltósága ellen, és eltökélten küzd annak eltörléséért az egész világon."

– *Erőszakmentesség:* 2017. január 1-re, a Béke Világnapjára megfogalmazott üzenetében így fogalmaz: *„A békét szolgáló cselekvés stílusa az erőszakmentesség."* Ilyen gondolatokat fogalmaz meg: Az erőszak révén nem tudunk gondoskodni darabokra esett világunkról. Ha az erőszakra erőszakkal válaszolunk, az a legjobb esetben is kényszerű elvándorláshoz és rengeteg szenvedéshez vezet, mivel az anyagi erőforrásokat óriási mennyiségben katonai célokra fordítják, elvonván ezeket a fiatalok, a nehézségekkel küzdő családok, az idősek, a betegek mindennapos szükségleteitől, vagyis a föld lakosságának java részétől. A legrosszabb esetben azonban az erőszak sokak vagy akár mindenki halálához vezethet fizikai és szellemi értelemben...

Jézus felvázolta számunkra az erőszakmentesség útját, amelyen ő végighaladt egészen a keresztfáig. Ha Jézus valódi tanítványai akarunk lenni ma, akkor ez azt is jelenti, hogy csatlakozunk az erőszakmentességre történő felszólításához. Az erőszakmentesség a keresztények számára nem csupán taktikus viselkedés, hanem a személy létezésmódja, annak az embernek a magatartása, aki annyira meg van győződve Isten szeretetéről és hatalmá-

ról, hogy nem fél szembeszegülni a rosszal pusztán a szeretet és az igazság fegyverével. Az ellenségszeretet a 'keresztény forradalom' lényegét alkotja. *A 'Szeressétek ellenségeiteket!'* (vö. Lk 6,27) *evangéliumi felszólítást méltán nevezhetjük a „keresztény erőszakmentesség Magna Chartájának”*: a lényege „nem abban áll, hogy megadjuk magunkat a gonosznak, hanem abban, hogy a rosszra jóval válaszolunk (vö. Róm 12,17-21), megtörve ezáltal az igazságtalanság láncolatát”. Határozottan kijelenti: „Egyik vallás sem áll a terrorizmus mellett.” Az erőszak Isten nevének meggyalázását jelenti. Soha ne fáradjunk bele, hogy elismételjük: „Isten neve soha nem igazolhatja az erőszakot.”

Békeaktivisták korábban sürgették Ferenc pápát, hogy dobja sutba az egyház „igazságos háború” doktrínáját. Azt kérték, hogy dolgozzon ki egy enciklikát az aktív erőszakmentesség jegyében. A pápai üzenetet sajtótájékoztatón ismertető *Peter Turkson* bíboros azt mondta, nem zárja ki egy új enciklika vagy egy különleges bíborosi tanácskozás lehetőségét a témában, mert *az igazságos háború elmélete többé nem állja meg a helyét a világban.*

– *Missziós hangsúlytevés:* Az Egyház evangelizáló közösség, „kilépő egyház” legyen – mondja –, amely kezdeményez, bevon, kísér, gyümölcsöt hoz, felajánlja az irgalmasságot. Egyetemes hívást fogalmazzon meg minden ember felé. Jellemző, hogy még a kúriai reformnak is kiemelt célja, hogy az evangélium hirdetése és a missziós szellem mint távlat jellemezze az egész Kúria tevékenységét.

4. Strukturális változtatás

a) A katolikus egyházon belül

– *A pápaság megtéréséről beszél, a Kúria reformjáról* (a Zsinat óta esedékes, de az első 50 év alatt kevés dolog történt). A Kúria a Vatikán érdekeit figyeli és szolgálja, ezek nagyrészt világi érdekek, elhanyagolja a bennünket övező világot. Mindent elkövetek – mondja –, hogy megváltoztassam; „az udvar a pápaság leprája”. Nemzetközibbé és emberközelibbé akarja tenni, csökkenti a létszámot, a bizottságokat, 9 bíborosból álló bizottságot hozott létre, amely nemrég adta le a még hátralevő megújítás tervét. A püspöki konferenciák számára konkrét jogkörök megadására sürget, üdvös decentralizációt emleget.

– *A közösségi egyház felé alakulás.* A plébániákat közösségek közösségének szeretné látni. Hangsúlyozza: a papi hatalom valójában feladat, nem méltóság, nem hatalom; Isten egész népe hirdeti az evangéliumot; *az evangelizálás aktív szereplőivé kell nevelni mindenkit.*

– *Békességteremtés és párbeszéd.* A pápa szájából talán furcsának hangzik, de jó hallani: „Valahányszor meghallgatom a velem egyet nem értőket, az mindig jót tesz nekem, mindig ad valamit.” „Hogyan juthatnánk egységre másokkal, ha nem vagyunk képesek önmagunkon belül, mint katolikusok, egységben lenni?” (De ez nem uniformizálást jelent!).

– *A helyes dogmafejlődés mellett foglal állást* (a *Spadaro* jezsuita atyával készült interjúban). Aquinói Szent Tamás tanítását mindig megkülönbözteti a késői tomizmus (skolasztika) merev képviselőitől, akik elvetik a történetiséget, a fejlődést. *Ladaria* jezsuita bíboros, a Hittani Kongregáció prefektusa jelenti ki egy helyen: „A dogmák fejlődése tény, és katolikus részről nincs kétség ennek legitimitása felől.”

– A *hitigazságoknak is van hierarchiájuk*, mondja a pápa; az első: Isten üdvözítő szeretetének szépsége Krisztusban.

– Az *erkölcs terén is van hierarchia;* az etika figyelmét az erkölcsi alanyra, a személyre irányítja, a szeretet és irgalom primátusára. (Az evangélium egyik legszebb mondata Ferenc pápa szerint: „Én sem ítéllek el!”). Ez látszik például az elvált újraházasodottaknak lelkipásztori döntés alapján történő szentségekhez járulásának engedélyezésében. Egyértelmű a lelkiismeret szerepének felértékelése.

b) Kiengesztelődés a közösségek között

– *A keresztények egységének szolgálata.* Igazi párbeszéd: 2016. október 31-én a svédországi Lundban a pápa és a Lutheránus Világszövetség vezetői közösen emlékeztek a reformációra. Ekkor mondta: „Nem nyugodhatunk bele a megosztottságba, el kell ismernünk, hogy hibáztunk, és bocsánatot kell kérnünk.” Nem a történtek megvalósíthatatlan kijavítására törekszünk, hanem arra, hogy „másképpen fogalmazzuk meg azt, ami történt”. Ennek a gondolkodásmódnak egyik konkretizálása a vegyes házasságban élők áldozásának bizonyos feltételek melletti engedélyezése.

– *A vallások közötti párbeszéd:* februárban az Arab Emirátusokba látogat, az „Emberi testvériesség” elnevezésű vallásközi találkozóra, a béke futáraként. Határozottan kijelentette: „Az igazi iszlám és a Korán megfelelő magyarázata ellenkezik minden erőszakkal.”

Befejezés

1. Közös vonások mindkettőjükben:

– Gondolati kiindulásuk a csak szerető, irgalmas Isten képe. A II. Vatikáni zsinat is fontos (Gyurka bácsi számára is reménység volt, a KIO-ban is többször idézi).

– A Jézussal való magatartásbeli azonosság újra alapeszmény.

– A közösségépítés és az apostolkodás fontossága.

– Evangéliumi mintájú primátus felé törekvés (párbeszéd és közös nevező keresése, egység szolgálata).

– Egyetemes szemlélet osztozásban, küldetésben, felelősségvállalásban.

– Radikalitás mindkét értelemben: egyrészt vissza a jézusihoz (radikálisan biblikus és Jézusra figyelő emberek), másrészt erős (felrázó) hangsúlyok a tanításban, elkötelezett és a jézusi eszményekhez felzárkózni akaró élet.

2. Mire indíthat bennünket szavuk és példájuk?

a) *Az egység keresésére:* Az Isten Országa építése közben tartsuk szem előtt, hogy a Jézust követők egyetemes közösségének egységére is figyelnünk kell!

b) *Radikalitásra:* Igyekezzünk legjobb szándékunk és lelkiismeretünk szerint Jézussal létegységben, az általa elénk tárt, életet is odaadni tudó szeretetteszményből semmit le nem alkudva, azt minden erőnkkel megélni és továbbadni!

c) *Türelemre:* Tudjunk türelmesek lenni, ha úgy érezzük, hogy „nagyon lassan halad a szekér”!

Dr. Vik János, a Babes-Bolyai Egyetem tanára egy alkalommal azzal a felhívással zárta előadását, hogy mindenki minden reggel tegye fel a „pápaszemét”, és Ferenc pápa szemével nézzen az aznapra, akkor megtalálja az irgalmasság aznapi tennivalóit, és ezáltal a maga kevesével építi az Isten Országát. – Ezt mi is megpróbálhatjuk!

Csiky Lajos

Hivatás és feladat – Bulányi György nőképe

Egy szövegelemző munkához először is olvasni kell: kitartóan és figyelemmel. A kezdeti ötletből kiindulva meglátni a szövegen, szövegeken belüli összefüggéseket, a tágabb kontextust, egymás mellé helyezni a darabokat, amelyek egésszé vagy legalábbis továbbgondolásra alkalmas, értelmezhető mozaikká állnak össze.

A kutatómunkához legalábbis eddig így álltam hozzá. Tény, hogy sosem kellett olyan szerzővel foglalkoznom, akihez személyes szálak és emlékek fűznek, mint Gyurka bácsihoz. A szövegelemzés így már egészen más dimenzióba került – mivel azonban úgy gondolom, hogy az életmű feltétlenül alkalmas a további vizsgálatra, igyekeztem a személyes emlékeket háttérbe szorítani, és a publikált, írott szövegekre koncentráltam. Előadásom főbb csomópontjai az anyakapcsolat, a cölibátus, a nők feladata és a férfi-nő viszony a Bulányi-életmű tükrében.

Bulányi György 1919. január 9-én született, ***a húszas-harmincas évek*** Horthy-rendszerében cseperedett fiatal felnőtté. De mit is jelentett nőnek lenni ebben az időben? A magyar nők Bulányi születési évének tavaszán kaptak választójogot, több évtizede zajló viták után. A Tanácsköztársaság bukását követően, 1919 őszén megszorításokat vezettek be, például azt a csak nőkre vonatkozó kitételt, hogy írni-olvasni kellett tudniuk – majd a húszas években tovább szigorodott a női cenzus.

Ezekben az években a nőkérdés egyik fontos problémája volt, hogy dolgozzon-e a nő – legyen-e, lehet-e nyilvános, házon kívüli munkahelye. A házon kívüli és házon belüli munkavégzés persze csak bizonyos társadalmi és jövedelmi szinteken élők számára volt szabad választás kérdése, hiszen a kispolgári asszonynak a háztartást biztosan el kellett látnia, s ha emellett még fizetett munkát is kellett végeznie, azt csak a két műszak összehangolásával tudta megtenni.

A konzervatív politikai és kultúrpolitikai fordulat hatására a választójog szűkítése mellett a nők továbbtanulási joga is erősen korlátozódott. 1919-ben a budapesti egyetem orvosi kara a nők felvételének korlátozását rendelte el, és évekig nem, vagy csak nagyon kis számban vettek fel nőt az orvosi egyetemre. Ugyanakkor egyre több felsőfokú végzettséggel rendelkező nő jelent meg a munkaerőpiacon, mégpedig azokban a szakmákban, amelyek még nyitva álltak a nők előtt. A pedagóguspályán például – elsősorban az elemi iskolai tanító és a polgári iskolai tanár munkakörben – mind több és több nőt alkalmaztak. A diplomás nők nagy számban történő foglalkoztatottsága nem járt együtt a gazdasági téren való emancipációval, s a korszakban folyamatosan vesztett értékéből azoknak az értelmiségi, közalkalmazotti foglalkozásoknak a társadalmi megítélése és anyagi megbecsültsége, ahova nők immár nagyobb arányban áramlottak be.

A két világháború közti korszak másik jellegzetessége, hogy megnőtt a nők szerepe és aktivitása az otthon falain kívül. A háború alatt több szót kívántak gyermekeik és férjük védelmében, jelentősebbé vált közéleti aktivitásuk, s a férfi munkaerő hiánya miatt nagyobb részben vállaltak munkát is. A feminista mozgalom mellett létezett a konzervatív nőmozgalom is, amely jogegyenlőséget kívánt, és nem volt antifeminista, de a feminizmust mégis egyfajta nemkívánatos férfiasodásnak tekintette.

Ezekben a társadalmi keretekben élt tehát a növekvő Bulányi család. A nemrégiben közreadott *Önéletírás*ból és a Szakolczay Lajos-féle interjúkötetből *(Páter Bulányi)* sokat megtudhatunk arról, milyenek voltak ***az otthoni mindennapok*** a húszas-harmincas években. A Bulányi család feje, ura és parancsolója a családapa volt. Az apához számos jó élmény és emlék fűződött: focizások, kirándulások, karácsonyi társasjátékok. Az is egyértelmű volt azonban, hogy ennek az apának, szigorú házi szabályainak senki, sem a hét gyermek, sem az anya nem mondhatott ellent. Az *Önéletírás*ból való a következő, megrendítő rész az apai büntetésről és az apa-anya kapcsolatról: „Anyám nekem nem is volt? Ő nem szólhatott bele? Nem. Amikor a durrok, a pofonok történtek, az volt a legjobb, ha kiment nővéremmel a szobából, mert ha apám látta anyám arcát, nővérem ijedelmét, még többet kaptam. Azt gondolta, hogy fiút így kell nevelni. (...) Nálam nem lett baj belőle, az öcséimnél már igen."

Stück Gizelláról, ***az édesanyjáról*** Bulányi mindig a legnagyobb odaadás és megértő szeretet hangján szól az *Önéletírás*ban. Anyám, anyukám, édesanyám. Az anya volt az, aki gyermekeit maga köré gyűjtő kotlósként összetartotta a családot, nevelte a két, majd az apa megtérése után sorban érkező további öt gyermeket. Az anya büszke és boldog volt, amikor legidősebb fia iskolai sikereket ért el, és amikor úgy döntött, pap lesz. Az *Önéletírás*ban gyakran előkerül az alakja: a növíciuskori világtól-eltávolodás és a börtönévek kivételével, amikor négy évig egyáltalán nem találkozhattak, állandó, megnyugtató jelenlét volt Bulányi életében. Az édesanya ezekben az epizódokban szinte mindig dolgozik, mindig van elfoglaltsága – közben beszélgetnek, gyerekkori eseményeket elevenítenek fel. Legnagyobb fia a ritka alkalmak egyikén moziba is viszi, valamint feltűnik neki, hogy szülei közt a munkamegosztás nem kiegyenlített. Az, hogy a szoros kapcsolat bőven a felnőttkorban is megmaradt, és hogy az anya bizonyos mértékig tisztában volt a fiában zajló érzelmi folyamatokkal, egy 1961-es beszélgetésből derül ki: „Édesanyám is észrevette egyik pörkölődésemet. Beszélgetünk, ő varr, stoppol, és közben anélkül, hogy rám nézne, mondja: – Mert tudod, ha egy pap megnősül, akkor jobb, hogyha meghal."

És itt érkezünk el ***a cölibátus*** kérdéséhez. Ahogy Király Ignácz is említi *Gyurka bácsi, az ember*

című írásában, a nőtlenségi fogadalom, az azzal kapcsolatos nehézségek, fájdalmak, az abból merített erő végigkíséri Bulányi György egész életét.

Saját bevallása szerint szerelmes típus volt: már kisfiúkorától lenhajú kislányok és szép mosolyú nagylányok vonzásában írta verseit. Gyakran említett anekdotájában érettségi előtt, összeszedve minden bátorságát, kezet csókolt az aktuális legszebbnek. Lelkivezetője tette fel neki a kérdést: „Minek ez a rengeteg nőismerős, ha egyszer pap akarsz lenni?” „Nem tudtam válaszolni rá. Nagyon korán kezdődött. (...) Nem lehetett ezt megállítani. Mondtam is otthon, kicsit szomorún is, hogy nem lesz pap belőlem. Mire apám: A palacsintaevés nem erőszak.”

Piarista diákként, majd egyetemi hallgatóként a kirándulásokon és a Múzeum körúti lányok ellen egyetlen védekezési lehetőség volt: a mindig lesütött szem. Bulányi 1936 júniusában érettségizett, ekkor beadta kérvényét a piarista rendbe, ahová felvételt is nyert. Az érettségi utáni eseményekről a *Páter Bulányi*ban is olvashatunk: „Hazajövén elmentem a borbélyhoz, és nullás géppel lenyírattam a hajamat. Nagy, hullámos hajam volt, melyet kedveltek a kislányok.” Bulányi az interjúban kitér arra, hogy ez az öncsonkítás egyfajta szimbolikus cselekedet volt, amelyet pap korában is megismételt, amikor úgy érezte, nem tud helytállni vállalásában. Sámson elvesztette az erejét, amikor levágták a haját – ezzel szemben Bulányi számára a büntetés egyben rituális cselekedet is volt, kis újjászületés, amelyből erőt meríthetett. Így nyilatkozott: „Lemondani a szerelemről, lemondani asszonyról, családról, gyermekről – a legnagyobb áldozat. Csak az tudja megélni ezt, aki becsületesen gondolja.” Az édesanyjától kapott megjegyzés után pedig ezt írja: „Ezért nem lett a pörkölődésekből nősülés? Nem ezért. Hanem azért, amiért nem disszidáltam ’57-ben, hiába kértek rá szüleim. Nekem tartanom kellett egy zászlót. Mért kellett? Ez volt a sorsom. Belerokkantam volna, ha nem viszem. Inkább kínlódtam, és ha kellett..., mentem gyónni.” Az *Önéletírás* egy másik szöveghelyén így fogalmaz: „Férfinak és nőnek teremtette... Tessék ezt szublimálni! Lehetséges ez? Papokat azzal nevelnek, hogy azt mondják nekik, ez bizony lehetséges, és a siker rajtunk fordul. Mivel lehet szublimálni? Egy másik szerelemmel. Az Isten iránt.”

A társadalmi miliőt, az anya szerepét, a személyes élményeket, tehát a hátteret érintettük; térjünk át arra, mi kristályosodott ki Bulányiban mindezek – és persze az újszövetségi tanítások – hatására ***a nőkkel kapcsolatban***.

Közismert, hogy Bulányi György számára a nagycsalád érték volt. Írásaiban számos helyen kedvvel, szeretettel és egyfajta büszkeséggel mesél a Bokor közösségbeli sokgyerekes családokról, amelyekben talán tükröződni látta gyermekkorának idealizált képét. Az is kiderül, hogy az ideálisnak tartott nagycsalád egy fizetésből él, egyrészt mert tisztában van azzal, hogy a kettőről háromra lépés nem fér meg a jézusi adás és szolgálat eszményével, másrészt mert az anyára otthon van szükség. A nő tehát nem dolgozik az otthon falain kívül – a családban és a közösségekben dolgozik.

A férfi-nő szeretetközösség ebben a házasságban egyenrangú. *Erény-e az engedelmesség?* című művében a férfi és a nő Pál apostol általi ábrázolására is részletesen kitér, és a jelen téma számára is fontos megállapításokat tesz. Először is felhívja a figyelmet arra, hogy Pálnál a nő csak áttételesen hordozza magán az istenképiséget, a női nem egészének és minden egyes tagjának *feje*, azaz *felettese* a férfinem egy-egy tagja. Bulányi oldalakon keresztül tartó részletes és meggyőző levezetésében izgalmas gondolat bontakozik ki: Pál tulajdonképpen a patriarchális világrendnek való megfelelés miatt festhette az említett férfi-nő képet, de semmiképpen sem Jézus hatására és Jézust követve. Bulányi így ír: „Félő, hogy Isten rendelését, a férfi és a nő természetébe beleírt akaratát látjuk abban, ami valójában kizárólag a – Jézus által említett – keményszívűség következménye.” (Ez a bizonyos keményszívűség Máténál és Márknál is előfordul: amikor Jézusnak felteszik a kérdést, hogy a férfinak szabad-e elbocsátania feleségét, s jelzik, hogy Mózes bezzeg megengedő volt a válással kapcsolatban, Jézus azt válaszolja, hogy csupán a keményszívűségük hatására hozta Mózes ezt a kibúvót.)

Az írásban Bulányi kifejti, hogy az uralkodás idegen az Isten világától, mint ahogy a másik tudatos alárendelése, kényszerítése és a megfélemlítés is. Az engedelmességre kényszerítésnek nincs helye egy Szentháromság mintájú közösségben, és így a keresztény házasságban sem – mondja Bulányi, s ezzel a házasságon belül egyenrangú feleknek ismeri el a férfit és a nőt.

De meddig terjed ez az egyenrangúság? *Fennmarad-e a társadalom, ha a nők is dolgoznak?* című, 2000-ben írt vitaindító eszszéjében kétélű felismerésekre jut. Egyrészt rávilágít, hogy a nők biológiai szükségszerűség következtében – szülés és szoptatás, szülési szabadság – óhatatlanul is kevesebb szakmai lehetőséghez jutnak, mint hasonló végzettségű férfitársaik. A problémát nem csupán felismeri, de orvosolni is kívánja – de nem gyermekbarát munkaidővel, részmunkával, távmunkával, a szülők otthoni teherviselésének átszervezésével. Megoldási javaslata a kizárólag nőknek szóló „Életegyetem”. A szöveg női életpályamodellje szerint – és itt a nő a „leendő anya” szinonimája – a nők nem mennek „férfi” egyetemekre (amin a hagyományos felsőoktatást érti), helyette az ún. Életegyetemen szereznek olyan készségeket és tudást, amelyek segítségével családanyai, háztartásvezetői, majd a gyerekek kirepültével tágabb közösségeket összefogó szociális, társadalmi nevelői szerepre vállalkozhatnak. Egy idézet a szövegből: „Mit tanítanak ott? Mindazt, aminek elsajátítása képessé teszi a nőket arra, hogy jól oldják meg alapvető feladatukat: kézben tudják tartani a családot, jó feleség és jó édesanya legyenek. Humán dolgokat tanulnának az egyetemen: háztartástant, egészségügyet, irodalmat, zenét, képzőművészetet, társadalomtudományt, filozófiát és nemfelekezeti teológiát. Nem informatikát, nem gépészetet, nem orvostudományt, nem jogtudományt, nem klasszika-filológiát, nem felekezeti teológiát.”

Az esszé egyrészt nagy érzékenységgel mutat rá, hogy az otthon, kisgyermekekkel élő nők kezét nem szabad elengedni – az állandó tanulás, a jól felismert, élethelyzethez köthető ismeretanyag-átadás becsülendő és pozitív kezdeményezés. De nem tudunk átsiklani a tátongó hiányokon: az írásban egyáltalán nem esik szó azokról az anyákról, akik az anyaság mellett komoly elhivatottságot vagy érdeklődést éreznek egy nem-nőiként felmutatott karrier iránt. Akik informatikát, gépészetet, orvostudományt, jogtudományt, felekezeti teológiát vagy klasszika-filológiát akarnak tanulni. Bulányi ezzel az esszével egyértelműen esszencialista felfogást közvetít: eszerint a nők és a férfiak lényegükben változatlanok, a nők viselkedését az anyai ösztön, míg a férfiakét a vadászösztön dominálja. Az elmélet képviselői a nők feladatának az otthonteremtést, a gyermekszülést és -gondozást, a férfiak feladatának a közélet alakítását, a politikát, valamint tudományos vagy művészeti alkotások létrehozását tartják.

Ehhez az íráshoz kapcsolódik egy némiképp zavarba ejtő másik, kései szöveg egy mondata. A *Ki a legszebb nő a Bokorban?* című esszéről van szó, amely játékos, önironikus gondolatkísérlet a címben megfogalmazott kérdésről. A szépségversenyről így ír: „Ha tartunk, ha nem, én folyamatosan csinálom. Miért? Mert muszáj. Miért muszáj? Mert Isten kifürkészhetetlen akaratából a maga képére és hasonlatosságára teremtett embernek, s nem a szebbik, hanem az okosabb fajtájának lettem megteremtve. S ennek a fajtának természetébe Isten belerakta, hogy állandóan szépségkirálynő-választást tart, ha akarjuk, ha nem." A férfiak tehát az „okosabb fajta", a nők pedig a „szebbik fajta" lenne? A szöveg természetesen ironikus és könnyed – az olvasó azonban mégis elgondolkodik: Lehetséges, hogy kétféle ember van (természetesen a magyartanáron és a nem-magyartanáron kívül): azok, akik számára ez a mondat problémát jelent, és azok, aki számára nem? Kétségtelenül úgy tűnik, hogy Bulányi számára ez a mondat nem okozott belső vívódást.

Térjünk most vissza a *Fennmarad-e a társadalom...* című esszé zárásához, mert az tartalmaz egy fontos gondolatot, amely más írásaiban is fel-feltűnik. Bulányi arról ír, hogy nagy bajok származnak abból, ha csak férfiak alakítják az emberiség életét. Példát is hoz: úgy véli, hogy ha nőket szavaztatnának meg arról, hogy indítsanake háborút, és elvigyék-e családtagjaikat, valószínűleg nem lennének háborúk. A közösségi életben a nők, elviekben legalábbis, teljes egyenjogúságot tapasztalhattak Bulányi köreiben. Tartottak lelkigyakorlatot, vezettek közösséget, vállalhattak szolgálatot. Később felmerült az ötlet, hogy képviseletet („KV"-t) választanak a közösségvezetők tanácsaként, s erre így emlékszik vissza: „Minden, az egyházban szokásos diszkriminációt elutasítva két fiatalt választunk, és az egyiknek nőnek kell lennie. Két öreget, s az egyiknek nőnek kell lennie, s két papot, de amíg – csak átmenetileg – egyházunkban nőket nem szentelnek papokká, legyen mind a kettő férfi." (Az összeadást elvégezve persze megállapíthatjuk, hogy tulajdonképpen négy férfi és két nő került a választmányba.)

Hogy mi történne, ha több nő lenne sorsokat megfordító pozíciójában, az a *Hová és kihez menjen az Isten lánya?* című novellájában is megfogalmazódik. A történetben Isten nem elégedett egyszülött fia teljesítményével, és elhatározza, hogy inkább a lányát küldené az emberekhez. Fontos kitétel, hogy ebben a történetben Isten Anya, nem pedig Atya: ez máskor is előfordul Bulányinál. Az Istenlány szabódik: a lányok szülnek, szoptatnak, nincs módjuk megváltani a világot. Éppen ez az, válaszolja Isten: a férfiak mindig találnak módot a honfoglalásra, a vallásalapításra – ebből pedig rendre az lesz, hogy van, aki király, van, aki pedig nem-király, ami óhatatlanul hatalmaskodást és háborút eredményez. A novellában az Istenlány végül elvállalja a feladatot – hátha a lányok értelmesebbek, és megértik, hogy nem az a kedves Istennek, aki nagyobbat tud ütni. A szerzőt ismerő olvasó talán észreveszi, hogy Bulányi titkon egy számára fontos verset, Illyés Gyula *Ditirambus a nőkhöz* című művét is beleszőtte a mesébe: a megveregetett, lisztes szitaszél és a megfordított vánkos mint az otthon, a gondoskodás szimbolikus képei szerepelnek a versben és a novellában is. Bulányi más szöveghelyeken, például az 1970-es *Karácsony és remény* című elmélkedésben is utal a versre, sőt rövid értelmezését is adja: „Illyés Gyula himnuszt, ditirambot írt a nőkhöz. A nők képviselik versében a kövek és fémek által jelzett erőelvvel szemben álló erőt nem alkalmazókat. A nők valósítják meg az Illyés-vers idézte messiási ígéretet: »Mert aki meg akarja tartani az életet, elveszíti azt; aki pedig kész elveszíteni is, megtartja«."

Milyen nőkép rajzolódik ki a sorra vett szövegekből? Nézzük a nőiség pontokba szedett jellemzőit:

A nő – az anya, maga a szeretet és a gondoskodás, az összetartó erő.

A nő – tanítvány és közösségvezető.

A nő – a házasságban egyenlő a férfival, egyikük sem alárendeltje a másiknak.

A nő – anya akarjon lenni, és lehetőleg maradjon otthon a gyermekekkel.

A nő – ne menjen (férfi)egyetemre, és ne gondoljon „férfias" szakmákra.

A nő – fogadja el szívesen, hogy „humán dolgokat" várnak el tőle.

A nő – az, akit Isten másodjára leküldene a földre.

A nő – ha döntéshozó lenne, talán nem lennének háborúk.

A lista persze nem teljes, s az egyes vonalak ezen a nőképen nem egyformán fontosak, némelyik erősebb, némelyik halványabb – de az idézett szövegeket olvasva nem tagadhatjuk, hogy mindegyik ott szerepel Bulányi György nőportréján.

Az ő mondataival szeretném zárni az előadást. Azt hiszem, értékelné az iróniát. „De félre minden nőimádattal. A férfiakat is saját képére és hasonlatosságára teremtette Isten. Ha egy kicsit selejtesebbre sikerültünk is."

Végh Veronika

Az írás lábjegyzeteit technikai okokból nem közöltük, az ezeket is tartalmazó változatot itt lehet olvasni:

http://www.bokorportal.hu

Bulányi György hitfogalmáról

Bevezetés

Akik bensőségesebben voltak részesei Bulányi György piarista szerzetes közösségi mozgalmának, azoknak a csoporttalálkozókon meg kellett ismerkedniük az analízis módszerével. Az evangéliumok, illetve a páli levelek elemzésének módszerét a közösségek arra használták, hogy minél mélyebben megértsék az Evangélium tanítását. A módszer a rendszeres gondolkodásra, a pontos fogalmazásra, a saját vélemény kialakítására és képviselésére tanította-nevelte a közösségek tagjait. Akik fogékonyabbak voltak az ókori nyelvekre, azok mindezt a görög nyelvű kritikai kiadás segítségével végezték, sőt görög nyelvtanfolyamra is járhattak.

Az analízis módszerét Bulányi többé-kevésbé saját maga dolgozta ki, s évek szorgos munkájával a 60-as és 70-es évek fordulóján alkalmazta is a négy evangélium szövegére, majd a páli levelekre. Ennek gyümölcse lett a Keressétek Isten Országát c. 5 kötetes mű (a továbbiakban KIO), valamint a többkötetes Pál-szintézis.

Bulányi a piarista karizmát követve és kora társadalmi, politikai és egyházi viszonyait érzékelve felnőtten gondolkodó, elkötelezett hitű és aktív tanúságtevő keresztényekre vágyott, s mozgalmával ilyenek felnövesztésére tett kísérletet. Életalakítás, közösségalakítás, egyházformálás és társadalomformálás – ezek voltak életének és művének legfontosabb célkitűzései. Ezeknek rendelte alá az evangéliumok elemzését, a közösségi találkozók vitáit, a Bokor más képzési területeit és publikációs aktivitását is.

A közösségi tevékenységek említett lényegi elemei jelentik azt a közeget, amelynek figyelembevételével megfelelő módon lehet értelmezni és értékelni Bulányi teológiai munkásságát. Ha a teológiát modern értelemben egyetemen művelt tudományként határozzuk meg, akkor Bulányi nem volt teológus. Soha nem tanított, nem is taníthatott egyetemen. Ellenben a teológia mint a keresztény perspektíva rendszeres kifejtésének tudománya mélyen meghatározta gondolkodását, illetve közösségi követelmény- és gyakorlatrendszerét, ezért ebben az értelemben mégis teológusnak kell tekinteni. S minthogy a teológia, amelyet művelt és amelyet a közösségek tagjaival is műveltetett, teljes mértékben a Jézus-követés egyéni és közösségi szolgálatának volt alárendelve, ezért az *akolutológia* lehet a megfelelő elnevezés: követéselmélet.

Bulányi akolutológiája tehát nem önmagáért való teológiaművelés, hanem közösségnevelési szolgálat. Korának egyik meghatározó tapasztalata volt a tekintélyek válsága. Két értelemben is. Egyrészt a kommunista hatalomátvétel igyekezett lerombolni a korábbi társadalmi rend által garantált tekintélyeket, s helyükbe a maga tekintélyeit tenni. Másrészt a katolikus hierarchia tekintélyét is mélyen aláásta a rendszernek való teljes kiszolgáltatottság, amelynek során az egyházhűséget lassan aláásta a rendszerhűség. Később pedig a világegyház vezetésének hűségébe vetett hitet is erősen próbára tette a személyével kapcsolatos egyházi eljárások tapasztalata. Erre a tapasztalatra válaszul, de legalábbis ettől meghatározottan, Bulányi a hitelességet, a megalapozott tekintélyt tekintette elfogadhatónak, és gyanakvással fogadott, bírált és elutasított minden más alapú tekintélyt, akár a társadalomban, akár az egyházban. Úgy vélem, hogy ez a tekintélyi válság tetten érhető a hitről szóló elemzéseiben is, amelyek legkidolgozottabban a KIO 3. kötetében találhatók.

Az analízis és a tekintélyválság szoros kapcsolatát kell figyelembe venni, ha megfelelően akarjuk érteni Bulányi akolutológiáját. Az evangéliumok elemzésével ugyanis arra tett kísérletet, hogy közösségi társai megismerjék Jézus tanítását, s a megismerési folyamatban ne Bulányi vagy más közösségi vezető véleményére alapozzanak, hanem az evangéliumok elemzése révén megismert tudásra és tartalmakra. Bulányi akolutológiájában a tekintély kifejezés – legalábbis ami a KIO 3. kötetét illeti – elsősorban a hit kifejezésével kapcsolatban került terítékre. A következőkben a hit néhány vonatkozását mutatom be a KIO alapján. S már most előrebocsájthatom, hogy az elemzés igazolni fogja: Bulányi nem tekintélyellenes volt, hanem ellenkezőleg, hitelességpárti.

Bulányi hitfogalma

Bulányi akolutológiájában a hit legegyszerűbb meghatározása az „úton járás”. Az "Én vagyok az Út" jézusi önmeghatározást tekinti a keresztények legprecízebb önmeghatározásának. Jézus útján járni pedig három azonosságot jelent: létazonosságot, magatartásbeli azonosságot és sorsazonosságot: *„Nyilatkozatának – ‚Én vagyok az Út!‘ – mélyrehatóak a következményei. A keresztény (χριστιανος = chrisztianosz = messiási) etika ennek következtében csak krisztusi-messiási etika lehet. Övéinek magatartása csak Tanítójuknak a magatartása lehet. E magatartásbeli azonosság létbeli azonosságot feltételez; s ugyanezen magatartásbeli azonosság sorsazonosságot eredményez ebben az időben és az eljövendő aiónban egyaránt”* (Bulányi 2013, 245).

Jézus az evangéliumokban úgy mutatkozott meg, mint aki Isten országának örömhírét hirdeti. Ám nem csupán elmondta az Ország törvényeit, amivel beteljesítette, mintegy tökélyre vitte a választott népnek adott törvényt, hanem meg is élte azt, Bulányi szavával „elénk is élte”: *„Közölte velünk az Ország törvényeit, a tökéletesített törvényt* (15d num), *amelynek* ***vállalásateljesítése fejében lehet*** *csupán* ***miénk az Ország.*** *Nem csupán elmondta az Ország törvényét, elénk is élte.* ***Törvényt elmondó szavait ábraként illusztrálja köztünk leélt élete.*** *De megfordítva is igaz: életének tényeit egyetlen irányban magyarázható jelentéssé formálják az Ország törvényeként elmondott szavai”* (Bulányi 2013, 243).

Az evangéliumok elemzése alapján Jézus egyértelműen olyan próféta, aki teljes mértékben azonosul Atyjával, aki küldte őt, az Ország hírével, amelyet hirdetett, s azzal a sorssal, amelyet ez a két azonosság megkövetelt tőle. Ez a jézusi minta, ez az az út, amelynek mondta magát, és amelyre követőit is hívta. Minthogy Jézust ezek jellemzik, a kereszténeket is ezeknek kell jellemezniük. A hit azt jelenti: a három említett azonosságra

törekedni. S ezen a ponton merül fel a tekintély témája. Hogyan viszonyult Jézus a tekintélyhez, milyen az ő tekintélye és mi következik ebből a hitre nézve?

A hit és a tekintély összefüggésével kapcsolatban Bulányi leszögezi, hogy a puszta (megalapozatlan) tekintély alapján hinni, ez jellemző ugyan Jézus korának szellemiségére, de ő valami mást nevezett elfogadható tekintélynek. Szerinte ugyanis csak az olyan tekintély alapján megengedett hinni, amelyben egységet alkot az ismeret és a tapasztalat. Az ismeret az, amiért Jézus minden tanítását érthetően törekedett elmondani, példabeszédeit elmagyarázta övéinek. Nem akarta, hogy övéi a tekintélye alapján kövessék, és az ő tanítói tekintélye alapján higgyék el, amit mondott. Ellenkezőleg, számos érvvel, racionális érvekkel támasztotta alá mondandóját. Továbbá ezekkel teljes egységben számos tapasztalati eszközzel is hitelesítette tanítását. Ilyenek voltak csodatettei, ilyenek cselekedetei az emberek között, s végül mindennek betetőzéseként ilyen volt vállalása, hogy az Isten országa tanításának végső hitelesítéseként elszenvedte a kereszthalált:

„Kultúrkörünkön belül ... hinni – legsajátosabb értelemben ennyit jelent: tekintélyi alapon igaznak elfogadni olyan információkat, amelyeket az egyetemesen igazolható emberi tapasztalás és következtetés el nem érhet" (Bulányi 2013, 266).

„Jézus nem ismerte kultúrkörünknek az ismeretanyagra vonatkozó hármas differenciálását. Azt, hogy bizonyos dolgokat csak hinni lehet, de tapasztalni és kikövetkeztetni nem! A Názáretit, annak Fiú- és Messiás-voltát látni-tudni-ismerni-hinni lehet" (Bulányi 2013, 278).

„A jézusi hit tartalma övéi számára igaz ismeretnek bizonyul, mert tapasztalhatják, mert kikövetkeztethetik annak igaz voltát, s végül mert hitelt érdemlőnek megismert tekintély közli velük ezt a tartalmat" (Bulányi 2013, 282).

Visszakanyarodva a bevezetőben mondottakra, Bulányi teológiája valójában akolutológia, amely arra törekedett, hogy az evangéliumok Jézusa legyen a Bokortagok és távolabbról a keresztények egyetlen igazán elfogadott tekintélye, s ez a törekvés arra alapult, hogy az evangéliumok analízise eredményeként Jézus valódi tekintélynek bizonyult, mert teljes mértékben megfelelt annak, amit tanítványaitól elvárt mindhárom azonosságban: a lét-, a magatartás- és a sorsazonosságban. Azokkal a tekintélyekkel szemben, amelyek e kritériumoknak nem feleltek meg, elutasító volt. Különösen aláhúzza ezt az, ahogyan a farizeusokról beszélt, akiknek a tanítása megfelelt a törvénynek, s azt a tanítványoknak követniük is kell, de magatartásuk nem felelt meg a tanításuknak, ezért magatartásukat nem szabad követni. A farizeusok által mondottakat pedig nem azért kell elfogadni, mert a tekintélyük lenne, hanem mert a törvénynek megfelel, amit mondanak.

Az eddigiekben a hit fogalmával, vonatkoztatási rendszerével és a tekintélyhez fűződő kapcsolatával foglalkoztunk. Értelemszerű és a KIO logikájának is megfelelő lenne most továbblépni a hit tartalma felé, vagyis arról az útról beszélni, amelyet Jézus tanítása és élete rajzolt meg, s amelynek tartalma maga a szeretet gyakorlata. A szolgálat, adás és erőnemalkalmazás eszményeinek megvallásával, hirdetésével Bulányi az emberiség egységét egyedül lehetővé tevő eszményeket írja a zászlóra. *„Nincs ember, aki kívánná, hogy uralkodjanak rajta, nyomorúságba taszítsák (vagy közönnyel abban meghagyják) és erőszakot alkalmazzanak ellene. [...] A jézusi Ország az egyetlen, amely egybeölelheti az emberiség egészét. A hit Jézusban és az Ő Országában – az egész emberiség 'szépbe szőtt hite'"* (Bulányi 2013, 46d num).

Ennek az alapállásnak további kifejtésére azonban itt nem vállalkozhatom, helyette megpróbálok egy-két külső szempontot bemutatni, amelyek révén Bulányi hitfogalma jobban értékelhető.

Cselekvéselmélet

Bár Bulányi művében a társadalomtudományi források és elméletek alig jelennek meg, a jézusi hitfogalom értelmezése olyan irányt vett, amely értelmezhető cselekvéselméleti megközelítésben is. Fentebb láthattuk, hogy a KIO hitfogalma a gondolkodás, a tapasztalati meggyőződés és érzelmi átélés egységét húzza alá. A cselekvéselmélet a szociológiai szakirodalomban arra tett kísérletet, hogy fellazítsa az utilitarista megközelítést, amelynek alapja a független individuum, aki a felismert haszonra irányulva dönt és cselekszik. A cselekvéselmélet ehelyett a személy társadalmi és kulturális közegbe ágyazottságát hangsúlyozza, megkülönbözteti a hasznok különböző szintjeit, és figyelmet fordít az affektív, érzelmi dimenzióra. Különösen az amerikai *Talcott Parsons* emelte ki a cselekvés vonatkozásában az értékek jelentőségét és azt a folyamatot, amelynek során az értékek társadalmiasulnak, és olyan feltételrendszerré alakulnak, amelynek közegében az egyén cselekszik.

A cselekvéselmélet szociológiai fordulata *Talcott Parsons* harvardi szociológus nevéhez kötődik, aki a szociológia legjelentősebb európai klasszikusaira támaszkodva az amerikai, s visszahatólag az európai szociológiai gondolkodás számára is egyfajta új korszakot indított el a 20. sz. közepétől. A cselekvés társadalmi dimenziói vonatkozásában Parsons három szintet különböztet meg. Az első a kognitív szint, amely a józan paraszti ész mérlegelését jelenti. A második az affektív szint, amely érzelmi töltetet ad a mérlegelt objektumoknak, és motivációs hatással ruházza fel azokat. A harmadik pedig az értékelő szint, amely a következményekkel számol, és orientációs keretet alkot a magatartás számára.

Bulányi hitfogalmának szintjei megfelelnek Parsons cselekvéselméleti szintjeinek. A kognitív szint a tudatbaszerzés, az affektív szint a tapasztalat, az értékelő pedig az azonosulás az Ország értékeivel és távlataival.

Parsons a cselekvéseket tipizálta, s ezekkel a típusokkal párhuzamba állíthatók a hitet jelentő cselekvés jellemzői: az intelektuális cselekvés célracionális, az expresszív érzelmi, a morális az Isten Országának megfelelő.

Hans Joas megkísérelte új alapokra helyezni a cselekvés szociológiai elméletét, amennyiben a gondolkodás – érzelem – szükséglet logikája mögött az egyik alapvető emberi képességre koncentrált, a kreativitásra. Joas a kortárs társadalmi közeget kontingensnek tekinti, azaz a párhuzamos lehetőségek esetlegességének. Az ember veleszületetten olyan lény, aki ebben az esetlegességi viszonyrendszerben kreatívan dönt és cselekszik. Folyamatosan párbeszédben áll a lehetőségekkel, normákkal és tapasztalatokkal, ezeket kreatívan értékeli,

és ennek megfelelően alakítja ki a maga cselekvését és rutinjait.

Joas kreatív cselekvéselmélete szemszögéből tekintve Bulányi hitfogalmából a létazonosság vonatkozását lehet kiemelni. Ebben ugyanis nem a filozófiai metafizika létfogalma van jelen, hanem az az egység és odafigyelés (engedelmesség), amely Jézusnak az Atyjához fűződő viszonyát meghatározta, s amelyet övéitől is megkövetelt. Bár az Ország viszonyait és az evilág viszonyait ismerni és érteni kell, a cselekvés végső forrása az az inspiráció, amelyet a Lélek által az Atyától kaphatnak a tanítványok és a tanítványok tanítványai.

Keresztények cselekvése ma

A keresztény kifejezés ma – nemcsak Magyarországon – sok mindent jelent, leginkább magas kultúrát, ájtatosságot és politikai emblémát. Bulányi műveit újraolvasva szembeötlő, hogy milyen következetesen koncentrált a jézusi igehirdetésre. Ennek fényében a kereszténység mai felfogásai mérlegelhetők, akár bírálhatók is. Már régen nem a Bokor-mozgalom és a magyar katolikus klérus közötti szembenállásról van szó, amit leginkább titkosrendőrségi és más politikai manipulációk okoztak. A KIO vagy más művek ma mindannyiunkat arra hívnak, hogy a kereszténység elsődleges kritériumát, magát Jézus Krisztust állítsuk gondolkodásunk középpontjába, és tegyük cselekvésünk elsődleges normájává.

Ennek sikere elsősorban nem valami belső elhatározáson, érzelmi vonzódáson múlik, jóllehet ezek sem nélkülözhetők. Elsősorban tanulás, ismeret és az ismeretek elmélyítésének közösségi műveletei szükségesek ahhoz, hogy a „Mit tanított és mit tett Jézus?” kérdésre alapvetően egyértelmű és világos választ tudjunk adni. Ha Bulányi hitfogalmára vonatkoztatjuk ezt az állítást, akkor a fentebbi elemzések két irányban is erőteljes üzenetet tartalmaznak a kereszténység mai felfogása és gyakorlata számára.

Egyik oldalról a hármas azonosság utolsó elemére, a sorsazonosságra vonatkozó állítások idézik emlékezetünkbe azt a jézusi hangsúlyt, amely szerint a kereszténység sikere nem a tömegesedésben és nem a társadalom különböző területeinek intézményi integrációjában és lefoglalásában áll. A Jézus-követés keskeny út, a kereszténység története és esetenként jelene viszont széles utat mutat. Természetesen nem lehetséges és nem is szükséges a 2000 esztendővel ezelőtti Palesztina társadalmi és kulturális viszonyait a maiakkal egybevetni, s a mai társadalmi és egyházi viszonyok számára az egykoriakat mércéül állítani. Ugyanakkor a kereszténységnek nagy felelőssége folyamatosan emlékeztetni arra, hogy a profán hatalommal, még inkább az erőszakszervezetekkel való kollaboráció a Jézustól tanult mintával ellenkező választás. Az úgynevezett politikai kereszténység célkitűzései és az evangéliumi kereszténység célkitűzései nincsenek összhangban egymással. A jézusi kereszténység nem szűnhet meg folyamatos provokációval és kritikával illetni mindazt, ami kereszténység címszóval az evangéliumok tanításától távol álló, azokkal egyenesen szemben álló célkitűzést, előírást vagy gyakorlatot jelent.

Egykori közösségi társunk, a mai kaposvári püspök, Varga László a szentelése végén mondott beszédében sokak számára nagyon meglepően azt mondta, készen kell lennünk arra, hogy hitünkért üldöztetés vagy akár halál vár ránk. Lehetett ezt a Közel-Keleten üldözött keresztényekre történt utalásként érteni, de ennek a figyelmeztetésnek egyetemesebb horizontja van: a kereszténység és a Jézussal való sorsazonosság megbonthatatlan egységét idézi emlékezetünkbe.

A kereszténység jézusi jellegével egy másik kortárs irányultság is szemben áll, az, amelyet ma a „spiritualitás” kifejezéssel illetnek, s amelynek célja egyfajta erkölcsiségmentes belső harmónia kialakítása, illetve helyreállítása. Úgy tűnik számomra, hogy a keresztény igehirdetés a prédikációkban és a legkelendőbb lelkiségi brosúrákban inkább hasonlít pszichohigiénés wellnessprogramokra, mint Jézus evangéliumi perspektívájára és provokációjára. Igazat lehet adni *Philip Rieff*nek, aki szerint a terápia legyőzte a karizmát, s kereszténység címén a modern világban inkább folyik lelki terápia, mint evangéliumi értékek felismerése és elkötelezett igyekezet a megvalósításukra.

Ha visszagondolok azokra a lelkigyakorlatokra, amelyeken a Bokorban részt vehettem, ezeken következetesen megnyilvánult az a törekvés, hogy az Evangélium tanítása álljon a középpontban, hogy az Evangélium mércéje legyen az életvezetésünk és a gondolkodásunk mércéje, és hogy az Istennel folytatott intenzív párbeszédben erőt gyűjtsünk a tanítványok elhivatottságának és küldetésének megvalósítására. Ezeken a lelkigyakorlaton nem mi magunk álltunk a középpontban, hanem Jézus tanítása és mintája, nem az volt a cél, hogy kudarcoktól gyötört lelkünk megnyugodjék, és nagyobb belső nyugalommal folytathassuk tovább ugyanazt az életet. Ellenkezőleg, a cél az volt, hogy változtassunk az életünkön, és az evangéliumi értékekkel szemben erősítsük fel önkritikánkat, és legyünk csak folyamatosan frusztráltak, hogy megfelelünk-e annak, amit Jézus mintájának követése elvár tőlünk. A lelkigyakorlatok az úton járás tréningjei voltak, a lét-, magatartás- és sorsazonosság intenzív tréningjei. Számomra úgy tűnik, hogy a kortárs „lelki kereszténység” a létazonosságot úgy műveli, hogy közben megfeledkezik a magatartás- és a sorsazonosságról.

Kitekintés

Bulányi születésének 100. évfordulóját ünnepelve elsősorban nem azért tekintünk vissza életére és művére, hogy nosztalgiázva belefeledkezzünk emlékeinkbe. Ennek is helye van, hiszen az ő életének hosszabb-rövidebb szakaszai a mi életünk háncsaiba is belefonódtak. Inkább azért emlékezünk, mert a ma előttünk álló feladatok és kihívások közegében művének segítségével szeretnénk megtalálni az eredeti evangéliumi inspirációt, s az ő intellektuális és emberi magatartását feleleventve akarunk „ésszerű hódolattal” (Róm 12,1) fordulni Jézus felé, aki maga az Út.

Máté-Tóth András

Irodalomjegyzék

Bulányi, György (2013): Keressétek Isten Országát. Az Út. 5 kötet. Budapest.

Joas, Hans (2012): Die Kreativität des Handelns. 4. kiad., Frankfurt am Main: Suhrkamp (Suhrkamp-Taschenbuch Wissenschaft, 1248).

Joas, Hans (2014): A hit választása. Milyen jövője lehet a kereszténységnek? Budapest, Vigilia (Mai keresztény gondolkodók, 8).

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Nem ér a nevem

Kilencéves koromban, amikor a tanítás utolsó napján hazafelé lépegettem az iskolából, utolértem Földigszakáll bácsit. Ő meg így szólt hozzám: „Láttalak a múltkor fogócskázni, és hallottam, mit kiáltottál, amikor azt hitted, mindjárt megfognak.” Elvörösödtem. Régebben magam is lenéztem azokat a kistörpéket, akik ha szorult a kapca, ezt kiáltották: „Nem ér a nevem!”

Egyszer azonban, inkább csak próbaképpen, magam is kiáltottam ezt. Rögtön el is szégyelltem magam, de a szégyenkezéssel együtt kellemes biztonságot is éreztem. Védve vagyok a legyőzöttségtől, és ettől kezdve újból és újból kiáltottam ezt. Földigszakáll bácsi így folytatta beszédét: „Nem baj az, ha megfognak. Az viszont baj, ha életed más területén is megfutsz a bajocskák elől. Mert ez a nem-futás tulajdonképpen megfutás.”

Nemigen értettem, amit mondott, annyira zavarban voltam, és valami mentségen törtem a fejem. „De hát, Földigszakáll bácsi, a nem ér a nevem meg van engedve.” Szánakozva elmosolyodott, és megsimogatta a fejemet: „Hát sok minden meg van engedve, amit tisztességes kistörpe mégsem tesz meg.” Egy ideig szótlanul ballagtunk, aztán élénken felém fordult: „Mit rajzoltál a pályázatra?” Most nem vörösödtem el, de kényelmetlenül éreztem magam. Abban az esztendőben ugyanis új osztálytársat kaptunk, Kaba Petit, aki olyan jól rajzolt, hogy elhatároztam, nem veszek részt a pályázaton. Az elhatározás után éppen eleget szégyenkeztem magam előtt, bár kellemes biztonságot is éreztem, és most ki is kellett mondanom Földigszakáll bácsi kérdésére: „Semmit sem rajzoltam, mert Kaba Peti olyan jól rajzol, hogy lehetséges, nem én nyerném az első díjat.” Földigszakáll bácsi szomorúan bólogatott: „No ugye, máris itt van. Mondtam, hogy életed más területeire is átterjed a baj.” Most sem értettem világosan, mire gondol, és mentségül kijelentettem: „Nem kötelező részt venni a pályázaton.” Megint elmosolyodott, és megsimogatta a fejemet.

Másnap, vasárnap átjött hozzánk Kutykuruty cimborám. „Lemegyünk Béláékhoz?” Ezt a nevet egy budapesti kisfiú viselte, aki vendégségben volt a nógrádverőcei rokonainál. Már érkezése napján összebarátkoztunk, és minden délután lementem hozzá játszani. A hét közepén levittem hozzá Kutykurutyot is, és ekkor olyasmi történt, ami nagyon rosszul esett nekem. Kutykuruty rokonszenvesebb lett Bélának, mint amilyen én voltam. Nem akartam megvárni, amíg nyilvánvalóvá lesz háttérbe szorulásom Béla barátságában, és így válaszoltam Kutykuruty vasárnapi kérdésére: „Te csak menj le, ha akarsz, én nem megyek.” Kutykuruty csodálkozott: „De miért nem? Már holnapután elutazik!” „Hát csak utazzék! Mondd meg neki, hogy szerencsés utat egyszer és mindenkorra.” Kutykuruty vállat vont, és lement Verőcére. Én meg szégyenkezést érezve távolmaradásom miatt is, üzenetem miatt is, elindultam a játszótisztás felé. A szégyenkezéssel együtt azonban

jóleső biztonságot is éreztem. Kutykuruty most már nem szoríthat ki Béla barátságából, hiszen ott sem vagyok. Alighanem ez a védettségérzés kívántatta meg velem ugyanezt a játékban is. Úgyhogy miután beálltam a tisztáson a kistörpék fogócskájába, egyszerre csak megint kiröppent a számon a kiáltás: „Nem ér a nevem!” – és megakadt a tekintetem egy rám szegezett szempárban. Földigszakáll bácsi állt az ösvényen, a tisztás széli bokrok mögött. Tudtam, hogy hallotta a kiáltásomat. Ő meg láthatta elvörösödött arcomon: bánt, hogy megint kiszaladt a számon. Nem is szólt tehát róla, hanem megkérdezte: „Mi történt, hogy ma délután nem vagy lent Verőcén az új barátodnál?” Jólesett elpanaszolnom fájdalmamat: „Mert szívesebben van együtt Kutykuruttyal, hát csak legyen.” Ekkor Földigszakáll bácsi megint olyasmit mondott, amit nem értettem: „Na ugye, terjed a baj.” Ennyit mégis rebegtem: „Nem kötelező, hogy éppen Bélával barátkozzam.”

Amikor este hazaértem, Gyopár bátyám kinyitotta ruhásszekrényünket, megmutatott két nagy ásványvizes palackot, és ezt suttogta: „Ezekben petróleum van. Ha majd megtudjuk, mikor jönnek a vásárlók, előző este lelopódzunk, és kiöntjük ezt a gazosban.” Volt odalent a falu mellett egy kis darab földünk, azt neveztük gazosnak. Akácbokrok burjánoztak rajta, s minthogy édesanyánk már két hete beteg volt, édesapánk el akarta adni a gazost, hogy fizethesse az orvost, és megvásárolhassa a drága gyógyszereket. Azt azonban nem értettem, mire jó, ha ott petróleumot öntünk ki. Gyopár megmagyarázta, megint suttogva: „Hogy azt higgyék, kőolajforrás van a földben, és okvetlenül megvásárolják.” Rémülten bámultam rá: „De hát ez csalás, ezt nem szabad!” Gyopár felfortyant: „Nem szabad?! Nem szabad megmenteni az édesanyád életét?”

Egy rettenetes estét, és egy még rettenetesebb napot kínlódtam át ezután. Sem arra nem bírtam rászánni magam, hogy belenyugodjam a vásárlók félrevezetésébe, sem arra, hogy szóljak édesapánknak, és megakadályozzam Gyopár tervét. Főképpen ez a gondolat gyötört: Hátha nem becsületes dolog olyankor is becsületesnek maradni, amikor az édesanyám élete forog kockán.

Hétfőn este Gyopár meg én kint ültünk a kertkapu mellett a padocskán. Egyszerre csak megállt előttünk Tóbiás csacsi a kis szekérrel, a bakról meg odaszólt nekünk Gömbölyű bácsi, a törpeházi fuvaros: „Mondjátok meg édesapátoknak, hogy azt üzenik a zebegényi vásárlók, szerdán reggel átjönnek.” Gyopár bement a hírrel, és amikor visszajött, szigorúan rám villant a szeme: „Holnap este kiöntjük.” Azzal átment a barátjához, Nagykaratty-

hoz. Én meg dermedten bámultam magam elé. De egyszerre csak felkaptam a fejem, és beszaladtam szüleim szobájába: „Édesanyám! Édesapám! Eszembe jutott, hogy hiszen a nagymama meghívott engem erre a hétre. Ha meg tetszenek engedni, én már holnap reggel át is mennék.” Édesapám csodálkozva édesanyámra nézett. Mályva néni, a nagynénénk, aki édesanyánkat ezekben a hetekben konyhánkon helyettesítette, csak délelőtt ért rá. Délután én végeztem a teendőket édesanya körül. Azon csodálkozott tehát édesapa, hogy mégis el akarok menni. De édesanya megnyugtatóan intett neki, hozzám meg így szólt: „Menjél csak, kisfiam.” A szégyen meg a biztonság, ez a két ismerős érzés keveredett bennem ismét a vonaton, és nem enyhült a szégyen, hiába mondogattam magamnak, hogy nem kötelező otthon maradnom csupán azért, mert Gyopár valamit a fejébe vett.

Nagymamának röviden megmondtam, hogy édesanya beteg, fekszik is, de arról, hogy nagyon beteg, drága orvosságok kellenek, és édesapa eladni készül a gazost, hallgattam. Úgy emlékszem vissza erre a keddre, szerdára és a csütörtök délelőttjére, mintha egyetlen összefüggő nap lett volna, amely azzal telt el, hogy hol labdáztam a pöttöndi kistörpékkel, hol fogócskáztam velük, a szívem meg folytonosan olyan nehéz volt, mintha kőből lett volna.

Csütörtökön délben nagymamáék háza közelében, az úgynevezett kisréten fogócskáztunk, és egyszerre csak elordította magát az utcán egy szamár. Megismertem Tóbiás hangját, és a szívem vadul feldobbant. Minden gondolatomat hazarántotta ez az „iá”, de aztán éppen ezért még hevesebben, méginkább feledni akarón folytattam a fogócskát, és ekkor megint kiszaladt a számon a kiáltás: „Nem ér a nevem!” De még fel sem piroslott bennem miatta a szégyen, a nyomában már vöröslött az új szégyenkezés, mert nagymama, akivel hirtelen szemközt találtam magam, így szólt hozzám: „Én is úgy látom, hogy nem sokat ér a neved. Hallom Gömbölyű bácsitól, hogy édesanyád sokkal betegebb, mint mondtad, és Mályva nénéd csak délelőtt van nálatok. Hát hogyan lehetséges, hogy el bírtál jönni? Téged neveznek a jó kis Mohának? Nem ismerek rád.” Azzal megfordult, visszament a házba.

A csodálkozásra emlékszem a legjobban, amellyel körültekintettem. Csakugyan, hogyan is kerültem én ide. Igaza van nagymamának. Magam sem ismerek magamra, és csakugyan nem ér a nevem, mert hiszen én nem az vagyok, aki itt fogócskázik; én az vagyok és az akarok lenni, aki nem szökik meg Gyopár petróleumterve elől. Egy perc múlva nagymama előtt álltam: „Nagymama kérem, ha eladnók a házunkat, ideköltözhetnénk akkor mindnyájan nagymamáékhoz abba a két üres szobába?” Nagymama megdöbbent. Kikérdezett, én meg mindent elmondtam neki, a petróleumot is. Akkor elmosolyodott: „Hát persze, hogy ideköltözhetnétek.”

Nem tetszett neki, hogy kapkodva máris utazni akarok, de megértette, minél előbb meg kell, hogy mondja édesapa a vásárlóknak, hogy Gyopár öntötte ki a petróleumot, s ha kívánják, visszaadja a pénzt.

Amikor megindult velem a vonat, megkönnyebbültem egy kicsit. Kaba Petivel, aki Szokolyán felszállt, már vidáman el is beszélgettem. Elmondta, hogy már megvan a rajzkiállítás az iskola folyosóján. Ő csak a

második díjat nyerte, Füleki Jancsi nyerte az elsőt. Ha pályázom, biztosan én lettem volna a győztes.

Gyopárt szerencsére a szobánkban találtam egyedül. „Kiöntötted a petróleumot?” „Természetesen, és alku nélkül meg is vették a gazost.” Rohantam szüleim szobájába. Gyorsan kezet csókoltam, megcsókoltam őket, és már mondtam is lelkendezve: „Elintéztem nagymamával, hogy odaköltözhetünk hozzájuk. Mondják meg a vásárlóknak, hogyha csak a petróleum kedvéért vették meg a gazost, visszaadjuk a pénzt, mert az nem kőolajforrás, Gyopár öntötte ki, és akkor adjuk el a gazos helyett a házat, és költözzünk a nagymamához.” Szüleim ámulattal hallgatták a beszédet, aztán édesapám megrázta a fejét: „Nem volt ott egy csöpp petróleum sem”, és kiszólt az ajtón: „Gyopár!” Gyopár vigyorogva jött be: „Csak beugrattam most Mohát. Akartam ugyan kiönteni petróleumot, de amikor Moha megszökött a felelősség elől, gondolkozni kezdtem, és eszembe jutott, hogy édesapát is vádolhatnák a vásárlók.” Édesanyánk mosolygott. Édesapánk komoly arccal rám nézett: „Ezért utaztál el?” Sírva fakadtam izgatottságomban: „A petróleum miatt, de nem a felelősség elől, hanem mert féltem, hogyha nem csalunk, nem tudjuk megvenni a gyógyszereket, s attól is féltem, hogy csalni fogok, hogy megmentsük édesanya életét.”

Sokáig csönd volt, aztán édesapám vállamra tette a kezét: „Nyugodtan itthon maradhattál volna. Nem csaltál volna akkor sem. Képtelen vagy rá.”

Vacsora után átmentem Földigszakáll bácsihoz, édesanyánk ugyanis azt mondta, hogy keresett. Mihelyt beléptem, ezt kérdezte: „Miért vagy ilyen izgatott? Mi történt?” Elmondtam a petróleumügyet, és azt is, hogy már nincs baj, mert nem öntötte ki Gyopár. De elégedetlenül rázta a fejét: „Éppen elég baj az, hogy megint a 'nem ér a nevem'-hez folyamodtál, és abba akartad hagyni a küzdelmet önmagaddal. Pedig látod, a rajzversenyen is te győztél volna; és olvasd csak ezt a levelet!” Én meg olvastam Béla sorait, amelyeket már Budapestről írt Földigszakáll bácsinak: „Nagyon fáj, hogy Moha megharagudott rám. Úgy érzem, nagyon jó barátok lehettünk volna.” Földigszakáll bácsi mosolygott: „És persze az sem lett volna baj, ha nem te nyered az első díjat, és az sem, ha Béla Kutykurutyhoz pártol. Mint ahogyan az sem baj, ha megfogják az embert a fogócskában.” Most azonban én ráztam fejem: „De a petróleumügyből, abból baj lett volna. Akár kiöntöttem volna, akár nem, furdalt volna a lelkiismeret.” Földigszakáll bácsi most rám nevetett: „Nem öntötted volna ki, és ha kiöntötted volna, rögtön rohantál volna megmondani, mit tettél. Nem csaltál volna akkor sem, ha itthon maradsz. Képtelen vagy rá.”

Másnap délután fogócskázás közben Kutykurutty, amikor azt hitte, mindjárt megfogom, elkiáltotta magát: „Nem ér a nevem!” Abbahagytam a kergetést, de odamentem hozzá: „Ezt sohase kiáltsd! Nem baj az, ha megfognak, de az baj, hogyha megszokod, és életed egyéb területein is abbahagyod a küzdelmet. Ez a nem-futás ugyanis megfutás. Márpedig ha fogócskázunk, legyen az valóban fogócska, és ha élünk, legyen az valóban élet!”

Emléktábla-avatás

2019. január 5., Budapest, XII. kerület, Városmajor utca 47/b

Sokunk számára emlékekkel teli hely ez a ház. Nem itt találkoztam először Gyurka bácsival, de itt voltam nála először ifjúsági misén, tizenhárom évesen, valamikor 1995 kora tavaszán. A szobájában tartotta, ahová egy tucatnál többen nemigen lehetett beférni.

Emlékszem az első alkalmak izgalmára. Én voltam a legfiatalabb a körben, és a házi szabályok értelmében mindig a legifjabbnak kellett először kifejtenie gondolatait a mise prédikációját helyettesítő körbeszélgetés kérdő mondatához kapcsolódva, amelyet többnyire valamely másik résztvevő fogalmazott meg. Nem tudom már, az első alkalommal mi volt a kérdés, de a későbbi évekből ilyesmikre emlékszem vissza: *„Szabad-e nem jó szívvel adni?” „Volt-e olyan tulajdonsága Jézusnak, amelyben nem helyes őt követnünk?” „Miképp vélekedne Jézus a génmódosításról?”* Hát ilyen súlyos kérdésekre próbáltam választ adni kamaszfejjel, és miközben igyekeztem a lehető legokosabbakat mondani, átéltem, hogyan növeli egy fiatal emberpalánta szellemi és lelki erejét, ha érzi, hogy odafigyelnek rá. Gyurka bácsi nagyon tudott figyelni ránk, és ez hatalmas élmény volt számomra: egy nagy tekintélyű, elveiért a börtönt megjárt próféta érdeklődik az iránt, hogy miként látom a világot én, a nyeretlen tizenéves. Meghallgat, aztán érvel. Nagyszerű iskola volt. Bár mindenki ilyenben nevelkedhetne!

Voltak persze nehéz pillanatok is: amikor semmi okosat nem bírtam kitalálni, mégis rám került a sor… Ekkor kellett rájönnöm, hogy nem az teszi bölccsé az embert, ha sokat beszél, bár keveset mond, hanem ha tudja, mikor kell hallgatni, s mikor beszélni. (Ezt azóta is tanulom, mérsékelt sikerrel.)

Volt aztán olyan is, hogy úgy éreztük: Gyurka bácsi beszél túl sokat. Bár mindig Jézus volt számára az etalon, előfordult, hogy mélyen megbántott másokat, és igen, emlékszem olyan esetre is (ekkor már talán huszonéves lehettem), amikor én bántottam meg őt… Ember volt, s miért lett volna idegen tőle bármi emberi (Terentius)?

Sokszor kérdezgette tőlünk: Mihez kezdünk majd az emlékével a halála után? Elfelejtjük? Szentté avatjuk? Bár gyakran viccelődött majdani szentté avatási perével, amelyben az utókor egykor igazságot szolgáltat neki, valójában mindkét lehetőség igen riasztó volt számára. Félt tőle, hogy elfelejtjük őt és mindazt, amiért egy hosszú életen át küzdött: feladjuk a szelíd, szolgáló és szegény Jézus által hirdetett Isten Országának építését már itt, ezen a földön. És félt attól is, hogy a Bokor belemegy a vallásképződés zsákutcájába: kiszakad az egyházból, és nagyszerű (szent életű) alapítójára hivatkozva tévedhetetlennek, sőt minden más vallásnál különbnek képzeli magát.

E két félelmetes perspektíva, a felejtés és a ‘szentté avatás’ valójában kéz a kézben jár. Akinek a tetteit és gondolatait kezdik elfelejteni, annak a képe sematikussá, fekete-fehérré válik, mint egy árnyalatokat nélkülöző, szekercével faragott, rosszul elkészített portré. Elvesznek az emberivé tevő lélekrezdülések, és csak egy steril ikon marad, akit lehet ugyan imádni, de szeretni már igen nehéz.

Mire való tehát ez a Garajszki Jenő faragta gránittábla, s rajta a Lengyel István szobrászművész által készített bronzplakett? Arra, hogy dacoljunk a felejtéssel: Ne felejtsük el, hogy honnan jövünk, és kitől kaptuk az indítást arra, hogy életünket Jézushoz igazítsuk, de ne felejtsük el azt se, hogy alapítónk minden erénye dacára nem volt mentes a hibáktól és a tévedésektől sem. Igényelte, hogy vitázzunk vele, érvelt, és olykor arra is hajlandó volt, hogy mások érvei előtt meghajoljon – de mindezt sosem öncélúan tette, hanem azért, hogy minél jobban megértse Isten álmát az emberről, és arról az általunk építendő Országról, amelyben nincs erőszak, nincs a másikat elnyomó hatalom és nincs kizsákmányolás sem. Ha mi is ezért érvelünk, akkor nem felejtjük el Gyurka bácsi örökségét. Ha erre emlékeztet minket ez a tábla, akkor nem hiábavaló a hideg gránit: hiszen nem halhat meg egészen, akire emlékeznek (Horatius).

Szolgálja ezt a célt soká e tábla!

Bajnok Dániel

Bulányi György emléktáblájának felavatására

Barátaim!

Ünnepélyesen lelepleztük most ezt az emléktáblát Gyurka testvérünk és barátunk születésének 100. évfordulóján.

1) Nem tudom, hogy aki erre jár, és feltekint erre a táblára, veszi-e a fáradságot, hogy kiderítse, ki is volt ez a *Bulányi György*. Azon túl, hogy *piarista szerzetes tanár* és *katolikus teológus*, és egy *bokrot* ültetett itt valahol, fogja-e tudni, ki volt ő igazán?!

2) *A kommunista rezsim* tudta, hogy egy „államellenes összeesküvés vezetője” volt. Ezért kötél általi halálra ítélte őt, és csak a véletlen műve, hogy a halálos ítélet életfogytiglani börtönre változott, amely közel tíz évig tartott.

3) A magyar katolikus *egyház hierarchiája* is tudta, hogy Bulányit – az Állami Egyházügyi Hivatalt kiszolgálva – eretneknek kell nyilvánítania. A Magyar Katolikus Püspöki Kar még a római apparátust is bevonta, és évtizedekre eltiltotta őt a nyilvános papi működéstől. Csak pár évvel a halála előtt szüntette meg a büntetést.

4) Hogy ki volt Bulányi György, azt *mi, a barátai* tudjuk igazán. És ha lesz független *történetírás*, majd a történelem szolgáltat neki igazságot: Európa, sőt az egész világ előtt méltatva az ő igazi tevékenységét és jelentőségét a katolikus egyház életében.

5) Bulányi *katolikusnak* vallotta magát. *Teológus* volt, akinek munkássága annak a bizonyításáról szólt, hogy Isten maga a *SZERETET*. A börtönévek után Jézus szavait elemezve azt is megfogalmazta, hogy miben áll ez a szeretet: az szeret, *aki ad*, és nem vesz; az szeret, *aki szolgál*, és nem uralkodik; az szeret, *aki nem üt* és nem üt vissza, hanem megbocsát. – Ilyen *Istent* és ilyen *egyházat* hirdetett az evangéliumok Jézusa; és ilyen egyházat és ilyen *társadalmat* akart Bulányi. A hatalmi egyházból és világból szeretetközösséget: *ISTEN ORSZÁGÁT!*

6) Bulányinak már a *szándéka* is veszélyes volt, és forradalmi volt a *hang*, amit pengetett. De még veszélyesebb volt, hogy mindezt elkezdte *tettekre* váltani: Jézus mintájára *kisközösségeket* hozott létre, és ezekből felépülő egyházat tervezett. A diktatúra idején a közösség tagjai még a börtönt is vállalva kezdték megtagadni *a katonaságot*, azon az alapon, hogy nem akarják kiképeztetni magukat gyilkosnak, hiszen Mózes már megfogalmazta a *„Ne ölj!”* parancsot, Jézus pedig az *ellenség szeretetére* biztatta barátait.

7) Csoda-e, ha a kettős: állami és egyházi üldözés ellenére sem tudtunk ellenállni a felismert Jézusi tanításnak. A vetés szárba szökkent, ágakat hajtott és országos *Bokorrá* nőtt. – Csoda-e ha most itt vagyunk a *ház* előtt, amelynek egyik szobájában élt és dolgozott Gyurka barátunk és testvérünk, és amely annyi élményt rejt mindnyájunk számára. – Csoda-e, ha emléket állítunk most neki?!

8) A 100 éves évfordulóra megjelent *„Önéletírás”* kötete. A könyv *Arany János* egyik versének utolsó soraival végződik, és azzal az aggodalmas kérdéssel zárul, hogy *„a jövendő nemzedék se kérdi, se tudja, nem is igen lesz rá gondja, hogy itt éltem s a tömegben én is lantot pengeték”* (Honnan és hová?).

Gyurka! Nagyon kiszúrnánk Veled, ha a következő nemzedékeknek csak ezt a hideg *márványt* hagynánk örökül. Te maradandó *„művet”* akartál hagyni magad után, és a Te igazi műved az *élő Bokor*. Igaz, nem mindig lobog úgy, mint Mózes csipkebokra, és mi öregek már menetelünk a temető felé, de hiszem, hogy a jövendő nemzedék nem felejti *„lantod”* hangját, JÉZUSÉT, és élő közösségeik továbbviszik ércnél és márványnál maradandóbb művedet: a BOKROT.

Köszönjük!

Kovács László

Gyombolai Márton

Imádság Gyurkáért

Áldja meg az Isten nehéz nyolcvan éved,
Örömed, fájdalmad, minden szenvedésed.
Kutató szemednek minden pillantását,
Egy-egy felismerés lobbanó izzását.
Ahogy hívni tudtál – mindig elöl járva –,
Szép testvéri szóval Jézus útjára.
Szelíden, szegényen, mégis egyre adva,
Torpanó testvérnek új utat mutatva.

Áldja meg az Isten a Te nagy tűrésed.
Rút rágalmak ellen szelíd érvelésed.
Börtönrács mögött is töretlen bizalmad,
Szíved bocsánatát, ki elárult – annak.
Értetlenek között érvelő türelmed.
Győztes önuralmad, mikor fájt a lelked.

Áldja meg az Isten minden kétkedésed,
Útkereső lázad, éledő reményed.
Áldja meg az Isten, te szívós hűséged,
Hogy a keskeny Útra rátetted az élted.
Langyos állóvízbe szökellő forrásnak,
Az egyformák közé: frissnek, újnak, másnak,
Töretlen utakon legelöl menőnek,
Botránkozók között igét hirdetőnek.

Áldja meg az Isten hátralévő élted,
Segítsen követni igaz emberséged.
Mikor célba érsz majd, osztozz égi kincsen,
És Akiért éltél, öleljen át az Isten!

Vác – Törökbálint, 1999

Átvilágítás

Átvilágítás másodszorra. Jöhet a katolikus püspökök, papok átvilágítása bátran. *Tomka Miklós* a hét nyelven megjelenő nemzetközi katolikus folyóiratban, a Concilium 2000/3. számában, amelynek címe: Vallás és kommunizmus, már felkészítette erre az átvilágításra a nagyvilágot. Imígyen: a kommunizmusban a kereszténynek „biztosítaniuk kellett túlélésűket, és Urukról bizonyságot tenni".

Milyen alternatívák kínálkoztak egyáltalán? – kérdezi Tomka. *Az egyik:* azonosulás a rendszerrel, a segédmunkási feladatok elvállalása a rendszer javára. Ez volt Lékai bíboros és a békepapok opciója. E „meggyőződésesek" előnyöket tudtak szerezni maguknak és az egyháznak.

A másik opció: visszavonulás a világból – így Tomka. Ezek úgy vonultak vissza a világból, hogy a rendszer elítélte őket, s tíz vagy tizenhét évet lehúztak a kommunizmus börtöneiben. S most tessék figyelni! E visszavonulók „megkísérelték üldözöttségüket korlátozni azzal, hogy a nagy nyilvánossághoz fordultak. [Úgy-e, nem Rákosi ávós börtöneiből fordultak oda?] Nyugati megfigyelők ezeket a példaszerű tanúkat olykor egyedüli igaz hitvallókként idealizálták. Könnyen feledésbe ment eközben a szektásodás veszélye... Túltették magukat a teológia és az egyházjog normáin... Elvileg utasították el a nem alulról választott vezetési hivatalt az egyházban... Elitöntudatuk lazáknak tekintette mindazokat, akik a ki tudták kerülni politikai konfrontációt. Magyarországon P. Bulányi és mozgalma nemcsak a püspököktől, hanem más keresztényektől is elidegenedett. Fundamentalista hajlamuk politikai erővé tette őket, az állam fel tudta használni őket manipulációra". A békepapok hasznára voltak egyházuknak, de ezeknek a börtönbe visszavonulóknak a bűneit Tomka alig tudja összeszámolni.

Sötét háttérként szolgál e rajz *a harmadik* csoportnak: „A keresztények kelet-közép-európai mindennapjai viszont e két szélsőséges álláspont között folytak, keresték a felelős kompromisszumokat. Felelőtlenség lett volna harcukat csak azért nem vállalni, mert elvileg elutasították a kommunizmust. Vállalni e harcot felelősségteljesebb volt, mint a menekülés az egyik vagy a másik szélső pozícióba." Ugyan kik alkothatták e harmadik csoport tagjait? Alighanem azok, akiknek az átvilágítása meglepő eredményekkel járna. Nem lepne meg, ha ezen ügyes balanszírozók – a segédmunkásokat és a takarítónőket kivéve – mind ügynököknek bizonyulnának... A pártállam emberei sem most jöttek le a falvédőről!

Hasonló eredményekre jutott a minap a Katolikus krónikában *Jelenits István*. Megérti a diszszidálókat, s az itthon maradó megalkuvókat is, csak a meg nem alkuvók, a „hősök" iránt van nagyon kevés megértés a szívében: „A hősök sem voltak tiszták, mert a hősiességbe is keveredik sokszor hiúság meg gőg, meg türelmetlenség, és nincs benne elég alázat vagy megértés, és mások iránt felelősségérzet... Sokszor egyszerűbb hősnek lenni úgy, hogy nekimegyek a veszedelemnek, vállalom a börtönt például, és azután ezzel meg van oldva egy kérdés. Ha az, aki a börtönből jött ki, elismeri, hogy az is lehet tisztességes megoldás, amelyik nem vezetett börtönhöz, akkor fel kell vetnie azt a kérdést, hogy ő vajon maradéktalanul helyesen járt-e el." Álláspontja így summázható: hiúság, gőg, türelmetlenség, illetve alázat, megértés, felelősségérzet hiánya jellemzi a meg nem alkuvókat. Az ügyész nemegyszer halált kért e meg nem alkuvókra. Jézusról a főpap úgy ítélt, hogy „Méltó a halálra!" Így ítélte a főpap azt a Jézust, aki ezt mondta tanítványainak: „Példát adtam nektek!", ahelyett hogy megkérdezte volna magától, hogy maradéktalanul helyesen járt-e el.

Aki Golgotát vállal, arról a Golgotát nem vállalónak nem illik megállapítania a hiúságot, a gőgöt meg a többit. A legnehezebb időkben: '53 elején a Gyűjtőben magam is gondoltam ilyesfélét. Az apám korabeli Kelemen Gyula államtitkárnak, aki azért volt ott, mert nem helyeselte a két munkáspárt egyesülését, azt mondtam: „Gyula bácsi, nem a gőgünk büntetése az, hogy itt vagyunk? Nem azért szenvedünk, mert nem volt elég alázat bennünk elvállalni, hogy együtt üvöltsünk és vastapsoljunk mi is...?" Ezt válaszolta: „Hogy mondhatsz ekkora butaságot? A vállalókat bőven kárpótolják (ranggal, pénzzel, elismeréssel). Hol látsz náluk alázatot?"

Nem filózni kellett akkor, hanem dönteni. '51-ben volt Debrecenben egy békepapi gyűlés. A mintegy 40 debreceni katolikus pap mind elment. Egyedül maradtam otthon. Utána ebéden együtt voltam velük a rendházban. A 70 évesnél idősebb prépost, Molnár János felém fordult, s ünnepélyesen ezt mondta: „A vértanúságot ezzel eljátszottuk." Gőgből maradtam volna otthon, amikor ezzel megpecsételtem sorsomat? Elgondolkodhatik Jelenits István, hogy miért mondta Jézus képmutatóknak a ruhaszaggató főpapokat, s barátaikat, az írástudókat. Üzenetértéke van Tomka és Jelenits megnyilatkozásának: Csak maradjanak a meg nem alkuvók, a Jézus példáját követők továbbra is búra alatt az egyházban, meg az egyház peremén, ha lehet, mindörökre, s képviseljék Jézus egyházát azok, akik paláverreztek a gyilkosokkal. Ha lesz átvilágítás, akkor sem lesz változás. Masszívak az ellenerők, s hatalomban vannak. Az egyik kormány is, a másik is, s talán a jelenlegi is őket támogatja. A Vatikán pedig mindenképpen.

Az a kérdés, hogy át kell-e világítani az egyházi személyeket? '45 után minden személy átvilágítására sor került. Akik együttműködtek a németekkel, Szálasi diktatúrájával, nem kaptak igazolást, és népbíróság elé kerültek. '89 után nem világítottak át senkit sem, mindenki tiszta lappal indult, mintha semmi sem történt volna az elmúlt félszázadban, s nem került népbíróságra senki sem. Pedig ezreket rejtenek az '56 előtti és az '56 utáni parcellák. Magyar állampolgárok hulláit, akiket magyar állampolgárok likvidáltak. Meg sem állapítandónak minősült (közmegegyezéssel?), hogy kik is hajtották végre az országban a győztes hadsereg és a SZU tisztogató szándékait. Nem ízléstelenség ezek után azt kutatni, hogy az egyháziak közül kik is működtek együtt az elmúlt idők titkosrendőrségével? Ha egyszer a társadalom színe előtt mindenki felemelt fejjel járhat, a

pártállam egész apparátusa is! Miért fontos, hogy kik segítettek a pártállam rendőrségének, hogy biztonságban élhessen az apparátus, a diktatórikus pártállam? Miért fontos, hogy voltak-e egyházi személyek is a segítők között? Hiszen a felelős miniszterek s mindazok, akik irányították a pártállamot, közöttünk élnek, s nemegyszer jelentős vagy akár a legmagasabb pozíciókban is. Elmondhatatlan álság és képmutatás rejlik az átvilágítás egyháziakra kihegyezett igénye mélyén... s az egész kérdés mögött.

Képmutató, hipokrita társadalomban élünk? Milyen a jövője egy hipokrita társadalomnak? Csak olyan, amilyen a múltunk. „Hányszor támadt tenfiad, / Szép hazám, kebledre, / S lettél magzatod miatt / Magzatod hamvvedre!” Bűneink megvallása helyett egymásra mutogatunk. Alig hiszem, hogy van a társadalomnak olyan rétege, amelynek erkölcsi alapja volna számon kérni az egyházi személyeken, hogyan állták meg helyüket az elmúlt félszázadban. Hogyan képviselhettem akkor A hét c. műsorban az átvilágítás szükségességét? Úgy, hogy van Jézus tanította felelősség is, amely ellene mond minden képmutatásnak. A bűnös vallja meg s bánja meg bűnét; nincs tisztulás nélküle. '89. április 20-án írtam Paskai bíborosnak: „Pasztorális feladataink halaszthatatlanul megkívánják, hogy a jelen Püspöki Kar elhatárolja magát azon intézkedésektől, amelyekre az akkori Kar állami nyomásra reakényszerült. A jelen Püspöki Kar tekintélyét csak öregbíteni fogja, ha ezt megteszi.” Nem tette meg, s '89. december 1-én új levelet írtam neki: „Megértem, hogy akkor így tett, engedett az államhatalom nyomásának, bár nem helyeslem. Ezt, úgy látom, nehéz bevallania. Pedig köztudomású, Odakint is, idebent is. Hazai egyházunk javát aligha szolgálja késlekedése, és így a hazai sztálinizmus romeltakarításában elmarad az egyházon kívüli társadalomtól.”

MEG KELLENE ÍRNI egyházam múlt félszázadi történetét. Ha lehetne egy történetet '45 után kezdeni! Ott kellene kezdeni, hogy a magyarok fejedelme, Vajk bajor keresztény lovagoktól támogatva négyfelé vágatja Koppányt. Ott kellene kezdeni, hogy nincsenek pogány magyar nagyurak darabolására sem (keresztény) kardok! Nincsenek, *ha* a keresztény szónak bármi köze is van Jézushoz! Mert Jézus Péterrel hüvelyébe dugatta a kardot a Getszemániban egyszer s mindenkora! De a sámánokat István, az első magyar király lecseréli a kereszténynek mondott papokra, s folytatódik keresztény szerelésben a trón és oltár ősi szövetsége. A király intézi a háborúnak mondott tömegmészárlást, s a pap, leghűbb szövetségese a trónnak, imádkozik Istenhez a tömegmészárlás sikeréért. Az egyik oldalon is, és a másikon is. Mit csinál ezek után az Isten? Az a véres Isten nincsen (énekli Babits Mihály). A főpapok képezik a király-

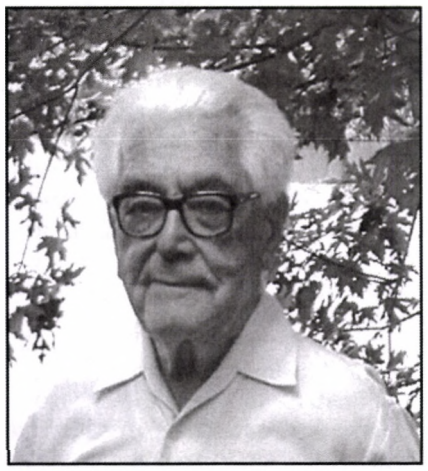

ság első rendjét, s Esztergom érseke lesz a magyar állam első közjogi méltósága. Ez volt a rend ezer évig..., s mindaz, ami még vele járt. S máris 1945-ben vagyunk, *Mindszenty* nevénél. Ezt az olyan-amilyen történelmi kereszténységet, ezt a trón és oltár szövetségére épülő kereszténységet akarja megvédeni a szovjet eszmével szemben, amely le akarja cserélni a múltat a valósulóban levő szocialista-kommunista jövővel: a trón és a párttitkárok szövetségével, amelyben a papoknak legföljebb csak pojácaszerep juthat: prédikálhatják, amit a párttitkárok diktálnak nekik. Mindszentynek minden íze tiltakozik ez ellen, s kész e tiltakozásért akármi árat is fizetni. „Párttitkárok sohasem határozhatják meg az egyház magatartását... Az ősegyház történetét nem azért tanultuk, hogy régiségtani ismereteinket gyarapítsuk” – hallom Mindszenty szájából, tőle magától két nappal letartóztatása előtt, a már ávós kordonnal körülvett esztergomi palotában. S a nyáj, a papok félverettegve ugyan, de mennek a pásztor után. Két-három ezerre tehető a pártállam által meghurcolt: legyilkolt, bebörtönzött, megkínzott katolikus papok száma. Át vannak világítva, *Hetényi Varga Károly* vastag kötetekkel igazolja, amit mondok. És *Havasy Gyula* könyve is: A magyar katolikusok szenvedései.

De van egy másik hagyomány is. *Schrotty Pál*, a ferences főatya mondja Mindszenty éveiben, hogy az Alföld csak azért maradt meg katolikusnak a török hódoltságban, mert Szegeden az alsóvárosi barátok a basa papucsát is hajlandók voltak megcsókolni. Ilyesmit képvisel az egri érsek, *Czapik Gyula* is, akinek Rákosi tudomására hozza, hogy ismeri '43-ban mondott templomi prédikációját, miszerint ő maga is a Kárpátokra megy, hogy tíz körömmel is megvédje a hazát a bolsevista bitangoktól. S Czapik csak kikarikázva olvastatja fel papjaival a templomokban Mindszenty körleveleit. De a negyvenes években a magyar papságnak ők csak elenyésző kicsiny részét képviselik. Amikor '49-ben a Párt létrehozza a békepapi mozgalmat, csak vagy száz szerencsétlen, megfélemlített papot tudnak összeszedni. Egy két kótyagos szélkakas azért akadt, s agitált engem is, hogy olyan emberekre van ott szükség, mint magam. Nem érdemlik meg azt sem, hogy leírjam a nevüket. A magyar katolikus papság hősi, mártir korszaka ez. Tele van velük a Gyűjtő-fogház. Más felekezetbeli pappal egyetleneggyel sem találkoztam ott. Huszonöt éven keresztül folyt a kíméletlen bebörtönzés vagy ítélet nélküli agyonverés. A többség nem alkudott meg, s az ÁVO tehetetlen volt vele szemben. Adassék nekik tisztelet és megbecsülés! Püspökeink, prelátusaink is csaknem mind elhullottak a hosszú harc alatt, az emberi, a polgári tisztesség, az ellenségnek nem engedelmeskedés mezején... kerül, amibe kerül alapon. Hogyan jött létre itt a jelen szituáció, amelyben egyházaknak átvilágítástól kell rettegniök, s nem is keveseknek? '52-ben a Fő utcán hatvan napon keresztül napi tíz órában vallatott egy Jámbor Árpád nevű ávós őrnagy, aki Bulányi mesternek szólított. Ott rendre Anyaszentegyházat emlegettem. Megunta, s egyszer ezt mondta: „Bulányi mester, megnézheti magának azt az anyaszentegyházat, amit mi húsz esztendő alatt csinálunk majd belőle.” Hát megnézhettem, s nézem már újabb harminc esztendeje, s egyre szomorúbban.

AZ ELSŐ REPEDÉST egyházam falán maga Mindszenty okozta. Nem az amerikai követségre kellett volna mennie '56 novemberében, hanem vissza a börtönbe. Ilyent a szent öreg, Márton Áron sohasem tett volna. Ő a diktatúra puhulásával kijöhetett börtönéből, visszament

Gyulafehérvárra, s kiadta a rendelkezést: minden pap visszamegy oda és abba pozícióba, amelyben volt, amikor őt a Securitate elvitte. S ezzel vége volt Erdélyben a békepapságnak. Mindszenty is kijöhetett volna pár évvel '56 után a börtönből, s nemcsak a gyulafehérvári egyházmegyében lett volna vége a békepapságnak. Péteri és Badalik püspök is hazajöhett volna Hejcéről, Endrey Mihály is Nógrádból. S nekem nem lett volna módom megnézni azt az egyházat, amelyet a Párt formált volna ki. Minden békepap ment volna nálunk is vissza a helyére. Beresztóczy is, akinek békepapi pályafutása az Andrássy úton indult: fejjel lefelé kilógatták az ablakon. Ilyen előzménnyel lett ő békepap meg országgyűlési képviselő.

A MÁSODIK REPEDÉST már a Vatikán ún. keleti politikája vágta. Jól kell érteni, hogy ez micsoda. Egyszerű az, a régi és bevált recept: kiegyezni a hatalommal. Akármelyikkel! Hitler vagy a Kreml, nem számít. Hiába írja meg *Freidrich Heer*, hogy az egyházat mélyen elhagyta a Szentlélek, amikor kiegyezett Hitlerrel. A vatikáni hierarchiát ez nem zavarja. Ha kiegyezett húszmillió ember gyilkosával, a hatvanmillió gyilkosával miért ne tenné meg ugyanezt? Ilyen ronda ez a politika? Ilyen ronda, de van még álszent és hazug ruhája is: „híveinket kell megmenteni a hosszú üldöztetéstől, amelybe belefáradnak". Ez a politika elfelejti Tertulliánusznak egyébként sokszor emlegetett megállapítását: *semen est sanguis christianorum*, azaz a keresztények vére az a mag, amely elhullva-kihullva megtermékenyül, és megnöveszti egyházukat. A valóság az, hogy a hívő ember az üldöztetésben nem elfárad, hanem erőre kap. Tudták Tertulliánusznak ezt az igazát illegalitásuk idején még a kommunizmusban hívők is. E politika erejében '64-ben a Vatikán megegyezik a pártálammal, és ennek ellenében kinevezhet a pártállam által megnevezett papokból öt püspököt. A pártállam pedig börtönzi tovább a hitvalló papokat, akik nem akarják tudomásul venni a pártállam kegyéből létrejövő egyházépítés lehetőségeit, helyette építik tovább a maguk nemcsak államilag, hanem hovatovább majd egyházilag is illegálisnak minősülő kisközösségeit. Építik az emberbe Isten által belerakott hősi elszánás és lelkület alapján, hogy azért, amit szentnek és igaznak tartunk, semmi sem drága.

Ennek az átkos vatikáni politikának van egy másik álszent ruhája is: „biztosítani kell, hogy legyenek papok, és legyenek azokat felszentelni tudó püspökök". Miért kell? Mert csak általuk árad a kegyelem, meg az üdvösség. Ha netán püspök és pap nélkül adom életemet az ember ügyéért, Isten akaratának teljesítéséért, és Isten elé jutok, Isten majd megkérdezi tőlem, hogy láttam-e Róma által elismert szentelésű papot meg püspököt? Válaszolni sem érdemes rá. A kínai katolikusok is megvannak nélküle, s maholnap megismétlődhetik a csoda, ami időszámításunk első három századában a Római Birodalomban: Kína is kereszténnyé lesz. Minden hívősereg kineveli a maga kisebb és nagyobb beosztású vezetőit; akkor is, ha elismerik őket valamiféle központban, meg akkor is, ha nem. A vértanúk korában a keresztény nép maga szemelte ki a püspökeit, minden római megerősítés nélkül. Enélkül is sikerült nekik helytállniok. Megtapasztaltam ezt magam is. Idehaza is kinevelődtek azok a személyek, akik kisközösséget tudtak összehozni és megtartani. Akkor is, ha nem voltak papok. Akkor is, ha feleségük volt; és akkor is, ha nők voltak. Meg is írtam Rómába Ratzinger bíborosnak: számomra ezek az ÁVO minden fenyegetését vállaló személyek a tisztelendők, s én ezeket a személyeket kínálom fel püspökeinknek, hogy pappá szentelje őket.

A HARMADIK REPEDÉS már végzetes volt. A Vatikánnak ki kellett csalnia Mindszentyt az amerikai követségről. VI. Pál megígérte neki, hogy marad Esztergom érseke. Nem tartotta meg az ígéretét, megfosztotta hitvalló alattvalóját az érseki széktől. Jöhetett a pártállam minősített pojácája, *Lékai László* a magyar Sion ormára. '76 nyarán nevezi ki őt esztergomi érseknek, s '76 szeptemberében már meg is írja Bai László, az ÁEH katolikus főosztályának vezetője, hogyan kell Lékainak s a magyar Püspöki Karnak elintéznie személyemet a hazai kisközösségépítés egyházellenes (!!!) bűnéért. Kezemben van a dokumentum. Hiába kínálom fűnek-fának. Nem publikálják. Hogyan kerültem birtokába? Véletlenül. Nem a Történeti Hivataltól kaptam. A Hivatal küldött már ezer lapnyi érdektelen anyagot, amiből nem tudtam meg semmit. Most a Népszabadságnak is felkínálom ezt TÜK-anyagot, amely még mindig TÜK. – Azt mondtam az imént egy bíborosról, hogy a pártállam minősített pojácájaként kapta meg tisztét. Hogyan lett azzá, erről csak mendemondák vannak. De majd megfésüli ezeket a történettudomány. Csak azt mondom, amit megtapasztaltam. Egyszer beszéltem vele, '77 januárjában. Hívatott magához. A szeminárium rektora, maga Paskai László jött el értem. A kihallgatás két óra hosszat tartott. A vád (!) az volt, hogy a kispapokból csinálok kisközösséget. Ennek kapcsán közölte velem, hogy Magyarországon papok csak erkölcsi okokból (értsd: pedofilia, homoszexualitás) kerülnek börtönbe. Ekkorát hazudni... Felháborodtam, s emelt hangon mondtam: „És ezt az egyházam egy bíborosa mondja nekem? Már csak Lénárd atya van börtönben. Őróla állítja ezt?" Ezek után csendesen mondta: „Nem állítom róla." Minden szavát a poloskának mondta. Amikor kimerülten kimentünk az előszobába, az öreg bíboros felsegítette a kabátomat, és halkan ezt súgta: „Visszaadom ezt az ügyet nekik." Szerencsétlen embernek is mondhatom. Az összes többit is (lehet, hogy papságunk 99%-át), akit így vagy úgy beépítettek. Hegyi Béla már regényt is írt róluk (Kopasz a hegyen). Legutóbb pedig Szabó Iván novellát (Üvegfalak).

A NEGYEDIK REPEDÉS az volt, amikor '80 körül Bokor-beli testvéreinknek az őket elítélő bírák ezt mondhatták: „Magukat a saját püspökeik is elítélik!" A katonáskodás megtagadása miatt kerültek a törvényszékre. Megkerestük püspökeinket, s közöltük velük, hogy csak Jézus parancsát akarjuk teljesíteni, aki hüvelyébe dugatta a kardot Péterrel. A Püspöki Kar teológus szakreferense válaszolt: azért nem támogathatnak minket, mert megbontjuk az erőegyensúlyt a NATO és a Varsói szerződés között. Kihúztuk magunkat, 30 árva magyar legény, hogy még erre is képesek vagyunk..., s ilyen teológiai indokolás alapján. Róma is bedobta magát: *Poggi bíboros*, a Szentszék utazó nagykövete hívatott magához a Hiltonba, hogy közölje velem: Miklós Imre azt mondta neki, hogy zöld utat kap az egész kisközösségi munka, ha elállunk a szolgálatmegtagadástól. Nem álltunk el, nem óhajtottunk a pártállam engedélyével kisközösségeket csinálni. A Regnum Marianum, a fokoláré, a karizmatikusok sohasem vetemedtek szolgálatmegtagadásra. De annak következtében, hogy harminc Bokor-beli testvérünk hajlandó volt három évet ülni Baracskán, szabad utat kaptak egyháztól, állam-

tól kisközösségi munkájukra. Bizonyítja ez, hogy nem a lefekvés az államhatalom előtt, nem a keleti politika biztosítja a hívek jézuskövetését, hanem a kurázsi, az áldozatot hozni tudás.

AZ UTOLSÓ FEJEZET kezdődik. '82-ben a Bokor egyes papjait kényszernyugdíjazzák, áthelyezik, s „eretnek tanításaim miatt” megvonják tőlem a nyilvános papi működés jogát. Róma szekundál ehhez: '87-ben eretneknek nem minősítve ugyan, de helybenhagyja a megvonást. Rá két évre, már a rendszerváltás után, írok Paskainak, hogy vallja be a történteket. Hiába. Aranymisémet, '93-ban, csak a volt Pártfőiskolát kibérelve mondhatom el barátaim, testvéreim körében. '96-ban levelet írok Rómába Ratzingernek: „Egyházi büntetésemből letelt 14 és fél év. Hazámban ilyenkor még a gyilkosoknak is amnesztiát adnak. De püspökeimnek ezt hiába mondom, mert azt állítják, hogy ügyem Rómára tartozik.” Ratzinger rendezi ügyemet, s félévi huzavona után a magyar püspökök megszüntetik a korlátozó intézkedéseket A parlament, a sajtó lelkesen üdvözli rehabilitálásomat mint a rendszerváltás egyik jelentős megnyilvánulását, de a 16 év után mondott első nyilvános misémen saját tartományfőnököm, egykori tanítványom is ezzel a verssel köszönt: „egy tégla nem tetszett a templomfalban, s a templom összedőlt – én jót akartam”. Bűnös vagyok mindhalálig, mert következetesen ellene mondtam életem folyamán mindannak, amiket a fentiekben összefoglaltam. Nincs rehabilitálás. Nem történik semmi, sem a püspökök, sem a papok nem veszik igénybe szolgálataimat. Könyveim továbbra is kitiltva a katolikus boltokból. Az egyház Lékai-korszaka idején, a puhuló diktatúrában nagyon kevés kivétellel a papság egésze felzárkózott a pártállam engedélyéből kinevezett püspökök mögé. Amikor '82 májusában a nagymarosi ifjúsági találkozó során Lékai kihirdeti, hogy velem és Kovács László nevű káplánjával nem hajlandó együtt misézni, a papság az egyetlen *Keglevich István* kivételével beöltözik szentmisére. Akármilyen fájó, de fel kell tennem a kérdést: Lehet-e ezért kizárólag a pártállamot felelőssé tenni?

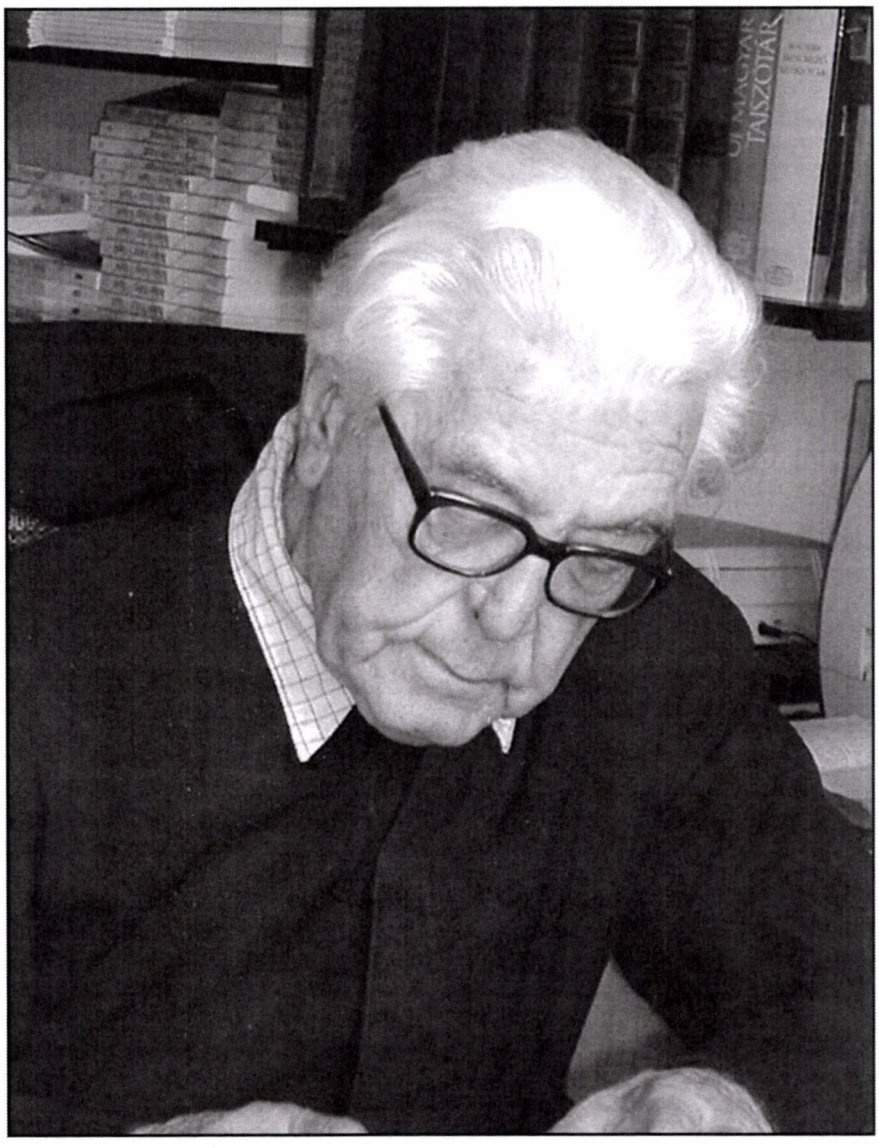

NEM AZ ÉN DOLGOM megrajzolni a Bokor jelentőségét. De valamit azért el kell mondanom: kísérlet az a jézusi örökség helyreállítására az egyházon belül. A pártállam illetékes szervei értették ezt a kísérletet: „Bulányi mester, nekünk nincs időnk kivárni, amíg maga meglelkigyakorlatoztatja nekünk a kapitalistákat”, mondta őrnagy előadóm a Fő utcán. S életfogytiglani ítélettel jutalmazták a kísérletet. Az egyház (miután a felvilágosodás kiverte kezéből a máglyagyújtáshoz szolgáló a gyufát) csak búra alá helyez, és próbálja kiszívni a búra alól a levegőt – szintén életfogytiglan, és minden amnesztia nélkül.

A magyar keresztény állam második évezredét nyitottuk meg szentistváni alapokon. Jézus egyházának különb alapokat kell felkínálnia. Szent István az új magyar államban első renddé tette főpapságot, amely uralkodott, csatákat vezérelt (Muhi, Mohács) és a leggazdagabbak között is első volt. Jézus pedig lábmosó szolgálatra, másik arcunkat is odatartó szelídségre és arra nevelte tanítványait, hogy mindenkinek be kell érnie az egy dénárral. Csak ez a program képes egyesíteni az emberiséget, amelynek szegényei nem viselik el hátrányaikat. Védekeznek ellene új és új erőszakalkalmazások, háborúk formájában. A gazdagoknak persze védekezniük kell, s megy tovább a régi nóta. „Az ember fáj a földnek: oly sok / Harcs békeév után / A testvérgyűlölési átok / Virágzik homlokán.” Ha ezt az állam, amely szükségképpen erőszakszerv, nem egészen vagy egyáltalán nem értheti, megbocsátható. De az, hogy az egyház kézzellábbal védekezzék a jézusi örökség ellen, kevésbé bocsátható meg. E jézusi program nélkül az egyház csak segédcsapata lehet az államnak, pedig inspirálójának, jövőképet mutatójának kellene lennie.

Mit segíthet itt az átvilágítás? Nem tudom, hogy segíthet-e. De meg kell próbálni. Talán segítene az egyháznak, ha megismerhetné azt, amiért a Bokor több mint fél százada küzd és szenved. Az egyház minden tőle telhetőt megtesz ellene.

Bulányi György

Forrás: Napló, Városmajor, 2001. október

Javaslat

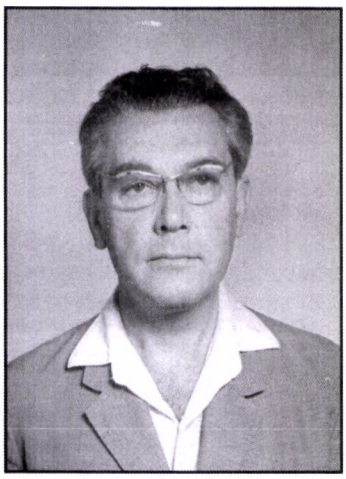

Javaslat a Bulányi-féle ifjúság közti, ifjúsági szervezkedési felvetésre a püspöki kar vezetői előtt.

Szervezett illegális ifjúsági tevékenység folyik Budapesten és vidéken egy héttagú központi vezetőség irányítása mellett 14 csoportban, csoportvezetők felügyeletével. Az illegális tevékenység fő szervezője és vezetője Bulányi György. A szervezetben 50 egyházi személy, köztük 28 aktív pap vesz részt. A csoportban tevékenykedik 3 szeminarista, 2 volt apáca. Bulányi saját teológiája alapján fejti ki káros tevékenységét. Elsősorban a jelenleg működő püspöki karral szemben. A szervezkedés mintegy 250 főre terjed ki. A szervezkedésben részt vevő papok rendezik az illegális összejöveteleket. A szervezet működése kiterjed az esztergomi, váci, székesfehérvári, egri, csanádi, pécsi, győri egyházmegyék területére.

1. Október hónapban a Bulányi-féle szervezkedést tárjuk fel Lékai bíboros előtt, beszéljük meg vele, mikor tárgyaljunk erről a témáról a püspöki kar érintett tagjaival. – Lékai bíborossal történt megbeszélés után célszerű volna az ügyről külön tárgyalni Ijjas érsekkel. Kikérni tanácsait a probléma lerendezésére.

2. Lékai bíborossal kialakított időpontban a Bulányi-féle szervezkedést tárjuk fel az érintett egyházmegyék ordináriusai előtt.

3. A szervezkedés tényeinek felvázolásánál dramatizálva nagyítsuk fel a történteket, és élezzük ki annak politikai veszélyességét: az állam és az egyház jó viszonya; a püspöki kar politikai szavahihetősége, hitele; az ifjúságra, társadalomra vonatkozó veszélyessége; a Vatikán és államunk kapcsolata szempontjából.

Mutassunk rá, hogy:

a) Ez a szervezkedés teljesen megfelel a nyugati szélsőséges, reakciós, emigráns egyházi erők törekvéseinek.

b) Elsősorban a püspöki kar ellen irányul: elvtelen kollaboránsoknak tekintik őket, arról beszélnek, hogy halott az egyház, tehát szükség van élő földalatti egyházra stb.

c) Egyes papok és püspökök akarva-akaratlan Bulányiék szervezkedésének propagandahátterét és bázisát erősítik azáltal, hogy tények és megalapozott okok nélkül arról beszélnek, hogy nincs hazánkban vallásszabadság, hogy a vallásos emberek, vallásos állampolgárok gyermekei egyetemeinkre nem kerülhetnek be, és hogy a vallásos szülők gyermekeinek hitoktatása miatt állandó zaklatásnak vannak kitéve stb. (Udvardy püspök).

d) Mint illegális szervezet áttételesen az állammal szemben is veszélyes.

4. Fejtsük ki az érintett püspökök előtt, hogy a Belügyminisztérium, illetve a rendőrség teljes joggal adminisztratíve akar fellépni ez ellen az illegális szervezkedés és vezetői ellen. Mi úgy ítéljük meg, hogy mivel ez a szervezkedés elsősorban teológiai tévelygésen és a hierarchiával való szembenálláson alapul, nem irányul direkt módon az államhatalom ellen, ezért nincs szükség adminisztratív állami beavatkozásra. Amennyiben a püspöki kar biztosítékot tudna nekünk szolgáltatni, hogy a szervezkedést kivizsgálják, egyházfegyelmi úton rendezik, úgy esetleg lehetőség van arra, hogy ezt az ügyet egyházon belül intézzék el. Ezért javasoljuk, hogy a püspöki kar beszélje meg ezt a témát, és amennyiben vállalják az ügy lerendezését, készek vagyunk a rendezéshez tényanyagot nyújtani Lékai bíboros részére.

5. Az ordináriusok és a papi békemozgalom vezetői biztosítsák, hogy a Bulányi-féle szervezkedéssel kapcsolatban megfelelő elítélő papi és egyházi közhangulat alakuljon ki.

6. Az egyházi sajtó megfelelő módon foglalkozzon az illegális szervezkedés, a földalatti egyház koncepciójának elítélésével. A Teológia c. katolikus sajtóban teológiailag kellene szétzúzni a Bulányi-féle teológiai koncepciókat, valamint az ennek nyomán terjedő pünkösdi kis közösségek szervezésére irányuló propagandát.

Budapest, 1976. szeptember 28. (MOL-XIX-A-21-d AEH TÜK 153. doboz, 0033a-3/1976. Készítette ***Bai László***, az ÁEH Kat. Főoszt. vezetője. Bp., 1976. szept. 28. – Hiteles szöveg!) [TÜK = titkos ügykezelés]

Stetka Éva

Lépted

Figyelj a sugallatokra, figyelj a tiszta,
belső indíttatásokra,
Figyelj a tiszta szókra, figyelj a tiszta,
ragyogó indulatokra,
Figyelj a saját szíved hangjaira
s ne borzasszon el fáradtságod,
Figyelj önnön megrokkanásaidra s tudd meg,
mennyire fáj a szíved,
Figyelj a csillagos égre,
s a hideg csillagok közt ezüst sugarakkal
Megjön egyszer a kikelet.

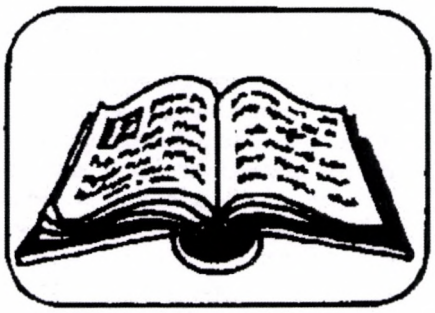

BIBLIA

A júniusi elmélkedéseket a „Keleti szél” közösség tagjai írták, sorrendben Berényi Rita, Berta Erzsébet, Orbán Ágnes, Balogh László, Kis Imre), a júliusiakat Kovács Tádé (Tata).

Június 2. – Mennybemenetel – Lk 24,46-53 – Érzések sodrában

A tanítványok az érzések sokaságát élik át rövid idő alatt. „Megrettennek” Jézus láttán. „Félelmükben” azt hitték, valami szellemet látnak. „Miért rémültetek meg? Miért támadt kétség a szívetekben?” – kérdezi Jézus. Kétség, csodálkozás… Még akkor is, azután is, hogy Jézus megmutatta nekik a sebeit.

Rettegés, félelem, rémület, kétség, csodálkozás…

„És akkor megnyitotta értelmüket, hogy értsék az írásokat” S mivel halálával és feltámadásával beteljesedett az Írás, ez adjon erőt nekik, hirdessék a népeknek, hogy térjenek meg! Kövessék Isten parancsait. „Ti vagytok erre a tanúk.”

Aztán az érzések sokkja után a belátás, a meglátás, a megértés után, amikor felfogják „tanú” voltukat, újabb megrázkódtatás: Jézus végleges eltávolodása.

Hogy a Mennybe emelkedett, vagy csak visszavonult? Tény, hogy a tanítványoknak a továbbiakban az ő fizikai jelenléte nélkül kell tanúságot tenni róla. S hogy miről tudnak tanúságot tenni? Mit tudnak hirdetni a népeknek? Amit megtapasztaltak Istenről a jézusi példán keresztül.

Törekedjünk mi is a találkozásra, megtapasztalásra! Ez ad erőt a felismert igazság, az örömhír hirdetéséhez, továbbadásához. Nem a megértettnek, hanem az átéltnek lehetünk tanúi.

Június 9. – Pünkösd – Jn 14,14-26 és 20,19-23 – Szentlélek és tanúságtevő küldetés

Úgy érzem, hogy János evangéliumának két fejezetét és megjelölt passzusait egybe kell olvasnunk, amikor (kapcsolódva a Pünkösd emlékünnepéhez) a Szentlélek üdvtörténeti szerepéről elmélkedünk.

Az Újszövetség szerint a Szentlélek először Jézus Krisztus életében fejezte ki működését, majd pedig Jézus földi életének lezárultával kiáradt a tanítványokra, hogy általuk folytatódhasson az evangéliumi tanúságtétel. Vagyis a Szentlélek biztosítja Isten tervének folytonosságát és folytathatóságát, megteremtve a kapcsolatot a tanítványok számára a Jézus megtestesülését és mennybemenetelét követő idők között.

A János által megidézett epizódok e kétfajta idő határmezsgyéjéről valók, azaz két világ határáról, amelyeknek az egzisztenciális különbsége sokkoló félelemmel tölthette el a tanítványokat: a mindennapi világgal felhagyva a Mesterrel együtt élni (a múltban), és (a jövőben) élve maradni a Mester eltávozta után, a mindennapi világban immár idegenül. Jézus, ahogyan János közvetíti, mélyen átérezte az árván maradt tanítványok helyzetét, ezt a bizonyos senkiföldjehelyzetet. Az Utolsó vacsorán ezért szólnak utolsó szavai a Szentlélekről, a tanítványok másik, immáron örökre szóló pártfogójáról (*paraklétosz*): „Kérni fogom az Atyát, és másik Pártfogót ad nektek, hogy veletek legyen mindörökké: az igazság Lelkét, akit a világ nem kaphat meg, mert nem látja őt, nem is ismeri; ti azonban ismeritek őt, mert nálatok lakik, sőt bennetek lesz” (Jn 14,16-17). És ezért lesz már a Feltámadás estéjén Jézus legelső gesztusa a tanítványok felé rálehelés, a Lélek konkrét és szimbolikus átadása: „Békesség néktek! Ahogyan engem elküldött az Atya, én is elküldelek titeket. Ezt mondván rájuk lehelt, és így folytatta: „Vegyetek Szentlelket!” (Jn 20,21-23).

Látnunk kell azonban, hogy a *paraklétosz*-Szentléleknek nemcsak az esendő embert kell vigasztalnia a tanítványokban, hanem erőt is kell adnia bennük a küldetésre választott apostolnak is. Az Utolsó vacsora búcsúbeszédében elhangzó jézusi biztatás és ígéret a Feltámadást követő első jézusi megjelenés különös epizódjában (ahogyan Jézus középre áll, megmutatja sebeit, a tanítványokra lehel) a tanúságtétel parancsává és a bűnbocsánat hatalmának felelősségévé súlyosul – „Ahogyan engem elküldött az Atya, én is elküldelek titeket. … Akiknek megbocsátjátok a bűneit, azok bocsánatot nyernek, akikéit pedig megtartjátok, azoknak a bűnei megmaradnak” (Jn 20,21-23) –, nem utolsósorban azt a súlyos dilemmát is magában foglalva (legalábbis János szövege szerint), hogy Jézus tanítványa egyáltalán megtagadhatja-e a bűnbocsánatot.

Június 16. – Szentháromság vasárnapja – Jn 16,12-15 – Utalások az egységre

Az alaphelyzet világos: Jézus búcsúzkodik. Búcsúzkodik, mert mennie kell. Vagy azért, mert a zsidó elit mostanáig tudta tolerálni Jézus tevékenységét, és türtőztetni a hatalomvesztéstől való félelmét, vagy azért, mert úgy érezte, hogy jobban szolgálja már az Isten Országának az ügyét, ha véget vet a direkt tanító-tanítvány kapcsolatnak. Engedi tanítványait a saját lábukra állni. „…mondom nektek, ha a búzaszem nem esik a földbe és el nem hal, egyedül marad….” (Jn 12,24).

Az, hogy az Isteni Igazságból tanításai, illetve a közvetlen kapcsolatfelvétel során mennyit tudott átadni, az elsősorban az őt hallgatók befogadókészségén és nyitottságán múlott. A kijelentés, hogy „Még sok mondanivalóm volna, de nem vagytok elég erősek hozzá…”, azt sejteti, hogy ezen készségekben még korlátozottak voltak. Más szóval: a tudatuk nem

volt olyan állapotban, hogy ki tudjon tágulni az Isteni Igazságok teljességére. Túl merev, a korábbi ismeretekre, hiedelmekre, tapasztalatokra szűkült, azok ismerős biztonságához ragaszkodó lehetett. Lehet, hogy a Jézus által visszatartott tanítások rombolóan szétfeszítették volna akkori világképük és tudatuk kereteit. Nem bírták volna el. Az információk mennyiségén és másságán túl az érzelmi akadályok is jelentősek lehettek: túl sok félelem és a szívnek az a bizonyos keménysége.

Vajon miről beszélt volna még Jézus....?

A búcsúbeszéd után Atyjához fordul, és talán ebben az esszenciális imában találjuk a választ: „Legyenek mindannyian eggyé annak erejében, ahogy te, Atyám, bennem vagy, és én tebenned! Ők is legyenek bennünk...” (Jn 17,21).

Úgy érzem, hogy a hátramaradt tanítások az egységről szóltak volna: a látható és láthatatlan világ egységével, a teremtett világ minden létezőjének testvériségével, annak szellemi, lelki és akár konkrét megtapasztalhatóságával lettek volna kapcsolatban. Azt tapasztaltam, hogy szépre és csúnyára, jóra és gonoszra, én-re és te-re kettévált, ellentéteken alapuló világunkban ez az egyik legnehezebben elfogadható igazság.

Visszaemlékszem egy húsvét éjszakai szertartásra, amikor sokadmagunkkal ültünk szép rendben, a padsorokban az oltár felé fordulva. Én éppen azon ábrándoztam, hogy vajon milyen hasznos és kedves gyermeke vagyok az Úrnak, és szinte már ezen gondolatoktól is felmagasztalva éreztem magam. Akkor váratlanul megszólalt belül egy hang: – Igen, mint ahogy az összes többi itt ülő ember is...

Elszorult a szívem. Nemcsak én egyedül... Majd szégyent éreztem nyilvánvaló önzésem miatt. Hirtelen mintha a padsorok előtt állva láttam volna mindannyiunk arcát fényben enyhén fölfelé tekintve, egyformára igazodva. Az érzések eredője végül egy kis szomorúsággal vegyült hála lett. A hála érthető, hiszen egy örökérvényű igazság vált belső tapasztalássá bennem e szimbolikus képek segítségével. De érthető a szomorúság is, mert éppen egy önmagammal kapcsolatos illúzió rendült meg. És ha fájdalmas is, az illúzióknak menniük kell, hogy helyükbe léphessen Isten Országának az Igazsága. A Lélek bizonyosan vezet ebben minket.

Jézus nincs már mellettünk fizikai valójában, hogy rámutasson...., hogy elmondja..., de ígérete szerint mégsem hagyott egyedül minket. A Lélek velünk van, és ha őszinte vágy, nyitottság és bátorság van bennünk, talán meghalljuk az igazság szavát.

Június 23. – Úrnapja – Lk 9,11b-17 – Barátságos fogadtatás

A mai evangéliumi rész Jézus egyik kenyérszaporításáról szól. Sokszor, sokan elmélkedtek erről, mi újat mondhatnék erről a részről – merül fel bennem. Csakhogy éppen ez az egyik szépsége az evangéliumnak, hogy minden egyes olvasáskor más és más színe, mondanivalója tűnik elő. Mint ahogy egy erdővel borított hegyoldalnak is más és más a színe, látképe az évszak változásával, de egy napon belül is, attól függően, hogy a kelő nap lágy fénye súrolja-e, vagy sötét vihar tépi.

Számomra a mai szakasz első félmondatát világította meg a Lélek sugara. Eddig nem is figyeltem fel erre: „Barátságosan fogadta őket, beszélt nekik Isten országáról...”

Mennyire sokat számít a barátságos fogadtatás. Jézus nem háborog, hogy „Jaj, már megint itt vannak a nyomomban, pedig a tanítványokkal el akartunk vonulni egy csendes helyre!” Rugalmasan változtat a programon, és tanítani kezdi a népet. Türelmesen, barátsággal beszél nekik Isten országáról, és nem méltatlankodik, hogy alig értenek valamit a tanításából. De ha megértenek is valamit, alig remélhető, hogy attól kezdve az életüket is aszerint alakítják. Ma úgy mondanánk, Jézust nem töri le a tömegpasztoráció nulla felé tartó hatékonysága.

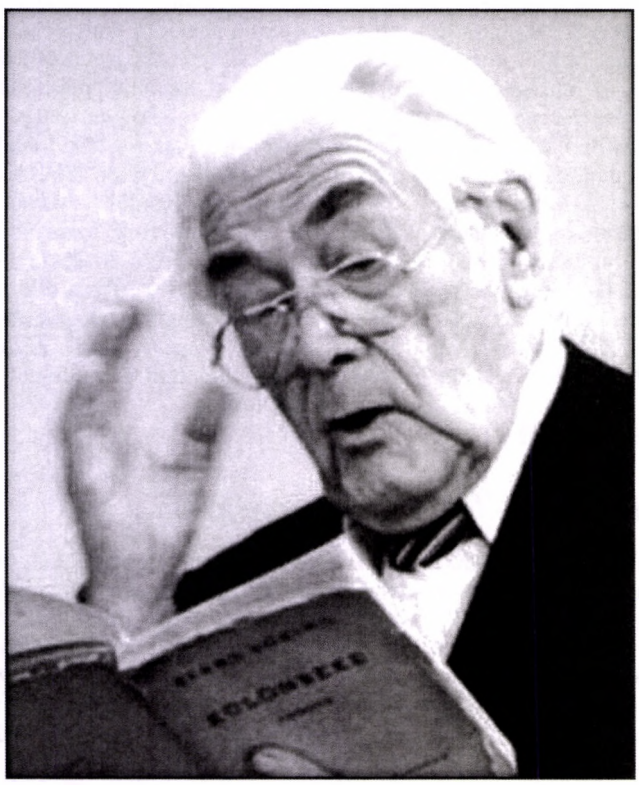

Barátsággal fogadja őket, és beszél nekik Isten országáról. Talán éppen ez a barátságos hozzáállás, a nagy tudású ember gőgjének teljes hiánya az, ami sokakat megnyer. Lehet, hogy nem értik a magas röptű szöveget az Isten országáról, de látják, hogy a Mester szívvel-lélekkel köztük van. Nemcsak a szellemük táplálására figyel, hanem az éhségük megszüntetésére is gondja van. Akinek a szavai és a tettei ennyire összhangban vannak, az könnyen elnyeri az emberek bizalmát, és akiben bíznak, azt követik is. Elhiszik neki azt is, ami nem egészen érthető.

Az emberek többsége – ma is – nem annyira a fennkölt, felhők fölött járó gondolatokat keresi a vallási közösségben, templomban, mint inkább a barátságos fogadtatást, a közösséget, és különösen a tájékozódási pontokat, az életvezetési mintákat, amelyek segítenek eligazodni az élet szövevényes útvesztőiben.

Megnyugtató tapasztalni, hogy aki az Isten országáról beszél – Jézus vagy napjainkban bárki, aki őt követi –, annak lehet pozitív gesztusa a korgó gyomorhoz is.

Június 30. – Évközi 13. vasárnap – Lk 9,51-62 – A Jeruzsálembe vezető úton

Akik hiszünk Istenben és Jézusban, mindannyian arrafelé tartunk. Jézus három évi működése során

folyamatos zarándoklatban élt. Csodálatos, magával ragadó személyisége és – itt hozzá kell tennünk – sok csodája és gyógyítása okán számos követője, társa akadt, akik kezdetben meg sem értették tanításának lényegét. A szeretett tanítványokból kettő, Jakab és János égből leszálló tűzzel emésztette volna el az őket szállásra befogadni nem akarókat.

Jézus mindenkit figyelmeztetett. A vele közösséget vállaló zarándokúton, ahol folyamatos Emberfia–Istenkapcsolat van, ahol állandó az Istenben levés, „a rókáknak odújuk van, az ég madarainak pedig fészkük, az Emberfiának azonban nincs hová lehajtania a fejét”. A három év „extázisa”, istenközelsége, Istenben levése szerint érthető: „Hagyd a halottakra, hadd temessék el halottaikat, te pedig menj, hirdesd Isten országát!” Valamint semmivel kapcsolatban ne legyenek aggodalmaitok, ne legyen aggodalmunk!

Mi itt, most, s talán míg világ a világ, Istent szeretőként és keresőként Jézus tanítását, példáját szemünk előtt tartóként éljük statikus világunkat:

– Gyermekkor: testi-lelki-szellemi fejlődés; tanulás, felnőtté vágyódás.

– Ifjúkor: énkeresés, párkeresés, Isten keresése.

– Felnőttkor: család-felelősség, egzisztencia – munka, biztonság – aggodalom.

– Öregkor: funkcióvesztés, betegségek, testi bajok, szellemi leépülés, családban, gyermekekben, unokákban való fájdalom-öröm.

Ezek az átlagember életállomásai. Természetesen közben belefférnek apró kis zarándoklatok; percek, órák, napok Istennel való együttlevése. Esti imák, családi együttlétek, templomi mise, akár egy El’ Camino, római vagy egyéb zarándoklat. Egy átlagember talán ezekben a percekben élheti meg az Istennel alkotott szoros együttlétet.

Az ember egzisztenciális kérdései, amelyek legtöbbször szorongással is járnak: a halálhoz fűződő viszonya, a halálfélelem, a döntés szabadságától való félelem, félelem az elszigeteltségtől, s leginkább szorongás a magára maradástól.

És az élet nagy kérdései: Miért is vagyok a világon? Mi az, ami egyre inkább felerősödik bennem? A halálfélelem? Mennyire érzem magányosnak magam az élet egy-egy nagy helyzetében? Merek és tudok-e szabadon Isten mellett dönteni?

Július 7. – Évközi 14. vasárnap – Lk 10,1-12.17-20 – Hatszor hatfelé, együtt a másikkal!

Az Úr a tizenkettőn kívül másik hetvenkettőt küld maga előtt az emberekhez. Harminchat felé. Az hatszor hat. A szélrózsa minden irányában. Ketten nemcsak beszélnek magukról, Mesterükről, hanem valahogy viszonyulnak is egymáshoz. Amit az egyik mond, a másik tódítja, kiegészíti, esetleg kijavítja. Ahogy az egyik viselkedik a másikkal, s amaz viszonozza, az is egyfajta evangélium. Így is lehet. Ez tetszik nektek? Hát még, ha megérkezik a Mester! Az lesz még csak igazi!

Záporoznak a felkészítő hasonlatok: Olyan ez, mint egy aratómunka. Arattatok már mindahányan. Na, ez ugyanaz. Olyan, mint egy befejezés. Apácskánk már mindenki szívébe elvetette a jó magot. Az ott csírázgat, szárba szökken, hoz is valamennyi termést. Nektek csak össze kell gyűjtenetek. Sok az összegyűjteni való. Ha nem gyűjtik össze, kárba vész. Akartok a Gazda aratómunkásai lenni? Akkor kérjétek Őt, hadd legyetek azok! Induljatok! Siessetek! Rengeteg a dolog, kevesen vagytok. Nem értek rá szokás szerint hosszasan udvariaskodni az úton. A teli pénzeszsák és a kongó koldustarisznya egyaránt csak hátráltatna, elterelő teher lenne. Egy legyen a dolgotok, az Isten királyságának közelségéről beszélni és cselekedni. Semmi más nem számít.

Beszéljetek és gyógyítsatok! Az ellátással ne törődjetek! Aratómunkások vagytok. Lesz szállásotok, lesz kosztotok. Csak békével járjatok! Békével a békességesek között, békével a vérengző farkasok között is. Ne legyetek válogatósak se az ételben, se a szállásban! Bátran elfogadhattok mindent, ha megdolgoztatok érte a békesség örömhírével. De ha az nem kell nekik, nem fogadhattok el semmit, még a városukból lábatokra ragadt port se. Ám a mondanivalótok maradjon ugyanaz: Közeljött Isten Országa. Egyébként ahol a béke evangéliuma nem kell, ott a pusztulás gonoszsága üti föl a fejét. De ti örömhírt vigyetek!

A hetvenkettő örömmel jött viszsza. Úgy látszik, az örömhír meghirdetésének szabályai meghozzák az eredményt. A sátán alácikázott. Nem ártott nekik semmi. A Mester mégis módosít az örömükön. Nem az számít, kin győztek, az számít, kikkel tartoznak össze! Ez a mennyekben fölírt név jelentése.

Július 14. – Évközi 14. vasárnap – Lk 10,25-37 – Egy csapdaállító jutalma

Egy törvénytudó csapdát akart állítani a názáreti ácslegénynek. Boszszúból megkapta a világ leggyönyörűbb példázatát.

Az úgy volt, hogy Jézus kapott egy kérdést. Az örök élet elnyeréséért mit is kell tenni? Jézus visszakérdez. Te mint írástudó, mit találsz erről az Írásban? Erre már nem lehet valami laikus butaságot válaszolni. Hát a kettős főparancsot találom: az Isten- és emberszeretetet. A tudós kap egy vállonveregetést az ácslegénytől: Ügyes gyerek vagy! Jól tudod, mit kell tenned. Ha ezt teszed, akkor nyersz örök életet.

Ez így túl jól sikerült. Nem hagyhatja, hogy jókisfiút csináltak belőle. Csavar egyet a kérdésén. Ennyire nem egyszerű a probléma. Tudvalevő, hogy hazafiatlan húrokat penget ez a botcsinálta tanítócska. Ki kell őt ugratni a bokorból. Kivel tegyek jót?

Hát ha annyira érdekel, mint amennyire feltünteted, megmondom. Jézus is csavar egyet a problémán. Nem a félholtra vert ember az idegen, hanem az, aki segít rajta. Segít, mert összefacsarodott a szíve, amint észrevette helyzetét. Áldozott rá időt, energiát, kötszert, fertőtlenítőt, fájdalomcsillapítót, fuvarozást, pénzt. Még esetleges adósságba is verte magát miatta az intézménynél. Ez már a becsületének kockára tevése egy „senkiháziért”. Ráadásul ketten a honfitársai közül nem segítenek, mert nem akarnának esetleg rituális tisztátalanságba esni.

Újabb csavar. Nem az a kérdés, hogy neked ki a felebarátod, hanem az, hogy te kinek leszel a felebarátja. A csapdaállító kerül csapdába. Összesen annyit tehet, hogy nem mondja ki a gyűlöletes szamariai származási helyét, de kénytelen megválaszolni: az volt igazi felebarát, aki irgalmat gyakorolt a bajba kerülttel. Most kap egy rövid, de általános leckét: Tégy te

is így! Vagyis ne nézd, hogy megérdemli-e, csak azt, hogy rád szorul. A szereplők helyzete ezt a következtetést sugallja, de ezt már Jézus nem mondja ki. Ő még a csapdaállítóval is tapintatos. Milyenek vagyunk mi?

Július 21. – Évközi 16. vasárnap – Lk 10,38-42 – Mindig csak egyre van szükség

Ha visszalapozunk az evangéliumban, Jézus meglehetős kudarcsorozat után tér be barátjához, Lázárhoz, némi megértésért. Ám Lázár nincs otthon, csak a két nővére. Jézus beszélni kezd, és Mária csillogó szemekkel hallgatja. Az első mondatoknál még Márta is bent van, majd eszébe jut, mint a ház tulajdonosának, hogy a vendégbarátság mire kötelezi, és kipenderül a konyhába. Süt-főz. De egyre idegesebben észleli, hogy harangszóra, amikor a levesnótát húzzák, nem lesz készen. Persze, ha Mária is segítene, mindjárt jobb lenne a helyzet. De ő bent élvezkedik, míg én itt kint gürcölök. Ez nem igazság. És rögtön teszek is az igazságért.

És tesz. Nem Máriának súgja oda, hogy gyere ki egy kicsit segíteni, hanem a vendég jóbarát előtt smúzolja. Először is Jézust vádolja nemtörődömséggel, holott ő nem törődik azzal, miért is jött hozzájuk. Azután önmagát sajnáltatja, pedig Jézus jobban rászolgált a sajnálatra az előzmények miatt. Végül a nővére viselkedését próbálja megváltoztattatni, pedig a sajátját kellene.

Erre reagál a Mester. Nem a te viselkedésed a helyes, hanem a testvéredé. Te sok minden miatt nyugtalankodsz. A te magadra maradásod, az én nemtörődömségem, a testvéred cserbenhagyó magatartása, az ebéd késése miatt. Pedig egészen kevés is elég lenne: az az egy, hogy mire van valódi szüksége a vendégednek. Mária ezt az egyet választotta. Ez az a jó rész, amelynek maradandó értéke van. A többi fölösleges aggodalom.

Meg kell jegyeznem, hogy a görög szövegben alapfok van. Mária nem egy valamivel jobb részt választott, mint Márta, hanem az e pillanatban egyedül jó részt. A latin fordítás felsőfoka: a legjobb rész is közelebb van az igazsághoz, mint a többi fordítás középfoka. Nincs jobb, meg kevésbé jó. Ha van jobb, akkor már az a jó, és a kevésbé jó már nem jó. A középfok onnan adódik, hogy a két nővér viselkedését általános modellként értelmezték. És kijelentették, hogy a kontemplatív szerzetesség életformája fölötte áll a merőben cselekvésen alapuló karitatív szerzetesség életformájának. Ez azonban nem igaz. Mindig az adott helyzet dönti el azt az egy szükségeset, ami aktuális, ahogy az Betániában is történt.

Jézusnak nagy szüksége volt kudarcai után arra, hogy valaki arra figyeljen, ami neki a legfontosabb. És ezt az adott órában Mária adta meg neki. Márta pedig ettől akarta megfosztani. De ez nincs örökké így. Délután majd kimennek a konyhába, és megkenik azt a néhány disznózsíros kenyeret, amivel jóllaknak, mert akkor meg annak van itt az ideje, ha némi csúszással is. Ja, bocsika, libazsírosat.

Isten sohasem kíván tőlünk lehetetlent, azt csak mi kívánunk egymástól. Éppen elég, ha minden pillanatban csak azt az egy dolgot csináljuk, amire éppen szükség van. Ha odafigyelés, azt, ha imádkozás, azt, ha ebédfőzés, azt. Elég a napnak, órának, percnek, évnek a maga baja, feladata, nyugovása. Nem kell kapkodni. Mindennek szabott ideje van. Az, amit nem szabad halogatni. Hát nem megnyugtató?

Július 28. – Évközi 17. vasárnap – Lk 11,1-13 – Égi Apácskánk nem babrál ki velünk, sőt!

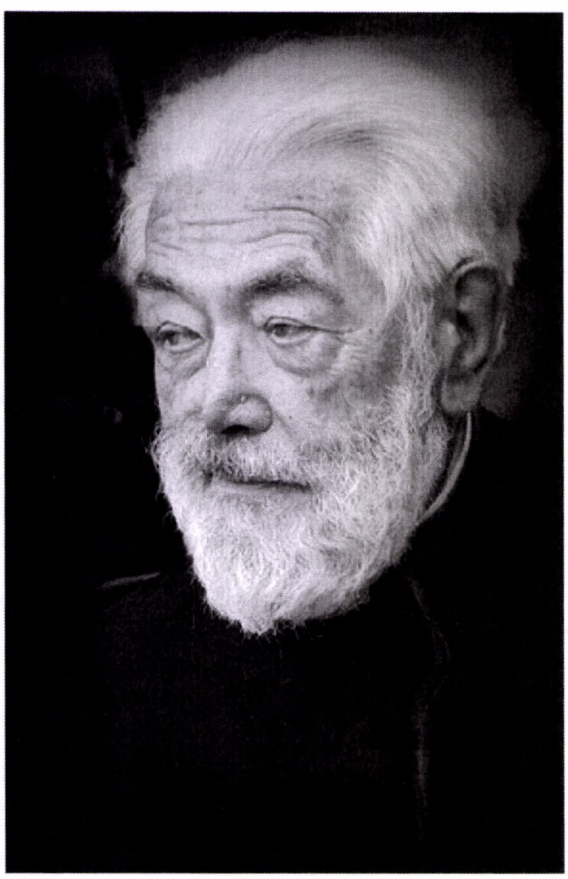

Jézusnak voltak Keresztelő Jánostól örökölt tanítványai. Ők tanultak Jánostól imádkozni. De úgy látszik, olyan érzésük támadt, hogy Jézus imádkozása nem egészen ugyanolyan. Azt érezték, hogy vonzó, ahogy imádkozik. Mindig felfrissülve jön ki belőle. Megkérték, tanítsa meg őket is erre. És Jézus megvárta, míg megkérik. Annyi mindenre tanította őket kéretlenül. Erre nem. Erre csak akkor, amikor szomjasak lettek rá.

Itt következik a Miatyánk egy rövidebb változata. Az Apus név szentségéről, Királyságának sürgetéséről, mindennapjaink odaadásáról, ezzel szemben vétkeink elvételéről, hozzáfűzve, hogy mi is így teszünk adósainkkal, végül a Próbatételbe való belegyaloglásunk isteni asszisztálását (*concursus divinus*) szeretnénk elhárítani.

Ezek után egy példázat következik az éjjel érkezett vendég számára kölcsönzendő elemózsiáról, aminek az a konklúziója, hogy a vonakodó barátnál sokkal jobb Atyánk nagy készséggel bocsát rendelkezésünkre az égből szent szellemet. Úgyhogy csak bátran kérjük, keressük őt, zörgessünk nála. Nem fog kibabrálni velünk. Mi sem szoktunk kibabrálni kunyizgató kölykeinkkel. Pedig hol vagyunk mi jóságban őhozzá képest?

Isten gyakran jön
látogatóba hozzám,
de többnyire
nem vagyok otthon.
(Eckhart mester)

Életet adó városi fák

A londoni fák által nyújtott ökoszisztéma-szolgáltatásokat – vagyis a környezet természetes folyamataiból származó előnyöket – a közelmúltban 130 millió font (kb. 4750 milliárd Ft) értékűre becsülték.

Ez az érték évente még körülbelül 20 fonttal növekedhet, de a valós érték sokkal magasabb lehet, tekintettel arra, hogy nehéz feladat számszerűsíteni a fák tágabb értelemben vett előnyeit, és azt, hogy pontosan menynyi ideig élnek.

Ezzel a témával régóta foglalkozunk, a fákra vonatkozóan már a Kislábnyom hírlevél 85. számában bemutattuk a *Treeconomics* nevű kezdeményezést, amelynek célja az élő fák értékének számszerűsítése. Az *University College London* kutatói most egy új módszertan segítségével a városi fák értékének meghatározására fókuszáltak, ami azért is fontos, mert a Föld lakosságának fele városokban él, és a városi fák létfontosságúak az emberi egészség és jólét szempontjából. A fák árnyékot adnak, csökkentik az árvízveszélyt, megkötik a szén-dioxidot (CO_2), megszűrik a levegőszennyezést és élőhelyeket biztosítanak a madaraknak, emlősöknek és más növényeknek. Egy nagy, kifejlett fa helyettesítésének költsége több tízezer font, és kis facsemetékkel való helyettesítése azt jelenti, hogy csak sok évtized után tapasztalható majd a kifejlett fa „szolgáltatásaival” egyenértékű nettó haszon.

A legtöbb ember soha nem gondol úgy Londonra, mint egy erdőre. Mégis, több fát találunk Londonban, mint ott lakó embert. Az *University College London* kutatói által végzett új tanulmány azt bizonyítja, hogy a városi dzsungel képes elnyelni ugyanannyi szén-dioxidot, mint a trópusi esőerdők.

Az *University College London* kutatóinak csapata az Egyesült Királyság Környezetvédelmi Ügynöksége által gyűjtött, nyilvánosan elérhető légi LIDAR (lézer alapú távérzékelés) adatokat használta a földi mérésekkel együtt, hogy megbecsülje Camden (London egyik belső kerülete) összesen 85 000 fájának biomassza tömegét.

A fák újfajta mérése segít, hogy új perspektívából lássuk őket. Néhány idős fa hihetetlen történeteket őriz, amelyek kutatásába könnyebben beláthatunk az új mérési módszerek segítségével.

A fenntarthatóbb és élhetőbb városok megteremtése szempontjából alapvető fontosságú a fák hatékonyabb értékelési módja. Mindennapi tevékenységeinkben, döntéseink során próbáljuk védelmezni, szaporítani őket!

Fordítás és összefoglaló:
***Péter Emőke**, Eco-Trend Egyesület*

Megjelent a Kislábnyom hírlevél 2018. júliusi (108.) számában.

Zöld falat „épít” 11 ország Afrikában

Afrikában, a Szahara déli széle mentén, 11 ország fogott össze, hogy zöld falat építsen a klímaváltozás egyik, a régióban nagyon fontos hatása, az elsivatagosodás megállítása érdekében. A „fal” 15 km széles és 8000 km hosszú lesz, és átszeli az egész kontinenst. Példát mutat az összefogásra és egy sokszorosan pozitív fal „építésére”.

A 2007-ben indult összefogás és falépítés-ültetés kezdete óta Szenegál haladt a legjobban: eddig összesen 11 millió fát ültettek el a helyi közösségek aktív bevonásával. Bár a projekt már 10 éve elindult, még sok év munkája, valamint összesen kb. 8 milliárd dollár szükséges a befejezéséhez. Azonban a források nagyrészt már rendelkezésre állnak.

Ha elkészül, a zöld fal a világ csodáinak egyike lesz, és azt példázhatja, hogy az embereknek sikerült összefogniuk egy pozitív cél, és ugyanakkor nagyobb környezeti és társadalmi fenntarthatóság elérése érdekében.

Amellett, hogy a fák ültetésével megállítják az elsivatagosodás folyamatát, számos további pozitív hatást is elérnek, amelyeket Szenegálban már dokumentáltak is:

- a fák leveleinek lehullásával értékes komposzt keletkezik, és javul a talaj termőképessége;
- a fák környékén emelkedik a levegő nedvességtartalma, és kellemesebb lesz a hőmérséklet;
- a fák árnyékot adnak, így egyrészt kevesebb öntözésre van szükség mezőgazdálkodás esetén, másrészt a fák árnyékában az emberek, a közösség is összegyűlhet;
- a fák gyökerei növelik a talaj vízmegtartó képességét, és ennek eredményeként Szenegálban korábban már kiszáradt kutak újra megteltek vízzel;
- korábban munkanélküliség és éhínség volt sok helyen, amelyet a fák ültetése többszörösen is segít megszüntetni, ezzel a helyi gazdaságot építve, erősítve:
  - egyrészt a talaj javuló termő- és vízmegtartó-képességének eredményeként a helyi közösségek – elsősorban a nők – zöldséges kerteket tudtak kialakítani;
  - másrészt az embereknek, szintén elsősorban nőknek, a zöld fal ültetése jól fizetett munkát ad;
  - harmadrészt a sivatagosodás és éhínség miatt eddig sokan elvándoroltak; mára az elvándorlás és migráció szinte teljesen megszűnt: az emberek egyszerűen követik a zöld fal vonalát, amely mentén munkához és megélhetéshez jutnak;
- mindezek következtében a gyerekek iskolába járása is javult: mivel szüleiknek van munkájuk, és nem kell elvándorolniuk sem, a gyerekek tanulhatnak.
- Összefoglalva a faültetéssel egy, a klímaváltozás hatásaira nagyon érzékeny, azoknak jelentősen kitett régió ellenálló képességét és klímaváltozáshoz történő adaptációját, alkalmazkodását segítik.

Végül fontos megemlíteni a zöld falnak a békéhez való hozzájárulását is. Olyan régióban ültetik a falat összefogással, ahol sok feszültség és háború van ma is, részben a szegénység és kilátástalanság következtében. A fák ültetése segít ezeket leküzdeni, ezeken túlmutatóan összefogni. És így összességében kevesebb ember kel majd útra ebből a régióból is Európa felé...

Vadovics Edina

Megjelent a Kislábnyom hírlevél 2017. decemberi (103.) számában.

TARTALOM

Bulányi 100 – Emléknap
Urbán József: Homilia 2-4
Király Ignácz: Bulányi atya, a kincset talált ember 5-7
Csiky Lajos: Közös vonások 7-11
Végh Veronika: Hivatás és feladat 12-14
Máté-Tóth András: Bulányi György hitfogalma 15-17
Bajnok Dániel: Emléktábla-avatás 20
Kovács László: Bulányi György emléktáblája 21
Gyerekeknek
Leszkay András: Nem ér a nevem 18-19
Visszatekintés
Bulányi György: Átvilágítás 22-25
Bai László: Javaslat 26
Vers
Gyombolai Márton: Imádság Gyurkáért 21
Stetka Éva: Lépted 26
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 27-30
Környezetvédelem
Péter Emőke: Életet adó városi fák 31
Vadovics Edina: Zöld falat „épít" 11 ország 31

Babits Mihály

HA NEM VAGY ELLENÁLLÁS...

Úgy élj, hogy a lelked is test legyen,
melyen színeket ver vissza a nap.
Foglalj magadnak tért a levegőből,
határozott helyet az ég alatt.

Mert semmi vagy, ha nem vagy ellenállás.
Vigyázz, ne fújjon rajtad át a szél!
Őrizzed árnyékodban szent, komoly
s nyugodt dolgok biztos lélekzetét.

Úgy élj, hogy a lelked is test legyen!
Fordíts hátat a politikus vének
karának, s szögezz mellet a bolond
fiatalok gyanakvó seregének.

Vesd meg a lábad, az idő gonosz
s egy bal léptedre les már a vadon.
Ne táncolj minden ősz füttyére, mintha
virág volnál a saját sírodon.

Ha meghalsz, a lelkedből is virág nő
s ing-leng a hitvány jövendők szelében.
De makacs csontod a virág alatt
üljön súlyosan és keményen.

„Érted vagyok"
(Exodus 3,14)
A jézusi tájékozódás folyóirata
XXX/3, (175.) szám
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.
Kiadó: BOKOR
Közösségfejlesztő Kulturális Egyesület
Székhely: 1012 Budapest, Attila út 113.
Felelős kiadó: Véghné Ilkó Györgyi
Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromonandras@gmail.com
A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.
Készült: FÉBÉ Ev. Szeretetszolgálat, Piliscsaba
Tördelő: Szitár Zsolt
Felelős vezető: Dávid István
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „BOKOR Közösségfejlesztő Kulturális Egyesület", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

ELŐFIZETÉS
A befizetés lehetőleg ***banki átutalással*** a lapot terjesztő KISZE Bt. számlájára (10918001-00000057-09540006), vagy az Unicredit Bank bármely fiókjában a fenti számlára történő ***pénztári befizetéssel*** történjék. Rózsaszín ***belföldi postautalvánnyal*** is lehet, ekkor a KISZE Bt. *és* a bankszámlaszám kerüljön a címzett helyére. – A „Közlemény" rovatnak ***mindhárom esetben tartalmaznia kell*** az előfizető nevét és címét, valamint az „ÉV"-jelzést és a példányszámot. – A terjesztéssel kapcsolatos bármilyen ügyben Gromon András főszerkesztőtől lehet tájékoztatást kérni.
Előfizetési díj 2019-re (postaköltséggel):
Belföldre: 3000,- Ft
Szociális előfizetés:
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 6000,- Ft

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Kiadó szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XXX. évf. 4. szám

2019. augusztus

300,– Ft

Beleszólt-e Jézus társadalmi kérdésekbe?

Az Elég gazdasága

A szombat rituáléja

Feltétel nélküli alapjövedelem?

Interjú Jean Ziegler szociológussal

Moha – mese

Keglevich István börtönemlékei

Megemlékezés Barcza Barnáról

Vasárnapi szentírási elmélkedések

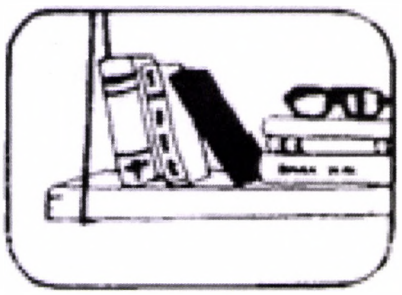

Beleszólt-e Jézus társadalmi kérdésekbe?

Valaki egyszer egy vitában azt mondta, hogy Jézus nem szólt bele társadalmi kérdésekbe, különösen nem strukturális problémákba, hanem mindig csak az egyént szólította meg, csupán az egyes ember életét akarta megváltoztatni, és nem azt a társadalmi berendezkedést, amelyben az egyén él.

Újból végigolvastam tehát az evangéliumokat ebből a szempontból, és már az evangéliumi szövegek analízise során világossá vált, hogy a címben felvetett kérdésre igennel kell válaszolni. Aztán kiderült, hogy *Jézus „beleszólása” három területre vonatkozik*, hármas irányultságú: *„morális”* beleszólás, *„strukturális”* beleszólás és *„politikai”* beleszólás. Az alábbiakban részleteket közlök az eredeti tanulmányból, amelynek teljes szövege *Ki dobja az első követ?* c. könyvem részeként itt található meg: http://mek.oszk.hu /03900/03991/03991.htm.

Morális beleszólás

Bárki, aki azzal az igénnyel lép föl, hogy morális tanítást adjon az embereknek, akarva vagy akaratlanul, közvetlenül vagy közvetve máris beleszól társadalmi kérdésekbe, mivelhogy „senki sem sziget”, az egyes ember nem remete, hanem társadalmi lény.

Jézus „morális beleszólását” a társadalmi kérdésekbe így fogalmazhatjuk meg: ***fenekestül felforgatta a közgondolkodás értékrendjét,*** mégpedig a leginkább társadalmi vonatkozású területeken: a pénz, az erőszak és az uralkodás kérdéseiben. Tételünket szemléltetesse néhány utalás.

1. Vajon nem a „legdurvább” beleszólás-e a „közügyekbe” kijelenteni, hogy *„nem a **vagyonban** való bővelkedéstől függ az ember élete”* (Lk 12,15), és következésképp arra buzdítani, hogy „ne gyűjtsetek kincset a földön” (Mt 6,19), amikor köztudomású dolog, hogy „mindenki a piacról él”, és szeretne „kettőről háromra jutni”, s legfőképpen, hogy „pénz beszél, kutya ugat”? Nem éppen az egész társadalmi gépezet motorját akarja-e tönkretenni az, aki ilyesmire biztat, és a pénzt sátáninak, azaz minden gonoszság forrásának és foglalatának nevezi („Mammon”: vö. Mt 6,24 és Lk 16,9.11)? Ennek a szemléletnek és a belőle fakadó következtetéseknek a valóra váltása nem vezetne-e minden eddigitől eltérő társadalmi berendezkedéshez?

2. Nem kevésbé radikális beleszólás a „közélet” dolgaiba az, amit Jézus *az **erőszakról** és az erőszakmentességről* tanít. Ennek lényegét az ellenségszeretet parancsa foglalja össze (Mt 5,44), ami nemcsak a passzív megbocsátást (Mt 18,33) és az önvédelemről való lemondást (Mt 5,39) jelenti, hanem arra is int, hogy aktív alakítói legyünk a társadalmi viszonyoknak, és fizessünk a rosszért jóval (Mt 5,39.40.41.44)! Egyáltalán: Jézus (saját rendszerén belül) megszünteti az ellenség fogalmát, amikor az ellenséget is a „felebarát” kategóriájába sorolja (Lk 10,29-37; tudvalevő, hogy a zsidók és a szamaritánusok esküdt ellenségei voltak egymásnak, ld. Lk 9,52-53; vö. még Jn 4,7-9!). Ez ne lenne társadalmi jelentőségű?

Jézus ide vágó tanításának logikus következménye és „minősített esete” *az emberölés tilalma* (Mt 5,22; 19,18 stb.), ami az úgynevezett önvédelem esetén is fennáll (Mt 26,51-52 és Lk 22,49-51, tételesen: Jn 18,36!)! Sőt! Tiltja már az ölésre vezető haragot (Mt 5,22) és gyalázkodást is (uo.). Ezzel persze még csak a személyes (nem hivatalos) magángyilkosságok körét érintettük, az emberölés szervezett, „jogilag megalapozott”, legális formáira alább térünk majd ki.

3. A meghatározó társadalmi alapok közé tartoznak az uralmi viszonyok: kinek sikerül a hatalmat megszereznie, *ki **uralkodhat,** kiken és hogyan.* Mindannyian magunkkal hozzuk ösztönvilágunkban az uralkodás, a társadalmi nagyság (dicsőség, hírnév) vágyát. Ha van valaminek társadalmi vonatkozása, akkor ennek igen! És Jézus itt is fejük tetejére állítja a dolgokat: a pusztai kísértések kapcsán ő maga is elutasítja az uralkodás pozícióját (lényegileg mindhárom kísértésben erről van szó! – Mt 4,1-11; Lk 4,1-12), és övéit is ismételten arra buzdítja, hogy *uralkodás helyett szolgálatra, társadalmi nagyság helyett társadalmi kicsiségre törekedjenek,* a társadalom legkisebb egységeitől kezdve (Mk 9,33-35: a Tizenkettő egymás között) a nagyobbakon át (vö. Lk 14,7-11: lakodalmas társaság) a legnagyobbakig (vö. Mt 18,1-4: a nagyon is e világian értett „mennyek országa”).

Ezekkel a tanításaival Jézus – ha csak elvileg is, ha csak közvetve is, de – ténylegesen beleszólt társadalmi kérdésekbe, mégpedig a mindenkor legégetőbbekbe, sőt úgy látszik, ennek a szerepének tudatában is volt, és tudatosan is vállalta, hiszen kereken és „tételesen” megmondta: „Engem gyűlöl a világ, mert én bizonyítom, hogy cselekedetei gonoszak” (Jn 7,7).

Strukturális beleszólás

Strukturális beleszóláson Jézusnak azokat a kijelentéseit és tetteit értjük, amelyek a(z akkori) *társadalom* többnyire államhatalmilag igazolt, támogatott, sőt fenntartott *szervezeti felépítését és begyökerezett, „törvényerejű” szokásait, egyszóval struktúráit érintik.*

1. Minden tétovázás nélkül *egyszerűen túllépett a bevett társadalmi, nemzeti korlátokon, sőt semmisnek tekintette őket.*

A ***szamaritánus-kérdés*** félig nemzeti (félzsidók voltak), félig

nemzetközi ügynek tekinthető (elkülönültek). Zsidók és szamaritánusok kölcsönösen utálták egymást, és ennek megfelelően viselkedtek. Erre a zsidó Jézus az ellenségnek számító szamaritánusokat felebarátnak (gyakorlatilag honfitársnak: 3Móz 19,18!) minősíti (Lk 10,29-37), ennek megfelelően is viselkedik velük (Lk 9,51-56 Jn 4,7-26), sőt nemegyszer példaképül állítja őket (!) a zsidók elé (Lk 10,33-37 17,15-18)...

S még ennél is tovább ment. A korabeli zsidóság számára aligha volt fájóbb dolog a ***római megszállásnál***, és minden zsidó számára, aki valamit is adott magára, becsületbeli ügy volt a rómaiakkal nem érintkezni és gyűlölni őket... Jézus pedig ezt a nemzetközi korlátot is felborítja, amikor azt mondja: „Ha a római légionárius – az ő törvényeik értelmében – arra kényszerít, hogy cipeld ezer lépésnyire a holmiját, menj el két annyira, kifejezve ezzel, hogy nem ellenségnek tekinted az elnyomó pogányt, hanem felebarátnak (= honfitársnak)” (vö. Mt 5,41). (Tulajdonképpen ide vehetjük a kafarnaumi százados szolgájának meggyógyítását is – Lk 7,1-10 –, hiszen a százados, ha nem volt is római, de pogány volt, és ha a zsidó uralkodó, Heródes Antipász szolgálatában állt is, de elnyomó volt. És ennek az embernek tesz Jézus gyógyító szolgálatot, mi több: példaképül állítja őt a zsidók elé, mondván: „Bizony mondom nektek, senkinél nem találtam ekkora hitet Izraelben!”)

2. A társadalmi korlátokon való túllépésnek szűkebb körű, sajátos esete az, hogy Jézus *a családi-vérségi kötelékeket messzemenően* ***alárendeli*** *a szellemi kötelékeknek* (konkrétan: az Isten Országának), és ezzel „durván belegázol” minden társadalom alapsejtjébe és alapkövébe, a családba.

Általános érvényű tételként megfogalmazza, hogy számára az emberi összetartozás alapja nem a családi, vérségi kötelék, hanem az Istenhez tartozás, az Atya akaratának teljesítése (Mt 12,46-50)! Alkalomadtán le is vonja az ebből adódó következtetést: az Isten országának hirdetése fontosabb (lehet), mint megvárni apánk halálát és eltemetni őt (Mt 8,21-22). S minthogy a halottakat eltemetni a rokonok dolga, ebben az is benne van, hogy az Isten akaratát nem teljesítő rokonokat (vö. Mt 12,50) halottaknak minősíti (Mt 8,22)... Kijelenti, hogy aki apját vagy anyját, fiát vagy lányát jobban szereti, mint őt, az nem méltó hozzá (Mt 10,37)...

3. Ám a társadalmi-nemzeti korlátok túllépésénél is mélyebben szól bele a társadalom strukturális viszonyaiba az, hogy Jézus *alaptalannak* (Mt 7,3-5; Jn 8,7), *tehetetlennek* (vö. Mt 13,29) *és károsnak* (Mt 13,29), *következésképp fölöslegesnek* (Mt 13,30) *minősíti, és a maga részéről tiltja is az ún.* ***igazságszolgáltatást***. Úgy ahogy van, teljes egészében, vállalva ennek mindenfajta következményét.

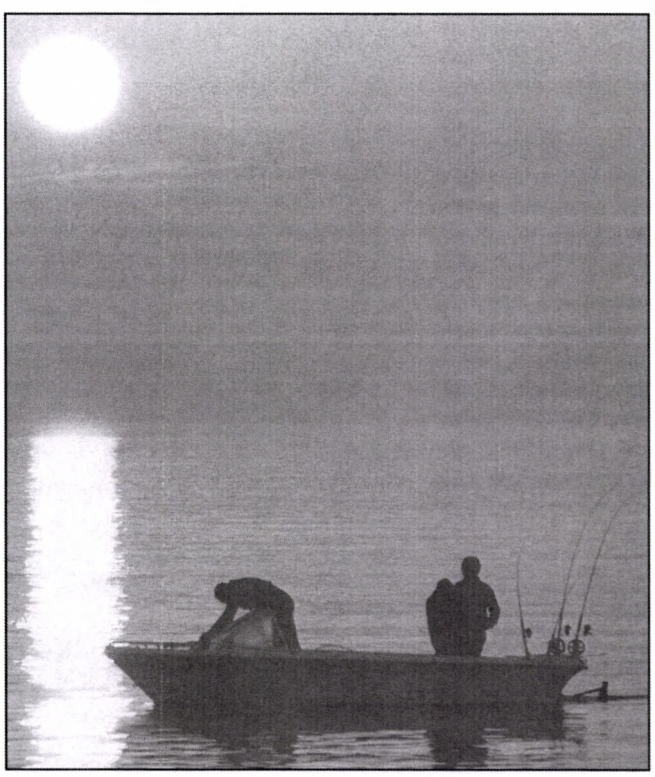

A sor elejére a Hegyi beszéd általános érvényű tiltása kívánkozik: „Ne ítéljetek, hogy meg ne ítéljenek” (Mt 7,1)! A bírói vagy ***bírói*** *jellegű ítélkezés tiltásáról van itt szó,* azaz olyan ítélkezésről, amely az elítélt megbüntetéséhez vezet. (Lk 6,37 megtoldja az előbbi felszólítást egy másikkal, mely értelmezni látszik az elsőt: „Ne ítéljetek el senkit, hogy titeket se ítéljenek el!” Az első felszólításbeli *krinó*-val szemben a másodikban a *katadikadzó* szerepel, melynek értelméről világosan tanúskodik a hegyi beszédre oly érzékeny Jakab-levél: „Elítéltétek és megöltétek az Igazat...” – 5,6)

A Hegyi beszéd elvi tételét félremagyarázhatatlanul fejti ki a búzáról és a konkolyról szóló példabeszéd (Mt 13,24-30, és ennek kifejtése: Mt 13,37-43): A világból nem szabad „kigyomlálni”, azaz ***kiirtani*** a gonosz embereket (29. v.), hagyni kell, hadd éljenek-növekedjenek (!) a világ végéig (az „aratásig”, 30. v.)! Ez aztán társadalmi kérdésbe való beleszólás a javából!

De Jézus komolyan gondolja ezt, és alkalmazza is mind a ***„polgári”***, mind a ***„büntetőjogi” perekre***! (Minthogy a „gyomlálás” „kultúremberek” között perek formájában szokott zajlani.) – *Az előbbire* három példa is van: az egyik azt tiltja, hogy én kezdeményezzek pert, és juttassam annak révén börtönbe embertársamat (Mt 18,30.33), kettő pedig azt, hogy az ellenem kezdeményezett perbe belemenjek: „Békülj ki idejében, még útközben ellenfeleddel, hogy át ne adjon a bírónak...” (Mt 5,25)! Hogyan? „Ha perbe fogva el akarják venni köntösödet, add oda a köpenyedet is” (Mt 5,40)! – *Az utóbbira* példát a házasságtörő asszony esete kapcsán mutatott (Jn 8,3-11), félreérthetetlen tanúságot téve arról, hogy az állami igazságszolgáltatást és ítélet-végrehajtást is helyteleníti. Ezt határozottan állíthatjuk, mivel „Mózes törvénye” nem csupán vallási okmány volt, hanem egyúttal Izrael (Palesztina) államalkotmánya és büntetőjogi törvénykönyve is! Jézus tehát nem habozott az országában érvényes Rendet alapjaiban kétségbe vonni...!

Mindezt Jézus önmagára is vonatkoztatta, és *személyes példájával támasztotta alá:* megtiltotta övéinek a vele ellenséges magatartást tanúsító, „ősellenség” szamaritánusok megbüntetését (Lk 9,51-56) megtiltotta Péternek, hogy a vele szemben igazságtalanul eljáró (vö. Jn 8,46; 10,32) templomrend-

őrséggel szemben „igazságot szolgáltasson” (Mt 26,52), és Pilátusnak is kifejtette, hogy nem óhajt önmagának (erőszakkal) „igazságot szolgáltatni” (Jn 18,36).

Politikai beleszólás

Tisztázzuk először, mit értünk politikán és politikai beleszóláson! Politikán *a szó* ***közhasználatú*** *értelmében* a hatalomgyakorlást, illetve az erre való törekvést értjük, és természetesen beleértjük a (fegyveres) erőalkalmazást is (hiszen az eddigi történelem során e nélkül még egyetlen rendszer sem állt fenn). Ebben az értelemben persze Jézus nem szólt bele politikai kérdésekbe, sőt nyugodtan állíthatjuk, hogy az ilyen értelmű politikába való be-nem-avatkozás volt egész működésének alapprogramja (ha ezt a programot a fonákjáról nézzük): Máté is (4,1-11), Lukács is (4,1-12) Jézus nyilvános működésének élére állítja megkísértésének történetét, amelyben mind a három kísértés visszautasítása lényegében a „hatalom és dicsőség” (Lk 4,6) visszautasítását jelenti. Ehhez az alapálláshoz aztán egész további élete során hűséges maradt, semmiféle hatalmi rendszert nem óhajtott a bevett evilági módszerekkel megdönteni: sem a római világbirodalmat, sem a helyi zsidó uralmat, és amikor ez a hatalom az életére tört, nem kért az Atyától „tizenkét ezred angyalt”, hogy fellépjen ellene, és legyőzze, vö. Mt 26,53).

Mindez azonban korántsem jelenti azt, hogy Jézus közömbös lett volna a fennálló politikai (uralmi) viszonyokkal, s főleg ezek következményeivel szemben. Ellenkezőleg! Ha tehát a „politika” szót ***sajátos*** értelemben használjuk, azaz a „polisz”, az emberi társadalom (beleértve az államapparátust is) közérdekű ügyeibe történő aktív, de mindenfajta erőalkalmazást eleve kizáró beleszólást értjük rajta, akkor – amint rögtön látni fogjuk – nagyon is azt kell mondanunk, hogy Jézus beleszólt politikai kérdésekbe is. Ugyanis Jézus pártos ***„politikai” állásfoglalást*** tett. Ez az állásfoglalás két, egymásnak tökéletesen megfelelő és egymást pontosan kiegészítő részből áll, s a két rész együtt nem hagy kétséget afelől, volt-e Jézusnak „politikai” állásfoglalása, és mi volt az.

1. Jézus *„pártosan” állást foglalt* ***a szegények****, a (társadalmilag) kicsinyek (gyöngék) és az üldözöttek (szelídek) mellett.*

Teljesen világos ez már „kezdeti” nagy „programbeszédében” („Hegyi beszéd”, „Mezei beszéd”: Mt 5,3.5.7.9.10; Lk 6,20-23), majd az egész nyilvános működése során tanúsított, e programnak teljesen megfelelő magatartásából: szinte mindig az említettek körében és értük dolgozva látjuk őt. De későbbi nagy beszédek is tanúskodnak erről, főként a szívtelen gazdag és a koldus Lázár példabeszéde (Lk 16,19-31) és „az utolsó ítélet tablója” (Mt 25,33-40): Jézus az éhezők, nincstelenek, betegek és bebörtönzöttek, illetve a velük jót cselekvők és közösséget vállalók oldalára áll, teljes együttérzéséről, elismeréséről („boldogok vagytok”: Lk 6,20-23; „Atyám áldottai”: Mt 25,34) és mellejük állásáról („jobbjára állítja”: Mt 25,33) biztosítja őket.

De nemcsak erről, hanem arról is, hogy *maga Isten is az ő oldalukon áll:* ugyanis a „tiétek az Isten országa”, „majd kielégítenek”, „nagy jutalmatok lesz a mennyben” (Lk 6,20-23), „majd nekik is irgalmaznak”, „ők Isten fiai” (Mt 5,7.9), „az angyalok Ábrahám ölébe vitték” (Lk 16,22), „Atyám áldottai” (Mt 25,34) kifejezéseket nyugodtan fordíthatjuk így: a ti oldalatokon áll Isten, a tiétek Isten, veletek van és lesz Isten. Áttételesen ide vonatkoztathatjuk azokat a helyeket is, ahol Jézus arról beszél, hogy nem azokat jött hívni, akik magukat igaznak tartják (mert ezek többnyire a társadalom nagyjai és hatalmasai), hanem a magukat bűnösnek tartókat (mert ezek többnyire a társadalom kicsinyei): Mt 9,13; Lk 19,1-10, illetve arról, hogy Isten jobban örül egyetlen megtérő bűnösnek, mint kilencvenkilenc igaznak, akik azt állítják magukról (vö. Lk. 16,15!), hogy nincs szükségük megtérésre (Lk 15,1-2.3-7.8-10; vö. még Lk 15,11-32; 18,9-14).

E tanításait Jézus számos jelképes cselekedettel erősítette meg, ezekből most csak kettőt emelek ki: a szegények teherhordó állatán, a szamáron vonult be Jeruzsálembe (Mk 11,1-11), és főként: a szegénység, a kicsiség és az üldözöttség teljességében, a kereszten fejezte be életét.

2. Jézus *pártosan állást foglalt* ***a gazdagokkal****, a (társadalmi) nagyokkal (hatalmasokkal) és az üldözőkkel (erőszakosokkal) szemben.*

Ennek a jézusi állásfoglalásnak legenyhébb formája, hogy *óv* a „köztiszteletben álló”, „vezető beosztású” uraktól, attól, hogy bárki hitelt adjon szavaiknak („Óvakodjatok a farizeusok és szadduceusok kovászától”: Mt 16,5-12) vagy példájukat kövesse („Tetteikben ne kövessétek őket”: Mt 23,3; „Köztetek ne így legyen”: Mt 20,26; amint a két példából látható, mind az alacsonyabb, mind a magasabb rangú vezetőkre, illetve mind a „helyi urakra”, mind a „világ uraira” vonatkoznak szavai...).

A következő fokozat az, hogy *leleplezi* a hatalomgyakorlók gazemberségeit („zsarnokoskodnak... hatalmat gyakorolnak... jótevőknek hívatják magukat”: Lk 22,25; „tisztára mossák a poharat, de belül rablott holmival vannak tele”: Mt 23,25; „prófétagyilkosok fiai”: Mt 23,31; egyéb példák tömege: Mt 23,1-36), *és nyilvánosan lejáratja őket* („vámosok és utcanők megelőznek titeket”: Mt 21,28-32; „azok mind a fölöslegükből adtak”: Mk 12,41-44; „aki bűn nélkül van közületek... egymás után eltávoztak”: Jn 8,1-11; egyéb példák bőségesen Mt 21-22. fejezetben, valamint Lk 10,30-37 stb.).

A csúcspont: Jézus *a széles nyilvánosság előtt kigúnyolja a vallási és politikai vezetőket* (a gazdagokat, hatalmasokat, uralkodókat): képmutatóknak (Mt 23,1-36), viperák fajzatának (Mt 12,34), tolvajnak, és rablónak (Jn 10,1), béresnek (Jn 10,12), nemegyszer gyilkosnak (Mt 21,38 23,31), egyszóval gonosznak (Mt 16,4) minősíti őket, sok egyéb mellett (pl. Mt 16,4; Lk 7,31-32; 22,53; Jn 5,44). Minderre fölteszi a koronát a legfőbb helyi uralkodónak címzett üzenettel: „Mondjátok meg annak a rókának...” (Lk 13,32)!

Ezek után aligha maradhat kétsége bárkinek is, beleszólt-e Jézus politikai kérdésekbe. Persze, a maga módján.

Gromon András

Az Elég gazdasága – a szombat gazdasága

A Biblia tanácsát kérni?

Arisztotelész különbséget tett a között a gazdaság között, amely a szükségletek kielégítésére termel, és a között, amelyben a pénz szaporítása áll a középpontban. Ez utóbbinak az az ismertetőjegye, hogy ebben „a gazdagság és a birtoklás nem ismer határokat”. Arisztotelész szerint csak az első fajta gazdálkodás érdemli meg az „ökonómia”, az „észszerű gazdálkodás” megnevezést. A hasonló hangzás ellenére a piacgazdasági közgazdaságtan *Adam Smith* óta valami más, mint amit az ókorban értettek „ökonómián”. Az ókori közgazdaságtan nem az optimális profit tana, hanem útmutatás ahhoz, hogyan kell vezetni a házi gazdaságot: ebben gondoskodóan cselekszenek az emberek, tekintettel vannak a többiekre és környezetükre is. Az *Adam Smith* óta érvényes közgazdaságtanban viszont az emberek önzőek, haszonlesők, és csak saját előnyeikre figyelnek. Utóbb a közgazdaságtan elkezdett elválni a valóságos élet világától, kifejlesztette saját dinamikáját, és végül uralma alá vonta a szociális kapcsolatokat; *Jürgen Habermas* „az élet gyarmatosításának” nevezte ezt a folyamatot.

Fontos, hogy az említett két gazdaságtant ne egyszerűen időbeli egymásutánjában értsük meg. A két koncepcióhoz eltérő etikák és emberképek szolgálnak alapul, de eltérő elképzelések is arról, hogy mi a gazdaság feladata. Mi már nem engedhetjük meg magunknak egy korlátozott közgazdasági elképzelés uralmát, nekünk a társadalom egészének és a természet háztartásának közgazdaságtanára van szükségünk. Olyan gazdaságtanra, amely az *oikosz* (ház) szó eredeti értelmében „az egész házról” gondoskodik, a munkanélküliekről éppúgy, mint a környezetről, az öregekről éppúgy, mint a fiatalokról, az egészségről éppúgy, mint a munkának a nemek közötti elosztásáról.

A bibliai hagyományok kortársai Arisztotelésznek, és olyan forrásokat tartalmaznak, amelyeket eddig nemigen vettek figyelembe, s amelyek lökést adnak ahhoz, hogy kivonuljunk a kapitalista piacgazdaságból, és mozgósítani tudjuk a beszűkült kapitalista felfogással szembeni ellenállás erőit.

A szombat közgazdaságtana

A szombat közgazdaságtanának – amely alapjában véve az Elég közgazdaságtana – alaptörténete a mannáról szóló elbeszélés. Alig szabadult meg az egyiptomi rabszolgaságtól, a nép számára az a kérdés vetődik fel, hogyan lehet élni a fáraói rendszeren kívül. A mannaelbeszélés erre a kérdésre ad választ. Ez nem egyszerűen a csodás táplálás elbeszélése, amelyet esetleg a tamariszkuszfák titkára utalva lehet magyarázni, hanem közgazdaságtani tanító történet, amely Istennek az egyiptomi gazdasággal – egy rabszolgamunkán nyugvó „magas kultúrával” – szembeni alternatíváját mutatja fel.

A megszabadult rabszolgák az egyiptomi viszonyok közüli kivonulás során „felfedezik” a szombatot. Minden családot arra utasítanak, hogy csak annyit gyűjtsenek, amennyit megesznek. Ezt a táplálékhoz való a jogot korlátozás nélkül biztosítják. Isten gondoskodik arról, hogy legyen táplálék, és hogy ez a táplálék mindenki számára elég legyen. A héberek felfedezik, hogy a hatodik napon kétszer annyi van – tehát az élelmiszer előteremtésére fordított hat nap elég ahhoz, hogy a hetedik napon is élni tudjanak. Később fölveszik a Tórába a szombat parancsát, és ezzel az intelemmel alapozzák meg: „Emlékezzél arra, hogy rabszolga voltál Egyiptomban” (5Móz 5,15; viszont teremtéstörténeti indoklás olvasható 2Móz 20,11-ben)! Az emlékezésnek az a rendeltetése, hogy megóvja a népet az egyiptomi viszonyok közé való visszaeséstől. A szombat parancsa *kettős* útmutatást tartalmaz: útmutatást a munkához, és útmutatást a hetedik napi nyugalomhoz.

A szombat egy *harmadik*, a munkán és a pihenésen túli időszakot jelképez: ugyanis nem az önmagában vett munkát tiltják meg, hanem éppen azt a létfontosságú és a gazdaság céljaira irányuló munkát, amelyre függőségben dolgozó embereket kényszerítenek; hiszen a szombat nem az önmagában vett munkát tiltja, hanem – amint *Benno Jacob* rabbi mondja – minden olyan, célhoz kötött munkát, amely a szerzésre, a keresetre irányul. A szombat a válasz arra a kérdésre, milyen helyet szabad elfoglalnia a munkának az egyén és a társadalom életében. A válasz így hangzik: Elég hat napig dolgozni ahhoz, hogy hét napig élhessünk. A hetente visszatérő szombat a célok nélküli élet reális utópiája egy olyan élet közepette, amelyet a célok tartanak uralmuk alatt.

A minden hetedik napon megtartott szombati nyugalom mintájára megalkotnak egy további ritmust is: a *szombatévet*. „Hat éven át vesd be földedet, és takarítsd be termését! A hetedikben azonban hagyd parlagon, hagyd magára…” (2Móz 20,10-11)! A parlagon hagyás új erőt a földnek, de azoknak is, akiknek évről évre be kell vetniük. A szombat alapelvét – „Ne facsard ki a végsőkig!” – alkalmazzák a mezőgazdasági termelésre. A föld parlagon hagyását később olyan adósság-elengedéssé alakítják át, amely minden hetedik évben érvényteleníti az eladósodást (5Móz 15): kiszabadítják az adóst a hitelezőktől való gazdasági, szociális és politikai függésből. Ez akadályt gördít annak a társadalmi tendenciának az útjába, hogy kevesek kezében összpontosuljon a gazdagság és a hatalom.

A szombat, a szombatév (és a minden hetedik szombatévben visszatérő „jóbelév”) hetes ritmusa átgondolt gazdaságetikai felszabadítási koncepciót jelent, amely a munkára, a földre és a pénzre, illetve a tőkére vonatkozik. A szombat megszabadítja a dolgozó embert a munka kényszereitől, és kiszabadítja az urától való függőségből; a szombatévi parlagon hagyás megszabadítja a földet a szakadatlan kihasználástól; a szombatévi adósságelengedés megszabadítja a gazdaságot a pénz kényszereitől. Ez a koncepció válasz a gazdálkodásnak azokra az alapvető kérdéseire, amelyek ma is fölvetődnek. Hogyan bánnak a dolgozó emberrel? Mi történik az erőforrásokkal, a földdel? Mi történik a pénzzel?

Az Elég közgazdaságtana

Minden társadalomnak fel kell tennie magának a kérdést, hogyan bánik a kigazdálkodott társadalmi termékkel. Mire használja fel? Palotáék építésére? Háborúkra? A régi Izrael világos döntést hozott: A kigazdálkodott nyereség elsősorban nem a gazdagság felhalmozását szolgálja, hanem „gazdálkodástól mentes” idővé kell össztársadalmilag átalakítani: szombattá és szombatévvé. Azáltal, hogy az egész társadalom gazdaságának fölöslegét mindenki számára való idővé alakítja át, a Biblia választ ad a gazdálkodás értelmének kérdésére.

A szombat annak az *életművészetnek* a jelképe, amelynek tudomása van arról, hogy létezik az Elég. A hatnapi munka elég hét napra. Hatévi munka után minden szükségesből van elég ahhoz, hogy az elkövetkező szombatévben is lehessen élni. Az „elég” kulturális és etikai kategória, amelyet a gazdasági és technológiai lehetőségeknek megfelelően kell konkrét tartalommal megtölteni. Az „elég” tudata korlátok közé szorítja a kapzsiságot és a növekedés kényszerét.

Erich Fromm mutatott rá arra, hogy a szombat olyan nap, amelyen „az ember úgy él, mintha semmit sem birtokolna, mintha nem követne más célt azon kívül, hogy létezzék, azaz kibontakoztassa lényegi képességeit – imádkozzék, tanuljon, egyék-igyék, énekeljen, szeressen”. A szombat a gazdálkodástól megszabadított idő, amely ugyanakkor éppen a munka világának rabszolgái számára biztosítja az emberiesség játékterét. Senki ne mondhassa: annyira lefoglalja a termelés és a kereskedés, hogy nincs ideje imádkozni, tanulni, enni-inni, énekelni, szeretni.

Összefoglalva: A szombat ószövetségi elképzelésének középpontjában a gazdasági kényszerektől megszabadult és az élet teljességének megélésére felszabadult ember eszményképe áll; nem az a dolgunk, hogy javakat és tőkét halmozzunk fel, hanem hogy megteremtsük a jó élet és az igazságos együttélés lehető legjobb feltételeit; ezért a termelékenység fejlődését a jó élet és a társadalom minden tagja igazságos együttélésének szolgálatába kell állítani.

A mindenki számára felszabadított idő kultúrtársadalma

A neoliberalizmus „csúcsra járatja” a szűkösség gazdaságtanát, amely egy feje tetejére állított értelmű valóságból indul ki: hiányt és szűkösséget feltételez, és növekedést követel mindenekfelett, holott bőség, sőt túláradó bőség van. A fölösleg közepette a növekedést prédikálja megoldásként, és ha az emberek nem hagyják, hogy a fogyasztásra mint elsődleges emberi kötelességre korlátozzák őket, akkor azt veti szemükre, hogy félelemből spórolnak. Az anyagi javak minden mértéken felüli bőségének ígéretével a szombat azt a víziót állítja szembe, hogy a technológiai és gazdasági fejlődést a jó élet és az emberek igazságos együttélésének szolgálatába állítsuk.

Unokáink gazdasági lehetőségei című, 1930-ban közzétett híres tanulmányában *John Maynard Keynes* brit közgazdász pontosan erre gondolt, amikor arról a reményről beszélt, hogy eljön az idő, amikor megoldják a szorongató gazdasági problémákat, s a gazdálkodás így a jó élet mellékes ügyévé válik.

Franz Segbers

Forrás: Junge Kirche 2004/4

A szombat rituáléja

A mindennapi életben mindannyian használunk szimbolikus rituálékat. Például amikor tiszteletünk jeleként megemeljük a kalapunkat, vagy valakivel kezet rázunk, hogy kifejezzük barátságos érzelmeinket – akkor nem nyelvi szimbólumokat használunk, hanem szimbolikus cselekvést végzünk. Az imént említettekhez hasonló szimbólumokat egyszerű és könnyű megérteni, éppúgy, ahogyan egyes álmok mindenki számára minden további nélkül világosak. Sok olyan vallási szimbólum is van, amely nehézség nélkül megérthető, mint például az a régi héber szokás, hogy a gyász jeleként megszaggatják ruhájukat. Másfelől létezik sok más olyan rituálé, amely éppen olyan bonyolult, mint sok álom és mítosz szimbolikus nyelve, és éppen úgy értelmezésre szorul – ilyen a szombat rituáléja is.

A szombat megtartásának előírásai kiemelkedő helyet foglalnak el az Ószövetségben. Ténylegesen ez az egyetlen olyan rituálé, amelyet ***a Tízparancsolat is*** megemlít. „Emlékezz meg a szombatról! Tartsd meg szentül! Hat napon át munkálkodhatsz, és mindenfajta munkát végezhetsz. A hetedik nap az Úrnak, a te Istenednek szentelt pihenőnap. Azon semmilyen munkát nem végezhetsz: sem te, sem fiad és leányod, sem rabszolgád és rabszolganőd, sem állatod, sem az idegen, akinek lakójoga van városaidban. Mert hat nap alatt alkotta az Úr az eget, a földet és a tengert, a mindent, ami hozzájuk tartozik: a hetedik napon pihent. Ezért áldotta meg az Úr a szombat napját, és szentnek nyilvánította” (Kiv 20,8-11). A Tízparancsolat második változata (MTörv 5,12-15) ismét megparancsolja a szombat megtartását, ha ezúttal nem is Isten hetedik napi pihenésére hivatkozva, hanem az egyiptomi kivonulásra: „Gondolj arra: Amikor Egyiptomban rabszolga voltál, az Úr, a te Istened erős kézzel és magasra emelt karral kivezetett onnan. Ezért tette kötelességeddé az Úr, a te Istened, hogy megtartsd a szombatot” (MTörv 5,15).

A modern ember számára meglehetősen meggyőzőnek tűnik a szombat intézménye. Hogy az ember a hét egy napján kipihenje munkája fáradalmait, magától értetődő társadalomhigiéniai intézkedésnek tűnik, amelynek az a célja, hogy megteremtse azt a testi és szellemi nyugalmat és ellazulást, amelyre szükségünk van ahhoz, hogy a mindennapi munka el ne nyeljen minket. Ez a magyarázat a maga területén kétségtelenül helytálló, de nem válaszol meg néhány kérdést, amely akkor vetődik fel, ha közelebbről megnézzük a Bibliának a szombatra vonatkozó parancsát, és különösen a szombat rituáléját, ahogyan az a Biblia utáni hagyományban kifejlődött.

Miért olyan fontos ez a társadalomhigiéniai törvény, hogy fölvették a Tízparancsolatba, amely különben csak alapvető vallási és etikai elveket fektet le? Miért hozzák összefüggésbe Isten hetedik napi „pihe-

nésével”, és mit jelent az, hogy Isten „pihent”? Annyira antropomorf az istenképünk, hogy Istennek hat napi kemény munka után ki kell pihennie magát? A Tízparancsolat második változata miért a szabadsággal hozza összefüggésbe a szombatot, és miért nem Isten pihenésével? Mi a két magyarázat közös nevezője? Továbbá – és talán ez a legfontosabb kérdés – hogyan magyarázhatjuk meg a bonyolult szombatrituálét, ha ragaszkodunk a pihenés társadalomhigiéniai értelmezéséhez?

Az Ószövetségben az a férfi, aki „szombaton fát gyűjt”, szombatgyalázónak számít, és halállal büntetik (Szám 15,32-33). A későbbi fejlődés során nemcsak a mai értelemben vett munkát tiltják meg, hanem az ilyen és hasonló tevékenységeket is: tüzet gyújtani, akkor is, ha a kényelmet szolgálja, és semmilyen testi erőfeszítést nem kíván; akár egyetlen fűcsomót is kihúzni a földből; bármit is vinni, még ha oly könnyű lenne is, mint egy zsebkendő. Mindezekben nem a testi erőfeszítés értelmében vett munkáról van szó: ennek kerülése gyakran terhesebb és kényelmetlenebb, mint a kivitelezése lenne. Egy eredetileg „józan” rituálé különc és kényszeres túlzásával lenne itt dolgunk? Nem, hanem a munkáról és a pihenésről alkotott olyan felfogással van itt dolgunk, amely különbözik a mi modern felfogásunktól.

Először is: a Biblia, és később a Talmud is, a munkát nem testi erőfeszítésként fogja föl, hanem ***a meghatározás*** nagyjából így hangzik: ***„munka”*** *az ember minden beavatkozása a fizikai világba*, akár konstruktív az, akár destruktív. A „pihenés” az ember és a természet közötti béke állapota. Az embernek érintetlenül kell hagynia a természetet, semmilyen módon nem változtathat rajta, akár azzal, hogy valami újat hoz létre benne, akár azzal, hogy valamit elpusztít. A legkisebb változtatás is, amelyet az ember a természeti történésben végrehajt, a nyugalom megsértése. *A szombat* az ember és a természet közötti tökéletes harmónia napja. Az ember és a természet egyensúlyának bármiféle megzavarása *„munka”*. Ennek az általános meghatározásnak az alapján érthetjük meg a szombat rituáléját.

Egy gyufát meggyújtani vagy egy fűcsomót kihúzni a földből nem kíván ugyan erőfeszítést, ám mindkettő annak szimbóluma, hogy az ember beavatkozik a természet folyamataiba, mindkettő megtöri az ember és a természet közötti békét. Ez az elv teszi világossá, miért tiltja a Talmud, hogy valamit, legyen az mégoly könnyű, magunkkal vigyünk. Önmagában a cipelés nem tilos. Például saját házamon belül vagy saját földemen szabad nehéz terhet vinnem anélkül, hogy ezzel megsérteném a szombat parancsát. De még egy zsebkendőt sem szabad egyik területről a másikra vinnem, például egy lakásból az utca nyilvános területére. Ez a parancs a béke eszméjének a szociális területről a természet területére történő kiterjesztése. Az embernek *nem szabad beleavatkoznia a természet egyensúlyába*, vagy azt megváltoztatnia, éppoly kevéssé, mint ahogy *nem szabad megváltoztatnia a szociális egyensúlyt* sem. Ez nem csupán azt jelenti, hogy nem szabad üzletelnie, hanem azt is, hogy kerülnie kell a birtokátruházás legegyszerűbb formáját is, nevezetesen egy tárgy átvitelét egyik területről a másikra.

A szombat ***az ember és a természet***, valamint ***az ember és az ember*** *közötti egység* állapotát szimbolizálja. Ha az ember nem dolgozik – azaz nem vesz részt a természetben és a társadalomban zajló változások folyamatában –, akkor *szabad* az idő bilincseitől, ha csak a hét egy napján is.

Ennek az eszmének a teljes jelentősége csak az ember és a természet viszonyáról alkotott ***bibliai felfogás*** összefüggésében válik érhetővé. Ádám bukása előtt az ember teljes harmóniában élt a természettel; aztán az engedetlenség első aktusa, amely egyúttal az emberi szabadság kezdete, „megnyitja szemeit”, úgyhogy most tudja, mi a jó és a rossz, tudatosul benne önmaga és embertársai létezése. Engedetlensége miatt Isten megátkozza az embert.

Miben áll ez ***az átok****?* Ellenségességet és harcot hirdet ember és állat között („Ellenségességet támasztok közötted – a kígyó és az asszony között –, utódod és az ő utóda között. Ő fejeden tapos, te pedig sarkán találod el”: Ter 3,15), ember és szántóföld között („Átkozott miattad a szántóföld. Fáradsággal fogsz táplálkozni belőle életed minden napján. Tövist és bogáncsot terem neked, és a föld növényeit kell enned. Arcod verejtékével fogod enni kenyeredet, mígnem visszatérsz a földbe”: Ter 3,17-19), férfi és nő között („Vágyakozol a férfi után, de ő uralkodni fog rajtad”: Ter 3,16), a nő és saját természetes funkciója között („Fájdalommal szülsz gyermeket”: Ter 3,16). Az eredeti *harmónia helyébe vita és harc lépett.*

Mi tehát – a prófétai látásban – az ember célja? Az a célja, hogy ***ismét harmóniában éljen*** embertársaival, az állatokkal és a földdel. Az új harmónia különbözik a Paradicsom harmóniájától. Csak úgy érhető el, ha az ember teljesen kifejlődik, hogy valóban emberivé váljék; ha megismeri az igazságot, és igaz módon él; ha annyira kifejleszti értelmének erejét, hogy szabaddá válik az emberi bilincsektől és az irracionális szenvedélyek bilincseitől. A próféták igehirdetésében ennek az eszmének számtalan szimbólumával találkozunk. A föld ismét korlátlanul termékeny, a kardokat ekevasakká alakítják, az oroszlán és a bárány békében él egymással, nem lesz többé háború, az asszonyok fájdalom nélkül szülik gyermekeiket (Talmud), az egész emberiség igazságban és szeretetben egyesül. Ezt az új harmóniát – amelynek elérése a történelmi folyamat célja – szimbolizálja *a Messiás* alakja.

Most már teljesen megérthetjük a szombat rituáléjának jelentését. A szombat ***a messiási kor elővételezése***, amint a messiási korszakot az „örök szombat” korának nevezik is. Ténylegesen azonban a szombat nem csupán a messiási kor szimbolikus elővételezése, hanem ama kor reális előfutárának is tekintik. Ahogyan a Talmudban áll (Szombat 118a): „Ha egész Izrael csak egyetlen alkalommal (egymás után) két szombatot teljesen és tökéletesen megtartana, itt lenne a Messiás.”

Pihenni és nem dolgozni ezek szerint egészen más jelentéssel bír, mint a mi modern „kikapcsolódásunk”. A pihenés állapota, amelynek egyszer meg kell valósulnia, az ember és a természet, illetve az ember és az ember közötti viszonyban: a harmónia, a béke, a be-nem-avatkozás viszonya. A *munka* a konfliktus és a diszharmónia szimbóluma; a *pihenés* a méltóság, a béke és a szabadság kifejezése.

Ha ezt megértettük, ***választ találunk*** egyes korábban felvetett kérdésekre is. A szombat rituáléja azért foglal el olyan központi helyet a bibliai vallásban, mivel a szombat több, mint modern értelemben vett „pihenőnap”; ***a szabadság szimbóluma***. Ez Isten „pihenésének” a jelentése is. *Istennek* nem azért van szüksége erre a pihenésre, mert fáradt; ez a pihenés azt a gondolatot fejezi ki, hogy bármily nagy is a

teremtés, a béke még nagyobb dolog: a teremtés megkoronázása. Ugyanígy *az ember is* csak akkor egészen ember, amikor nem dolgozik, amikor békében él a természettel és az embertársaival; ezért indokolja meg a szombatparancsot egyszer Isten pihenése, máskor pedig a szabadulás Egyiptomból. Mindkettő ugyanazt jelenti, s kölcsönösen egymást magyarázzák: a pihenés szabadság.

Erich Fromm

Adósságelengedés

Nem kérdés: az adósságokat vissza kell fizetni. Itt van valaki, aki kötelezettséget vállalt, amikor pénzt vett föl; kötelessége egy későbbi időpontban kiegyenlíteni az adósságot. – Ez az elterjedt elképzelés. A gazdasági adósságok gyakran morális felelősséggel kapcsolódnak össze, mindenekelőtt akkor, ha az adós nem tudja teljes egészében vagy a megegyezett időpontban visszafizetni tartozását.

Nem kérdés: az adósságokat el kell engedni. Szabályos időközökben, újból és újból. – Azok a keresztények, akik vasárnaponként istentiszteletre gyűlnek össze, ilyenkor minden alkalommal adósságelengedésre kötelezik magukat. A Miatyánkban tartozásuk elengedését kérik Istentől, és egyúttal kijelentik, hogy ők maguk már elengedték adósaik tartozásait, vagy legalábbis szándékoznak ezt megtenni: „ahogyan mi is megbocsátunk az adósainknak”. A 16. században igen használatos „adós” szó – akárcsak az a görög szó, amelynek ez a fordítása – elsősorban a gazdasági jellegű adóst jelenti. De a Miatyánk imádkozói közül aligha akad olyan, aki még erre gondol.

Ne legyen közöttetek szegény!

Pedig nagyon is kézenfekvő, hogy a bibliai hagyománynak megfelelően a Miatyánk kérésében szereplő adósokban gazdasági adósokat is lássunk, sőt elsősorban őket lássuk. Mert bibliai parancs, hogy az adósokat szabályos időközökben meg kell szabadítani adósságuktól. A *Második Törvénykönyv*, azaz Mózes 5. könyvének 15. fejezete régebbi törvényszövegeket foglal össze azzá a követelménnyé, hogy minden 7. évben el kell engedni az adósságokat, és ezt az évet *„az elengedés évének”* nevezi. A laza fizetési morál menlevele ez? Talán. Mindenesetre a törvény inti a lehetséges hitelezőket, nehogy a közelgő elengedés évére vetett tekintettel megtagadják a hitelezést. Ellenkezőleg, arra szólítja fel őket, hogy ennek ellenére nagyvonalúan kölcsönözzenek (5Móz 15,9) – és ezzel teljesen tudatosan írjanak le egy hitelt.

„Ha csak azoknak adtok kölcsönt, akiktől remélitek, hogy visszakapjátok, miféle jóság ez?”, kérdezi Jézus a Lukács-evangéliumban (6,34). Ez nyílt felszólítás hitelezésre, azzal a kockázattal is, hogy a hitelt majd le kell írni. Közben csak úgy mellékesen azt is említsük meg, hogy a bibliai parancs értelmében a hitelek esetében nem számoltak kamattal (2Móz 22,24; 3Móz 25,36-37; 5Móz 23,21) – vagyis még a kölcsön összegét se várja vissza az ember!

Emellett az elengedés évének törvénye előirányozta, hogy azokat az embereket, akik adósságaik miatt rabszolgaságba kényszerültek, ismét szabadon kell engedni – és ráadásul tisztességes indulótőkét kell kapniuk útravalóul: „Amikor szabadon bocsátod, ne üres kézzel küldd el, hanem lásd el bőven a nyájadból, a szérűdről és a borsajtódból; adj neki abból, amivel megáldott téged Istened, az Úr” (5Móz 15,13-14)! A Miatyánk szóban forgó kéréséhez hasonlóan a törvény összefüggést teremt az Istentől kapott kegyelem és az adósságelengedés között; em-

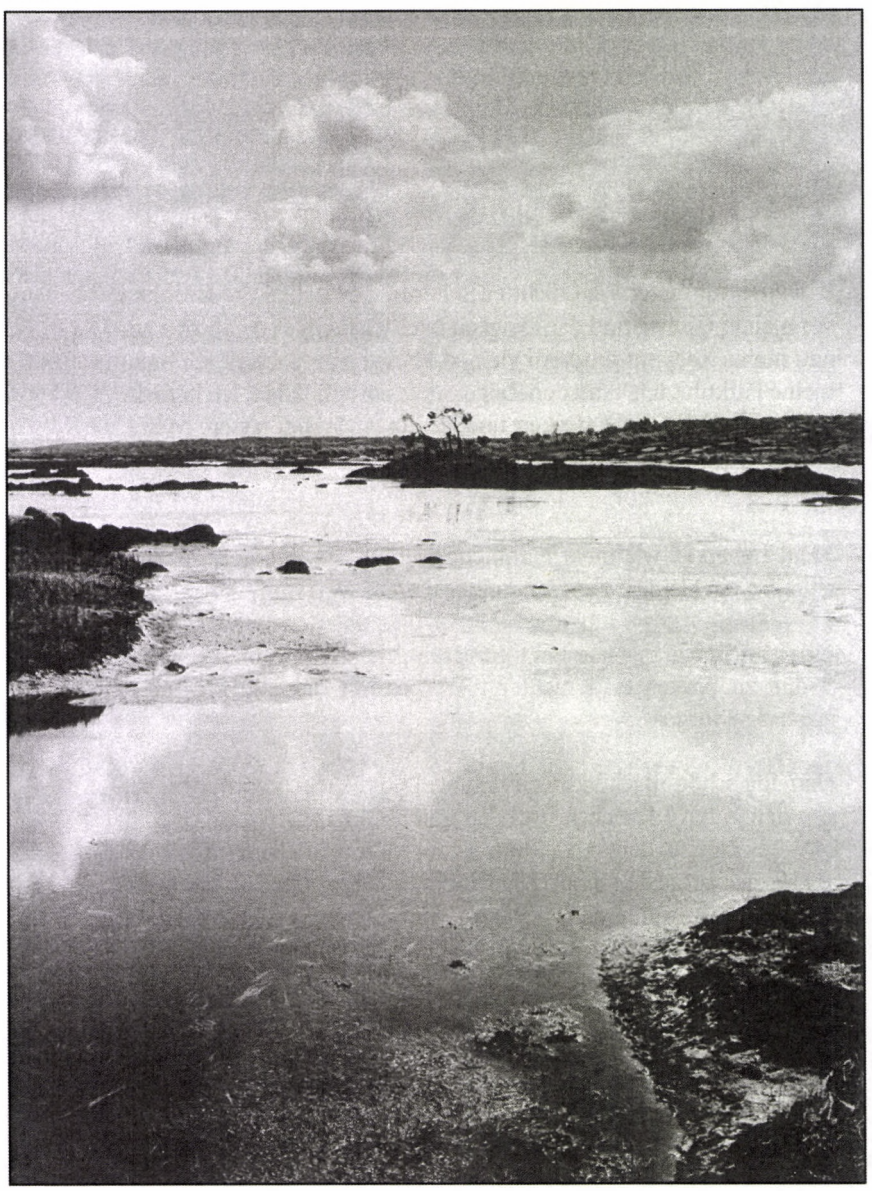

lékeztet arra, hogy az elődök is rabszolgák voltak, és örültek szabadon bocsátásuknak: „Emlékezz arra, hogy rabszolga voltál Egyiptomban, de kiváltott téged a te Istened, az Úr. Ezért parancsolom ezt ma neked” (5Móz 15,15).

A Második Törvénykönyvben az is benne van, hogy *mi a cél:* „Egyáltalán ne legyen köztetek szegény, hiszen gazdagon megáld téged az Úr azon a földön, amelyet az Úr, a te Istened örökségül ad neked” (5Móz 15,4). Annak, hogy Isten minden izraelitát támogat, olyan közösségben kell visszatükröződnie, amely senkit nem enged elszegényedni. Kevésbé teológiai módon megfogalmazva: Olyan *szociális törvényhozásról* van itt szó, amelynek meg kell akadályoznia, hogy kinyíljon a szegények és a gazdagok közötti szociális olló. Az ókori agrártársadalmakban az eladósodás volt az egyik lényegi oka az elszegényedésnek. Nehemiás könyvéből (5,11-13) és a római korból vett példák ráadásul azt is mutatják, hogy az adósságelengedés nem maradt csupán törvénnyé vált utópia, hanem éppenséggel alkalmazták is.

De egyszerűen át lehet-e vinni egy agrártársadalom törvényeit a mai korra? *Jürgen Kaiser* szemében a régi törvény nagyon is gyakorlatias irányvonalat kínál a mának (vö. *www.erlassjahr.de*): A hétéves szilárd ritmus intézményesítette az adósságelengedést, és függetlenné tette a hitelezők jóindulatától. *Kaiser* szerint a jogi igény megtartja elsődlegesnek „az adós emberhez méltó túlélését” a hitelezők igényeivel szemben, s a magáncsőd modern joga már tartalmazza a bibliai törvényhozás egyes elemeit: ahogyan az elengedés éve, ez is az adósságokkal való emberi bánásmód törvényi mechanizmusa; korlátozza a hitelezők igényeit, amikor veszélybe kerül adós életben maradása; nem engedi letiltani a létminimumot, függetlenül a hitelező igényének nagyságától.

A Londoni Adósságszerződés

Az *erlassjahr.de Verein* már jó ideje síkraszáll az államcsődeljárásért. Eddig csak vállalkozások és magánszemélyek jelenthettek fizetésképtelenséget. Az államok örökös adósoknak számítanak, akiktől még az előző nemzedék és az azt megelőző nemzedékek adósságát is be lehet hajtani. Új kampányában, amelynek jelszava: „Legfőbb ideje az adósságválság megoldásának!”, az *erlassjahr.de Verein* annak tobor-roz híveket, hogy az ENSZ keretében hozzák létre az államcsőd intézményét.

És Görögország? Világos, hogy Görögországnak is adósságelengedésre van szüksége ahhoz, hogy gazdaságilag helyre tudjon jönni, mondja *Jürgen Kaiser* (Publik-Forum, 2015/3). Az *erlassjahr.de Egyesület* emlékeztet arra a történelmi példára, amelynek nagyobb nagyvonalúságra kellene ösztönöznie Németországot: Az 1953. február 27-én aláírt Londoni Adósságszerződésben a háborús ellenfelek elengedték Németország külföldi adósságának 50%-át, s a további 50%-ra vonatkozóan kedvező fizetési feltételeket biztosítottak. Németország felfüggeszthette volna hitelezőivel szembeni adósságszolgálatát, ha negatív kereskedelmi mérlege lett volna, vagyis többet importált volna a hitelező országokról, mint amennyit oda exportál. Ez a rendelkezés – úgyszólván preventív módon – gondoskodott arról, hogy a hitelező államok sokat importáljanak Németországból, ami fontos előfeltétele volt a német „gazdasági csodának” és a német gazdaság erős exportirányultságának. Olyan szabályozás volt ez, amely Görögország számára is segítség lenne, véli *Jürgen Kaiser*: előbb a gazdasági felépülés, azután az adósságszolgálat!

A németek kollektív emlékezetében azonban nem játszik szerepet a londoni szerződés, a legtöbben még csak nem is tudnak róla. Ellenben változatlanul tartja magát a szorgalmas németek önképe, akik a háború után saját munkájukkal vívták ki a fellendülést. Senki sem gondol arra, hogy „te is rabszolga voltál Egyiptomban, de kiváltott téged a te Istened, az Úr”. Senki sem emlékszik a múlt jótéteményeire, amelyeket ma nem biztosítanak Görögország számára.

2000, az elengedés éve – már elfeledve?

És az egyházak? Ők sem emlékeznek rá. Furamód csendesek, amikor az európai adósságválságról van szó. Még a német egyházak 2014-es, ökumenikus Társadalmi nyilatkozatában is csak ez a viszonylag sápadt mondat található az EU válságállamaival kapcsolatosan: „Nagy aggodalommal látjuk, hogy az államháztartás konszolidálását célzó kiadáscsökkentések néhány euró-országban súlyos társadalmi torzulásokhoz vezettek.” Adósságelengedésről szó sem esik, viszont teljes az egyetértés „az államháztartás konszolidálásának” német politikájával.

Ez meglepő: Az 1990-es években, amikor a fejlődő országok adósságairól volt szó, a „2000, az elengedés éve” jelentős mozgalom volt, és az egyházak fontos részét alkották ennek a mozgalomnak. Józan belátásnak tűnt, hogy az Isten általi megbocsátás és az adósságelengedés összetartozik. A teológiai alapok azóta nem változtak, annál inkább a politikai közhangulat, s az egyházak nyilvánvalóan alkalmazkodtak ehhez a hangulathoz. Annak idején a fejlődő országok adósságaival kapcsolatban senkit nem érdekelt már, hogy pontosan kik adták nekik a pénzt, ma viszont a déleurópai adós államok esetében az hallatszik, hogy ők „a mi rovásunkra” élnek. Az adósságelengedés csak azért nem téma már, mert állítólag „a mi pénzünkről” van szó?

Az egyházak azonban etikai értékelésükben is alkalmazkodtak a jelenleg érvényes szabványokhoz. A magas adóságállományú államok „bűnösnek” számítanak: állítólag a jövő rovására élnek. Közben persze nem veszik számításba, hogy egyesek adóssága mások vagyonát jelenti. Vajon akkor a hitelezők nem részesek-e a jövő lehetőségeinek kirablásában? Hiszen ők szintén jövőbeli nyereséget remélnek befektetéseikből. A jövőnek a lehető leghatékonyabb pénzszerzéshez kötését az adósok és a hitelezők együttesen végzik.

És az egyházak is a hitelezők közé tartoznak. A két nagy németországi egyház befektetéseinek volumenét kereken hatvan milliárd euróra becsülik – és ez feltehetően még igen óvatos becslés. Az egyik egyházi alapítvány elnöke bizalmas beszélgetésben elárulta, hogy természetesen görög államkötvényekkel is lehetett pénzt keresni – ha az ember időben eladta őket. De még ha nem voltak vagy nincsenek is görög kötvények a részvényportfóliójukban – az egyházak nagy befektetők.

Ily módon az egyházi vezetők számára rendszerint kedvesebb az a morál, amely az adóst adóssága kiegyenlítésére buzdítja, mint a hitelek nagyvonalú leírása annak érdekében, hogy mások számára lehetővé tegyék az emberhez méltó életet – jóllehet vasárnaponként ők is imádkozzák: „ahogyan mi is megbocsátunk az adósainknak”.

Christoph Fleischmann

Forrás: Publik-Forum, 2015/4

A határtalan jóságról

Mt 20,1-16

Ahhoz, hogy valaki megérthesse Jézusnak ezt a példázatát, vagy nagyon boldognak, vagy nagyon boldogtalannak kell lennie. A történet elbeszélése gyorsan lepereg, s maga történet, mint szinte mindig, ama félreértés ellen irányul, hogy Jézus megzavarja, sőt egyenesen tönkreteszi a rendet és a törvényt, az igazságosságot és a vallásosságot; ő ugyanis nem marad meg az illendőség, a tisztesség és a bevett játékszabályok vágányán, s ezért nem a rögzített módon beszél Istenről, szolgál Istennek és bánik embertársaival. Környezete ismételten megütközik Jézus nagylelkűségén. Újból és újból belekötnek szelídségébe, és kezdettől fogva szemére vetik, hogy ha éhező vagy szükséget szenvedő embert lát, akkor semmi mással nem törődik, meg hogy többet törődik az elveszettekkel, a betegekkel, a szegényekkel, mint a kilencvenkilenc igazzal, akinek nincs szüksége megtérésre.

Jézus elbeszélő művészetének jellemzője, hogy példázatai nem mesterkéltek, hanem közvetlenül a dolgok galileai szemléletéből meríti őket.

Aratás ideje van, s egy földbirtokos ott szedi össze munkásait, ahol éri őket. Nincs szükség nagy szervezői fáradozásra, mert Jézus korának Galileájában bőven van munkanélküli. A napszámosokra épülő gazdaság jó üzlet a gazdag tulajdonosok számára, s ők akkor fogadják fel munkásaikat, amikor szükségük van rájuk, amikor akarják: reggel, délben vagy estefelé – és ismét elbocsátják őket, amikor fölöslegessé válnak. Erről a társadalmi háttérről semmit sem kell mondania Jézusnak, mert ez magától értetődő előfeltétele e sajátos példabeszédnek arról a férfiról, aki ugyanúgy jár el, mint mindenki más, akinek szőlője van. Érés idején a szőlő nem maradhat túlságosan sokáig kitéve a tűző napnak. A munka sürget, és hamar el kell végezni.

A megegyezett napi bér teljesen rendben van; ugyanannyi, amennyiért ma is egész nap dolgoznak azonban az országokban, amelyeket „fejlődőknek” nevezünk. Jézus idején egy dénár. Ebből kell este mindent megvenni az asszony, a háromnégy gyerek számára, és lehet is. Az ember vehet érte néhány lepénykenyeret, valamennyi olajbogyót, s talán még egy dinnyére is futja. Ennek elégnek kell lennie erre az estére és a következő napra – ha az embernek szerencséje van, és megint talál munkát. A mózesi törvény emberségességére jellemző, hogy tekintettel a szükséghelyzetre, úgy rendelkezett: a napszámos bérét a munkanap estéjén kell kifizetni, különben – éhesen, üres gyomorral – az illető nem tudná, miből éljen. Ezek az emberek szó szerint egyik napról a másikra éltek. Ezt is tudnunk kell, amikor a Miatyánkban azt imádkozzuk: „Mindennapi kenyerünket add meg nekünk *ma*!”

Így hát a földbirtokos is elrendeli, hogy az intéző este fizesse ki a béreket, szép sorban. Meg is lenne a dolgok rendje, ha tényleg rendben mennének. Ebben az esetben lépcsőzetesen kellene eljárni: tizenkét órai munkáért egy dénár, egy órai munkáért egy tizenketted dénár. Ám nincs, aki ennyiből meg tudna élni, ezért a földbirtokos önhatalmúan megváltoztatja a tarifát, túllépve az igazságosság elvén. Úgy rendelkezik, hogy ezen az estén mindenki egyformán kapja meg, *amire szüksége van*; nem azt, amit megérdemelt, hanem amire szüksége van.

Ezen a ponton meg lehet szakítani Jézus példázatát, mert a legfontosabb már elhangzott. Jézus azt akarja mondani: Ilyen hozzánk az

Isten. Ha ahhoz igazodna, amit megérdemlünk, nem lenne életesélyünk. Ha Isten az igazságosság mércéjével mérne minket, kudarcot kellene vallanunk. De Jézus ezt olyan határtalanul és abszolút módon mondja el, hogy ha megértjük, akkor ismételten vagy meg kell rettennünk, vagy boldognak kell lennünk. És ezért kell alighanem nagyon boldognak, vagy nagyon boldogtalannak lennünk, hogy megérthessük. Életünk minden pillanatát azért élhetjük meg, mert Isten a szükségleteinket nézi, nem pedig az érdemeinket; cselekvésünk mozgatórugóit, nem a tetteinket; fáradozásunkat, nem a sikereinket; szívünk rezdüléseit, nem a kezünk munkáját. Ebből élünk, és Jézus úgy véli, ezért ellenfeleinek meg kell engedniük neki, hogy ő is ilyen legyen, sőt, egyenesen ez kellene, hogy az alapja legyen mindannyiunk egymás iránti magatartásának.

Itt kezdődik azonban a vita, a bosszúság és az elutasítás, s ezért kell tovább mesélni a példabeszédet. Amikor az egész napot végigdolgozók – magyarán a vallásosak, a mindig jók, akik semmilyen törvényt nem hágtak át – azt látják, hogy az utolsók, az ő szemükben méltatlanok is ugyanolyan bérezésben részesülnek, mint ők, akkor morogni kezdenek, fogukat csikorgatják, és fennen hangoztatják az igazságosságot. Ez az a pont, hol minden széttöredezik. A földbirtokos magához szólítja az egyik lázadozót, feltehetően a fő-fő bujtogatót, vagy azt, aki a leghangosabban kiabál, és félig szemrehányóan, félig illedelmesen így szólítja meg: „Barátocskám!” Majd teljes komolysággal mondja: „Nem bánok veled igazságtalanul.” S hozzá kell tenni: „Megkapod, amiben megegyeztünk, amilyen fizetésben megállapodtunk. Fogd a pénzedet, és tűnj el!”

A döntő azonban nem az, hogy az úr azt tehet a pénzével, amit akar. A példabeszéd Jézusnak az evangéliumokban elhangzó sok kérdésének egyikével zárul, azzal a kérdéssel, amely igazolja, hogy a Zsidókhoz írt levél később majd azt mondhatja: Isten igéje olyan, mint a kétélű kard, mindenen áthatol. A példázatbeli földbirtokos szavaival azt kérdezi Jézus: „Azért haragszol rám, mert irigyled, hogy jóságos vagyok?”

Ez a példabeszéd vége, és minden hallgatójától választ vár arra, hogyan érez, hogyan él, és milyen szeretne lenni. Lehet az igazságosság és a rend álláspontjára helyezkedni, de ebben az esetben a világ nem marad meg az igazságosságban és a rendben, hanem belepusztul a mérhetetlen emberi ínségbe. Persze lehet ekkor azt mondani: „Hát akkor kár az elbukókért, de mi ragaszkodunk az igazságossághoz és a rendhez!” De az ember ekkor igen hamar megéli majd a tragédiát, hogy ő maga sem tud megmaradni az igazságosságban és a rendben, hanem keményszívűvé, megkeseredetté és kegyetlenné válik. A rendpártiak nem is veszik ezt észre, nem is akarnak ilyenek lenni, s ezt el kell hinnünk nekik. De ilyenek. Belebuknak saját határaikba, amelyek megakadályozzák őket, hogy határtalanul jóságosak legyenek. Belebuknak abba a képtelenségükbe, hogy gyakorolják a megértést. Első kérdésük sosem az, hogy mi zajlik le egy emberben, hanem az: „Mit kell tenni? Mi a helyes? Egyáltalán: Hogyan viselkedik az ember?” Sosem azt kérdezik: „Mire van szüksége a másiknak?”, hanem mindig azt: „Mit kíván az igazságosság és a rend?” Erőfeszítésük nem arra irányul, hogy megadják a másiknak, *amire szüksége van*, hanem azon fáradoznak, hogy mindenki betartsa, és ne hágja át a játékszabályokat, különben megharagszanak, és úgy érzik, becsapták, rászedték, lépre csalták őket, és kitör belőlük az irigység. Őket, akiknek mindenük megvan, ami az élethez kell, hirtelen elragadja az irigység. Talán azt kellene mondanunk Jézussal, amit a tékozló fiú példabeszédében kézenfekvővé tett: a jóság adta boldogságban boldogabbnak kellene lennünk ahhoz, hogy igazán jóságosak lehessünk, s hogy Isten szolgálatát nem valami külső kényszerként kellene folyton magunkra vennünk, mint amit túlságosan is szívesen hágnánk át, de amibe morogva beleilleszkedünk, és folyton a törvények áthágásának lehetőségét lessük. Felfedezhetnénk örömünket Isten közelségében.

De hogyan jussunk dűlőre Jézussal? Többnyire azzal vigasztaljuk magunkat, hogy a jóság és a szeretet jelenti a törvény teljesítését. Való igaz, de a jóság és a szeretet nem csupán átlép a törvényen, hanem le is rombolja azt. Megszünteti. És nem vitás, hogy mindazok, akiknek félelemből szükségre van szükségük, kénytelenek megbotránkozni ezen. Önkényesen és galádul is át lehet lépni a törvényeken, de szeretetből is le lehet rombolni őket, és ez a legritkább dolog, s talán ezt a legnehezebb megérteni. Később, Jeruzsálemben, ez lesz az egyetlen valóságos vádpont Jézussal szemben: Felforgatja az egész országot, Galileától kezdve egészen idáig!

Jézus összes csodái közül talán az volt a legnagyobb, hogy halála után az ő szelleme a bátorság, a hit és a tanúságtevés embereivé tette tanítványait, ezeket a született gyáva nyulakat. Áthagyományozták a határtalan jóság e példabeszédét, és azt állították, hogy csak *egyetlen* mérce létezik: látni azt, hogy *mire van szükségük* az embereknek.

Eugen Drewermann

Forrás: E. D., Wenn der Himmel die Erde berührt, Patmos Verlag, 2006

Csak munkáért jár pénz?

Mennyire keresztényi a feltétel nélküli alapjövedelem?

Teljesítmény nélkül nincs ellenszolgáltatás. Munka nélkül nincs pénz. Ezt lehet sokszor hallani. És a tétel kezeseként szívesen hivatkoznak Pál apostolra. Végül is ő már a fiatal tesszaloniki gyülekezetnek megírta: „Aki nem akar dolgozni, ne is egyék!” De alkalmas érv-e ez a kijelentés a feltétel nélküli alapjövedelem ellen? Bajosan, hiszen aki így alkalmazza, az teljesen kiszakítja a szövegösszefüggésből. Pál nem a feltétel nélküli alapjövedelemről folyó vitát tartotta szem előtt. Ő arra akarta bátorítani az akkor még fiatal keresztény egyházközséget, hogy munkával biztosítsák a közösség fennmaradását, és ne várják tétlenül az Úr visszatérését.

A feltétel nélküli alapjövedelem kritikusai szívesen értik szó szerint az idézett páli mondatot, s ekkor az „aki nem akar dolgozni, ne is egyék”-ből hamar az lesz, hogy „aki nem dolgozik, ne tartson igényt állami szol-

gáltatásokra se”, mondja *Birgit Zenker*, a *Katholische Arbeitnehmer-Bewegung* [Katolikus Munkavállalók Mozgalma], aki a *Netzwerk Grundeinkommen* [Alapjövedelem Hálózat] tagja is.

Számára és egy sor más teológus számára az „igazságosság” bibliai elgondolása fontosabb, mint a „teljesítmény” elve. A *Katholische Arbeitnehmer-Bewegung* ezért küzd a feltétel nélküli alapjövedelemért, amelyre szerinte minden embernek joga van anélkül, hogy megvizsgálnák rászorultságát, és munkára kényszerítenék.

Az egyházakban azonban rosszul áll a feltétel nélküli alapjövedelem szénája. *Reinhard Marx* bíboros szerint „az államnak éppen hogy *nem* kell jóléti államnak lennie abban az értelemben, hogy megbénítja az egyéni kezdeményezést, hanem mindenki számára lehetővé kell tennie, hogy munkával keresse meg kenyerét”. A bíboros nem tanúsít megértést az alapjövedelem követelménye iránt: „Csodálkozom, hogy ki mindenki képviseli ezt.”

Az alapjövedelem víziójával szembeni fenntartások alapja az, hogy a keresőmunka központi helyet foglal el a katolikus társadalmi tanítás sok dokumentumában, például II. János Pál pápa *Laborem exercens* kezdetű, átfogó enciklikájában, amely 1981-ben jelent meg. E szerint a munkának nem csupán az emberi egzisztenciát kell biztosítania, hanem azt is lehetővé teszi az ember számára, hogy közreműködjék a teremtés isteni művében, s a keresőmunka integrálja az embert a társadalomba.

A feltétel nélküli alapjövedelem képviselői, mint például *Birgit Zenker* vagy *Markus Schlagnitweit* osztrák teológus, egyáltalán nem vitatják a munka nagy jelentőségét, de számukra a munka több mint keresőmunka. Az iparosodás és a kapitalizmus előtti kultúrák például még a különböző tevékenységekre egységesen alkalmazott „munka” fogalmát sem ismerték. Az ókorban senkinek sem jutott volna eszébe, hogy a föld megművelésére, művészeti alkotások létrehozására vagy az étel elkészítésére a munka ugyanazon fogalmát alkalmazza. Csak sokkal később találták ki mindenre használt főfogalomként: gyári munka, keresőmunka, mezőgazdasági munka, íróasztali munka, bérmunka, kultúrmunka, sőt családi vagy szülői munka. Másfelől viszont leértékelték és figyelmen kívül hagyták azokat a tevékenységeket, amelyekhez nem lehetett közvetlen piaci értéket hozzárendelni. „Ezek a ma társadalmilag szükséges, de ténylegesen meg nem fizetett tevékenységek (gyermeknevelés, ápolás, önkéntes munka) a teljes munkamennyiség kétharmadát teszik ki”, figyelmeztet *Birgit Zenker*. „Ennek ellenére mai társadalmi rendszerünk nem ismeri el igazi munkának ezeket a tevékenységeket.”

A *Katholische Arbeitnehmer - Bewegung* ezért követel „garantált alapjövedelmet mindenki számára”, amelyet feltétel és ellenőrzés nélkül fizetnek ki mindenkinek, fedezetéül pedig a jelenlegi szociális juttatások megszüntetése, vagy a nagyobb jövedelmekre és vagyonokra kivetett magasabb adó szolgálna.

Ennek az alapjövedelemnek az a rendeltetése, hogy minden embert megvédjen a szegénységtől, és a munka társadalmát olyan „tevékenykedő társadalommá” alakítsa át, amelyben a munkának három jelentése van: az egyik a *keresőmunka*, amely fontos, mert lehetővé teszi a társadalmi kapcsolatokat, és tekintélyt ad; ugyanakkor az alapjövedelem a *családi munka* és az *önkéntes („társadalmi”) munka* biztosítéka is. A *Bund der Deutschen Katholischen Jugend* [Német Katolikus Ifjúsági Szövetség] ugyanezen okokból száll síkra a feltétel nélküli alapjövedelemért: szerinte csak így lehet fölértékelni a családi és az önkéntes munkát a keresőmunkával szemben. Ráadásul – az imént említett két szervezet szerint – az alapjövedelem forradalmasítja a keresőmunka feltételeit, mivel azok alternatívát kínálnak az embereknek a kizsákmányoló munkafeltételekkel szemben.

Franz Segbers társadalometikus szerint a bibliai etikából nagyon is le lehet vezetni a feltétel nélküli alapjövedelem jogigényét, mert a Biblia megalapozza minden egyes ember méltóságának elismerését, függetlenül a teljesítményeitől: mindenkinek joga van a szociális részesedésre azon az alapon, hogy él. Ráadásul szerinte a Biblia igazságosságot követel mindenki számára, mégpedig az azonos feltételek formájában, hogy minden ember élhessen a szabadságával. Ehhez társul még a szolidaritás elve, abban az értelemben, hogy szem előtt kell tartani a másik ember életlehetőségeit.

„Vegyetek pénz és fizetség nélkül!”

Az ókori görög és római világban a hatalmasok és a gazdagok szempontjai alapján hozták meg a törvényeket, a rabszolgaság elleni régi bibliai törvény viszont a gyengék és rászorultak távlatából fakad. *Segbers* felhívja a figyelmet arra, hogy a prófétai hagyományban található egy rendkívül elgondolkodtató mondat az élethez való feltétlen emberi jogról, amelyet Isten jogforrássá tesz: „Ti szomjazók mind, jöjjetek vízért, még ha nincs is pénzetek! Jöjjetek, vegyetek és egyetek! Jöjjetek, vegyetek bort és tejet, nem pénzért és nem fizetségért” (Izajás 55,1)! *Segbers* szerint „ez a látszólagos ellentmondás olyan alapvető emberi jogot fogalmaz meg, amely akkor is érvényesül, ha hiányoznak az anyagi eszközök, vagyis a pénz; itt olyan emberjogi eszme villan fel, amely nem állami hatóságokból vezeti le a jogot, hanem olyan meggyőződés, amellyel szemben az állami hatóságok is felelősséggel tartoznak”.

Sok társadalometikus nagyon is azonosulni tud ezekkel a teológiai érvekkel, de más végkövetkeztetésekre jutnak. „A feltétel nélküli alapjövedelem kérdése társadalometikai kérdés, nem pedig teológiai. A teológiai hittartalmakból kiindulva nem lehet megválaszolni a kérdést”, magyarázza *Gerhard Kruip*, a keresztény antropológia és a társadalometika professzora a Manzi Egyetemen. Ő sokra tartja az igazságosságot, de nem tartja sokra a feltétel nélküli alapjövedelmet mint eszközt, és ezért „a fennálló biztosítási rendszer intelligens továbbfejlesztése” mellett száll síkra.

Hasonlóképpen érvel kollégája a Tübingeni Egyetemen, *Matthias Möhring-Hesse*: „A feltétel nélküli alapjövedelem biztosan nem mond ellent a keresztény elveknek, de szociális eszköztárként nem keresztényibb, mint a többi. Istennek az ember iránti feltétlen szeretete nem testesül meg a feltétel nélküli alapjövedelemben

csak azért, mert mind a kettőben előfordul a 'feltétlen' szó. Ráadásul az a kérdés, hogy a feltétel nélküli alapjövedelem összeegyeztethető-e a keresztény társadalmi tanítással, ismét visszavet minket az 1950-es évek fundamentalista vitáiba. Az alapjövedelem nem hitvallási tétel. Ezért én az optimalizált alapbiztosítás mellett szállok síkra.” Ez azonban feltételekhez kötött marad, például a rászorultság bizonyításához.

Félelem az élet értelmének nagy kérdésétől

Lehet és kell is vitázni arról, hogy a feltétel nélküli alapjövedelem reális eszköze-e a nagyobb igazságosságnak, és ha igen, milyen formában. A teológus *Schlagnitweitet* azonban bosszantják azok a keresztények, akik az alapjövedelem témájának megjelenésekor rögtön a bűnös emberrel érvelnek, aki nem érdemel ellenszolgáltatás nélküli jövedelmet. Ez az ellenvetés szerinte elárulja az egész bibliai üzenetet, különösen a Hegyi beszédet, és érdektelennek minősíti azt: „Hiszen Isten szeretetének feltétel nélküli ígérete lényegi alkotóeleme a bibliai, s különösen a jézusi igehirdetésnek. Ennek alapján nem lehetne-e magának Istennek azt a szemrehányást tenni, hogy hamis, irreális emberképe van, ha meg akarja ajándékozni az embert szeretetével – mégpedig feltétel nélkül, ellenszolgáltatás nélkül, kényszer nélkül?” *Schlagnitweit* úgy látja, hogy a feltétel nélküli alapjövedelem a keresztények számára annak kísérlete, hogy a kegyelem bibliai teológiáját közvetlenül átültessék a társadalompolitikai viszonylatokba. Ez azt jelenti: A társadalom minden egyes embernek megadja azt a lehetőséget, hogy hozzájáruljon a társadalmi együttéléshez (vagy éppen ne járuljon hozzá) – abban a keresztény reményben, hogy az egyén élni fog ezzel az eséllyel.

Az egyéni felelősség ekkor összehasonlíthatatlanul nagyobb lesz, mint azokban a társadalmakban, amelyek a teljesítmény ellenőrzésére és szankciókra épülnek. „Éppen a szabadság és a felelősség feltételezése találja meg mintaképét abban a feltétel nélküliségben, amellyel a Biblia Istene kiszolgáltatja magát az embernek”, magyarázza *Schlagnitweit*, aki azt feltételezi, hogy alapjövedelem elleni érvek mögött az a félelem áll, hogy nyomában nagy játéktér keletkezik, amely szembesíti az embereket az élet értelmének döntő, és gyakran elfojtott kérdésével, vagyis hogy tulajdonképpen mit is akarnak kezdeni az életükkel. Mert a mindenkinek alapjövedelmet biztosító társadalomban senki sem mondhatja többé élete végén, hogy mindig is valami egészen mást akart csinálni életében. „Ha azonban az alapjövedelem felhatalmazza a társadalom tagjait arra, hogy teljesen szabadon válaszoljanak az élet értelmének egzisztenciális kérdésére, akkor a keresztény társadalometikának érdeke, hogy ez a társadalom létrejöjjön.”

Otto Geißler

Forrás: Publik-Forum, 2014/15

A finn alapjövedelem-kísérlet legérdekesebb tanulsága

Finnország nemrég nyilvánosságra hozta egyetemes alapjövedelem-kísérletének előzetes eredményeit.

A próbaprogram keretében a finn kormány két éven keresztül havi 560 eurós juttatást biztosított kétezer munkanélkülinek. A szociális kísérletet nem jótékonyságból találták ki: a kormány azt szerette volna kideríteni, hogy a feltétel nélküli, azaz mindenféle kötelezettség nélkül adott alapjövedelem növeli-e a munkavállalási kedvet.

Az alapjövedelem ötletével előrukkolók szerint, ha egy szociális támogatásban részesülő személy munkát kap, elveszti a korábbi támogatást, így sokan inkább a biztos segélyt választják, és munkanélküliek maradnak. Ha viszont mindenki egyformán, feltétel nélkül kapna alapjövedelmet, függetlenül attól, hogy van-e vagy nincs munkája, a munkanélküliek nem aggódnának a szociális támogatás elvesztése miatt, és állás után néznének.

Nos, a kísérlet véget ért, és nem igazolta a fenti elgondolást. Az alapjövedelem sem nem növelte, sem nem csökkentette a résztvevők munkába állási hajlandóságát a juttatásban nem részesülő munkanélküliekhez képest. Aki erre megvonja a vállát, hogy „ennyit az egyetemes alapjövedelemről”, gondolja át újra! A világ sok országában az a magát régóta tartó vélekedés, hogy ha a kormányok pénzt adnak az embereknek, akkor azok nem akarnak majd dolgozni.

A finn kormány megpróbálta, de az eredmény nem az lett, hogy a támogatottak ellustultak, és még kevésbé akartak munkát találni. A feltétel nélküli alapjövedelem nem befolyásolta a munkakedvet. Azaz nagyon úgy tűnik, hogy *az „ingyen pénz” nem bátorít a munkanélküliségre.*

Lehet, hogy a legtöbben nem azért munkanélküliek, mert lusták, motiválatlanok, vagy mert élősködnek a szociális rendszeren. Számos oka lehet az állástalanságnak: elég csak az automatizálásra gondolni, ami 2030-ra 800 millió munkahely megszűnéséhez vezethet világszerte. Ahogy a robotok egyre több feladatot vesznek át, úgy nő a termelékenység, és úgy fogynak a munkahelyek is, mindegy, milyen képzettséggel állunk sorba. De ez nem feltétlenül rossz, minden a hozzáállásunkon múlik.

Az államoknak egy olyan világban kell majd átcsoportosítaniuk foglalkoztatási kiadásaikat, ahol nincs szükség annyi emberi munkára és az érte járó fizetésre. És itt jön be az alapjövedelem. A tanulmány szerint az alapjövedelemben részesülők boldogabbak, egészségesebbek és kevésbé stresszesek... És nem úgy fest, hogy nem szeretnének hasznos tagjai lenni a társadalomnak.

Az emberek egész napos dolgoztatása nem a közjót szolgálja – pár száz éve tart csak ez a robotolás, és könnyen lehet, hogy hamarosan vége lesz. Az automatizálás terjedésével valószínűleg mindannyiunknak egy kicsit kevesebbet kell majd dolgoznunk, és több mindenen kell osztoznunk. Ami nem igazán tűnik katasztrófának.

Fordítás és összefoglaló:
***Antal Orsolya**, GreenDependent*

Megjelent a Kislábnyom hírlevél 2019. áprilisi (112.) számában.

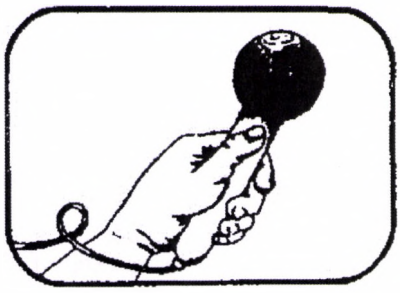

„Kommunista vagyok, és hiszek Istenben”

Interjú *Jean Ziegler* szociológussal

Ziegler úr, ön évtizedek óta radikális elkötelezettje a nagyobb igazságosságnak. Most bemutatta tizenharmadik könyvét. Rossz lelkiismerete megnyugtatására ír?

Mindenképp rossz a lelkiismeretem. A rossz lelkiismeret eleven ellenség, magadban hordozod. Új könyvem – *Változtasd meg a világot! Miért kell megdöntenünk a kannibalisztikus világrendet?* – számot akar adni arról, hol vannak gondolkodásom és cselekvésem gyökerei. Ezt a könyvet szubjektív önéletrajzként és egyúttal kritikus önvizsgálatként fogom föl: Mit használt eddigi tevékenységem? Ennyiben ez a könyv egészen más, mint az előzők.

Miért tartja kannibalisztikusnak a jelenlegi világrendet?

Mondok két számadatot: a Világbank statisztikája szerint 2014-ben a világ 500 legnagyobb vállalkozása a világ GDP-jének 52,8%-át ellenőrizte. Ezek a nemzetek feletti konszernek kitérnek minden szociális, szakszervezeti vagy nemzetállami ellenőrzés alól, és kizárólag a profitmaximálás elve szerint működnek, miközben azonban saját kutatásaik révén valamivel hozzájárulnak a haladáshoz is. Olyan hatalmuk van, amilyen soha egyetlen császárnak, királynak vagy pápának sem volt ezen a földön. A kannibalisztikus világrend a strukturális erőszak rendszerén nyugszik. Ha e konszernek főnökei – mint például a *Nestlé* főnöke, *Peter Brabeck* – nem srófolják föl évente 20-25%-kal a vállalkozás értékét és a mindenkori részvények ettől függő árfolyamát, akkor elveszítik állásukat. A világ déli részén ezzel egyidejűleg minden tíz másodpercben meghal egy gyerek az éhezés következtében. És a világélelmezési tájékozató szerint a 7,3 milliárd földlakó közül egy milliárd alultáplált – jóllehet a Föld képes lenne 12 milliárd embert táplálni. Az a gyerek, aki az éhezésbe hal bele, gyilkosság áldozata. Ilyenek a világdiktatúra struktúrái, pont.

Melyek az azok a fejünkben lévő bilincsek, amelyekről legújabb könyvében beszél?

Miért funkcionál a kannibalisztikus világrend abban a demokratikus-globalizált társadalomban, amelyben mindenki tudja, hogy az éhség elől menekülők ezer számra merülnek el a tengerben? Miért hisznek sokan a neoliberális őrültségben, amely szerint a gazdaságpolitikai történésnek már nincs köze emberekhez, hanem természeti törvényeknek, értsd „a piac erőinek” engedelmeskedik? Ezt a neoliberális ideológiát sokan maguk-évá tették. Elidegenedtünk önmagunktól, „túladtunk a tudatunkon”, ahogyan a frankfurti filozófus, *Theodor W. Adorno* fogalmazott. Ennek az elidegenedésnek a kifejeződése a gyakran hallható mondat: „De hát én semmit sem tehetek a piac túlhatalma ellen.” Ezek a fejünkben lévő bilincsek.

A keresztényeket Nietzsche mondásával szembesíti: „Ha a keresztények hinnének Istenben, ezt észre lehetne venni.”

Igen, észre lehetne venni, ha a keresztények olvasnák Máté evangéliumát: „Éhes voltam, és ennem adtatok, szomjas voltam és innom adtatok... Amit egynek tettetek a legkisebb testvéreim közül, nekem tettétek.” Ez a döntő: Megtettétek-e, vagy sem? Számomra világos, hogy a történelemnek van célja és értelme, ez pedig nem más, mint az ember emberré válása. És Istennek nincs más keze, csak a miénk.

Mire alapozza azt a reményét, hogy az emberiség úton van az emberré válás felé?

A tudat évről évre, nemzedékről nemzedékre fejlődik. Szent Ambrus egyházatya, aki a 4. században Milánó püspöke volt, Isten által akart rendként védelmezte a rabszolgaságot. Ma még mindig léteznek a rabszolgaság formái, például gyerekeknek nyersanyagbányákban kell robotolniuk, de nincs olyan ember, pláne püspök, aki ma védelmezni merészelné a rabszolgaságot mint intézményt. Ez példa arra, hogy a történelem folyamán hogyan győzi le a tudat az embermegvető magatartásokat.

A világbeli igazságtalansággal szembeni ellenállása mögött tehát végső soron az a meggyőződése áll, hogy a történelem haladásával a világ igazságosabbá válik?

Igen. Ezért hiszek a feltámadásban. Bár a halállal fizikailag megszakad a tudat, de történelmileg nem. Ennyiben a halál csak a tudat előrehaladó fejlődési folyamatának mesterséges megszakítása. Ezért a feltámadás abszolút szükségszerűség. Ez az egyik hitbeli meggyőződésem; olyan bizonyosság, amelyet a hit és az értelem ad nekünk.

Ön kommunistának nevezte magát...

...még mindig az vagyok; olyan kommunista, aki hisz Istenben.

Nem ellentmondás ez, tekintettel arra a sok millió megölt emberre, akikért kommunistáknak is számot kell adniuk?

Amit a moszkvai gazemberek csináltak, annak semmi köze sincs a kommunizmushoz – éppoly kevéssé, mint amilyen kevés közük volt a Borgia-pápáknak, ezeknek a közveszélyes bűnözőknek az evangéliumhoz, noha állandóan azt emlegették. Az eljövendő társadalom szervezési elve a kommunista alapelv lesz: mindenki képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint. Fejlődésünk jelenlegi szakasza alapján ma képesek vagyunk felfogni ezt a horizontot mint társadalmi formációt. Ezt jelenti a kommunizmus.

Ön néven nevezte az igazságtalanságok felelőseit, és ezért drágán kellett megfizetnie. Rágalmazás miatt több millió svájci frank kártérítésre ítélték. De ön fizetésképtelen...

...mind a kilenc pert elvesztettem A ház, amelyben lakunk, a feleségemé. Amikor még a szociológia professzora voltam a Genfi Egyetemen, letiltották a béremet. De nem halunk éhen. Az idegtépő támadások akkoriban nem voltak kellemesek sem nekem, sem a családom számára. Rendőri védelmet kaptam, kétszer meg-

rongálták az autómat, az egyik esetben halálos következmények lehettek volna. Nem akarom kicsinyíteni a dolgokat, a bírósági tárgyalóteremben zajló harc átlátszóvá teszi őket. A konszernek sok zsákmányvadászának és ügyvédeiknek a bíróság előtt kellett számot adniuk. Egy bankárt szélhámosnak neveztem, egy másikat keselyűnek. Ha akkoriban elvesztettem is a pereket, ma megnyerném őket. A svájci bankok banditizmusa időközben nyilvánvalóvá vált. A drogpénzek tisztára mosása, vagy az olyan nagy bankok, mint az *UBS* és a *Credit Suisse* USA-beli elítélése világosan beszél.

Akkor ma miért nem támadja meg az ön ellen hozott egykori ítéleteket?

Egyrészt nincs pénzem a horribilis ügyvédi költségekre, másrészt ez azért nem lenne jó, mert azt jelentené, hogy Ziegler egyszerűen azt akarja, hogy neki legyen igaza. ENSZ-megbízatásom okán 2000 óta mentelmi jogom van. E nélkül nem írhattam volna meg ilyen világosan az új könyvemet. Az embergyilkos élelmiszer-spekulánsok elleni szóbeli támadásaimat sem folytathattam volna olyan egyértelműen e mentelmi jog híján.

Ön 81 éves, közeledik a halálhoz. Hogyan viszonyul ahhoz a gondolathoz, hogy egy napon már nem fog létezni?

Várnak engem, mondta egy francia jezsuita. Hiszem, hogy így van. Az isteni szeretet jelei oly egyértelműek az életemben. Ezért hiszem, hogy várni fognak engem.

Wolf Südbeck-Baur

Forrás: Publik-Forum, 2015/15

Jean Ziegler 1934-ben született, a szociológia professzora volt a Genfi Egyetemen. Az egyik legismertebb globalizációkritikusnak számít. 2000 és 2008 között az ENSZ munkatársa volt.

A mammonról és a hatalomról

(Mk 12,13-17)

Amit a hatalom adott, használjátok arra, amire való!

A Mammont mammonnal kell etetni, mert csak akkor lakik jól, ha mammont ad neki az ember. Ha jóllakik, békén hagy. A császárt a saját képével megjellegzett tárggyal lehet nyugalomban tartani, egyéb hatalommal bírókat pedig más, számukra fontos módon. A magyar népmesék ismerik és tanítják a legkisebb fiú eredményt hozó köszöntését: „Adjon Isten jó estét, öreganyám!”, és a választ: „Szerencséd, hogy öreganyádnak szólítottál! A célod elérésében nem tudok segíteni, de nem akadályozlak abban, hogy továbbmenj (például nénémhez), és keresd tovább azt, amire feltetted az erődet, az idődet, az életedet.”

Jézus világ- és társadalomszemlélete a valóságban mint a tényeken alapuló realitásban gyökerezik, és nem sokban különbözik attól, amit naponta látunk magunk körül mi magunk is. Távol állt tőle a világnak az a szemlélete, amelynek kifejezését gyakran halljuk, vagy magunk is megfogalmaztuk már. Miért van szenvedés a földön, miért vannak betegségek és tömegkatasztrófák, miért így teremtette meg Isten a világot? Miért élünk római, szovjet/orosz, globális pénzpiaci elnyomás alatt? Legalizálhatjuk-e Istenhez tartozásunk alapján az aktuális elnyomók hatalmát adódénárainkkal vagy adóforintjainkkal? Nézőpontot váltva: mint fehér emberek vagy mint izraeliták más népekkel kapcsolatban netán az elnyomókhoz tartozunk-e magunk is?

Jézusnak nincsenek ilyen problémái, nincsenek ilyen kérdései. Nem ebben az értelmezési keretben gondolkodik. Struktúrák mindig vannak az ember körül – azok pedig lehetnek ilyenek vagy olyanok.

Arról is szoktunk beszélni, hogy a harmadik világháború már régóta zajlik a világban. Sokszor gondolkodom azon, hogy talán megéri etetni a Globális Pénzszivattyút, a Mammont, ha ez az ára annak, hogy emberéletek meneküljenek meg. „Globáliséknak” – bárkik vagy bármik is azok – addig nem kell lőniük, míg az ellátásukban nincs fennakadás. A 3. világháború keretében a rakéták oda csapódnak, ahol étvágyuk csillapítását megtagadják, vagy csak veszélyeztetik.

A pénz mint központi fogalom, a pénz, aminek megszerzése, gyűjtése, szaporítása, őrzése önálló célként jelenik meg sokak életében, a pénz, amihez való ragaszkodás sokak egyetlen valós és kizárólagos kötődése az életben – Jézusnál az az eszköz, amely a világi struktúráktól való függetlenedés lehetőségét biztosítja. A függetlenség ára, amit meg kell fizetni.

Mire is kell ez a függetlenség?

Arra, hogy az ember megadhassa Istennek, ami az Istené. Azok az állítások, amelyeket mint Jézusra jellemzőket a heródespártiak megfogalmaznak, bizonyosan jellemzők arra az emberre, aki Isten szerinti életet él. Nem torzul el nyelvén az igazság, szavát nem hangolja át az érdek, a haszonszerzés, ami miatt másokra tekintettel, valamely hátránytól tartva vagy valami hasznot remélve – hazudik, mellébeszél, sumákol, sunnyog. Isten útján jár, Isten igazságát tanítja. Az ilyen ember szabad és független. Ugyanakkor nem kötelezettségek nélküli, amit az evangéliumi szakaszban jól képvisel az adó, és az ezzel kapcsolatos teendő: Add meg a császárnak!

Nem kell lázadó forradalmárnak lenni ahhoz, hogy ellenálljunk a világnak – mondja Jézus. Isten igazságának keresése és tanítása egyúttal önmagunk, szívünk, lelkünk, gondolataink és törekvéseink struktúrából való kivonásával jár. Ez a személyi függetlenség hatékony és elégséges, bármely léptékű is a társadalmi közeg, amelyre közvetve vagy közvetlenül hat – legyen az család, közösség, nemzet, emberiség.

Ha a struktúra-problematikákat tesszük életünk fókuszpontjába, attól fogva ez veszi át a hatalmat felettünk, és nem fordítva – így a megváltoztatandó struktúráknak egyre inkább mi is részévé válunk. A struktúra működtetője, a Mammon (a Hatalom) étvágya eközben egyre nő: gondolatainkba férkőzve a szörny az agyunkat is elszívja; nemcsak a pénzünket zabálja fel, hanem az energiáinkat, időnket, lehetőségünket, múltunkat, jelenünket és a jövőnket is.

Istennek a maradványelv alapján csak az üres formalitások maradnak, vagy még az sem. Jézus szemléletében éppen fordítva kell lennie: a pénzre, az adóra tekint úgy, mint maradványra, amelyet akkor értékelünk helyesen, ha bagatellnek tekintjük.

Mi a függetlenségünk ára? Kinekkinek más és más. Mi számomra a maradvány, és mi a fókusz? 50 éve feltett lelkiismereti kérdések ezek, rendre megválaszolva. A következtetések szerint valamennyiünknél jól-rosszul megjelennek az önnevelésben. Ugyanakkor az is igaz, hogy „szűkül az út, szűkül szemlátomást” (Garai Gábor: Számvetés).

Vinczéné Géczy Gabriella

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Tükör

Egy nyári délelőtt Kökörcsin meg én a patak partján ültünk fürdőnadrágban, és homokvárat építettünk. Amikor már csak az volt hátra, hogy csatornát ássunk a patakig, és a vár köré vezessük a vizet, kicsomagoltuk a tízórainkat, és jóízűen falatozni kezdtünk. Ekkor odacsellengett hozzánk a távolabb fürdőző kistörpék közül egy pajtásunk. Tulajdonképpen az volt a neve, hogy Cseresznye, de amikor hatalmaskodva kezdett viselkedni, mintha fel akarná falni azt, akihez szól, akkor így nevezték el a kistörpék: Hamm.

Na, ez a Hamm megállt a várunk előtt, és komoran nézte. Kökörcsin odasúgta nekem: „Fel fogja rúgni!” Visszasúgtam: „Nem baj!” Kökörcsin elmosolyodott: „A csatornát vár nélkül is megépíthetjük!” Hamm ránk förmedt: „Mit suttogtok a hátam mögött? Azt hiszitek, nem merem felrúgni ezt a vacakot, azt hiszitek, hogy gyáva vagyok? Hát idenézzetek!” – és felrúgta.

Ugyanennek a napnak a délutánján, amikor Kökörcsin meg én a játszótisztáson labdáztunk, az a csoport kistörpe bukkant ki a bokrok közül, amelynek Hamm volt a legfőbb hangadója. Tanácskoztak egy pillanatig, aztán odajöttek hozzánk. Már álltak is föl labdarúgáshoz a mi játszóhelyünkön. Hamm pedig így szólt hozzánk: „Az árnyékos réten mi játszunk.” Intettem Kökörcsinnek, hogy menjünk a tisztás túlsó oldalára. Kökörcsin mosolygott: „Ha az árnyékban kimelegszünk, nincs hova mennünk hűsölni. Ha a napon melegszünk ki, milyen jó lesz majd az árnyékban!”

Néhány nap múlva Kökörcsin meg én a Fő utcán találkoztunk Hamm-mal. Hirtelen megállt előttünk, és így szólt: „Mutasd csak a kezedet!” Megmarkolta ujjaim hegyét, és feszíteni kezdte mindkét tenyeremet a vállam felé. Tudtam, hogy rúgással vagy lábra taposással elkerülhetném, hogy leültessen a földre, de akkoriban már azon törtem a fejem, miként eszméltessem rá Hammot hatalmaskodásai helytelenségére. Már csak ezért sem folyamodhattam magam is erőszakhoz. Inkább leültem hát önként a földre. Hamm diadalmaskodott: „Úgy, úgy, ülj csak szépen!” Kökörcsin viszont mosolygott: „Úgyis tudtuk, hogy te vagy az erősebb!”

Körülbelül egy hét múlva levelet írtam Pöttöndre a nagymamának. Engedélyt kértem tőle, hogy három napig vendégeskedhessek náluk egy törpeházi pajtásommal. Amikor megjött a válasz, elmentem Hammékhoz, és így szóltam hozzá: „Meghívott engem a nagymamám három napra Pöttöndre. Úgy volt, hogy Kökörcsinnel megyek, de Kökörcsin nem mer lóra ülni. Márpedig én lovagló kirándulásokat is szeretnék tenni nagypapa pónilován. Ha van kedved, gyere velem. Kapsz tőlem ráadásul egy nagyon értékes tükröt is.”

Hamm szeretett szépen öltözködni és rendben tartani a haját, azt hitte tehát, hogy valami szép kis zsebtükörre gondolok, de főképp a lovaglás vonzotta.

Így történt, hogy egy reggel vonatra szálltunk a magyarkúti vasútállomáson. Amikor már Szokolyát is elhagytuk, akkor csak úgy könnyedén, mintha lényegtelen volna, megemlítettem neki: „Pöttöndön Kökörcsinnek foglak szólítani.” Majd mosolyogva folytattam: „Elkövettem ugyanis azt a huncutságot, hogy nem írtam meg nagymamáéknak, hogy nem Kökörcsint viszem. Olyan sok szépet és jót hallottak tőlem Kökörcsinről, hogy nem akartam elkedvetleníteni őket. Sajnos rólad is beszéltem nekik, hát gondolhatod, hogy mit, hiszen tudod, hogy' viselkedsz velünk. Hiába magyaráznám, hogy bátor lovaglótárs kell nekem, nem tetszenék nekik, hogy éppen azt a bizonyos Hammot hoztam el.” Amikor közel járt a vonat Nógrádhoz, azt is odavetettem neki: „Az persze magától értetődik, hogy úgy viselkedjél, mint Kökörcsin. Szelíden és kedvesen.”

Bóbitás várt minket. Jól mulattam Hamm zavarán, amikor Bóbitás így üdvözölte: „Á, már régóta szeretnék találkozni veled. Biztosan te is sokszor csodálkozol, ha dicsérnek a szelídségedért, mert hiszen az természetes, hogy az ember nem pulykakakas, sem nem komor bika!”

Amikor már láttuk a fák között Pöttönd kis házacskáit, Bóbitás elnevette magát: „Képzelem, menynyire vár már titeket Tüske, hogy kipróbálja rajtatok is a hatalmaskodását meg az erejét.” Tudjátok, ez a Tüske olyasféle fiú minálunk, mint nálatok Hamm!”

Miután nagymamáéknál megtízóraiztunk, rögtön el is indultunk első lovaglóutunkra. Nagyapám asztalos volt, deszkát, bútort szállított a pónikkal, de ezekben a napokban éppen nem volt szüksége rájuk. A hosszú lovaglás végén, amelyet Hamm igen élvezett, egy hegyre mutattam: „Holnap oda lovagolunk fel.” Ebéd után pedig értünk jött Bóbitás, és mentünk megismerkedni meg játszani a pöttöndi kistörpékkel. Már messziről észrevettem, és örültem, hogy ott van Tüske is a játszótéren, ugyanis ő volt az, akire a tervemet építettem.

Tüske először Bóbitás elé állt: „Megverjelek?!” Bóbitás mosolygott „Úgysem versz meg, csak mutatod, hogy meg tudnál!” Tüske legyintett, mint aki megkegyelmez: „Mehetsz!” – és Hamm elé lépett: „De téged, törpeházi, meg kell, hogy verjelek, mert te még nem tudod, ki vagyok én!”

Hamm olyan vörös lett a haragtól, mint a paprika. Ha nem lépek gyorsan közbe, képen csapja, akkor pedig nem érem el, amiért Pöttöndre hoztam! Sietve kiáltottam: „Kökörcsin, Tüske csak ijesztget, de nem bánt!”

Tüske tovább handabandázott: „Csak ijesztget??? Szó sincs róla!!!” Hirtelen a bal hóna alá szorította

Hamm fejét: „Hiszed-e, hogy most megverhetnélek?!”

Villámgyorsan lekuksoltam Hamm fejéhez, és mutatóujjamat a számra szorítva figyelmeztettem, hogy hallgasson. Szerencsére Tüske már el is engedte Hammot, én meg karon ragadtam, mintha szaladgálni akarnék, és elvittem Tüske közeléből.

Este azonban, mikor nagymamáék kapujában egyedül maradtunk, Hamm így szólt „Moha! Én holnap reggel hazautazom! Ezt én nem tűröm el még egyszer!”

„Nem is teszi Tüske többé, hidd el. Holnap a hegyre lovagolunk. Maradj!”

Hallgatott. Egyszerre csak felfortyant: „De mire jó az ilyesmi? Hóna alá szorítani az ember fejét.”

Vállat vontam: „Hát neked jobban kellene tudni, mire jó! Te szoktál Törpeházán ilyesmiket csinálni, nem én!”

Legyintett: „Az más. Az semmi!”

Azzal nem biztattam magam, hogy megváltoztatja a pöttöndi út, azt azonban reméltem, hogy Tüskében mint tükörben látván önmagát, elgondolkodik a maga viselkedése felől is. De egyelőre semmi jelét nem láttam ennek. Elalvás előtt, már az ágyban, elnevette magát: „Hanem ez a Bóbitás! Bámulatos, hogy ennek mekkora türelme van!” Azután pedig ezt motyogta: „Milyen undok alak ez a Tüske!”

A másnapi hegyi lovaglás alatt közöltem vele, hogy a következő napon a romokhoz megyünk el lóháton, és délutánra tettem harmadik napi lovaglásunkat.

Második pöttöndi napunk délutánján Bóbitás a sárkányát is hozta, amikor értünk jött, és egy úgynevezett mélyúton vezetett minket a sárkány röptetésére alkalmas rét felé. A mélyútban nehéz talyigák kerekei két árkot vájtak. Hamm és Bóbitás tehát a domború középrészen lépegetett egymás mellett. Kistörpéből három is elfért volna ott, én mégis mögöttük lépdegéltem. Egyszerre csak szembejött velünk a domború rész közepén Tüske. Könnyen elmehetett volna akár köztük, akár mellettük, ő azonban olyan sebbel-lobbal tartott egyenesen nekik, és lengetett karjait olyan hevesen csapta hozzájuk, hogy mindketten meginogtak, és leestek az árokba. Bóbitás pedig neki is esett a mélyút agyagfalának. Tüske ráadásul ezt kiáltotta: „Félre szekér, jön a kocsi!”

Amikor Hamm meglátta, hogy Bóbitás elesett, ökölbe szorított kézzel lódult a továbbsiető Tüske után, és kiáltott ő is: „Na, de most!” De kiáltottam én is: „Kökörcsin!” Megállt, és rémülten rám nézett: rémülten, hogy nem torolhatja meg a kettős félrelökést.

Ezen az estén mi kísértük haza Bóbitást, és amikor kettesben maradtunk, tüstént kijelentette: „Reggel utazom!”

Tréfálkozó hangon, túlozva feleltem: „Akkor rengeteget veszítenél, barátocskám! Nemcsak a lovaglás, nemcsak a romok, hanem a nagy értékű tükör is!” Dühösen legyintett: „Hagyd azt a buta tükröt! Utazom!” De már hallatszott a hangján, hogy marad, s ezt már csak dohogta: „Hogy miket kell eltűrnie az embernek!” Most már én legyintettem:

„Kökörcsin meg én bántóbb viselkedést is eltűrtünk, amikor például elkergettek minket az árnyékból!” De megint ezt mondta, „Az más! Az semmi!” Bóbitáson azonban ezen az estén, megint elalvás előtt, már nemcsak nevetett, hanem egy kis szeretet is volt a hangjában, amikor így szólt: „Szegényke! Hogy nekilökte az a csibész az ároknak, és még egy rossz szava sem volt rá!” Már azt hittem, elalszik, de egyszerre csak ismét megszólalt: „Nem tud úgy elmenni senki mellett, hogy ne csináljon valami rosszat, a csibész!”

A harmadik nap délelőttjén a játszótéren labdáztunk. Cicást játszottunk, és Bóbitás már nagyon régóta cica volt. Integetett is nekem Hamm, hogy alacsonyabbat dobjak. Egyszerre csak Hamm helyett Tüske kapta el a labdát, és felkiáltva: „Mért nem rúgjátok inkább?!”, szándékosan a lejtő felé rúgta. A labda legurult a helyoldalon. Bóbitás már loholt is érte, de Hamm rákiáltott: „Maradj!” Bóbitás engedelmesen megállt, Hamm pedig Tüske felé indult, szeme szúróssá szűkült, orrcimpái kitágultak. Elébe ugrottam: „Kökörcsin!” Megállt. Mint a mozdony a gőzt, tüdeje úgy köhögte ki hallhatóan a levegőt. Bóbitás odakiáltott: „Mehetek a labdáért?” Hamm lassan odafordult: „Nem mehetsz! Fáradt vagy! Majd én!” – és lement.

Amikor elváltunk Bóbitástól a kertjük előtt, Hamm még mindig komoran így szólt hozzám: „De jó, hogy utazunk holnap. Holnap már úgyse bírnám!” Elmosolyodtam: „Nem olyan nehéz kibírni egy lerúgott labdát! A homokvár felrúgása bántóbb!” Nem felelt. Láttam rajta, hogy máson jár az esze. Amikor beléptünk nagymamáék kapuján, ezt mondta: „Meg kéne hívni Bóbitást Törpeházára!” Ránevettem: „Bóbitást?” Támadt ugyanis egy ötletem, és amikor bement az istállóba, hogy megnézze a pónikat, átsiettem Tüskéékhez, és ezt mondtam Tüskének: „Megbíztak vele a szüleim, hogy meghívjam néhány napra Bóbitást. De én át szeretném kutatni a szuvatos patak barlangját, ehhez pedig olyan kemény legényre van szükségem, amilyen te vagy! Ha van kedved, holnapután már jöhetsz is! De azt fogjuk mondani, hogy te vagy Bóbitás, mert neked – és nevettem – nem épp a legjobb a híred Törpeházán!” Ő is nevetett „Jól van, megyek!” Örültem, és kezet ráztam vele. „Kapsz majd tőlem egy nagyon értékes kis tükröt is!”

Másnap reggel, közvetlenül elutazásunk előtt megmondtam nagymamának, hogy bizonyos fontos okokból nem Kökörcsin, hanem Hamm volt a vendége. A leleplezéseket a vonaton is folytattam. Így szóltam Hammhoz: „Hát azt az ígért tükröt már megkaptad!” Azt hittem, csodálkozni fog, de nevetett: „Hagyd már azt a tükröt! Már két napja tudom róla, hogy nem igazi! Tüskét tartottad elém tükörnek!” Nevettem én is: „Úgy bizony! Holnap meg Hammot tartom Tüske elé! Holnap érkezik Bóbitás néven!” Hamm rám bámult: „De hát, Moha! Én nem tudok úgy viselkedni, hogy Tüske meglássa bennem önmagát! Kérdezted tegnap délután a romoknál, hogy miért vagyok olyan csöndes! Akkor határoztam el, hogy ismét Cseresznye leszek!”

Örültem is, aggódtam is. „Akkor hát mi lesz Tüskével?”

Cseresznye nevetett: „Haha! Pácban vagy, Moha! Én nem kapom be a Tüskét! Neked meg a nyakadon marad! Nincs más hátra, neked kell úgy viselkedned, mintha fel akarnád falni!”

És egyre vidámabban, egyre hangosabban hahotázott.

Isten ideje

Leonhard Ragaz és a „vallásos szocializmus”

Teológusportré

A DERÉK ZÜRICHI POLGÁROK fölháborodtak: a tiszteletreméltó Teológiai Fakultás dékánja valóban ott menetelt a munkások fölvonulásán. És 1912 karácsonyának szentestéjén békés demonstrációra hívta a bázeli székesegyházba a Szocialista Internacionálé Bázelben tárgyaló képviselőit. Újból és újból *Leonhard Ragaz*; a zürichi egyetemen vásott kölyöknek számított. Tulajdonképpen nem is igazi teológus, sugdolóztak, állítólag nincs is meg a szükséges akadémiai fokozata, csak azért hívták meg az egyetemre, hogy kielégítsék a teológiában uralkodó liberális etikai irányzat igényét.

Szegény Ragaz professzoron mit sem segített, hogy szolid vallásfilozófiai és dogmatikai előadásokat tartott, és a vallási alaptémákkal vagy a keresztény társadalmi tanítással kapcsolatos, szakokon átívelő szemináriumaival nagy hallgatóságot vonzott. Egyszerűen vörös lázadónak bélyegezték. Egy vallásos szocialista pedig akkoriban, az első világháború előtti években kétszeresen is nevetségessé tette magát: egyrészt polgári környezete szemében, másrészt a dogmatikus marxisták szemében, akik csak a tiszta tanítást fölhígító „címkecsalót” láthatták benne.

Leonhard Ragazt eleve keresztény szocialistának rendelte a sors. 1868-ban született Graubünden kantonban, egy hegyi parasztok lakta faluban, ahol a föld legnagyobb része köztulajdonban volt, és a kisparasztok szövetkezeti módon dolgoztak együtt. A falu legszegényebb nincstelene teljes magától értetődőséggel legeltette tehenét gazdag szomszédjának dús legelőjén. A teológiahallgató Ragaz szemléletét Bázel, Jena és Berlin liberális szellemi légköre határozta meg.

22 évesen mindjárt három graubündeni hegyi gyülekezet lelkésze lett, aztán hitoktatóként, illetve német- és olasztanárként a churi kantongimnáziumba ment, ahol „népházat” alapított a munkások oktatására, és fölvette a kapcsolatot a szociáldemokratákkal. A bázeli székesegyház lelkészeként teljesen elszakadt a burzsoáziától, hogy egészen az egyszerű nép erkölcsi és vallási erejére építsen: „E szegények között jön majd létre az Isten országa.”

1903-ban a sztrájkoló bázeli kőművesek oldalára állt. A liberális teológia hideg értelmi etikáját a kizsákmányoltak és kirekesztettek melletti elkötelezettségre cserélte. Ahogyan később *Bonhoeffer*, ő is különbséget tett vallás és hit között: az előbbin érzelmi igények semmire sem kötelező kielégítését és a fennálló rend jámbor dicsőítését értette, az utóbbin viszont az Isten üzenete és az emberek ínsége adta kihívást, illetve a fennálló rend megváltoztatását, mivel Isten akarata az emberhez méltó, igazságos világ: „Jézus Isten országára vonatkozó reményének kell ismét vallásosságunk szívévé válnia. El kell jutnunk oda, ahová Jézus: a csúcsra, megelőzve a rest, hitetlen világot.”

Az Isten országára vágyakozás Ragaz számára azt jelentette: szembe kell szállni azzal, hogy összekeverjük a világ tényleges állapotát Isten akaratával, a világ adott állapotát ugyanis a bűn határozza meg, nemcsak az egyéni bűnök, hanem a társadalmi bűn is. A vallás emberi mű, mondja, megterhelés, teljesítmény – és könnyen birtokká válik. „Isten maga sosem válhat efféle birtoklás tárgyává.”

AZUTÁN, HOGY 1908-BAN MEGHÍVTÁK Zürichbe a rendszeres és a gyakorlati teológia professzorának, Ragaz egyre határozottabban közeledett a szocializmushoz: „Az egoizmus és a mammonizmus e hallatlan uralma, a társadalom két osztályra bomlása nem lenne lehetséges, ha nem ment volna végbe hatalmas elpártolás Istentől. Itt egy világ omlik össze, s egy új bukkan föl. Isten ideje ez, az ítélet ideje, a születés ideje.”

1912-ben általános sztrájkban csúcsosodik ki a társadalmi erjedés. Ragaz is átéli, milyen brutálisan lép föl a katonaság a munkásokkal szemben – és azonnal belép a Szociáldemokrata Pártba. Idáig, akárcsak sok elvbarátja, az egyéni élet rejtélyeivel birkózott, és az örökkévalóság reményében keresett bizonyosságot. Most azonban – persze nem hirtelen, hanem fáradságosan és fokozatosan – megszületik benne a meghökkentő fölismerés: De hiszen az Isten országa csíraszerűen lehetséges a földön, mivel a teremtés előrehaladó valóság! Azt írja: „Isten országa régi gondolatának csodálatos újbóli fölbukkanását ismertük föl a szocializmusban. Vallási reményünk fényében szemléltük. Ezért nem igazodtunk pusztán ahhoz, amit maga a szocializmus mondott, sem pusztán a szociális és szocialista programokhoz, és nem hagytuk, hogy megtévesszenek minket mindazon emberi zavarok, amelyek a szocializmust terhelték, az ún. ateizmus és materializmus sem – mindezeken átlátva arra az igazságra tekintettünk, amely mindebből vad szülési fájdalmak közepette fölküzdi magát, arra az isteni figyelmeztetésre és működésre, amely mindebben megnyilvánul. Végső soron nem a szocializmus ragadott magával minket, hanem a nagy Isten, aki éppen a szocializmusban is világossá vált számunkra. Fölismertük, hogy Isten semmiféle szolgá-

latot nem kíván pusztán önmagának, hanem Isten szolgálata az emberek szolgálatát jelenti, nevezetesen az Emberfia legkisebb testvéreinek szolgálatát."

A világháború rettenetes élménye, a keresztény zászlók alatt is megnyilvánuló erőszak- és győzelemmámor megerősíti magatartásában Ragazt. Már korán síkraszáll a békés megegyezésért, később aztán – sikeresen – azért, hogy Svájc belépjen a Népszövetségbe. Az orosz forradalmat és annak következményeit viszont vegyes érzelmekkel figyeli. Túl gyorsnak találja, és szerinte kevés köze van a nép valóságos szükségleteihez. Úgy látja, hogy a szovjet vezetést éppúgy az erőszak bálványa uralja, mint azokat a kapitalista államokat, amelyek kirobbantották a világháborút.

Lenin persze csak nevetett volna az efféle erkölcsi prédikációkon – és nem fogta volna föl, hogy ez a katedrateológus, aki nikkelszemüvegével és bajuszkájával úgy festett, mint egy barátságos középiskolai tanár, sokkal radikálisabban gondolkodik, mint ő. Ragaz szerint a jövő próbáját kiálló szocializmus csak „új emberekkel" lehetséges, akik belülről megszabadultak „az osztálybüszkeségtől és az osztálygyűlölettől"; a hatalom és a mammon, a tőke, a faj és a népközösség bálványa csak akkor omlik le, ha ismét Istent ismerjük el a világ egyedüli urának.

NINCS MÉG EGY TEOLÓGUS, aki Ragazéhoz hasonló könyörtelenséggel elemezné a kapitalista rendszer hatásait arra az emberre, aki áruvá válik, s az emberi kapcsolatokat a pénz és a presztízs imádásával helyettesíti. És mivel a mammon bálványának uralma nem csupán az emberek világát teszi tönkre, hanem a természetet is elpusztítja, Ragaznak kényszerűen a „zöld", ökológiai teológia úttörőjévé kellett válnia.

Ragaz szerint a technika régóta olyan molochhá vált, amelynek semmi sem szent „azon kívül, ami a Bibliában a legkevésbé szent, vagyis a pénz". Állítólag a nép érdekében, valójában azonban a nagy pénzhatalmak profitjának szolgálatában építenek az Alpok völgyeiben duzzasztógátakat, hogy „vízbe fojtsák" a mezőket és az emberi lakóhelyeket. „Kizsákmányoljuk a természetet, megerőszakoljuk és tönkretesszük istentelen mohóságunkkal és brutalitásunkkal – és ha nem következik be változás, akkor halállal és pusztulással fogunk fizetni ezért."

Ezt 1942-ben írta Ragaz! Az általa remélt változás csak a teremtéssel való testvéri, gondoskodó bánásmód lehet, amit ő a természettel való „szövetkezésnek" nevezett. A „létért folyó küzdelmet" az evolúció hajtóerejének tartó *Darwin* tanításával az orosz anarchista, *Kropotkin* tételét állította szembe: minden fejlődés tulajdonképpeni motorja a kölcsönös segítségnyújtás. Versengés helyett együttműködés.

1921-ben Ragaz professzornak elege van az akadémiai világból, annak örökös elméletieskedéséből és hosszadalmas fecsegéseiből. Látványos lépéssel véget vet tanári működésének, és Zürichberg előkelő városnegyedéből az Außersihl nevű munkásnegyedbe költözik. Itt tanulmányi központot épít föl munkásoknak, családjának pedig – feleségének és két gyerekének – írói tevékenységének nem éppen hatalmas jövedelméből kell élnie a jövőben. Így vallott: „Ki kellett válnom az egyházból, a szabad levegőn kellett szolgálnom Krisztust, nem kötődve államhoz, egyházhoz és társadalomhoz. Különben félúton megrekedt volna az életem."

Ragaz a Kiengesztelődés Nemzetközi Szövetségében tevékenykedik, átfogó pacifizmus teológiai megalapozásán dolgozik, felvázolja ama „Militia Christi" („Krisztus serege") körvonalait, amelynek tagjai megtagadják a katonáskodást, és önkéntesen gyakorolják a vagyonközösséget.

ÁLLANDÓ DACOS FELSZÓLALÁSAIVAL Ragaz elkeseredett ellenségeket szerez magának. Majdnem 73 éves, amikor 1942-ben a Svájci Sajtóbizottság előzetes cenzúrának veti alá *Neue Wege* (Új utak) c. folyóiratát, amire metsző élességgel reagál: „Valóban lehetségesnek tartják, hogy egy korombeli, magamfajta és hozzám hasonló múltú férfi, akárcsak egy iskolás gyerek, javításra nyújtja be tanulmányait egy olyan funkcionáriusnak, akiről fölényes tudást, ítélőképességet és elfogulatlan gondolkodást feltételeznie nincs oka? Önöknek valóban nincsen érzékük az iránt, hogy micsoda megalázkodást várnak el ezzel egy magamfajta férfitől? Akkor sajnálom Önöket, a demokráciát, Svájcot."

Még egy könyvet ír, egy alapvető munkát, ezzel a nagy igényű címmel: *Die Geschichte der Sache Christi* (Krisztus ügyének története); a mű ezzel a mondattal fejeződik be: „Krisztus a győztes." Erői ezzel kimerültek. 1945. december 6-án Zürichben meghal.

Működésének nyomai mindenütt megtalálhatók a jelenlegi kereszténység eleven kezdeményezéseiben, az ökológiai mozgalomtól és a feminista teológiától a „harmadik világ" felszabadítási teológiáiig: valamennyiük számára már akkor nyomatékosan rámutatott a bűn társadalmi dimenzióira.

Christian Feldmann

Forrás: Publik-Forum, 2011/2

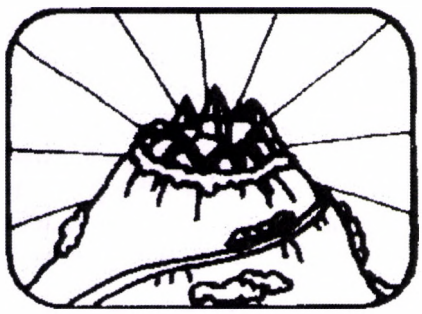

KOLDUS A KÜSZÖBÖN

A metróbejárat felől hegedűszó szűrődik át a zsibongáson. Aki kicsit odafigyel, valamelyik brandenburgi koncert hangjaihoz hasonló dallamot fedezhet fel benne. Nem kell arra mennem, anélkül is tudom, hogy egy kövér cigányzenész rögtönöz a barokk zene témáira. Előtte, az aluljáró kövezetén, nyitott hegedűtok fekszik, a művészetét értékelő járókelők abba dobják be a fém- vagy papírpénzeket. Jólesik egy pillanatra odafigyelni, mert biztosan, bár elég nagy szabadsággal tolmácsolja Bach zenéjét.

Az egykori diabolt feljárójánál idősebb asszony ül a lépcső tetején. Keveset beszél, ritkán mond ki kérő mondatokat. Nem cirkalmazza a szöveget, pénzre van szüksége. Ellentétes stílust képvisel a szálloda sarkához vezető lépcső alján félig ülő, félig fekvő férfi, aki lábát mutogatva, egy cicerone ékesszólásával, megállás nélkül zúdítja kenetteljes mondatait az arra járókra. Most nincsenek lenn perui vagy bolíviai zenészek, akik a remélt adomány fejében dél-amerikai hangulatot varázsolnának az aluljáróba. Nem látom azt a fiatalembert sem, aki itt talál gyakorlóteret fuvolajátékához, s így aratja le művészete honoráriumát, ötletesen párosítva a hasznosat a jövedelmezővel. Viszonylag kevés az egyetlen, fóliába burkolt példányt lobogtató újságárus, a hajléktalanok nem alkotnak csatárláncot az áttörni igyekvő gyalogosokkal szemben.

Koldusok, kéregetők, előadók, árusok világa keretezi a dolgaik után sietők emberek világát. Mindenki ugyanazt, bár lehetőleg másképpen csinálja. *Hans Schnier* XXIII. János pápáról gitározott a templom lépcsőjén, és sapkájába cigarettát is tett, hogy inspirálja az ötlettelen adakozókat. Nagyon árulkodó trükk az önmagát agyoncigarettázó író részéről. De hát mindenki szeretne valamit, mindenki azt szeretné, amire szüksége van, s nem szerencsés dolog magyarázgatni valakinek, hogy ne akarja azt, amit nagyon akar.

Állni és nézni az aluljáró világát, látszólag elég egyszerű dolog. Itt minden világos és egyértelmű. Van, aki kér, és van, aki ad vagy nem ad. Ámde vannak jólöltözött koldusok is, akiknek nem pénzre, hanem valami másra van szükségük. Kinek jó barátra, jó szóra, társra, belső békére, vonzó életcélra lenne szüksége. Ezt így nem látjuk, kívülről, általában nincs ráírva az emberre a belső szegénység, a belső hiány. Itt van például ez az értelmiséginek kinéző férfi, aki napjában többször is átmegy az aluljárón, s bár nem koldul, mégis a nélkülözők közé tartozik. Hosszasabban kell figyelni, ha észre akarjuk venni, mi foglalkoztatja. Szokásos útjai során időnkint bemegy a közeli templom főbejáratán, kijön a mellékajtón, nézegeti a közeli könyvesboltok kirakatait, szót vált az idős újságárussal, találkozik arra járó barátaival, beszélget, magára marad, továbbmegy, nézelődik, időnkint sóhajtozik. Nem különös ez sem a mai, sem az egykori világban.

Ez az ember, könnyű kitalálni, én vagyok. Istent keresem, nemcsak most, hanem az egykori feljegyzések tanúsága szerint jó három évtizede. Persze, korábban is kerestem, nagy igyekezettel, csak hát arról nincsenek okmányaim, legfeljebb egy használt misekönyv, egy kissé szakadt Kempis-kötet, néhány, kézzel másolt kórusmű, jegyzetfüzetek, emlékképek. A kortársaim által jól ismert könyvek azt az érzést keltették bennem, hogy minden a helyén van, szellemi biztonságban élek az egyébként egyre inkább megváltozni látszó világban. Megvívtam a többszörös küzdelmet az újabb és újabb nehézségekkel, kitartottam, elfáradtam, újból erőre kaptam, majd egy pillanatban nagyon egyedül éreztem magam. Ekkor elsírtam a 150. zsoltárt, majd tovább igyekeztem, hiszen bőven volt tennivaló, amit csak én magam végezhettem el. Ha körülnéztem, a barátaimat láttam. Ők ugyanazt gondolták, amit én. Nem álltunk meg. Lehet egy pillanatig erőtlenné válni, de hamar össze kell szedni magunkat, ezt várják el tőlünk, ezt várjuk el önmagunktól. Egyszer azonban furcsa fintort vág felénk a történelem. Azt sem várja el tőlünk, amiről azt gondoltuk, hogy elvárja, legfeljebb nem beszél, mert nem beszélhet róla, mert megtiltották neki és ő engedelmeskedett az erősnek. *Clio* új lapot nyit, s ezeken az oldalakon más történet kezdődik. Vagy mégsem, csupán aktualizált díszletekkel és új szereplőkkel folytatódik tovább ugyanannak a tragédiának új felvonása? Mégsem siklik új sínekre a világ? Hiszen szép reménye nemcsak nekem, nekünk, hanem sok más, másként gondolkodó barátunknak is volt. Háború után, forradalom után, rendszerváltás után. Isten az ura a történelemnek, vagy valaki, valami más?

Sechine, sechine, vi vájt biszt tu, gólesz, gólesz, vi láng biszt tu – tör fel a jiddis sóhaj. Isten, Isten, de messze vagy, szétszóratás, szétszóratás, de hosszú vagy. Egyedül vagyunk, magunkra maradtunk, egyedül kell immár tovább remélni vagy nem remélni. Messiásban, földi Izraelben, égi mennyországban, testnek feltámadásában, az örök életben. Intézményekben nehéz reménykedni. Az intézményeket hivatalnokoknak találták ki, és azok irányítják. Azok is védik meg őket, csalafinta csűrés-csavarásokkal, emberi szavak megtévesztő fordulataival.

Az önmagára valamit adó embert nem törik meg a történések csavaros fordulatai. Lehet, hogy átmenetileg kedvetlen lesz, de utána összeszedi magát, hiszen az adja élete alapvető értelmét, hogy meg akarja érteni az okokat és következményeket, hogy élni tudjon a holnap új világában. Miközben tudja, mi fordul rajta, mit kell magának megtennie, titkos biztatásra vágyik, s szenvedélyes kolduskénti nyújtja karjait kifelé e zárt világból, amelynek oly jól ismeri örök, változatlan, madáchi törvényeit. Egy élet tapasztalata áll mögötte, de mégis, újra és újra megkérdi: Tényleg egy hatalmas világ foglyai vagyunk, semmi mások? Lázárként ülünk egy nagy úr küszöbén, s nem jönnek a szolgák, hogy morzsákat dobjanak nekünk? Az utcán sok ember járkál, sokan mondanak okos ígéreteket, ebből jól meg is élnek, vagy legalábbis öntudatot ad nekik. Miért van, hogy szép szavaiktól nem változik meg a világ, nem csillapodik az éhségünk, nem múlik el a viszály? Ezek nem egy keserű, tönk-

rement ember kérdései, ezek egy kutatáshoz szokott ember módszeres vizsgálódásai. Úgy tűnik, hogy ebben a különös valóságban, amit világnak nevezünk, s amelyre mindenféle magyarázatot próbálunk adni, s amelyben magunk sem tudjuk, hogy mik vagy kik vagyunk, az elég biztosnak látszik, hogy akárki vagy akármi fiai vagyunk is, keresésre születtünk. A világból vagyunk, és mégis szembenállunk vele. Szólítjuk a bennlévőt, és szólítjuk a kinn állót, ha van ilyen.

Ennyire gyötörnek téged ezek a dolgok? – kérdi valaki. Nem tudsz felnőni, szabadulni gyerekkorod örökségétől? Tényleg nem tudok, bár azt észrevettem, hogy e gyötrelmek olyanokra is rátörhetnek, akiknek, hogy úgy mondjam, zavartalan gyerekkoruk volt. Én már azzal is beérem, hogy az idegeimbe szívódott örökséggel, kinyílt szemmel nézem a feltáruló, eddig ismeretlen világot. Gyötrelem helyett feladatnak tekintem megismerését, annyira-amennyire lehetséges megértését. Az értelem és gondolkodás fáradt óráiban pedig csatlakozom a keveset töprengő kéregetőkhöz, utcai zenészekhez, mert tudom, hogy a gondolattalan percekben is születhetik felismerés, megvilágosodhat valami. *Daudet* bohócához hasonlóan bezárkózom egy képzeletbeli templomba, és hányom a bukfenceket, mert ahhoz értek, s várom, hogy elmosolyodik-e a Szűzanya szobra. Én igyekszem megtenni a magamét.

Este lett. Elhangzott a harangszó, a templomot bezárják. Kiürülnek a lépcsők, kicserélődik az aluljárók népe. Megérkeznek a hajléktalanok, a koldusok pénzüket számolják, később elindulnak meginni esti adagjukat egy mellékutcában. Én is megnézem a táskámat, van-e benne valami. Egész életemben mindig ügyeltem arra, hogy ne tekintsem saját dolgaimat más adományának. Nagyon vigyázni kell, hogy ne tévesszük meg magunkat önmagunkkal. A pénz meg a cigaretta jól megkülönböztethető, gondolataink, érzéseink, meglátásaink félrevezethetnek minket. Hihetjük, hogy nem mi vagyunk eredeti gazdái napi szerzeményünknek. Nehéz a szellemek megkülönböztetése. Jobb kevesebbet hinni, mint vágyakozva többet. Nem csapom be magamat. Úgy látom, ma sem jutottam többre. Miben reménykedhetek? A bohóc fáradtan leül, a Szűzanya szobra nem mosolyog, a dicső szentek továbbra is az eget nézik. Nincs fényes felhő, sem zeneszó. Mégis, mintha halkan szólna valami. Mi is ez? Hát persze, a saját énekem. Az a szerény művészet, amit én tudok, amit megtanultam egy életen át, amihez hűséges vagyok, amit kaptam vagy örököltem, nem tudom, de amit csendben ismételgetek, mert szép, és megvigasztalja a lelkemet. Ennyim van, ezzel beérem, többet itt már nem várok.

Merza József
(2005. március)

Afrikai gyermek balladája

Amikor leszállt vigasztalón az est,
és elhallgattak a sakálok,
s a gyermek végre nyugtot lelt,
hogy jámborul feküdjön ágyában –
a gyermek ekkor esti imát mondott,
ahogyan minden jó és derék ember.

A gyermek elmondta esti imáját,
de az éhségtől nem tudott elaludni.

Furcsa gondolatok támadtak benne,
és megkérdezte: Mondd csak, anya,
igaz az, hogy valahol élnek olyan emberek,
akiknek Atyánk megadta a mindennapi kenyeret,
pont úgy, ahogyan imádkozzuk?

Igen, mondja az anya, ott nincs nélkülözés.
Nekik van kenyerük tonnaszám,
kalácsuk és tortájuk, s százféle kenyerük.
Teljes kiőrlésű kenyér és hagymás kenyér,
grahamkenyér és szójás kenyér,
és amit csak el tudsz képzelni.
Igen, ott naponta van mit enni.
És ha éheznek, csak azért teszik,
mert aggódnak az alakjukért.

Felnevet ekkor, és így szól a gyermek:
Ezt nem hiszem el!

Amikor leszállt vigasztalón az est,
és elhallgattak a fegyverek,
s a gyermek végre békét lelt,
hogy csendben feküdjön ágyában –
a gyermek ekkor esti imát mondott,
ahogyan minden jó és derék ember.

A gyermek elmondta esti imáját,
de a félelemtől nem tudott elaludni.

Ekkor különös gondolat jutott eszébe,
s megkérdezte: Miért nem megy oda valaki,
és mondja el nekik gondjainkat?
Egészen biztos, hogy tudnának nekünk
kölcsön adni egy darab kenyeret.

Szomorúan felel neki az apja:
Nem, szegény gyermekem, nem tehetik.
Kell nekik a pénzük fegyverekre.
Kell a pénzük, hogy gyilkolhassanak,
s ezt nevezik ők becsületnek.
Annyi fegyvert gyártottak már eddig is,
hogy ötször elpusztíthatnák a Földet.
De még több fegyverre van szükségük,
hogy hatszorosan tehessék meg.
Felnevet ekkor, és így szól a gyermek:
Ezt nem hiszem el!

Amikor leszállt vigasztalón az est,
és elhallgattak a jó szülők,
a gyermek elmondta esti imáját,
hogy álomba ringassa magát.
Ekkor még egy utolsó gondolata támadt.
Azt kérdezte: Mért nem megy oda senki,
hogy megtanítsa őket imádkozni?
Ők nyilván nem hallottak még Jézusról,
és arról, milyen jó a mi mennyei Atyánk!
Ezeket az embereket meg kéne téríteni.

Mire a szülők így feleltek: Ostoba gyermek,
miféle gondolatok ezek már megint?!
Az igazság épp az ellenkezője ennek:
ŐK tanítottak meg MINKET imádkozni!

Erika Molny

Börtönkereszt

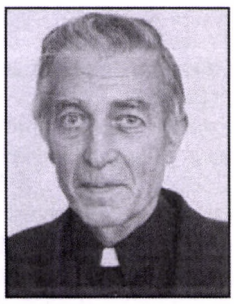

Keglevich István börtönemlékei

Budapesten született 1929. október 27-én. Az érettségit követően 1948-ban Mindszenty József bíboros vette föl az esztergomi papnevelő intézetbe. 1953. június 14-én szentelték pappá. A Regnum Marianum közösség iránt elkötelezett lelkipásztor 1953–1954-ben Endrefalván, 1954–1960 között Kelenföldön káplán. 1960 késő őszén letartóztatják. Az 1963-as amnesztia után rakodómunkás, s folytatja az ifjúság nevelését. 1964-ben ismét elítélik, öt esztendőre, de le kell töltenie az amnesztiával elengedett két és fél évet is. 1971-ben kerül ki a Gyűjtőfogházból. Húsz éven át rakodómunkás, majd ablaktisztító. Szabadulása után tovább folytatta ifjúságnevelő tevékenységét. 2000. augusztus 28-án hunyt el.

A Regnum Marianum közösség Prohászka Ottokár püspök lelki-szellemi kezdeményezésére, a Szűz Mária-tisztelet jegyében, 1900-ban jött létre, amikor „a budapesti középiskolás ifjúság buzgalmának és vallásosságának, központja” lett. A regnumi atyák elsősorban a szegény, tanulási költségeiket fedezni képtelen, ám tehetséges fiúk felkarolását tűzték ki célul.

A Regnumról így vallott az egyik – később börtönbüntetést szenvedett – atya: „Jó hittani tudás. Magas igényű keresztény nevelés. Katolikus világnézet. A történelem, a művészet olyan cserkész-módú közreadása, amely mindenkihez közel hozza, elfogadhatóvá és vonzóvá teszi az evangélium világát.”

***

Kis pont voltam az egyházüldözés idején sérelmet elszenvedettek között. Annak azonban örülök, hogy nem maradtam ki abból, amikor így kellett megvallanunk a hitünket. Az Apostolok cselekedeteiben olvasható ez a mondat: „Boldogok voltak, mert Jézusért megvesszőzést szenvedtek.” Ennek igazságát hitelesen tudom tanúsítani a sorsommal.

Börtönéveim alatt végig boldognak éreztem magam. Tudom, erre azt mondhatják, utólag megszépül a szenvedés, a nélkülözés, de valóban félvállról vettem a megpróbáltatásokat. Kölyöknek számítottam, harminc év körül jártam. Nem a legkeményebb időkben, tehát az 1956-os forradalmat megelőzően tartóztattak le, hanem a Kádár-korszakban, amikor a korábbiakhoz viszonyítva enyhült a belpolitikai helyzet. Így a vallatások, majd a börtönévek során kevesebb brutalitással találkoztam. Ebben valószínűleg közrejátszott az a tény is, hogy Magyarország ekkor már el akarta fogadtatni magát a külfölddel, és a nemzetközi közvélemény figyelme – nem utolsósorban az 1956-os forradalom miatt – sokkal inkább ide irányult.

Először 1957-ben tartóztattak le. Két regnumos társammal 1956 októberében, röviddel a forradalom előtt fölszólaltunk, hogy ha már rehabilitálnak korábban jogtalanul elítélteket, a bebörtönzött papok és Mindszenty hercegprímás ügyét is vizsgálják fölül. Az egyik legismertebb békepap, ciszterci szerzetes, Horváth Richárd ránk üvöltött: aljas intrika ez részünkről, értsük meg, az egyház sorsa csak vagonkérdés Magyarországon, nem lehet a hatalommal packázni. Bizonyára ő jelentett föl. Sérült lelkű ember volt, aki elöljáróival is összeütközésbe került. Ő volt az első kollaboráns papi egyesület megalapítója. Ivott is, így próbált nyugalmat erőltetni magára. Följelentésünkkel is magát akarta menteni. Félt attól, ha elhallgatja a történteket, neki eshet baja.

A forradalom győzelme után vissza akartuk szerezni a régi regnumos házat és kápolnát is. 1958 márciusában is lefogtak, de elsősorban azokkal akartak leszámolni, akiknek valamilyen szerepük volt az októberi forradalomban. Így a mi ügyünket elnapolták, s szabadlábra helyeztek bennünket.

A forradalmárok között arra gondoltam, hozzájuk képest mi szinte semmit sem tettünk. Ám azt vallottam, amit az egyház is: nem a papság dolga a rendszer megdöntése, majd megdönti az saját magát, hiszen alapvetően emberellenes, nélkülözi a társadalom nagyobb részének támogatását. Második peremben az utolsó szó jogán ezt ki is fejtettem. Elmondtam, hogy az ítéletet az ateista agresszió nyílt színi vereségének tartom. A rendszert nem óhajtottuk megdönteni, mert annak magától kell megbuknia, s az előbb-utóbb be is következik. [...]

1960 végén, tehát röviddel az 1961. februári nagy letartóztatási hullám előtt fogtak le ismét néhányunkat. Közel egy esztendeig folytak a vallatások. Egy idő után már csak a saját fontosságukat és a mi veszélyességünket akarták bizonyítani.

Annyira váratlanul ért a letartóztatás, hogy amikor megjelentek nálam azzal, hogy beszélni akarnak velem, mondtam, üljenek le, állok rendelkezésükre. Nem, ők benn, a rendőrségen akarnak elbeszélgetni velem. Erre sajnos nem lesz módjuk – feleltem –, mert oda nem vagyok hajlandó bemenni. Elővették a letartóztatási parancsot. Az első vallatások idején azt hittem, másnap hazaengednek. Mondtam is a többieknek, meglátjátok, rájönnek, ártatlanok vagyunk. Nem számoltam azzal, hogy elszánt csibészekkel kerültem szembe.

Egy évig voltam vallatózárkában, magányosan. Időnként mellém helyeztek valakit, de arról tudtam, az a föladata, hogy adatokat szedjen ki belőlem. Nagyon nehéz volt hosszú időn keresztül úgy élnem – állandóan ismétlődő vallatások közepette –, hogy véletlenül se mondjak valakire nézve terhelőt. Ha bármilyen összefüggésben előkerült egy név, azonnal belekapaszkodtak, és igyekeztek összekapcsolni a mi

ügyünkkel. Arra is gondolni kellett, hogy a szabadlábon lévő ártatlan emberek nincsenek fölkészülve a lelki kínzások, a vallatások sorozatára. Véletlenül sem járulhattam hozzá ahhoz, hogy – akár tudtomon kívül is – elősegítsem mások meghurcolását.

Egy idő után nem álltam szóba kihallgatóimmal, így védekeztem saját esetleges gyöngeségem vagy figyelmetlenségem ellen. Ők erre azt mondták: megfosztom magam a védekezés jogától. Kijelentettem, nem óhajtok sem védekezni, sem támadni, elfogadom a helyzetemet, más nem tehetek, s azt tesznek velem, amit akarnak. Öt évre ítéltek, ebből két és fél évet ültem le az 1963. márciusi amnesztiáig. Mondtam a bírónak, akár tizenöt évre is elítélhet.

Márianosztrán, a szigorított börtönben több mint háromszáz elítéltet tartottak fogva, valamennyien a „népi demokrácia ellenségei” voltak. Több mint egyharmaduk pap, vallásos civil. Az őröknek ateista tanfolyamot szerveztek, nehogy megtérítsék őket a foglyok. Keményen bántak velünk. Egyik paptársam leírta a Hiszekegy szövegét, ezért tíz nap szigorított zárkát kapott. A másikat az Ave Maria elénekléséért fenyítették meg. Nagypénteken a húsétel visszautasítását éhségsztrájknak nevezték, s ismét csak büntették érte a papokat.

Negyedévenként írhattunk egy húszsoros levelet. Továbbítás előtt természetesen alaposan átolvasták. Egy alkalommal azt írtam, „remekül érzem magam ebben a tágas környezetben; elődeimnek, a pálos szerzeteseknek lelkét és szellemét sugározzák a falak. Nagyszerű, hogy mellettem még százan zsolozsmáznak és mondják a rózsafüzért. Ilyenkor úgy érzem, imafelhőben járok”. Ez a stílus kihozta béketűrésükből fogvatartóimat. Üvöltöztek velem: – Micsoda disznóság ilyeneket írni. – Miért, kérdeztem, nem igaz? – Mit képzel maga? – Nem képzelek semmit, ezt tapasztalom. – Majd megkeseríili – fenyegettek. – Tudom, hogy pálos kolostorban vagyok, amely jelenleg másféle funkciót tölt be. [...]

A szabadságra való várakozás idegileg tönkreteheti az embert. Aki folyton büntetésének lejártára várt, hamarosan kikészült. Arra gondoltam: „Gyerekek, rögtön elrepül az öt év. Mit csinálunk majd utána odakint, hogyan folytatjuk tovább?” Ez sokkal inkább foglalkoztatott, így nekem elszállt az idő, mások ellenben beleőszültek abba, hogy még három hónapjuk hátravan. Naponta számolgatták, húzták a vonalakat a börtöncella falán. Ettől fölőrlődik az ember.

Amikor többen voltunk papok egy zárkában, szerzetesi életet éltünk, közösen mondtuk a rózsafüzért. Egyesek féltek, mert akadtak olyan őrök, akik azt hajtogatták: „Egy mise egy év, ha rajtakapom! A közös imádkozás pedig összeesküvés!” Gondoltam, de jó volna még egy évet kapni azért, mert miséztem. Mazsolából, amint ez ma már közismert, borhoz jutottunk, de föltűnően, közösen mégsem vállaltuk a misézést azért, hogy újabb évet sózzanak ránk. Pedig – s ezt nem csak ma mondom – ez lett volna szép. Nem a fölösleges hősködés kedvéért, én ugyanis mindig arra törekedtem, hogy nyilvánvalóvá tegyem az egyházüldözést.

Ettől a megjegyzéstől mindig roppant haragra gerjedtek. Kiáltoztak velem: „Magyarországon nincs egyházüldözés, az egyház szabadon működhet. Államellenes cselekményekért vannak elítélve, és még azt sem érdemlik meg, hogy papnak nevezzék magukat. Az egyház elhatárolja magát az ilyen emberektől. Visszaéltek papi helyzetükkel, azt hitték, ez sértetlenséget biztosít. Mi azért büntetjük meg magukat, mert föl akarták forgatni a társadalom rendjét.” Visszatérő érvelésük volt: „Amit tettek, az a klerikális reakció palástja alatt aljas módon szervezett összeesküvés.” Erre én mindig azt válaszoltam: a törvényesség palástjába bújtatott egyházüldözés folyik.

Fontos, hogy a szenvedés, a megaláztatás, a börtönbüntetés idején a nyolcadik boldogságot érezze az ember, amely így szól: Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért – ehhez azonban az kell, hogy valóban az igazságért cselekedjen az ember. Ne valami más szempont vagy ügy vezérelje. Akadtak olyanok, akiknek korábban erkölcsi botlásaik voltak, őket zsarolni tudták ezekkel. Állandóan azzal fenyegetőztek, hogy bármikor kitudódhatnak. Akiket ilyen módon zsaroltak, azok egy idő után egyre rosszabb idegállapotba kerültek; közülük egyeseket besúgásra is be lehetett szervezni. Ezt aljasságnak tartottuk, hiszen tudtuk, hogy végül is az ember eredendő gyöngeségével éltek vissza. Nagyon sajnáltam súlyos lelkiismereti válságba került paptársaimat.

Mi, regnumista papok, az igazságért cselekedtünk, ezért velünk szemben tehetetlenek voltak, s ezt időnként ők is elismerték. Hinnünk kellett abban, hogy valóban az Isten ügye miatt vagyunk a börtöncellában. Ez az Isten ügye, s nem nekünk kell különféle ügyeskedéssel megmentenünk magunkat. Fölösleges a jövőért való aggódás, ezt is az Istenre bízhattuk.[...]

Mindvégig éreztem a természetfölötti segítséget. Sosem törtem a fejemet azon, mit és hogyan mondjak nekik – s a végén megtagadtam minden választ. Társaim elszörnyülködtek feleleteimen, mondván, két kézzel tépkedem az alvó oroszlán bajszát. Azt kérdeztem tőlük: „Igaz vagy nem igaz, amit mondok?” „Igaz”, felelték. „Nektek nincs belőle bajotok”, folytattam, „a többit pedig bízzátok rám”. Az igazság tudatában én soha nem voltam elkeseredve. Mosolyogni tudtam akkor is, amikor szemembe mondták súlyos, cinikus ítéleteiket, s azt várták, hogy hatásuk alatt összeroppanjak. [...]

Elvem mindvégig az volt: nem kell félni tőlük. Aki fél, előidézi a bajt. Belső biztonságomat fölényességnek tartották. Mondtam nekik, úgy beszélek magukkal, mintha egy presszóban üldögélnénk, mert maguk beszélgetni akarnak velem. Bármiről lehet beszélgetni, csak olyasmiről nem, amivel bajt okozunk másoknak. Márpedig azzal, amit meg akarnak tudni tőlem – bár igaz – bajt hozok másokra, ezért nem mondhatom el. [...]

Sosem hittem nekik, s ebben igazam volt. Hányszor traktáltak ilyenekkel: „Itt sír az édesanyja a szomszéd zárkában, behoztuk maga miatt...” Erre én odavágtam: „Ha ez igaz, elég disznóság, amit művelnek.”

A cellában két besúgót is rám állítottak. Azt gondolták, börtönlázadást fogok szervezni. Eszem ágában sem volt, de élveztem a helyzetet, hadd izguljanak! Akkor már túl voltunk a varsói és brassói láza-

dásokon. Ekkor már ők féltek a börtönben lévőktől, és nem fordítva. Óriási változás volt ez. [...]

Márianosztrán a többiek szőnyeget szőttek, engem büntetésből a kötélveréshez osztottak be, az egykori pálos kolostor oratóriumában. Ennek hatására még lelkesebben dolgoztam. A többiek figyelmeztettek, gazdálkodjam az energiáimmal, nem fogom bírni a tempót, s nekik sem jó, ha kiugró a teljesítményem. Irántuk való szolidaritásból csökkentettem az iramot. Nagyon jó érzés volt hallani a harang szavát. Elhatároztam, kiszabadulásom után nagyobb harangot helyeztetek el a márianosztrai templom tornyában, hogy mindenki – rab és szabad ember egyaránt – hallhassa. Eddig azonban nem sikerült még előteremtenem az ehhez szükséges pénzt. [...]

A készülő amnesztiának a rádióból vettük hírét. Egyszerre dobtak ki bennünket a börtönből, s együtt vezetett első utunk Schwarz-Eggenhofer Artúrhoz, aki akkor apostoli kormányzó volt az amerikai követségen száműzetésben élő Mindszenty prímás helyett. Nagy örömmel fogadott bennünket. Ő is bizakodott abban, hogy most már jobbra fordul a helyzet. Elhatároztuk, mi regnumosok, hogy ha valamennyiünket nem vesznek vissza oda, ahonnan elhurcoltak, akkor egyikünk sem foglalja el a helyét. Később ez rossz pontnak bizonyult, ugyanis ellenszegültünk az Állami Egyházügyi Hivatal utasításainak.

Egyenként behívtak bennünket a Városházára, tehát nem az ÁEH hivatalába. Amikor beléptem, durva hang mordult rám: „Sok bajunk volt magával!” Azt feleltem: „Nem ismerem magát, nekem magával semmi bajom nem volt.” Ő csak erre várt, elővette a korábbi ítéletet, és fölolvasta. „Mit szól hozzá? Szervezkedés, hazaárulás, kémkedés.” „Akkor elmondtam a véleményemet erről, és most is ugyanazt vallom. Különben is, kivel van dolgom?” „Nem hallott a püspökkari megegyezésről?” „Nem.” „Nem hallott az ÁEH-ról?” „Nem.” – Erre két hatalmas verőlegény lépett a szobába, erődemonstrációt rendeztek. Végül a hivatalnok így szólt hozzám: „Takarodjon!” Azzal búcsúztam: „Nem én kértem a találkozót.”

1964-ben már több száz fiatallal kirándultunk a budai hegyekbe. Állandóan figyeltek bennünket, s a gyávábbak közül többeket beszerveztek besúgónak. Akkoriban találkozott egymással XXIII. János pápa és Hruscsov. A nemzetközi politikai feszültség enyhülésében reménykedtünk, s hogy ez hatással lesz az ország belső életére is. Ebben az évben a Vatikán részleges megállapodást kötött a magyar állammal.

Egy szép havas estén, december nyolcadikán azonban ismét letartóztattak. Sosem a főbejáratot használtam, hanem a kerten át vagy a hátsó kapun tértem haza. Egy plébánia területén lévő félreeső épületben laktam, mivel korábbi helyemre nem fogadott vissza a plébános. A templom melletti Közértraktárban vállaltam munkát, így megoszthattam időmet a templom és a fizikai munka között.

Hazatérésem után fél órával dörömböltek az ajtómon. Egész csapat nyomozó fogott körül, föltúrták a lakást, a Szentírást is besorolták az államellenes, izgató iratok közé. Bevittek a Fő utcába, ismét letartóztattak.

Öt évre ítéltek, s hozzácsapták az amnesztia miatt korábban elengedett időt is. 1965-ben láncra verve, kettesével vezettek át bennünket a Markó utcába. Perünk ekkor már nem zárt ajtók mögött folyt. A beidézett tanúk hozták ismerőseiket, akiket értesíteni tudtak, így emberek sorfala között, virágesőtől kísérve, zörgő láncainkkal vonultunk föl a tárgyalóterembe. Amikor a bíró bejött, ugyancsak meglepődött: pulpitusa is föl volt virágozva. Üvöltözni kezdett: „Ki tette ezt? Miért nem volt éberebb az őrség! Hogy engedhette?!” [...]

1971 augusztusában közölték velem, kidobnak a börtönből. Így búcsúztak tőlem: – Tovább nem tarthatjuk itt legálisan. – Eddig sem volt jogalapjuk rá! – feleltem. – No, ne gondolja, hogy megszabadul tőlünk. Ezután a püspökei és barátai révén intézzük el magát. – Szeretném azt látni – vetettem oda vidáman, magabiztosan. – Legyen türelemmel! A kezünkben vannak – tették hozzá. – Az kellemetlenebb lesz magának, mint ez volt.

Lázálmomban sem mertem volna gondolni, hogy ez nem csupán keserű, utólagos fenyegetés. Sajnos tévedtem. Beigazolódott. S ez valóban fájó. Nem az én helyzetem, hanem az, hogy idáig jutottunk. [...]

Sokan izgágaságnak tartották, amit tettem, de erre azt feleltem: Az igazságért teszem, s fogvatartóim megátalkodottan tudják, hogy igazunk van, s miközben nyugtatják magukat, jobban idegesíti őket az egész, mint bármelyikünket. Amíg mi benn vagyunk, és ezzel erősítjük a Vatikánt, hogy ne hagyja a magyar egyházat fölszámolni, s értünk, túszokért ne engedje, hogy az egyház hithű, megalkuvásra nem hajlandó tagjait békepapokra cserélje le az állam – addig jól mennek a dolgok.

A politikai megfontolások akkor váltak nyilvánvalóvá, amikor kiengedésünk fejében a Vatikán is engedett a kommunista hatalomnak. A regnumisták utolsó csoportja 1971-ben még börtönben ült. Hosszas egyezkedések után a Vatikán, a magyar püspöki kar és az állam megállapodott abban, hogy Mindszenty József elhagyhatja az országot, s bennünket, börtönben lévő papokat azonnal szabadon bocsátanak. [...]

A rendszerváltás után a Legfelsőbb Bíróság egy egész délelőtti tárgyaláson pontról pontra beismerte, mennyiben volt az ítélet, az akkori törvények szerint is, igazságtalan, kitervelt, illetve koncepciós. „Valóságos krimi a vádbeszéd” – mondotta a mostani ügyész. Kárpótoltak is, amennyire ez jelent valamit. Egyházi részről azonban mindeddig egyetlen elismerő, beismerő nyilatkozat sem hangzott el hivatalosan, egyikünkkel kapcsolatban sem. [...]

Isten nagy kegyelmét és belső lelki örömöt éreztem mindvégig, és érzek ma is. A Regnum Marianum eredeti szellemében kívánok tovább működni akkor is, amikor az egyházellenesség nem szűnt meg, csak átalakult. Hiszem az egyház belső megújulását, a Regnum feltámadását.

(1991-1993)

Forrás: Elmer István: Börtönkereszt. Börtönviselt katolikusok visszaemlékezései, Bp., 1994

Húsz évvel ezelőtt, 1999. szeptemberében halt meg a Bokor Közösség egyik kiemelkedő egyénisége, ***Barcza Barna****. Ezzel a valószínűleg 1973-ban keletkezett, lenyűgöző írásával emlékezünk rá.*

Az emberhalász imája

Az emberhalász születése

„A Te szavadra azonban kivetem a hálót” (Lk 5,5).

Hálátlan mesterség, Uram, az emberhalászat. Hisz Te is tudod, átestél minden kínján. Könnyebb a vasat esztergálni vagy a volánt tekerni, csak egy-két fogást kell tudni, és megy minden, mint a karikacsapás. Nem is szólva a trógerolásról. És ezt még az emberek is munkának tartják. Nem úgy, mint az emberhalászást.

Mennyivel könnyebb volna „kiállni” ebből a munkából, amint egyszer Te is tetted, amikor csalódottan és fásultan Szíriába dezertáltál inkognitóban (Mk 7,24). De mit tegyek, Uram, a lelkem mélyén most is erősen hangzó, hívó és küldő szavaddal: Emberek halászává teszlek!

Ma is úgy van, mint a Te korodban. Csak arra figyelnek fel, ami őket érdekli, ami nekik előnyösnek látszik. És az emberhalász kezd megalkudni… Programját, a Te tanításodat, önkéntelenül és tudattalanul is kezdi igazítani a tömeg ízléséhez, vágyához. Így született meg lassan egy „szalonképes kereszténység”, amelyből „okosan” kiszuperáltuk a nehezebb és kényesebb pontokat. A Te tanításod kicsiség-szegénység-védtelenség programját mesteri mellébeszélésekkel nagyság-gazdagság-önvédelem programmá dagasztottuk. Határokat nem ismerő „adástörvényed” helyett a „vevéstörvényt” igyekeztünk jogi szankciókkal körülbástyázni. Bocsáss meg, Uram, de sodort a vágy, hogy ízlésesen csomagoljuk keserű piruláidat, mert emberi tapasztalatunk egyre azt mutatta, hogy még így sem kell senkinek. Hogyne csomagolnánk, amikor olyan versenytársunk van az emberek tudatáért folyó versenyben, mint a film, a rádió, a televízió, a sajtó, szóval a tömeghírközlő eszközök, minden csábító kellékükkel. Emberfeletti erőfeszítéseket tettünk, hogy Igéd vonzó legyen: mondtunk miséket, példákat, mint Te is tetted, gyermekeinket szórakoztatva tanítottuk, mégis, túlnyomó többségükben ők is elhagytak, legkésőbb 14 éves koruk után. Amikor túlvilágot áruló kegyszereink már olyan keveseknek kellenek – hisz még csak nem is vágyódnak azon túlvilág után, amelynek létében alig hisznek, de a földön jól érzik magukat –, akkor jön Teilhard de Chardin – akit más vonatkozásban roppant tisztelek –, és zseniális koncepciójával megszenteli az evilág építését, vagyis a földi ország építését úgy tünteti fel, mintha az egyúttal a Te országod építése is lenne. Pedig Te, Uram, sosem hagytál bennünket kétségben afelől, mit értesz a „kozmosz”, a „világ” szón, és a Te országod építését a világgal kibékíthetetlen, más síkon mutattad meg.

Ugye megérted, Uram, milyen kínban vagyunk? Mivel a Te tanításod nem kell az embereknek, azért másodállást vállalunk, és pápai enciklikákban vagy zsinati határozatban is hirdetünk evilági békét, keresztény szociális társadalmi rendszert, kelletjük magunkat mint a kultúra, a művészet, a tudomány mecénásait. Mindennel foglalkozunk, még politikával is, csak – ne haragudj – a Te tanításoddal nem merünk embereket halászni.

Most szemrehányóan nézel rám, Uram? Vajon azért, mert ki merem mondani azt, ami annyira nyomja a szívemet, vagy azért, mert igazat adsz szavaimnak, és Te is helytelenítéd, amit eddig tettünk? Te is azt mondod, hogy szezonvégi kiárusítást csinálunk, örülünk, ha valakinek el tudjuk adni az árunkat? Hogy olcsón adunk bóvli árut, ami már senkinek sem kell? Hogy örülünk, ha egy teljesen hitetlen életű házaspár még elhozza gyermekét megkeresztelni?

Engedd meg, uram, hogy mentségünkre felhozzam a Te helyzetedet. Ugye, amikor kb. 30 éves korodban elindultál, hogy nyájat toborozz a választott népből, már kialakult Benned a kész program, a kész terv? Amit egy örökkévalóságon át tapasztaltál a Szentháromság belső életében, arra az életre akartál megtanítani, az odavezető útra ráállítani. A nyáj gyűjtéséhez, amelynek pásztora akartál lenni, két alapvető dologra lett volna szükséged: először az, hogy az emberek tudatát átalakítsd a Te tanításod szerint, másodszor az, hogy egy nagy *metanoiával* ezeknek az átalakított tudatú embereknek az életét is ráállítsd az Ország útjára. Te, Uram, 30 éves korodra már elég tapasztalatot, elég ember- és világismeretet szereztél arról, hogy a Te „adástörvényes”, „kicsiség-szegénység-védtelenség” programú tanításod nem kell majd az embereknek. Ezért kellett a „Terv” megvalósítása előtt a „kivitelezés” módját 40 napos magánnyodban átbeszélned az Atyával. És mivel ismerted az embereket, tudtad, hogy majd mást várnak Tőled, ezért kellett a három kísértést legyőznöd Önmagadban. Ez a kísértés abban állt, hogy ha nem lehetséges a Te isteni tanításod, azaz a Terv szerinti nyájgyűjtés a választott népből, akkor gyűjts úgy, ahogy az embereket egyáltalán gyűjteni lehet: vagyonnal (kenyér), nagysággal-csodával (leugrás a templompárkányról), hatalommal (földi birodalmak).

A Te erkölcsi nagyságod abban áll, hogy legyőzted a kísértést, és nem mentél bele ezekbe a kézenfekvő megalkuvásokba, amelyekbe mint csapdákba mi belementünk. Inkább vállaltad a kudarcot, a bukást, de a Tervedet föl nem adtad. Te sosem akartál a magad módján embereket halászni, mindig az Atya szavára vetetted ki a hálót. Akkor is, ha ez kilátástalan volt. Akkor is, ha csőd csődre halmozódott.

Te is nagyon megszenvedted az emberhalászást, Uram, ez szent igaz! De sokszor kellett még visszamenekülnöd a magányba, hogy a kiábrándító valóságot, az emberek értetlenségét megbeszéld az Atyával, hogy újra és újra egyeztesd tervedet, hogy mindig csak az Ő szavára vess hálót! De sokat vergődtél Te is, Uram, emiatt! Hisz azt olvassuk Lk 4,13-ban, hogy csak „egy időre” hagyott el a kísértő. Tehát még gyakran visszatért. Újra

és újra érzékletesen eléd idézte, hogy az emberhalászatban csak akkor lenne reményed sikerre, ha kielégítenéd a tömegigényeket. Isteni tudásoddal azonban tudtad, hogy ez a remény csak remény marad, ebből valóság nem lehet. Azt is tudtad, hogy utad a Golgotán fog végződni, mert evilágban a „kicsiség-szegénység-védtelenség” kihívja a „nagyság-gazdagság-hatalom” erőalkalmazását, a Mindent-odaadást bekebelezi a Mindent-elvevés. Ez pedig egyet jelent a fizikai megsemmisüléssel. Vállaltad.

Amikor nyögök, és magamban vergődöm az emberhalászás kínja miatt, fellapozom az evangéliumokban az első galileai esztendő működésének lapjait, hogy vigaszt találjak, hogy lássam: Neked is ez volt a sorsod. Nálad is azt látom, Uram, hogy a tervek sohasem kivitelezhetők úgy, ahogy meg vannak tervezve. A tervvel találkozik a valóság; találkoznak vele az emberek, akikben a tervet végre kell hajtani, s ha a terv a szabadságra épül, akkor messzemenő módosulásokat kell szenvednie.

Kezded a tanítást Kafarnaumban. Még alig tudsz tudatátalakítást végezni, máris kibicsaklik a terv (Mk 1,21-39; Lk 4,31-44). Közbeszól egy idegbeteg, akit kénytelen vagy terven felüli csodával elhallgattatni, mert fölfedi kilétedet, és akkor a tömeg vágya ferde irányba terelődne. Politikai Messiásként kezelne, de akkor nem állna szóba tanításoddal. És amíg az egyik csapdát kivéded azzal, hogy a meggyógyítással elhallgattatod a megszállottat, addig beleesel, Uram, a másik csapdába, mert most az emberek a csoda miatt keresnek téged. Szerfölött lelkesednek Érted, a csodatevőért, a javasemberért, nyakrafőre hozzák betegeiket, s mivel a szeretet adástörvényét – amelyet Szentháromságos életedből hoztál magaddal – nem tudod megtagadni, ezért gyógyítasz, teszed a csodákat, amelyek nem szerepeltek eredeti tervedben, s így egyre helytelenebb irányba terelődik a nyájgyűjtés. Uram, már Te sem az Atyától kapott tanítással hódítottad a tömeget, hanem azzal, amit a nép várt. Csodákkal, gyógyításokkal, földi kenyérrel. – Ugye, hogy megkínlódtad? Ugye, hogy megszenvedted? Mert észrevetted a végzetes elcsúszást. Az emberhalászás nagy kísértését: emberfeletti erőfeszítésbe kerül az embereket úgy nyájba gyűjteni, hogy ne az ő vágyaik szerint, hanem az Atya terve szerint dolgozz.

Végül már el kell menekülnöd előlük, bújva, napfelkelte előtt: „Kora reggel pedig, még szürkületkor felkelve, kiment, és elvonult egy puszta helyre, és ott imádkozott” (Mk 1,35). Megint rohantál belső vergődésedet megbeszélni az Atyával. Mert embereket halászni nem lehet szörnyű kínok és vergődések nélkül. A kísértő újra megjelenik, és most már személyes tapasztalatod is segítette a kísértést. Ki kellett törnöd ebből a fojtogató körből, amely végzetesen helytelen irányba sodorta művedet: „Menjünk máshová, a szomszédos helységekbe, hogy ott is prédikáljak” (Mk 1,38). Ott is ugyanúgy jártál. Már nagyon népszerű voltál mindenfelé, csak éppen a tanításod nem kellett. Udvariasan, sőt lelkesen meghallgattak, a csodákért és dédelgetett reményeikért mindent elviseltek, de szavaidat mindig a maguk észjárása szerint magyarázták, és pont az ellenkezőjét értették annak, amit Te mondtál. Világosan mondtad most is, később is, hogy a sátáni erőszak-alkalmazásának nincs helye Országodban, mégis a felszabadító vezért látták Benned.

És amikor láttad, hogy a tömegpasztoráció csődöt mondott, külföldre menekültél (Mk 7,24), hogy újabb 40 napos átértékelést tarts. Talán lemondtál az Atya-adta terv megvalósításáról, talán engedményt tettél a tömeg igénye szerinti emberhalászás javára? Egyáltalán nem. Ezért tudlak csodálni, Uram! Levontál következtetéseket, kielmélkedted, hogy a terv eddigi csődbe jutása után hogyan kell azt módosítanod. Az emberekkel kapcsolatban ezután sem kergettél illúziókat. Tudtad, hogy „jobban szerették az emberektől nyert megbecsülést, mint az Istentől nyert dicsőséget” (Jn 12,43).

A szíriai lelkigyakorlat után a tömeges emberhalászást (amely nem gyűjtött tagokat az isteni Igének) mintegy feladva, áttérsz az „elit”-képzésre, a Tizenkettő alapos átgyúrására: „És nem akarta, hogy valaki megtudja, mert tanítványait oktatta” (Mk 9,30). A tömegpasztoráció csődjének ellenhatásaként szinte passzivitásba vonulsz (majdnem csak a Tizenkettővel foglalkozol), s ez a passzivitás még a faludbélieknek is feltűnik (Jn 7,3-4).

Ettől kezdve mind világosabb a vonalvezetésed. A tervet hirdetni kell, de a tömeg menthetetlenül mindig félreérti, illetve saját igényeit olvassa ki a szavaidból, avagy nyíltan szembeszáll Veled, esetleg őrültnek gondol, mint a jeruzsálemiek. Munkád nagy része 12 apostolodé, akik szintén „keményszívűek”, de Te rettentő energiákat pazarolsz erre a 12 emberre. Programodra mindenki azt mondja, hogy nem járható út. Te egymagad bebizonyítod, hogy járható, de csak a halál vállalása árán. A „kicsiség-szegénység-védtelenség” programja csak úgy valósítható meg, ha vállaljuk, hogy a „nagyság-gazdagság-hatalom” ereje eltiporjon. Ez az evilágbeli fizikai megsemmisítés véglegesíti a belenövést a Te Országodba. Így, és csak így lehet belenőni. A Tizenkettő „keményszívűsége” is megtörik, amikor tapasztalják feltámadásodat, és a Szentlélek megnyitja leragadt szemüket.

Ez a tizenkét alaposan megtalpalt ember Szentlelked erejével megmozgatta a világot. És nem „szalonkereszténységet” hoztak létre! Az első századok kereszténysége – míg csak a hatalom evilágisága be nem vonult az Egyházba – nagyon komolyan vette „kicsiség-szegénység-védtelenség” programodat csakúgy, mint az adástörvényedet. „A hívők sokaságának pedig szíve-lelke egy volt, és senki semmi vagyonát nem mondta magáénak, hanem mindenük közös volt” (ApCsel 4,32). Nem kellett enciklikákat kiadni a szociális keresztény társadalom szükségességéről, „mert szűkölködő sem volt közöttük senki” (ApCsel 4,34). Nem kellett államosítással, vagyis „vevéstörvénnyel” megoldani a társadalmi vagyonelosztási problémákat, mert az első keresztények ezt megoldották a Te „adástörvényeddel”. Origenész írásaiban még képtelen ellentmondás a „keresztény katona”, ez a „contradictio in terminis”. Igen, mert komolyan vették az erőszakról lemondató parancsodat.

Hogy később mindezt megtorpedóztuk, hogy erőszakkal, vagyonnal, hatalommal építettünk „evilági kereszténységet”, hogy az ily módon megszerzett evilági pozíciókat védtük fegyverrel, politikával, ez bizony 1600 esztendős kisiklást jelentett az Egyház történetében, de kisiklást jelentett emberhalászásunkban is. Nem csoda, hogy a középkorban tűzzel-vassal terjesztett kereszténység – amely Országod nagy ellenségétől, a Sátántól kölcsönözte módszereit –, majd a későbbi, majdnem mindig evilági okosság szerint programozott, evilági emberhalászó módszerek által toborozott „keresztény” közösség csak külsőséges, látszatkereszténységet

eredményezett. A viharok idején láttuk meg igazán, hogy ezekkel a kereszténnyekkel semmit sem lehet kezdeni. Tömegpasztorációnk csődöt mondott, mert sohasem a Te szavadra, hanem mindig a saját hasunkra ütve vetettük ki a hálót, és szemünk mohón tapadt – nem a halakra, hanem a halak pikkelyére.

Uram, szenvedem az emberhalászás nehézségeit. Nagy erőt ad a felismerés: Te is megszenvedted. És most már örömmel hallom, hogy annyi útvesztő és vargabetű után egyenesen rám kiáltasz: „Ha valaki nekem szolgál, engem kövessen” (Jn 12,26) – „az én szavamra, tehát az én elgondolásom szerint vesse ki a hálót!”

Jézus szavára kivetni a hálót

Megpróbálom a magam számára összegezni, mit jelent a Te szavadra kivetni a hálót. Tudnom kell, hogy mit akartál – tudnom kell, hogy mit akarok.

Az első lépés tehát tudatom átalakítása a Te elved szerint, hamisítatlanul (nem úgy, ahogy eltévelyedéseinkben képzeltük, hanem ahogyan Te akarod), majd az ezt követő teljes *metanoia*, életem átállítása a Te vonaladra, Utadra. Merni akarok a mai ember gondolatvilágával Rád kérdezni, és figyelem a kinyilatkoztatásból származó mondanivalódat, mit mond az a mai ember számára.

Ha ma, ebben az országban is lenne 12 olyan ember, aki tudja, mit akar, és azt akarja, amit Te, az egy-két generáció múlva kereszténnyé tudná tenni az országot. Tespedtségemből kilépve tehát „nem középiskolás fokon” kell szóba állnom Igéddel.

Elitnevelés

Hirdetem mindenütt az evangéliumot, de nagyobb hangsúlyt adok a kevesek alapos „átgyúrásának” (elit = tanítvánnyá tett). Tanítványokat gyűjtök és nevelek. A tudatátalakításhoz ugyanis nem elég a hallás, amint az ma a templomi prédikációban történik, ahhoz párbeszéd kell (amint a II. Vatikáni zsinat irányelvei is mondják). Csak személytől személyig tudom eljuttatni az Igét, de a szabad személyt csak ellenvetések útján lehet meggyőzni, és tanítvánnyá tenni.

Férfipasztoráció

A gyermekek és nők pasztorációja mellett kapjon fő hangsúlyt a férfiak halászása, mert nem a gyermek hozza az apját (amint sokan még most is hisszük), hanem a Krisztusnak elkötelezett apa hozza magával egész családját (Jézus 12 fiatalembert, fiatal családapát választott tanítványul, akik olyan fiatalok voltak, hogy „fiacskáimnak” nevezi őket, 20 évesnél aligha lehettek idősebbek.)

Nem teszek engedményt az emberi gyengeségnek, lustaságnak, hanem akire kivetettem a hálót, azzal szemben követelményt támasztok. Aki nem hajlandó a Krisztussal folytatandó párbeszédre időt szakítani, arra én sem pazarolom az időmet. Mindenkinek arra van ideje, amit fontosnak tart. (Mennyi időt fordítanak ma szakmai képzésre a legegyszerűbb pályán is, csak a kereszténységet képzeljük csecsemőtudással megúszhatónak.) Ha nem fordít időt Krisztus megismerésére, akkor nem tartja Őt fontosnak, tehát sosem lesz igazi tanítvánnyá. Már eleve tisztában kell lennem azzal, hogy kevés ilyen áldozatos ember van, de csak ez a jó tanítványanyag.

Új gyermekpasztoráció

Közben a gyermekek hitoktatását is új alapokra kell fektetni. Nem ószövetségi erkölcsöt tanítunk önvédelemmel és vagyonvédelemmel, hanem a verekedés lehetetlenségétől és a visszaütés meg nem engedésétől kezdve az adás-törvény teljesítéséig, komoly krisztusi követelményeket támasztunk. 14 éves kora után azért hagy el minket a legtöbb fiatal, mert nem lát semmi fantáziát egy Jézuskával édeskedő túlvilágban (sem egy gyerekekre és asszonyokra épített vallásosságban), és megy azokhoz, akik komolyabb dolgokról, felnőtthöz illő módon beszélnek vele.

Tervegyeztetés

Újra és újra az elmélkedés bizalmas kettesében győzöm le a tömegigény támasztotta kísértéseket, és beszélem meg Veled, Uram, a Terv megalkuvás nélküli megvalósításának lehetőségeit. Ahogy a Te imáid nagy részének is ez volt a tartalma. Azt akarom, hogy Országod terjesztésének módja miatt legyek leginkább gondban. Ha nem reflektálunk saját cselekedeteinkre, hobbykkal rendelkező szánalmas figurákká válunk, akik emberhalászásra teljesen alkalmatlanok. Hol maradunk mi egy vezető politikus, vagy akárcsak egy kivitelező mérnök problémákat megoldani akaró feszüléseitől, vergődéseitől?

Halászterület

A tengerbe vetett háló hasonlata mutatja be, hogy a világból kell halásznom az embereket. Nem akarok tehát beleesni az exkluzivitás kísértésébe: hogy csak a mieink között próbálkozzam. Isten Országa számára sokszor jobb nyersanyagot találni a kívülállók vagy az ellentábor tagjai között, mint saját, rossz irányba rögzült, tehát ebből nehezen kimozdítható híveink között. Az angol Robinson püspök mondja, hogy lassan már csak az ateisták között lesznek olyanok, akiknek eredményesen hirdethetjük az Isten Országát.

Uram, sokat tévedtem, kínlódtam, botladoztam az emberhalászásban. Tudom, ezután is sokat fogok még vergődni is, botladozni is. Egyet azonban már biztosan tudok: szándékvilágommal már úgy álltam be, hogy ***csak a Te szavadra*** vetem ki a hálót.

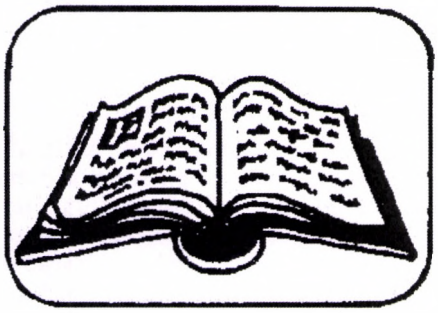

BIBLIA

Az augusztusi elmélkedéseket Várnai László (Balatonboglár) készítette, a szeptemberieket az EK közösség tagjai (Budapest-Pilisborosjenő), sorrendben Bajnok László, Bajnokné Benyhe Judit, Schanda Bea, Kiss Gábor, Kosztolányi Klára.

Augusztus 4. – Évközi 18. vasárnap – Lk 12,13-21 – Lelki gazdagság

A földön testben élő ember egyik legnagyobb kísértése, hogy csak a létfenntartásával törődjön. A fogyasztói szemlélet még a materializmusnál is nagyobb veszély, mert a többet birtoklás boldogságával áltat. A szegénység életformáját vállaló názáreti Jézus példája és tanítása még az Ószövetség talaján álló tanítványait is megbotránkoztatta, a szerint ugyanis a gazdagság az Isten áldásának jele volt. Felhívja a figyelmünket arra, hogy az anyagi javak féktelen hajszolása érzéketlenné tesz embertársaink szükségletei iránt, és ugyanakkor süketté Isten üzenetével szemben.

Küldetése kezdetén, pusztai magányában vállalt böjtje idején Jézus kísértésnek élte meg a Sátántól felkínált lehetőséget, hogy a kövekből kenyeret adjon éhező testének. Visszautasította ezt a gondolatot, mondván: *„nemcsak kenyérrel él az ember”* (Lk 4,4).

Az egész napon át a tanítására figyelő tömegtől nem tagadhatta meg a vacsoraadást, ám ennek következménye a kenyérosztó király reményének követelése lett, ami ugyancsak az Atya akaratával szemben álló sátáni próbatétel volt megkísértésekor. Sem a kenyér, sem a cirkusz nem olthatja ki a többre, jobbra teremtett ember boldogság utáni vágyát.

Ezért nem vállalja az örökösödési vitában az igazságosztó szerepet, mert hű akar maradni a szeretet összekötő, nem pedig szembeállító felfogásához. Példázatával még szemléletesebben óv a kapzsiság veszélyétől, mert ő az adás fontosságát tanítja. Szerinte az élet teljességét nem szolgálhatja az anyagi javak halmozása. A birtoklásnál fontosabb a létezés, ami a lét forrásától, Istentől függ. Esztelen, oktalan az az ember, aki nem lát túl a földi létezésen, aki nem számol a halál minden anyagi javat semmissé tevő hatalmával.

Korunk hitvallója, Balczó András, életműdíja átvételekor kijelentette: *„Ebben a süllyedő világban, amiben élünk, legyenek ellentétei ennek a világnak... a lelkünk az, amit ápolni kellene.”* Vagyis nem a materializmusból, nem a fogyasztói mentalitásból, hanem az Istenbe vetett hitből remélhetjük, hogy értelmes életet nyerhetünk a szeretet adásával. Lelkünk ápolása a jótettekkel: ez tesz Istenben gazdaggá, az Örök Boldogság jutalmának elnyerőjévé..

Augusztus 11. – Évközi 19. vasárnap – Lk 12,32-48 – A szolgálat boldogsága

Weöres Sándor ismert versrészlete szerint: *„Valaha én is úr akartam lenni, / Ó bár jó szolga lehetnék! / De jaj, szolga csak egy van: az Isten, / S uraktól nyüzsög a végtelenség”* (Rongyszőnyeg, 13).

A minden teremtményét szolgáló láthatatlan Isten látható megnyilvánulása: Jézus Krisztus emberi mivoltában. Tanításában is a szolgáló magatartás boldogító voltát hangsúlyozza. Az Atya Országának alaptörvénye az adakozó lelkület. A Szentháromság világa a kölcsönös adás világa. Ezt a szolgáló magatartást élte példaként tanítványai kicsi nyája elé Pásztoruk és Mesterük, Jézus. Hangsúlyozza, hogy az ő szolgáló készségük révén fog növekedni Isten Országa a földön.

Jézus legfőbb kincse, amiért a szíve dobogott, az Atya akarata volt. Erre a kincstalálásra buzdította tanítványait, és általuk mindenkit. Őt tehát a készségességben kell követni. Hiszen mindig nyitott volt Atya akaratára és az emberek szolgálatára. Az urukra váró szolgákról szóló példabeszéde felhívás erre a készséges magatartásra. Benne a tolvaj képe figyelmeztetés a nem tudott időpontban bekövetkező számadásra történő felkészülésre.

Az sem mindegy, hogy ki milyen lelkülettel szolgál. Félelemből, mint a rabszolgák, vagy fizetésért, mint a béresek, vagy önként, mint a jó barátok. A keresztény szolgálat nem fakadhat félelemből, szorongásból, mert ez nem teszi boldoggá a szabadon szerestésre hivatott embert. *„A szeretetben nincs félelem... Aki fél, az még nem tökéletes a szeretetben”* – írja az első János-levél szerzője (1Jn 4,18). A boldogsághoz nem elég fizetésért, bérért tenni a jót, hiszen a viszontvárás reményében megnyilvánuló adásban nincs isteni szeretet. Ez a kölcsönösség, a számítás, a jogrend világa, amely teljességgel idegen volt Jézustól, aki az életét is odaadta juhaiért. Vele szemben *„a béres... otthagyja a juhokat, és elfut, amikor látja, hogy jön a farkas”* (Jn 9,12). Ő nem szolgáknak, hanem barátainak nevezte tanítványait (vö. Jn 15,15), akik hozzá hasonlóan Isten fiaiként szívesen cselekednek jót minden ember javára. Azért boldog, áldott, szerencsés az ilyen ember, mert mindig, vagyis éberen önként adja életét Isten Országa megvalósulásáért.

Péter apostol – Jézus tanításának egyetemességére vonatkozó – kérdésére egy másik példabeszédben kap választ. Ennek lényege: mivel a tanítványok másoknál többet ismerhettek meg Isten világából, nagyobb a felelősségük, s ennek nyomán nagyobb lesz a számon kérhetőségük is. Legyünk mi is hűséges és okos intézői a ránk bízott óriási kincsnek: a szeretet isteni Országának.

Augusztus 18. – Évközi 20. vasárnap – Lk 12,49-53 – Tüzes lelkület

A Nagyboldogasszony és Szent István ünnepe közötti vasárnap evangéliuma alkalmas az összefüggések meglátására. A nyári kikapcsolódás vége felé jó tudatosítani, hogy a Jézus-követésben nem tarthatunk szüne-

tet, mert sürget a felhívása. Nem az ítélet tüzével akarja ösztökélni tanítványait, hanem a Szentlélek lángjával lelkesít műve folytatására.

Mária megdicsőülése annak köszönhető, hogy vállalta az Istentől neki adott szerepet, Pünkösdkor pedig segítette Jézus apostolait a Lélek tűzének befogadásában. Így járult hozzá Jézus vágyának megvalósulásához, hogy Országa tűzvészként terjedjen a földön. Ő is megtapasztalta fiának felismerését, hogy örömhíre szétválasztja akár a családtagokat is. Neki is át kellett alakítani gondolkodását és életvitelét, amikor Jézus hazavitelére akarták rábeszélni rokonai, és fia az Atya akaratának hallgatóit választotta hozzátartozóinak, anyjának akaratával szemben. El kellett fogadnia a szenvedés és a halál keresztségét is, amelyet Jézus tudatosan vállalt a szeretethez való hűségének végső bizonyítása érdekében. Mivel anyja ebben is kitartott mellette, példát adva minden korok keresztényeinek, méltán jutott el a mennyi fénybe, ahová minket is meghív, ha kitartóan terjesztjük szeretetének tűzét.

Az apostoli lelkületű, népünket térítő szerzetesek István királyban meglátták azt a tüzet, amely képes volt Jézus útjára vezetni országunkat. Átvette Jézus vágyát, hogy lángra lobbantsa a hit világosságát. Ehhez neki is szakítania kellett más utakat járni akaró rokonaival. Szembenállást és valóságos kardot ragadott ellenük, az akkori elvilágiasodott, az erőszakmentességet félretevő egyháziak példájára. Hitterjesztésének eszközeiben ma nem követhetjük, de lelkesedésében igen. Istennel való bensőséges imakapcsolatának köszönheti, hogy meg tudta őrizni belső békéjét egy békétlen, harcias világban.

Alamizsnaosztó tevékenységében is követhetjük, mert az ő korában ez volt a felebaráti szeretet lehetősége. Apostoli élete, kezdve családja kereszténnyé tételétől egészen ez egyházi struktúra kiépítéséig, példaadó lehet a mai szülőknek a hitre nevelésben, a missziós tevékenységben, a jézusi értékek megmutatásában.

Itt és most rajtunk fordul, tüzes lelkületünkön múlik, hogy lesz-e Jézusnak országa, népe hazánk földjén. Ha szentéletű elődeinkhez hasonlóan vállaljuk a jézusi élet lelkes terjesztését, remélhetjük annak győzelmét.

Órigenész Jézusnak tulajdonítja ezt a mondást: *„Aki közel van hozzám, a tűzhöz van közel.”* Loyolai Ignác e szavakkal küldte rendtársait a misszióra: *„Menjetek, és gyújtsátok lángra a világot!”* Mauriac így figyelmeztet: *„Azon a napon, amelyen nem ég bennetek a szeretet, sokan meghalnak a hidegtől.”* Végül halljuk meg Pál apostol buzdítását: *„Legyetek tüzes lelkűek!”*

Augusztus 25. – Évközi 21. vasárnap – Lk 13,22-30 – A hazatérés útja

Hamarosan véget ér a nyaralási időszak. Kezdődik az iskolaév és a megszokott munkás tevékenység. A pihenés után esetleg új feladatok várnak, új erővel, új tapasztalatokkal. De a végső cél változatlan: minden embernek haza kell jutnia Teremtője, Alkotója és Megváltója égi országába.

A mai evangélium szerint Jézus úton van Jeruzsálem felé, ahol a kereszt várja. Hiszen tudja, hogy próféta nem veszhet el a főváros környezetén kívül. Útközben háromszor is felhívja tanítványai figyelmét emberi életének tragikus végére, szörnyű kínhalálára és a harmadnapi folytatásra. Ezt azonban nem akarják tudomásul venni.

Mivel Jeruzsálem pusztulásáról is beszél, amit persze egy a tőle vezetett harc következményének gondolhattak, valaki az iránt érdeklődik, hogy hányan menekülnek meg, kevesen lesznek-e?

Jézus válasza azonban az Isten Országába való bejutásra vonatkozik, amit később az üdvözültek számával hoztak összefüggésbe. Erkölcsi választ ad az élethalál harcot feltételező és apokaliptikus kérdésfelvetésre: Küzdjetek, és törekedjetek a bejutásra, mert szűk a bejutás kapuja. Vagyis önmagunkat szegényítve, a felesleges tárgyakat hátrahagyva, csak a lélek juthat át a „tű fokán”.

Jézus semmit sem vitt magával a halálba, még a ruháit is el elvették tőle. De az Atyában való bizalmától, a jótettei kincseitől nem foszthatták meg.

Az ajtót bezáró házigazdáról szóló példabeszéddel figyelmeztet, hogy csak azokat engedheti be, azokat fogadhatja be országába, akikben magára ismer, akik folytatták emberszerető magatartását. A Szentháromság szeretetvilágába csak a jézusi önzetlenség útján juthatunk be. Ezért mondja magát „útnak” és „ajtónak” a juhok számára. Ekkor senki sem hivatkozhat előjogokra, de mindenki hazatalálhat Istenhez, aki – bárhonnan jöjjön is az illető – átállítja élete váltóját a szívében és a Szentírásban megszólító szeretés életformára. Úgy éljünk és haljunk tehát, hogy befogadást nyerhessünk a szűk kapun át a mennyei hazába!

Szeptember 1. – Évközi 22. vasárnap – Lk 14,1.7-14 – Kerüljük a „helyezkedést”!

A lakoma a zsidóknál az étkezésen túlmenően közösségi összejövetel is volt. A résztvevőket többnyire közös érdekek, rokoni vagy baráti szálak fűzték össze, gyakran szenvedélyes és mély értelmű (vallási, filozófiai, politikai) beszélgetéseket is folytattak. Akárcsak manapság a fontos protokolláris események alkalmával, az üléshely tükrözte az illető társadalmi rangját. Jézus arra figyelt fel, hogy a különféle meghívottak mennyire tülekedtek a megbe-

csültséget kifejező helyekért, milyen fontosságot tulajdonítottak az őket megillető rang kinyilvánításának.

Jézus vélhetőleg nyilvános tevékenysége kapcsán, mint potenciálisan fontos, kiemelt személy kapott meghívást. Ismerkedni akartak vele, hogy mi lehet ennek a különös embernek a célja, mi végre mond olyan furcsa dolgokat… Ez utóbbi tekintetben nem is csalódtak, jól kiosztotta mind a vendégeket, mind a házigazdát!

„A hiúság kifejezetten a kedvencem a bűnök közül” – mondja Milton szerepében a Sátánt megszemélyesítő Al Pacino, Az ördög ügyvédje című kiváló filmben. Jézus elsőként a főhelyekért tülekedő vendégeket teszi helyre: „Aki magát fölmagasztalja, megalázzák, és aki magát megalázza, fölmagasztalják.” Mint a legtöbb hiba esetében, itt is egy alapvetően helyes emberi vonás – ez esetben az önbecsülés – túlhajtásáról van szó.

De megkapta a vendéglátó is a magáét: Ne a viszonzás, előrejutás érdekében hívjál vendégeket, amikor ennyi szegény rászoruló van körülötted. Így soha nem lesz Szeretet-Ország!

Jézus rendszeridegen ezen a lakomán, mert nem evilág hatalmi logikájával gondolkozik, hogy helyezkedjen, befolyásos barátokat szerezzen, akik majd előre viszik a saját bizniszük mellett az övét is. Jézus, az együgyű ember csak arra gondol, hogyan lehetne az Atya világát itt e földön mielőbb megvalósítani. Ebbe nem fér bele a „tülekedünk egymásnak esve” és az „adok, hogy adjál” mentalitás.

Utószó: Nincs feljegyzés arról, hogy ez a társaság később bármikor meghívta volna Jézust. De mi még megtehetjük...

Szeptember 8. – Évközi 23. vasárnap – Lk 14,25-33 – Halálosan fontos küldetés

Jézus erős, már-már erőszakos képekkel, túlzó hasonlatokkal próbálja érthetővé tenni kortársai számára, milyen kemény elkötelezettséget kíván az Atya követése. A sokunkra jellemző családi és egyéni önzés veszélyeire hívja föl a figyelmet határozott keménységgel.

Ha statisztikával próbálnánk mérni, kik és mik azok, akik-amik megtorpantanak, eltávolítanak bennünket a jézusi úttól, biztosan előkelő helyen lennének a családra hivatkozó hárítások. Pedig a ránk bízottaknak az Útra egyengetése, Úton tartása biztosan a mi feladatunk (is).

Kizárt dolog tehát, hogy a mindenkit, még az ellenséget is szeretni parancsoló Jézus szüleink, házastársunk, gyermekeink és rokonaink gyűlöletére szólítana föl! Miről van itt akkor szó?

Ez az evangéliumi részlet inkább az ember felelős felnőtté válásának szükségességéről szól. Jézus a hozzá tartozás, az elkötelezett tanítványság feltételéül szabja, hogy képesek legyünk életünket és döntéseinket tudatosan átgondolva, nem magunk és mások önző igényeitől vezérelve élni.

A toronyépítés példázata jól mutatja, milyen tervező munkát és alapozást kíván az elkötelezett személyiség kialakítása. A hadba vonuló király erőszakos hasonlata keményen érzékelteti hallgatóságával, hogy a Jézus által kínált út milyen komoly életstratégiát követel.

Az ókor kivégzőeszközének, a keresztfának a vállra vétele pedig olyan hasonlat, amely egy csepp kétséget sem hagy afelől, hogy az életünk halálosan fontos küldetést jelent.

Ideje átgondolnom, hol tart az életem, valóban követni akarom-e Jézust! Családom, szeretteim segítenek, megtartanak az Úton, vagy konfliktusokkal terhelt az életünk? Felelősek vagyunk szeretteinkért, de az életet nem tudjuk helyettük élni. A szeretetünket soha, az egyetértésünket néha sajnos meg kell vonnunk szeretteinktől.

Szeptember 15. – Évközi 24. vasárnap – Lk 15,1-32 – Cselekedni az örömért

Jézus példabeszédei azért nagyszerűek, mert általában könnyen értelmezhetőek minden ember számára. Olyan példákat hoz, amelyek ismerősek lehetnek a mindennapi életből. A mai evangélium három példabeszédet is tartalmaz, és annyira szemléletes a szöveg, hogy könnyű lenne filmet forgatni belőlük. Azért is lenne könnyű filmet készíteni, mert tele vannak tevékenységekkel: a pásztor megy – felveszi a juhot a vállára – hazamegy – összehívja barátait; az asszony lámpát gyújt – söpri a házát – keresi a drachmát – összehívja barátnőit; a fiatalabb fiú elköltözik – aztán visszamegy az apjához – hangos szóval szól; az apa elébe fut – nyakába borul és megcsókolja – szól a szolgáknak – kimegy az idősebb fiúhoz… Úgy tűnik, nem elég szépeket-okosakat gondolni, lelkünk mélyéből vágyni: *cselekedni is kell*. Nem elég sóvárogni az elveszett juh vagy drachma után, tenni kell a visszaszerzéséért. Nem elég hazagondolni, oda is kell gyalogolni.

Nem elég jónak elgondolni magunkat, nem elég életszentségre vágyni: jól, szentül, Istennek tetszően kell élni is. És ez cselekedetekben, mindennapi erőfeszítésekben valósul meg. Sőt, még az sem biztos, hogy a jó szándék és igyekezet azon nyomban eredményre is vezet. A pásztornak is „addig” (sokáig) kell keresnie az elveszett bárányt, és utána még vissza is kell cipelnie; az asszonyra is rásötétedik, mire a gondos keresés eredményre vezet. A tékozló fiúnak is össze kellett szednie magát, és haza kellett gyalogolnia a távoli vidékről. Ha bármelyikük idő előtt feladta volna – reményvesztésből? lustaságból? –, nem jutott volna eredményre és örömre. Legyen ez biztatás a mi számunkra is! Hiszen sokszor tele vagyunk vágyakkal, szép elképzelésekkel, jó szándékkal, de aztán belefáradunk, elfásulunk, vagy egyszerűen csak elsodor a mindennapi élet sok feladata…

És van még egy közös vonás a három példabeszédben: a jó eredményt *közösen ünneplik* meg. Mintha nem lenne elég maga az eredmény: hogy ismét teljes a nyáj, hiánytalan az erszény, fedél alatt az elkóborolt gyer-

mek… Az örömöt meg kell osztani: úgy lesz még több! Mint ahogy arra a költő Weöres Sándor is rájött: *„Örömöm sokszorozódjék a te örömödben.”* És Jézus szerint ez a sokszorozódó öröm túlterjed időn és téren… – az emberekkel együtt örülnek Isten angyalai, sőt: maga az Isten = az apa is.

Most már csak okot kell adnunk a közös örömre egymásnak és az Istennek – kitartó jó cselekedeteinkkel!

Szeptember 22. – Évközi 25. vasárnap – Lk 16,1-13 – Egy furcsa példakép

Furcsa tanítás ez a hűtlen intézőről szóló történet. Valahogy hiányzik belőle a magasztos eszmék csillogása. Hétköznapi bűncselekmény, ami valószínűleg meg is történt, és ismert volt a hallgatóság körében. Egy csalónak az esete. A leginkább meglepő, hogy ez a sikkasztó ember sajátos értelemben példaképként állítódik a hallgatóság elé.

A gazdag ember meglopása elfogadott és követendő Jézus szemében? Nem, nem erről van szó.

A hűtlen sáfár ravaszsága az, ami példa értékű. Eszessége és emberségessége. Jót tesz azokkal, akiknek tartozásuk van, azzal, hogy önkényesen elengedi tartozásuk egy részét. Nem szívjóságból teszi, hanem annak reményében, hogy azok, akikkel jót tett, vele is jót fognak tenni, amikor már elveszítette munkáját. Gondol a jövőjére, és barátokat vesz. Kreatívan oldja meg a problémáját.

Mi mennyire vagyunk kreatívak, mikor Jézus ügyében tevékenykedünk? És mennyire vagyunk kreatívak, amikor magunk számára akarunk valami „földi hívságot” megszerezni? Azt gondolom, hogy az esetek döntő többségében az utóbbi esetben jobban.

A hűtlen sáfár jót tesz másokkal, igaz, nem szeretetből, de mégis megteszi. Mennyire inkább kell nekünk, akik kereszténynek hisszük magunkat, jót tennünk másokkal! Csak úgy, szeretetből.

Ez a példabeszéd igazából a pénzről szól. Arról a pénzről, amely a mi hozzáállásunktól függően válik a hétköznapok szükséges csereeszközévé, vagy minden gonoszság alapjává, Isten legnagyobb ellenségévé. Okosan és hűségesen kell a ránk bízott pénzzel bánnunk. A pénz a legkézenfekvőbb eszköze mások segítésének. Legyünk nagyvonalúan bőkezűek az adakozásban.

„Egy szolga sem szolgálhat két úrnak, mert vagy az egyiket gyűlöli, és a másikat szereti, vagy az egyikhez ragaszkodik, és a másikat megveti. Nem szolgálhattok Istennek és a mammonnak” (Mt 6,24). – Egyértelmű beszéd. Mi mégis gyakran megpróbálunk egy fenékkel két lovat megülni. Buzgón imádkozni, és még buzgóbban pénzt hajtani. Azt gondoljuk, mi uraljuk a pénzt, és nem fordítva. Pedig a pénz utáni éhség sok ember éhhalálához vezetett a történelemben. Minél több pénze van valakinek, annál nehezebb számára az osztozás.

Hamvaid szétszóratását előzze meg földi javaid szétszórása!

A legvégén mindenkinek vissza kell adnia a reá bízott javakat. A felhalmozott vagyon semmit sem ér a végítélet napján. Nem marad semmi, amit az ember magáénak mondhat, csak annyi, amit másoknak adott.

Szeptember 29. – Évközi 26. vasárnap – Lk 16,19-31 – Veszélyes gazdagság

A történet bizonyára ismerős mindenkinek. Van egy dúsgazdag ember, és egy szegény, akinek még a nevét is tudjuk: Lázár. Miután mindketten meghalnak, a szegény a túlvilágon a mennyországba jut, a gazdag viszont a pokolba.

Semmi közelebbit nem tudunk meg róluk. Nem tudjuk, hogy a gazdag követett-e el valami gonoszságot – sőt úgy tűnik, családszerető ember volt, hiszen halála után is aggódik a testvéreiért –, de Lázár jótetteiről sem hallunk. Nem igazságtalanság ez így?

Az Újszövetséget olvasva úgy tűnik, hogy Isten erős fenntartásokkal viseltetik a gazdagokkal szemben, és egyértelműen kiáll a szegények mellett – pusztán azért, mert szegények.

És nem igaz, hogy a gazdag nem követett el semmi rosszat. Részvétlen volt. Nem vette észre, vagy egyszerűen nem törődött Lázárral. Becsukta a szemét és a szívét a nélkülöző ember előtt. A történet arra hívja fel a figyelmet, hogy kötelességünk a környezetünkben lévőkkel törődni, szeretni és támogatni őket. Nem elég nem tenni a rosszat, hanem tenni kell a jót. Keresni az alkalmakat, nyitott szemmel járni. És nem elég segíteni a családtagjainkat, rokonainkat, barátainkat, oda kell fordulnunk az „idegenekhez” is.

A fogyasztói társadalom a magántulajdon szentségére épül. De nem rendelkezhetünk szabadon azzal, amink van. Tudnunk kell osztozni, és sajnos a tapasztalat azt mutatja, hogy minél többünk van, annál inkább ragaszkodunk hozzá. „Földhöz ragadottak” leszünk. Ezért is olyan nehéz, szinte lehetetlen a gazdagnak bejutni Isten országába, mert a tulajdona lehúzza.

Van még egy érdekes mozzanata ennek a példabeszédnek. Amikor a gazdag megkéri Ábrahámot, küldje el hozzá Lázárt, hogy „ujja hegyét vízbe mártva hűsítse a nyelvét”, Ábrahám azt feleli, hogy nem lehet, mert áthághatatlan mélység tátong köztük. Nagy a szakadék az önzésben élő gazdag ember és Lázár között, ami már itt a földi életükben elkezdődött.

Ebben a történetben a szegénység és a gazdagság nem pusztán szociális ellentétként áll szemben egymással, hanem az emberi magatartás szintjén is. Az emberi konfliktusok mögött nemcsak eltérő pénzek, hanem eltérő magatartás, eltérő erkölcsi viselkedésmód is húzódik meg. Itt a gazdag embertelen. Általánosságban a szegénység szolidárissá, a gazdagság individualistává tesz.

Aki azt állítja, hogy a vallásnak
nincs köze a politikához,
az nem tudja,
mit jelent a vallás.

(Gandhi)

TARTALOM

Tanulmány
Gromon András: Beleszólt-e Jézus társadalmi kérdésekbe? 2-4
Franz Segbers: Az Elég gazdasága – a szombat gazdasága 5-6
Erich Fromm: A szombat rituáléja 6-8
Christoph Fleischmann: Adósságelengedés 8-9
Eugen Drewermann: A határtalan jóságról 10-11
Otto Geißler: Csak munkáért jár pénz? 11-13
Antal Orsolya: A finn alapjövedelem-kísérlet 13
Vinczéné Géczy Gabriella: A mammonról és a hatalomról 15
Interjú
Jean Ziegler: Kommunista vagyok, és hiszek Istenben 14-15
Gyerekeknek
Leszkay András: Tükör 16-17
Életpélda
Leonhard Ragaz teológus portréja 18-19
Meditáció
Merza József: Koldus a küszöbön 20-21
Afrikai gyermek balladája 21
Börtönkereszt
Keglevich István börtönemlékei 22-24
Megemlékezés
Barcza Barna: Az emberhalász imája 25-27
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 28-31

Minden hetedik

Minden hetedik napodon pihenj,
minden hetedik esztendőben
hagyj földet parlagon,
szántót szántatlanul, legelőt legeletlenül,
kaszálót kaszálatlanul, erdőt vágatlanul,
szőlőt szüretetlen, gyümölcsöt szedetlen,
tavat halászatlan.

Hét év elteltével
mondj le választott tisztedről!
Hét év elteltével ne követelj adósságot!
Hét esztendőnként legalább
láss vendégül és ajándékozz meg
egy regöst, lantost, vagy más egyéb
hangszerrel-hangszerből élőt.

Hét esztendőként legalább egyszer
vegyél írott vagy faragott képet
hajlékod díszítésére és Istennek tiszteletére,
hét esztendőnként legalább egyszer
ültess valamiféle lassan növő fát!
Hét esztendőnként legalább egy alkalommal
borulj le, és csókold meg a FÖLDET,
legalább egy alkalommal pillants a Napba!

„Érted vagyok”
(Exodus 3,14)
A jézusi tájékozódás folyóirata
XXX/4, (176.) szám
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
A címlap emblémáját Magyar Mihály,
a rovat-emblémákat és a Moha-mesék
illusztrációit
Garay Dóra készítette.
Kiadó: BOKOR
Közösségfejlesztő Kulturális Egyesület
Székhely: 1012 Budapest, Attila út 113.
Felelős kiadó: Véghné Ilkó Györgyi
Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromonandras@gmail.com
A lap az „Ingyen kaptátok,
ingyen is adjátok” (Mt 10,8) szellemében
szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem
feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok
(a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás
nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölé-
sével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés
esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg,
s nem küldünk vissza.
Készült: FÉBÉ Ev. Szeretetszolgálat, Piliscsaba
Tördelő: Szitár Zsolt
Felelős vezető: Dávid István
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „BOKOR Közösségfejlesztő Kulturális Egyesület”, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok” can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

ELŐFIZETÉS

A befizetés lehetőleg ***banki átutalással*** a lapot terjesztő KISZE Bt. számlájára (10918001-00000057-09540006), vagy az Unicredit Bank bármely fiókjában a fenti számlára történő ***pénztári befizetéssel*** történjék. Rózsaszín ***belföldi postautalvánnyal*** is lehet, ekkor a KISZE Bt. *és* a bankszámlaszám kerüljön a címzett helyére. – A „Közlemény” rovatnak ***mindhárom esetben tartalmaznia kell*** az előfizető nevét és címét, valamint az „ÉV”-jelzést és a példányszámot. – A terjesztéssel kapcsolatos bármilyen ügyben Gromon András főszerkesztőtől lehet tájékoztatást kérni.

Előfizetési díj 2019-re (postaköltséggel):
Belföldre: 3000,- Ft
Szociális előfizetés:
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 6000,- Ft

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat
és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét
a Kiadó szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XXX. évf. 5. szám

2019. október

300,– Ft

Öregedés, öregség

Az időskor: meghívás

Van-e orvosság a halálfélelem ellen?

Életadás a halálban

Gyógyító rituálék

Moha-mese

Életpélda: a napalm-kislány

Interjú Marcus Balzereit neveléstudóssal

Megemlékezés Kovács Tádéról és Tarnai Imréről

Környezetvédelem

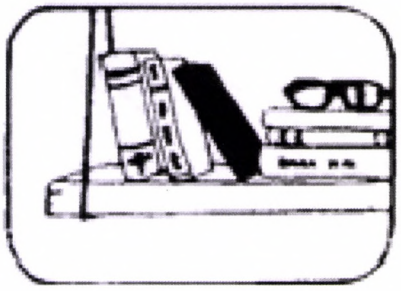

Kosztolányi Klára

Öregedés, öregség

Meggyőződésem, hogy készülni kell a jó öregségre. Minden, ami az életben előkészítetlenül éri az embert, mélyebben vagy keményebben sújtja.

Jung szerint „teljesen felkészületlenül lépünk be mi, emberek, az élet alkonyodó szakaszába, sőt ami még ennél is rosszabb, tele egy csomó hamis illúzióval...”

Nem akarom megmondani a tutit, hogy ha így meg így járunk el, akkor minden szép és jó lesz. Most – a még viszonylagos jóllétben – könnyen beszélünk a ránk váró nehézségekről, tragédiákról. Mert elkerülhetetlenek a veszteségek, a betegségek, a fizikai, esetleg szellemi leépülés, az elmúlás. De itt is vannak választásaink, és én ezekről szeretnék beszélni.

Nyilván hosszú könyveket lehetne írni a témáról, de én csak a számomra fontos területeket emeltem ki. Hangsúlyozom, hogy ezek az én – a mi – megküzdési technikáink, terveink, nagyon jó lenne beszélgetni arról, hogy ti miként képzelitek.

Előadásom mottója lehetne ez az Assisi Szent Ferenc idézet:

„Uram, adj türelmet, hogy elfogadjam, amin nem tudok változtatni, / adj bátorságot, hogy megváltoztassam, amit lehet, / és adj bölcsességet, hogy különbséget tudjak tenni a kettő között.”

Gábor az öregedés megélésének lelki oldaláról beszél majd, én arról szeretnék, hogyan hozhatjuk ki az adott helyzetből, az öregedésből a legtöbbet, esetleg példát is mutatva az utánunk jövőknek.

Ami igazán boldoggá, kiegyensúlyozottá tesz minket, az a kapcsolataink. Öregen sincs ez másként. Az öregkor egyik legnagyobb veszélye a magány. Idős korukra sokan elmagányosodnak, nem keresik mások társaságát, és őket sem keresik mások. Ennek egyrészt lehetnek fizikai okai – nehezebben megy a mozgás, betegségek akadályoznak –, de sokszor csak az elkényelmesedés, a szellemi beszűkülés, a kíváncsiság, a nyitottság elvesztése.

1. Kapcsolatok

Házastárs

Kitüntetett, boldogító kapcsolat idős korban is. A legfontosabb. Meg kell őriznünk a szerelmet-szeretetet, a kedvességet, a tiszteletet, a mosolyt, a beszélgetéseket, a nevetéseket, az odafigyelést, a közös tevékenységeket, programokat. Sok zsémbes, idős házaspárt ismerek, akik minden szavukkal, gesztusukkal már egymás idegeire mennek; folyton csak veszekednek, s így pokollát teszik a másik életét. Aztán, ha az egyikük elmegy, marad a lelkiismeretfurdalás. Fenn lehet és fenn kell tartani a szerelmet-szeretetet, és szerencsére erre is van példa.

Ritkán beszélünk erről, pedig ide tartozik, hogy milyen az erotika és a szexualitás az élet második felében és az öregkorban? Nagyon különböző, egyénenként nagyon eltérő. Vannak, akik magasabb korban is boldogító szerelmi életnek örvendenek, vannak, akik megkönnyebbülnek, ha a szexuális ösztön alábbhagy, mások éppen ennek az örömforrásnak az elvesztésétől rettegnek. Nincsenek tehát általános érvényű szabályok arra, milyen legyen az öregkori szexualitás. Az öregedés azonban nemcsak folyamat, hanem feladat is, így együtt megöregedni szintén az. Amit tehetünk az örömteli szexualitásért: az, hogy vonzók maradjunk egymás számára, szellemi, lelki és fizikai téren is. Tehát semmiképpen se hagyjuk el magunkat!

Gyerekek, unokák

A házastárs után a legszorosabb kapcsolati szál. A gyerekek negyvenévesen is a gyerekeink maradnak, de lehetnek buktatói ennek a kapcsolatnak: félreértelmezett kommunikáció, egymás megértése helyett a saját „igazságnak”, hitrendszernek a védelme, vagy hogy nem tartják tiszteletben egymás határait.

Félreértelmezett kommunikációra az az orvosság, hogy sokat kell beszélgetni. Rászánni az időt. A sértődések, magunkba húzódások helyett tisztázni a félreértéseket.

A szülők hajlamosak azt hinni, hogy mindig nekik van igazuk, hiszen idősebbek, tapasztaltabbak. Ez igaz – mármint hogy idősebbek és tapasztaltabbak –, de az, hogy mindig igazunk lenne, az nem. Gyerekeink frissebb szemmel, előítéletektől mentesebben láthatnak dolgokat, eseményeket. Gondoljunk arra, ha a gyerekünk kellő támogatást kap ahhoz, hogy felnőtt korában akár másként is csinálhatja, mint ahogyan mi azt elképzeltük, akkor nagyobb esélye lesz megtalálnia a saját helyét ezen a hétmilliárdos bolygón, arra a röpke 80-100 évre, amíg az élete tart. Bízzunk a gyermekeinkben, hogy ők is képesek megoldani a saját lelki gubancaikat!

Ezenkívül fontos, hogy tiszteletben tartsuk a határokat, ne akaszkodjunk túlságosan rájuk, akkor menjünk, ha hívnak, akkor mondjunk véleményt, ha kérdeznek.

És igyekezzünk mindenben segíteni; dicsérjük, bátorítsuk őket. Nagyon-nagy szükségük van erre! Fontos, hogy érezzék, mindig ott állunk mellettük. Nem könnyű ez a világ – talán sosem volt az –, nehéz megőrizni a házasságokat, jól nevelni a gyerekeket, közösséget, barátokat, megfelelő munkát találni, egzisztenciálisan megvetni a lábukat, közben jó embernek maradni, megpróbálni szebbé tenni a világot...

Nagy nyereség az unokák számára, ha vannak olyan nagyszüleik, akik komolyan veszik a feladatukat. És természetesen nagy könnyebbség a felnőtt gyerekeknek, ha tudják, hogy szeretetteljes, gondos és segítőkész szülők állnak a hátuk mögött. Ez a segítség azonban csak akkor jelent valódi segítséget, ha kellő tapintattal jár együtt. A nagyszülők segítsége akkor éri el a célját, ha figyelmes, kérdő együttgondolkodásban jut kifejezésre.

Gyermekkorban természetesen, egészséges módon alakulhat ki a jó kapcsolat az unokákkal, amit normális esetben sem a nagyszülő, sem az unoka nem adna semmiért. Ami beárnyékolhatja ezt, az a konfliktusos szülő-nagyszülő viszony, ami

nemcsak a gyerekeinkkel, hanem az unokáinkkal való kapcsolatot is megmérgezi.

A nagyszülőnek az unokával kapcsolatban nem kell viselnie a mindennapi felelősséget, hiszen arra ott van a szülő. A nagyszülői szerepkör vállalása jó esetben magával hozza a megkönnyebbülés érzését is. Nagyszülőnek lenni tulajdonképpen ünnepi feladat.

Közösség

Mindig hangsúlyoztuk ugyan, hogy a közösség nem házasság, nem életre szóló, de ennyi évesen és ennyi év elteltével én azt mondom, hogy ez bizony most már örök kapocs. Számomra mindenképpen. És ugyanúgy dolgozni kell rajta, mint a házasságon. Szeretetet, időt, energiát ölni bele. Mindannyian megtapasztalhattuk, hogy ez rengeteg erőt, örömöt ad. Segít, hogy ne szűkülünk be, tágítja a látókörünket, új meglátásokat, feladatokat kapunk. Nekem nagyon pozitív példa Turiák Ildi, Totya és Tarnai Imre bácsi, akik gyakorlatilag életük utolsó percéig aktív tagjai maradtak a közösségüknek. Akik aktív közösségi életet élnek, azok tovább élnek, ráadásul minőségibb életet.

Barátok

Azt szokták mondani, hogy az ember időskorban már nem köt új barátságokat. Ez nem szükségszerű. Ha kellőképp nyitottak maradunk, ha kíváncsiak a világra, másokra, bizony születnek új barátságok. Aztán esetleg ezekből a barátokból testvérbarátok lehetnek, ha megérintik őket az eszményeink, ha látják, hogy itt mennyire szeretjük egymást. De lehet, hogy szimplán „csak” barátok maradnak, de akkor is gazdagítják az életünket.

Rászoruló embertársak

Ha már kevesebb időnket veszi el a munka, jobban ráérünk foglalkozni, törődni a rászorulókkal. Vállalhatunk önkéntes munkát, több időnk és energiánk marad erre a területre. Viselkedéskutatók bizonyították, hogy az adományozás, a másokon segítés aktiválja az agy jutalmazó központját, vagyis ilyenkor úgy érezzük, mintha önmagunkat is megajándékoznánk. A másokon segítés a legjobb módszer a magány és a depresszió ellen.

Istenkapcsolat

Ahogy öregszünk, egyre inkább fordulunk a transzcendens, az Isten, az élet és halál fontos kérdései felé. Egyre inkább a saját lelkünkben kutakodunk. Ott keressük a békét, a megnyugtató válaszokat. Elmélyülünk, meditálunk. Több az időnk is erre, az élet lelassul körülöttünk, és mi érthető okokból a végső bizonyosságot kutatjuk… Hová tartunk? Mi vár ránk? Mit tehetünk még? És mit kell megtennünk?

2. Munka és egyéb tevékenységek

A magány mellett az öregkor másik veszélye az unalom, a tompa érdektelenség egyik formája, ami egyfajta bezártságot jelent.

Személy szerint én még nem tudnám elképzelni, hogy a család, az unokák és a háztartás töltse ki az életemet. Sok pozitív példát látok a fokozatos „nyugdíjba vonulásra”, amikor az ember lassan lép ki a munka világából. Meggyőződésem, hogy szellemileg és fizikailag is jót tesznek a kihívások, az egészséges mértékű stressz.

Minél aktívabb életet élt valaki – bármi lett légyen is a foglalkozása –, annál több az esélye, hogy öregkorában is megtalálja élete célját. Az aktív élet aktívan tart. A munka világából hirtelen kikerülő ember számára fontos, hogy ezt a kiesést valamilyen értelmes és hasznos dologgal kitölthesse.

Önkéntes munka, karitász

Másokon segítünk, de ez nyereség nekünk is, mert a segítő magatartásnak a puszta látványa is immunstimuláló hatású. E tanulság a segítésre a vonatkozó bibliai üzenetek érvényét sugallja. Az altruizmus jutalma sokszoros.

Hobbi

Olvasás, kertészkedés, az „idő” átértelmezése és személyre szabott átstrukturálása, nyugodtabb, lassabb tempó. Még jobb, ha olyan tevékenységet találunk, amelyben teljesen feloldódhatunk, az időskori flow-élmény is nagyon inspiráló lehet.

3. Egészségmegőrzés

Sokat tehetünk fizikai és lelki egészségünk megőrzéséért.

Fontos az *optimizmus*, hogy gondolataimmal, hozzáállásommal a jót vagy a rosszat vonzom-e be. Meglátom-e az eseményekben a jót, tudok-e örülni apróságoknak.

A *mozgás* hozzájárul a fizikai és a mentális teljesítőképesség megőrzéséhez.

Az *egészséges étkezésről* sokat hallani, és sokfélét. A magam részéről azt gondolom, hogy a szélsőségek sohasem jók, táplálkozzunk kiegyensúlyozottan, és a megszokottnál kevesebbet. Csak így kerülhetjük el a felesleges kilókat, amelyek betegségekhez vezethetnek.

Orvosi kontrollok. Az orvos – jó esetben – nem ellenségünk, járjunk el szűrővizsgálatokra, kontrollokra. Egészséges mértékben törődjünk önmagunkkal!

Tudjunk és akarjunk *kikapcsolódni, lazítani.*

4. Betegség, magány, halál

Az öregedést nem lehet elszigetelten vizsgálni, hiszen a végén ott a halál. Az öregedést az idő előrehaladtával általában egyre inkább a halál közelsége árnyékolja be. Ebben a periódusban egyre inkább tudatosodik az emberben, hogy az élet véges. A halállal való szembenézést rendkívül különbözően éljük meg. Az európai, észak-amerikai ember alapvetően „életpárti”, számára kevés kivétellel egyedül az életnek van értelme, ehhez ragaszkodik foggalkörömmel. Meg kell tanulni elengedni, átadni, keserűség nélkül.

Ne felejtsük el, hogy minden helyzetből ki lehet hozni a legtöbbet.

Legyen B-terv! Azt szokták mondani, hogy egyedül a halál a biztos. Készüljünk fel arra, hogy egyedül maradunk, hogy gondozásra szorulunk. Persze mindenre nem lehet felkészülni, de ne tegyünk a szükségesnél nagyobb terhet a gyerekeinkre. Merjünk tőlük tanácsot és segítséget kérni.

Egy verssel zárnám ezt a kis fejtegetésemet:

Kányádi Sándor

Mint öreg fát az őszi nap

mint öreg fát az őszi nap
lemenőben még beragyog
és elköszön a szerelem

jöhetnek újabb tavaszok
hajthat még rügyet lombokat
gyümölcsöt többé nem terem

felejtgeti a titkokat
miket senki sem tudhatott
őrajta kívül senki sem

fészke is üresen maradt
elhagyták kiket ringatott
üresen ing-leng üresen

de boldogan föl-fölsusog
ha valaki még néhanap
gyér árnyékában megpihen

Ez és a következő írás lelkigyakorlatos előadásként hangzott el.

Viseljétek úgy az öregséget, mint egy könnyű kabátot!

(Néhány csapongó gondolat az öregség megéléséről)

Öregnek lenni ajándék, annak az ajándéka, hogy nem haltunk meg fiatalon. Az ajándékkal azonban együtt jár, hogy át kell élnünk testünk és értelmünk leépülését. Az öregedés nem szép. Sokan úgy élik meg, hogy a legrosszabb, ami történhet egy ember életében.

Mi az öregedés? Egy folyamat, amely törvényszerű és elkerülhetetlen. Külső jegyei a ráncok megjelenése, az őszülés, a testtartás és a mozgás megváltozása, a fizikai erő és ellenálló képesség csökkenése. Ez a maszk, de mi játszódik le belül?

Számunkra most az a kérdés, hogy mi történik, mi történjen belül, lelki síkon.

Lehet daccal, elkeseredett dühhel felvenni ellene a harcot, lehet megadó módon, veszteségként beletörődni. Azt gondolom, hogy az öregség kényszerházasság. Meg kell tanulni együtt élni vele. Nem jó veszekedéssel tölteni az időt, meg kell próbálni a legjobbat kihozni ebből a frigyből. Öregen is lehet az életben sok minden szép, azzal együtt, hogy maga az öregség és az ezzel járó nyűgök nehezen viselhetők.

Az öregkor velejárója a betegségek és a veszteségek megjelenése. Minden okunk megvan a panaszkodásra. Azonban nem szabad sajnálni magunkat. Az önsajnálat a legsötétebb verem. Sajnáljon más, ha akar. Vagy sajnáljunk másokat, ha ezt diktálják az érzelmeink, de magunkat nem szabad, mert lelki értelemben megkötözzük magunkat. Az önsajnálat lebénít, és mindenki számára csak nehezíti a helyzetet. Az állandóan panaszkodó embertől mindenki menekül. A gyakori panaszkodás nem sajnálatot, hanem ellenszenvet hív elő.

Valahol azt olvastam, hogy aki tud nevetni saját magán, az már meg is oldotta problémáinak nagy részét. Öregkorban a humor sok nehézségen átsegít. Számunkra és környezetünk számára is a problémák megoldásának egyik lehetősége. A keserűséget lehet morgolódással és rosszkedvvel a felszínre, mások tudomására hozni, azonban humorral sokkal könnyebb mindenkinek. A humor lelki életünk fontos segítője lehet, átsegít a nehézségeken, persze nem minden esetben.

Az öregedés egyik legsötétebb felhője a közelgő haláltól való félelem, rettegéssel tölthet el ennek kézzelfogható közelsége. Megnyugtatok mindenkit: a halál mindig mással történik! Ettől még nagyon fájdalmas lehet. Hogyan tudjuk a saját halálunk tényét jól feldolgozni? Azt gondolom, ez minden korban nagy probléma volt az ember számára.

Kultúránkban a halál az egyik legnagyobb tabu. Nem beszélünk róla, tehát nincs is. Ezzel a hozzáállással óriási nehézséget görgetünk magunk előtt. Olyan természetellenessé alakítjuk, hogy teljesen elfogadhatatlanná válik, képtelenné tesszük magunkat a szembenézésre. A múlt embere a túlvilági hitek kialakításával próbált feloldást találni. Igazából semmit sem tudunk biztosan arra nézve, hogy mi vár ránk, miután meghaltunk, de akinek van hite az élet folytatásáról, az lelki értelemben mindenképpen előnyben van. El kell tudnunk engedni lassacskán mindent: a képességeinket, a tárgyakat, és végül az embereket is.

Azt olvastam egy könyvben: „Régebben azt gondoltam, hogy az élet és a halál két különböző dolog. Ma már tudom, hogy a halál az élet része.”

Nem tartom jónak, hogy egy idős ember állandóan a halálra gondoljon, de a lassú felkészülés segítheti a végső pillanathoz vezető utat. A végső pillanatról Rejtő Jenő annyit ír könnyedén, hogy „Isten egyik legnagyobb ajándéka az ember számára, hogy nem ismeri saját jövőjét”.

Annyi évesek vagyunk, amennyinek érezzük magunkat. Ez a féligazság is azt sugallja, hogy a jó közérzet fontos dolog. Azt tapasztaltam, hogy fiatalok között az ember kevésbé érzi öregnek magát. Fiatalokkal jobb együtt dolgozni, beszélgetni, mert akaratlanul is olyan elvárásokat támasztanak, amelyek segítenek fiatalosnak maradni. A folyamatosan panaszkodó öregek társaságában az ember gyorsabban öregszik. A fiatalok felé nem szerencsés az okoskodó, kioktató hangnem, inkább a megértő, elfogadó hozzáállás, hiszen az idős ember is ezt várja a fiataloktól. Az idős ember küldetése a fiatalok felé az élettapasztalat megosztása és a segítés; azonban nem mindig könnyű az olyan fiatalokat elviselni, akik lekezelők, az idős emberben csak a feleslegeset látják, és ennek tiszteletlen módon hangot is adnak.

Az idős korban az idő a legnagyobb érték. Nem lehet plusz időhöz jutni, de a meglévőt lehet jobban kihasználni, felhasználni. A fogyó idő nyomasztó érzését ellensúlyozhatjuk a szép pillanatok tudatos megélésével. Ne halogassuk régi terveink megvalósítását, utazzunk, járjunk színházba, koncertekre, és látogassuk meg gyakran szeretteinket! Ne várjuk a jobb időket, menjünk elébük, és valósítsuk meg őket!

Az időskori depresszió könnyen maga alá temethet. Nem szabad hagyni idáig fajulni a dolgokat. A feleslegesség érzése, a fokozatos és elkerülhetetlen leépülés önértékelési zavarokhoz, önmagunk leértékeléséhez vezethet. A segítségre szorulás nem egyenlő az emberhez méltó élet végével, meg kell tanulni a nehéz helyzetekben kérni és elfogadni a segítséget. Amennyire lehetséges, próbáljuk megkönnyíteni a nekünk segíteni akarók dolgát, legyünk együttműködők.

A depresszió egyik ellenszere, ha tudunk mérlegelés nélkül szeretni. Ha tudunk örülni más örömének és sikerének, így egyben az öröm és a siker részesévé is válunk. Talán a legfontosabb, hogy tudjak önmagam barátja lenni, tudjam szeretni azt, akivé váltam. Jónak lenni nem korhoz kötött dolog, jobbá válni az élet utolsó napjaiban is érték, és nagyszerű érzésekkel tölt el: a szabadság átélésével. A test öregedése nem jelenti feltétlenül a lélek öregedését, ha akarjuk és teszünk érte, akkor a lélek nem öregszik.

A lélek épsége talán az öregkorban hat leginkább a test egészségére. Lelkünk karbantartásával tudjuk leginkább óvni testünket a betegségekkel szemben. Az öregkor nem betegség, bár a betegségek megjelenésének valószínűsége ekkor a leg-

nagyobb. Sok embernél a nyugdíjba vonulást követően komolyabb betegségek ütik fel fejüket. Úgy tűnik, hogy a rendszeres és értelmes tevékenység fontos tényező a test egészségének fenntartásában.

Legyünk a saját erőit és képességeit helyesen felmérő, azokat rendszeresen működtető, élénk és sokirányú érdeklődést mutató, mindenre rezonáló, az elmúlás nyomásával szembeszegülő, kiegyensúlyozott idős emberek! Ez mindenki számára lehetőség.

Az idős ember érzékenysége fokozódik. Jobban szívére vesz kritikus megjegyzéseket. Sokszor úgy érzi, hogy környezete számon kéri rajta az elmúlt fiatalságot, nem képes őt elfogadni olyannak, amilyenné vált. Tapasztalatom szerint az unokázás sokat javít ezen a helyzeten. Az unokák tudnak úgy szeretni, hogy abban jelen van a teljes elfogadás. Az átölelő, ragaszkodó szeretet. És ilyenkor átélhető az a szívet melengető érzés, hogy rám még nagyon is szükség van.

Végezetül: van egy mondás, amely szerint „élj úgy, mintha a mai nap lenne az utolsó”. Ebben a kijelentésben ott van az öregkor minden feszültsége és szorongása. Szeretném kifordítani ezt a bölcsességet oly módon, hogy azt tudom ajánlani az idős és egyre idősödő öregeknek: Éljetek úgy, mintha még száz évetek lennr hátra.

Kiss Gábor

Időskor: meghívás egy újfajta egyedüllétre

Az időskorban jelentkező magány ijesztővé teszi az öregedés kilátásait. Váratlan csendesség telepedik az életed külső keretére: a munkádra, amit elvégeztél, a családra, amelyet felneveltél, és arra a szerepre, amelyet eddig betöltöttél. Az életed nagyobb csendességet és magányt ölt magára. De ezek a változások nem kell, hogy ijesztőek legyenek. Ha lehetőségnek tekinted őket, az új keletű csendesség és egyedüllét csodálatos ajándék és hatalmas erőforrás lehet számodra. Olyan nyugtalanok vagyunk, hogy ezeket a nagy kincseket sorozatosan kifelejtjük az életünkből. A gondolatainkban mindig valahol máshol járunk. Ritkán vagyunk azon a helyen, ahol állunk, és abban a pillanatban, amely éppen most van. Sokan a múltba révedeznek, arra gondolva, amit nem kellett volna megtenniük, vagy pedig arra, amit meg kellett volna tenniük, és már bánják, hogy nem tették meg. Ők a múltjuk foglyai. Másokat a jövő tart fogva: aggódnak, félnek attól, ami vár rájuk.

A rohanás és a sok stressz miatt valójában kevés ember képes létezni a valóságos időben. Az időskor egyik öröme az, hogy több időd van a nyugalomra. *Pascal* mondta, hogy fő problémáink többsége abból fakad, hogy képtelenek vagyunk csendben ülni egy szobában. Pedig az elnyugvás létfontosságú a lélek számára. Ha egyre nyugodtabb leszel, amint öregszel, akkor rá fogsz jönni, hogy a csend nagyon jó társaság. Az életed darabjainak lesz idejük egyesülni, és ha a lelked burka megsérült vagy széttört, lesz ideje összeforrni és gyógyulni. Képes leszel visszatérni saját magadhoz. Ebben a nyugalomban elfogadod magadat. Sok ember kifelejti saját magát, ahogy végigjárja az életét. Ismernek más embereket, helyeket, technikákat, a munkájukat, de tragikus módon egyáltalán nem ismerik önmagukat. Lehet, hogy ez lesz rá az első alkalom, de az időskor nagyszerű lehetőség arra, hogy megérjen az a részed, ahol igazából találkozol önmagaddal. *T. S. Eliot* gyönyörű soraival: „És az lesz kutatásunk vége, / Ha megérkezünk oda, ahonnan elindultunk / És először ismerjük fel azt a helyet” (Vas István fordítása).

John O'Donohue

Fordította: *Tanos Gábor*

Forrás: *O'Donohue:* Anam Cara

Bízzunk az életben!

Úgy érzem, a legnagyobb ajándék, amit minden ember kap, az élete. Rejtélyes, és számomra csak részben puhatolható ki az ember létrejötte az örökletes információkból, valamint az öregedés és az elmúlás is. Létünkkel beleszövődünk az élet gazdagsága nyomán támadó nagy csodálkozásba.

Az élet nagy ajándékát sok kicsi követi: az életet szolgáló étel, a lakást adó hely, kapcsolatok és barátságok, mindaz, amit teszünk.

Mindig tudatosul bennem a természet életereje, amikor reggelenként átmegyek a konyhakertünkön. A fűszernövények zöldjének különböző árnyalatai, a növények virágpompája és a különböző illatok örömöt ajándékoznak nekem, és megmozgatják a szívemet. Itt a kertben egészen világosan látom, hogy az élet adás és elfogadás. Tavasszal elvetettem a magokat, és kaptam valamit cserébe, mégpedig a növények szépségét, amikor virágoznak, és élvezhetem fűszerességüket az étkezésekkor. Nagyon meghatónak érzem azt is, amikor valaki szívből tud mosolyogni – többnyire mosolyt kap vissza. A szív mélyéből fakadó mosoly pozitív életösztönzés, amely összehozza az embereket.

Az élet állandó körfogásába közvetlenül is bekapcsolódunk. Azt, hogy önmagunkból új életet adunk, a legközvetlenebbül saját gyermekeinkben tapasztaljuk meg, de eszméink és alkotóerőnk révén is: ezeket is belevihetjük a világba.

Mindig minden ajándék marad, mert senki sem adhatja azt, amit előzőleg nem kapott meg lehetőségek, adományok és erők formájában. Ez a megajándékozottság mindig kiváltja bennünk azt a vágyat, hogy aktívan kifejezzük hálánkat. Akár úgy, hogy elköteleződünk valamilyen társadalmi szervezetben, akár úgy, hogy pénzt adunk a rászorulóknak...

Jézus megígérte nekünk, hogy bőséges életünk lesz. De ez azt is jelenti, hogy elfogadjuk az élet árnyoldalait. Aki szenvedélyesen él, az megőrzi érzékét a boldogság és a

gyöngédség iránt, de a fájdalom és a könnyek iránt is. Szenvedélyesen élni – ez azt is jelenti, hogy szenvednünk is kell, szenvednünk Isten iránti, gyakran beteljesületlen vágyakozásunktól, szenvednünk önmagunktól és embertársainktól, szenvednünk attól, ami nincs.

Sok olyan keresztény és humanista ember létezik, aki szenvedélyesen síkraszállt az életért. Például *Oscar Arnulfo Romero*, Salvador érseke; ő bevetette magát a földnélküliekért és nincstelenekért. Szembeszállt a nagybirtokosokkal szövetséges kormányzattal, és megérezte, hogy ki lesz szolgáltatva a halálbrigádoknak, és meg fogják gyilkolni. De olyan fogódzót érzett Istenben, hogy tanúságtételében azt mondta: „Halálom által föl fogok támadt El Salvador népében.” Teljesen ráhagyatkozott Istenre, és bízott abban, hogy Isten nem hagyja őt magára halálában, hanem átalakítja az életét.

Mégis mondj igent az életre! c. könyvében a zsidó pszichoterapeuta, *Victor Frankl* leírta a birkenaui koncentrációs tábor rettenetes kínjait. Túlélte a szörnyűségeket, és nem esküdött bosszút – bízott az életerőben.

Mérföldek választanak el engem e két életpéldától. Meg kell tanulnom elfogadni az életem árnyoldalait, igent kell mondanom a hétköznapok nehézségeire, és el kell tudnom engedni azt, amin nem lehet változtatni. Élethosszig tartó folyamat ez: elengedni, és új életnek adni teret.

Mindig azt kell mondanom magamnak: „Bízzak az életben, mert Isten velem éli azt.”

Josef Heinen

Forrás: Francesco, 2018. Advent

Az örök élet feltételezése nem segít

Tudattalan félelmünk a haláltól

1987-ben három fiatal kutató kísérletet végzett. Az arizonai Tucsonban 22 bírónak le kellett írnia, milyen büntetést szabna ki arra a prostituáltra, aki engedély nélkül űzte iparát. E bírák közül néhánynak a döntés előtt ki kellett töltenie egy kérdőívet, amely a saját halálukról gondolkodtatta el őket. A meglepő eredmény: A kontrollcsoport bírái, akik nem kaptak kérdőívet, átlagosan 50 dollárban szabták meg az büntetést, viszont azok a bírák, akiket emlékeztettek saját halálukra, kivétel nélkül szigorúbban ítéltek, és átlagosan kilencszer nagyobb óvadékot sóztak a prostituált nyakába.

A haláltól való tudattalan félelem egész gondolkodásunkat és viselkedésünket befolyásolja. Ez régóta „stabil hatásnak” számít a pszichológiában, és ismételten igazolni lehetett tudományos tanulmányokkal. Így a tucsoni bíráknak feltett néhány kérdés, amely röviden elgondolkodtatta őket saját végüket illetően – például: „Kérem, írja le röviden azokat az érzéseket, amelyeket az vált ki Önből, hogy a saját halálára gondol” –, elég volt ahhoz, hogy súlyos magatartásváltozást váltson ki. Azok az amerikai egyetemisták, akiket emlékeztettek a halálra, lényegesen sűrűbben támogatták az Irán elleni megelőző csapást, mint a kontrollcsoport egyetemistái, akiket arra kértek, hogy gondoljanak az általuk művelt szakra. Azok az emberek, akiktől megkérdezik, „Mit gondol, mi történik Önnel, amikor fizikailag halott lesz?”, elutasítóbban reagálnak az absztrakt művészetre, mint mások.

Mit teszünk annak érdekében, hogy megóvjuk magunkat ettől a félelemtől – és milyen stratégiák segíthetnek abban, hogy szervesen beépítsük az életünkbe azt a belátást, hogy halandók vagyunk? Aligha akad más, aki élénkebben foglalkozott ezekkel a kérdésekkel, mint három amerikai szociálpszichológus: *Sheldon Solomon*, *Jeff Greenberg* és *Tom Pyszczynski*. Több mint harminc éve kutatnak valamit, amit a „rettegéskezelés elméletének” hívnak. Mi vagyunk az egyetlen olyan élőlény, amely tudja, hogy egy napon meg fog halni. Az egyetlen olyan reagálás erre, amely célszerűnek látszik, a rettenetes félelem, röviden: a terror.

A félelmet nem lehet lerázni; ott rejtőzik életünk minden rostjában. A mulandóság tudatát „a szívünkben lakó féregnek” nevezte *William James*, a modern pszichológia megalapítója. A Bibliában, a Tórában, a Koránban és az indiai bölcseleti tanokban egyaránt megtalálható az az elképzelés, hogy saját halandóságunk tudata döntő szerepet játszik gondolkodásunkban és cselekvésünkben. Megindító az a 4000 éves szöveg, amelyben Gilgames siránkozik halott barátjára, Enkidura gondolva: „A barátom, akit annyira szerettem, agyaggá vált. Nem fogok-e én is így járni, nem fogok-e én is lefeküdni, hogy soha többé ne álljak föl, örökké soha?”

Védőbástyák a félelem ellen

A félelem nagy. De a tucsoni bírák kemény ítéletei azt mutatják: a félelem ellen emelt védőbástyáink is nagyok. A félelem többnyire egyáltalán nem tudatos bennünk. Ezt számos szemléltető példával írják le *A szívünkben lakó féreg* című könyvükben a *Sheldon Solomon* körüli szociálpszichológusok. Az emberek mindenekelőtt két mechanizmust, ún. „kulturális félelemlökhárítót” fejlesztettek ki arra, hogy elfojtsák a halálfélelmet, és megvédjék magukat attól a felismeréstől, hogy egy napon el fognak tűnni, anélkül hogy bármit is tehetnének ellene: az egyik az önértékelés, a másik a kultúra.

A magas fokú önértékelés segít abban, hogy jelentős, megmaradó személyként fogjuk fel magunkat – ne pedig elillanó egzisztenciaként. Az önbecsülés lázadás saját jelentéktelenségünk ellen, ezért vagyunk olyan nagy mértékben azon, hogy önbecsülésünket megóvjuk. A második impulzus, amelyet a szociálpszichológusok tanulmányok százaival bizonyítottak, az a vágyunk, hogy hozzátartozzunk egy olyan csoporthoz vagy kultúrához, amelynek közös értékei vagy normái vannak.

Szükségünk van az önazonosságunkat megalapozó struktúrákra ahhoz, hogy stabilizáljuk az önértékelésünket. Ez a szükséglet különböző formákban fejeződhet ki, és éppúgy egyesíti egy vallás hívőit, mint a hittérítői lelkületű vegánokat vagy a Bayern München rajongóit. Segítségül szolgálnak azok a közös értékek és szabályok, amelyek megmutatják, hogyan élhet helyes életet az ember: aki igazodik minden parancshoz, aki meghatározott morális kódexet követ, az a végén elmondhatja, hogy mindent helyesen csinált. Az, hogy a csoport többi tagja ugyanígy látja ezt, biztonságot és tartást ad nekünk. Kultúránk maradandónak megélt értékei és teljesítményei megóvnak minket attól a szorongáskeltő belátástól, hogy minden mulandó.

Az, hogy a másmilyen vagy teljesen más alapelvek szerint élő em-

berek éppúgy teljes életet élhetnek, megmutatja, milyen törékeny – és kérdéses – a saját konstrukciónk, és megmagyarázza, miért hajlunk arra, hogy féljünk a másfajta emberektől, elutasítsuk őket és harcoljunk ellenük, mégpedig minél inkább kiváltják egzisztenciális félelmeinket – és ez minél kevésbé tudatos bennünk –, annál hevesebben. Ez magyarázza, hogy azok a bírák, akik előzetesen kitöltötték a kérdőívet, miért reagáltak szigorúbban és hajthatatlanabbul a törvénysértésre: akit emlékeztetnek saját halandóságára, az szükségét érzni annak, hogy megvédje saját világlátását.

Az a világlátás, amely feketére és fehérre, helyesre és tévesre osztja fel a dolgokat, lélektani biztonságot nyújt követőinek, mert világos alapot ad az élet értelmének kereséséhez, az önbecsüléshez és a halhatatlanságra törekvéshez. Ez teszi olyan vonzóvá – és olyan veszélyessé – a fundamentalizmust, amely végső soron oda vezet, hogy egyre több ember válik áldozatává azoknak, akik kétségektől mentesen tesznek különbséget jó és rossz között, és akik abszolút igazságnak tartják a meggyőződésüket.

Valóban ezt akarjuk? Inkább nem. Végül is nincs eleve eldöntve, hogy ebben a harcban melyik oldalon fogunk kikötni: az igazhitűek vagy az elhajlók, a győztesek vagy a vesztesek oldalán. De mik az egyéb lehetőségek, ha egyszer a halál – *Jacques Brel* szavaival – „mint egy vén kéjenc” várakozik a pszichénk árnyékában?

Nem létezik a halálfélelem elleni program. Az élethez mindig társul a félelem. A kérdés ezért így hangzik: Megengedjük-e a félelmet, vagy elfojtjuk? Ha a merev fekete-fehér látásmód helyett megengedjük a szürke árnyalatokat, akkor ez biztosítja, hogy együtt érző tekintettel nézzünk a világra, de távolról sem olyan hatásos, ha a félelem elhárításáról van szó. Hogyan leszünk hát képesek eljövendő halálunk tudatával békében élni egymással, remélni és megöregedni anélkül, hogy kétségbeesnénk?

Megállni, és kibírni: ez az egyetlen értelmes reagálás a halálfélelmünkre: *Solomon* és kollégái erre a következtetésre jutottak. Úgy tűnik, a mi világias kultúránkban ezt még nehezebb megvalósítani, mint a középkorban, amikor a keresztény hagyományban ápolták az *ars moriendi*t, a meghalás művészetét. Számunkra ez legalábbis idegenül cseng, ha nem éppen nyugtalanítóan. Másik lehetőségként a felvilágosodás szellemében közeledhetnénk a tárgyhoz, mozgósíthatnánk az értelmünket, és tisztázhatnánk magunkban, egyáltalán hogyan kerültünk ebbe a dilemmába: Mindent megtenni, hogy életben maradjunk – és egyidejűleg tudni, hogy a végén el fogjuk veszíteni a küzdelmet.

Az okok világosak és sokfélék: Például tudatunk nagyfokú viselkedési rugalmasságot biztosít számunkra, mivel nem vagyunk olyan erősen kötve az ösztöneinkhez; megajándékoz minket a halálfélelemmel, de előnyt is jelent a túlélés szempontjából. Azt is tudjuk: a halál nélküli biológiai élet nem képzelhető el, és nem is kívánatos; a mulandóság az evolúció tulajdonképpeni hajtóereje. A halandó fajok gyorsabban tudnak igazodni az éghajlat és a környezet változásaihoz, mivel minden új nemzedékben lehetségesek a mutációk és az alkalmazkodás. És végül a mulandóság megőrzi a földet a mértéktelen túlnépesedéstől: a szervezetek korlátozott élettartama az egyik oka hallatlan fajgazdaságuknak – és a Föld szépségének. Világos érvek. De közös bennük, hogy azok a racionális törekvések, amelyek szembe akarnak állítani valamit a halálfélelemmel, Epikurosztól mindmáig látványosan sikertelenek maradtak.

Nem tudom racionalizálni a mulandóságomat – és ha holnap rákdiagnózist közölnek velem, egyáltalán semmit sem segítenek nekem a felismeréseim; ezek ellenére először szakadékba fogok zuhanni a félelemtől.

Hogyan egyezhet meg az ember a halállal? A teológusok és a filozófusok az ókor óta tudják, mennyire fontos elfogadnunk saját mulandóságunkat, hogy ily módon elhárítsuk a tudattalan halálfélelem pusztító következményeit, és fokozzuk az élet nagyrabecsülését. Ezért az emberek minden korban és mindenütt kialakították a halállal történő kiengesztelődés, sőt egyenesen megbarátkozás útjait. Híressé vált *Michel de Montaigne* 1580-ból való tanulmánya, amelynek címe: Filozofálni annyit jelent, mint megtanulni meghalni. *Montaigne* számára a halál olyan ellenfél volt, aki elől nem lehet kitérni, és akit ezért a szarvánál fogva kell megragadni.

A lélek megerősítése

„Meg kell próbálnunk megfosztani a halált rettenetes idegenszerűségétől, igyekeznünk kell ügyesen megközelíteni, hozzászoktatnunk magunkat; semmi se legyen olyan gyakran a fejünkben, mint a halál, fantáziánkban újból és újból fessük le a legkülönbözőbb megjelenési formákban; ha megbotlik a ló, ha leesik egy cserép a tetőről, ha valahogy megszúrom magamat, akkor újból és újból azt mondom magamnak: Hát így van, még ha ez maga a halál lenne is!”

Hasonló gyakorlatot javasol *Thich Nhat Hanh* buddhista szerzetes. Öt belátást foglalt össze abban az imádságban, amelyet sok buddhista szerzetes naponta recitál: „Természetes folyamat, hogy megöregszem. Az öregedés útját nem lehet elkerülni. Természetes folyamat, hogy megbetegszem. Semmilyen úton nem lehet kitérni a betegség elől. Természetes folyamat, hogy meg fogok halni. Természetes folyamat, hogy minden változik, amin csak csüngök, és mindazok is, akik kedvesek számomra. Egyetlen valódi tulajdonomat a testemmel, a beszédemmel és a szellememmel végzett cselekedeteim jelentik. Cselekedeteim következményeitől nem tudok megmenekülni.”

Aki megbarátkozik a halál kikerülhetetlenségével, az ideális esetben annyira megerősödik, hogy elmondhatja Montaigne-nyel: „Istennek hála, olyan higgadtan nézek szembe halálom órájával, hogy indulni tudok, amikor neki tetszik, anélkül hogy nehezemre esne búcsút venni bármitől is.” Mindig lehetséges, hogy holnap már nem fogok élni. Aki ezt állandóan észben tartja, az könnyebben tudja élni az életet, mivel a dolgok egészen más súlyt kapnak, ha az ember a vége felől gondol az életére. A palliatív orvosok és a halálba kísérők mindenesetre valamennyien egyetértenek abban, hogy ezt nem kellene túl későn elkezdeni: „Nem az a legrosszabb az ember számára, hogy felismeri: élt, és most meg kell halnia”, írta *Cecily Saunders*, a hospice-mozgalom megalapítója. „A legrosszabb: felismerni, hogy az ember nem élt, és most meg kell halnia.”

Békét kötni saját meghalásunkkal, és bensőnkben magunkévá tenni, hogy a halandó létezés aggasztó ugyan, de grandiózusan gazdagíthatja is az életünket – ez olyan cél, amelyre érdemes törekedni, mivel bátorsággal és együttérzéssel tölt el minket, és arra indít, hogy az eljövendő nemzedékekre gondoljunk: ez a terrormenedzsment-elmélet végkövetkeztetése.

Könnyűnek nem könnyű ez. De a földi örök élet sem alternatíva, amint *Elias Canetti* megállapítja, mert: „Hány embernek éri majd meg a fáradságot élni, mihelyt az ember többé nem hal meg?” Pontosan. És mindaz, ami utána jöhet, bízvást nyitva maradhat: Végérvényesen megtapasztaljuk majd.

Birgit-Sara Fabianek

Forrás: Publik-Forum, 2018/23

Életadás a halálban

A vallások a szervátadásról

Életet menteni emberi szervek átadásával – ez valami egészen új az emberiség történetében. 1967-ben történt az első szívátültetés, ezért az évezredes vallások szent irataiból nem lehet levezetni semmiféle cselekvési útmutatást vagy ajánlást erre a sajátos tematikára vonatkozóan. Ehhez jön, hogy a hívők minden vallásban eltérő álláspontokat képviselnek. De mivel a szervátadás filozófiai és teológiai kérdéseket is érint, és a vallások megszabnak bizonyos etikai magatartásokat, érdemes egy pillantást vetni a vallási és humanista gondolati mintákra és érvelésekre.

Kereszténység

Mind a *Német Evangélikus Egyház* (Evangelische Kirche in Deutschland), mind a katolikus *Német Püspöki Konferencia* (Deutsche Bischofskonferenz) hangsúlyozza, hogy a szervadományozás esetében az egyén elvileg nyitott eredményű lelkiismereti döntéséről van szó. Etikai szempontból elvileg az adományozásra való készség és a szervátadás elutasítása egyaránt képviselhető. Mindkettő az ember szabadságában áll, és szabadsága van arra is, hogy ne akarjon dönteni. Mindazonáltal megfontolandó, hogy az utóbbi esetben az egyén a hozzátartozókra hárítja a felelősség terhét, és ezzel pótlólagosan megterheli őket. Mivel az államnak nincs hozzáférési joga a testhez, a németországi egyházak elutasítják a „tiltakozási megoldást”. A „tiltakozási szabályozás” szerint ugyanis minden haldokló potenciális szervadományozó (mint Ausztriában vagy az egykori NDK-ban), ha életében nem tiltakozott ez ellen. [Ennek ellentéte a „beleegyezési szabályozás”: csak akkor lehet szervet kivenni, ha az adományozó vagy családtagja ehhez kifejezetten hozzájárult.]

A kiváló evangélikus etikus és transzplantációs orvos, *Eckhard Nagel* mégis a „tiltakozási megoldásra” szavaz, és ezt a felebaráti szeretet parancsával indokolja: „Úgy gondolom, kötelességünk fontolóra venni ezt a fájdalmat” (ti. a szervre váró, súlyos beteg páciensekét). *Eberhard Schockenhoff* katolikus etikus viszont attól tart, hogy a „tiltakozási megoldás” rosszabbá teheti a kórházban haldoklók körüli légkört, mivel minden haldoklót potenciális szervadományozónak tekintenének, és esetleg erkölcsi nyomást gyakorolnának rájuk.

A *Német Evangélikus Egyház* és a *Német Püspöki Konferencia* 1990-es közös nyilatkozata hangsúlyozza, hogy a szervadományozás a felebaráti szeretet megnyilatkozása: „A keresztény felfogás szerint az élet, és ezzel a test a Teremtő ajándéka, amellyel az ember nem rendelkezhet tetszése szerint, de amelyet gondos lelkiismereti mérlegelés után latba vethet a felebarát iránti szeretetből. Keresztény nézőpontból a halál utáni szervadományozásra való készség a felebaráti szeretet jele, és szolidaritás a betegekkel és sérültekkel. A holtak feltámadásának és az örök életnek a reménye nem függ a holttest sértetlenségétől, mert a hit abban bízik, hogy a kegyelmes Isten életre támaszt a halálból.” XVI. Benedek pápa személy szerint a szervátadás mellett állt ki.

Humanizmus

A *Német Humanista Szövetség* (Humanistischer Verband Deutschlands) elvileg igent mond a szervadományozásra mint a gyakorlati humanizmus kifejeződésére, mivel ezzel csökkenteni lehet a szenvedést. A szövetség ugyanakkor a *Német Szervátültetési Alapítvány* (Deutsche Stiftung Organtransplantation) „érdekvezérelt reklámkampányát” látja az agyhalál kritériumának konstrukciója mögött, és úgy véli, hogy becsapják a lakosságot, ha a szervátadási igazolásban nem tesznek különbséget „halott” és „agyhalott” között – ugyanis agyhalott embereket tovább lélegeztetnek, működik a sebgyógyulásuk, és adott esetben képesek még gyermek kihordására is. A szövetség ezért ellene van a „tiltakozási megoldásnak”.

Iszlám

A *Muzulmán Központi Tanács* (Zentralrat der Muslime) kijelenti: „Szervek és szövetek adományozása *'halal'* [= megengedett], a muszlimok segítenek az életmentésben.” Az élet védelme egyike az iszlám öt fő céljának. Ez éppúgy érvényes az adományozóra, mint az elfogadóra. Fontos szempont ez az alaptétel: „A kártól való elfordulásnak elsőbbsége van a haszon keresésével szemben.” Tehát az adományozónak nem származhat hátránya az adományozásból, beleegyezésének önkéntesnek kell lennie. Emberi szerveket kereskedelmi célokra használni tilos. Ezenkívül a szervadományozás előtt ki kell meríteni minden egyéb orvosi lehetőséget. Az emberi élve adományozással szemben adott esetben előnyben kell részesíteni a xeno-transzplantációt, vagyis állati szervek felhasználását.

Az agyhalál-kritériumot már 1986-ban elismerte az iszlám jogrend, de szavatolni kell, hogy a szervkivétel után lehetőleg sértetlenül lehessen eltemetni az elhunytat. Az iszlám által meghatározott országokban megengedett a transzplantáció, de ennek gyakorlata régiónként változik. Szaúd-Arábiában és Törökországban emelkednek a számok, Indiában és Pakisztánban alig végeznek szervátültetést.

Zsidóság

A test Isten ajándékának számít, s az élet után jó állapotban kell visszaadni. Ezért a robbantásos merényletek után az ortodox aktivisták összegyűjtik az áldozatok legapróbb testi maradványait is, hogy lehetőség szerint hiánytalanul és méltó módon temessék el a holttesteket. Ellentétes nézetek hangzanak el a halál időpontja körüli vitában. A zsidó tanítás szerint az ember csak akkor halott, ha a lélek elhagyta a testet. A hagyományos felfogás szerint ez az utolsó lélegzetvétellel történik meg. Ez azonban ellentmond az agyhalál kritériumának, amelyet világszerte alkalmaznak a szervadományozásban. Ennélfogva sok ortodox rabbi a meghalási folyamat tiltott gyorsításának tartja szervek kivételét, és ezért elítélik

azt. Másfelől sok liberális, de ortodox zsidó is az élet megmentésének parancsára hivatkozik, és azt mondják, hogy ennek nagyobb jelentőséget kell tulajdonítani, mint a Tóra más parancsainak.

Buddhizmus

A halál a buddhista hívők által vágyott megszabadulást jelenti az élet végső soron szenvedéssel teli körforgásából. Buddhista felfogás szerint az ember lelki és fizikai tényezők egysége, s a halált eme egység folyamatszerű megszűnésének tartják. Az ember csak akkor halott, ha lelke belépett egy új egzisztenciába. Az ember elérheti a megvilágosodást a meghalás folyamatában. Az agyhalált nem végpontnak tekintik, hanem az elhalálozási folyamat részének. A szervkivétel tehát beavatkozást jelent a meghalás folyamatába, ezért sok buddhista elutasítja a szervadományozást. A kritikus *Elkötelezett buddhisták* (Engaged Buddhists) ellenben a tevékeny szeretetet és az együttérzést hangsúlyozzák, és úgy vélik, hogy a szervadományozás pozitívan hathat az illető következő egzisztenciájára.

Hinduizmus

A hinduizmusban nagy értéket tulajdonítanak a holttestnek és épségének: lehetőleg sértetlennek kell maradnia, amíg a megtisztító tűz föl nem emészti. Alapvetően mégsem vetik el a szervadományozást: sok hindu ajándéknak és a szenvedők számára tett áldozati adománynak tekinti. Noha az az uralkodó felfogás, hogy az ember csak akkor halott, ha kihűlt a teste, az Indiai Unió elismeri az agyhalál nyugatról származó koncepcióját mint a szervátültetés előfeltételét.

Túl a vallási elképzeléseken, az orvostörténész *Anna Bergmann* a kapitalizmus jegyében értékeli a szervadományozást, és bírálja a neoliberális „célszerű gazdálkodás” logikáját, amely szerint a test haszna számít, függetlenül attól, hogy halott vagy élő testről van-e szó; azt mondja: a haldoklók teste így „pótalkatrész-raktárrá” válik, miközben az élők testét megjavítani vagy optimalizálni akarják.

Viola Rüderer és
Thomas Seiterich

Forrás: Publik-Forum, 2019/1

Ünnep a dombtetőn

(senki nem hisz igazán Istenben)

A nő felém fordul, s így szól:

– A ház ott van, fenn, a dombtetőn, abban az erdőben, egy tisztáson. Hajtson mindig mögöttem, de óvatosan, mert az út rossz.

Már indít is, én is ráadom a gyújtást. Követem a kocsiját. A helyszín: egy út, valahol Dél-Franciaország dombjai között. Időpont: késő éjszaka. Az ég feketésmélykék. A vad szélben apró csillagok hunyorognak felénk a hamvas kék égboltról. A szél haragosan, szinte eszelős dühhel fúj, mintha fel akarná szítani pislákoló fényük tüzét. Hamarosan letérünk az aszfaltozott útról, és egy elhanyagolt, meredeken emelkedő kaptatón hajtunk egyre magasabbra, egyre feljebb, a csillagok felé. Végre megpillantom házat: zömök épület, bátran állja a csaholó szél rohamát.

Amint belépek, magába fogad a hűvös szobák meghitt hangulata. A hűvösség az öreg kőfalakból, a fából rótt lépcsőfokokból, az anyaölként körbeölelő, mesék hangulatát idéző tágas szobákból árad, a meghitt, baráti hangulatot a fiatalasszony szavai varázsolják körém. Ez a fiatal nő hívott meg, neki köszönhetem a ma éjszakára szóló vendégszeretetet. Most saját magáról beszél, önmagáról, vagyis azokról, akiket szeret. Mert legbelsőbb énünket mindig a szeretteink határozzák meg. Csak ők számítanak. Bármennyire visszavonultan él is valaki, akár egy ilyen szél perzselte dombháton, csak úgy kerülhetünk igazán közel hozzá, ha megismerjük azokat is, akiket ő igazán szeret. Azokat, akik felé a gondolatai szállnak, akiknek a gondolataiban ő is jelen van, akikre ő is gyakran gondol.

A nő csak beszél, egyre beszél. Hallgatom. Hangjában mintha csillag-kavicsok súrlódnának egymáshoz. Több száz kilométerre vagyok a lakásomtól, mégis otthonosan érzem magam: a hangjából áradó nyugodt, szelíd szeretet otthont varázsol körém. Most ő az otthonom, ő a házam. Ez a ház nem kövekből épült. Sem ajtaja, sem ablaka, mégis ott áll, egy kopár dombon. Ezt a dombot a szeretet emelte, és az önzetlen szeretet fuvallatai csupaszították le. Hallgatom szavait, s közben a falakat, a bútorokat, a szerte heverő holmikat nézegetem.

Nemigen járok el hazulról, de amikor mégis kimozdulok, csak azért teszem, hogy átadjam magam a csodálatnak. Ámuldozva nézem mások életét, gondjait, várakozásait, azt, ahogy esznek, ahogy dolgoznak, meghalnak. Bámulattal figyelem az álmaikat, meg azt a sok mindenfélét, amivel telerakják a szobáikat, a házaikat, meg mindazt a sokféle holmit, amit eldobnak. Csodálom, hogy hogyan élik le az életüket, az életet, amely egyre csak telik-múlik, igen, lassan elmúlik.

Ez a ma esti ház építészetileg nagyon egyszerű, úgy tűnik, nem sok kényelmet nyújthat, úgy tűnik, mintha csak azért emelték volna, hogy állja a szél rohamait, hogy a szél kedvében járjon. És a szél átfúj a kőfalakon, fütyörész az ablakoknál, nesztelen macskaléptekkel végigsurran a folyosókon.

A fiatal nő mintha olvasna a gondolataimban. Azt mondja:

– Ez a ház tényleg nagyon szép.

Egy ugyanilyen nyári estén tudatosult benne, hogy mennyire szép. Ez sok-sok éve történt, itt, a mellettünk lévő szobában. Azon az estén a halál szállt meg náluk, abban hálószobában. Az ő nagyon öreg, nagyon megfáradt édesanyjának akkor már csak néhány lépést kellett megtennie, hogy végső nyugalomra leljen a halál karjaiban. Erről a nyugalomról alig tudunk valamit, mégis rettegünk tőle. A semmit markoló üres ujjak nyugalma. A kitárt szív nyugalma, a szívé, amely úgy hasad szét, mint a dióhéj, amit az erdőben egy apróvad hirtelen szétroppant a fogaival.

– A hálószobában ott feküdt egy nő, az én anyám. Az élet víztükre alá süllyedve szendergett. De ez a nő valahogyan már nem az én anyám volt. Nem tudom, hogy magyarázhatnám meg. Az anyámat még mindig ott őriztem a szívemben, de a szívem mintha egyszerre a semmibe hullana, és nincs erő, amely megállíthatná ezt a zuhanást.

Akkoriban viszonylag hittem Istenben. Úgy hittem benne, mint ahogyan az orgonafürtök selymes

szirmait, a fénysugarak lágy játékát nézve hiszünk a tavaszban. De, ugye, maga is tisztában van vele, hogy is állunk ezzel: amíg minden rendben van, mind hiszünk Istenben, de ahogy valami baj ér, odalesz a hitünk, ilyenkor senki nem hisz semmiben. Mind félünk, annyira, hogy belebetegszünk a félelembe. Próbálunk kiutat találni, érti, ugye. Bármilyen mentséggel beérnénk. Hát erről nem is érdemes beszélni: senki nem hisz igazán Istenben. Még Krisztus arcát is kiverte a hideg veríték, amikor a halált látta közeledni. Látja, ismerem a Bibliát: Atyám, távolítsd el tőlem ezt a poharat! Tudja, ugyanerről beszélnek a kórházi betegek, a háborúból visszatért férfiak is. A csatatereken a szétroncsolt testű, haldokló katonák sem az Istenhez fohászkodnak. Az édesanyjukat szólongatják, nem Istent hívják!

De én akkor, fájdalom marcangolta szívemmel, hiába hívtam volna anyámat. Hiábavaló, értelmetlen dolog lett volna. Képzeljen maga elé egy mozdulatlanná dermedt testet. Néma hullámok gyűrűznek körülötte, lassan táguló körökben, de amint egyre szélesednek, tágulnak, mind több apró nesz támad: egy nyári reggel fényei, a felnőttek suttogó beszéde (aznap sokan voltunk a házban, itt nyaraló rokonok, barátok), majd, már a legtávolabbra gyűrűző hullámok szélén, a gyermekek nevetése. A gyerekek úgy szaladgáltak, fogócskáztak a házban, mint ahogy az erdőben szoktak. Bújócskáztak, s csak úgy csengett a kacagásuk, amikor rátaláltak valakire, aki egy szekrénybe bújt. Nem szóltunk rájuk. Nem akartunk gyermekbánatot látni. Ki akarna?

Csak annyit mondtunk: Bemehettek a hálószobába, nem tilos bemennetek. Nagymama ma éjjel meghalt. Még két napig itt lesz velünk, aztán befektetjük a földbe. Bemehettek hozzá elbúcsúzni, jó éjt kívánni. De ha nem mentek, semmi baj. Mi, a felnőttek, sokkal többet tudunk a világ dolgairól, mint ti, de arról, ami most történt, éppoly keveset tudunk, mint ti.

A gyerekek figyelmesen végighallgattak. Nem mentek a hálószoba közelébe. Mi, felnőttek, félünk a haláltól, de majdnem annyira félünk az élettől is. És eleinte ez a félelem, ez a komor hangulat, amely annyira ránk telepedett, ráragadt a gyerekekre is. Nagyon halkan, szinte néma csendben jártak-keltek a házban. De aztán felülkerekedett bennük a vakációs napok jókedve. Délután már kint szaladgáltak, mint addig is minden nap.

Az, amit tulajdonképpen el szeretnék mondani, akkor történt, amikor valamivel később visszatértek a házba. Vidáman nevetgélve, gondtalanul kergetőzve érkeztek. Talán heten-nyolcan lehettek, a legnagyobb tízéves, a legkisebb úgy négy. A karjukban nyalábnyi vadvirág, főleg búzavirág. Mezei csokrokkal megrakodva jöttek. Azonnal berohantak a hálószobába, szélesre tárták a behajtott ablaktáblákat. Aztán a legkisebb lány felkapaszkodott a magas ágyra, a többiek szálanként adogatták neki a virágokat: a halott nagymama ágyát telehintették búzavirággal. Sokáig ott maradtak mellette: néhányan törökülésben üldögéltek mellette, az ágyon, a többiek a földre terített szőnyegre heveredtek. Eltelt el egy félóra, talán egy óra is. Közben beszélgettek, az eddigi, meg az ez utáni játékaikról. Aztán megsimogatták a nagymama dermedt arcát, és énekelve kijöttek a szobából.

És ez így ment a következő két napon is. A gyerekek sok ezer lépése szőtte-fűzte egymáshoz a kinti, szélfútta, virágos réteket és a csendes szobában álló ágyat. Ez az ezerszer megtett út kapcsolta össze a napfényben fürdő virágokat és a fehér párnába süppedt arcot. Néha még éjszaka is benyitottak a nagymama szobájába, fojtott hangon beszélgetve, halkan nevetgélve. Mindig ügyelve, hogy fel ne ébreszszenek minket. Mi, felnőttek nem szóltunk bele a játékukba. A fájdalom erre az egy bölcsességre tanított, hogy hagyjuk őket kedvükre jönni-menni. Félénken figyeltük a gyermekek nemes viselkedését. Igen, félénken, ugyanakkor csodálva ezt a természetes nemességet. Bocsásson meg, lehet, úgy érzi, túlzok, de tényleg csodálattal néztük, hogy milyen természetesen viselkednek Istennek, a nyári napok vidám, kócos Istenének a közelében. Akkor, amikor a legsötétebbek az árnyak. Hagytuk hát, hogy utat találjanak sajgó fájdalmuk mélyére, engedtük, hogy át- meg átjárják, mint seregélyek a nyári égboltot, mint az élet magát az életet.

Két nap telt el így. Két nap, két éjszaka. Igazi ünnep volt ez, olyan, amilyet még egyikünk sem látott. Ez az ünnep nem tagadta a könnyeket, nem akarta elfojtani a bánatot, mégis igazi ünnep volt.

Aztán a második napon, ebéd után történt valami. A legkisebb lány egyszer csak odaszaladt hozzánk. A gyerekek már korábban felálltak az asztaltól. Mi, felnőttek még elüldögéltünk, élveztük a közösen elköltött ebéd utáni percek nyugalmát. Hétköznapi, komolytalanul komoly dolgokról beszélgettünk. Tudja, politikáról, munkáról, ilyesmikről. Egyszer csak futva érkezett a legapróbb lány. Levegő után kapkodva, ujjongva újságolta: Gyertek gyorsan, nagymami mosolyog!

A szobába belépve láttuk, hogy az eltelt két nap alatt tényleg megváltozott az arca: egyszerűbb lett, a ráncai kisimultak, szája körül mintha finom mosoly játszadozna. De nem, nem, semmi mintha: Tényleg mosolygott! Igaz, alig látható mosollyal, de ami láthatatlan, mindig ilyen, a látható világ legfinomabb, legsérülékenyebb határán lebeg, alig érzékelhetően, a gyermekek világának a szintjén, soha nem a felnőttekén, soha, soha.

Aztán megvolt a temetés. Egy hét múlva vége lett a vakációnak is.

Mindez öt éve történt, és ez a ház akkor, ezelőtt öt évvel találta meg igazi szépségét, igazi helyét a szél sodrásában, a csillagok alatt. Öt éve már, hogy a szél otthonra talált nálunk. Mindenhonnan elűzik, és akkor dühöngve, űzött vadként ide menekülhet hozzánk. Nálunk végre megpihenhet. Békére, otthonra talál. Mert volt egy nap, amikor a gyermekek nemzetsége maga intézte egy öregasszony temetését. Olyan kedves természetességgel, mintha egy földre esett, halott kismadarat engedtek volna vissza az égbe. Ezt a természetes, magától értetődő bölcsességet nem tőlünk tanulták, nem is a környezetüktől, sem senki mástól az általunk ismert világból. Mindez öt éve történt, és én még mindig nem tudom, hogy honnan, kitől is kaphatták, tanulhatták.

Christian Bobin

Fordította: Hendi Péter

Christian Bobin francia író, költő, 1951-ben született, mintegy hatvan kötet szerzője.

Magyarul megjelent művei: Flúga (Jelenkor, 2001), Emily, a fehér nő (Napkút, 2011), Egy könyvtár felhőkből (Idahegyi, 2011). Piros szirmok zűrzavara c. novellája itt olvasható:

http://www.naputonline.hu/2016/07/13/christian-bobin-piros-szirmok-zurzavara/

Élet vagy halál

Bűnbeesése óta foglalkoztatja az embert az élet és a halál kérdése. Bármennyire kívánatos az egyik, és félelmetes a másik, éppen az utóbbi elkerülésének a reménye éltette a legjobb elméket, hogy ne az emberalatti, tárgyi világban, hanem az emberfölöttiben találjanak megoldást. A kultusz és a kultúra, az erkölcs és a bölcselet, a civilizáció és a tudomány annak köszönheti létét, hogy halhatatlanságra vágyunk, és testi pusztulásunk alternatíváját keressük. Az embert egyszerűen az teszi emberré, hogy nem képes lemondani az emberfölötti, romlatlan és örök életről, jóllehet anyagi, fizikai, biológiai körülmények közé született. Nem tudjuk elfogadni, hogy csak értelmes állatok lennénk, akiknek korlátolt anyagi állapotukkal kell megalkudniuk, amikor szellemi lehetőségeink szinte korlátlanok. Nem elégedhetünk meg a maximum helyett elérhető minimummal, a kevesebbel, amikor végtelen és tökéletes távlatban tudnánk elégedettek és boldogok lenni.

Az ókor óta ismerjük a kétféle út választásának a lehetőségét, bár a többség még a kétféle lehetőségről sem tud, az elenyésző kisebbséget pedig csak az egyik érdekli, ha az örök élet tudatos elkötelezettje lesz. Erre az útra alkalmatlanok mindazok, akiket anyagi gondok nyomasztanak, fizikai bajaik és öregkori gyöngeségeik vannak. Ők akaratlanul is a halál felé tartanak, életük kínlódás, értelmetlenség, nyomorúság, majd agonizálás lesz. Az élet útját keresők viszont akkor léphetnek túl az elkerülhetetlen fizikai halálon, ha megszabadulnak az oda vezető fokozatokon, a következő sorrendben: a szegénységen, az öregségen és a betegségen keresztül.

A gazdagság, a fiatalság és az egészség vágya olyan illúzió, amely csak bölcs belátással, lelki erővel és fölemelő inspirációval (ihlettel) küzdhető le. Az anyagiak oldásával és a lelkiek kötésével. Aszkézisnek hívják a halálos fizikai kötelékek lazítását és elhagyását, amihez lemondás, kiüresedés, leegyszerűsödés kell, és erről szól a minden ősi kultúrában megtalálható három fogadalom: A *szegénység* vállalása a testi megkönnyebbülést szolgálja, amikor valaki csak a legszükségesebb anyagiakra törekszik és minden mást fölösleges, elhagyandó tehernek érez. A szenvedélymentesség, a *tisztasági* fogadalom a testi élvezetek redukálását jelenti, amire öregkorban a legkönnyebb beérni, miután valaki fiatalkorában teljesítette családalapítási, gyermeknevelési kötelezettségeit. A szerzetességben nagy hangsúlyt kap az *engedelmességi* fogadalom, amely klaszszikus formában egy idős mester erkölcsi-szellemi-lelki vezetését föltételezi. Ma már csak kivételes esetben nyílik erre lehetőség, de némileg pótolható az öregkori gyöngülés, fáradás, betegségek zokszómentes elviselésével. A bajokkal együtt élve, a gondokat vállalva, a fájdalmakat elszenvedve fordulhat valaki a leglényegesebb, változatlan, romlatlan dolgok felé. A léleknek mint a tökéletesség tükrének fölfedezése olyan bizonyossággá érhet, amely már megszünteti a halálfélelmet, sőt kívánatossá teszi a fizikai korlátok elhagyását.

Ami utána jön, azt nevezhetjük metafizikai reménynek, hiánynak vagy biztonságnak is, és amint megsejthető belőle valami, az már a teljesség, a tökéletesség és az összhang bizonyságára vezet. Ehhez szükséges a belső, szellemi kiürülés, amely elhagy minden múltbeli jót és rosszat, nevet és alakot, személyeset és föltételeset. Bár a fizikai világban nincs *perpetuum mobile*, a metafizikai világban szüntelenül mozog, vibrál valami. Ennek az örökmozgónak a leállítása, a gondolatok, ötletek, kérdések lecsillapítása a kiüresedés célja. Az őshagyomány a kontempláció elérésének minden akadályát kísértésnek tartja, mivel azok kifordítják magából a lelkét kutató embert.

Ugyanakkor a keleti misztikától eltérően a keresztény *kenózis* („kiüresedés”) csak a destruktív, zavaró gondolatok kiszűrésére irányul a meditáció során, de az építő, erősítő sugallatokra nem. A durva kísértések nehezen, de azért leküzdhető, és végül is megerősítő próbatételek, a finomabb ihletések viszont éltető, ösztönző erőforrások. Nélkülük nem érhető el megtisztulás, megvilágosodás, vagyis a meditációból nem lesz kontempláció, a lélek tökéletes öröme, csöndje és nyugalma. Márpedig az izgalom nélküli boldogság elérése tanúskodhat a megvilágosult öröklét közeléről. E nélkül nincs kisugárzás, nem kaphat segítséget mások útkeresése, hiteltelen lenne a bátorítás az élet útjához. Az aszketikának itt kell a misztikába torkollnia.

Ezután a kétségek, a kérdések és a rejtélyek már megszűnnek, minden leegyszerűsödik, kiegészül és beteljesedik. A megvilágosodás akkor következhet be, amikor a korábbi csonkulások, romlások és torzulások valamennyien a teljességre és a tökéletességre mutatnak, a nyugtalanság békévé oldódik, a vágytalanság és a vágyak kioltják egymást. Korábban sokat beszéltek a szentségről anélkül, hogy érezhető tapasztalatuk lett volna róla. Csak a megvilágosult ember léte válik mások áldásává, ő tudja szó nélkül is vezetni, tanítani a keresőket. Olyan szimbólumokban mutatja be a lélek működését, amelyek nem korlátozódnak térre és időre. A Mester példázatai sem voltak definíciók, dogmák vagy törvények, csupán segédeszközök, maguk mögé és fölé mutató jelek.

A tökéletesség és az élet útja nem vallás és nem vallásellenesség, nincs szervezete és intézménye. Nem térít és nem akadályozza mások buzgóságát, csupán mérsékel, tisztáz, és kérdésekkel figyelmezteti az útkeresőket. Ha vitatkozna, cáfolna vagy tagadna, csak tiltakozást és ellenszenvet keltene. Nem akadályozhatja az Igazság önmagát bizonyító hatását, minden evidencia önmagáért beszél. A halál útja sokféle, de az élet útja csak egyféle. Ezt az egyetlent kell az igazaknak védeniük, képviselniük és lehetőleg továbbadniuk.

P. Gábor Mózes

Áldás – az élet kincse

Az alábbi tapasztalatot papi szolgálatom legelején szereztem, de mindmáig fontos és aktuális maradt számomra.

Hazámban, a Kongói Demokratikus Köztársaságban, a Csumbe egyházmegyében történt, 1981-ben – amikor éppen két éve voltam pap. Egy napon fölkerestem egy protestáns missziót, mintegy 12 kilométerre a munkahelyemtől, Modjától. Visszautazás közben, körülbelül félúton megláttam egy idős asszonyt, aki nagy faládát cipelt a hátán, mégpedig elviselhetetlen hőségben – 40 fok körül lehetett.

Részvéttel voltam iránta, és elhatároztam, hogy elviszem az autómmal. Tehát megálltam mellette, ő azonban továbbment anélkül, hogy ügyet vetett volna rám. Ez teljesen normális – hiszen egyetlen autótulajdonos sem aggódik gyalogosok miatt, különösen akkor nem, ha egy szegény asszonyról van szó, aki épp hazatér a földjéről. Tehát odakiáltottam neki: „Madame, én ön miatt álltam meg!” Így felelt: „Miattam? Valami probléma van?” Azt mondtam: „Nem, semmi probléma. De szálljon csak be az autómba!” Bizalmatlan volt. Biztosítottam őt arról, hogy pap vagyok, és csak segíteni akarok neki. Erre megkérdezte: „El akar vinni engem a koszos holmimmal együtt?” Azt mondtam: „Igen, az egész cókmókjával együtt.” Segítettem neki beszállni, és aztán anélkül tettük meg a hátralévő hat kilométert, hogy egyetlen szót is váltottunk volna egymással. De magamban nagyon sajnáltam, hogy semmi pénz nincs nálam, hogy neki adhassam – annyira sajnáltam őt.

Amikor végül megérkeztünk, megálltam, és segítettem neki a kiszállásban. Már ismét be akartam szállni, amikor azt mondta: „Fiam, ne menj még! Gyere közelebb, hogy megáldhassalak!” Fontolgatás nélkül engedelmeskedtem, lehajoltam hozzá, és ő áldást mondott rám.

Teljesen boldog voltam, és ugyanakkor nagy zavarban. Boldog, mivel éreztem, hogy ez az asszony valami nagyon értékeset és sokkal magasabban állót adott azért a kicsi szolgálatért, amit nyújtottam neki. Zavarban, mivel egyáltalán semmit sem vártam ettől a szegény asszonytól, legfeljebb talán udvarias köszönetet.

E találkozás következtében sok mindent fölfedeztem:

– Egy szegény fölmérhetetlenül gazdag lehet.

– Egy szegény valami nagyon értékeset rejthet.

– Ez a szegény asszony az egyszerű társadalmi dimenzióból a sokkal magasabb spirituális dimenzióba emelte a gesztusomat.

– Minden ember figyelmet érdemel, még akkor is, ha nincs rajta semmi vonzó.

– Az a szolgálat, amit másoknak nyújtunk, közelebb hoz minket egymáshoz. „Fiamnak” nevezett – valóban örökbe fogadott engem.

– És végül: Nem Isten rejtőzik-e a szegények mögött? Ki ez az asszony? Egy ember, mint te meg én? Vagy egy angyal? Vagy talán maga Jézus?

Mindenesetre ez az asszony meghatározta az életemet – az egész életemet! Valahányszor lélekben fölelevenítem a jelenetet, olyan érzésem van, mintha ma történne. Úgy érzem, hogy áldása még mindig kísér engem.

Megpróbáltam ezt az asszonyt újból megtalálni, de hiába. Nem tudtam sem a nevét, sem a címét. Még az arca sem él határozottan az emlékezetemben – semmi figyelemreméltó nem volt rajta. Szerettem volna viszontlátni, hogy még egyszer valamilyen szolgálatot tehessek neki, ha erre alkalmat adna nekem – de ah...

Igen, ezt az áldást, ezt kaptam csekély szolgálatomért.

Ez a találkozás döntővé vált számomra a szegények és mindazok szolgálatában, akiknek valamilyen nehézségük van. Ez a találkozás fedeztette föl velem mások szolgálatának értelmét és mélységét. Ezért aztán későbbi európai tanulmányi éveim is igen hosszúak voltak számomra – mert sürgősnek éreztem, hogy visszatérjek egyházmegyémbe, és folytassam misszióm at.

Victor Lotola

Forrás: Francesco, 2017. Advent

Az áldás parancs

„...arra hívattatok el, hogy áldást örököljetek” (1Pét 3,9)

Vannak két lábon járó átkok. Ilyen a szemközti szomszéd skizofrén lánya. Azokon a napokon – és ezeknek se szeri, se száma –, amelyeken elgurul a gyógyszer, és a csatornában szívódik fel, egész nap üvöltözik, artikulátlan hangon, eltorzult arccal rikácsol. Mindezt nem otthon teszi, hanem kinn az udvaron, lehetőleg olyan helyen, hogy minél több szomszéd nyugalmát zavarja. Nem venném magnóra, mit gondol ilyenkor az éjszakai műszakból hazaért, hullafáradt munkásember, akit minduntalan felriaszt álmából. Csak az Úr Isten a megszámlálója azoknak a sóhajoknak, amelyek a földszinti özvegyaszszonyból szállnak az égre, akinek az ablakpárkányára teszi kifogyhatatlan kávéját és cigarettáját, és onnan üvöltözik mobilján valakivel, aki valószínűleg már régen nincsen vonalban. Mert azok mi vagyunk, különösen nyáron. Persze, neki papírja van arról, hogy bolond, s nincs más hátra, mint hogy a környezete, ha átkozódva, hát átkozódva, de cipelje ezt a terhet. Hosszan fogalmazhatom egy átkos élet mibenlétét, aminek nincs is vége. Még meg sem említettem a részeges apát, a férjét megcsaló adminisztrátornőt, a menyét kikészítő anyóst, és a felnőtt gyermekének parancsolgató apát vagy a csekély örökséget elpereskedő gyerekeket. Bőséges a mintatára a még csak el sem rejtőzködő átok-életűeknek.

De vannak született áldások, akiknél a tekintetünk önkéntelenül is angyalszárnyak után kutat, mert ezek a lények olyan kedvesek, segítőkészek, egyszóval angyaliak. Egy édesanyának lelki mélyrepülést

okozott a lánya elköltözése. Másik városba ment egyetemre, s ezt ő szabályosan meggyászolta. Mert ez a gyermek születése pillanatától fogva az ő számára semmihez nem hasonlítható áldás volt. Más anya alig várja, hogy a csecsemője elszunnyadjon, hogy végezhesse a munkáját. Vele ezt fordítva történt: leste, mikor ébred már föl a gyermeke, hogy gyönyörködhessen benne, hogy foglalkozhasson vele. Nincs az a szerelem, amely hasonlítható ahhoz az örömhöz, amit a vele eltöltött idő jelentett az anyának.

Ha elfogadjuk, hogy vannak született áldások és két lábon járó boszszúságok, akkor itt a nagy kérdés: Átjárható-e a két tábor? Átokgyakornokokból hogyan válhatunk áldás-központú vagy egyszerűen csak áldott életűekké? S ha lehetséges a táborváltás, akkor vajon az csak negatív irányban történhet? A mitológia gazdag tára az angyali aláhullásoknak. Lucifer státuszát is ismerjük: bukott angyal. Egyszóval azzal tisztában vagyunk, hogy különös becsben kell tartani az angyallá sikeredetteket, hogy ne túl gyorsan kelljen csalódni bennük, de a nagy kérdés az, hogy átjárható-e a két tábor mindkét oldalról. Kifényesedhetnek-e a besötétedett életűek? Vagy egyszerűen lehetnek-e ők is tagjai a szürke többségnek? Hogy ne mondjam: Megjavulhatnak-e?

Péter apostol szerint az átjárás az átokból az áldásba lehet akár egy mondat is, amely besötétedett szívünkben Igévé fényesedik. Szerinte ugyanis létezik egy túlnani hagyatéki tárgyalás, amelyre mi is hivatalosak vagyunk. Ahol tetszik, nem tetszik, ránk is vár egy örökség. Ez nem a vér szerinti, a szüleinktől kapott átkos hagyaték, nem a tagjainkba írott ellenerő, amely szüntelenül szembeszáll Isten akaratával, hanem a nevünkre letétbe helyezett áldáscsomag. Nem rózsaszínbe burkolt, „mindig minden oké”, nem a könnyű élet és a sikerhalmaz. Nem, ez másvalami. Áldástudat. Amint hozzáférünk, rögvest örökségütközetek színterévé válik az életünk. Melyik az erősebb? Az atyáktól örökölt, vér szerinti átkos, vagy az áldás-elhívatás? Az, amikor rendelkezünk valamiféle olyan felülről ihletett belső képpel, hogy a végén majd jóra jönnek ki a dolgaink, még akkor is, ha pillanatnyilag még a mélységeik alját sem látjuk. Az áldástudat nem mindig képes kikerülni a bajt, sőt olykor éppen hitünk miatt kerülünk bele. Mégis, valamilyen titkos módon éppen a nehézségeink közepette tehetünk szert erre a túlnani erőre. Az áldástudat többnyire keresztút. A velem vándorló „túlnani” mássága miatti szenvedés. Egyfajta transzcendens egyeztetési kényszer. A „mindazonáltal ne úgy legyen, ahogyan én akarom” alázata. De ez egyben egyfajta áldás-jogosultságot is jelent.

Jóllehet nem vagyunk angyalok, és nem is hiszünk a fekete-fehér világban, mint áldástudatúak mégis képesek vagyunk a fényességet is meglátni, akár a tapintható sötétségben is. Sőt, nehézségeink közepette még akár másoknak is kölcsönözhetünk mennyei örökségünkből. Mert ilyesmihez nem pénzért lehet hozzáférni. De az Igéből kapható és adható. Lehet bátorságunk ezzel a portékával még akár a két lábon járó átkokat is megkörnyékezni. S de jó, hogy nemcsak az átok fog, hanem legalább annyira rabul ejthet az áldás is. Különösen, ha péteri hivatástudattal osztjuk!

Most pedig itt az idő tükörbe nézni! Vajon nem éppen én hallgatom el a mentálisan zavart szomszéd, a csalfa adminisztrátornő s a részeges apa elől, hogy áldásörökös? Vagy rájuk már nem futja az áldástudatomból? Hiszek, Uram, de légy segítségül az én hitetlenségemben!

Vörös Éva

Gyógyító rituálék

JOBB KEZEM NAGYUJJA megérinti a velem szemben álló férfi homlokát. Egészen lassan vonalat húzok a hajtövétől az orrgyökéig. Aztán ismét a homlokára helyezem az ujjamat, és rövid vízszintes vonalat húzok a homlokráncai mentén. A férfi, akit így megáldottam, komoly, fáradt szemmel tekint rám, és néma bólintással mond köszönetet. Azután maga is fölemeli a kezét, és nekem is keresztet rajzol a homlokomra.

Könnyek szöknek a szemembe. És tulajdonképpen nem is tudom, miért.

A münsterschwarzach-i bencés apátság hétvégi szemináriumán vagyunk, amelynek témája: „gyógyító rituálék”. Az ismert spirituális író, *Anselm Grün* bencés páter vezeti. „Ezen a tanfolyamon személyes rituáléinkat akarjuk szemügyre venni, és be akarunk gyakorolni néhány rituálét”, állt a kiírásban. „A rituálék olyan szent időt teremtenek, amelyet rajtunk kívül más nem vehet igénybe. Egyedül a Szent képes gyógyítani, mondják a görögök.”

Talán valamivel többet vártam egy „gyógyító rituálétól”, mint egy ilyen egyszerű kis keresztjelet a homlokon, amelyet gyerekkorom katolikus falusi környezetéből ismerek. Titokban valami látványosabbat képzeltem el: talán dobolási rítust, amely elűzi a sötét gondolatokat, padlódöngölő körtáncot a szorongás elhárítására, vagy nagy, ropogó tüzet, amely új életenergiává változtatja a gondokat.

A szakállas bencés páter azonban mindenekelőtt hagyományos keresztény szokásokat kelt életre ezen a tanfolyamon: olyan napi rituálékat, mint az asztali imádság és az esti áldás, olyan éves rituálékat, mint a Húsvét előtt böjtölés vagy az adventi koszorú gyertyái, a szentségek közül a keresztséget, az esketést és a betegek kenetét. Csupa „szakállas történet”, mondhatnánk. De most csodálkozom, hogy menynyire megérintenek.

„A rituálék mindig súlyosak”, magyarázza Anselm Grün. „Keresztet vetünk, meggyújtunk egy gyertyát, vizet öntünk, kézrátételt végzünk. Megérintünk valakit vagy alakítunk valamit. A rituálék érezhető megbizonyosodások arról, hogy életünk sikerül, szent helyeket és időket teremtenek, meg akarják nyitni a mennyet, és be akarják hozni azt a hétköznapjainkba.”

Súlyos. Talán ez az, ami oly váratlanul megindítóvá teszi számomra ezt kis rítust, a keresztrajzolást a homlokomra. Egy nagyon egyszerű, de figyelmes cselekvés, amely egy másik dimenzió ígéretét rejti magában. Teljesen pátoszmentesen, szótlanul és komolyan.

Anselm Grün is tudja, hogy a keresztény rituálékat manapság már nemigen tartják hatékonynak az emberek. E régi szimbolikus cselekmények közül sokat „ódivatúnak, nosztalgikusnak vagy konzervatívnak” éreznek, mondja a szemináriumon résztvevők társaságának.

„Igen, porlepte cselekmények. Előbb újból fel kell fedezni az értelmüket." Ha ez megtörténik, akkor ezek a vallási hagyományok ismét otthonossá válhatnak. „Az elődök életerejében részesítenek minket."

Azt a férfit, akinek a homlokára keresztet rajzoltam, *Stefan*nak hívják, egy nemzetközi vállalkozás menedzsere. Az elmúlt évben „kiégett", mondja később abban a kis körben, amelyben négyen ülünk. Amióta kijött a klinikáról, olyan üdvös utakat és formákat keres, amelyek inspirálhatják és elrendezhetik az életét. „Fölismertem, hogy milyen fontos ez", mondja. „De még nehezemre esik." *Constanze*, egy szászországi falu polgármestere azt meséli, hogy elkötelezetten tevékenykedik az evangélikus egyházban, „de a protestánsoknál hiányoznak nekem a felemelő rituálék, a szent liturgiák; ezeket mindenekelőtt itt, a bencéseknél találom meg". *Simone*, gyermek- és ifjúsági terapeuta pedig azt mondja, hogy a foglalkozása miatt is jött el erre a tanfolyamra, hogy megértse a rituálék gyógyító erejét. – Egyikük sem klasszikus katolikus templomba járó, mégis idejöttek, mivel feltételezik, hogy a keresztény hagyományok tudnak olyasmit adni nekik, amire vágynak.

Az ebéd és a vacsora előtti szünetben a tanfolyam résztvevői önkéntesen elmehetnek a szerzetesek zsolozsmaimájára. Követik a bencés liturgia ezeréves menetét, a fekete kámzsába öltözött férfiak bevonulását, egyenletes zsoltáréneklését, és beszívják az apátsági templom hűs szigorát.

MAGAM IS OTT ÜLÖK A PADBAN, és az unalom, az intellektuális ellenállás és a mély békesség furcsa keverékét érzem. „Mire jó ezeknek a vénséges vén szövegeknek a monoton verklizése?" De a hasam így felel: „Maradj csöndben, ez olyan csodálatos!"

Kezdem sejteni, hogy a vallási rituálék csak ritkán hatnak az értelmen keresztül. Az öt érzéken keresztül behatolnak a testbe, és szinte észrevétlenül hagyják hátra erejüket egy olyan lényegi területen, amely kívül esik az intellektuális érzékelésen. Némelyek alighanem „lélek"nek neveznék ezt a területet. Szemináriumán Anselm Grün a pszichoanalitikus *Carl Gustav Jung* fogalmi készletét használja, és a rituáléknak „a tudattalan mélyében" végbemenő hatásáról beszél.

Szombaton különböző spirituális rituálékat gyakorlunk, olyanokat, amelyek képesek gyógyítani és megszentelni a hétköznapokat. Megtanuljuk, hogy rögtön ébredés után kinyissuk az ablakot, és tárt karokkal üdvözöljük az új napot. Megtudjuk, hogy reggelenként a mosakodással együtt hogyan moshatjuk magunkat tisztára a zavaros gondolatoktól is. Világossá válik számomra, hogy a gyógyító rituálék nem feltétlenül hangosak és látványosak, nem muszáj lobogó lángokkal és dübörgő táncokkal járniuk, s hogy gyógyító erejük gyakran csak abban áll, hogy azt tegyem, amit különben is teszek – de tudatosan tegyem.

Körben állunk, fölemeljük a kezünket, és megéljük a kezdődő napot. Elképzeljük magunkat az otthonunkban, odaárasztjuk Isten áldását: a konyhába, a lakószobába – vagy a munkahelyünkre, az irodába.

A távolból megáldjuk a számunkra legkedvesebb embereket. Szomszédainkat és kollégáinkat. Végül azokat is, akiket nem kedvelünk, akikkel problémáink vannak. A páter egy halkan mondott jézusi igével kíséri ezt: „Áldjátok azokat, akik átkoznak titeket!"

Most magunk köré fonjuk a karunkat, és megvigasztaljuk a belső gyermeket, aki elhanyagolva, szidalmazva, magányosan és túlterhelve él tovább bennünk. Azután egyik kezünket az alhasunkra tesszük, és keressük a kapcsolatot lényünk legeredetibb, sebezhetetlen részével. „Ha önök egyszer konfliktusba vagy vitába bonyolódnak", szólal meg szemináriumvezetőnk a csöndben, „akkor emlékezzenek vissza erre a gyakorlatra, és tegyék kezüket a hasukra. Érezzék magukban a sebezhetetlen részt, s akkor nyugodtan tudnak vitatkozni, anélkül hogy lényük legmélyén sértettnek éreznék magukat."

A vallási rituálék ereje manapság mindenekelőtt az életfordulók ünneplésekor jelentkezik erősen (ha jelentkezik egyáltalán) – keresztelőskor, esküvőn és temetéskor. Anselm Grün hangsúlyozza: fontos, hogy saját személyiségünkkel töltsük meg a szertartásokat, egyéni kívánságokat és szövegeket vigyünk beléjük, és érezhetően vonjunk be a cselekménybe minden jelenlévőt. Azután mesél az unokahúgáról, aki egy felekezet nélküli amerikaihoz ment hozzá. Esketésükkor a pap arra kérte a párt, hogy minden jelenlévő előtt nyilvánítsák ki, mit szeretnek egymásban, és mit remélnek közös életüktől. A vőlegény elsírta magát, és azt mondta: „Nem tudtam, hogy vallásos vagyok. De alighanem mégiscsak az vagyok."

DE ILYESMI VALÓSZÍNŰLEG CSAK OTT történik meg, ahol az érintetteknek szabad őszintén, és kifejezetten saját tartalmaikkal megtölteniük az életforduló ünneplését. Nem minden házasulónak vagy rokonát eltemetőnek áll rendelkezésére otthon a szertartás végzőjeként egy Anselm Grün. A rokonságomban történt keresztelőkre és esküvőkre gondolok. Az elcsépelt szavakra és a merev rítusokra, amelyeket magyarázat nélkül ráborítanak az ünneplőkre. Azokra az esetekre, amelyekben a keresztelendő vagy a jegyespár statisztának tűnt, egy olyan darabban, amelyhez nem volt semmi közük.

Ismét kicsoportokba ülünk összse, és kölcsönösen mesélünk azokról az életfordulókról, amelyeket mi magunk ünnepeltünk. Szinte minden résztvevő mosolyog és sugárzik, amikor beszámol ezekről az eseményekről, azokról a szövegekről, virágokról, ruhákról és meglepetésekről, amelyek felejthetetlenné tették ezeket a napokat. Az egyik nő azonban csak ül ott, szomorú tekintettel.

Arról számol be, hogy már 18 évesen, elhamarkodottan házasságot kötött, hogy elmeneküljön a szülői házból. A korai házasság már egy év múltán zátonyra futott. Később aztán megismerte a mostani férjét, már több mint harminc éve házasok, és három felnőtt fiúk van. „De mivel elvált vagyok, a katolikus egyház nem ismeri el évtizedek óta tartó házasságomat. Pedig ez olyan fontos lenne a férjemnek", mondja keserűen. És mi érezzük, mennyire fáj ez neki.

Szombaton este a szeminárium termében közös istentiszteleten vesz részt a csoport. A szemináriumvezető közben megmagyarázza az eucharisztiaünneplés minden egyes részét. A kenyeret hétköznapjaink szimbólumaként, a bort a szenvedés szimbólumaként értelmezi. „Mindkettőt az üdvösség asztalára hozzuk, hogy új életté változzanak." A hölgy, aki a megtagadott egyházi esküvőről mesélt a kiscsoportban, sír.

Az istentisztelet végén a résztvevők kívánságuk szerint megáldhatnak különböző tárgyakat. Ez nem mágikus feltöltés, mondta Anselm Grün, inkább arról van szó, hogy a hétköznapjainkat kísérő dolgokat „benedictio"-val, jó ígérettel kapcsoljuk össze. A csoportból egyesek keresztet, láncot, gyertyát, órát vagy

könyvet helyeztek az oltárra. Én a fekete töltőtollamat tettem hozzájuk, újságírói munkám jelképét, hogy áldásos legyen a munkám. És röviddel azelőtt, hogy a páter e tárgyak fölé tartotta volna a karját, felemelkedett székéről a síró hölgy, lehúzta ujjáról a jegygyűrűjét, amely 35 éve egyházi áldás nélkül köti össze a férjével, és az oltárra helyezte.

A szemináriumi lezárásául valamennyien még egyszer körben állunk, a háttérben egy ír áldás megzenésítése szól, s ennek ritmusára egyszerű lépésekkel együtt táncolunk. Mellettem *Constanze* áll. Dúdoljuk a dalt, lépéseket tetszünk középre, és vissza. Mihelyt megkezdődik a refrén, *Constanze* a fejem fölé emeli a kezét: „És amíg viszontlátjuk egymást, Isten tartsa fölötted oltalmazó karját!" A következő versszak alatt aztán én vagyok az áldásadó.

JÓLLEHET ezen a hétvégén összebarátkoztam *Constanzéval*, az étkezés után már nem búcsúzom el külön tőle. Kezeink üzenetéhez nincs mit hozzátenni. *Stefannak*, a menedzsernek rövid „Viszlát"-ot mondok az ajtóban. Nincs ölelés, nincsenek nagy búcsúszavak. Hiszen az az áldás, amellyel megjelöltük egymás homlokát, velünk tart.

Eva-Maria Lerch

Forrás: Publik-Forum Extra, 2017. július

Részesedni az erőáramlásból

Gondolatok *Mindenszentek* ünnepéről

Majdnem elfelejtett ünnep – de még megüljük Mindenszentek ünnepét. A népi tudatban ünnepnap, a temetők felkeresésének napja, tehát az elhunytak emléknapja. A fiatalabb nemzedék számára egyre inkább a Halloween helyettesíti a maga kivájt töklámpásaival és hátborzongató figuráival. Holott a „Mindenszentek" a 21. század embere számára is megközelíthető lehet, ha világossá válik, hogy ennek az ünnepnek a titkában közlések rejlenek az emberről és az embernek a világhoz fűződő viszonyáról. Kétséges, hogy segítségül lehet-e hívni a szenteket abban a hitben, hogy majd mágikusan beavatkoznak az életünkbe. Mindenszenteket inkább úgy lehetne felfogni mint minden ember időn és téren túli összetartozásának ünnepét.

Egyediségük és kulturális sokféleségük ellenére az emberek világszerte sorsszerű összeköttetésben állnak. A Föld felmelegedése, az energiaforrások ügye, a vízhiány, a népességrobbanás – mindez olyan kérdéseket vet föl, amelyeket az egyén nem képes megoldani. Az emberiség életben maradása csak közösen érhető el.

Azt, hogy az emberek egymás közti összetartozása az elhunytakat is magában foglalja, a legújabb időkben mindenekelőtt az a felismerés közvetíti, hogy a traumatikus tapasztalatoknak olyan következményeik vannak, amelyek átadódnak a következő és az azutáni nemzedéknek is. Az előző évszázad háborús nemzedéke számára ez időközben jól dokumentálttá vált. Néhány agykutató és neurobiológus egyenesen azt feltételezi, hogy ebben a továbbadási folyamatban nem csupán két vagy három nemzedékről van szó, hanem lényegesen hosszabb időközről, ezért „kulturális átöröklésről" beszélnek. Most tudományos öltözetben jutnak érvényre olyan belátások, amilyeneket az ősök tiszteletének vagy a halottkultusznak a hagyományai ősidők óta képviselnek: az intenzív tudás az élők és a holtak sorsszerű együtteséről. A keresztény hit, amely szerint az élők és a holtak Isten előtt egységet alkotnak, egyik változata ennek az egész emberiségre jellemző tudásnak.

Vajon nem lehetséges-e, hogy az „összes szentek" segítségül hívásának szokásában egy olyan erőforrás ismerete rejtőzik, amelyből meríthetünk? Hogy ez miképpen lenne lehetséges, megmutatja a mai pszichoterápiára vetett pillantás: A szenvedő emberek kísérésében elsősorban nem arról van szó, hogy hiányosságokat tárjanak föl, hanem olyan (erő)források iránt érdeklődnek, amelyek az ember rendelkezésére állnak. Egy ideje kiterjedt kutatás foglalkozik a rugalmas ellenállás („reziliencia") képességével, mindenekelőtt azokat az erőforrásokat keresve, amelyek lehetővé teszik az emberek számára, hogy megbirkózzanak súlyos tapasztalataikkal anélkül, hogy tartósan megbetegednének vagy kétségbeesnének. Mindenekelőtt a szenvedő ember életrajzában keresnek erőforrásokat, de a nemzedékeket átfogó kutatásra való tekintettel meg lehet kérdezni, vajon eközben az egyének életrajzára kelle korlátozódnunk. Ha a traumatikus tapasztalatok hatása nemzedékeken át továbbadódik, akkor miért ne lenne ez ugyanígy érvényes a sikeres életmegoldások lehetőségeire?

Aki számára ez kézenfekvőnek tűnik, annak a szentek segítségül hívása a szentek „(erő)forrásai" aktivizálásának egyik formája lehet. A „segítségül hívás" ekkor a szentek „erőtartalékainak" megjelenítését jelenti a személyes erőforrások kibővítése érdekében. Itt is vannak a pszichoterápával párhuzamos elemek: A képzelőerővel végzett munka („imagináció") olyan hasznos folyamatokat vezethet be, amelyek támogatják a klienst problémái megoldásában.

Megéri elgondolkodni arról, hogy az emberek szolidáris összetartozásának áramában tényleg csak a saját erőinkre vagyunk-e ráutalva. A keresztények hiszik, hogy ezt az erőáramlást az évszázadokon keresztül táplálja az emberben meglévő isteni Lélek jelenléte és hatékonysága, különösen akkor, ha az ember megnyílik azon erőáram számára, amelyet a feltámadott Jézus hagyományozott ránk.

Helmut Jaschke

Forrás: Publik-Forum, 2017/20

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Üresfejűek – hencegők

Egy délután Kökörcsin barátommal csatangoltam a törpeházi erdőben, és Kökörcsin bekiáltott egy öreg, vastag törzsű tölgyfa odvába: „Lakik itt valaki?” Mindig örömmel vettem részt efféle játékban, ezen a napon azonban máshol járt az eszem. Már indulni szerettem volna összebarátkozni egy kistörpével. Ez volt a neve: Vannekem. Most remélhettem, hogy sikerülni fog. Leginkább az tetszett nekem Vannekemben, hogy mindig finom ruhákban járt, igen sok játéka, holmija volt. Mindig távol maradt onnan, ahol sok kistörpe gyűlt össze.

Néhány héttel azelőtt léggömbbel jött haza Vácról, és azokban a napokban, amikor léggömbjével sétálgatott, még velem is úgy tett, mintha észre sem venne. Akkoriban vidéken még ritkaság volt a léggömb, tekintélyt adott birtokosának.

Azon a terven járt hát az eszem, hogy másnap, vasárnap, minthogy édesanyám engem is bevitt magával a váci vásárra, megkérem, vásároljon nekem léggömböt. Akkor majd más szemmel néz rám Vannekem! Talán az is megtörténhet, hogy barátjává fogad. Kökörcsin csodálkozva is, szomorúan is tekintett rám az odú elől, és ő kiáltotta be helyettem az odú képzeletbeli lakójának – a Tündértörpének: „Ha éppen aludni tetszett, bocsánatot kérünk a háborgatásért!”

Ezután azonban látta, hogy most nem törődöm az odúval – nagyon elcsöndesedett. Szótlanul lépegetett mellettem, majd lassacskán megállt, kihúzott valamit a zsebéből, és felém nyújtotta: „Neked adom!” Most én tekintettem rá csodálkozva: „János vitéz? De hiszen annyira szeretted!” Elmosolyodott: „Szerethetem akkor is, ha nálad van! Azért adom oda, hogy vigyázzon rád!” János vitéz kicsi ólomhuszár volt, lóháton. Újkora óta nem néztem meg figyelmesebben, most hát önkéntelenül kiszaladt a számon: „Milyen kopott!” Kökörcsin szeme egy pillanatnyi elborongás után felcsillant: „De milyen vitéz!”

Hétfőn reggel megvártam azt az időpontot, amikorra mindenütt megreggeliztek, és a kistörpék már a házak előtt játszottak a kertben. Akkor övemhez kötöttem a léggömb zsinegét, és ünnepélyesen, sétáló lépésekkel megindultam a felvég felé. Azért, hogy Kökörcsin ne csatlakozzék hozzám, és nehogy akadályozza az összebarátkozást, Vannekemmel úgy integettem be neki, mint aki köszön is ugyan, de egyszersmind búcsút is int. Bántott, amit cselekedtem, de hamarosan elmulasztották rossz érzésemet a kertekből kiszaladó és ámuldozó kistörpék. A felvégen pedig megtörtént, amire vágyakoztam. Vannekem is kijött hozzám a kertjükből: „Hát nagyon szép léggömb, még nagyobb is, mint az enyém volt! Gyere be, még úgysem voltál nálunk!”

Örömtől dobogó szívvel léptem be a kertjükbe, és nézegettem sorra sok-sok holmiját. Mert Vannekem is folytonosan mutogatott. A zseblámpát, a pukkanós puskát, a szemaforos vasutat! Volt ugyan kétszer kellemetlen érzésem is, de csak egy-egy pillanatig. A mutogatáskor én is mondogattam: „Á, ez nekem is van!” – „Nekem is van, de másféle!” – és egyszerre csak azon kaptam magam, nem bírom megállni, hogy olyasmire is azt ne mondjam „Nekem is van!” – ami nem volt. Megérkezett aztán Vannekem tulajdonképpeni barátja, név szerint Ojjé. Megrángatta léggömböm zsinegét: „Jó erősen húz felfelé!” Örültem, hogy dicséri a léggömbömet, és ezt mondtam: „Mert nagy vágy van benne röpülni!” Ekkor összenéztek, és Vannekem egy picikét gúnyosan elmosolyodott: „Nem nagy vágy van benne, hanem gáz!” De ezek semmiségek voltak ahhoz a nagy örömhöz képest, hogy félig-meddig baráti kapcsolat alakult ki köztünk, és ezt is mondta: „Gyere el holnap is!” Örömtől dagadó mellkassal lépegettem hazafelé, és szinte hálásan tekintgettem fel a léggömböm szintén feszülő, sima burkára.

Másnap, kedden délután, amikor Vannekemhez indultam – ismét a léggömbbel –, Kökörcsin kint üldögélt a kapujuk mellett, a padocskán, és azt kérdezte tőlem: „Nálad van János vitéz?” Előkerestem zsebemből: „Itt van még... Elfelejtettem kitenni, pedig úgyis nehéz a zsebem, ez meg ráadásul ólomból is van!” Elvette a kezemből: „Ezt már Vannekemtől tanultad, hogy ólomból van. Vitézségből van!” Leállította a gyalogjáróra, és nevetett: „Kivont karddal utadat állja! Nem enged tovább!” „Kardot mer emelni rám?” „Azért emel kardot, mert barátod.” Indultam, és feltekintettem a léggömbre, nem akadt-e meg a lombok között. Kökörcsin felkiáltott „Vigyázz!” De elkéstem. Ráléptem János vitézre. Megnézegette, és zsebre dugta: „Majd meggyógyítom! Kutya baja se lesz! Kemény legény!”

Félóra múlva Vannekem meg én a kertjük mögött, a réten feküdtünk, és néztük a fejünk fölött lengedező léggömböt. A felhőket is néztem, és így szóltam: „Milyen jó, hogy vannak felhők, széppé teszik az eget!” Vannekem vállat vont, aztán nevetett: „Ég nincs, azt csak üresség!” Mondani akartam, hogy üresség nincs, hiszen éppen a nincset nevezzük ürességnek, de féltem, hogy ellentmondásommal gátolom barátságunk erősödését. Megérkezett Ojjé. Aztán

eltotyogott a közelünkben az öreg Lányka néni. A két fiú csúfondárosan bolondozott vele: „Lányka néni! Kék meg fehér virágokat keres? Ne keresse őket, leszedték a lánykák!” Aztán rám néztek, nem bánt-e a viselkedésük. Biztattam magam, majd abbahagyják ők az ilyesmit, legalábbis Vannekem, és sikerült is elnézően elmosolyodnom.

Amikor hazaértem, és megkötöttem a léggömb zsinegét a veranda kilincsén, elszontyolódva vettem észre, hogy ráncok képződtek a burkolata alján. Mintha már kisebb is lett volna valamivel. Másnap már el sem vittem magammal Vannekemhez. Amúgy is erdei sétát terveztünk. Megakadozott volna a lombokban.

Az erdei sétából viszont az lett, hogy csigát kerestek. Nem mondták meg nekem, hogy mi célból, és gyanúsan mosolyogtak. Sejtettem tehát, hogy rossz sorsot szántak a csigának. De szerencsére nem találtak. Elunták a keresést, és össze-vissza, csak úgy gondolomra dalolászni kezdtek. Nekem meg ekkor – részint, hogy értelme legyen a szónak, részint ébredező honvágyból a teremtő képzelet világa után – jólesett arról beszélnem, hogy remélem, gyógyul már a megsebesült János vitéz. Amikor megértették, miről beszélek, Ojjé nevetett: „Ojjé, hiszen a János vitéz ólomból van!” Szerettem volna mondani a vitézségét, de hallgattam, nehogy Vannekemmel keveredjem vitába. Örültem, hogy nem nevetett, mint Ojjé, és megkérdeztem tőle: „Mire gondolsz?” Felrezzent: „Arra, hogy mit kérjek a születésnapomra.”

Ezen az estén már aggódva mentem fel a verandára. Volt is reá okom! A zsineg már nem feszült. U-alakban hajlott a kilincs és az alábbszállt, megkisebbedett léggömb között. Már majdnem az egész felületén eluralkodtak a ráncok, a fonnyadtság!

Másnap délután megint velük jártam az erdőt, és amikor az öreg tölgyfához értünk, bekiáltottam az odúba: „Ki lakik itt?” Nem voltam hajlandó belenyugodni, hogy ne értsék ennek a játéknak a szépségét, hogy ne szerezzen örömöt nekik a szellemi alkotás, tulajdon képzeletünk működése: benépesíteni az erdőt odúban lakó tündértörpékkel. De Vannekem úgy tekintett rám, hogy sietve elnevettem magam, mintha magam is kinevetni való ostobaságnak tartanám, amit cselekedtem. De ugyanakkor hirtelen csömört is éreztem magam iránt, amiért e nevetéssel hűtlen lettem a teremtő képzelet szépséges világához. De még áltattam magam – létesülőben a barátság Vannekem és köztem –, és részt vettem egy csínyükben. Becsavarták a féket a

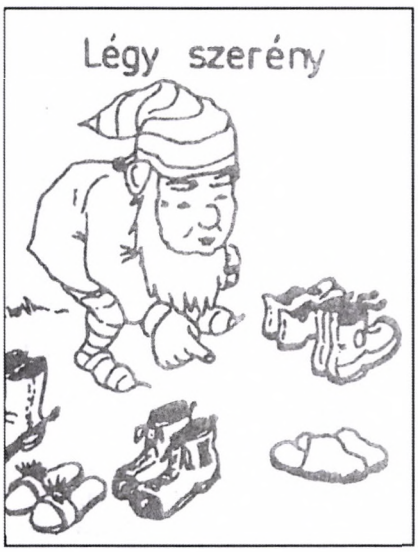

Törpeházára fölfelé baktató csacsiszekérke végén. Tóbiás csacsi megállt, a fuvarosnak, Gömbölyű bácsinak a szájából meg elhangzott egy szó, amely tudatossá tette bennem, amire már napok óta aggódva gondoltam, hogy nagy igyekezetemben az összebarátkozásra, hasonlóvá válok hozzájuk. A szó így hangzott: „Üresfejűek!”

Rémület fogott el. Olyan lettem, mint ők! Szaladtam befelé az erdőbe, és ismét csatlakoztam hozzájuk. Csak a verandánkon álltam meg hirtelen: „Hová lett a léggömb?” A zsineg már csüngött a kilincsről, és a zsineg végén, a veranda kövén ott feküdt valami ráncos, fonnyadt gömbölyűség. Olyan volt, mint egy rothadt alma. Gyopár bátyám éppen indult le Magyarkútra, és mosolyogva megjegyezte: „Most nem tudnál hencegni vele!”

Ez a szó, „hencegni!”, mint a villám, megvilágította elmúlt napjaimat. Máris fordultam, rohantam Kökörcsinhez. De a kertjükbe már lassan, szégyenkezve léptem be. Kökörcsin úgy fogadott, mint aki nem lát jövetelemben semmiféle nagy eseményt, bűnbánó visszatérést. Ezt mondta egyszerűen: „Éppen jó, hogy jössz! Megszáradt a festék!” – és felém nyújtotta a meggyógyított, újrafestegetett János vitézt. Tenyeremre állítottam, néztem, és olyasféle boldogságot éreztem, mint amikor fürdés után tiszta hálóingben befeküdtem a frissen felhúzott ágyba, és édesanyám megcsókolt: „Szép álmokat, kisfiam!” Ezt éreztem most is, semmi baj sincs, minden jó! Annyira tele voltam örömmel, és annyira vágyódtam még erősebben otthon érezni magam, hogy kiszaladtam a kertből. Kökörcsin velem, benyargaltunk az erdőbe, és kiáltoztunk az öreg tölgyfák odvába: „Lakik itt valaki? Ki lakik itt? Tündértörpe? Ha felébresztettük, bocsánatot kérünk a háborgatásért! Tessék szíves lenni kijönni!”

Nevettem boldogságomban, és egyszerre csak még hangosabban kezdtem nevetni, és mondtam Kökörcsinnek: „Kiáltoztam tegnap is, őelőttük, de nem értették meg.” Nevetett Kökörcsin is, de énrajtam: „Sokat kívánsz, barátocskám! Akinek a szemében tekintély az, hogy neked léggömböd van, az az odúhoz meg a tündértörpéhez hatökör!”

Sokáig futkostunk, játszottunk az erdőben. Kökörcsin haza is kísért, és még akkor is nevettünk, amikor felszaladtunk a verandára. Ekkor azonban hirtelen a torkunkra forrt a nevetés, és bámultunk. A verandaajtó kilincséhez kötve egy vadonatúj léggömb feszítette a zsineget. Gyopár kijött a szobánkból, és büszkén mosolygott. Megértettem abból, mi történt. Levitte magával a burkot Magyarkútra, és a vasútállomáson – annak bizonyságául is, mekkora ezermester – feltöltette valami gázpalackból. Kökörcsin aggódva nézte az arcomat, örülök-e?

Legelőször is kitettem a zsebemből az asztalra János vitézt, ne kopjék róla a festék a sok holmi közt. Aztán kihoztam szobánkból egy dobozkát, és léghajós utaskosárként a léggömb zsinegére kötöttem. Kökörcsinnek felcsillant a szeme: „János vitézt léghajóztatjuk, nem fél ám!” Beállította a dobozkába, de én rémülten kikaptam: „Dehogyis János vitézt!” Kivágtam papírból egy kistörpe figurát, ráírtam: „Buta, hencegő Moha!” Beleültettem a dobozkába, és kivittem a léggömböt a kertbe. Ott így szóltam a papírtörpéhez: „A viszont nem látásra!” – és elengedtem a zsineget. Szélcsend volt, egyenesen szállt fölfelé, csak a messzi magasban dőlt meg a röpte a Duna irányába. Sokáig néztünk utána. Mi ketten boldogan, Gyopár sértődötten.

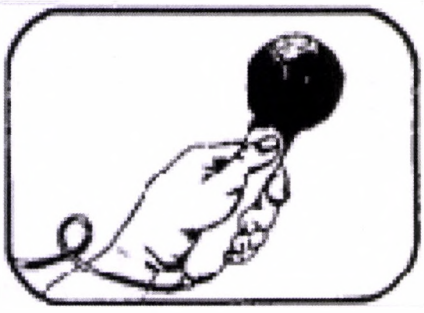

„Nem vagyunk keljfeljancsik”

Interjú Marcus Balzereit neveléstudóssal

Balzereit úr, korunk egyik varázsfogalma a „reziliencia”, a rugalmas ellenállási képesség: mindenütt dicshimnuszokat zengenek róla. Mi kifogása van e fogalom ellen?

Ami annyira bosszant, amikor hallgatom azokat az embereket, akik a rezilienciáról beszélnek, az a meggondolatlan optimizmus, ami sugárzik belőlük. Nem veszik figyelembe azt, ami a társadalomban szükségképpen szenvedést okoz. Számukra nem vetődnek föl a hatalom és az uralkodás, a társadalmi kirekesztés kérdései. Tekintetük csak az egyénre irányul, akinek meg kell erősítenie terhelhetőségét, hogy boldog és sikeres legyen. Ez némiképp őrültség abban a világban, amely tele van a versengés és a tehetetlenség helyzeteivel. És őrült dolog, tekintettel az egyén végességére is. És ez a meggondolatlan optimizmus nem szünteti meg annak szükségességét sem, hogy fájdalmasan foglalkoznunk kell saját halandóságunkkal.

Tudna példát mondani?

Hirtelen ötletként egy az USÁ-ból vett eset jut eszembe: Az egykori elnökjelölt, a 81 éves *John McCain* végstádiumú rákos volt. *Mike Pence* alelnök ezt írta róla a Twitteren: „John McCain harcos ember, és ezt a harcot is meg fogja nyerni.” *Barack Obama* pedig megüzente neki: „A rák nyilvánvalóan nem tudja, kivel akasztott tengelyt. Fűtsd be neki a poklot, John!” Az egészségnek ez a felfogása nem tartalmazza az engedélyt arra, hogy gyengék legyünk, és hiányzik belőle annak belátása is, hogy valamemennyiünk létezése mindig véges és törékeny. Itt az egészségért folytatott értelmetlen harcért szállnak síkra ahelyett, hogy a lehető legéberebb módon foglalkoznának saját mulandóságukkal. McCain persze aztán hamarosan meg is halt.

Vagyis az egészség mintegy kötelezővé válik?

Igen. Már nem csupán kívánatos állapot, hanem kívülről nekünk szegezett norma. Szakadatlanul meg kell követelni és elő kell állítani, minden egyes polgár fokozott „öngondoskodása” révén is.

„Rezilienciáról” a fejlődéslélektanban beszéltek először: Emmy Werner Hawaiin olyan lányokat vizsgált, akik a lehető legrosszabb körülmények között nőttek föl, mégis jól fejlődtek...

Igen, ő egészen pontosan szemügyre vette ezt: Mi a legfontosabb abból a szempontból, hogy a legrosszabb viszonyok között is egészségesek maradhassunk? És arra jutott: Jó kapcsolatokra van szükség – olyan emberekre, akik közel állnak hozzánk, olyan emberekre, akikre rábízhatjuk magunkat, olyan emberekre, akik támogatnak minket abban, amit szeretnénk.

Mi következik ebből?

Azt a következtetést vonhatnánk le, hogy meg kell erősíteni az olyan tevékenységeket, mint az ifjúsági szociális munka vagy a családi segélyszolgálat, hogy a nehéz feltételek között felnövő gyerekek olyan ajánlatokat kapjanak, amelyek továbbsegítik őket. Történni azonban valami más történt: Azokból a megfigyelésekből, amelyeket konkrét emberek konkrét életrajzi tapasztalatairól szereztek, minden ember viselkedésére vonatkozó, általánosított szabályokat vontak le. A logikában ezt naturalista hibás következtetésnek hívják: abból, ami megtörténhet, arra következtetnek, aminek meg kell történnie. Konkrét személyek megfigyelt ellenállási képességéből norma lett – a reziliencia –, és most tessék mindenkinek szépen megfelelni ennek.

Miért hibás dolog ez? Hiszen nagyon is kézenfekvőnek hangzik.

Mégis hamis. Olyan tulajdonságként beszélnek a rezilienciáról, amely állítólag boldoggá és működőképessé teszi az embert, föltéve, hogy az illető fölfedezi magában, és kifejleszti. Ha így használjuk a rezilienca fogalmát, akkor sok olyan elem vész el belőle, ami döntő a társadalom megfelelő megértése szempontjából. Ekkor az egyént felelőssé lehet tenni azért, hogy önállóan bírja ki pont azoknak a feltételeknek a következményeit, amelyektől szenved! Ezáltal jónak és megkerülhetetlennek feltételezzük a társadalmi feltételeket, és végérvényesen nem lehet már megkérdőjelezni őket: Nekem kell alkalmazkodnom, ha rugalmas ellenállási képességgel bíró ember akarok lenni. Ez valóban dühít engem! Ez a koncepció felvilágosodásellenes és értelemellenes, mert végső soron egyfajta „készséges gépnek” tekinti az embert.

Hogyan lehet az, hogy mégis olyan vonzó?

Mivel látszólag nem a hiányosságokról, hanem az erőforrásokról van szó. Ez kellemesen és barátságosan hangzik. Mintha az emberben létezne egy különleges képesség, egy titkos szupererő! Ebből varázslat fakad, mágikus hatása van. És az emberek tucatjával vásárolják a tanácsadó iratokat, és tudni akarják, hogy végül is megerősödött-e bennük ez a pozitív képesség.

Nem rég jártam egy kongresszuson, amelyen arról volt szó, hogy meditáció révén hogyan válhatunk rugalmasan ellenállóbbakká. Mi rossz van abban, ha az emberek jól gondoskodnak magukról?

Jól gondoskodni magunkról elvileg jó dolog. Jól gondoskodni magukról azért, hogy ne érezzük többé azokat a társadalmi szorongásokat, amelyekről tudomásunk van, hamis dolog. Mert a világban létező kellemetlen érzéseket megfelelően hangsúlyoznunk kell. Tehát nagyon is gyakorolhatom a meditációt, vagy antistressz-tréningeken vehetek részt, de másfelől tanulhatok is, és elgondolkodhatom például a szociálpolitikáról vagy a menekültpolitikáról. De legalább tegyem a mind a kettőt.

A „reziliens”, „rugalmasan ellenálló” kifejezés eredetileg az anyag tudományából származik...

Igen, de igencsak ostoba dolog emberi cselekvéseket az anyag tulajdonságaival azonosítani. A természettudományokban okról és hatásról beszélünk. De ha meg aka-

rom érteni, mi határozza meg az emberi együttélést, akkor ez nem elég. Akkor tudni akarom azt is, milyen értelmet adnak emberek az életüknek, milyen célokat követnek, milyen elvárásaik vannak egymás iránt. Ha azonban elfogadom, hogy az ember olyasmi, mint a keljfeljancsi, akkor még az sincs beütemezve, hogy fogalmat alkossak arról, pontosan milyen behatás vert le épp most. És az sincs beütemezve, hogy elmozduljak a helyemről. A keljfeljancsi csak egyetlen mozgást képes végrehajtani – lebukni, és ismét felállni. Ez megfelelő, jó kép lenne az emberre alkalmazva?

Ennek ellenére csaknem lehetetlen megszabadulni ettől a fogalomtól. Vagy?

Elterjedése határozottan erősödik. Függetlenül attól, hogy az éghajlatváltozásról, a szegénységről vagy a városiasodásról van e szó, a rugalmas ellenállási képesség fogalma egyre inkább fölváltja a fenntarthatóság fogalmát. A fenntarthatóság arra irányult, hogy ne használjunk el több forrást, mint amennyi rendelkezésre áll. A reziliencia viszont már mindig beárazza a jövőbeli katasztrófát. Ezért aztán egyre inkább olyan elképzeléseket vitatnak meg, amelyek arra irányulnak, hogy fitté tegyék az embereket az egyre nehezebbé váló túlélési harc számára. Az Európai Unió feladatterveiben egyre sűrűbben esik szó arról, hogy föl kell készíteni az embereket a külső „sokkokra és stresszt okozó tényezőkre”. Értsd: az éhezésre, a terméskiesésre és a szárazság okozta katasztrófákra.

Ez cinikusan hangzik!

Ez cinikus. És ez a gondolat áll mögötte: Hogyan tudunk rávenni egy népességet arra, hogy képes legyen kibírni az éhséget, a szomjúságot és a háborús eseményeket anélkül, hogy kétségbeesne, éhen halna vagy polgárháborúba vonulna. Ebben az összefüggésben különösen bizarrok a nemzetközi segélyezésben használt „rezilienciamérő eszközök”; ezek például arról adnak tájékoztatást, milyen fokú éhezésig kell ellenállóerőt kialakítani; ezt a határt még el nem érve nem számíthatnak külső segítségre.

Mit jelent a reziliencia, mondjuk, az éghajlatváltozással kapcsolatban?

A politikai szereplők megemelik a gátakat. Megszervezik a népesség kivándorlását, vagy legalábbis mindig belekalkulálják. Bangladesben ráveszik a tyúktenyésztőket arra, hogy kacsát tenyésszenek. Ez nem vicc, hanem komoly intézkedés! Tényleg nem a pusztító viszonyok helyesbítéséről van már szó, hanem arról, hogy a lehető legolcsóbban hozzáidomítsák az embereket a pusztulás fokozódó folyamatához.

Az utolsó kérdés: A harc egy jobb világért sok erőt emészt föl, és időnkint csalódást keltő. Következésképp nem éppen az elkötelezett embereknek lenne-e szükségük rezilienciára, „rugalmas ellenállási képességre”?

Az elkötelezett embereknek olyan helyzetekre van szükségük, amelyekben megoszthatják egymással rossz érzéseiket, közösen jól oda tudnak figyelni a dolgokra, türelmesen el tudnak gondolkodni, és nem hagyják, hogy bolondot csináljanak belőlük. Ha Ön ezt a reziliencia fogalmával akarja visszaadni – szívesen benne vagyok.

Andrea Teupke

Forrás: Publik-Forum, 2018/24

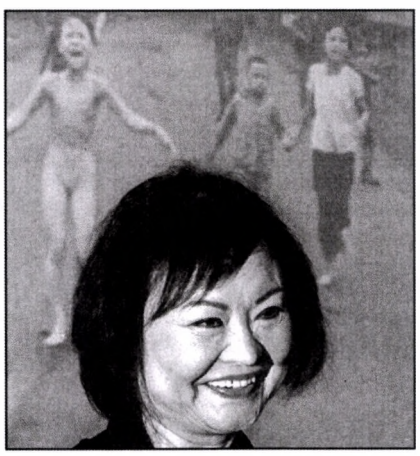

A napalm-kislány

Egy vékony, jajgató, meztelen kislány. Mezítláb rohan az aszfalton, kezei gyámoltalanul kitárva. Napalmtalálat érte. A fénykép, amelyet egy hadifotós készített 1972-ben ***Khim Puc Phan****ról*, bejárta világot, a szörnyű vietnami háború szimbólumává vált, és döntően hozzájárult az e háborúval kapcsolatos vélemények megváltozásához és a tiltakozáshoz e háború ellen.

Azok a fájdalmak, amelyeket a napalmbomba okozott akkor *Khim Puc Phan*nak, a mai napig sem szűntek meg. 47 évvel a történtek után még mindig szenved azoktól az égési sérülésektől, amelyeket az égő, nyúlós anyag okozott a hátán és az egyik karján. Két évig feküdt kórházban, számtalan műtétet szenvedett el. A sebhelyek gyakran még ma is úgy égetik, mint a tűz. De ma meglepően vidáman áll előttünk: egy 55 éves, fekete hajú, ápolt, mosolygó nő, aki mintha egy másik világból jött volna.

Drezdában 2019. február 11-én a *Nemzetközi Békedíjjal* tüntették ki *Khim Puc Phan*t.

„Amikor egyedül vagyok, kerülöm ezt a fényképet, de segítségével a békéért tudok dolgozni”, mondja ő, aki a „napalm-kislányként” vált a kollektív emlékezet részévé. Tíz évig tele volt gyűlölettel, keserűséggel és negatív gondolatokkal, míg a saigoni könyvtárban föl nem figyelt a kereszténységre. A Biblia üzenete segített neki abban, hogy „másképp bánjon a sérülésekkel, a fájdalmakkal és a kínokkal”, és megtalálja a remény, a szeretet és a megbocsátás útját.

Khim Puc Phan gyógyszerészetet és nyelveket tanult Kubában, és ott ismerte meg férjét, *Bui Huy Toàn*t. „Nem hittem volna, hogy egy férfi még szeretni tud engem, és feleségül vesz”, mondja. „Azt gondoltam, soha nem élhetek már normális életet.” Férjével együtt Kanadába ment, ahol politikai menedékjogot kaptak, és mindmáig otthon érzik magukat. Két egészséges fiúgyermekük születését is csodaként élte meg.

A sebzett nő elhatározta, hogy nem lesz többé „a háború áldozata”, és „a háborús életből a béke életét hozza létre”. Húsz évvel ezelőtt létrehozta a *Kim Phuc Foundation*-t, azt az alapítványt a háborúban megsérült gyermekek számára, amely iskolákat, árvaházakat és orvosi intézményeket támogat az egész világon. „A jóakarat nagykövete” lett az UNESCO keretében. Legutóbb létrehozott egy gyermekkönyvtárat abban a faluban, amelyben a napalmbomba eltalálta őt. A díjátadó résztvevőinek elmondott üzenete így hangzott: „Ha egy ilyen élmény után még egy kislány is képes megtanulni a szeretetet, a reményt és a megbocsátás képességét, akkor mindenki képes rá.”

Eva-Maria Lerch

Forrás: Publik-Forum, 2019/4

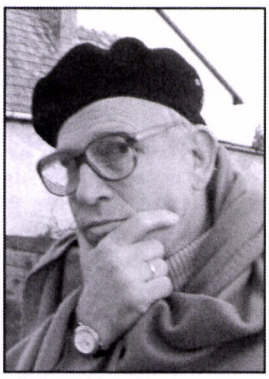

A Bokor Közösség tagjaiként megdöbbenéssel értesültünk ***Kovács Tádé*** *testvérbarátunk váratlan elhunytáról. Az általa előre megírt gyászjelentés után Kovács László búcsúztató beszédét közöljük, majd a hálaadó szentmise Király Ignácz által megfogalmazott „egyetemes könyörgéseit”, végül pedig Dr. Kálmán Szabolcs ny. református lelkész hálaadó imádságát – s mindezt azzal az adattal kiegészítve, hogy Tádé „virágok helyett” a helyszínen 64 500 Ft-ot gyűjtött készpénzben: Apácskája biztosan átöleli ezért is.*

„Igám testhezálló, terhem könnyű.” (Mt 11,30) †

A férj és családapa, a Szőlőtő, éljünk józanul AE klub vezetője, a Bokor Bázisközösségnek, a Katolikus Alkoholistamentő Szolgálatnak, a Szent István Társulatnak, az Országos Magyar Cecília Egyesületnek, a Mozgáskorlátozottak Komárom-Esztergom Megyei Egyesületének, a DélUtán Lelkisegély telefonszolgálatnak és a Tatai Karitász-csoportnak tagja, a Szalézi Társaság, valamint az esztergomi egyházmegye laicizált papja,

Kovács Tádé Ferenc lic. theol.

2019. június 17-én, életének 74. évében hazatért Égi Apácskájához.

Vidáman kanyargó életéért hálaadó szentmisét mutatunk be **2019. június 21-én 14 órakor** a tatai Kapucinusok templomában, majd a föltámadás reményében átmeneti nyugalomra helyezzük hamvait a tatai Almási úti temetőben.

Óvakodott a két szélsőségtől: hogy tapintatlan vagy közönyös legyen, és többé-kevésbé sikerült a segítőkész tapintat erénypárját gyakorolnia.

Kérjük, hogy az elhunyt által utált <u>virágok helyett</u> a rászorulók támogatásával adózzanak emlékének. A Harmadik Világ Alapítvány számlaszáma: 10200902–32710423

Kedves Testvérek!

Egy személyes történettel kezdem Tádé testvérem búcsúztatóját.

Tarnai Imre halála után Tádé azzal állt elém, hogy „sokáig *Bulányi Gyurka* bácsi volt a lelkiatyám, de meghalt. Akkor kértem meg Imrét, hogy ő legyen a gyóntatóm, de ő is meghalt. Gondolkodtam, aztán most téged kérnélek meg, hogy te legyél…” Mire én: „Tádé, azt akarod, hogy én is meghaljak?”...

Erre most ő halt meg! Jól van ez így?!

Mindezt azért említem, hogy megmagyarázzam, hogy felesége, Bea miért engem állított ide elétek. Pedig ahogy végignézek rajtatok, ti biztosan jobban tudnátok búcsúztatni őt. Gromon Bandi azt írta Tádé halálhírére: *„Hát ez szíven ütött!”* Mi itt mind szíven ütöttek vagyunk. Kik is?

1. Gyászjelentés

Tádé előre megírta a maga gyászjelentését, csak a dátumokat hagyta a Családra. Nemrég kajánul megmutatta nekem, és azt kérdezte: *„Mit szólsz? Jó lesz?”* Mit mondhattam volna? A felsorolt gyászolók közt ott van mindenki, aki számít. És aki számít, az a családon, a saját kiscsoportján meg a Bokron kívül egy könyvkiadó, egy művésztársaság, aztán az alkoholbetegek, mozgássérültek, a lelki segélyszolgálat, a karitászcsoport, végül egy szelíd rend, illetve egy kemény egyház, amely laicizálta őt.

Nekem egy názáreti hóbortos ember jut eszembe, aki annak idején országos jelentőségű lett azok számára, akik szerették, akik segítségre szorultak, és szálka azok szemében, akik nem igazán szerették. Ezt a hóbortos embert *Jézusnak* hívták!

2. Ki volt Tádé?

Sokan nem tudják, de mi tudjuk, ki volt Tádé. Szerelmes férj, gyermekeiért rajongó apa, hegedűművész, író, tudós, felfedező, színész, ezen kívül csodatévő és gyógyító. Nagy nevető és nevettető, aki úgy ítélte meg az életét, hogy *„vidáman*

kanyargó élet". Ezért az életért halála után mi is hálát adhatunk.

De nehogy a levegőbe beszéljek, hadd tegyek egy-egy utalást.

Istenszerelme Jézuséhoz hasonló volt. Hallhattátok, amikor az ő mennyei Apácskájáról beszélt. De ezen túl, amit egész életével bizonyított.

Szerelmes férj, aki utolsó éveiben azon kesergett, hogy ő milyen nagy terhet jelent Beának, akinek orvosi praxisa miatt amúgy is annyi gondja-baja van a sok beteg emberrel.

Gyermekeiért rajongott. Aggódó, bízó szeretettel nézte fejlődésüket. Mindhárman klassz felnőttek lettek. Nem csoda! Már gyerekkorukban sajátos módszerrel nevelte őket az apjuk. Például amikor a járda szélén álltak, arra biztatta őket, hogy lépjenek csak le a járdáról, és menjenek át a piros jelzésen. Gyerekei rászóltak: *„No de, apa, miket beszélsz?!"* Így is lehet nevelni!

Zeneszeretőként örült Ágota hangjának, *nevelőként* Agapé óvónői sikerének, és a leendő Lukács doktornak, aki az evangéliumot szerző Lukács doktorról kapta a nevét.

Tádé író próféta volt. Elmélkedései, előadásai, kéziratban kész 300 oldalas etikai gyűjteménye (Etika, V. kötet) és a többi, kérdésekkel feldolgozott szentírás-magyarázatai a bizonyítékok erre.

Híres „négyes fogata" az erénypárokról pedig egy igazi felfedezőnek a találmánya.

Színész is volt, aki úgy mondta el *Kossuth* híres beszédét, hogy egy-egy asztal is összetört a végén. Vagy aki a Bokor 50. évfordulóján a *Bokorirtás* c. darabban Ratzinger bíborost (a későbbi XVI. Benedek pápát) játszotta.

Csodatévő is volt, abban az értelemben, hogy alkoholbetegeket és drogosokat gyógyított az alkoholistamentő szolgálatban. Az utóbbiak szolgálatában a szénásszekérről lefordulva kezeit is összetörte. Mindezt zokszó nélkül, viccelődve mesélte.

Van még egy szerep, amit szinte ki sem merek mondani.

3. Udvari bolond?

Sokak számára Tádé egy komolytalan, bolondos figura volt, akit nem kell komolyan venni.

Mi, akik itt vagyunk, tudjuk, hogy valóban *bolond* volt: az ő Atyácskájának bolondja, felesége, gyermekei bolondja, a szegények, üldözöttek bolondja, de *udvari bolond* is, aki nevetve vágja akár a mi arcunkba is az evangéliumi igazságot.

Az *udvari bolondok* az ókortól kezdődően olyan személyek voltak, akik a nagyurak udvaraiban tréfálkozva mondták ki az igazságot, sokszor életüket is kockáztatva.

Emlékszem, a diktatúra alatt a hatalmi nagyurak világában tüntetően reverendában járt az utcán. Miközben a hierarchia áthelyezésekkel büntette őt is. Aztán évekig volt kazánfűtő, szerelő, bérelszámoló a BOY szolgálatnál. Hát így festett az ő *„vidáman kanyargó élete"*.

A *rendszerváltás* után szinte semmi sem változott. Egyik hatalomnak sem tetszenek az udvari bolondok. Tádé továbbra is viselte a perifériára szorított Bokor bélyegét, de a megértő paptestvérek és az ökumené révén megkapta sokak baráti szeretetét, és a tevékenységének utat engedő lehetőségeket is.

Udvari bolondként végső kiáltással a világ porondján és a Bokorban is, haláláig szenvedélyesen kiállt az üldözöttek és menekültek (migránsok) mellett, Jézus szavait idézve: *„Éheztem, és ennem adtatok, szomjaztam, és innom adtatok, idegen voltam, és befogadtatok..."* (Mt 25,35)

Tádé, testvérem és barátom! Ennyit tudtam elmondani mások helyett is. Érted hálát adva kérjük, hogy az olvasmányban említett sátrad lebomlása után, Jézus ígérete szerint, a Te mennyei Atyácskád nyissa meg Neked házának kapuját, mondván: *„Hűséges és derék szolga, mivel a kicsiben hű voltál, sokat bízok reád: Menj be Atyád örömébe!"* (Mt 25,23)

* * *

Egyetemes könyörgések

Mennyei Atyánk! Tádé testvérbarátunkra imádságos szeretettel gondolva terjesztjük elé imába és ígéretekbe foglalt szándékainkat:

1. Tádé mondta 1996-ban: „Az ésszerűségnek, a rákérdezés jogának, a szabadság levegőjének és az egymás ajnározása nélküli megbecsülésnek közösséget éltető ereje van." Köszönjük, hogy jó példával járt elöl ezekben. Szeretnénk folytatni ezt a lelkületet. – *Hallgass meg, Urunk!*

2. Tádé írta 2003-ban: „Apácskánknak a messzire futott s az otthon puffogó gyerek egyaránt édes magzatja." Ezzel az ősbizalommal élt, és ennek erejében talált rá kanyargós életforma-kereséseiben a jézusi tájékozódás biztos kötelékére. Szeretnénk eltanulni céltudatosságát, hogy hibáink beismerései erős Jézushoz és egymáshoz tartozást gyümölcsözzenek. – *Hallgass meg, Urunk!*

3. Tádé kérdezte 2009-ben: „Mennyire vagyok tudatában annak, hogy honnan jutottam idáig?" Hívő katolikus indítékok vonzották a papság felé, alkati adottságok ösztönözték keresésre, hogy az elvei szerint alakítsa életét. Mindannyian valahonnan, valahová jutunk. Szeretnénk Jézus Istenének/Apácskájának tetszően alakítani személyes életünket. – *Hallgass meg, Urunk!*

4. Tádé írta 2012-ben: „Azt hiszem, a Szent Szellem pont az önállóság szelleme." Az erények dialektikája című dolgozata alapján (1978) is világos az önállóság és az önfejűség közötti különbség. Küzdött is ezzel eleget, ő is, és szerettei is ővele. Szeretnénk mi is a Szent Szellem erejében jól szeretni egymást. – *Hallgass meg, Urunk!*

5. Tádé mondta 2014-ben: „Amikor egyik gyermekem megszólalt, hogy: Apa, nem akarsz nekünk csoportot csinálni? – bőgtem az örömtől!" Boldog az az apa, az az anya, akinek a gyermekei követésre méltónak találják szüleik Istennek tetsző útját! Adassék meg mindannyiunknak ez a boldogság! – *Hallgass meg, Urunk!*

Mennyei Atyánk! Öleld magadhoz Tádé fiacskádat, hogy megélhesse Apácskájába vetett bizalma igaz voltát! Te, aki élsz és szeretsz mindörökkön örökké! Ámen.

* * *

Örökkévaló Isten, vagy ahogyan Tádé testvérem szólítana: ***„Égi Apácskánk***!"

Csodálatos dolog, hogy egy végső búcsú alkalmán, amikor fájó szívvel elbúcsúzunk Tádétól, akit szeretünk és tisztelünk, akitől a búcsú fájdalmas, *az első szavunk mégis a köszönet és a hála szava.*

Hálát adunk neked, hogy Tádéval együtt olyan *közösséggé formáltál bennünket,* amelyben az Úr Jézus Krisztusban testvérek azok, akik neked gyermekeid lehetnek.

Hálát adunk neked, hogy annyira szerethettük Tádét, hogy *fáj tőle elbúcsúznunk,* hogy könnyes a szemünk és zokog a szívünk. De ahogy a Mester tanította: *Boldogok, akik sírnak.* Köszönet a sírásért, a fájdalomért, és ami mögöttük áll, a szeretetért.

Áldunk és magasztalunk, *Égi Apácskánk,* hogy *Tádét ismerhettük,*

hogy oly gyakran az ő szaván vagy élete példáján keresztül szólítottál meg bennünket – sokszor *prófétai szavával*, eredeti gondolatai mélységével.

Számtalanszor *az ő hangján, példáján keresztül figyelmeztettél*, hogy hitünk ne sekélyesedjék el, hogy ne legyünk közömbösek, hogy lássuk meg a testi-lelki rászorulókat, hogy *ne zárkózzunk be* a mi felekezetünk vagy nemzeti korlátaink közé. *Hiányozni fog* ez a figyelmeztető hang és példa közöttünk. Hiányozni fog Tádé.

Égi Apácskánk, köszönjük őt. Add, hogy méltóképpen folytassuk Tádé munkáját. *Te adj vigasztalást* és megújult életerőt az ő családjának, szeretteinek, *azaz nekünk* mindnyájunknak! A te Fiadnak, az Úr Jézus Krisztusnak a nevében kérünk. Ámen.

Öt évvel ezelőtt távozott közölünk az Örökkévalóságba
Imre bácsi,
aki 23 éven át volt lapunk hűséges és áldozatos tördelője.
E nagyszerű írásával tisztelgünk emléke előtt.

Tarnai Imre

ERÉNY-E AZ IGAZSÁGOSSÁG?

„Hogy' lehet ilyet kérdezni?!” – kiálthatnak fel a cím hallatán azok, akik számára evidens, hogy az igazságosság erény. Miért evidens? – kérdezek vissza. Azért, mert így programozták az agyunkat? Megkérdezni mindent lehet, csak megfelelő választ is kell adni a kérdésre. A válasz akkor megfelelő, ha megalapozott érvekre épül. S ha e dolgozat fejtegetései igenlő válaszhoz vezetnek, akkor megnyugodhatnak az előbbiek szerint méltatlankodók, sőt megerősödhetnek álláspontjukban. De ha nemleges lesz a válasz, akkor – ha becsületesek – két választásuk marad: vagy megváltoztatják a véleményüket, vagy megfelelő ellenérvekkel megcáfolják a nemleges válaszhoz vezető argumentumokat.

Induljunk hát előítéletek nélkül, tiszta lappal!

Hogy világos legyen, miről is van szó, a fogalmak tisztázása előtt nézzünk utána az „igazságosság” szó etimológiájának!

I. Etimológia

Nyelvünkben aránylag ritka hosszúságú, 5 tagú, sokszorosan toldalékozott szó az „igazságosság”. Miből lett? Kétbetűs picinyke melléknévből, amely az etimológiai szótár tanúsága szerint az ugor korból ránk maradt ősi örökségünk: „jó”. Ennek a szónak eredeti jelentése: derék, becsületes, kedvező, hasznos, megfelelő. Magam így fogalmaznám – s azt hiszem, hogy kifejezem vele a lényeget –: olyan, amilyennek lennie kell.

Hogy nőtt ki ebből a szóból az, hogy „igazságosság”? Kövessük nyomon!

14-15. századbeli nyelvemlékek bizonyítják, hogy már akkoriban használták ennek a melléknevecskének a középfokát annak a végtagnak a megjelölésére, amelyik az ügyesebb: „jobb kéz”. Ettől általános értelmet kapott ez a középfokú melléknév: irányt jelölő határozószó lett belőle, aztán főnévként is önállósodott, jelentve önmagában is a jobb kezet. A hosszú „bb” „g”-vé alakult, és lett belőle „jog”. (Talán ismeretes, hogy azt az erdélyi apátságot, ahol Szent István király jobb kezét hosszú ideig őrizték, mindmáig „Szentjogi apátság”-nak hívják.)

Az „i” és a „j” betű közötti rokonság nyilvánvaló, semmi csodálni való nincs hát azon, hogy régen a „jog” szót adott esetben vagy adott tájakon „ig”-nak is mondták. (Vö. juhar ~ ihar; juhász ~ ihász; jonkább ~ inkább.)

Ehhez jöttek azután a toldalékok. Lássuk őket sorban, hogyan születtek meg általuk az új értelemmel rendelkező szavak!

1. Gyakori névszóképzőnk az „sz” betű, amely zöngésen „z”-vé lesz. Így született az „ig”-ból az „ig-oz”, mai alakjában „igaz”. (Már az Ómagyar Mária-siralom emlegeti az „ygoz Symeon”-t.) Jelentése: becsületes, valóságnak megfelelő, valódi, tehát ugyanaz, mint az alapszóé, a „jó”-é.

Az Értelmező Szótár, amely a szavak mai értelmezését igyekszik meghatározni, az „igaz” szónak a következő melléknévi jelentéseit sorolja fel:

– ami a tények összefüggéseit, a valóságot híven tükrözi;

– valóságosan átélt, őszinte;

– becsületes, feddhetetlen.

2. A következő toldalék a „-ság”. „Igaz-ság”, az „igaz” melléknév főnévi alakja.

Erről a következőket olvassuk az Értelmező Szótárban:

– valaminek igaz volta;

– a valóságot hűen tükröző, neki teljesen megfelelő, igazi tényállás;

– valamely közösségben kialakult erkölcsi eszmény, követelmény, ill. ennek érvényesülése;

– a törvényeknek, jogszabályoknak való megfelelés, ill. nekik megfelelő döntés, ítélet.

Látható, hogy mindkét esetben – a melléknévi alak és a belőle képzett főnév esetében is – elsősorban logi-

kai kategóriáról van szó: arról, hogy egy állítás, egy kimutatott érzés megfelel-e a valóságnak. Visszautalva a kiindulásra, az alapszóra: jó-e, helyes-e az állítás, az érzés, olyan-e, amilyennek lennie kell. Aztán átcsúszik ez az értelmezés az erkölcsi kategóriába, amikor is az erkölcsi eszményeknek, illetve a törvényeknek való megfelelés jelölésére használjuk a szót.

3. Jön a harmadik toldalék, az „-os", amely a főnévvé alakított melléknévből ismét melléknevet csinál: „igazság-os".

Az Értelmező Szótár szerint igazságos az, aki az igazságot követi, érvényesíti. Ez már hozzáállás, cselekedet: véglegesen megérkeztünk az erkölcsi kategóriához.

4. Mit sem változtat már ezen a tényen a negyedik toldalék, amely ismét a főnevesítő „-ság". Az „igazságos" melléknévből képzett főnév: „igazságos-ság". Jelentése:

– valakinek, valaminek igazságos volta;

– az igazság érvényesülésének vagy érvényesítésének erkölcsi követelménye, eszménye.

Nem csoda ezek után, hogy amikor a nyelvújítók alkalmas magyar szót kerestek a latin „ius" fogalom jelölésére, és hozzá azt is felfedezték, hogy a nyugati nyelvekben ugyanaz a szó jelöli a jobb kezet és az általuk magyarítani akart „ius" fogalmát (németül „Recht", angolul „right", franciául „droit"), ezen felbuzdulva feleleventették az addigra elavult „jog" szót, és adták neki mai értelmét. „Igazságosság" és „jog" tehát etimológiailag is egy tőről fakad.

A mindennapi szóhasználatban a felsorolt formulák keveredtek. Sokszor használják az „igaz" szót főnévként, „igaz ember"-t jelölve vele, vagy az „igazság" szinonimájaként. Az „igazság" szót pedig „igazságosság" értelemben is szokták használni, holott – amint rövidesen látni fogjuk – más nyelvekben egymástól merőben különböző, egymással még csak rokonságban sem levő szavak jelölik ezeket a különböző fogalmakat.

Házunk táján még tovább bonyolítja a dolgot, hogy Szent Pál óta a szócsalád újabb, harmadik – ha úgy tetszik: teológiai – jelentéstartalmat is kapott, amit köreinkben úgy szoktunk fordítani, hogy „Istennek tetsző".

Nyomon követhettük a szó kialakulása során a jelentésváltozását. Összefoglalom:

A szó fejlődése: jó ~ jobb (középfok) ~ jobb(kéz) = jog = ig ~ igaz ~ igazság ~ igazságos ~ igazságosság. (Ebben a felsorolásban a „~ jobb(kéz) = jog = ig ~" állomásoknak csak etimológiai szempontból van jelentőségük, azért a következőkben ezeket kihagyom.)

A jelentés fejlődése:

~ jó: olyan, amilyennek lennie kell (közelebbi konkretizálás nélkül: akár erkölcsi, akár logikai téma);

~ igaz: olyan állítás, amely megfelel a valóságnak (elsősorban a tények szintjén: logikai kategória);

~ igazság: ennek az állításnak a tartalma (az előző fogalom főnévi alakja);

~ igazságos: aki ennek megfelelően viselkedik, cselekszik (erkölcsi kategória);

~ igazságosság: az ilyen viselkedésmód (az előző fogalom főnévi alakja).

Érdemes odafigyelni arra, hogy ezek a magyarul egymással etimológiailag rokonságban lévő, de tartalmilag egészen mást jelentő szavak más nyelvekben hogy hangzanak.

Magyarul: igaz ~ igazság ~ igazságos ~ igazságosság

Latinul: verus ~ veritas ~ iustus ~ iustitia.

Németül: wahr ~ Wahrheit ~ gerecht ~ Gerechtigkeit.

II. Fogalomtisztázás

Az imént az etimológiai fejtegetés során már előkerült a szó értelmezése is, szabatos meghatározását mégis szakkönyvből kellene meríteni. Ezt pótolom most a Révai Nagylexikon meglehetősen kimerítő szócikkéből vett idézettel, amelyben természetesen lesznek a meghatározás tekintetében átfedések az eddig hallottakkal:

„IGAZSÁGOSSÁG (igazság a szó erkölcsi jelentésében) az emberi cselekvésnek a jog és erkölcs normáival való megegyezését jelenti; minden embernek megvan a maga jogköre; ezt kölcsönösen tisztelnünk kell, ez az igazságosság nem egyéb, mint az e tiszteletnek megfelelő cselekvés – [jól értsük! Nem az ember iránti tiszteletről van szó, hanem a jogkör iránti tiszteletről!! – *beszúrás tőlem*] –, illetve az a lelki állapot, amelyből ily cselekvés fakad. Az erkölcsi jogrend tételes törvényekben nyer kifejezést; így megkülönböztethetünk jogi értelemben vett, törvényes, formai igazságosságot, illetve erkölcsi értelemben vett igazságosságot, amely természetesen nem mindig megegyező. Ezért mondja a latin szólás: *Summum ius, summa iniuria*, azaz a törvény betűje szerint vett igazságosság a legnagyobb igazságtalansággá válhatik."

Teológiai értelemben az igazságosság (lat. *justitia*): sarkalatos erény, amely másokra irányul, és képessé tesz arra, hogy mindenkinek megadjuk azt, ami őt megilleti. Az embert megillető jogok mineműsége szerint van törvényes (*justitia legalis*), kiegyenlítő (*iustitia commutativa*) és osztó igazságosság (*iustitia distributiva*)."

Mivel a meghatározás a „jog és erkölcs" normáival való megegyezésről beszél, és szóba kerül az „erkölcsi jogrend" is, tisztázni kell még, hogy mi a „jog", mi az „erkölcs", és mi a „jogrend". A teológiai meghatározás szerint azt kell megadni a másiknak, ami őt megilleti. A közfelfogás szerint a bűnöst büntetés illeti meg, ezért a „büntetés" fogalmát is tisztázzuk.

A JOG-ról a következőket írja a lexikon:

„Népünk észjárása szerint 'jogos' az a cselekmény, magatartás, állapot, amely etikai érzésünk szerint 'jól' van, azaz amit helyeslünk; nem 'jogos' az, amit etikai érzésünk nem helyesel. E legszélesebb értelemben jogon azoknak az etikai parancsoknak és tilalmaknak összességét értjük, amelyeket az emberi cselekedetekre nézve kötelezőknek ismerünk el. De nem minden parancs vagy tilalom, amelyet valamely emberi közösség ily értelemben kötelezőnek ismer el, jogszabály a szó szűkebb, műszaki értelmében. Jogszabállyá e szűkebb értelemben csak azáltal lesz, ha az állam magáévá teszi, és követésüket a rendelkezésére álló kényszereszközökkel biztosítja. E két ismertető által különbözik a voltaképpeni jogszabály a vallás, az erkölcs, az illem szabályaitól.

A most jelölt szűkebb, vagyis az állami jog határain belül is háromféle értelemben használtatik a jog szó. Jelenti: *1.* A jogrendet, vagyis amaz erők képzelt megtestesítőjét, amelyek a jogszabályokat létrehozzák. Ily értelemben mondjuk, hogy „a jog rendeli", „a jog feladatai" stb. *2.* A jogszabályt, vagyis azon közkötelező parancsokat és tilalmakat, amelyeket a jogrend létrehoz. E kétféle jelentésben beszélünk a jogról a szó tárgyi értelmében. *3.* A jogot a szó alanyi értelmében, azaz azt a hatalmat, amelyet a tárgyi jog annak számára biztosít, akinek érdekében a maga parancsát vagy tilalmát kibocsátja (jogalany). Minden jogszabály e szerint két oldal felé fordul: ahhoz, akit jogosít, és ahhoz, akit amannak érdekében kötelez. A viszonyt, amelyet ilyképpen a jog

minden egyes szabálya által a jogosított és a kötelezett (egy vagy több) személy között létesít, jogviszonynak mondjuk. Ily jogviszony áll fenn a hitelező és az adós között: a hitelező jogosítva van követelni, hogy az adós teljesítsen, az adós köteles teljesíteni. Ily jogviszony áll fenn a tulajdonos és minden más ember között: a tulajdonos jogosítva van követelni, hogy rajta kívül más az ő dolgához hozzá ne nyúljon, minden más ember köteles a tulajdonos dolgától tartózkodni. Íme, kétféle jogviszony: a hitelező egy emberrel (az adóssal) szemben van jogosítva, a tulajdonos mindenkivel szemben: az előbbi esetben abszolút, az utóbbiban relatív jogokról és jogviszonyról beszélünk.”

Az ERKÖLCS-ről ezt olvashatjuk:

„Eredetileg a cselekvés és magatartás módja általában véve, amely a hozzá függesztett jelzőtől kapja közelebbi meghatározását, pl. jó erkölcsű, hitvány erkölcsű. ... Manapság, habár a szó jelentéséből nem veszett ki egészen az eredeti határozatlanság, mégis inkább a jó erkölcsöt, a cselekvés és magatartás dicséretes és megállapodott jellegét értik rajta. Azonkívül pedig azonos értelmű az erkölcsiséggel, az erkölcsi törvények összességével. Amit az erkölcs parancsol, az föltétlenül kötelező.”

A JOGREND meghatározása tulajdonképpen szerepelt már a „jog” szó kifejtése során. Ott azt olvastuk róla, hogy a „jog” szó első értelme: „amaz erők képzelt megtestesítője, amelyek a jogszabályokat létrehozzák”. Az önálló szócikk a következőket írja róla: „A jognak megfelelő állapot. A jog megsértése a jog helyreállítását kívánja. A jogállamnak főfeladata a jog fenntartása, törvényeivel és államszervezetével a jogot szolgálja. Jognak nevezik azoknak a törvényes rendelkezéseknek és intézményeknek összességét is, amelyek a jogok sértetlenségét biztosítják, és megsértésüket megtorolják.”

Végül a BÜNTETÉS: „A pozitív jog értelmében büntetés az a külső rossz, amelyet a törvény ... a büntetendő cselekmény elkövetőjére, annak igazságos megtorlása végett s az állami jogrend érdekében megállapít. A büntetés előföltétele eszerint a büntetendő cselekmény, alapja a törvény ... s az ennek folytán keletkezett bírói ítélet, rendeltetése az igazságos megtorlás és a jogrend biztosítása.”

III. Érvelés

E fogalomtisztázás után feltesszük a kérdést: Erény-e az igazságosság? Ez a kérdés a háromféle – logikai, erkölcsi és teológiai – jelentéstartalom közül a *másodikra* vonatkozik. Az *elsőnek*, a logikai jelentéssel bíró fogalomnak eleve nem lehet önmagában erkölcsi vonatkozása. Legfeljebb az a kérdés tehető fel, hogy az igazmondás erény-e. Ez azonban más, önálló téma, amelyet egyébként is részletesen taglal a Merre menjek? c. könyv. Ami a *harmadikat* illeti, vagyis hogy valakivalami Istennek tetsző-e, az nem erény kérdése, hanem ténykérdés. Legfeljebb eredménye lehet az erények gyakorlásának. – Marad tehát a kérdés: Az a fogalom, amelyet az „igazságosság” szó jelöl, s amely erkölcsi tartalmat hordoz, erénynek minősül-e? Más szóval: Akarja-e Isten, hogy az ember igazságos legyen?

Aquinói Szent Tamás módszerével közelítve azt kell mondanunk: Úgy látszik, hogy az igazságosság erény.

Ezt látszanak bizonyítani a következő érvek:

1. *Erénynek minősül* az, aminek az ellentéte bűn. Márpedig az igazságtalanság, ami az igazságosságnak ellentéte, bűn, tehát az igazságosság erény.

2. *A közvélemény* általában nem szokott tévedni. Márpedig az anarchistákon kívül mindenki úgy gondolja, hogy „Jól nézne ki ez a világ, ha nem az igazságra (értsd: az igazságosságra) épülne!”, „Jól nézne ki ez a világ, ha a 'bűnözők' szabadon mászkálhatnának, és nem büntetné meg őket az igazságszolgáltatás!”

3. *Arisztotelész*, a nagy gondolkodó a négy sarkalatos erény közé sorolja, és ezt a minősítést a hivatalos keresztény erkölcstan is magáévá tette.

4. *Hogy ne akarná az Isten*, hogy minden olyan legyen ezen a világon, amilyennek ő megálmodta?! Márpedig az eddigiekből úgy látszik, hogy az az igazságos, aki azon van, hogy minden megfeleljen a valóságnak, megfeleljen az Isten elképzelésének, rend legyen a világban.

Ezek az érvek azonban nem állják meg a helyüket:

ad 4. Valóban minden tekintetben olyan *az Isten által elképzelt* világrend, amilyennek azt az emberiség közmeggyőződése hiszi? Amelyik csak úgy valósulhat az Isten szándéka szerint, ha „mindenki azt adja a másiknak, ami jár neki”? (Maga az Isten is, mert ha az igazságosság erény, akkor benne is meg kell lennie!) Ennek a közmeggyőződésnek kialakulását definitív módon befolyásolta az emberi társadalom struktúrája. Azé a társadalomé, amelynek tagjai figyelmen kívül hagyták, hogy Isten szeretetre teremtette az embert; fontosabb volt nekik a saját felemelkedésük és gyarapodásuk, mint a másiké, és ennek következtében egyenlőtlenségek alakultak ki: fölé- és alárendeltségi viszonyok hatalmi és vagyoni tekintetben. Azok, akik ennek az egyenlőtlenségnek haszonélvezői, kénytelenek voltak kitalálni a jogrendet, amely szentesíti ezt az állapotot. Ezek után pedig az a bizonyos „törvényeknek való megfelelés”, amit az „igazság” szó jelentése takar, az *emberi* jogrendnek való megfeleléssé torzult.

Ezt az egész koncepciót *vetítették aztán vissza* az Istenre: jogrend nélkül nem létezhet a világ, tehát az Isten világában is kell lennie valamiféle jogrendnek. Nem is akármilyennek, hiszen az Istennél minden tökéletes, az Ő világának jogrendje is abszolút tökéletes. Nem engedheti meg az Isten, hogy a bűn ne nyerje el a büntetését, mert akkor felborul a Rend! Legfeljebb azt teheti meg, hogy a büntetést ne maga a bűnös szenvedje el, de VALAKINEK KELL bűnhődnie! Íme: megérkeztünk a klasszikus megváltás-elmélethez. Aki azonban így érvel, az fölébe helyezi a Rendet az Istennek. Azt állítja: amint Isten nem tud nem-szeretni, ugyanúgy nem tudja a jogosan járó büntetést nem-kiszabni.

Csakhogy nem-szeretni azért nem tud az Isten, mert ő maga a Szeretet. Ha azt mondanám: ugyanígy állítható róla, hogy ő maga az Igazságosság, és ezért nem tud nem-büntetni, akkor ellentmondásba keverednék. Mert szeretet és igazságosság nagyon sokszor kizárja egymást.

ad 3. *Arisztotelész* a létező társadalmi struktúrát tartotta szeme előtt, amely szükségképpen erre az *emberi* jogrendre épül. Ebben a struktúrában pedig, amelyikben a szeretet nem készteti az embert a számolatlan adásra, valóban szükséges sarkalatos erénynek minősíteni azt a készséget, hogy legalább annyit adjon az ember, amennyit ez a bizonyos jogrend meghatároz. Mi azonban most azt vizsgáljuk, hogy abban az *Isten* által elgondolt rendben, amelyet Jézus helyre akart állítani, tehát az Isten Országában minek minősül, ha valaki azt méricskéli, hogy kinek mi jár.

Amikor az előbb a meghatározásokat kifejtettem, nem egy fogalom emlegetése kapcsán szisszenhetett fel joggal mindenki, akinek a tudatát az evangélium határozza meg. Néhányat kiemelek közülük:

Akkor lesz valamely parancs vagy tilalom jogszabállyá, ha az állam magáévá teszi. Magyarul: *emberek* kényétől-kedvétől függ, hogy valami jogos-e vagy sem, eltérni tőle igazságtalanság-e vagy sem. Elméletileg természetesen nincs kizárva, hogy adott esetben felelősségük tudatában lévő törvényhozók lelkiismeretük szerint Istennek tetsző jogszabályt állapítsanak meg. De hát nyilvánvaló: semmi garancia nincs arra, hogy olyan emberek legyenek törvényhozókká vagy törvényhozó testületek tagjaivá, akik valóban minden körülmények között lelkiismeretesek.

Csak az nevezhető jogszabálynak, aminek a megtartása kényszereszközökkel *kikényszeríthető*. Nos: legelsősorban ezért összeegyeztethetetlen a jog világa a szeretet világával!

A jog hatalmat biztosít valakik számára parancsok és tilalmak kibocsátásra. Túlnőne ezen tanulmány keretein annak bizonyítása, hogy az Isten Országában az életodaadás hatalmán kívül semmiféle hatalomnak nincs helye; eléggé bizonyítottnak ismeri ezt köreinkben mindenki. – Emberi hatalmat megszerezni általában *erőszakkal* szoktak, megtartani a gyakorlatban csak erőszakkal lehet: ez nem a mi világunk!

A felhozott példában szó volt arról, hogy a tulajdonos jogosítva van követelni, hogy rajta kívül más az ő dolgához hozzá ne nyúljon. Nos, az is közhely, hogy ez valóban így van a *tisztességetika* világában, de nem a jézusi etika világában.

A jogrend megsértése a jogrend helyreállítását kívánja. Ez a koncepció axiómának minősíti, hogy a „jogrend” valami *abszolútum*, mindennél (Istennél is) előbbre való.

A büntetés alapja a *bírói* ítélet. Tudjuk valamennyien, hogy a jézusi parancs – „Ne ítéljetek!” – pontosan a bírói ítéletet tiltja, ill. tartja fenn az ítélő Istennek. Annak az Istennek, akit egyes szentírási könyvek előszeretettel neveznek ugyan „Örök Bíró”-nak, de akiről Jézus tanításából eléggé világosan tudjuk, hogy emberi fogalmak szerinti ítélkezéssel soha nem ítél, mert az Örök Szeretet nem tud büntetni. Mindig szívesen idézem ezzel kapcsolatban az 1Kor 4,5-öt: „Ne ítélkezzetek hát időnap előtt, míg el nem jön az Úr. Ő majd megvilágítja a sötétség titkait, és földeríti a szívek szándékait. Akkor majd mindenki megkapja az elismerést az Istentől.”

Egyáltalán *hogyan lesz* valakiből bíró? Az uralkodók vindikálták maguknak a bíráskodás jogát. Már az ő esetükben is problematikus volt, hogy adott esetben az Isten szemszögéből nézve igazságosan ítélkeztek-e. Mennyi gonosz, mindenki által igazságtalannak minősített ítélet született despoták részéről, amelyeket a definíció alapján mégis igazságosaknak kell mondani! Most meg valakik egyszerűen kineveznek egyeseket bírónak. Megint azt kérdezem, mint az előbb a törvényhozókkal kapcsolatban: Mi a garancia arra, hogy olyan emberek lesznek bíróvá, akik valóban minden körülmények között lelkiismeretesek, és akár csak emberi fogalmak szerint is mindig igazságosan ítélnek?

Eszembe jut Sánta Ferenc *Ötödik pecsét* c. regényének egyik jelenete. A nyilas tisztecskének a felettese felteszi a kérdést: „Mondja, egyáltalán miért ver maga?” A válasz: „A megszerzett hatalom jogán!”

ad 2. Az *a közvélemény*, amelyik a fent idézett szlogenekkel érvel, szintén a tisztességetika szintjén gondolkodik, és a létező társadalmi struktúrát veszi alapul.

Azt mondja: „Jól nézne ki ez a világ...!” Hát mit mondjunk? Valóban „jól néz ki” ez a világ minden „igazságosságával” együtt! Az „igazságos” ítéleteket mindig csak a pernyertesek tartják igazságosnak, az „igazságos” békeszerződéseket a győztesek diktálják, és minden ilyen „igazságos” ítélet és békeszerződés csírájában hordja a békétlenséget, bosszúvágyat, magyarán a szeretetlenség melegágya. Lehet ilyesmikhez közünk?

Ami pedig a „bűnözők” ügyét illeti: Milyen címen ítélkezik egyik ember a másik fölött? Előbb már szó volt róla, hogy hogyan lesz valaki bíróvá. Mi garantálja az ő abszolút alkalmasságát? Egyáltalán lehet-e valaki abszolút alkalmas erre a feladatra, még ha eltekintünk is a bírói ítélet jézusi tilalmától? Ki az, aki saját magát feddhetetlennek meri mondani?! Hogy annak a „bírónak” csak „kisebb gyarlóságai” vannak? Akkor ez csak mennyiségi különbség! Ki mondja meg, hogy hol a határ, amely után már „jogos”, hogy a „kisebb vétkes” megbüntesse a „nagyobb vétkest”? Milyen sok ítéletről derül ki utólag, hogy téves vagy igazságtalan! Aztán: Kinek-minek használ, ha rács mögé kerülnek a „bűnözők”? Összezárják őket, egymástól tanulnak, és gonoszabbként kerülnek ki, mint amilyenek voltak, amikor bementek! Mert akit nem életfogytiglanra ítélnek, az előbb-utóbb kiszabadul! És akkor nem „mászkál szabadon”, ahogyan a fiktív kérdés fogalmazta? Csupa megválaszolhatatlan kérdés, amelyeket már százszor feltettünk, amikor ez a téma előkerült. Az „igazságszolgálta-

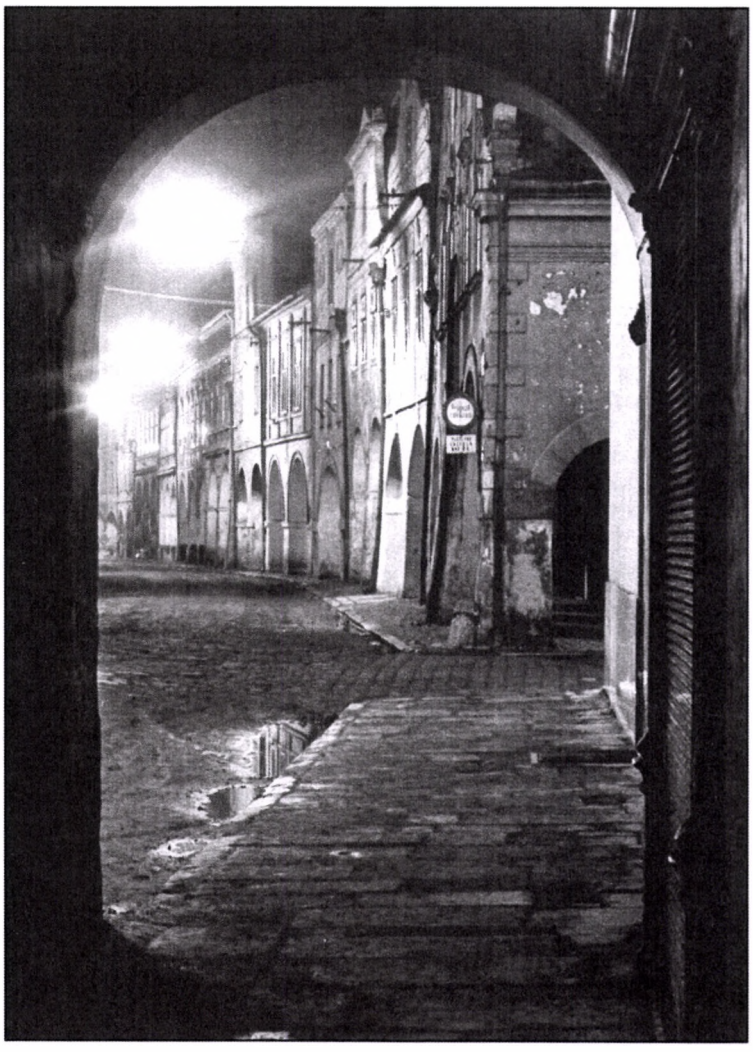

tásnak” nevezett gépezetben minden büntetés igazában megtorlás, amely azon a téves nézeten alapszik, hogy ezzel „helyreáll a Rend”. Ez a nézet elfeledkezik arról. hogy nem az ember van a rendért, hanem a rend van az emberért. Ha egyáltalán lehet valamiféle haszna a büntetésnek, az csak az lehet, hogy megjavítja a bűnöst, és megelőzi az újabb bűnöket. Ami ezt a célt nem szolgálja, az nem lehet jó! De ami szolgálná ezt a célt, az is csak akkor jöhetne szóba, ha önmagában nem lenne rossz. Márpedig a másik bántása (a „bűnözőé” is!) önmagában rossz!

ad 1. *Az igazságosság definíciójából* következik, hogy az nem igazságos, aki nem adja meg a másiknak azt, ami jár neki. Hát akkor micsoda? Igazságtalan? Nem feltétlenül!

Igazságos az, aki annyit ad a másiknak, amennyi jár neki. Ha nem annyit ad, akkor nem igazságos. Aki kevesebbet ad (vagy semmit sem), az igazságtalan. De aki *többet* ad, az sem annyit ad, amennyi jár, tehát az előbbiek szerint az sem igazságos, mégsem minősítjük bűnösnek, nem mondjuk igazságtalannak! Vagyis az igazságtalanság nem azért bűn, mert az igazságossággal ellentétes!

Továbbá: aki a jog szerint járó *juttatást* nem adja meg, az nem igazságos, hanem „igazságtalan”; aki a jog szerint járó *büntetést* nem adja meg, az sem igazságos, hanem „irgalmas”. Tehát mindkét fogalom szemben áll az igazságosság fogalmával, mégis a kettő közül csak az első minősül bűnnek. Azért bűn, mert ellentétes a szeretettel. Ha azért lenne bűn, mert az igazságossággal ellentétes, akkor az irgalom is bűn lenne!

Szokták emlegetni, hogy „Isten milyen csodálatosan össze tudja egyeztetni az igazságosságot és az irgalmat”! Pedig ez a mondat – ha tetszik, ha nem – fából vaskarika. Abban a pillanatban, amikor irgalmaz, máris nem igazságos, mert nem adja meg a bűnösnek az őt megillető büntetést, amint azt az igazságosság megkövetelné! Ha igazságos lenne, nem irgalmazhatna.

Mindezek után tehát azt kell mondani, hogy ISTEN ORSZÁGÁBAN AZ IGAZSÁGOSSÁG **NEM** MINŐSÜLHET ERÉNYNEK, sokkal inkább a szeretet gátjának. Ez nem azt jelenti, hogy szabad igazságtalannak lenni, de igenis szabad, sőt kell nem-igazságosnak lenni. Mert az Isten Országában a csúcsérték a szeretet; ami ezzel ellentétes, az ott nem lehet jó, nem lehet erény. A szeretettel bizony sokszor ellentétes a szigorúan vett igazságosság, illetve a szeretet az igazságossággal, persze nem az igazságtalanság irányában. Mert az igazságosság azt vizsgálja, hogy kinek *mi jár*, és nem törődik azzal, hogy *mire van szüksége* – a szeretet viszont azt nézi, hogy kin mivel lehet segíteni, kinek *mire van szüksége*, nem pedig azt, hogy *mi jár* neki.

IV. Biblia

Eddig ésszel érveltünk, vegyük most elő a Bibliát, annak is először a magyar fordítását!

Megdöbbentő felfedezésre jutottam: A Szent István Társulat által kiadott, hivatalos magyar Szentírás szerint az evangéliumokban összesen *egy* alkalommal fordul elő az „igazságosság” szó, amikor Jézus a Máté 23-ban a farizeusokat korholja, és szemükre veti, hogy elhanyagolják az „igazságosságot”. Az „igazságos” szó előfordulásainak száma *öt*: Egyszer *Lukács* adja Jézus szájába, amikor a 12. fejezetben azt hányja hallgatói szemére, hogy miért nem következtetnek az idők jeleiből úgy, ahogyan az időjárásra tudnak következtetni: „Miért nem ítélitek meg magatok, hogy mi az igazságos?” A másik négy előfordulás *Jánosnál* található: „Ne látszatra ítéljetek, hanem igazságosan!” – figyelmeztet a 7. fejezetben. „Ítéletem igazságos”, ill. „Ha ítélkezem is, igazságos az ítéletem” – mondja önmagáról az 5., ill. 8. fejezetben. Ezek tehát mind az ítéletek igazságára vonatkoznak, semmi közük a témánkhoz. Ahogy az utolsó előfordulásnak sem, amelyet – eléggé helytelenül – „igazságos” szóval ad vissza a magyar fordítás, amikor is a „főpapi ima” végén (17,25) Jézus az Atyát szólítja meg: „Én igazságos Atyám!”

A többi esetben gyakran jelentenek igazmondást mindkét szó akár főnévi, akár melléknévi alakjai. Olykor a mondandók nyomatékozására szolgálnak („bizony mondom...”), egy ízben pedig a mammonnak a jelzője: az igazi mammon). Egyébként azt az „igazság”-ot jelentik a vizsgálandó szavak, amely – a szövegkörnyezetet figyelembe véve – az „Istennek tetszés” kifejezéssel helyettesíthető, de egy hely kivételével sehol nem igazolható, hogy „*iustitia*” értelemben lenne értendő.

Ez az egyetlen hely a *Máté 20,4*, amikor is a szőlőmunkásokról szóló példabeszédben a „harmadik” órában felfogadott munkásoknak mondja a gazda, hogy azt fogja nekik adni, „ami jár”. De hát ez sem olyan értelemben tanító jellegű, ami arra vonatkozólag tartalmazna tanítást, hogy „igazságosnak” kell lennünk. Sőt ellenkezőleg: az egész történet csak borzolja a kedélyeit annak, aki az igazságosságot erénynek tartja, és igazságtalannak minősíti a szőlősgazdát, holott nyilvánvalóan nem az, hanem irgalmas. Legalább is jézusi mércével mérve!

Ide vág a következő történet is: Valaki megkérte Jézust: „Mester, mondd meg testvéremnek, hogy ossza meg velem az örökséget.” Jézus válasza: „Ember, ki hatalmazott fel rá, hogy bírótok legyek, és elosszam örökségeteket?” (Lk 12,13-14)

Nyilvánvaló tehát, hogy Jézusra hivatkozva ***nem*** lehet állítani az igazságosság erény voltát. Annyira nyilvánvaló, hogy a *Léon-Dufour*-féle Biblikus Teológiai Szótár is kénytelen megállapítani a következőket: „A jogi értelemben vett igazságosságra való buzdítás nem foglal el központi helyet Jézus igehirdetésében. Nem találjuk meg az Evangéliumban sem az igazságosság kötelezettségeinek szabályozását, sem az elnyomottak valamelyik osztályára való állandó hivatkozást, sem a Messiásnak mint feddhetetlen bírónak ábrázolását. [...] Mindamellett Jézus bizonyára buzdította kortársait, hogy tegyenek eleget a 'közönséges' igazságosságnak, de a szövegekben ennek nincs nyoma.” (!)

***

Végső következtetés: bármennyire erénynek tartja a közvélemény az igazságosságot, bármennyire sarkalatosnak minősíti Arisztotelész és nyomában a keresztény morális, bármennyire forradalmi állításnak tűnik is ennek az ellenkezője, *észérvek* és *evangéliumi érvek* alapján *egyaránt* azt kell állítanunk, hogy ***az igazságosság nem erény***! Akik erénynek tartják, azért teszik, hogy hangsúlyozzák: az igazságtalanság bűn! Ez igaz is, de ennek alátámasztására elég azt hangsúlyozni, hogy a legfőbb erény a szeretet. Mert ***aki szeret, az biztosan nem lesz igazságtalan.*** De aki ahhoz tartja magát, hogy az igazságosság erény, az ennek következtében igazságtalan nem lesz ugyan, de sokszor kénytelen lesz vétení a szeretet ellen. Aki igazságos, az nem lehet irgalmas, az nem bocsáthat meg feltétel nélkül!

Az irgalmas Isten mentsen meg bennünket egy igazságos Istentől!!!

Nagyoroszi, 1999. szeptember

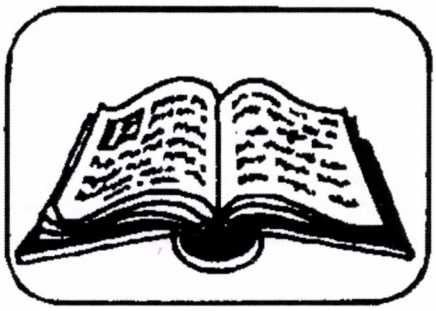

BIBLIA

Az októberi elmélkedéseket Cserta Gábor (Székesfehérvár), a novemberieket Tóth Miklós (Rábatamási) készítette.

Október 6. – Évközi 27. vasárnap – Lk 17,5-10 – Istenbe vetett bizalom!

Induljunk ki a Pál (vagy tanítványi köre) szerint ránk bízott kincsből, amelyről a mai olvasmányban hallunk (2Tim 1,6-8.13-14). Ez a kincs nyilván az Istentől és Jézustól származó tanítást jelenti. Ezt kell a bennünk lakó (élő) Szentlélek erejével őriznünk. Azt is tudjuk kétezer év óta, hogy ez nem elásást, befagyasztást (tartósítást) jelent, hanem élőként őrizést, annak minden felelősségével együtt. Ennek jegyében cserélték le némely fordítások a mai evangéliumbeli jézusi tanítás „hit” szavát a „bizalomra”. Ez talán segít megszabadítani gondolkodásunkat a hithez kapcsolódott sok téves értelmezéstől. Ugyanis nem nagyon szeretjük „miért” kérdésünkre azt a választ kapni, hogy „csak” vagy „azért”. Ugyanennek a hitem szerinti (lám, mégiscsak használom az imént leszólt „hit” szót!) megvalósulása éppen az, amit most teszünk együtt: értelmezni véljük, sőt élőn tartva igyekszünk kifejteni a kapott tanítást. Ha ezt jól tesszük, akkor egyúttal tovább is adjuk azt…

A KIO (Gyurka bácsi) révén tudjuk, hogy a hit „igaznak tartást” és ennek nyomán „életet rátevést” jelent. A továbbiakban ennek megvitatására, utánolvasgatásra biztatlak Benneteket, kedves reménybeli Olvasók, akikben él a Lélek!

Aminek növelését az apostolok kérték Jézustól, azt annak idején ők is, s egyúttal ma mi is, csak saját magunk tudjuk megtenni. Éppen az olyan szellemi-lelki tevékenység az, ami ezt eredményezheti, mint amit most is teszünk (én a szövegszerkesztőbe írás idején, Ti pedig, amikor éppen elolvassátok).

Jézus tanításának leglényege az istenkép megváltoztatása volt (lett volna?), a néven sem nevezhető félelmetes Mindenható helyett a Szerető Apácska (ahogyan Tádé nevezte) központba állítása. Ő az, akiben lehet bizalma az emberiségnek, hogy mindazok ellenére, ahogyan alakítjuk a Tőle származó életet, mégiscsak van/lesz folytatás (földi és ezen túli értelemben is…).

Lukács megörökíti Jézus ritka „kiakadásainak” egyikét: „Ha csak annyi bizalmatok lenne… De mégis szeretlek benneteket. Na, idefigyeljetek…” És jön a hasonlat a mustármagról, meg a természetátalakításról. Akkor még nem volt szó földmunkagépekről stb.

A másik példabeszéd „Sitz im Leben”-jéhez („életbe ágyazottságához”) vajon mit szólnak a mai emberjogi aktivisták? Akkoriban lényegében közmegegyezés volt a rabszolgaság, a szolgaság valóságáról. Meggondolandó, hogy ez a leosztás a puszta életükön kívül semmivel sem rendelkező embereknek viszonylag biztos munkahelyet, megélhetést, élelmezést, lakhatást, ruházkodást jelenthetett, még ha elég morbid is a társadalmi viszonyok efféle értelmezése. Ma talán másként van?

A parancsolás ugyanakkor kényszer hatása alatti, kötelező cselekvésre utal. Nemcsak fegyveres testületek, parancsuralmi rendszerek működnek ezen elvek szerint. Létezik egy igen elgondolkodtató fogalom a fegyveres testületekkel kapcsolatban: munkaidőbeosztásukat, tevékenységüket előszeretettel nevezik szolgálatnak. A *normális* szóhasználat azonban az egészségügyi, karitatív, lelkészi, pedagógiai, nevelési stb. tevékenységeket nevezi szolgálatnak. Ezekben a tevékenységekben alapelvárás lenne a szeretet szerinti cselekvés, ami szabadságot feltételez.

Ezt a Jézustól tanult, Lélek szerinti szabad tevékenységet adja meg nekünk a mai napra is a Szerető Atya!

Október 13. – Évközi 28. vasárnap – Lk 17,11-19 – A tíz leprás meggyógyítása…

Ma induljunk ismét Pállal (2Tim 2,8-13), aki szerint a hirdetőt ellehetetleníthetik ugyan, de Isten szavát nem bilincselhetik meg. Ez eléggé paradox, mivel Isten szava csak az emberek révén megvalósuló kimondás által tud megnyilvánulni.

Micsoda felelősség van azon, aki változtatni szeretne egy másik ember istenképén! Tulajdonképpen miért is teszi? Hogy eggyel növelje a saját vallása követőinek számát? Vagy tényleg segíteni szeretne a bajban lévőn, és szerinte csak a megváltoztatott látásmód alapján várható gyógyulás? A létszámnövelés (hittérítés) persze valóban lényeges. Egyrészt mert minden vallás alaptétele a továbbadás elvárása, másrészt mindenki akkor érzi értelmesnek azt az irányzatot, amelyben van, ha ott minél nagyobb a létszám (nyájszellem?) – valamint a neki kedvesek közül is minél többet szeretne ott tudni.

Az evangéliumban Lukács ma ismét egy nagyon is valós, akkori társadalmi problémának Jézus általi, egyedi megoldásáról számol be. Korunkban egyre több ószövetségi vallási előírásról bizonyosodik be, hogy az tulajdonképpen a választott nép megmaradását szolgálta, legyen szó kézmosási, lábmosási, ételemosási stb. előírásról. Ugyanilyen volt a fertőző leprás kényszerű kiközösítése, hiszen mit tehettek volna gyógyítási lehetőség híján? A lepratelep közegészségügyi intézmény volt, amit a vezetőség (kollektíven, elvileg kizárva a megvesztegethetőséget) felügyelt. Mivel a zsidók Isten büntetésének tartottak minden betegséget, ezért tartozott a betegség is a vallási felügyelet alá.

Hogyan lehetett ott idegen nációjú és hitű beteg, egy szamaritánus? És miért csak a szamaritánusnak jutott eszébe, hogy hálát adjon Istennek azért, hogy a Beléje vetett bizalma meggyógyította? A gyógyult leprás bátor volt elszakadni az általánosan elfogadott gondolkodástól, mert másként gondolkodni, szóba állni egy új látásmóddal. Ezt a nyitottságot tanulhatjuk el ma tőle. Azt, hogy soha

semmi nincs véglegesen lezárva, az arra alkalmasak, hivatottak küldetése az, hogy egyre tovább- és továbbgondolják a dolgokat, a miénk pedig az, hogy nyitott szívvel és elmével csatlakozzunk hozzájuk.

Ehhez adjon a Teremtő hősies, kitartó (de nem makacs, rugalmatlan, hajthatatlan, önfejű...) lelkületet!.

Október 20. – Évközi 29. vasárnap – Lk 18,1-8 – „Szolgáltass nekem igazságot!"

Mindhárom mai Ige (2Móz 17,8-13, 2Tim 3,14-4,2 és az evangélium) a vezetőkről szól. Az élet rendje, hogy természetszerűleg kellenek és lesznek is vezéregyéniségek (már az állatok körében is van „falkavezér"). Énekkarban is meg kell adni a hangot, a tempót, el kell kezdeni, végig kézben tartani, majd be kell fejezni a művet. A próbákon állandóan „cizellálgatni" kell a darabot. Csak így van értelme. Nem is jut eszembe olyan tevékenység, amihez ne kellenének valamiféle vezetők, szervezők, hangadók. Még a remeték világában is van, aki kitalálta az aktuális módit, amit az arra fogékonyak másolnak. Az egész Teremtés úgy van „kitalálva", hogy azok viszik előre a dolgokat, akik el tudnak szakadni a megszokottól, más látásmódjuk van, és mernek is élni vele.

Mózes kellett a zsidóknak, hogy legyen, akire hallgassanak; rájöjjenek, hogy nem ott a helyük, ahol vannak, nem a szolganépség a „küldetésük", meg kellene indulni „hazafelé". *Pál* sem volt akármilyen egyéniség, életének meg is van az „eredménye" (minden értelemben!). El is mondja a „nagy titkot", hogy mi kell ehhez: tanulni, tanulni, tanulni (vö. 2Tim 3,14). Aztán „rajta, utána"! Az ellenszenves „bíróról" szóló, *Jézus* által elmondott történetnek is az a lényege a számomra, hogy adódnak olyan helyzetek, amikor valakinek döntenie kell. Ezt jó esetben a felek valami ok miatt elfogadják, vagy a „játékszabályok" szerint elfogadtatják velük... Igazságos döntést kér az özvegy, vagy számára kedvezőt? Ami könnyen lehet, hogy nem igazságos! Egyébként is milyen objektív döntés lehet az, amit a veréstől való félelem és az erőszakoskodás miatt hoznak?

Visszatérve a vezetésre: Testvérbarátom, aki ezeket a sorokat olvasod! Nagyon jól tudod, hogy közösségeink léte és további megléte megkívánja Tőled is, tőlem is, hogy valamilyen szintű vezetők legyünk, vagy ha még nem vagyunk, akkor azzá váljunk. Ezért született ez a folyóirat is, ezért íródnak ezek az eszmefuttatások, ezért olvassuk most éppen aktuálisan ezeket a sorokat. Nem álszentek szeretnénk lenni, hanem valamennyire jó és eredményes vezetők...

A mai evangélium utolsó gondolata szerint az a lényeg, hogy ezt az egészet alapvetően meghatározza az, hogy van-e ebben (röviden) hit, bizalom. És hogy ne feledjem: Van-e benne jézusi szeretet? Mert anélkül csak mozgalom! A mozgalmak végkifejletét pedig már ismerjük a történelemből. Az őket létrehívó társadalmi, politikai viszonyok megváltozásával kimúlnak.

Mi, akik hiszünk a Bokor további létének szükségszerűségében, „küldetésében", szeretnénk világosan látni az Utat (mint a zsidók a pusztában). Hiszünk abban, hogy valamilyen létmódban, valamiképpen velünk van és „imádkozik" értünk Gyurka bácsi!

Október 27. –Évközi 30. vasárnap – Lk 18,9-14 – Imádkozni, de hogyan?

Az ima fogalma, gyakorlata az, amiről mindenkinek, aki ezeket a sorokat olvassa, bizonnyal markáns véleménye van. A kisközösségi életet élőknek visszatérő problémájuk, hogy mikor, hol, mennyit, mit, miért, kiért imádkozzanak, hogyan forduljanak egyénileg és közösen Istenhez. A vallásos lét spontán vagy szervezett megnyilvánulása az ima. Egyáltalán helyes dolog-e az imáról vélekedni? Kritikával illetni az idejét múltnak gondolt gyakorlatokat, rossznak az eredménytelennek bizonyuló kérő formulákat, cikisnek a túlburjánzó dicsőítéseket... Netán körimába bekapcsolódva, azt beolvasásra, kioktatásra használni? Kiüresedhet, lélektelenné, rutinszerűvé válhat a körima is!

Személy szerint nem tudom megállni – például egy temetésen –, hogy a Miatyánk imádkozása során ne nézzek körül. Ha már nem zeng közösen az ima, legalább mozog-e az emberek szája. Majd szinte mindig sajnálkozva állapítom meg (és kulturálatlanságnak tartom): Még erre sem futja? Ezt sem tanította meg nekik az édesanyjuk, vagy valaki?

Vajon ez a vélekedés tulajdonképpen az, amit a farizeus tett? Hova tegyük akkor Pál öntudatát? Gyerekkorunktól életünk végéig azt halljuk, hogy mi az emberhez méltó, a teremtettséget kiteljesítő élet. S ahol éljük ezt az életet, ott minőségi dolgokat teszünk-e?

Az ÁEH és a III/III idején állandóan visszatérő vád volt az elitképzés. Milyen az önismeretünk, van-e önbecsülésünk, öntudatunk? Mikor válik mindez önelégültséggé? Minőségi gondolkodás, cselekedetek, szint? Ha a Bokor laikusok, házasok, nagycsaládosok teológiát művelő szerveződésének *is* véli magát, akkor hol vannak ennek írásban is megnyilvánuló eredményei? Jelenleg ez az elmélkedés megüti-e az elvárt szintet, való-e az „Érted vagyok"-ba? Épülnek-e nyomán valakik, vagy csak bosszankodnak, s sajnálkozóan legyintenek? Mit gondolunk a Bokorról? Van-e kiválasztottság tudatunk?

Visszatérve az önértékelésre: Nem tudom, ki hogyan van vele, de én, ha valami kerti vagy ház körüli munkát végzek, akkor időről-időre – mintegy pihenésképpen – kicsit elüldögélek, végignézek azon, amit elvégeztem. Ilyenkor kicsit elégedetten nézegetem az eredményt: Nem is olyan rossz... – Minden vágyunk az, hogy amit teszünk, az értelmes, értékes, színvonalas, Istennek tetsző legyen. Ehhez óhatatlanul hasonlítanunk, viszonyítanunk kell (farizeusok vagyunk?). Visszatérően egyensúlyozunk az egészséges önértékelés és a kötelező (?) szerénység között.

Gondoljunk vissza a 2017. februári Bokorünnepre, amely az egyensúlyról szólt. Lehetőség van felidézni a Bokorportal.hu segítségével!

November 3. – Évközi 31. vasárnap – Lk 19,1-10 – Szeretet és bizalom

Jézus Jerikóba érkezett, ahol Zakeus, a városszerte ismert ember volt a vámszedők feje. Lenézték őt az emberek, és foglalkozása miatt nem is szerették. Zakeust nemcsak az emberi kíváncsiság vezette, hanem bizonyára a hit titkára is nyitott ember áll előttünk. Felkapaszkodott az útjába eső fügefára. Milyen pontosan megőrizte az evangélista ezt a látszólag jelentéktelennek tűnő, mégis élethű részletet! Zakeus amúgy is mozgékony, izgága

és intézkedő ember volt. Most, hogy megérintette őt a Jézussal való találkozás, még kevésbé nem lehetett lecsitítani, nem lehetett leállítani. Megnyílt a szíve. Felforgatta az életét ez a tapasztalat: „Jézus személyében találkoztam az irgalommal, találkoztam a szeretettel.” Mélyen átélte: „Jézus engem is emberszámba vesz, nem úgy, mint a jerikói emberek többsége, én is ember vagyok a szemében.” Az a megtiszteltetés érte, hogy Jézus meglátogatta őt, betért a házába. Ezáltal megváltozott Zakeus gondolkodásmódja, értékrendje, és ennek következtében megváltozott addigi cselekvésmódja is. Akart az életével kezdeni valamit, értékesebbet, mint az addigi vagyonszerzés.

Zakeus története rólunk is szól. Jézus felénk is közeledik, elhalad a mi fügefánk alatt is, felnéz ránk, és minket is megszólít. Sokszor talán mi is rejtőzködünk előle. Reánk néz, ismer bennünket, tudja, hogy mi lakik a bensőnkben. Nem akar elkerülni minket sem. Éppen ellenkezőleg, egészen közel jön hozzánk, az otthonunkba, a munkahelyünkre, a családunkba, egész életünkbe. Rajtunk múlik, hogy beengedjük-e az életünkbe, a házunkba, ajtót nyitunk-e neki?

A héten lesz Szent Imre herceg ünnepe, aki a magyar ifjúság védőszentje. Székesfehérvárott született 1007-ben. Szent István királyunk Szent Gellért püspököt kérte fel arra, hogy fia nevelője és tanítója legyen. A királyi udvarban elsajátította az akkor ismert tudományokat, Szent István királyunk pedig felkészítette az uralkodásra. Szülei és nevelői fontosnak tartották azt is, hogy imádságos lelkületű életet éljen, és erős legyen hitében. Napjainkban is legalább ekkora figyelmet kell szentelni minden felnövekvő gyermek nevelésére és lelki fejlődésére. Ügyeljünk arra, hogy a világi tanulmányok mellett fontos helyet kapjon a lelkiség, a közösségi szellem, az imádságos élet és a Szentírás (főleg az evangéliumok) rendszeres olvasása.

November 10. – Évközi 32. vasárnap – Lk 20,27-38 – Túl a földi lét határain

Milyen lesz a feltámadás és az azt követő élet? – teszi fel a kérdést az evangéliumban a Jézus és a farizeusok közötti párbeszéd. Csak gyenge emberi elképzeléseket, homályos árnyékképeket tudunk megfogalmazni ezzel kapcsolatban. Földies vágyakozásaink vannak, amelyeknek beteljesedését a túlvilágon várjuk. Azt reméljük, hogy odaát nem lesz majd betegség, fájdalom, rossz, bűn, a hiányok, fájdalmak, igazságtalanságok, jog, félelem – mindezek elmúlnak. A tárgyak és az események helyett a személyek egymás iránti kapcsolata, szeretete és tisztelete lesz a fontos. Különb élet lesz odaát, mint amilyen itt a földön van, azért, mert az élő Isten színe előtt, az Ő társaságában leszünk. Ha már ebben a világban hiszünk az Istenben, az Ő törvényei és Jézus evangéliuma szerint akarunk élni, akkor életünk odaát is Őbenne folytatódik. Isten szabad akaratot adott nekünk, magunknak kell választanunk, vajon ővele, vagy nélküle akarjuk-e leélni az életünket.

Tours-i Szent Márton Savariában, a mai Szombathely területén született 316 körül, pogány családban. Apja római katonatiszt volt, Márton is folytatta apja foglalkozását. Pogányként élő veterán katona apja mellől fiatalon lépett a katekumenek, a hittanulók közé. Megkeresztelkedése után letette a kardot, kilépett a római hadseregből. Galliát barbárok támadták meg. Constantinus császár az ütközet előtt ajándékokkal buzdította katonáit. Márton nem fogadta el ezeket, hanem közölte az uralkodóval: eddig a császárt szolgálta, ezután Istent kívánja szolgálni. Az uralkodó ezért félelemmel vádolta meg. Márton visszautasította a méltatlan vádat. Kijelentette, hogy másnap hadi felszerelés nélkül, Jézus nevével az ajkán, a kereszt jelének védelme alatt megy a csatába. Az ütközetre nem került sor, ami a császárt is meglepte. Bátor magatartásával súlyos csatát akadályozott meg. A magyarországi katonaságmegtagadók többek között Szent Márton ezen tettére hivatkozva nem fogtak fegyvert.

Szabó András *Köpönyeg és palást* c. drámáját Szombathelyen láthattuk Jordán Tamás főszereplésével. A darab szerzője átéléssel mutatja be a konstantini idők egyházi küzdelmeit. Márton püspök küzdött az egyház önállóságáért a császárral szemben, figyelmeztette a fényűző életmódot folytató és világi hivatalokat vállaló püspököket és papokat, hogy térjenek vissza a jézusi szegénységhez. Idősen, betegen is fáradhatatlanul szolgálta híveit és papjait, többször hangoztatta: „Nem vonakodom a munkától”. Márton Áron, Erdély nagy püspöke Szent Márton példájára választotta jelmondatául: „Non recuso laborem.”

November 17. – Évközi 33. vasárnap – Lk 21,5-19 – Sok jót tehetünk

„Elém hoztad embertársaimat, akikben felismerhettelek téged, és jót tehettem velük.”

(Részlet a karitászmunkatársak imájából)

Jézus már Jeruzsálemben van, a templomban tanítja apostolait és az őt hallgatókat. Közeledik golgotai kereszthalála. Szenvedés, megaláztatás, testi-lelki gyötrelem vár rá. Szeretné felkészíteni apostolait és rajtuk keresztül követőit – de minket is – a reánk váró próbatételekre. Jézus jól tudja, hogy aki őt követi, annak hasonló megpróbáltatásokon és szenvedéseken kell keresztülmennie, mint neki.

Már az ősegyházban megtapasztalták, megélték a hívek, hogy üldözték, bántalmazták őket azért, mert Jézus tanítványai, követői voltak. Az is igaz, hogy önfeláldozó szeretetüket

is észrevették. A diakónusok és az apostolok kenyeret és élelmet osztottak a szegényeknek. Nem különböztették meg a hívő és a pogány embereket, hanem mindegyikükön segítettek, és pártfogásba vették az özvegyeket. Szent Pál apostol gyűjtést szervezett az általa alapított egyházközségekben, hogy adományaikkal segítsék és támogassák a szükséget szenvedőket Jeruzsálemben (2Kor 8,1). Az egyháztörténelem során a híveknek nagyon sokszor kellett szembenézniük üldöztetéssel.

A keresztény ember más szemmel látja az embereket; életünket, gondolkodásmódunkat az evangéliumra és Jézus tanítására építjük. Sokan e világi módon gondolkodnak, a felszínt látják, önzők, bezárkóznak önmagukba, nehezen veszik észre a másik ember ínségét. A keresztény ember ilyenkor is tud és akar segíteni. Képesek vagyunk szeretetből áldozatot hozni. Körülöttünk nagyon sok ember szenved attól, hogy sem a családban, sem a munkahelyén, sem a rokonságában nem értékelik a munkáját, erőfeszítéseit. Jólesne nekik egy elismerő, dicsérő, bátorító szó. Ha ezt észrevesszük, és odaállunk melléjük, sokat tudunk rajtuk segíteni. Számtalan lehetőségünk van arra, hogy önzetlenül, szeretettel tudjunk szolgálni, még akkor is, ha emiatt bántások vagy gúnyolódások érnek minket.

Árpádházi Szent Erzsébet a világegyház számára a legismertebb magyar szent. Hűséges feleség, gondos édesanya, kiemelkedővé mégis a Jézus Krisztus iránti rajongó szeretete tette. Amikor özvegy lett, odaadóan szolgálta mennyei Urát a szegényekben, a betegekben, az árvákban és a kitaszítottakban. Ők mindig bizalommal fordulhattak hozzá. Az Istennel és Jézus Krisztussal megélt finom, személyes, imádságos kapcsolatából fakadtak nagylelkű szeretetének megnyilvánulásai. Ő a Katolikus Karitász védőszentje.

November 24. – Krisztus király ünnepe – Lk 23,35-43 – A szeretet uralkodjék

Az ünnepet XI. Pius pápa 1925-ben vezette be az egyházban (az 1925-ös szentév mottója ez volt: „Krisztus békéje uralkodjék Krisztus országában!”). Arra a fontos igazságra akarta felhívni a figyelmünket, hogy egész életünk középpontjába Jézus Krisztust kell állítanunk. Jézus a szívünket akarja megnyerni, a szívünk és egész életünk királya akar lenni. Ha az ő tanítására mozdul a szívünk, ha segítünk a rászoruló és bajba jutott embereken, ha irgalmasságot gyakorlunk, ha tudunk szívből megbocsátani másoknak, akkor a krisztusi szeretet törvénye uralkodik bennünk. Ezáltal Isten Országa építésére és az emberek szolgálatára használjuk emberi erőinket, fizikai és szellemi-lelki képességeinket. Mi is azon fáradozunk, hogy általunk is növekedjék itt a földön Isten Országa és a Jézus Krisztust követők közössége.

Az evangéliumi történetben egy találkozásról olvasunk. Nem mindennapi találkozás ez, mert Jézus is, és a két gonosztevő is a kereszten függ. Alig tudnak néhány szót kimondani, kipréselni magukból, hiszen a tüdejük összeszorul, alig kapnak levegőt. Az egyik gonosztevő védelmébe veszi Jézust. Elismeri, hogy a társával ők jogosan kerültek a keresztfára, méltán bűnhődnek gonosz tetteik miatt. Szavaiban egyszerre van ott a bűnvallomás és az őszinte bűnbánat. Még arra is van ereje a jobb latornak, hogy odaforduljon Jézushoz (bizonyára nagy-nagy erőfeszítéssel), és így mondja el neki a kérését: „Uram, emlékezzél meg rólam, amikor eljössz uralmaddal!” Életünk folyamán mi is találkozunk Jézussal, amikor imádságainkban hozzá fordulunk, elmélkedünk, tápláljuk lelkünket a szentáldozással. Egész életünkben készülünk, és várjuk a vele való végső találkozást.

Az elmúlt héten ünnepeltük Szent Cecília római szüzet és vértanút, a szent zene és az egyházi ének védőszentjét. A III. században élt, és szenvedett vértanúhalált I. Orbán pápa idején. Miután minden vagyonát szétosztotta a szegények között, arra kérte a pápát, hogy a házát alakítsa át templommá. Orbán pápa temette el a Szent Callixtus katakombában. Többszöri fenyegetés ellenére is kitartott keresztény hite mellett. Sok gyötrelemnek vetették alá, végül kard általi halálra ítélték, de a hóhér három csapással sem tudta lefejezni, megsebesítve hagyta ott. Barátai karjai közt halt meg. Az ünnepi antifóna így dicséri és méltatja Szent Cecília életét: „Zengő hangszerek kíséretében Cecília egyedül az Úrnak énekelt, mondván: Legyen az én szívem szeplőtelen, hogy meg ne rendüljek.”

Ne azt kérdezd,
mit ad neked az élet,
hanem azt,
mit adsz te!

(Alfred Adler)

8 évesen a közösség javát szolgálva

Mindössze 8 éves az a mexikói kislány, aki találmányával nemcsak elnyert egy rangos tudományos díjat, de számos alacsony jövedelmű családon is segít, hogy meglegyen a napi melegvíz-ellátásuk.

A Nemzeti Autonóm Egyetem (UNAM) díját most először kapta meg egy gyerek. *Xóchitl Guadalupe Cruz* egy olyan napenergiával mű ködő vízmelegítő berendezést terve-

zett meg és készített el, amely csak újrahasznosított anyagokból áll. A fiatal tudós elmondása szerint napenergiával működő vízmelegítője egy tizenöt méter hosszú fekete öntözőcsőből, tíz feketére festett PET-palackból, műanyag kötöződrótból, falécekből, fekete nejlonból és újrahasznosított üvegtáblákból áll. „Egy rossz hűtő üvegajtajait használtam, hogy üvegházhatást idézzek elő” – magyarázta Xóchitl. Az eszköz azért is létfontosságú lehet a helyi családok számára, mert sokan annyira szegények, hogy nincs pénzük vízmelegítő berendezésre költeni, az egyetlen lehetőségük, hogy fával fűtsék fel a fürdéshez szükséges vizet. Így tehát Xóchitl találmánya nemcsak meleg vizet biztosít közösségének, hanem a fakitermelés mennyiségét is csökkenti.

A család segítségével a tetőre szerelték fel a berendezést, ami tulajdonképpen egy napkollektorra hasonlít. Xóchitl még arra is ügyel, hogy mindig gyorsan fürödjön, így hagyva meleg vizet kis öccsének is.

Elképesztő, hogy valaki már ilyen fiatalon foglalkozik környezete szükségleteivel, és felfedezi, hogy mivel tudná a leginkább segíteni azt. Nagy reménység lehet még a jövőben is!

Fordítás és összefoglaló:
Varga Éva, GreenDependent

Megjelent a Kislábnyom hírlevél 2019. áprilisi (112.) számában

A Föld utolsó hét napja

1970-ben, amikor már nemigen tudtam elhinni, hogy még időben tudatosíthatom országunk lakosságában az elkövetkező ökológiai válságot, azt a frivol szöveget írtam, amely feje tetejére állítja a Biblia teremtéstörténetét. Íme:

Kezdetben teremtette Isten az eget és a földet. De évmilliók múltán az ember végre elég okos volt. Így szólt: „Ki beszél itt Istenről? Magam veszem kezembe a jövőmet.” És kezébe vette, és megkezdődött a Föld utolsó hét napja.

Az első nap reggelén

az ember elhatározta, hogy szabad, szép és boldog lesz. Többé nem Isten képmása, hanem ember. És mivel valamiben hinnie kellett, hitt a szabadságban és a boldogságban, a számokban és a mennyiségekben, a tőzsdében és a haladásban. És biztonsága érdekében megtöltötte a rakétákkal és atomrobbanófejekkel a lába alatt lévő talajt.

A második napon

kipusztultak a halak az ipari vizekben, a madarak a vegyi üzemek által a hernyók számára előállított poroktól, a mezei nyulak az utak menti ólomfelhőktől, az ölebek a kolbász szép piros színétől, a heringek a tengerbe ömlött kőolajtól és az óceán mélyére rejtett szeméttől. Mert a szemét radioaktív volt.

A harmadik napon

elszáradt a fű a mezőkön, és a lombozat a fákon, a moha a sziklákon és a virágok a kertben. Mert az ember maga csinálta az időjárást, és pontos terv szerint osztotta el az esőt. Csak kis hiba keletkezett a számítógépben, amely elosztotta az esőt. Amikor megtalálták a hibát, az uszályok már a szép Rajna száraz alján feküdtek.

A negyedik napon

négy milliárd emberből három milliárd elpusztult. Egyesek azokban a betegségekben, amelyeket az ember tenyésztett ki, ugyanis valaki elfelejtette bezárni azokat a tartályokat, amelyek a következő háborúhoz álltak készenlétben. És a gyógyszereik semmit sem segítettek. Azoknak már túl sokáig kellett hatniuk a bőrkrémekben és a fehérpecsenyékben. Mások éhen haltak, mivel közülük némelyek elrejtették a gabonasilók kulcsát. És átkozták Istent, aki mégiscsak adósuk volt a boldogsággal. Hiszen ő volt a Jóisten!

Az ötödik napon

az utolsó emberek megnyomták a piros gombot, mert fenyegetve érezték magukat. Tűz borította be a földgolyót, a hegyek lángoltak, a tengerek elpárologtak, a városokban feketén álltak és füstöltek a betoncsontvázak. És a mennyei angyalok látták, a kék Föld hogyan válik pirossá, aztán piszkosbarnává és végül hamuszürkévé. És tíz percre megszakították éneklésüket.

A hatodik napon

kialudt a világosság. Por és hamu takarta el a napot, a holdat és a csillagokat. És az utolsó csótány, amely egy rakétabunkerben maradt életben, elpusztult a túlságos melegtől, ami egyáltalán nem jött jól neki.

A hetedik napon

nyugalom volt. Végre. A Föld kopár és üres volt, és sötétség telepedett ama repedésekre és hasadékokra, amelyek a száraz földkérgen támadtak. És az ember lelke halotti kísértetként imbolygott a káosz fölött. Mélyen lent, a pokolban azonban érdekfeszítő történeteket meséltek egymásnak az emberről, aki kezébe vette a jövőjét, és a hahotázás fölzengett egészen az angyalok kórusáig.

Jörg Zink

Forrás: Francesco, 2018. június

TARTALOM

Tanulmány
Kosztolányi Klára: Öregedés, öregség 2-3
Kiss Gábor: Viseljétek úgy az öregséget, mint 4-5
John O'Donohue: Időskor, meghívás 5
Josef Heinen: Bízzunk az életben! 5-6
B.-S. Fabianek: Az örök élet feltételezése nem segít 6-7
Rüderer – Seiterich: Életadás a halálban 8-9
P. Gábor Mózes: Élet vagy halál 11
Tarnai Imre: Erény-e az igazságosság? 22-26
Novella
Christian Bobin: Ünnep a dombtetőn 9-10
Meditáció
Victor Lotola: Áldás – az élet kincse 12
Vörös Éva: Az áldás parancs 12-13
Eva-Maria Lerch: Gyógyító rituálék 13-15
Helmut Jaschke: Részesedni az erőáramlásból 15
Gyerekeknek
Leszkay András: Üresfejűek – hencegők 16-17
Interjú
Marcus Balzereit: Nem vagyunk keljfeljancsik 18-19
Életpélda
Eva-Maria Lerch: A napalm-kislány 19
Megemlékezés
Búcsú Kovács Tádétól 20-21
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 27-30
Környezetvédelem
Varga Éva: Nyolcévesen a közösség javát szolgálva 31
Jörg Zink: A Föld utolsó hét napja 31

Avarban

Felhők árnyéka száll a hegy felett,
fésülik már az erdőt a szelek,
maholnap minden fája lombtalan.
Zörgő avarban ballagok magam,
a vállamon egy kis levélke ül,
nagy, tisztuló csend lelkemen belül.
Lebben a lomb, mint tarka pille, le,
könnyű mosollyal mintha intene.
Az ágnak-e? Az égnek-e? Nekem?
– Fogd fel, szívem,
és mondd el énekem:
Az őszi árny csak elfogyó derű,
és a halál is olyan egyszerű,
oly egyszerű és oly természetes!
Minden fa tudja, hogy nem végleges.

Füle Lajos

„Érted vagyok”
(Exodus 3,14)
A jézusi tájékozódás folyóirata
XXX/5, (177.) szám
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.
Kiadó: BOKOR
Közösségfejlesztő Kulturális Egyesület
Székhely: 1012 Budapest, Attila út 113.
Felelős kiadó: Véghné Ilkó Györgyi
Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromonandras@gmail.com
A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok” (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.
Készült: „Sztehlo Gábor” Ev. Szer., Piliscsaba
Tördelő: Szitár Zsolt
Felelős vezető: Buda Annamária
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „BOKOR Közösségfejlesztő Kulturális Egyesület”, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
The materials published by „Érted vagyok” can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

ELŐFIZETÉS
A befizetés lehetőleg ***banki átutalással*** a lapot terjesztő KISZE Bt. számlájára (10918001-00000057-09540006), vagy az Unicredit Bank bármely fiókjában a fenti számlára történő ***pénztári befizetéssel*** történjék. Rózsaszín ***belföldi postautalvánnyal*** is lehet, ekkor a KISZE Bt. *és* a bankszámlaszám kerüljön a címzett helyére. – A „Közlemény” rovatnak ***mindhárom esetben tartalmaznia kell*** az előfizető nevét és címét, valamint az „ÉV”-jelzést és a példányszámot. – A terjesztéssel kapcsolatos bármilyen ügyben Gromon András főszerkesztőtől lehet tájékoztatást kérni.
Előfizetési díj 2019-re (postaköltséggel):
Belföldre: 3000,- Ft
Szociális előfizetés:
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 6000,- Ft

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Kiadó szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XXX. évf. 6. szám
2019. december
300,– Ft

Adventi és karácsonyi gondolatok

A várakozó Isten

A karácsony ünneplése

Karácsonyi novellák

Tragédia a szerelemben

Hiteles házasságok?

Interjúk a családias családról

Túrabeszámoló

Moha-mese

Jean Vanier emlékezete

Van-e idő?

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Adventi pillanatfelvétel:

A várakozó Isten

(Lk 15,20)

Az egyházi Újév, vagyis az Advent kezdete ugyanazokat az érzéseket hívja elő, mint a szilvesztert követő január elseje, vagyis egyfajta ígéretszomjúságot. Nem vagyunk távollátók, hiába kémleljük a jövőt, de egy ezüsttányéron kínált aranyalma, vagyis a szívünkbe talált Ige erővel, reménységgel, Istenközelséggel tölthet fel. Segíthet abban, hogy ne csak úgy beessünk a karácsonyba. Akkor is, ha körülöttünk ekkortájt felgyorsulnak az események, ha egyre nagyobb a lökdösődés, mert mindenki siet, hogy előkészüljön az ünnepre. Egy ilyen nagytakarításos hétvégén – mesélte egy györgyfalvi testvér – feltűnt az unokának, hogy a nagyanyja másoktól eltérően nyugodt, nem pattog, nem adja le a rendelést, mi mindent kell hozni neki a boltból. Ezért az unoka rá is kérdezett, hogy ő nem készül-e a karácsonyra? Mire a nagymama azt válaszolta, de igen, csak én lélekben teszem ezt.

Bennem maradt ennek az idős asszonynak a bátorsága, mert bizony nem kevés erő kell az árral szembe úszni, és ilyenkor megengedni magunknak azt a luxust, hogy lélekben készüljünk. Mert melyikőnk maradhat ki abból, hogy teleírt listákkal menjen ki ez idő tájt az utcára, mert már fejben sem tudja tartani, mi mindent kell elintéznie? Nem szeretnék riadalmat okozni azzal az elvárással, hogy most egy újabb projekt zsúfolódjék a papírra, vagyis egy újabb karácsony előtti feladat: „Kéretik lélekben készülni!”

Most valaki talán azt gondolja magában: Mondjam meg magyarul, mit jelent az. Lefordítom: Várakozni. Lehet, hogy ez a feladat mindössze csak mérsékelt lelkesedést vált ki belőlünk, mert esetleg teli van az életünk várakozás-témával, de nem is kevés közülük a kudarcos rossz élmény.

Ennek a témának vannak irodalmi klasszikusai is. Beckettnek, az ír származású drámairónak az egyik leghíresebb darabja a Godot-ra várva. A két főhős, Vladimir és Estragon, az ágrólszakadt figurák Godotra várnak, aki majd eljön értük, ételt és italt hoz, és otthont ad. Az angolban Isten neve *God*, tehát a *Godot* egyfajta elkeresztelése a soha meg nem érkező Túlnaninak. Várják-várják őt, de hiába, keserűségükben már-már öngyilkossággal is próbálkoznak, de azzal is kudarcot vallanak, mert arra vannak ítélve, hogy várjanak.

Ez a darab annak idején érettségi tétel volt, s emlékszem, hogy tervekkel teli lelkes fiatalként nem értettem, mitől lett olyan híres ez a bugyuta párbeszédekkel megtűzdelt, javarészt unalmas darab. Azóta jónéhány ősz hajszálam lett, és nemegyszer eszembe jut ez a Beckett-dráma, amikor visszatekintek eddigi életemre. Mert bizony akadnak nálam is beteljesületlen váradalmak, már végleg elment vonatok, és annak a nyomorúsága, mi minden nem sikerült, amihez pedig nagy reményt fűztem. Csak járom a köreimet, és nincs változás, és néha reményt vesztetten kérdezem magamtól: Én is csak Godot-ra várok?

Már csak ezért is érdekel, hogy a bibliai várakozástörténetek kisegítenek-e az elakadásaimból?

Tény az, hogy a várakozás Szentírás egyik nagyon fontos teológiai kulcsszava. Lehet, hogy a belső keresőnk mindannyiunknak először Mária angyali üdvözléses adventjét hozza be. Itt azonban nem az a képlet, mint Beckettnél, hogy az ember kitalál valamit, és várja, hogy Isten, vagyis Godot beteljesítse, hanem itt Isten a kezdeményező. Ő áll elő a megvalósulandó projekttel, szaknyelven az üdvtervével, és éppen fordítva, ő vár arra, hogy mi igent mondjunk, és belesimuljunk, sőt aktívan együtt működjünk a megvalósulásban. Olyannyira, hogy viselőssé válunk az isteni elképzeléstől, s a várakozásunk várandóssá alakít minket. Lehet-e ez üresjárat, s van-e annál gyümölcsözőbb „tevékenység”, mint hogy valaki a Mária-paradigma alapján kihordja a maga Istentől való megajándékozottságát?

Mégis a legbátrabb az a kép, ahogyan Jézus összehozta Istent a várakozással, ahogyan híres példázatában odaállította a tékozló fiú apját a kapuba, hogy várja haza az elveszettet (Lk 15,20). Ezzel isteni minőséggé magasztosította a várakozást, jelezve, hogy Istennek is vannak adventjei.

Honnan vette Jézus ezt a bátorságot, hogy bemutassa ezt az isteni tehetetlenséget? Magam elé képzelem, mennyire nem tetszhetett ez az otthon maradt nagyobbik fiúnak, és mennyit bosszankodhatott magában emiatt: „Apa csak úgy kiáll a kapuba, mint egy vénasszony! Ez a pipogya tehetetlenség egyáltalán nem férfias! Ha annyira hiányzik a fia, miért nem küldet utána szolgákat, miért nem kutatja föl? Csak áll és vár – időtlen időkig, ahelyett, hogy valami értelmeset csinálna!”

De hát történik egyáltalán valami eközben? Sietteti ez a fiú érkezését? Valószínű, hogy a várakozás formálta át az apában az indulatot, a számonkérhetnéket feltétel nélküliséggé. Ez tette őt „távolba látóvá”. Ez a példázatbeli apa már messziről is képes volt felismerni a közeledő alakban a gyermekét. Talán ha véletlenül abban az időpontban ott lett volna az idősebb fiú, bizonyára csak sokára fogta volna föl, hogy mit történt az öreggel? Miért kezd el méltóságából kivetkőzve szaladni az apja valaki felé? Másként lát és érez az, aki vár valakit. Ez képesít az elébemenő szeretet akcióira!

Valószínű, hogy a tékozló fiú hazatérésében a legnehezebb szakasz az utolsó lehetett. Amikor végső kimerültségében, szakadtságában elborították a kérdések és kételyek. Az elébe szaladó apa épp ettől a legnehezebb résztől kímélte meg. Az együtt megtett út terhe mindig feleződik. A minden várakozást felülmúló fogadtatást, az ölelést, a díszbe öltöztetést – ezt mind-mind a várakozás „termelte ki” az apa szívében. Azt az „eszementséget”, hogy felrúgva az ókori patriarcha viselkedéskódexét, kizárólag csak tékozló fia „érdekelje”.

Milyen gyönyörű és megrendítő ez a tudat, hogy nekünk ilyen ránk várakozó Istenünk van! Ez a messziről meglátó, szakadtságunkban is ránk ismerő és elibénk szaladó szeretet még a magyarázkodástól is megkímél. Kérdéseink megválaszo-

lódnak anélkül, hogy feltennénk azokat. Még talán Füle Lajos sorai is visszhangra találnak bennünk:

Mit el nem értünk, hogy meggazdagított!
Mit el nem értünk, majd mind hogy megáld!
Boldog, ki kincsre lelhet
e hiányban,
s nincs benne vád.

Tudunk-e hinni ebben a minden értelmet felülhaladó isteni várakozásban? Hát ezért nem veszhetünk el, mert bennünket ilyen intenzíven várnak majd odaát! Ezt az Istenportrét kellene ráhelyezni minden koporsóra! Vagy inkább a haldokló éjjeliszekrényére tenni! De ez a legnehezebb szakaszt megfelező isteni várakozás és elénk szaladás nemcsak halálunk óráján aktivizálódik! Hiszem, hogy földi adventünk odaát az örökkévalóságban is minősített „idő” lesz: az Isten feltétel nélküli, végtelen szeretetébe történő befogadás „angyaljárásos ideje”!

Mennyire sóvárogva várja a világ azt az egyházat, amelyben ismerik és gyakorolják ezt a lelki elébemenést! Lényegesen többen lennének a lelki otthonra találók.

Mária és a „tékozló” Isten adventje is születésbe torkollik! A példázatbeli fiúé azonban újjászületésbe. Ezt jelképezi az apai beöltöztetés – az istenfiúságba. Ez a gyümölcsöző várakozás nem a Beckett-féle üresjárat hiábavalósága, mert olyan Istenünk van, aki nem tágít a kapuból addig, amíg haza nem érkezünk! Ki tudna ennek ellenállni?

Vörös Éva

Roráte

A busz hirtelen fékezett, mert a KÖKI-nél már ilyen hajnali órában is nagy volt a gyalogosforgalom, keresztben a hídon.

– Miért nem kapaszkodik – sziszegte a fogai közül a fiatalember –, és még hozzátette a nyomaték kedvéért: – Hülye, bunkó!

– Bocsánat, ne haragudjon, a busz... – kezdtem, miután valahogy megkapaszkodtam, de látva, hogy a hideg gyűlölet szürke betonközönybe megy át a fiú arcán, egy sajnálkozó vigyorban hunyt ki a bocsánatkérésem.

Az öklöm azonban összeszorult. Valami jeges hidegség csapta meg a szívemet a „bunkó” miatti felháborodásomban. A fiú egy fejjel magasabb volt nálam, jól kisportolt, farmerdzsekis, így az öklöm hamar kiengedett, de a szívemben ott maradt a hidegségből valami.

A Ferenciek terén szálltam le a metróról. A hidegség lassan szűnt, és a mozgólépcsőért való versengést már a szokásos nyugalommal szemléltem.

A templomban még sötét volt. Csak a csoszogások, padnyikorgás, egy-egy fémsarok kopogása jelezte, hogy valami készül. A padok lassan megteltek, és hátul, az orgona alatti jó helyeken kívül már végig a falak mentén és a középen is egyre fogytak a helyek. Meggyulladtak a reflektorok és a csillárok, megszólalt a csengő, és az orgonán felhangzott: Harmatozzatok égi magasok, / A felhők essék az igazat, / Nyíljék meg immár a föld, / Teremje az Üdvözítőt.

A gyors reggeli áldozók hosszú sora ilyenkor még hosszabb, de a rorátézók a hosszú, csendes várakozásra készültek fel. Itt-ott felsírt egy-egy korán ébresztett gyerek, és a máskor oly hangos szóval panaszkodó, a rendszert szidó öregasszony is térdre roskadva hajlongott a Mária-oltár előtt.

Szívem lassan megtelt melegséggel. Az ének, a templom angyala kisöpörte belőle a hideg utolsó foszlányait is. Már nem haragudtam senkire. Most már talán kezet is nyújtottam volna a „bunkós” fiatalembernek, mert a kezem is meleg lett. Hideg, ökölbe szorult kézzel nincs értelme kezet fogni.

Lassan ballagtam befelé a munkahelyemre. A város már felébredt. A zaj, a bűz ismét elfoglalta bennem jól megérdemelt helyét. Azon gondolkoztam, vajon mit értett a pap azon, hogy a bennem lévő vadállatokat kell először megszelídítenem, ha karácsonyi pásztorként a betlehemi jászolhoz akarok menni.

1995 Adventjén

Farkas István

Forrás: Koinónia, 2017/12

Megváltás és megváltás

...Emmánuelnek fogják hívni, s ez azt jelenti: Velünk az Isten! – így énekel Izajás. Igen, az Isten velünk, de mi az Istennel vagyunk-e? Az angyalok éneke kétezer év alatt beborította-e a Földet? A jászolban fekvő gyermek és annak békessége meghódította-e az emberi szíveket? Az ateizmus napról napra tömegeket, sőt nemzeteket hódít meg. A megkeresztelteknek arányszáma évről évre kisebb. Mitől terjed az ateizmus? Mitől fogynak a keresztények?

Isten lemondott hiánytalan szentháromsági létéről, s eljött hiányoktól szenvedő embernek. Emberként bölcsőnek jászlat, halálos ágyként akasztófát választott. Istenként embersorsot, emberként a kiközösítettek sorsát választotta. A keresztények dicsőítik Őt ezért, maguk pedig igyekeznek kényelmessé tenni életüket, s e kényelmet minden rendelkezésre álló erővel megvédeni és gazdagítani. Az ateizmus megállapítja, mi és ki az ember földi üdvösségének akadálya. Az ateisták pedig meghirdetik az akadályok elleni feltétlen harcot; kerül, amibe kerül, de ártalmatlanná tenni a kiváltságokat élvezőket – ha kell, véres harcok árán is.

Látni való: a kereszténység, illetőleg Krisztus és a keresztények közti ellentmondás, s az ateizmus és az ateisták közti összhang. Lehet egy eszme helyes vagy helytelen, de a benne lévő hatékonyság csak akkor tud kifejleni, ha a zászló és a tábor egyetért egymással. A keresztény zászló, Krisztus pedig más, mint a keresztény tábor.

Ezt azonban nem valljuk be magunknak. Hogy csináljuk ezt? Hát először is úgy, hogy áthúzzuk Krisztus és a keresztény sorsazonosság között az egyenlőséget. Krisztus jászolban született? Ő megtehette, Isten volt, ránk ebből nem következik semmi. Krisztus szegényen élt, nem biztosította magát. Ő megtehette, Isten volt, ránk ebből nem következik semmi. Krisztus olyanokat mondott és úgy viselkedett, hogy három év alatt minden igazsága és jósága ellenére is, és társadalmi közakaratból akasztófára került. Ő Isten volt, Ő megtehette, ránk ebből nem következik semmi. Attól én nyugodtan lehetek keresztény, azaz krisztusi, ha az életemben, ha nagyítóval nézem is, akkor sincs semmi, ami krisztusi. A krisztusinak az élete nem krisztusi!? Ki ne látná az ellentmondást? Látjuk is, és meg is magyarázzuk, hogy elfogadhassuk.

Így szól a magyarázatunk: Neki mindezt csak azért kellett csinálnia, hogy megváltson bennünket. Meg is váltott vele, s a megváltás – kétezer éve már – készen is van. Nekünk tehát felesleges beléfeküdnünk a jászolba, vállalnunk, hogy ne legyen fejünket hová lehajtani, és akasztófára juttatni magunkat. Talán csak nem akarjuk mindannyian újból megváltani a világot? Kiáltsuk csak oda a fejjel falnak szaladó forrófejűeknek: Megállj, hékás, Krisztus már megváltotta a világot!

Ez pedig így világos. Ezek után már csak az a kérdés, hogy mi szükség a keresztény, azaz krisztusi emberekre a világon? A kérdés teljességgel felesleges. Mert két mondattal korábban már válaszoltunk rá: Semmi. Nincs szükség krisztusi életre. Ebből a műfajból egy, és csak egy kellett. Egy – a megváltáshoz. S az övé erre éppen elég volt.

De akkor mire valók a keresztények? Ez is buta kérdés, mert fölöslleges, hiszen nyilvánvaló! Arra, hogy élvezzék a megváltást. És ez program? Hogyne volna az! Ha nem vesszük el másnak az életét, élettársát, vagyonát, jóhírét, vagy ha elvesszük is, de megbánjuk, s mondunk öt Miatyánkot, öt Üdvözlégyet – akkor mi, és csak mi, a megkeresztelteknek, élvezhetjük a megváltás gyümölcsét. Így vagyunk kedvesek Isten előtt, és így jutunk a földi életen túl a mennyországba. Program ez, bizony! Nem vesszük el a másét; ha elvesszük, meggyónjuk, s kapjuk cserébe az üdvösséget.

Mit szól például egy családjával együtt utcán háló és meghaló indus az ötszobás családi házzal rendelkező, s tőle az utcakövezetet bizony elvenni nem akaró, s mindezek mellett a megváltás gyümölcsét élvező kereszténynek a programjához? Vagy mit szól egy nagyon sok millió éhezőt és rongyost számláló nemzet egy tőkekihelyezési-, termelésfelesleg- és piachiány-gondoktól gyötört fejlett ország hitvalló keresztényeinek e gondok közepette folyó megváltásgyümölcs élvezéséhez? Megmondom. Dühbe gurul a mi megváltásgyümölcs-élvezésünkön, káromkodik egyet, ateistává

lesz, s akármily éhezések, börtönök s életkockáztatások árán is, de nem nyugszik, míg családi házunkból ki nem kerget, s összes fenti gondjainkat le nem veszi vállunkról. Nem állok érte jót, hogy még azt sem fogja megengedni, hogy templomainkban Jézus jászláról, fejét-hova-le-nem-hajtásáról, felakasztásáról szóló történeteket hallhassunk. Még azért sem állok jót, nem viszi-e börtönbe papjainkat, hogy eszeveszett istentelenségében megakadályozzon bennünket abban, hogy a megváltás gyümölcseit élvezzük.

Most már jöhet a második kérdés. Mit szól a mi programunkhoz Krisztus? Summásan mondjam? Mondom: Miattatok gyaláznak engem a nemzetek! De adhat egy nem summás választ is, felolvashatja nekünk a négy evangéliumot. Kezdve a gazdagokon, jóllakottakon, nevetőkön, hízelgést gyűjtőkön. Folytatva a négy boldogságon, amely a szegények, éhezők, sírók és kiközösítettek csoportjáé. Ráismerünk az első, a négyjajos csoportban a mi krisztusi zászlónk alatti programunkra s képviselőire? Gazdagnak, jóllakottnak, nevetőnek s elismertnek lenni akaró önmagunkra? S a négy boldogságban a csak Krisztusra hárított, monopolizált, és abból magunkat szépen kiemelő programra? Esetleg meg is kérdezné tőlünk: Az én keserves életem s nevetségbe fúlt halálom gyümölcsének élvezését adtam programba nektek, amikor a hűtlen sáfárt dicsértem, aki szétosztotta, amit Isten vagyonkezelőként bízott rá, mert tudta a sáfár, hogy ezért és csak ezért fogadom be az örök hajlékokba? Elmondtam-e – kérdezné tovább tőlünk –, hogy nem lehet a gazdagságnak is, meg az Istennek is szolgálni? Mondtam-e úton-útfélen, s meg nem szűnően ismételgetve, hogy adjátok oda a szegényeknek, amitek csak van? Mondtam-e, hogy csak az szereti felebarátját, aki nem ismer idegent, ahogyan a szamáriai ember? Mondtam-e, hogy a magad kifosztása, szegénnyé tevése másokért – csak csupán tanács?

Azt mondtam, hogy az ítéleten azt fogom számon kérni, hogy hozzányúltunk-e a máséhoz, vagy azt, hogy távozzatok az örök tűzre, mert éheztem, s nem adtatok ennem, ruhátlan voltam, s fel nem ruháztatok, nem volt lakásom, s lakást nem adtatok? Csak a ma élőkből kétmilliárd, mindannyiunknál összehasonlíthatatlanul szegényebb felebarát vádoló bizonysága fogja kiáltani felénk a nem hazudó, nem ijesztgető Isten megfellebbezhetetlen ítéletét. Egyetlen dologra vagytok érzékenyek. Ez a paráznaság. De nem ezért fogtok elkárhozni. Ezt úgy-ahogy megbánjátok, s ezért én hetvenszer hétszer betakarom átszegezett testemmel mezítelenségteket, s élvezitek megváltásom gyümölcsét. De hogy az egész nektek adott programot kisíboljátok az evangéliumból, hogy eleve megtagadjátok, hogy utánam jöjjetek, és felvegyétek a ti kereszteteket – ezt, amit meg sem bánhattok, mert el sem ismertek, ezt nem tudom el- és betakarni. Mert ez maga a megátalkodás, a Szentlélek elleni bűn, amelyről megmondtam, hogy nincs rá bocsánat, sem ezen, sem a másvilágon...

Mitől terjed az ateizmus? Mitől fognak a keresztények? Azt gondolom, e két kérdés nem kérdés többé. S e két kérdéssel együtt lesöpörtünk az asztalról még valami mást is. Egy szívünkhöz nőtt balhiedelmet. Azt a magunkat vigasztaló önáltatást, hogy a kereszténység azért nem terjed, mert kereszténynek lenni nehéz. Attól félek – akár az utolsó ötven évben is, az összes vallásüldözéseket beleszámítva is –, ateistát többet akasztottak, többet börtönöztek be, mint keresztényt. S azok mégis növekednek, s mi mégis fogyunk. E balhiedelemnek éppen az ellenkezője az igaz. A kereszténység is terjedne, ha nehezebb volna. A kereszténység is terjedne, ha a tábor ugyanaz volna, mint a zászló. Ha az ellentmondás megszűnnék, ha a keresztény valóban a krisztusit, és nem eleve a krisztusi megtagadását jelentené, akkor terjedne az is.

Nem azért fogy a kereszténység, mert nehéz, hanem mert ennek a kereszténységnek nincsen értelme. Gondolkodó és becsületes ember nem hiheti, hogy ezzel a kereszténységgel valaha is előidézhetjük azt a megváltást, amit Krisztus bizony reánk bízott. Azt tudniillik, hogy az ő krisztusi életének vállalásával megteremtjük a gyűlöletet felszámoló felebaráti szeretetnek a világát. A már megszerzett és majd megszerzendő javak magunk számára birtoklásán épülő krisztustalan keresztény megváltásgyümölcs-élvezés – ez fogalmilag zárja ki a felebaráti szeretet világát.

Az ateizmus görbéjének emelkedése egyre meredekebb, a kereszténység görbéjének az esése egyre meredekebb. Kiszámítható az idő, amikor görbénk eléri a koordinátán a zéró értéket? Vagy a hitünk arra tanít, hogy jön majd nép és nemzedék, amely megérti a betlehemi éjszaka angyalénekét? Támadhat a mi nemzedékünkből is krisztusi kereszténység, amely megérti a mi jóakaratunktól különböző, az angyalénektől hirdetett krisztusi jóakaratot, amely megadja előbb nekünk, majd általunk és felvett keresztjeink által a világnak is a békességet, az angyalok karácsonyi jókívánságát? Azt a kívánságot, amely egyre dübörgőbben és követelődzőbben zúg végig a világon? Megadja azt, aminél kevesebb sem Istennek, sem embernek nem elég, s azt, ami Krisztus nélkül nem lesz meg soha – a békességet?

Bulányi György

1964 Karácsonyán,
Pécelen elhangzott prédikáció

Karácsony

A
mai
ember
legyőzhetetlen
kísértése, hogy a karácsonyból
kihagyja a jászolt,
a jászolból meg a Kisjézust végképp.
Ha meg már ilyen
sikeresen kiüresítette azt,
ami isteni,
minden erejével azon van,
hogy telerakja önmagával, ajándékaival.
Abban ringatja magát,
hogy az ajándékokkal
pótolni lehet, amit lecserélt,
a karácsony igazi örömét!
DE
Nem!

Sulyok Gábor

Karácsony ünneplése...

Ha a nagy keresztény ünnepeken bemegy az ember a különböző felekezetek templomaiba, ünnepélyes, hangzatos, érzelemdús beszédeket hallhat arról, hogy Isten milyen nagyszerű dolgokat vitt végbe. Karácsonykor megtudhatja, hogy „Isten megtestesült” Jézusban, és ezzel „egészen új világ kezdődött”. Húsvétkor azt hallja, hogy „Jézus feltámadt”, és ezzel „végbement a megváltás műve”: diadalmaskodott a bűnön és a halálon. Pünkösdkor pedig azt, hogy Jézus „elküldte a Szentlelket”, és ezzel az addig félénk és rejtőzködő tanítványok felbátorodtak, előálltak Jézus feltámadásának üzenetével, létrejött az egyház, és megkezdődött az evangélium világméretű terjesztése. E szónoklatok lényege: Örüljünk felszabadultan, immár minden szép és jó, Isten korlátlan Úr, ami kevés pedig még hibádzik, azt az utolsó ítéleten elintézi.

És nemigen akad, aki megkérdezné: *Miért beszélünk évről-évre, évtizedről-évtizedre, évszázadról-évszázadra* ***mindig csak a múltról?*** Arról, ami 2000 éve történt? Miért szajkózzuk 2000 éve ugyanazokat az elkoptatott mondatokat? Miért nem vesszük észre, hogy akit „hitünk alapjának” nevezünk, a názáreti Jézus szakított ezzel a fajta vallásossággal?

Szakított, mert *a zsidóság is így viselkedett.* Folyton arról áradoztak, milyen fantasztikus dolgokat vitt végbe Isten az ősatyákkal, Ábrahámmal, Izsákkal, Jákobbal, és főképp az egyiptomi szabaduláskor. (Legfeljebb azt tették hozzá – amiben szintén követte őket a kereszténység –, milyen fantasztikus dolgokat fog végbevinni Isten a távoli jövőben, amikor elküldi majd a Messiást.)

Persze ez *általában is jellemző az emberi társadalmakra* (vagy a hatalmi szervezetekre?). Melyek legnagyobb nemzeti ünnepeink? Azok, amelyeken szintén régmúlt eseményekre emlékezünk: a honfoglalásra, a Szent István-i országalapításra vagy az 1848-as forradalomra és szabadságharcra.

A lélektan azonban rámutat arra, hogy az az ember, közösség, társadalom, egyház vagy állam, amely folyton a múltjával foglalkozik, valójában halott; lehet, hogy mozog, tevékenykedik, működik, de igazi élet nincs benne, csak vegetál.

Jézus nem ezt akarta. Ő nem a zsidó múlt dicső napjairól áradozott, hanem az akkori jelen számára hirdette meg Isten országát szóban és tettben, és nyilván nem akart olyan egyházat, amely a múlt tömjénezéséből „él”.

A legelső idők keresztényei ezt még úgy-ahogy tudták; egyrészt beleestek ugyan az említett hibába, másrészt azonban mégiscsak tudták, mi a dolguk a jelenben: hirdették az evangéliumot, és enyhítettek koruk társadalmi gondjain, ápolták a betegeket, gondoskodtak a szegényekről, törődtek a társadalom peremére szorultakkal. Később már csak a szerzetesrendek őriztek meg valamit ebből, az egyház túlnyomó része megmaradt a hozsannázásnál és allelujázásnál.

A fent említett problematika súlyosan megterheli a karácsony ünneplését is. Annál is inkább, mivel Jézus akarata ellenére ünnepeljük őt, hiszen amíg köztünk élt, sosem akart a középpontban állni, ünneplés tárgya lenne, egy alkalommal (Mk 8,30) kifejezetten is megtiltotta tanítványainak, hogy róla, a személyéről beszéljenek az embereknek (*médeni legószin peri autu*). A dicsőítést pedig végképp elutasította, de még a dicséretet is. Amikor a gazdag ifjú „jó Mesternek” szólította, ezt udvariasan, de határozottan utasította vissza: „Miért mondasz engem jónak? Senki sem jó, egyedül Isten” (Mk 10,17-18). Amikor egy asszony a tömegből így magasztalta: „Boldog a méh, amely hordozott, s az emlők, amelyeket szoptál”, szintén határozottan elhárította magától az elismerést: „Inkább azok a boldogok, akik hallgatják és megtartják Isten szavát” (Lk 11,27-28).

Ezért ha már mindenképp ünnepelni akarunk, és tényleg őt akarjuk ünnepelni, nem csupán önmagunknak néhány kellemes órát szerezni,

akkor ennek *az ünneplésnek* ***az ő szellemében*** *kell történnie.* Abban a szellemben, amelyet jól fejez ki *Angelus Silesius* közismert párverse: „Hiába születik Jézus százszor Betlehemben, ha nem születik meg újra a te szívedben.”

Itt azonban mindjárt el kell kerülni egy újabb félreértést vagy ellentmondást. Az, hogy Jézus újra megszületik valakiben, nem azt jelenti, hogy szép karácsonyi dalokat teszünk föl a lemezjátszóra, egy aranyos kisbabára gondolunk a távoli Betlehemben, s aztán elérzékenyülünk vagy könnyekig meghatódunk. Jézus csak akkor születik újra bennünk, *ha újra élni és hatni kezdenek bennünk az ő gondolatai, tanításai,* ha annak örülünk, aminek ő örült, attól szomorodunk el, ami őt elszomorította, ha az ő értékrendjét tesszük sajátunkká, és arra próbálunk megtanítani másokat is. Az pedig egy mondatban így foglalható össze: Ne önmagunk körül forogjunk, ne a magunk vágyait és érdekeit nézzük, hanem hogy mire van szüksége a másik embernek, elsősorban azoknak, akik az élet árnyékos oldalán járnak, akik az élet hajótöröttjei. ***Csak akkor ünnepeljük tehát helyesen*** *a karácsonyt, Jézus születését, ha ettől az ünneplástől érzékenyebbek leszünk a rászorulók iránt, több időnk lesz a bajban lévők megsegítésére, jobban kinyílik a pénztárcánk a nélkülözők támogatására és így tovább.*

Ehhez képest az elmúlt évszázadok során meglehetősen *lezüllesztettük a karácsonyt*, amely immár az egyéni és családi önzés, meg a csöpögős szentimentalizmus egyvelege lett, az utóbbi évtizedekben pedig *a Fogyasztás főünnepe* – az Osztozás apostola, a názáreti Jézus születésének ürügyén. Nem kell évtizedes teológiai tanulmányokat folytatni ahhoz, hogy valaki fölismerje ebben a képtelen ellentmondást Jézus szándékával.

Jézus nem azért lépett föl, nem azért mondta, amit mondott, és tette, amit tett, hogy egy kis fölüdülést hozzon a keserű hétköznapokba, egy kis lelki kábítószerrel enyhítse az élet elviselhetetlenségét, egy kicsit megvigasztalja azokat, akik örömtelenül tengetik napjaikat, vagy hogy az ő születésének ünneplésére hivatkozva legyen a családoknak évenkint egy hangulatos estéjük, és lehetőleg kellemes körülmények között múlassák az időt a téli napfordulón. Jézus nem azért élt, és vállalta az üldöztetést meg a keresztre feszíttetést, hogy egy kicsit elviselhetőbb legyen az egyébként elviselhetetlen élet.

Hanem azért, hogy *megtanítsa az embereket arra:* ***változtassák meg magát az életet – az életüket,*** hogy emberhez méltó, értelmes és szép élet legyen, és ne kelljen olcsó vigaszokhoz folyamodniuk. *Belső fordulatot akart az emberek lelkében, gondolkodásmódjában, viselkedésében*, s ennek révén azt, hogy igazi fordulat álljon be *egymás közti kapcsolataikban és az egész emberi társadalomban is.* Érzékenyen figyelt és reagált korának súlyos gondjaira: a szegények és a gazdagok közötti szakadékra, a szegények nyomorára, a „nemzetiségi ellenségeskedésekre” (zsidó-szamaritánus viszony), a teológusok (írástudók) és papok vallási garázdálkodásaira, az uralkodók zsarnokságára, vagy éppen a rómaiak általi megszállás problémáira. Mindezekre és a többi bajra nem egy kis fájdalomcsillapítót, *nem tüneti kezelést* akart adni, hanem gyökerükben akarta orvosolni őket.

Természetesen tudta, hogy egyedül nem tudja megoldani valamennyit. Ezért gyűjtött tanítványokat, és azt akarta, hogy majd azok is gyűjtsenek tanítványokat, hogy egyre többen legyenek, akik az ő tanítása szerint élnek; mert abban biztos volt, hogy csak az ő tanítása (vagy bármely, azzal összhangban lévő tanítás) alapján lehet valóban átalakítani és emberivé tenni az életet. A karácsony ünneplése tehát ***kizárólag akkor lehet méltó*** Jézushoz, ha a mai keresztények ugyanolyan érzékenyen és ugyanolyan segítőkészséggel figyelnek a mai kor problémáira, mint Jézus a saját koráéira – az öregek, betegek, magányosok, drogosok, válási árvák nyomorúságától kezdve a hajléktalanságon, a munkanélküliségen, az AIDS-en és a klónozáson át az ökológiai katasztrófa veszélyéig, a mérhetetlen fegyverkezésig és a világéhezésig, különös tekintettel például a tőkés társaságok világuralmára.

Nyilvánvaló, hogy ezeket a gondokat néhány keresztény nem tudja megoldani, de még néhány százezer sem (ha egyáltalán megoldhatók). Mégis: *a kereszténynek kell lenniük azoknak, akiket nem saját kis magánproblémáik kötnek le, hanem akik keresik a megoldásokat a világ súlyos bajaira, és életüket teszik a megoldási kísérletekre* – „ha érdemes, ha nem” (Váci Mihály). Mert Jézus szerint nekik az a dolguk, hogy a föld sója és a világ világossága legyenek (Mt 5,13-14).

Gromon András

Karácsonyi gondolatok

Korszellemidézés. Legnagyobb állami és egyházi kampányünnepünket, a karácsonyt az idén is megelőzi az ajándékok utáni lótásfutás, az ételek és italok beszerzése, a lázas készülődés a vendégsereg fogadására. Mindez persze rengeteg sorban állással, idegeskedéssel, gonddal jár. Ilyenkor az egész ország nyüzsög, ki-ki a maga módján igyekszik hozzájárulni a szeretet ünnepének kikiáltott össznépi ellágyuláshoz. E 48 vagy 72 órás nonstop színjátékban, amelyben együtt a díszletek ragyogása, a mesterkélt ünnepi hangulat, a szép gondolatok és beszédek, elhitetjük magunkkal, hogy a dolgok bennünk és körülöttünk tulajdonképpen rendben vannak, és átmenetileg mindenki mindenkit szeret. Ne így legyen!

Léleknemesítő fohász. Saját gyermekünknek vagy gyermekkori énünknek tekintett, általunk gyakran életfogytiglan cumira, csörgőre, tejbepapira ítélt, marcipánba, mákos bejglibe, töltött káposztába csomagolt, lejézuskázott JÉZUS! Meddig viseled még jászolbölcsős, csendeséjes parasztromantikánkat és infantilizáló karácsonyozásainkat? Ne engedd, hogy az ünnepen és azt követően agyunk és szívünk bölcsődet tekintse koporsódnak is; de engedd, hogy gőgicsélésed és Hegyi beszéded egyaránt Atyádra, a mi Atyánkra emlékeztessen bennünket, akinek életedet-életünket, halálodat-halálunkat, feltámadásodat-feltámadásunkat köszönhetjük! Segíts felnőni Hozzád, vagyis légy felnőtté bennünk, Emberfiává, hogy istengyermekségre jussunk általad! Így legyen!

Erőnyerő. *„Ami kezdettől fogva volt, amit hallottunk, amit láttunk*

szemünkkel, amit kezünkkel is megtapintottunk, azt hirdetjük az élet igéjéről” – olvassuk János apostol első levelének elején, ahol az élő hit öt alkotóelemét sorolja fel: kíváncsiság, rácsodálkozás, elmélyült vizsgálódás, meggyőződés, meggyőzés. Mindegyikben hat valamilyen erő: a kíváncsiságban a hajtóerő, a rácsodálkozásban a vonzerő, az elmélyült vizsgálódásban a nyugodt erő, a meggyőződésben a tartóerő, a meggyőzésben pedig az előző négy erő együttese, a megnyerő. Legyen karácsonyunk az erőgyűjtés alkalma!

Sági Endre

A negyedik király

Mindenki hallott már a Háromkirályokról, a Napkeleti Bölcsekről: Gáspárról, Menyhértről és Boldizsárról, akik felkeresték az újszülött Megváltót Betlehemben, hogy ajándékokat vigyenek neki, és hódoljanak előtte. Egy csillag vezette őket messze földekről a betlehemi istállóhoz. Ezt a történetet mindenki ismeri.

Azt viszont nagyon kevesen tudják, hogy amikor feltűnt a betlehemi csillag az égen, a távoli Kelet birodalmaiból nem három bölcs indult útnak, hanem négy.

A negyedik, perzsa bölcset Artabannak hívták, és mélységes áhítattal és lelkesedéssel készülődött az útra; eladott mindent, amije csak volt, egész vagyonát és a háza árát is ajándékokra költötte: három különleges drágakövet vitt magával. Egy zafírt, amely úgy ragyogott, mint az éjszakai égbolt; egy rubint, amely mélyebben izzott, mint a naplemente; és egy gyöngyöt, amely tisztább volt a magas hegyek hófödte csúcsainál. Ezzel a három ajándékkal indult útnak, hogy találkozzon a másik három bölccsel az előre megbeszélt helyen.

Napokon keresztül utazott gyors lábú lován; az utolsó napon már vágtatott, hogy időben érkezzen a találkozóhelyre. A szíve könnyű volt és vidám: éjjelente látta a csillagot az égen, és alig várta már, hogy saját szemével láthassa a Megváltót.

Alig néhány mérföldnyire járt a céltól, amikor az út szélén egy alakot pillantott meg; egy férfi hevert a földön a tűző napsütésben. Artaban megállította a lovát, és habozott – otthagyja-e a férfit, aki bizonyosan úgyis halott volt már, vagy késlekedjen, és próbáljon meg segíteni neki?

Végül sóhajtott egyet, és leszállt a lóról, hogy megvizsgálja a földön heverő embert. Még élt, bár alig lélegzett, és teste égett a láztól. Artaban árnyékos helyre vitte, meglazította a ruházatát, vizet hozott neki, hogy megitassa és megmosdassa, és a tarisznyájából orvosságot vett elő, hogy csillapítsa a lázát. Majd' egy napig ápolta a beteget, mire az jobban lett, és lábra tudott állni; akkor a lován bevitte a legközelebbi faluba. Eladta a zafírt, hogy kifizesse a szállását, és pénzt adjon a fogadósnak, hogy gondoskodjon róla, amíg fel nem épül. Így már csak két ajándéka maradt a Megváltó számára.

A férfi észrevette, hogy jótevője gondterhelt; megkérdezte, mi nyomja a szívét. Amikor Artaban elmondta neki, hogy minden bizonnyal lekéste a találkozót a többi bölccsel, a beteg elmosolyodott. „Én tudom, hová kell menned” válaszolta, és útba igazította Betlehem felé.

Artaban sietett Betlehem felé, amilyen gyorsan csak tudott; szerette volna még időben beérni a többieket, hogy láthassa az újszülöttet. Amint a városba ért, bekopogtatott az első ház ajtaján; kérdésekkel halmozta ez az asszonyt, aki ajtót nyitott neki. Jártak-e itt napkeleti bölcsek, merre mentek, hol találja a Megváltót. Az asszony, aki éppen a kisgyermekét ringatta a karján, készségesen válaszolt: Igen, a három bölcs jött és ment, ajándékokat hagytak a názáreti Máriának és a kisdednek; nem, a család már nincs a városban, előző éjjel eltűntek, azt rebesgetik, talán Egyiptom felé. Artaban csalódottan töprengett, vajon mit kellene most tennie, hol kéne keresnie a Megváltót, amikor sikoltás hallatszott az utca felől, és rémült asszonyok csapata rohant el a ház előtt, karjukban a gyermekeikkel. „Meneküljetek! Mentsétek a fiaitokat! Heródes katonái megölnek minden újszülöttet!”

Artaban látta házigazdája arcán a rémületet, ahogy magához szorította a kisfiát; a katonák már dörömböltek is az ajtón, Heródes nevében. „Isten nevére kérlek, ments meg a gyermekemet!”, könyörgött az asszony, és Artaban az ajtóhoz ment. Az erszényéből elővette a vörös drágakövet, és átadta a parancsnoknak; az mohón kapott a kincsen, és továbbvonult a katonáival.

Mit tettem? – gondolta Artban. Elpazaroltam a Megváltó ajándékát...

De ahogyan az asszonyra és a gyermekre nézett, tudta, hogy nem volt hiába. „Isten áldjon meg azért, amit értünk tettél, és kísérjen az utadon.”

Artaban pedig utazott tovább Egyiptom felé. Mire odaért, a Szent Családot már nem találta sehol; hosszú éveken keresztül bolyongott országról országra, őrizve az egyetlen megmaradt ajándékot, remélve, hogy egyszer megtalálja végre a Megváltót. Lassan haladt, jó szíve léptennyomon megállásra kényszerítette; betegeket ápolt, szegényeknek segített, megtett mindent, amit csak tudott – de a gyöngyöt gondosan őrizte, tartogatta a Názáreti Jézus számára.

Harminchárom év telt el, és a világ távoli sarkába, ahol Artaban éppen tartózkodott, hírek érkeztek Júdea földjéről. Az öreg, megőszült bölcs évek óta először mosolygott, és azonnal útra kelt. Végre tudta, hol keresse a Megváltót.

Amikor végül, hosszas és sietős út után, Jeruzsálem kapujához ért, hatalmas tömeget pillantott meg. „Mi történik itt?” szólított meg valakit az úton. „Keresztre feszítik a Názáreti Jézust, a zsidók királyát” – válaszolta az, csodálkozva, hogy Artaban mit sem tud az egészről. Az öreg bölcs meg-

döbbent és megrémült; azonnal útnak indult a tömegben a Golgota felé, remélve, hogy az utolsó drágakővel még meg tudja váltani Jézus szabadságát és életét. Ahogy azonban próbált utat törni magának az emberek sűrűjében, kiáltozásra lett figyelmes; katonák vonszoltak egy fiatal lányt a város felé. „Ments meg!" – zokogott a lány. „Apámmal érkeztem Perzsiából, de ő meghalt, és adósságban hagyott. Most el akarnak adni rabszolgának. Könyörgök, segíts rajtam!"

Artaban a lányra nézett, azután fel a Golgotára; előhúzta az erszényéből a gyöngyöt, és egy pillanatig szomorúan nézte. „A Megváltónak őrizgettem" – mondta végül. „De úgy tűnik, méltatlan vagyok rá, hogy ajándékot adjak neki. Tessék, húgom. Váltsd meg vele a szabadságodat!"

A következő pillanatban elborult az ég, mennydörgött és villámlott, és megrázkódott a föld; sűrűn kezdett szakadni az eső, és mindenki menekült. Artaban, az ősz, öreg király, lerogyott az út szélén; a lány föléje hajolt, hogy felsegítse. A bölcs arca ragyogott; felfelé nézett valakire, akit csak ő láthatott.

„De mikor, Uram?" rebegte alig hallhatóan „Mikor etettelek? Mikor itattalak? Mikor ápoltalak? Harminchárom esztendőn át kerestelek, és sohasem láttam az arcodat..."

És a vihar közepén egy alig hallató hang válaszolt neki – talán nem is hallotta más: „Bizony mondom néked, amit a szenvedőkért tettél, azt értem tetted. Ez volt a te ajándékod nekem."

Artaban pedig elmosolyodott, és lehunyta a szemeit.

Henry van Dyke

Forrás: Koinónia, 2016/12

Karácsonyi meglepetés

Nem tudta felfogni a boldogságát. Valóban apává lett. Minden karácsonyi díszbe öltözött kirakatban a saját sugárzó arcát látta meg. Szívesen szaltót ugrott volna a vásárlók hullámzó tömegében. Mindenekelőtt a legcsodálatosabb virágcsokorra volt szüksége, felesége számára.

Amikor megérkezett a kórházba, már ott találta a szüleit, meg apósát és anyósát, amint az új földlakó fölé hajoltak, és a részletekben elmélyülve, a családi hasonlóságokat kutatták. „Az orra az apjáé" – ezzel fogadták. Stefan úgy találta, hogy a szaglószerve az egyetlen, amely nem méltó az öröklésre. De amikor megpillantotta ezt a kis csodát, minden fontolgatás lehullott róla. Az ő fia volt – és ő majd megmutatja neki a világot, be akarja avatni a természet és a világegyetem titkaiba. Futni is fog vele, meg úszni és síelni. Ah, csodálatos lesz az élet. De elsőként ajándékra volt szüksége az ivadéka számára. És itt kezdődtek a problémák. Egy kisvasút, egy focilabda? Vagy inkább egy szánkó, így télen... Elhatározta, hogy elmegy az egyik óriási játéküzletbe. Biztosan talál valamit, ami illik a fiához.

Felnőtt-és gyermekhangok pokoli lármája fogadta. Magabiztosan követte elhatározását, és sorra szemügyre vette a polcokat. Több mint egy óra múltán kimerülten támaszkodott neki az egyik oszlopnak. Minden volt, valóban minden, de semmi sem, ami örömöt szerezhetne az ő kicsi fiának. Talán nem a polcokat kellene nézegetnie, hanem a gyerekeket és azok kívánságait.

Ismét erőre kapva, éppen el akart indulni, amikor egy körülbelül hároméves kisfiú nyomában lépegető, egyszerűen öltözött asszony haladt el mellette. A fiúcska kétségbeesetten rángatta anyja kiskabátját. „Kérlek", mondta újból és újból. Az asszony megfordult, és azt felelte: „Nem megy, túl drága. Meleg téli cipőre van szükséged, az sokkal fontosabb." „De karácsony van, és születésnapom is van", siránkozott a fiú. „Tudom, kincsem!" Jóságosan átfogta a vállát: „Gyere, menjünk!" „Csak még egyszer hadd érintsem meg!", könyörgött a kicsi. Az asszony sóhajtott. „De ígérd meg, hogy épp csak megfogod!"

A fiú bólintott, és villámgyorsan eltűnt a következő sarkon. Stefan megigézve követte őket. A kis törpe ott állt a folyosó közepén, és egy csodaszép, óriási nagy mackót szorongatott a karjaiban. Arcát beletemette a puha szőrmébe, és egyáltalán nem akart már előbukkanni. „Úgy, jól van, most haza kell mennünk" – szólt az asszony.

Stefan megfigyelte a jelenetet, és észrevette, hogy csak ez az egy óriási mackó van ott. Amikor a kisfiú lassan visszatette a mackót a polcra, Stefan levette. „Ez szép, megveszem. Tegnap született meg a kifiam, nagyon fog örülni neki."

Az asszonyhoz fordult, és megkérdezte: „Meg tudná mondani nekem, hogyan jutok el a leggyorsabban a pénztárhoz?" Az asszony erőt vett magán: „Épp oda akartunk menni, hogy kifizessük a kirakós játékot. Itt egyenesen."

Az anya és fia számára is úgy tűnt, hogy a végtelenségig húzódik a várakozás a pénztárnál. Stefan kifizette a mackót, várt még egy kicsit az asszonyra, aztán a könnyeitől nem is látó kisfiú kezébe nyomta az óriásmackót.

„Ezt nem fogadhatjuk el", dadogta az asszony. „De elfogadhatják, mert az én kisfiam karácsonyi ajándéka. Majd ha nagyobb lesz, elmesélem neki a történetet, és ő meg fogja érteni, hogy az első karácsonyi ünnepén nagyon boldoggá tett egy gyereket."

Az asszony nyelt egyet, bólintott, és azt mondta: „Nagyon köszönöm! Isten óvja mindnyájukat!"

Ursula Berg

Forrás: Betendes Gottes Volk, 2018/4

Hiteles házasságokról álmodom

Vannak a miénknél jóval nagyobb múltú és híres házasságok, miként a Püskiék 71, Máraiék 66, Kós Károlyék 63 évükkel. És milyen évekkel! Jól megküzdött évekkel. Gyümölcsözően vajúdott évekkel. Én nem írtam kézzel és egy példányban 8 székely szerelmes balladát, mint Kós írt Idájának… Feleségemmel, Zsikémmel mi 8 leány- és 8 fiúköltemény hoztunk a világra. A már ringatható 22 unokánk pedig reményt fakasztó jövőkép hordozója. Csak semmi rózsaszín köd! Gyermekköltemények egyediek, minden, korosztályuknak megfelelő kajlaságukkal és erényükkel. Volt, van, lesz itt még megküzdeni való. Összemosolygó vigaszunk, hogy mi sem glóriával jöttünk a világra. Máig sem sikerült megszentülnünk. Hogy mégis kikerekedett valami, az rajtunk kívül még sok erőnek köszönhető.

Ugye, nagyon szomorú lenne, ha számunkra az Anyák napja kellene ahhoz, hogy felfigyeljünk az anyákra? Ugye, mi nagycsaládosok a házasság ünnepi hetét sem mulasztásaink pótlására használjuk – mint a felekezetükbe beleszületett hívők, akik a „sátoros ünnepek” templomlátogatásával akarják letudni az év hitetlen betyárságait. Hihetetlen mennyiségű és minőségű olvasható, hallgatható anyag kering arról, hogy hogyan kellene szép házasságban élnünk. Ez nagyon dicséretes. Magam is vallom: amilyen az értékszemléletem, olyan a jobbá levési esélyem. Ha tudom, belátom, hogy mi az eszmény, és hol vannak a gyenge pontjaim, akkor van esélyem a fejlődésre. Így lehet a dicséretes lehetőségből gyümölcsözőbb minőségi élet. Minőségibb házasság. Abba a korosztályba tartozom, amely Gyökössy Bandi bácsi bölcs lelkészi terapeuta gondolatain, Bulányi Gyurka bácsi piarista szerzetesi, kemény normára nevelésén cseperedett a házasság ügyében. A magam, a magunk felelőssége azonban sosem volt rájuk vagy bárki másra átruházható, átháríthatő. Bajainkat magunknak kellett megoldanunk. Persze nagy erőt jelent az embernek, ha tudja: sokak aggódó, drukkolóan biztató ember imádságos szeretete van velünk. És értünk.

Olyan könnyű belesodródni a kapott értékeket elnyelő életbe. „Nagycsaládos vagyok, hát segítsenek! A család oltárán égetem el az életemet, hát karoljanak fel…” Tisztázzuk ezt! Nekünk senki nem tette kötelező feladattá, hogy nagycsalád legyünk. Hogy a mi életre szóló szövetségünk természetes következményeként az átlagosnál sokkal nagyobb létszámúak lettünk, ez nem jelenthette azt, hogy mások nyakára szüljünk – nagyszülőkére, testvérekére, baráti körünkére, egyesületünkére, társadalmunkéra. A magunk szeretetére szülünk. Nem vártuk el, de nagy áldás volt, amikor valakik észrevették anyagi megroppanásainkat. Segítségüket rendkívüli ajándéknak éltük meg. Mások nagylelkűsége tanított meg értékáramoltatóvá fejlődnünk – mindent elnyelőből, fölélőből értékteremtővé és értékáramoltatóvá válnunk. Nem csupán anyagiakban. A házasság nem gyerekgyár, hanem minőségi emberek elszaporítása a földön. Szándékában mindenképpen, és a sikertelenség nem adatja fel velünk a jó elvet.

A házasság anyagi üzemelésére sokat figyel a világ. „Hogy bírjátok, mennyiből jöttök ki, mi mindenre vagytok jogosultak…?” – szoktak záporozni a riporteri kérdések. Felületen lépegető kedveskedni akarások ezek. A dolgok azonban mélyebben dőlnek el. Valahol ott, ahol lelket mond az ember. Valahol ott, ahol szemléletet mond az ember. Vagyis, hogy mivégre is szövetkeztünk. Ott dől el, hogy legalizált ingyenszex, vagy egymás önátadó megajándékozása-e a házasság… Szemléletről beszélünk. Itt dől el az is, hogy házastársul „veszem”-e a társamat, vagy netán neki ajándékozom magamat, amint ezt ő is teszi velem. Itt dől el az, hogy az „enyém”-e ő, birtoklom őt, vagy netán egymás boldoggá tevésének szent versenyére vállalkozunk? Tanúsíthatom, hogy nem könnyű eljutni az élni-től az éltetni-ig.

Fura dolgokat tapasztalok. Mintha az lenne a közbeszédben a modern, hogy a házasság magánügy. Ebbe ne szóljon bele se szülő, se testvér! A normákat hagyjuk meg az öregek, a régiek bigott múzeuma számára! Megérne egy tanulmányt az is, hogy meddig magánügy az életünk, és honnan közügy. Közös ügyünk. Tapasztalom, hogy a házasság nem megy jó kapcsolati beágyazódás nélkül. Az egészséges embernek jók a kapcsolatai. Önmagával, házastársával, embertársaival… Istenével. De nagy kár, hogy manapság a jó fogalma is az önközpontúság fogalma lett. Jó, ami nekem az. Pedig évezredek kulturális hagyományában a jó valaminek vagy valakinek olyan értéke, amely túlmutat önmagán. Tökéletesség, amely tökéletesít. A jó kapcsolat tehát egymásra hatásban megnyilvánuló érték. A jó házasság ezért több, mint nem veszekedő párkapcsolat, mint elvárásokat elviselhetően teljesítő üzemelési, működési szerződés. Jó, tudom, hogy a jónak is vannak fokozatai, mélységei. Számomra azonban a házasság sokkal nagyobb érték annál, mint hogy egy nőnek és egy férfinek egymást testileg, lelkileg, szellemileg fölélő intézménye legyen. Olyan a társadalom, amilyenek az alapsejtjei. El kell szaporítanunk a jó házasságokat. Az éltetni akarókat.

De egyszerű is lenne, ha egymást meg tudnánk változtatni… Ezen fáradoznak a házasság címen egy fedél alatt küszködő tömegek. Harcosan, páros magányban. A drogos *J. Cash* country-énekes írta feleségéről: „Jun kiszerette, kiimádkozta belőlem a rosszaságot.” De sok konfliktust elkerülhettem volna, ha nem feleségneveléssel, hanem önneveléssel foglalkoztam volna! Hosszú az út, hogy az egymás két szép, vagy néha nem is szép, hanem villámokat szóró szemébe nézéstől eljussunk az „együtt nézünk ugyanabba az irányba” szemléletéig…Sőt nem csupán együtt nézünk, hanem együtt is haladunk ugyanabba az irányba. Hát nem fura, hogy annyi jó példa, annyi jó szakmai segítség, világnézeti kapaszkodó ellenére még csak itt tart a házasság helyzete? Ott, hogy a törvényesen megkötöttek fele felbomlik, a gyerekek 40%-a házasságon kívül születik… Talán be kellene látni, hogy nem csupán a megélhetési és karrierszamárlétra érdekében érdemes évtizedeket tanulnunk, hanem emberi minőségünk javítása is megér némi fáradozást.

Király Ignácz

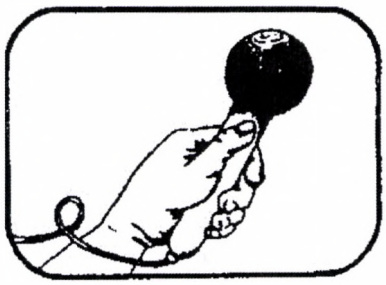

Tamásfalvi Hanna

„Az én időmben…”

Interjúk a családias családról

A család mint a lelkek legigazibb otthona ugyanúgy változásban van, mint a lakás, ahol élünk. Más volt a normális évtizedekkel ezelőtt, mint ma. Függ a tagok számától, korától és temperamentumától. Egy azonban minden családban közös. Ez pedig az osztozkodás! Családot semmi más nem teremt és nem tart életben, csak az, ha a benne lévők valóban részévé válnak, és megosztják egymással érzéseiket, gondolataikat, életszemléletüket, hogy napról napra egymást építve váljanak jobb emberré a hétköznapok során.

A család a hétköznapok legnagyobb kincse, mert a monotoniára hajlamos időszakokban is tartja bennünk az életet, az izgalmat, a várakozást az esti találkozásra. Valóban fontos, hogy megosszuk egymással, hogy mi történt velünk, és nemcsak aznap, hanem sokkal távolabbra visszatekintve!

Ahogy az interjúkat készítettem, fokozatosan vált tisztábbá bennem a kép arról, hogy egy embert mennyire meghatároz a családja. A családi múltja, tapasztalata, jelenlegi körülményei és élményei. Mindezek segítették hozzá őket ahhoz, hogy erős, független nők legyenek, és megtartsák belső hitüket, amit manapság nagyon könnyű elveszíteni.

Két különböző korú tanárnővel dolgoztam együtt, s az interjúk elkészítése igazi élmény volt számomra: rengeteg tapasztalatot adott, és biztos vagyok abban, hogy megszilárdította bennem a család fontosságához fűződő érzéseimet. Hálás vagyok Kisné Dénes Mártának és Sztremen Ildikónak!

Első interjú: Kisné Dénes Mártával

Ha kiejtjük a „család” szót, lelki szemeim előtt az elsők között jelenik meg alsós hittantanárnőm arca. Ő az a személy, akinek vallási ismereteim nagy részét köszönhetem, de emellett ő jókedvű, életvidám, középkorú hölgy, akinek mindig eredeti ötletei vannak. Részben ezért is kértem fel őt az interjúra, másrészt pedig azért, mert hat gyermek édesanyja! Több mint húsz éve él házasságban a férjével, és családjukat érezhetően átjárja a szeretet légköre. Vagyis az, ami számomra a családot jelenti…

1. Az Ön fiatalságában mennyiben jelentett többet vagy épp kevesebbet a „család” szó?

Fiatal koromon a körülbelül 1985-től kezdődő időszakot értem. Ebben az időben, a rendszerváltás előtt, általában a kétgyermekes családmodell volt jellemző. A család érdekei a párt érdekei mögött álltak. A közmédia sokkal nagyobb hangsúlyt fektetett az úttörő- vagy kisdobos életre, vagy a Kommunisták Ifjúsági Szövetségének vívmányaira, mint a családok boldogulására. Voltak szociális üdülők, de én sosem jártam egyben sem, inkább a pártvonalon jártasabb emberek számára fenntartott juttatás volt ez. (Életemben először édesanyám nyugdíjazása előtt jutottam el a Balatonhoz a nővéremmel, de édesapám ekkorra már meghalt, a bátyám pedig külön családot alapított.) A család a társadalom alapsejtje volt akkor is, de a lényege az volt, hogy a párt támogatására nevelje fel az egyént.

1989 után a rendszerváltás kicsit felfrissítette a családeszményt. A család mint egység együtt jelentette ezt a sejtet, és nem kellett a benne felserdülő ifjúságot mintegy elkötelezni valamilyen politikai pártállás számára. Mindenkinek joga van a szabad gondolkodáshoz, élhetsz a családoddal úgy, ahogy a szíved diktálja! Ez nagyon jó! Az utóbbi években a család értékei ellen több „merényletet” is kísérelnek tenni, egyre többféle „családmodell” lép életbe, amelyek már nem tükrözik számomra mindazokat az értékeket, amelyeket a család szó jelentett őseimnek és nekem is.

2. Hogyan emlékszik vissza, gyermekkorában mik voltak a családját összetartó erők?

Az első és legfontosabb a szeretet volt. A szeretetünk hűségben nyilvánult meg egymás iránt, s ennek alapja édesanyám részéről a hit volt, édesapám részéről a szociális érzékenység. Anyukám mélyen vallásos életet élt. Édesapám párttag volt, majd csalódva a pártban, kilépett, s nem vette vissza pártkönyvét, hogy mi járhassunk templomba. Anyukám azt mondta: Isten is család! Atya, Fiú és Szentlélek! Úgy kell egymáshoz viszonyulnunk, mint Ők! A Fiú engedelmes az Atyának, az Atya hatalommal ruházza fel a Fiút, és a Lélek tartja őket össze. Bennünket egyértelműen a hit tartott össze! Apám hitt a szocializmusban, de támogatta anyám hitéletét. Azt vallották, hogy ez a kettő együtt tarthat össze minket és az országot is. A pénz semmiképp, szegények voltunk!

3. Hogyan látja a családnak a mai működését, mit kapnak a családtól a mai fiatalok?

Ez a családtól függ! Talán jobb lenne a kérdés, hogy mit kaphatnának…

A család ma lazul… A szülők egy része nem szülőként, hanem nagy gyermekként viselkedik. A gyerekekkel vagy számonkérők, vagy túlontúl megengedők. Sok mai szülő szokott hozzá ahhoz, hogy a polgári etikán belül azt csinálnak, amit akarnak. A polgári etika azonban nem ad belső tartást, elköteleződést, s emiatt a gyerekek is bizonytalanok, hisz a szüleik döntéseinek a határait nem egy rajtuk kívül álló erő szabályozza, amelyhez mindenkinek tartania kell magát a családban, hanem az egyéni döntéseik, amelyek egy gyerek szemében gyakran szeszélynek tűnnek. A mai fiatalok egy része kap ugyan komfortot és fedelet a családtól, de nem kap stabilitást, „fészekélményt”, mélységes tisztelet a kivételeknek!

4. Mi teszi családdá a szülőket és a gyerekeket? A rokonok összejövetele hogyan lesz ismerősök találkozása helyett családi együttlétté?

A családi együttlétnek ki kell zárnia a médiát, a modern szórakoz-

tató elektronika vívmányait, mármár tudatosan! Siralmas látvány, amikor apu itt, anyu ott nyomkodja a számítógépet, öcsi az X-boxot, hugi anyu telefonját, bátyus „blogol", élőben jelentkezik számos ismeretlen ismerősnek, miközben a nagylány esetleg már egy felnőtt férfivel társalog a Facebookon…

Persze haladni kell a korral, de ez így nem család, hanem társas magány. Családdá csak akkor lehetünk, ha egy felettünk álló normába kapaszkodunk, és azt tesszük legfontosabbá! Ilyen felettünk álló, tőlünk független érték lehet például egymás elfogadása és megértése, egymás jellembeli fejlődésének segítése, egymás értékeinek kimondása, elismerése, a „mindent elsöprő szeretet", hogy az Edda szavaival éljek. Egy család nem tűrheti szeretettei ablakaiban a szakadt függönyöket és a magányos öregeket, s azt, hogy fiataljaink egymás testétől várják a megoldást! Tudatosan használom az Edda együttes *Ünnep* című dalának szavait! „Egy út van, s én ebben hiszek, a mindent elsöprő szeretet, a rossz helyett győzni fog a jó!" Számomra – nem titok – ehhez a szeretethez a hitem ad erőt, amelyet a családban kaptam mint felettünk álló közös motivációt! Csak olyasmi motiválhat bennünket arra, hogy családdá legyünk, ami elég stabil ahhoz, hogy erőt kölcsönözzön számunkra éppúgy, mint őseinknek. Ha találunk ilyen motivációt, az az utódoknak is lendületet fog adni!

5. Mi fontosabb: a játék, a könnyedség, vagy a rend és a szabályok betartása?

Az egyensúly! Aki nem tud ezek között megfelelő egyensúlyt teremteni, az nem felnőtt, és nem érett a családalapításra! Van olyan nap, amikor a könnyedség a fontos, de van, amikor a következetesség! Az egyensúlyt a szeretetnek kell mozgatnia!

6. Régen értékesebb volt a család, mint ma?

Ezt nem mondanám. Volt idő, amikor az ún. „nagycsalád" döntött mindenről. Az döntötte el, hogy mire adjunk ki pénzt, és mire ne, hogy egy darab földbe mit vessünk, hány disznót etessünk…, de beleszólt a párválasztásba is. Én ezt ilyen szinten nem tartom értékesebbnek, mint azt, amikor már mindenkinek csak jogai vannak a családban, és elfeledkezünk a kötelességeinkről. Viszont azok az értékek, amelyeket régen a családok piedesztálra állítottak, értékesebbek voltak, mint ma. Ma inkább a tanulmányokban való előmenetel, a szakmai előmenetel, a karrier, a pénz előteremtése a lényeges, amit számos család meg is mutat a gyermek öltöztetésekor, a márkás holmik megvásárlásával… Ez régen nem számított! A gyerek gyerek volt, csak ne legyen szakadt, piszkos! Ma ez kevés! A termékmotivált családok gyerekei nagyon kirekesztők tudnak lenni szegényebb társaikkal, még akkor is, ha azok okosabbak, értelmesebbek, mint ők. Ez azért van, mert a családjuk által állított értékpiramis tetején nem egy szilárd, rendíthetetlen érték áll, mint például a becsület vagy a szeretet, hanem egy ingatag érték, mint a vagyon vagy a karrier, amelyért állandóan küzdeni kell!

7. Mi az, amit csak a család tud megtanítani egy embernek?

A közösségben élt életet! Nem magányos bolygók vagyunk! Ha nincs család, amelyben feltétel nélkül szeretnek, és amelynek az értékpiramisán olyan stabil értékek állnak, amelyek kiállták évszázadok viharait, akkor nincs esélyed arra, hogy a társadalom építő és nélkülözhetetlen polgárává nőhesd ki magad! Ha nincs karó a növény mellett, és arra nő, amerre akar, végül nem funkcionál megfelelően, elveszi társai elől az éltető fényt, és meg kell nyesni, vagy ami még szomorúbb, esetleg ki kell vágni!

8. Ha újrakezdené, ugyanígy alakítaná családi életét?

Én mindenképp! Nagy családot akartam, és találtam egy csodálatos segítőtársat, aki szintén ezt akarta! A nagy család, a több gyermek eszményképe abban való hitünk megnyilvánulása, hogy a gazdagodásnál többet ér a személyiségünk gazdagodása egymás elfogadó, szeretettel teli közösségének megtapasztalásában! Ez hatalmas munka! Soha véget nem érő példamutatás emberségben, szeretetben, lemondásban a másik ember javára! Ha ezt megtanuljuk és értékeljük, boldogabb jövőt építhetünk! Ennek zsigerből kell jönnie! Ez nem tanulható könyvből!

9. Mit tanácsolna egy frissen házasodott, babát váró párnak, vagyis egy új, születő kiscsaládnak?

Hogy ne fukarkodjanak a testvérrel! Ha lehetséges, adjanak a gyermeküknek testvéreket! Ez nem anyagi kérdés! Nem a lakásunk, hanem a szívünk méretétől függ elsősorban! Előbb kell letennünk életet az Élet asztalára, mint arról elvenni bármit is! Ha nem vagyunk nagylelkűek az élettel magával, az sem lesz nagylelkű velünk!

Második interjú: Sztremen Ildikóval

Érdekesnek találtam azt az elképzelést, hogy ugyanazokat a kérdéseket két különböző korú személynek tegyem fel, akiknek a családi állapotuk is eltér egymástól. Apukám gimnáziumi magyartanárnője az utcánkban lakik, és a templomból ismerjük egymást. Nagyon jó kapcsolatot ápolok vele, sokat segített tanulmányaimban is. Bár már nyugdíjas, még mindig aktív közösségi életet él az egyházban, ami példás számomra. Gyermekei nincsenek, tanítványait tekintette azoknak, és házasságban sem élt. Mégis, számára is létező, különleges közösség a család, amely minden embert megillet, ha nem is rokonai, leszármazottjai körében, de más, szerető „lelki családban"! A vele készített interjúból megtanultam, hogy a „család" sokkal tágabb fogalom, mint ahogy azt általánosságban használjuk…

1. Az Ön fiatalságában mennyiben jelentett többet, vagy épp kevesebbet a „család" szó?

Napjaink sokat vitatott kérdése a család, a társadalom legkisebb egysége. Fontosságát az adja, hogy bizonyos mértékben leképezi a társadalmat is. Ezért ha összehasonlítást teszünk a család mai és régebbi szerepéről, véleményem szerint régen többet jelentett, mint ma. Már csak azért is, mert nem volt annyi csonka család, és más volt a család szerepe. A gyerekek fejlődésének, ismeretszerzésének alapvető színtere volt, személyiségjegyeik kialakulásának korai és meghatározó időszaka. Ezeknek a feltételeit a régi család jobban tudta biztosítani, ezért szerintem többet jelentett.

2. Hogy emlékszik vissza, gyermekkorában mik voltak a családját összetartó erők?

Életemnek igazán boldog korszaka volt a gyermekkorom. Ahogy öregszem, vagy ahogy figyelem a

mai családokat, egyre jobban felértékelődik. Az én időmben az volt a természetes, hogy egy család anyából, apából és a gyermekek közösségéből áll. Sok helyen ide lehetett sorolni a nagyszülőket is, nem volt ritka a több generáció együtt, egy közösségben élése. A legtöbb helyen három-négy, vagy még több gyermek született. Én falun nőttem fel, ahol a falu zárt világában talán még jobban érvényesült a család közösséget összetartó ereje. Az anyák otthon voltak, vezették a háztartást, ellátták a ház körüli feladatokat. Minden nap friss ebéd várt ránk. A menzát csak egyetemista koromban ismertem meg.

Az, hogy szinte önellátók voltunk, több feladatot rótt ránk, gyerekekre is. Részt kellett vennünk a kert művelésében, s ugyanígy a házi munkában is. Az ebéd utáni mosogatás mindig rám várt. Bár nagyon nem szerettem, meg kellett csinálnom. Egyrészt mert számonkérés volt, másrészt mert azt láttam, hogy körülöttem mindenki végzi a maga munkáját, mindenkinek megvan a feladata.

De azért valahogy mégis volt időnk a játékra is. Örökös emlékeim maradnak a nyár esti csapatos játékok, a téli szánkózások. Szüleinknek kialakult szilárd értékrendjük volt, s kicsi korunktól kezdve bennünket is ezen értékek mentén neveltek. Olykor szigorral, ha kellett, büntetéssel. Persze ezt időnként nehezen viseltük el, de ezeket az élményeket ma már „békévé oldja az emlékezés”.

Nevelésünk alapja a hit és a vallás volt. Természetesen minden vasárnap együtt mentünk a templomba. S a hit adott alapot és fogódzókat későbbi életünk során is. Nálunk nagyon fontosak voltak a hagyományok, és a kialakult szokások betartása. Családi életünk jelentős színtere volt a közös étkezés, amit a vacsora jelentett. Ekkor tudott együtt lenni a család minden tagja, és sokszor együtt is maradt. Ma is emlékezetesek számomra a vacsora utáni beszélgetések, éneklések, imák.

Rendkívül meghittek, és szépek voltak az ünnepeink. A karácsonyi vacsora például az elmaradhatatlan káposztalevessel és mákos gubával. Ezt az étrendet még édesapánk hozta otthonról, és olyannyira ránk hagyományozta, hogy mi is ezt esszük minden karácsonykor, mind a mai napig. S el nem maradhatott a vacsora utáni kártyázás sem. Általában minden nehézség ellenére szeretteljes volt a légkör. Ebben nagy segítséget kaptunk szüleinktől, akiknek felelősségteljes nevelése ma is példaként áll előttünk.

3. Hogyan látja a családnak a mai működését, mit kapnak a családtól a mai fiatalok?

Napjainkra sokat változott a világ. A hagyományos családmodell tűnőben van. S bár a régi családmodell és annak jellemzői felbomlóban vannak, nem alakulnak ki helyettük újak, hogy a megváltozott körülményekhez alkalmazkodjanak. Sok a csonka család. A teljes családokban sem tud kialakulni az igazi közösség. A szülők dolgoznak, rohannak, mindenki más irányba, esetleg más időben. A gyerekek a gépeikkel, a tanulással vannak elfoglalva. A kevés szabadidő nem elég ahhoz, hogy nevelői célzatú, meghitt beszélgetések alakuljanak ki. A szülők időhiány miatt, vagy kényelemből, vagy hibás nevelési elveikre hallgatva engedékenyek, ezért nem alakulhat ki egészséges követelmény- és szokásrendszer. Így aztán nem jönnek létre az összetartozást segítő kötelékek feltételei.

Bízom benne, hogy nem minden család működik így, de sajnos a nagy átlag ezt mutatja. Kár, hogy ebben a rohanó világban egyre inkább kiveszőben van a hit és a vallás. Pedig sokat segíthetne, és kapaszkodó lehetne az értékek keresésben a mai értékvesztett világban.

4. *Mi teszi családdá a szülőket és a gyerekeket? A rokonok összejövetele hogyan lesz ismerősök találkozása helyett családi együttlétté?*

A rokonok, ismerősök összejövetele, még akkor is, ha jó hangulatban bizonyos közös emlékekre, szokásokra, azonos világnézetre támaszkodik, csak időleges. Általában alkalomhoz kötődik. Több család vagy családtag van jelen, amikor mindenki hozza magával a saját családi normáit, a családban élők között viszont szorosabb kötelékek vannak. Legtöbb esetben vérségi, gazdasági, érzelmi közösségen alapul. Az a jó, ha a szülőknek kialakult értékrendjük van, amely szerint maguk is élnek, mintegy példát mutatva a gyerekeknek, törekedve eközben az emberi értékek átadására. Nevelési módszereikben legyenek következetesek és határozottak. Alakítsák ki a közös programok lehetőségeit. S ha lehet, szakítsanak minél több időt a közös beszélgetésekre.

Ha ez jól működik, a gyerekek is biztonságban érzik magukat, átélik a család és az otthon közösséget összetartó erejét, megérzik az egymás iránt érzett felelősség fontosságát. Ha ebbe a rendszerbe születnek bele a gyerekek, és így nőnek fel, akkor nem lesz nehéz számukra a családi normák elfogadása és elsajátítása.

5. Mi fontosabb: a játék, a könnyedség, vagy a rend és a szabályok betartása?

Szerintem mind a kettő fontos, csak meg kell találni a helyes arányokat. Ha a szülők komolyan veszik a családi élet normáinak betartását, bizony szigorra is szükség van. De ez legyen mindig szeretetteljes, és érződjék rajta, hogy a gyerek érdekében történik, és nem csupán a szülői akarat diktatórikus betartása. Természetesen szükséges a játék és a könnyedség is, de ez olykor önmagában kevés, még ha szimpatikusabb is. Rá kell érezni, hogy mikor melyik módszer a célra vezetőbb. Sok esetben gyereke válogatja.

6. Régen értékesebb volt a család, mint ma?

Ha jól működött, igen.

7. Mi az, amit csak a család tud megtanítani egy embernek?

Az egymás iránti tisztelet, szeretet, tolerancia. A közösségi élet normáinak elfogadása, betartása. Az egymás iránti kötelességtudat és bizalom. Az idősek iránti tisztelet. Megtalálni azokat az értékeket, amelyeket tovább lehet adni. Udvarias magatartás. Keresztény erkölcsi értékrend.

8. Ha újrakezdené ugyanígy alakítaná családi életét?

Nem tudom…

9. Mit tanácsolna egy frissen házasodott, babát váró párnak, vagyis egy új, születő kiscsaládnak?

A házasságra és a gyerek vállalására tudatosan fel kell készülni. Átgondolni azt, hogy a gyereknevelés felelősséggel, olykor nehézségekkel jár, ugyanakkor nagyon sok szép és örömteli pillanatot is ad. Fontos azt tudatosítani, hogy a baba születése után három tagból áll a család, és a gyermek nevelésében mindkét szülőnek – a lehetőségek szerint – részt kell vennie.

Felismerhetjük, hogy a „család” minden korban kicsit más, és a mai „szokásos felállások” sem maradnak örökké trendek. Nincs baj azzal, ha változik a család, csak az a hely ne változzon, ahol a család elhelyezkedik életünk fontossági listáján! Azt kell tudni megőrizni, hogy a családban legyen szívünk, és mindig őszinte arccal forduljunk egymáshoz, félelem nélkül, az igaz szeretet erejéből.

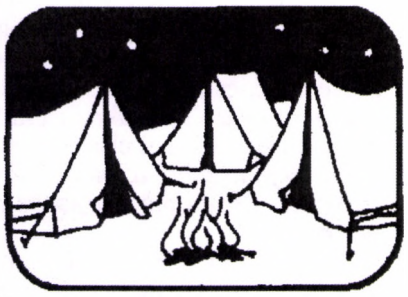

É 46.42.38 K 21.18.84 – avagy a GPS-koordináták mindig igazat mondanak?

Túrabeszámoló

Régen, amikor scifi-filmeket néztem, a titokzatos jövő borzongató valósága ejtett rabul. És ma, amikor a jövő valóságát élem, döbbenten szemlélem, ami elérkezett hozzánk.

Biciklitúránk előkészítése során röpködtek a fontosabbnál fontosabb számok, amelyekkel találkozási pontokat, szálláshelyeket azonosítottunk. Számokban kommunikáltunk, akár egy repülőtéren vagy rakétakilövő állomáson. Vakon rábíztuk magunkat a GPS-koordináták adataira, amikor haladási irányunkat elterveztük, és napunkat elindítottuk 2019 augusztus hónapjának második napján. Persze mindez még az autós közlekedéshez kellett, hogy biztonsággal szeljük át az országot, nyugatról keletre.

Gyula és környéke várt ránk, hogy felfedezzük. Ez a város az Alföld délkeleti részén, a Körös menti síkon, a Fehér-Körös bal partján található, közvetlenül a román határ mellett. Magyarország legmélyebben fekvő területe, nyolcvannyolc méter tengerszint feletti magasságban, sík vidéken fekszik.

Igen, eltelt néhány év az első kerékpártúránk óta. Igen, néhány sejtünk, szervünk s a hajunk színe is megváltozott az évek alatt. De nem ezért választottuk utunk céljának hazánk legmélyebben fekvő városát és a környező sík vidéket. De hogy miért is? Hát csak! Mert ott még nem tekeregtünk tekerve. Ami egyenlő volt a végtelenített hajtással. Lejtők híján lábunkat folyamatosan a pedálon kellett tartanunk, és tekernünk, tekernünk, különben eldőltünk volna, mivel egyhelyben állva eldől a kétkerekű, és egyhelyben állva nem fogynak a kilométerek a sík vidéken sem.

Szálláshelyünk egy erdei vadászházban volt. Ez, így leírva, csak egy tényt közlő mondat. De hol is vannak azok a szavak, amelyek a valóságot és látványt leírják? Képzelj el, nyájas olvasó, egy fákkal körülvett tisztást az erdő közepén, az ágak közt átszűrődő napfénysálakkal körbeszőve. És mindehhez egy hosszú, egyenes bevezető út, égig nyúló kőrisfák sorfalával mint vendégköszöntő vitézekkel övezve. Magasztos érzéseket szült ez a látvány, mint egy gótikus katedrálisban. A Dél-Alföldi Erdőgazdaság Rt. Sarkad-Remetei Vadászházáról van szó, amelynek ajándékairól a későbbiekben még ejtünk néhány szót!

Sajnos mi sem vagyunk mentesek attól, hogy teljesítményben mérjük az eseményeket. Így tehát túránk első napján, amikor is hajnali 4 órakor kelt a csapat fele, és megtett 440 km-t autóval, szállásunk elfoglalása és egymás szemrevételezése után máris nyeregbe szálltunk, és letekertünk egy 40 kilométeres fordulót. Az út a Fekete-Körös töltésén vitt be Gyula városába. A vizek közelsége, a csend közelsége. A szelíden kanyargó folyót körülvevő zöldben bicajozni olyan volt, mintha a táj „ezer ölelő karjával” venne körül bennünket, és engedné, hogy titkos útjait kifürkésszük.

Hogy mi kell a jó sörhöz? Mindösszesen víz, maláta, komló és élesztő – tudtuk meg a *Beer Corner Pub and Restaurant* sörkostolóján, ahol az éttermet csak egy üvegfal választotta el az üzemcsarnoktól, amelyet vezetéssel körbejártunk. De hogy mit láttunk az üzemben? Fémtartályokat, csöveket – és egy csepp sört sem! Ez egy teljesen zárt rendszer, amelybe betöltik az összetevőket, és végül hordókba töltik a végterméket. No, a végtermékből szerencsére kóstolhattunk, és megállapíthattunk, hogy jó úton jár az a fiatal csapat, amelyik 2017 decemberében kezdte meg a sörfőzést, és ezzel üzemük működtetését.

A Viharsarok megszelídítése óta Békéscsabán még a kerítés is kolbászból van. Egy kis kerítésrágcsálás után bizonnyal jólesik néhány pohár jéghideg sör. Mi sajnos korábban érkeztünk, és nem is tudtunk októberig, a Csabai kolbászfesztiválig itt időzni. Ezért a hungarikumnak számító és Európai Unió által is védett csabai kolbász ünnepét ki kellett hagynunk. De jó turistákhoz méltóan meglátogattuk az asztalosinasként egykor a városban élő Munkácsy Mihály életének emléket állító Munkácsy Emlékházat. Életével dokumentumok és fénymásolatok segítségével ismerkedhettünk meg, munkásságáról pedig 21 eredeti alkotásából szerezhettünk átfogó képet.

Ha már Viharsarok, akkor hol másutt, mint Békéscsabáról hazafelé vezető úton ért volna utol minket egy nagy vihar. Széllel jött, villámokkal és dörgéssel próbált ijesztgetni bennünket. Sisak már volt a fejünkön, így más komoly védőfelszerelést nem is kívántunk ellene magunkra ölteni, csupán szerény esőkabátjainkat. No meg az utunkat keresztező vasúti aluljárót. Ott azután néhány esőriasztó dobbantás és kurjantás, és a fellegek riadtan menekültek előlünk! Kellett is, hogy hamar tovalibbentsük a szürke esőleplet, mivel e szombat estére rendeltünk szállásunkon vacsorát. Írtam ezt most kisbetűvel, mert még csak egy röpke tényt akartam közölni. De hamarosan jön a nagybetű!

Megérkeztünk szállásunkra, és egy ötcsillagos étteremben találtuk magunkat. Aranyszegélyes Zsolnay-tányérok, belsejükben erdei vadakat ábrázoló képekkel, csillogó – na, jó azért nem ezüst – evőeszközökkel, kristálypoharakkal. A helyi szakácstól teljes bizalmat kaptunk: a hűtőben hagyta a számunkra elkészített vacsorát, amelyet mi tálaltunk fel magunknak. Ez azt jelentette vendéglátóink részéről, hogy ránk bíztak egy ipari konyhát, hűtőstül, étkészletestül, a teljes önkiszolgálás lehetőségével reggelenként és esténként is. De ezen az estén Artemisznek, a vadászat istennőjének mondtunk hálaimát, miután elfogyasztottuk a tárkonyos szarvasragu levest és a vaddisznósültet vörösboros erdei mártásban, nokedlivel. Mit mondjak? Nem nagyon tudok mit, csak azt, hogy degeszre ettük magunkat, minden falatot élvezettel forgatva szájunkban! Sőt jó magyar szokás szerint a maradékot eltéve másnapra. Ez azért volt lehetséges, mert a vadászokra kalibrált adagokat nekünk, laikus vadevőknek, gyomorkapacitásunk miatt nem volt képességünk elfogyasztani!

Gyula kulturális kincseivel túranapjaink felezőjén ismerkedtünk. És itt kell megemlítenem idei túránk hősét, Klárit, aki egy korábbi kerékpárosbaleset következtében begipszelt lábbal jött el. Szerencsére nem betegszállító autó hozta, hanem kedves férje, Gábor. Nagyon jó volt, hogy köztünk volt, bicajos napokon csak reggel meg este, no meg napközben a virtuális térben, a helyszínekről küldött fotók által. De ezen a napon együtt élvezte velünk, amit Gyula csak adhatott.

A gyulai vár a magyarországi végvári rendszerben – Eger és Szigetvár mellett – a 16. század közepére vált kiemelt jelentőségűvé. A mai napig is megmaradt, és a szépen felújított téglavár 21 kiállítóteremmel várja látogatóit. Jó kis séta volt, míg végigjártuk, és rengeteg ismerethez jutottunk, ami szürkeállomány-adattárunkat erősítette.

A gyulai Almássy-kastély Látogatóközpontban a ma látogatható kiállításoktól eltérően nemcsak a főúri életforma ismerhető meg az országban egyedülálló interaktív eszközök segítségével, hanem az egykori kastély életét „láthatatlan motorként” működtető cselédség mindennapjaiba is betekintést nyerhettünk. Letűnt korok letűnt életformái a maguk sajátos emlékeivel. Az eltelt 150 év több generációja mind itt hagyott valamit nekünk, amit most mint történelmi emléket és érdekességet szemlélünk szabadidőnkben. Ez lett belőlük, szabadidős tevékenység. Kissé kesernyés belegondolni, hogy ami valakinek az élete volt, az valaki másnak az életében az idő múlatására felhasznált érdekesség.

A vasárnapot megkoronázó kulturális esemény Tamási Áron *Tündöklő Jeromos* c. drámai játéka volt, a Spectrum Színház, a Maros Művészegyüttes és a Kisvárdai Várszínház közös produkciójában. A mű aktualitását a ma is köztünk élő „gonosz” természetének művészi megjelenítése adja. A „gonosz” működésmódja oly kedves az embernek, hogy önszántából sétál be csapdáiba. Ma is, nemcsak Tamási Áron korában. A darab az autentikus néptáncbetétekkel és a hibátlan népzenei művekkel vált teljessé. A színészek profizmusát a tájnyelven hibátlanul elmondott szöveg emelte ki.

A kígyósi pusztán tekerve a szabadkígyósi Wenckheim-kastélyba túl későn érkeztünk, mert 2019 márciusa óta felújítás miatt zárva, megnyitásához meg túl korán, mert 2020 december végétől lesz újra látogatható. Addig mesterek és feladatok adják egymásnak a kilincset az ódon falak között. De hivatalos idegenvezetőjétől, Lánczi Ildikótól addig is széles körű és odaadó tájékoztatást kaptunk a kastély urairól és úrnőiről, az uradalom életéről. És arról is, hogy 64 évig a grófi család élettere volt, majd 66 évig iskola működött falai között. Ma pedig azért dolgozik több tucat munkás a helyreállításán, hogy visszaidézhessük annak a letűnt kornak a szellemét, amelyben gróf Wenckheim József Antal is élt. Jókai Mór róla mintázta *Egy magyar nábob* c. regényének főhősét.

Szana-zug. A Fekete-Körös és Fehér-Körös találkozásánál terül el ez a strandolásra is alkalmas pihenőhely. Csobbanás és napfürdő tette teljessé az utunkat szálláshelyünk felé. Az izmok ellazultak, az erek felfrissültek a hűs vízben. A Fehér-Körös eredési helye az Erdélyi-érchegység, magyarországi szakasza csak 9,8 km. A Fekete-Körös Bihar megyéből, Rézbánya környékéről érkezik határunkhoz, nálunk 20 km hosszan kanyarog, mielőtt ölelkezően egyesül a Fehér-Körössel. Mi ez, ha nem szerelem? A vízcseppek szerelme, állandóan érkező, egyesülő szerelmi hullámzás. Közös gyermekük a Kettős-Körös, amely Szana-zugtól kezdődően ezen a néven nyílegyenesen folyik Békés felé.

A záró nap általában a levezetés ideje túráinkon. Gyakorta hegyek vagy dombok lejtőin gurulással, megadva ezzel akár a repülés élvezetét is. Vagyis az erőfeszítés nélküli tempós haladás élményét. Ezt idén nem adta meg utolsó túranapunk. De adott őzekkel és szarvasokkal találkozást, nyulak ugrándozó menekülését, és madarak szárnysuhogását fejünk felett. Mindezt azért, mert befogadott minket erdő, mező, folyók töltése, amerre utunk vitt Szarvas felé. A város számunkra csupán a búcsúebéd színtere volt, amelynek elköltése után nyakunkba vettük a hazaút rengeteg kilométerét, és szentül ígértük egymásnak, hogy jövőre Kassát és környékét is együtt járjuk be.

A GPS-koordináták igazat mondanak egy földrajzi helyről, ha keresed az odavezető utat. De nem mondanak semmit a megtalált hely ajándékairól. 2019-es túránk legfőbb ajándéka az együtt eltöltött idő volt. Idén Gabi és Zoli személyében kedves új barátokkal bővült csapatunk. Ajándék volt számunkra az ismerkedés, az új kapcsolat felfedezésének izgalma. Ajándék volt, hogy Klári mindennap hazavárt minket, mint egy jó anya, aki ölelő karokkal fogadja a hazatérőt. Ajándék volt a tágas tér, amelyet először szemünkkel jártunk be, és jóleső érzéssel töltött el bennünket, amikor ezt a tágasságot be tudtuk járni kerékpárjainkkal. Az ismeretlen helyek felfedezése mindig nagy ajándék, és a felfedezés öröme nem maradt el idén sem. Ajándék volt az ismerősség íze, amit Andi elmaradhatatlan kuglófja jelentett reggelinkhez. És ajándék volt a biztonság, mert otthonainktól több száz kilométer távolságban is Mennyei Atyánk tenyerében érezhettük magunkat így mi együtt! Hála legyen!!!

Csizovszkiné Szabó Erzsébet

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Az ünnepélyes nap

Egy délben Kutykurutty cimborám meg én hazafelé baktattunk az iskolából. Október vége volt, sárgult az erdő, hervadoztak, hulldogáltak a levelek. Jól beleillettünk az őszi erdőbe, mert nekünk is hervadozott a kedvünk, és olyan lassan, kelletlenül lődörögtünk hazafelé, mintha rajtunk is csak az őszi szél gördítene egyet-egyet. Én azonban már akkoriban is meg szoktam haragudni magamra, ha olyan bajon búslakodtam, amelyet meg is szüntethetnék. Megálltam hát, és ránéztem Kutykuruttyra: „Határozzuk el, hogy ezután másképp lesz!” Azért lógott ugyanis az orrunk, mert abban az esztendőben már harmadszor írt szekundát a tanító bácsi az irkánkba. Pedig az előző évben – elsős korunkban – jó tanulók voltunk. Jól kezdődött ez az esztendő is, de aztán... megszoktuk az iskolát, a könyvek, az irkák elvesztették vonzóerejüket, és nem a leckével, hanem játékkal kezdtük a délutánt. Könyveinkben csak lámpagyújtás után néztük meg, mit is kellett volna aznap megtanulnunk, irkáinkba pedig már félig bóbiskolva kaparásztuk be a leckét.

Vágyódott rá erősen Kutykurutty is, hogy ez másképp legyen, nézett hát rám lelkesülten, és várta, hogyan folytatom. Így folytattam: „Határozzuk el, hogy csak akkor kezdünk játszani, csak akkor megyünk ki a rétre, ha már minden leckénket megtanultuk és megírtuk. Fogadjuk meg, hogy mától kezdve így lesz.” Ragyogó arcocskával vágta ki elém a tenyerét, hogy kézszorítással is megerősítsük fogadalmunkat, de tüstént vissza is rántotta, kezem helyett az állát fogta meg, és meghökkenve kérdezte: „Mától kezdve?”

Magam is meghökkentem. Van ugyanis Törpeháza környékén egy naspolyaliget, és híre járt, hogy megcsípte már a dér a naspolyát, kásás, ehető. Oda akartunk elmenni aznap, rögtön ebéd után, jól belakmározni, és hozni is haza minél többet. Komoran bámultunk hát egymás arcába, és mindketten attól féltünk, hogy így szól a másik: „Akkor is mától kezdve. Naspolyázni tanulás után is mehetünk. Legföljebb kevesebb időnk marad rá.” Kutykurutty arca azonban egyszerre csak földerült. És így szólt: „Tudod, mit mondok én neked, Moha? Az ilyen nagy változást, azt, hogy ezentúl rögtön ebéd után tanulunk, nem szabad csak úgy ukmukfuk, akármikor elkezdeni. Hiszen ezzel új életet kezdünk. Az ilyesmihez ünnepélyes nap kell. Ma csütörtök van, ez nem jó. Kezdjük el hétfőn.” Most már én nyújtottam kezet, és nagyon jó kedvünk kerekedett. Handi Bandi meg Bérci Berci is jött a naspolyaligetbe. Panaszolták, hogy nem maradhatnak sokáig, mert még tanulniuk kell. Láttuk rajtuk, hogy máris bántja őket a lelkiismeret, mi viszont elégedetten egymásra mosolyogtunk. Minket már nem bánt, mint máskor, de miért is bántana? Hiszen mi elhatároztuk, hogy hétfőn új életet kezdünk, mi már jó tanulóknak tekinthetjük magunkat, még akkor is, ha hétfőig akár ki sem nyitjuk a könyvet!

Azon a bizonyos hétfőn azonban már reggel olyan gyönyörű idő volt, amilyenre azt szokták mondani, visszajött a nyár. A téglaszínű levelek mintegy megaranyozottan ragyogtak a napfényben. A levegő meg olyan enyhe volt, akár júliusban. Az iskolából hazamenet Kutykurutty is, én is kerültük egymás tekintetét. Sokféléről beszélgettünk, de tanulásról, iskoláról egy szót sem, és éppen ebből tudtuk, hogy folytonosan eszében jár a másiknak is, mit határoztunk el arra a napra. Kutykurutty tőlem, én meg tőle vártam, hogy szóvá tegye, el kéne halasztanunk új életünk megkezdését. De már-már úgy váltunk el, hogy szóba se került, mi is lesz hát elhatározásunkkal. Ekkor azonban utolért minket egy osztálytársunk, Rezeda, és kérdezte: „Kijöttök ebéd után a rétre?” Hallgattam, és reménykedtem, Kutykurutty azt fogja mondani: „Nem megyünk.” De hallgatott Kutykurutty is. Látta Rezeda, hogy elkomorodom, és egyenesen Kutykuruttyhoz fordult: „Te kijössz?” Ekkor Kutykurutty halkan ezt mondta „Valószínűleg.” Bántott is, amit felelt, meg is könnyebbültem tőle. Most már én is szóltam: „Alighanem én is kimegyek...” Elhatározásunk pedig sem aznap, sem másnap nem került szóba köztünk.

Teltek-múltak a hetek, és november közepén egy délben megint nagyon komoran baktattunk hazafelé. Ezen a napon az irkájában csak Kutykurutty hozott szekundát, az enyém ott maradt a tanító bácsi könyvecskéjében, mert feleletre, jobban mondva hallgatásra kaptam. A számtanórán ugyanis meg sem tudtam mukkanni. Cipeltük hát hazafelé nehéz szívünket, és egyszerre csak Kutykurutty így szólt: „Az volt a baj, hogy a hétfő nem elég ünnepélyes nap. Hétfőből több is van egy hónapban.” Megörültem, hogy ismét neki akarja durálni magát a rendes tanulásnak. Úgy éreztem, iparkodása nekem is erőt fog adni hozzá, és lelkesülten indítványoztam: „Válasszunk hát egy ünnepélyesebb napot! Legyen elseje, december elseje.” Kutykurutty megállt, és felrikkantott: „Nagyszerű! December elseje a születésnapom is!” November hátralévő napjaiban ismét nyugodt lelkiismerettel hagytuk estére a tanulást, hiszen néhány nap

múlva úgyis az osztály legjobb tanulói leszünk!

November utolsó hetében már akkora hó borította hegyeinket, hogy szánkázással tölthettük minden délutánunkat. Egy hét azonban kevés hozzá, hogy beleunjunk a szánkázásba, és mindegy legyen, hogy rögtön ebéd után szánkázunk-e, vagy csak másfél óra múlva. December elsején tehát az iskolából hazamenet megint kerültük egymás tekintetét, s bár nem beszéltünk a délutáni szánkázásról sem, hallgattunk elhatározásunkról is. Még elválásunkkor is csak ennyit mondott Kutykurutty: „Ne egyél sokat ebédre! Tudod, ma nálunk uzsonnázol! Maradjon hely a süteményeknek!” Ha egyebet nem szól, ezen a napon már nem megyek át érte, hogy szánkázni menjünk. Már örültem is, hogy elkezdjük végre, amit akartunk, de bántott is, hogy elmarad a szánkázás. Mert nélküle szégyelltem volna kimenni a hegyoldalra, hűtlennek lenni elhatározásunkhoz. Ő azonban, amikor már a kapunál voltam, utánam szólt: „Bekiáltasz ebéd után?” Nem néztem vissza rá, hanem széttekintettem a hó borította hegyeken, völgyeken. A nagyszerű szánpályák jártak az eszembe. Feleltem hát: „Bekiáltok.”

Ekkor azonban már volt lelkiismeret furdalásom, és volt Kutykuruttynak is, mert ebéd után ezzel jött ki hozzám: „Mi csak azért szánkózunk ma is, mert nagyon jó a hó, és ezt ki kell használni. De azért nyugodtan számíthatjuk mától az új életet. Mi már elkezdtük, csak éppen... ma még szánkázunk. Mert hátha holnapra olvadni fog.” Ez egy csöppet sem volt valószínű, de buzgón helyeseltem, és el is múlt a lelkiismeret-furdalásom. Annyira elmúlt, s gondolom, az övé is, hogy könnyű szívvel szánkáztunk másnap is, harmadnap is, negyednap is. A könnyű szív azonban, főként az iskolai bajok miatt, ismét nehéz szív lett, és december közepe táján egy délben már szinte indulásként hangzott az indítványom: „Te Kutykurutty! El kéne határozni megint!”

Most már szomorúan nézett rám, mint aki már bízni sem mer benne, hogy valaha még jó tanuló lesz. Nem is szólt, csak a szeméből olvastam ki a reménytelen kérdést, mit tegyünk. Én azonban hangosan feleltem a tekintetének: „Nem kellene törődni vele, hogy milyen napon kezdjük el, hétfőn, elsején, születésnapon, hanem egyszerűen

el kellene kezdenünk. Akár ma.” Meghökkent: „Éppen ma?” Ismét meghökkentem magam is. Egész hadsereg papírkatonát vágtunk ki nálunk előző nap, és ma került volna sor rá, hogy játszunk is velük. Így folytattam tehát: „Nem fontos, hogy éppen ma kezdjük. De nem kell valami kiemelkedő, ünnepélyes napra várni.” Kutykurutty azonban megrázta a fejét: „Nem úgy van. Ünnepélyes napon sokkal könnyebb.” És már föl is ragyogott az arcán a nagy fölfedezés: „Nagyszerű! Hiszen nemsokára újév lesz! Az igazán a legjobb nap rá, hogy elkezdjük az új életet! De jó lenne, ha éppen hétfőre is esne!” Elővettem a kis zsebnaptáramat, és kurjantottam én is: „Nagyszerű! Hétfőre esik! Most már igazán sikerülnie kell!” És ezzel megkezdődött a harmadik nyugodt lelkiismeretű időszakunk. Mi már jó tanulóknak számítunk; hogy még egyremásra kapjuk a szekundákat, az semmi.

Újév napján azonban szünet volt az iskolában, szünet volt másodikán is, harmadikán is, és amikor megkezdődött a tanítás, már annyira beleéltük magunkat a gondolatba, hogy jó tanulónak számítunk, hogy magát a tanulást már nem is éreztük fontosnak. És megint teltek-múltak a hetek.

Február közepén egy délben a kapujuk előtt Kutykurutty gyanakodó tekintettel ezt kérdezte tőlem: „Ma sem jössz át ebéd után?” Megráztam a fejemet: „Majd később, úgy mint tegnap”, és indultam hazafelé. De utánam szaladt, és elém állt: „Te Moha... Nem csaptál te be engem?” Elmosolyodva vártam, hogyan folytatja. Így folytatta: „Te már napok óta nem jössz át hozzánk ebéd után. Az utcára sem jössz ki. Ez nagyon gyanús nekem. És ma milyen jól feleltél számtanból. Az irkádat is megdicsérte a tanító bácsi. Valld be, hogy te a hátam mögött megkezdted a jól tanulást!” Elnevettem magam. „No, csakhogy észrevetted végre! Tudod, Kutykurutty, rájöttem, hogy a sok beszédből meg elhatározásból nem lesz semmi. Nem kell a jó tanuláshoz annyi karattyolás, meg akkora nekigyürkőzés, nem kell ahhoz semmi egyéb, csak egy igazán ünnepélyes nap. Válassz te is egyet, és csapj be engem ugyanígy.”

Kutykurutty mogorván nézett a szemembe: „Mikor kezdted?” „Február harmadikán.” Gúnyosan elnevette magát: „Mert akkor jön ki a medve? Az neked olyan igazán ünnepélyes?” Nevettem magam is: „A medve másodikán jön ki.” Ismét elkomorodott. „Ne vigyorogj! Hétfő volt?” „Szombat volt.” „Születésed napja volt?” „Az májusban van.” „Akkor hát mitől volt ünnepélyes? Elsejére esett?” Most már hahotáztam: „Harmadika? Elsejére?” Rám pirított: „Ne rázd a potrohod! Tévedni emberi dolog. És mondd meg már, te börzsönyi vakarcs, mitől volt olyan igazán ünnepélyes az a február harmadika?” „Attól, te másik börzsönyi vakarcs, hogy azon a napon kezdtem el az új életet.” Kutykurutty rám bámult, aztán hátba vágott, hogy csak úgy puffantam, és beszaladt a kertjükbe. Így lettünk újból jó tanulók mind a ketten.

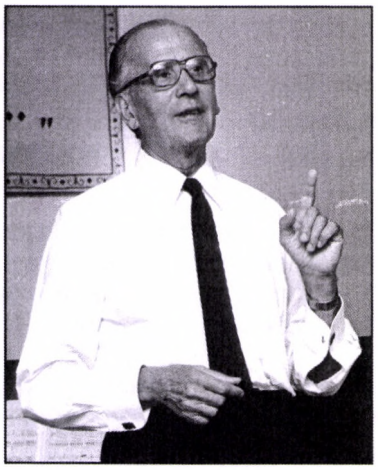

20 éve, 1999 karácsonyán lépett át az Örökkévalóságba ***Farkas József****, úttörő szemléletű és lelkületű református lelkész, akinek sok írása jelent már meg lapunkban. Alábbi elmélkedése eredetileg bibliaórai előadásként hangzott el 1978 decemberében.*

Tragédia a szerelemben

Történt ezután, hogy megszeretett egy asszonyt a Szórék völgyében, akinek Delila volt a neve. (Bírák könyve 16,4)

Sámson és Delila történetében elénk rajzolódik az ember tragédiájának az a fejezete, amelyet így mondhatunk: a szerelmi élet tragédiája. Ebben a történetben döbbenetesen sűrítve áll elénk a szerelmi élet tragédiája. Mindnyájan érezzük, hogy hatalmas dzsungelbe megyünk bele, amikor ebbe a témakörbe akarunk behatolni. Nem is remélhetjük, hogy az egész területet bejárjuk, minden mélységet megvilágítunk, minden problémára feleletet adunk. A tragikum felől közelítem meg a témát, azt keresem, hogy a szerelmi élet hol romlik el, hogyan lesz tragikussá.

Mindjárt felvetem az alapvető kérdést: Vajon az, hogy férfivé és nővé teremtette Isten az embert, az hogy szexualitás van bennünk, az ***áldás vagy átok?*** Lehet így is válaszolni rá, lehet úgy is. Egészen más folytatás következik, ha valaki így válaszol, ha valaki úgy válaszol. Az egyház válasza sem volt egyértelmű évszázadokon át. Ma mást mond az egyház, mint az előző századokban, tehát megérdemli a kérdés, hogy alaposan foglalkozzunk vele. Átok-e vagy áldás a szexualitás?

Erre az én válaszom az, hogy a szexualitás olyan nagy ajándék, hogy az ember nem is tud vele mit csinálni. ***Olyan nagy ajándék***, hogy nem tudja kézben tartani, nem tud helyesen élni vele: elromlik a kezén. Két hasonlat jutott eszembe, amikor ezen meditáltam; talán egy kicsit szemléltetik ezt a gondolatomat. Képzeljük el a Zeneakadémián a hatalmas orgonát, előtte a játszóasztalt, és gondoljuk el: odaültetnek egy ötéves gyermeket a játszóasztalhoz. Azt sem tudja, hogy mivel mit kell csinálni. Huzigálja a regisztereket, nyomkodja a billentyűket: Megszólal, nem szólal? Tegyük fel, hogy ügyes az az ötéves gyermek, és a végén lepötyögteti azt, hogy „Boci, boci tarka, se füle, se farka”. Ott van a Zeneakadémia orgonája, csodálatos dallamok, muzsikák rejtőznek benne, és egy gyermek azt játssza, hogy „Boci, boci tarka”…

Az a meggyőződésem, hogy körülbelül így vagyunk a szexualitással. Csodálatos ajándéka Istennek – és mi pötyögtetünk rajta valami szegényes kis muzsikát. A másik kép, ami eszembe jutott, a drágakövek világából való. Ha jól tudom, az egyik legértékesebb, legszebb gyémánt a Koh-i-noor gyémánt. Gondoljuk el, hogy mondjuk a Tutaj utcai munkásszálló munkástanulóinak gombfocizásra odaadják a Koh-i-noor gyémántot! Gombfocizás a Koh-i-noor gyémánttal! Körülbelül ilyen a mi viszonyulásunk a szexualitáshoz. Istennek valami csodálatos drága ajándéka, becses ajándéka, csak hát éppen a mi kezünkbe került, és mint annyi más, ez is elromlik a mi kezünkön.

Nos tehát, a további kérdés az, hogy hogyan lesz problematikus, miért olyan problematikus a szerelmi élet? Hol lesz tragikussá ez a hallatlanul gazdag ajándék, amit Isten ad minékünk? Itt azt kell megérteni, hogy a szerelmi élet az az élményvilág, amelyben nagyon közel kerül egymáshoz mibennünk az Isten és az állat. Korábban már említettem: az alapállásom az, hogy embernek lenni ilyesmit jelent: ***Isten és állat van bennünk***. A szerelmi életben egészen közel kerül egymáshoz az Isten és az állat. Összeférnek egymással. Nem igaz az, hogy az egyik kizárja a másikat. Az egyház mérhetetlen sok tévedése valahol itt indult el, hogy ezt nem értette: Isten és az állat együtt van bennünk! Nem igaz, hogy az Isten itt aztán végképp meg akarja ölni az állatot. És elég baj az is, hogy az ember a sok rossz tanítás által, a közszellem által, az egész emberiség elesettsége által csak az állatot éli meg, holott az Isten gyermekeinek a lehetősége igenis az, hogy Isten és az állat közelségében, együttesében olyasmit éljen át, amit sehol senki, semmiféle világban nem élhet meg. Ez az emberlétnek ténylegesen e földre méretezett, e földre ajándékozott csodálatos lehetősége. Tehát ha valahol tragédia van a szerelmi életben, akkor itt van a tragikum, hogy nem kerül megfelelő harmóniába az, hogy „az Isten és az állat van bennem”, és nem működik jól az ember szerelmi élete, szexualitása, mint ahogyan Sámson és Delila történetében is láthatjuk.

Még valamit a szerelmi élet elemzéséhez. Kettős tételben fogalmazom meg most az idevonatkozó felismerésemet. Az egyik az, hogy a szerelmi élet, a szexualitás, a földi emberi életnek a leghatalmasabb ***motorja***. Ámde a másik az, hogy a szerelmi élet, a szexualitás, ***nem a végső célja*** az emberi életnek. A leghatalmasabb motor, amelyik mozgatja az életet, de nem a végső célja, jóllehet *bizonyos értelemben* igenis célja.

Az arányokon dől el a dolog. Túlhangsúlyozásokon, torzulásokon, arányokon dől el a dolog. Ennek a motornak a működése maga is igenis szépsége, gazdagsága, rendeltetése az emberi életnek, de nem a legvégső célja. Miközben ez a motor működik, miközben túllök önmagamon valami sajátos közösségbe egy másik emberrel, kapcsolatba juttat – ezáltal a megváltozásomat segíti. A magamba roskadt életből kilök, egy másikkal szövetségbe hoz. A szerelemben elváltozom, de ez az elváltozás még nem a végső elváltozás. Aztán majd együtt kellene tovább változnunk. Ez lenne a szerelmi életnek az egészséges útja, és ha itt elakadás van, akkor elkezdődnek a tragédiák.

Nézzük így ***Sámson és Delila*** történetét! Sámsonnak volt küldetése, volt célja, és ezt a robosztus, hatalmas embert igenis a szexualitás is hajtotta. Csodálatos alakja az Ótestamentumnak ez a nagy erejű Sámson, aki Istentől jegyzett ember, megjelölt ember, lefoglalt ember, és ugyanakkor a nők bolondja volt. Sámson tragédiája ott kezdődött, hogy a célt alárendelte a motornak, és valami

különös vonzódással mindig a másik táborból kereste a nőket. Nem azokat kereste, akik a cél felé vitték őt, hanem akik szembefordultak a céllal. És Delilában megtalálta azt a valakit, azt a partnert, aki nagyon jól tudott manipulálni a szerelemmel. Ez ma este az egyik fájdalmasan fontos szó. A szerelemmel nagyszerűen lehet manipulálni. Itt van előttünk Delila: addig gyötörte, addig zaklatta, addig sírt, addig fárasztotta Sámsont, amíg az halálosan belefáradt ebbe a „szerelmi” életbe. Nyilván eközben vaskosan élték a szerelmi életet, miközben Sámson halálosan megunta a zaklatást, és végül is Delila manipulációja győzelemre jutott, Sámson pedig a végén ott állt kiszúrt szemekkel. Rabszolgaként forgatta a malmot Gázában.

Mindez egy megrendítő szimbólum. Többet ér, ha ez „csak” mítosz, mint ha egyszerűen történelem. Mert ha ez mítosz, akkor az emberlét végső felismerései sűrűsödnek bele ebbe az egy történetbe. De hát mindegy: biztosan volt egy Sámson nevű nagy erejű ember, akinek így alakult az élete, ahogyan az Ige leírja. De mondom: hallatlanul gazdag szimbólum is, és arra utal, hogy milyen nagy erő a szerelmi élet, a szexualitás, és hogyan lehet manipulálni vele.

A legtöbb tragédia a szerelmi élet területén éppen abból adódik, hogy igazában nem szerelemről van benne szó, hanem ***manipulálásokról***. Sokszor jóhiszemű, sokszor egyenesen gyógyító manipulálásokról. Amikor ezt a szót használom, hogy „manipulálás” a szerelmi életben, akkor megint nem durván határolom el a dolgot. Azt mondom, hogy van jó része is a dolognak, de egy bizonyos ponttól kezdve ez már árulás a lényeg ellen, a szerelem elárulása.

Testvéreim, akár hiszitek, akár nem, a legtöbb szerelemben igazában nem szerelemről van szó, hanem valami másról. Aki egy kicsit ért a lélektanhoz, a mélylélektanhoz, az nagyon jól tudja, hogy a legtöbb szerelemnek ***csak a látszata*** az, hogy „szerelem”. A mélységben igazában valami egészen másról van szó.

Egyszerű dolgot mondok: Például ott van az, hogy rettenetesen egyedül vagyok, akárki jöjjön már, akár az utcasarokról, csak ne legyek egyedül! Úgy néz ki, hogy szexualitás, szerelem, pedig alapjában véve a ***megoldatlan élet***, a magányosság az, ami ott van valóságos erőként a szerelmi játék mögött.

De ennél sokkal bonyolultabb esetek is vannak. Van olyan szerelem, amelyben nem a két partnerről van szó, hanem a férfiről és – mondjuk – a meghalt anyjáról. Anyát keres, anyaéhségben szenved a férfi. Amit az anyjától nem tudott megkapni annak idején, nem kapta meg a cirógatást, a melegséget, azt szeretné most megkapni. És ezért amikor nőt választ, igazában anyát választ. Anyapótlékot választ magának, és lejátssza az életet még egyszer. Úgy tűnik, mintha szerelemről lenne szó, pedig nem! Egy ***„anyajáték”*** megismétléséről van szó, és az a szegény nő nem érti, hogy ami jó, az miért jó; ami rossz, az miért rossz, hiszen nem őróla van szó. Ő csak egy figura, akiben a férfi az anyát akarja megélni. És így tovább…

Megismétlem: ahogy figyelem az embereket, előbb-utóbb kiderül, hogy a szerelmi konfliktusokban igazában nem is szerelemről van szó, és nem szerelmi konfliktusokról. Nagyon sok ember a csődélményét – hogy nem megy az élet – egy nagy szerelemmel akarja **kárpótolni**. Egy nagy szerelemben akarja kárpótolni magát azért, ami a külső világban nem sikerült. Nagyon sok ember az agresszivitásához keres alanyt, akiben azt kiélheti. Ez a patriarchális rendszerű házassági szisztéma, amelyben itt és ma élünk, ez lehetőséget ad a férfiaknak arra, hogy kiéljék az agresszivitásukat a nőkön, egészen odáig, hogy megpofozzák őket, megrugdossák őket, még akkor is, ha esetleg terhesek. Időnként ilyen esetek kerülnek elém! Házasság? Szerelem? Gyakran nem más, mint ***személyiségzavar***. Súlyos személyiségzavar, amely például az agresszivitás vágyában mutatkozik, az él a szerelem, a házasság mögött.

Tudomásul kell vennünk, hogy a szerelemben rettenetesen kevés a szerelem, és rettenetesen sok az idegen anyag. A kártyások tudják, hogy mi az, hogy Jolly Joker. Ami éppen hiányzik, arra nagyon jó a Jolly Joker. Hát sajnos a szerelem is lehet a valóságban ilyen ***Jolly Joker***. Ami éppen hiányzik, annak a pótlására, helyettesítésére akarják felhasználni. Anya hiányzik? Akkor ő lesz az! Sikerélmény hiányzik? Akkor szolgáltasson ő azt! Jolly Joker, nem szerelem! Ez tragikus dolog, hogy az Isten valami csodálatos ajándékot adott, ahogy a férfi és a nő egymásra találhat, és egymást a megváltozás útján segítheti, és ehelyett az elakadás „szép” fixálása történik.

Tehát még egyszer vissza ehhez a szóhoz, hogy „manipulálás”: a szerelem kiváló lehetőség arra, hogy manipuláljuk egymást. Nehéz itt ***határt vonni***, hogy meddig egészséges, honnan kezdve beteg a dolog. Én így vonnám meg a határt, Testvéreim: Ha egy nő a férfit ***a növekedésében elakasztja*** azzal, hogy szerelmes, cirógatja, vigasztalja, akkor elárulja azt az életet, azt a szerelmet. Az paráznaság. Manapság bizony elég sok ilyen esetet is látok, hogy fiatal férfiak csupa reménnyel, tudománnyal, lelkesedéssel elindulnak a pályájukon, aztán kapják a pofonokat, a hátratételeket, és összeomlanak. Nincs kedvük tovább csinálni! És akkor menekülnek: az egyik belemenekül az alkoholba, a másik belemenekül a szerelembe, nőügyekbe. És az a nő, aki azt mondja: „Jaj, de jó, zsákmányt kaptam”, és örül annak, hogy a férfit az életben szerzett kudarc odaköti, odaláncolja hozzá, az ilyen nő parázna nő akkor is, ha történetesen felesége annak a férfinak. Ahelyett, hogy erőd adna neki, hogy „Gyerünk csak vissza a küzdőtérre! Megsimogatlak, megcirógatlak, megölellek, de aztán vissza a küzdőtérre, és csináld a dolgokat! Ne add olyan olcsón az életet!” Ez a szerelem szép szolgálata. De amikor zsákmányul esik egy férfi a nőnek, és a nő boldogan cirógatja és kiszolgálja és melengeti, csak hogy az övé maradjon, az elárulása a szerelemnek, s az én megítélésem szerint az nagyon súlyos esete a paráznaságnak.

Ezek a gondolatok megint csak visszavezetnek bennünket oda, hogy hát mik is az életnek az alapvető törvényei? Mert ezt az egész szexualitás-ügyet is ***be kell igazítani*** az élet alaptörvényei közé. Mik az életnek az alaptörvényei? Most csak egyet mondok. Nagyon sok ilyen alapvető törvénye van az emberlétnek, de most csak egyet mondok. Két fontos tényező szükséges ahhoz, hogy harmonikus legyen az ember élete: az egyik a cél, a másik egy társ, aki segít engem ennek a célnak a megvalósításában. ***Cél és társ.***

Megint csak visszatérek Sámsonhoz és Delilához. Itt pontosan szembefordul egymással a kettő. Sámson életének van célja. Kellene neki egy nő, aki ezt a célt érti, magára veszi. Ehelyett van egy nő, aki szembefordul a céllal, és Sámson tönkremegy ebben a feszültségben. Tehát az emberlétnek egyik alapvető törvénye az, hogy legyen értelme az életemnek, és legyen egy társ, aki segít engem ennek az értelemnek a megvalósításában. Na most, itt megint lehet egy kicsit játszani ezzel a két fogalommal, de komolyan játszani: ***Mit ér a cél társ nélkül?*** Vannak magányos emberek, akik megszállottjai

a célnak, és társ nélkül is meg tudják valósítani, de ezek rendkívüli emberek. Az Isten rendje az átlagember számára – a mi számunkra – az, hogy cél és társ!

Létezik azonban olyan is, hogy társ van, és olyan jó a társammal együtt lenni, hogy ***nem is érdekel már a cél***. Ez az élet elárulása. A társsal megélt gyönyörűség feledteti a célt. De az is rossz, ha valaki a célnak a megszállottja, és a társ hiányzik mellőle. Nem vitatom, hogy van Istennek hatalma, hogy különleges elhívásban valakit fölkészítsen a célnak olyan szenvedélyes szolgálatára, hogy nem kell hozzá társ! Pál apostol ilyen volt! Péter apostol már nem ilyen volt, Péter apostolnak felesége volt, amint olvassuk az Igéből. De valóban lehetnek, akiknek Isten ad ilyen küldetést, de kevesen vannak, sokkal kevesebben, mint ahányat rákényszerítenek ilyen életformára.

Megvallom nektek, Testvéreim, nagyon tisztelem a Vigilia című folyóirat szerkesztőségét, hogy az egyik régebbi számában közölte Teilhard de Chardinnek a levelezését. ***Teilhard de Chardin*** Kínában – többékevésbé száműzetésben – végezte csodálatos munkáját, és én magam is hosszú ideig azt mondtam, hogy csodálatos ember volt ez a Chardin! Megértés nélkül, elismerés nélkül, messze idegenben ő, ez a csodálatos, kulturált francia szellem a század eleji Kínában, hogy tudta az életet elviselni?

Aztán a levelezésből kiderült két dolog. Az egyik az, hogy nem tudta elviselni, mert igenis súlyos idegösszeomlásokat kapott. A másik az, hogy ha tudta is viselni, azért, mert volt egy nő, messze Kínától, Franciaországban, akivel levelezett, és a vele folytatott levelezéséből erőket kapott. Nagy misztérium ez. Nem tudom a részleteket, de így volt. Ha az ember ezt nem látja közelről, akkor ezt mondja, hogy „Lám, itt van az isteni elhívás”! Hát, Testvéreim, nagyon csöndesen, becsületesen kell ezeket az „isteni” elhívásokat is megnézni. Akkor kiderül, hogy igen, van ilyen, de azért az Isten rendje, alapvető rendje az, hogy van célja az életemnek, és van társ, aki segít engem ennek a célnak a megvalósításában.

Ez a kettő még úgy is összevethető egymással, hogy ***ahol nincs cél, ott rendkívül megnő a társ jelentősége***. Betegesen megnő a társ jelentősége. Ezt annak idején a saját lányaimon meg a barátnőiken figyeltem meg, amikor nőttek, tizenévesek voltak, bontakozott bennük az érdeklődés, a szellem. Jártak a barátnőik hozzánk, figyeltem (ez rendkívül egyszerű megfigyelés és igazság): ha valakit érdekelt az irodalom, ha valaki muzsikált, ha valaki operaházba járt, ha valaki könyveket vett ki a könyvtárból, ha valakit megbabonázott egy tudomány, ha valaki alkotni akart, akkor a fiúügyek nem voltak olyan fontosak. Ha valakit nem érdekelt az irodalom, nem akart alkotni, nem akart tanulni, csak táncolni, táncolni – rettenetesen megnőtt a fiúk jelentősége. Teljesen egyszerű dinamikai képlet ez. Az Úristen úgy rendezte az emberi életet, hogy legyen célja, legyen alapvető lendülete, és ebbe tagolódjék be társként, segítőtársként a másik. Ha nincsen ez az alapvető lendület, akkor marad ***a társkeresés hisztériája***, a magányosság rémülete, az életnek az üressége. Nem lehet büntetlenül vétenі az Isten rendje ellen.

Egy idegen szón is gondolkozom, hozom és mondom is. Ezt a szót az orvosok használják, így hangzik: ***homeosztázis***. Összetett görög szó, lényegében ***egyensúlyi helyzetet*** jelent. Általában a testi életre vonatkoztatják. Az egészséges ember homeosztázisban él. Vagyis ha nagyon melegre megy, akkor izzad, mert a test hűteni akarja magát; ha nagyon hideg van, akkor libabőrös lesz, és gyorsul a vérkeringés, hogy az ember tartsa a maga hőmérsékletét, egyensúlyi helyzetét. A testbe be vannak építve a különböző szerkezetek, amelyek az egyensúlyi helyzetet tartják.

Nos hát, Testvérek, az a meggyőződésem, hogy belül is van, vagy lehetséges egy homeosztázis, ***a szellemi életben is*** lehetséges egy bizonyos egyensúlyi helyzet, és ehhez kell a férfinak és a nőnek az összjátéka. A szellemi homeosztázishoz kell a férfinak és a nőnek az összjátéka. Ahogy mondja is a Prédikátor könyve: Ha

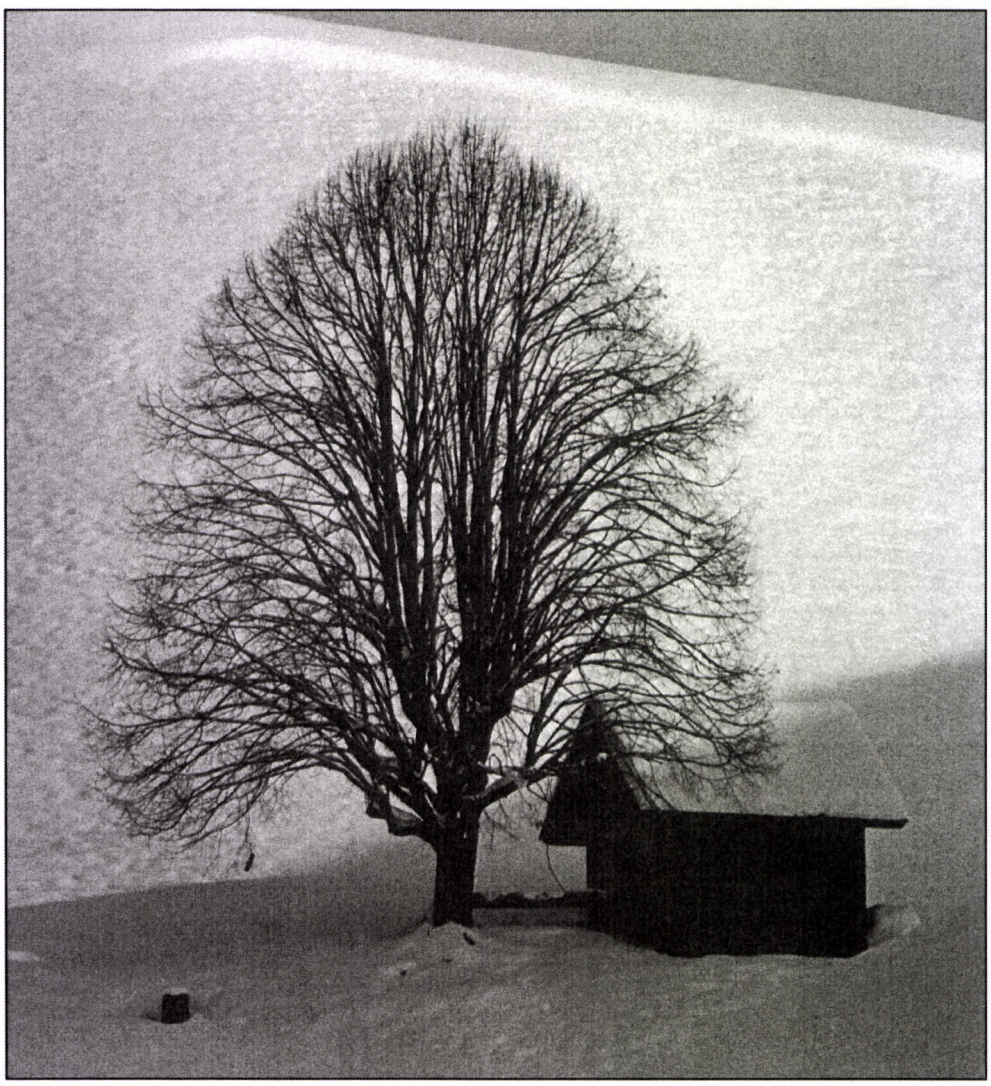

elesnek is, az egyik felemeli a társát. Ha fázik az egyik, melengeti a másik. Van szellemi homeosztázis, és erre kölcsönösen segítenie kell egymást a férfinak és a nőnek. Ez a lehetőség is benne van a szexualitásban, sőt egyik drága ajándéka. Örökké billegő, tántorgó szellemi életünket stabilizálja, egyensúlyba hozza az, ha egy megfelelő társ segít nekünk ebben.

Csakhogy ez sem ilyen egyszerű ám, Testvéreim! A homeosztázisnak, a szellemi egyensúlynak megfigyelésem szerint ***három tényezője van***. Nem egyszerűen csak férfi és nő! Három tényező összjátéka kell ahhoz, hogy stabil egyensúlyban legyen a szerelmi életünk. Az egyik: kell egy bizonyos *„én-kultúra”* – önmagammal is foglalkozni kell, megismerni magamat, leszállni önmagam belső mélységeibe. A másik: *„én-te kapcsolat”*, a harmadik egy bizonyos csoportélmény, egy *„mi-kapcsolat”*. Ott remélhető egészséges emberi élet, ahol ez a három működik. Tehát ahol befelé önmagát is egyre inkább érti, ismeri az ember, aztán egy partnerrel kapcsolatban van, de nem bújnak el a maguk boldog szerelmében ketten, hanem betagolódnak egy mi-kapcsolatba.

Ha ezt részleteznénk, akkor feleletet kapnánk arra a furcsa paradoxonra, amit most még szeretnék elmondani. Ez a szerelmi életnek egy ***különös paradoxonja***. Igazában csak egészséges személyiségeknek kellene, vagy lenne szabad szerelmi életet élni. Igen ám, de szerelmi élet kell ahhoz, hogy valaki egészséges személyiséggé nőjön. Érzitek a paradoxont? Igazában integrált személyiségek, egészséges személyiségek alkalmasak arra, hogy gazdag szerelmi életet éljenek. Igen ám, de partner kell ahhoz, hogy az ember személyiségében növekedjék. Tehát először alkalmatlan vagyok rá, és mégis próbálgatom. Megütöm a bokámat, nem sikerül, de közben segítjük egymást. Itt van a lényeg, hogy segítjük egymást, és megyünk a megváltozás felé.

A szerelmi életnek, mondom, van öncélja is – itt *az egyházak revideálták régebbi álláspontjukat*. A katolikus egyház nagyon merev volt. Régebbi álláspontja ez volt: csak akkor „tiszta” a szerelmi kapcsolat – a házasságon belül is! –, ha célja a gyermeknemzés. A protestánsok nem voltak ilyen merevek, de ők is revideálták azt a régebbi álláspontot, amely szerint a szerelmi életben fenyegeti az embert a legnagyobb bűn, itt lappang valahol a bűnök bűne. Ezeket az álláspontokat revideálta az egyház, és ma már a katolikus és a protestáns egyházban egyaránt elismerik, hogy a szerelmi életnek van öncélja. A kiteljesedett emberi élet megélése, a boldogság megélése egy elmélyült testi-lelki-szellemi közösségben. Igenis van célja. Ennyiben revideálta a keresztyénség az aszketikus, nem biblikus, Jézusra nem visszavezethető álláspontját.

De azért tovább kell menni, és valljuk – legalábbis én vallom, és hiszem, hogy velem együtt a keresztyénség nagy része is vallja –, hogy ebben az elmélyülő, egymással való közösségben sem szabad a végső beteljesedést látni, hanem ***meg kell változni***. Igenis, továbbra is változni kell. József Attilának van egy szép verse: „Nagyon szeretlek, hisz magamat szintén / nagyon meg tudtam szeretni veled” (Gyermekké tettél). Az a lényeg, hogy nagyon szeretlek téged, hiszen magamat is megszerettem, miközben téged szeretlek. Egyszerű szóval ez azt jelenti, hogy a magammal békétlen valóm, meghasadt valóm a veled való szerelemben megbékélt önmagával is. A veled való szerelemben magam egésszé lettem. Ez az egyik állomás, és innen még lehet tovább, tovább menni a változásban.

Ez tehát az én végső szavam ezen az estén, Testvéreim, hogy ajándék a szerelem, önmagában érték. E földi életre méretezve egyedülálló, különös ajándék, de ***túlutal önmagán***. És ez a túl-utalás ebben a szóban jelölhető, hogy megváltozás! Egymást segíteni, magasabb-magasabb fokra odáig, hogy Krisztus megmutatkozzék külön-külön bennünk is, együttesünkben is, és a szolgálatunkban, a küldetésünkben is.

Régen játszottak egy szép filmet, aminek ez volt a címe: Isten után az első. Igen, a szerelmi élet az első helyre kerülhet: Isten után az első helyre. Valahol itt van a keresztyén gondolkodásban, keresztyén életben a szerelemnek az elhelyezkedése, az Istentől rendelt helye: ***Isten után az első!*** Jézus Krisztusra nézek, és Jézus Krisztusra nézve igyekszem a társammal egyre inkább a Jézus Krisztushoz hasonlítani.

Idézzük még egyszer emlékezetünkbe a tragikus esetet: Sámson és Delila. A szerelem mint a manipuláció döbbenetes lehetősége. És itt van a beteljesedés: ***együttesen megváltozni***, segíteni egymást.

Még egy gondolatot befejezésül. Így szoktam mondani régebben – a szerelem iskola. Két fő tantárgy van a szerelemben. Egyik az élet, a másik a halál. A szerelem iskolájában lehet életet tanulni, és lehet halált tanulni. Mindjárt mondom is, hogyan alakul ez a tantárgy, hogy a szerelemben lehet ***életet tanulni***. Ennek a formulája az, hogy: „Szeretlek téged, mert olyan vagy!” Az „olyan”-ban a te értékeid vannak. Szeretlek téged, mert olyan vagy – kedves vagy, szép vagy, türelmes vagy, szeretsz! Gyönyörűség számomra, hogy szeretlek. Meggazdagodom azáltal, hogy szeretlek! Szeretlek téged, mert olyan vagy! Ez az élet iskolája a szerelemben.

De nagy baj, ha csak ez van. Kell a másik rész is: ***a halál iskolája***, a keresztyén szeretet. Ennek a formulája pedig az, hogy „Szeretlek téged, mert vagy!” Itt már nincs az, hogy „olyan”! A létedet elfogadtam, a léted fontos számomra. Most már a létedre irányul bennem az erőmozgás. Figyeljük meg ezt a kettőt: „Szeretlek, mert olyan vagy!” Odamegy a szerelem, és visszahat rám, és nekem nagyon jó. Szeretlek, mert olyan vagy. Ez az élet iskolája. Isten engedi ezt! Szabad ezt csinálni, de abban a dialektikus feszültségben, hogy egyfelől szeretlek, mert olyan vagy, s az nekem nagyon jó; másfelől szeretlek, mert vagy, és engem Isten neked adott ajándékul, és én is adom magamat ajándékul neked. Ez a halál iskolája a szerelemben. Ahol ez ***a kettő együtt*** működik, ott lehet valamiféle keresztyén szerelemről beszélni.

Áldjon meg Isten minket, Testvéreim, hogy a sok tragikus lehetőség között megtaláljuk ezt a keskeny utat: az „agapénak”, az ***isteni*** szeretetnek a hozzáadását a természettől való szerelemhez. Mindegyikőnkben megvan az „erosz” képessége: „szeretlek, mert olyan vagy”. Áldjon meg Isten, hogy ehhez hozzáadjuk azt a bizonyos agapét, az isteni szeretetet, amelynek a lényege az, hogy „szeretlek, mert vagy”!

És utoljára a nagy evangéliumot: ***Isten agapéval szeret minket!*** Nem azért szeret, mert ilyenek vagyunk, vallásosak vagyunk, megtértünk és szentek vagyunk. Nem így szeret minket az Isten. Szeret minket, ***mert vagyunk!*** Fogadd el, Testvérem, hogy ez az isteni szeretet érvényes rád mindenféle emberi szerelemtől függetlenül. Árva vagy, avagy boldog szerelmes vagy: az Isten szeret, mert vagy! És *amennyire* ebből átéltél valamit, *úgy* leszel jobban-jobban alkalmas a szerelemre, a gazdag szerelemre – erre az életet kiteljesítő, a megváltozások lépcsőfokait megjáró, életben-halálban-feltámadásban bővelkedő, csodálatos isteni ajándékra, emberi élményre.

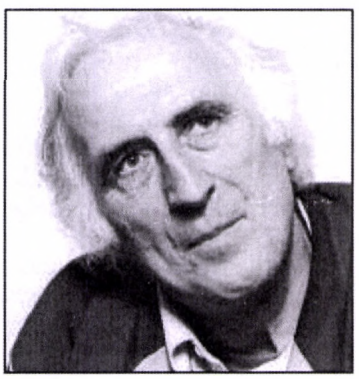

2019. május 7-én, 90 éves korában elhunyt Jean Vanier, *a Bárka-közösségek alapítója.*

Jean Vanier, az összekapcsolás atyja

1964. augusztus 5-én a filozófia docense és a teológia doktora, *Jean Vanier* egy szellemileg sérültek számára fenntartott otthonból kihozott három férfit, és befogadta őket a Párizs közelében fekvő Trosly-Breuilben lévő házába. Ez volt a *Bárka*-mozgalom alapítási pillanata. Ma 37 országban 152 Bárka-közösség létezik, s bennük összesen 10 000 ép, illetve szellemileg sérült ember osztja meg egymással az életét.

„Úgy akarjuk szeretni egymást, ahogyan Krisztus tanított rá minket: szelíden, alázatosan és irgalmasan", írta egyik levelében Jean *Vanier*, röviddel az első Bárka alapítása után. Ez kissé naivan hangzik, és az is volt. Mert a Bárka-alapítónak már egy nap múlva ismét meg kellett válnia egyik új lakótársától. *Dany* siketnéma volt, és az új helyzet teljesen elbizonytalanította. A tapasztalatlan Jean Vanier számára olyan nehéz volt bánni vele, hogy az első éjszaka vissza kellett küldenie az intézetbe, ahol a sérült embereknek akkoriban kaotikus és erőszakos körülmények között kellett élniük.

Jean Vanier 1928. szeptember 10-én született Genfben. Egy kanadai diplomata öt gyereke közül a negyedik volt, és Svájcban, Franciaországban és Angliában nőtt föl. Amikor 13 évesen azt kívánta, hogy a brit haditengerészet dartmouth-i egyetemi kollégiumába mehessen, apja így bátorította: „Ha úgy érzed, hogy ezt kell tenned, tedd meg!" Jean Vanier-nek még 21 évre volt szüksége ahhoz, hogy megtalálja igazi helyét az életben.

Mert a College után előbb nyolcéves karrier következett a brit, majd a kanadai haditengerészetben, majd tanulmányok az „*Eau vive*"-ben [Élő víz], egy laikusok teológiai és spirituális képzésére létrejött párizsi központban, tartózkodás különböző kolostorokban, a vágy, hogy pap lehessen. *Eau vive*-ben ismerte meg lelki mentorát, a domonkos *Thomas Philippe* atyát. Amikor azonban Thomas atyát 1952-ben a rendi vezetés – akkoriban világosan meg nem nevezett okból – Rómába rendelte, és hosszú bűnbánati hallgatásra ítélte, Vanier eltávolodott ama céljától, hogy egyházi szolgálatba lépjen, de Thomas atyához fűződő kapcsolatához ragaszkodott: „A Thomas atyával való találkozás meghatározta az életemet. Ő ébresztette föl bennem a vágyat, hogy Isten csöndjében imádkozzam és lakjam", mondta később Vanier a lelki kísérőjéhez fűződő kapcsolatáról.

Ő volt az is, aki tizenegy évvel később közelebb vitte őt életfeladatához. 1963-ban Jean Vanier fölkereste Thomas atyát, akinek éppen akkoriban ismét engedélyezték, hogy házi lelkészként tevékenykedjék, mégpedig a szellemi sérültek egyik otthonában, Trosly-Breuilben. Az otthon lakóival történt találkozásáról Jean Vanier ezt mondta: „Mély benyomást tettek rám azok a férfiak, akik Thomas atya barátaivá lettek. Ő megérezte lelki nyitottságukat, hogy helyük volt Isten szívében. Mindegyikük oly mélyen szenvedett és annyira szomjazta barátságot. Minden gesztusukkal és minden szavukkal azt kérdezték: Visszajössz? Szeretsz engem?"

Vanier Jézus hívását ismerte föl ebben, néhány hónappal később tényleg visszatért, és megalapította az első Bárka-közösséget. Az új lakótársaival való együttélésben döntő megtérést élt át: Ha korábban azt volt a célja, hogy segítsen a sérült embereknek, most megtapasztalta, hogy sokat tanulhat tőlük. A kapcsolatképesség és az érzelmi növekedés sem a családjában, sem a haditengerészetben nem állt a középpontban. De a „sérültekkel" megtanulta, mit jelent a barátság. Az ő nyílt kommunikációjuk és színlelés nélküli gyengédségük nagy hatással volt erre a férfire, aki eddig a parancsoláshoz és a kioktatáshoz szokott. Megtanulta, hogy „valakit szeretni azt jelenti: készségesen időt elpazarolni vele".

A Bárka hétköznapjaiban már akkor csírázni kezdett az „inklúzió", az összekapcsolás eszméje, amely kb. tíz éve a sérültek gondozásának általános példaképévé vált: A sérült embereknek beleszólásuk lehet, ép és sérült emberek megosztják egymással az életüket, és egyenjogúan cserélnek eszmét tapasztalataikról. Az, hogy sérült emberek részt vesznek a közösség találkozóin és tanácskozásain, magától értődik.

De ezeknek az eszméknek a megvalósítása hosszú, olykor fájdalmas tanulási folyamattal járt együtt. Így például a jámbor katolikus Vanier számára magától értődő volt a részvétel a kora reggeli szentmisén. És magától értődően elvitte oda magával első két lakótársát is – míg egyikük egy reggel meg nem kérdezte, tulajdonképpen miért is kell ezt csinálnia. A Bárka-alapító ekkor megértette, hogy társa csak attól való félelmében tette meg ezt, hogy visszaküldi az intézetbe. Vanier megtanulta: azt a szabadságot, hogy az ember maga döntsön, annál inkább kellene tisztelni, minél gyengébb egy ember.

Gyorsan növekedett azon szellemileg sérült emberek száma, akik fölvételt nyertek a Bárkába. És éppily gyorsan növekedett azoknak az önkéntes női és férfi segítőknek a száma, akik a világ minden tájáról Troslyba mentek, hogy ott munkatársak legyenek, és megismerjék a Bárka életét. Közülük sokan maguk is alapítottak Bárkát, amikor később visszatértek hazájukba. Így keletkeztek Bárka-közösségek Kanadában, Indiában, Dániában, Elefántcsontparton, Haitin és sok más országban. Németországban 1985-ben nyitották meg az első Bárkát. A sok új munkatárssal protestánsok és anglikánok is érkeztek. Vanier-nak ismét meg kellett tanulnia valamit: Ha korábban olyan emberekként tekintett a protestánsokra, akiket meg kell téríteni, a más felekezethez tartozókban most hamarosan fölfedezte testvéreit és nővéreit Krisztusban, akikkel együtt jár az úton.

Indiában muszlimok és hinduk is társultak a Bárkához. Itt is megtalálták annak az útjait, hogy közösen imádkozzanak, és közösen ünnepeljék meg minden vallás ünnepeit.

A Troslyban működő Bárka és a világszerte létező, növekvő Bárka-közösségek vezetése mellett Vanier sok országban tartott előadásokat a Bárkáról és annak lelkiségéről, egyházi vezetőkkel és támogatókkal találkozott, börtönben ülő embereket keresett föl, könyveket írt. Nyughatatlan élete 1976-ban megbosszulta magát: Vanier súlyosan megbetegedett, és két hónapig kórházban kellett maradnia. Abbéli igényében, hogy „mindig rendelkezésükre álljon másoknak, és hogy a szegények üzenetét elvigye a csak vonakodva nyitni akaró gazdagokhoz” (ahogyan *Kathrin Spink* írja Vanier-életrajzában), teljesen túlterhelte magát. Lejjebb kellett adnia teljesítményét, és meg kellett tanulnia, hogy jobban figyeljen a testére. Talán csak most értette meg, hogy az a gyöngeség, amelyet a sérült emberek életében megtanult becsülni, minden ember számára fontos része az életnek. Három évvel ezelőtt Vanier egy interjúban kijelentette: „Megpróbáljuk olyan emberek világát megteremteni, akik sikeresek, és nem szorulnak rá senkire, amíg gyengék nem lesznek. De az hoz minket össze, ami gyengévé tesz minket. Úgy gondolom, Jézus egész víziójában arról van szó, hogy összehozza az embereket.”

Vanier egymás után vált meg hivatalaitól. Amikor az ezredforduló után végül minden testületből kiszállt, amelybe tanácsadóként még beletartozott, a nemzetközi Bárka vezetése belső tisztázási folyamatot kezdeményezett ezzel a mottóval: „Identitás és megbízás”. A Bárka immár saját lábán áll, és állni fog alapítója nélkül is, aki 2018. szeptember 10-én kilencven éves lett.

Az sem kérdőjelezte meg a Bárkát, amikor 2014-ben föltárták, hogy Jean Vanier mentora és a Bárka első lelki kísérője, Thomas atya éveken át bűnössé vált abban, hogy a lelki tanácsadás kapcsán szexuális visszaéléseket követett el felnőtt, nem sérült nők ellen. Mindazonáltal ez sokkolta, és először csaknem elnémította Jean Vanier-t, aki mindig kitartott Thomas atya mellett. Időre volt szüksége, amíg világosan el tudott határolódni mentorától: „Ismétlődő és elvetendő cselekedeteivel Thomas atya lerombolta azt a bizalmat, amelyet beléje vetettem”, mondta 2016-ban.

Ez nem csökkentette azt az érdemét, hogy életre hívta a Bárka lelki közösségét, és már több mint ötven évvel ezelőtt megvalósította az „összekapcsolás” eszméjét. Az a mód, ahogyan a szellemileg sérült emberek szóhoz jutnak a Bárka közösségeiben, és ahogyan meghallgatják őket, példakép lehet más hasonló intézmények számára is. Az Egyház is levonhatna ebből olyan következtetéseket, amilyent a Laikusok Pápai Tanácsának korábbi elnöke, *Stanislaw Rylko* írt le: „A Bárka kopernikuszi forradalmat hajtott végre. Eddig arról beszéltünk, hogy tegyünk jót a szegényekkel. De ti a Bárkában azt mondjátok, hogy a szegények azok, akik jót tesznek velünk. Hosszú időre lesz szükség, amíg ez az eszme behatol az Egyházba.”

Thomas Bastar

Forrás: Publik-Forum, 2018/19

Probo Vaccarini, a százéves olasz pap

Probo Vaccarini 1919-ben született Olaszországban. Gyóntatója Pio atya volt, aki egy alkalommal azt tanácsolta neki: „Nősülj meg, és legyen nagy és szent családod.” Így is történt! Felesége hét gyermeknek adott életet, de 18 év házasság után sajnos elhunyt. Ő továbbra is igyekezett Isten szeretetében nevelni gyermekeit, mind a négy fiúk pap lett, egyik lányuk apáca. Ő maga diakónusként szolgált, s egy napon azt hallotta szívében, hogy Pio atya szólítja: „Pap leszel!” 1988-ban, 69 éves korában szentelték pappá. Így aztán különös kapcsolatok jöttek létre a családban. Egyik fia ezt így jellemezte: „Ő a biológiai apám, lelki gyermekem [ő gyóntatta apját] és paptestvérem egyben. A hitben nincsenek lehetetlenek.”

Élete folyamán Vaccarini atya 15 könyvet írt, köztük egy önéletrajzit, *Férj, özvegy és pap* címmel. Még nem ment nyugdíjba. „Úgy érzem magam, mintha tegnap szenteltek volna” – nyilatkozta még 2013-ban. 100. születésnapján – amikor a szentmisét négy fiával koncelebrálta – így fohászkodott: „Most pedig már várom, hogy az Úr magához hívjon!” Vaccarini atya jelenleg is szolgál, ő Olaszország legidősebb aktív papja.

Ford. *Kőszeginé Rihmer Melinda*

Forrás: *https:// aleteia.org.2019 /06/17*

Van-e idő?

Csokonai Vitéz Mihály

Újesztendei gondolatok

Óh idő, futós idő!
Esztendeink sasszárnyadon repűlnek;
Vissza hozzánk egy se jő,
Mind a setét kaósz ölébe dűlnek.

Óh idő, te egy egész!
Nincsen neked sem kezdeted, se véged;
És csupán a véges ész
Szabdalt fel apró részeidre téged.

Téged szűlt-é a világ?
Vagy a világot is te szűlted éppen?
Mert ha csak nincs napvilág,
Nem mérhetünk időt mi semmiképpen.

Hátha tőled, óh idő!
Te aki mindenünket öszverontod,
A nap is holtszénre fő?
És láncodat magad zavarba bontod?

Mert, ihol lám, mindenek,
Bár bírtanak szépséggel és erővel,
Változást szenvedtenek,
Vagy semmiségbe mentek ők idővel.

Van-e idő? Nincs! Vághatná rá a választ a modern, sőt posztmodern ember, aki eszeveszett rohanása közben csak azt az egyet érzékeli az őt körülvevő materiális világból – mivel finom érzékelései elsorvadtak –, hogy nincs idő. Futásban vagyunk magunkkal, magunk elől, magunkat űzve. Sokszor nemesebb cél nélkül, céltalanul, célt tévesztve, csak a rohanásért.

Nehéz az időről bármit is állítani, kijelentő módban mondani, leírni, Uram bocsá' kinyilatkoztatni. „Mi hát az idő? – veti fel *Ágoston.* – „Ha senki sem kérdezi, tudom; ha kérdezik tőlem, s meg akarom magyarázni, nem tudom. Mégis nagy merészen állítom: tudom, ha semmi el nem múlnék, nem beszélhetnénk múlt időről, ha semmi nem következnék, nyomát sem lelnénk a jövő időnek, és ha semmi sem volna jelen, hiányoznék akkor a jelen idő. Ámde miképpen van ez a két idő; múlt és jövő, ha a múlt már nincsen és jövő még nincsen? A jelen pedig, ha mindig jelen maradna, s nem zuhanna a múltba, nem idő volna, hanem az örökkévalóság” (Confessiones, XI).

A középkor vége felé *Daniel Czepko* imígyen fogalmazott: „Nem volt idő előttem, s utánam sem leszen. Énvelem született, és sírba tér velem.” A középkori tradicionális szemlélet viszont a 365 napot mint időt körnek látja, és ebben a körben vannak kitüntetett pontok, az ünnepek, sőt mindegyik napnak megvan a maga arculata, majdnem mindegyiknek külön neve is van. A szakrális idő mára már karácsonyi vásárrá, farsangi mulatsággá, húsvéti locsolkodássá, Valentin-nappá silányult.

A gondolkodó ember mindig kíváncsian tette fel önmagának az idővel kapcsolatos kérdést, s próbált választ is adni, amely aztán bizonyára kora sajátos szemléletét is visszatükrözte abba.

Az ókori zsidó gondolkodásban az idő tartalommal megtöltött valóságot jelentett. „Kezdetben teremtette Isten az eget és a földet” (Ter 1,1). A kezdet megtöltődik tartalommal, elindul a teremtés, és már van idő, s az időben lassacskán meglesz mindennek a helye, és mindennek meglesz a maga ideje is. „Isten elválasztotta a világosságot a sötétségtől. A világosságot nappalnak nevezte Isten, a sötétséget pedig éjszakának. Aztán este lett és nappal: az első nap” (Ter 1,4-5). Nemcsak a természetben van meg mindennek az ideje (éjszaka, nappal, az évszakok stb.), hanem minden emberi tevékenységnek, sőt még az érzelmeknek is idejük van: „Mindennek rendelt ideje van, és ideje van az ég alatt minden akaratnak. Ideje van a születésnek és ideje a meghalásnak; ideje az ültetésnek, ideje annak kiszaggatásának, ami ültettetett. Ideje van a megölésnek, és ideje a meggyógyításnak; ideje a rontásnak, és ideje az építésnek. Ideje van a sírásnak, és ideje a nevetésnek; ideje a jajgatásnak, és ideje a szökdelésnek. Ideje van a kövek elhányásának, és ideje a kövek egybegyűjtésének; ideje az ölelgetésnek, és ideje az ölelgetéstől való eltávozásnak. Ideje van a keresésnek, és ideje a vesztésnek; ideje a megőrzésnek, és ideje az eldobásnak. Ideje van a szaggatásnak, és ideje a megvarrásnak; ideje a hallgatásnak, és ideje a szólásnak. Ideje van a szeretésnek, és ideje a gyűlölésnek; ideje a hadakozásnak, és ideje a békességnek” (Prédikátor könyve 3,1-9).

Az ókori görögök sem tudták elképzelni az időt anélkül, hogy ne társították volna hozzá a teret. Ebben a térbeli rendben látnak minden időt. *Platón* és *Arisztotelész* is ugyanúgy vélekedik az időről, mint a dolgokról. Ugyanis a dolgok érzékelhetőkre, láthatókra és láthatatlanokra (örök dolgok) csoportosíthatók. Ennek megfelelően a különböztethető meg a földi, az érzékelhető idő, illetve az örök változatlan idő, azaz az ideák világa, amely mozdulatlan, nyugalomban van. Így a földi idő csupán ennek a tökéletes, örökkévaló időnek a gyatra utánzata, mása. *Plótinosz* háromféle idővel dolgozik, de mindhármat jelennek nevezi: a jelen idő aktualitásával, múltbeliségével és eljövendőségével számol. Tehát a jelen nem egy végleges abszolút jelen, hanem relatív tájékozódási pontunk ahhoz, hogy bármikor el tudjunk igazodni a világban.

A hinduizmusban gyökerező vallásokban, így a buddhista felfogásban is az élőlények a ciklikusan ismétlődő világkorszakok során át különféle anyagi – növényi, állati és emberi – testekben örökösen újjászülető lények, alávetve a létforgatagnak, amely az öregség, betegség, halál és újjászületések folytonos ismétlődése. A lények *szamszárába* kerülését a *karma*, a következményekkel járó cselekedet törvénye okozza. *Buddha* tanítása szerint az emberi élet végső célja a *nirvána* elérése, megszabadulás a szamszárából a szenvedés és halál legyőzésével, azaz a vágyak kioltásával. Az egyén jó tettek véghezvitelével, elmélkedéssel fokozatosan eljuthat a nirvánába. „Mi az örökkévalóság?” – kérdi a tanítvány mesterét. „Ez a pillanat az” – hangzik a mester válasza.

Az Újszövetség Jézusa mint időtlen lép be az időbe, ahol tiszteletben tartja az itteni – időbéli – „játékszabá-

lyokat”. Ám Nikodémussal való beszélgetése során – mutat rá *Bulányi György* a KIO-ban [Keressétek az Isten Országát] – összekavarja az igeidőket. „... Kellene lennie a nyelvben egy időtlenségi időalaknak is. De ott nincs ilyen, mert az ’időtlenségi idő’ – ez a kifejezés ellentmondás. A filozófia nyelve úgy segít ezen, hogy például így beszél: ’Az Isten időtlenül létezik.’ Azaz a jelen idejű igealak elé odateszi az ’időtlen’ szót. De Jézus nem a filozófia nyelvén szól, hanem helyette az első állítmányban jövő helyett múlt időt használ, s a harmadikban a múlt és a jövő helyett jelent (KIO 3d num), ekképpen: ’Senki sem emelkedhet föl a mennybe, csak az, aki alászállott a mennyből, aki a mennyben van’ (Jn 3,13).”

A különböző kultúrkörökben eltérő válaszokat kaphatunk az idő kérdésére vonatkozóan. A legmarkánsabb különbség azonban az úgynevezett *Kelet és Nyugat* időfelfogásában érhető tetten. Nevezetesen: Nyugat lineáris, folyamatos – múlt, jelen, jövő – dimenziójú időről beszél, Keleten viszont a ciklikusság, a végtelenül sokszor történő ismétlődés a jellemző.

Márai Sándor Naplójában ezt olvashatjuk: „A keleti ember közömbös az idő iránt: optimista. Nagy távlatokban, közönyben él. Nincs pánikérzése, nem osztja fel apró szakaszokra, értékekre az időt. A kínai és az asszír közömbös volt az időmérték iránt. A napóra végül is más időt mutatott, mint később a homokóra, vagy ma a másodpercmutató. A szerkezetes óra tökéletesedése már összefügg a gépi civilizációba átmerevedő, veszélyérzettől áthatott ’pesszimista’ nyugati kultúra emberének rekordvágyaival és szorongásaival.”

Newton emígyen fogalmaz: „Az abszolút, igaz és matematikai idő magától és saját természeténél fogva egyenletesen folyik, bármilyen máshoz való viszonyítás nélkül” (Principia, 5). *Kant* szerint az idő csak arra való, hogy a dolgok megjelenhessenek és létezhessenek benne. *Hegel* fontosabb princípiumot lát az idő kategóriájában, s úgy véli, a dolgok örökké ismétlődnek a természetben, következésképpen ’semmi új nincs a nap alatt’. Így a történelmi események is beilleszthetők egyfajta dialektikus rendszerbe. A történelem tehát felfogható úgy is, mint a háborúk és a békék dialektikus váltakozása. Vagy úgy is, ahogyan *Marx* tette – kificamítva mindenfajta történelmi időszemléletet –, s minden eddigi történelmet az osztályharcok történelmévé emelt (zűllesztett).

Az *ateista* időfelfogás zárt rendszert képez, egy ember vonatkozásában az idő csupán a születéstől a halálig ’ketyeg’. Így aztán itt kell jól élni, hisz’ egyszer él az ember. Az idő az anyag létformája. A másik ’oldalon’ *Bergson* elveti az idő objektív mivoltáról vallott tudományos nézeteket, nem úgy tekint az időre, mint olyan ’valamire’, ami a dolgokat tartalmazza, amiben a világ történései lezajlanak. Miközben arra keres választ, hogy mit is jelent az irreverzibilitás, eljut a kétféle idő megkülönböztetéséhez. Létezik tehát *egyrészt* „az élőlények ideje, a teremtő idő”, amely maradandóan életünk tartalma, amelyben minden pillanatban benne él a múlt egésze. Ezt a megélt időt, a teremtő időt – amit egyértelműen az irreverzibilitás, az egyirányúság, azaz a korábbitól a későbbi felé haladás jellemez – Bergson tartamnak nevezi. A *másik* idő a fizikai jelenségek ideje, az egymásutániság világa, azaz „a fizikusok által használt egynemű idő, a Kant-féle szemléleti forma, mely a térhez hasonlít”. A lélek olyan valami, aminek időtartama van. *George Berkeley* felfogásában az idő „az

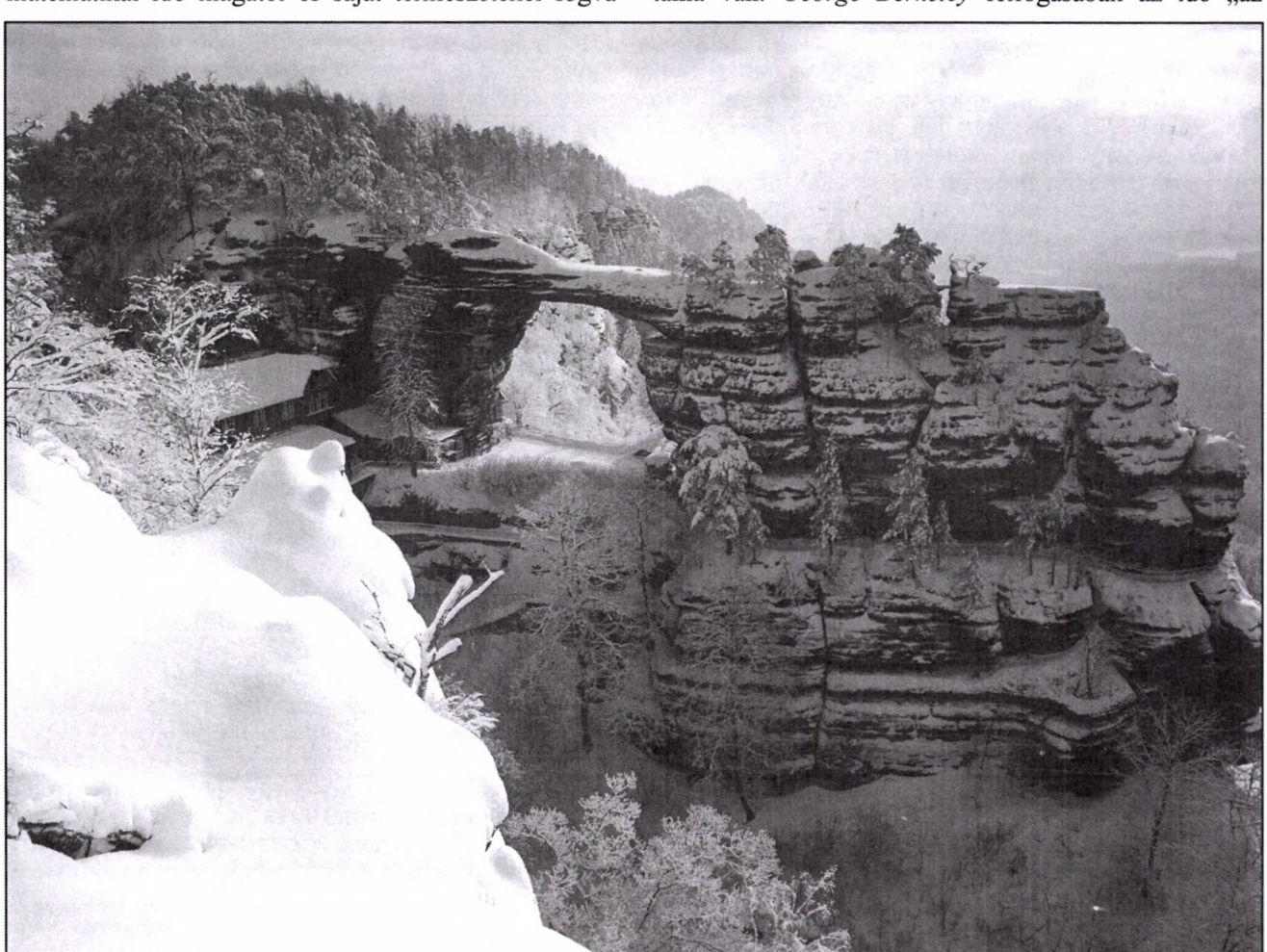

elmémben lévő ideák egymásra következésétől elvonatkoztatva egyenletesen folyik, s minden létezőt felölel”, *David Hume* szerint pedig „szokatlan pillanatokból tevődik össze”.

Jorge Luis Borges ezzel szemben tagadja, hogy létezne az az egyedüli idő, amelyben minden történés láncszerűen összekapcsolódik: „Tagadom, hogy – az esetek nagy részében – létezik egymásutániság; tagadom azt is, hogy – az esetek nagy részében – létezik egyidejűség.” Borges szerint az idő észbeli folyamat, amelyben minden pillanat autonóm: „A sebezhetetlen múlton semmi sem változtathat, sem bosszú, sem megbocsátás, sem börtön, még csak a feledés sem. Éppilyen hiábavalónak tartom a reményt és a félelmet, amelyek mindig eljövendő eseményekre utalnak; tehát olyan eseményekre, amelyek nem velünk esnek majd meg, hiszen mi a parányi jelen vagyunk. Minden átélt pillanatunk önmagában létezik, képzeletbeli összegük azonban nem létezik.” Borgesnek az idővel kapcsolatos vélekedéseire jellemző még a sorsszerűség egyfajta szürrealisztikus megjelenítése. „Az időrend tagadása, az én tagadása, a csillagvilág tagadása: megannyi nyilvánvaló kétségbeesés, egyszersmind titkos vigasz. Sorsunk nem a valószerűtlensége miatt irtóztató; azért irtóztató, mert visszafordíthatatlan és vastörvényű. Az idő anyagából vagyok. Az idő folyó, amely magával ragad, ám én vagyok az a folyó; tigris, amely széttép, ám én vagyok az a tigris; tűz, amely elemészt, ám én vagyok az a tűz. A világ, sajnos, valóságos; én, sajnos, Borges vagyok.”

Látjuk tehát, a ***kétfajta időfelfogás – lineáris és ciklikus*** – alapvetően különbözik egymástól. A lineáris idő minden földi dolognak véget vet egyszer, így a tapasztalati realitással bíró dolgok időlegesek, múlandók. A ciklikus időben a vég és a kezdet összekötődik, ennek a totális örök visszatérésnek vetülete például az év- és napszakok váltakozása. És így gondolkodik a hindu vagy a buddhista hagyomány is, amikor reinkarnációról beszél. Sőt Jézus is valamiféle *ciklikus* időben gondolkodik „Bizony, bizony mondom néked: ha valaki újonnan nem születik, nem láthatja az Isten országát” (Jn 3,3). Nikodémus pedig *lineárisan*: „Mi módon születhetik az ember, ha vén? Vajon bemehet-é az ő anyjának méhébe másodszor, és születhetik-é” (Jn 3,4)? Ezért sem érthették meg egymást. A farizeusok egyenest ördögtől megszállottnak mondják Jézust, és szeretnék megkövezni őt ilyen mondataiért: „Bizony, bizony mondom néktek, ha valaki megtartja az én beszédemet, nem lát halált soha örökké” (Jn 8,51). „Mondá nékik Jézus: Bizony, bizony mondom néktek: Mielőtt Ábrahám lett, én vagyok” (Jn 8,58). Ciklikus időszemléletet sugároz még az „...ezt cselekedjétek az én emlékezetemre” (Lk 22,19). Jézus jelen idejű felszólítása a múltból táplálkozik (Niszán 15., peszach) – és a jövőbe mutat. S amikor a múlt – jelen – jövendő így egyetlen pillanatba képes kulminálódni, az adja meg az átváltozás és a beteljesedés valóságát. Jellemző még az időről alkotott nyugati szemléletre, hogy *eszkatológikus*, vagyis az emberiség egy nem teljesen körvonalazható, de jövőbeli végzet felé halad.

Még szólni kell a ***materialista, ateista*** időfogalomról, amely szerint nem létezik anyagtól független idő. Ha anyag nem létezne, az idő is megszűnne. A „nyolc óra munka, nyolc óra pihenés, nyolc óra szórakozás” egyfajta torz ciklusos időfelfogás, az elképzelések karikatúráját jelentheti csupán. A kapitalizmus rohanó, pénzsóvár szellemisége az időt a pénzzel felelteti meg, ez a „time is money” világa, s ez hozzánk is beköszöntött.

A tudomány is igyekszik minél szabatosabban definiálni az idő fogalmát; a fizikai idő teljes objektivitással bír, és csak az anyag, illetve a tér vonatkozásaiban érthető meg. A fizika nagy pontossággal mérni is tudja az időt, az atomóra pontosságára jellemző, hogy 300 ezer évenként késik vagy siet legfeljebb egy másodpercet. Minő objektivitás! *Einstein* relativitáselmélete szerint egy igen nagy sebességgel mozgó óra lassabban jár, tehát egy fénysebességgel közlekedő személy visszatérve a Földre mit sem öregszik.

Metafizikai megközelítéssel két tengelyt képzelhetünk el, egy horizontálist és egy vertikálist. A *horizontális* tengely mentén folyik az életünk; nagyban ez a történelem, a negatív hagyomány. Ezen a tengelyen érzékeli az ember a tér-idő dimenziót, amelynek foglya. A *vertikális* tengely az isteni bekapcsolódás, a horizontálisból nézve ez a metafizika, itt nincs tér és nincs idő, ez az örök és végtelen. Ez a „nemcsak kenyérrel él az ember” (Mt 4,4). Sajátossága a horizontális tengelynek, hogy róla bármely időpillanatban „elérhető” a vertikális: az Isten Országa bármikor megvalósítható.

A nyelv és a nyelvtan is ’árulkodik’ a maga sajátos időfelfogásáról. A legtöbb nyelv nyelvtani rendszerében fellelhető a klasszikus hármas tagozódás: a múlt – jelen – jövő mint igeidő. Sőt az igeidőkön belül differenciálódást is tapasztalhatunk: Present, Past, Future – continuous, simple, perfect. Ám egynémely keleti nyelv nem ismeri az igeidőket. A magyar nyelvben az idővel kapcsolatos kifejezések jelentős része az időjáráshoz kapcsolódik. A többi kifejezés az idővel kapcsolatos gondolkodásunkat tükrözi, így beszélünk az idő vasfogáról, és az idő jótékony, mindent megoldó képességéről. *O. Nagy Gábor* idéz még ilyeneket a Magyar szólások és közmondásokban: „Az idő jár, senkire nem vár. Idő szolgál, senkit nem vár. Az idő folyton foly, meg nem eszi a moly. Az idő néha anya, néha mostoha. Elmúlt időt ne sirass! Az idő kideríti az igazságot. Legjobb orvos az idő.”

A keleti gondolkodás ***ciklikus*** felfogása, valamint a pillanat és az örök ’Egy’-sége Mohás *Lívia* és *József Attila* gondolataiban fogalmazódik meg újra: „Az időre korántsem az a legjellemzőbb, hogy múlik, inkább az, hogy örökké körbejár. Csakhogy annyiféle körítést, koloncot, csip-csup elemet hurcol magával, ezektől nehéz észrevenni, hogy a lényeg egy és ugyanaz. Minden ismétlődik, ha spirálisan is, csak más-más ruhában” (Mohás Lívia). – *„Én úgy vagyok, hogy már száz ezer éve / nézem, amit meglátok hirtelen. / Egy pillanat s kész az idő egésze, / mit száz ezer ős szemlélget velem”* (József Attila: A Dunánál).

És hogy milyen gondolatokat ihlet meg az idő egy másik költőben, álljon itt *Babits Mihály* Esti kérdés című, filozofikus versének a vége:

...miért az emlékek, miért a multak?
miért a lámpák és miért a holdak?
miért a végét nem lelő idő?
vagy vedd példának a piciny füszálat:
miért nő a fü, hogyha majd leszárad?
miért szárad le, hogyha újra nő?

Wass Albert pedig így ír egy helyütt: „Sok idő telt-e el vagy kevés? Fogalma sem volt már. Maga az idő elnyúlt körülötte, mint a keletlen tészta, súlyosan és ragacsosan, s a massza körben belelógott a semmibe.”

Faragó Ferenc

2019

Úgy látom, hogy az idő döccenő nélkül gördül tovább, nem törődve azzal, hogy mi próbáljuk megjelölni nevezetes napokkal. Amikor mi azt mondjuk: Újév! – akkor Ausztráliában már kialusszák az ünnep fáradalmait. Amikor azt mondjuk, 2019, akkor más számítások másról beszélnek.

Az idő nem törődik ezekkel, csak gördül tovább.

Vannak, akiket szerettünk, de a múlt évben meghaltak, az időnek ez sem számít – mi is sorra kerülünk egyszer. És vannak, akik megszülettek, mi örülünk nekik – az élet megy tovább, új szereplőknek adják át a színpadot a régiek.

Elszalasztottunk valamit? Hát vissza már nem mehetünk, hogy összeszedjük, de jön az új pillanat, hozza az új lehetőségeket, reményeket. Ezek már mások, mint amik voltak.

Lehet, hogy azt hisszük, hogy a Szilveszter fordulópont, pedig pont olyan pillanat, mint a többi – legfeljebb a díszlete más. Az idő hozza a pillanatokat, amelyek tetszenek vagy nem, de a folytatásán alakíthatunk.

Kívánom, hogy a pillanatokban megtaláljuk a jóra való lehetőségeket, és ki is tudjuk használni ránk szabottan! Boldog találkozásokat, együttléteket vagy épp érlelő csendes magányt! Hogy okuljunk az elrontottakból is, és legyen bátorságunk a nehézségekhez is!

Utóirat:

Mindig jön új pillanat, és emlék lesz, ami volt. Új kihívás, új helyzet, újra választhatunk. Hogy eligazodjunk, van az emberi élethez útmutató Bibliánk, és életpéldánk, az Ember Fiáé.

Lelovics László

Köszönöm!

Szilveszter előtt vagyunk egy nappal, amikor a fél ország útra kel. Buszunk lomhán indul ki egy Balaton-parti település megállójából, amikor vagy száz méterre tőlünk feltűnik egy futó fiatalember, aki egyértelműen járművünk felé tart. A sofőr észreveszi, s mielőtt mi utasok szólnánk, megáll. A srác felszáll, egy lendületes mozdulattal a pilóta orra alá löki az igazolványát, majd a busz belseje felé távozik. Egy szó sem hangzik el: kínos csend az utastérben. Indulunk tovább.

*

Vége van a dolgozatírásnak, a feledékeny diák visszaviszi tanárának a kölcsön kapott számológépet, és távozni készül. – Nem felejtettél el valamit? – kérdezi a pedagógus. A nebuló megáll: szemlátomást nem érti a helyzetet, feszeng, toporog. – Ilyenkor azt szokás mondani, hogy köszönöm! – érkezik a segítség. A megszólított foghegyről odaveti a kívánt szót, de látszik rajta, hogy oktalan piszkálódásnak, kötözködésnek tartja az egészet.

**

A háziasszony nyugtalanul és keveset aludt az éjszaka: az elkészítendő ebéd izgatta, amellyel majd vendégeit fogadja. Szerencsére minden elkészült időben: úgy érezte, nem kell szégyenkeznie. Volt keletjük a finom étkeknek, majd asztalbontás után a vendégek szedelőzködtek. A fogások előállítója a kezeit tördelte, majd aggályainak hangot is adott: – Jó volt az ebéd? –Jó! – érkezett a válasz, s ezzel a párbeszéd véget ért.

***

Társadalmunk egyik jól ismert betegségének tünetei! Nem tudjuk a kapott ajándékot, segítséget, figyelmet, gesztust kulturáltan megköszönni, úgy, hogy az „adományozó” érezze, cselekedete pozitív fogadtatásra talált: örömet okozva elérte célját. Nem divat „hálálkodni”, mert az uralkodó felfogás szerint azzal elismerjük, hogy tartozunk valakinek, hogy a „lekötelezettje”, „adósa” vagyunk jótevőnknek, s a mai világban ez nem nyerő pozíció: keménynek, határozottnak, diadalmasnak kell lenni, mert az a „menő”.

Sok családban már kis korban arra tanítják a gyereket, hogy: „Nem kell annyit hálálkodni, mert akkor sokba veszik, amit adtak!”

Akik nem ismerik a szeretet által vezérelt önzetlen adás, ajándékozás örömét, azok sok esetben gyanakszanak is: „Miért segített?”, „Miért adta?”, „Mi van e mögött?”, „Mi a célja ezzel?”

Persze adni, ajándékozni sem úgy kell, mintha a fogunkat húznák, hanem jó szívvel, könnyedén, hogy könnyű legyen elfogadni, amit nyújtunk, s nyilvánvaló, hogy aki így ad, az nem vár el megalázkodást, vég nélküli hálálkodást, viszontszolgáltatásokat, csak azt, hogy elhangozzék *egy szívből jövő, őszinte, tiszta csengésű szó: Köszönöm!*

Zámbó Zoltán

ELŐFIZETÉS

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb ***2020. január 31-ig*** újítsák meg előfizetésüket. A lap ára a költségek emelkedése miatt változik, az éves előfizetés **2.000,- Ft** lesz, illetve annak, aki postán kéri, a postaköltséggel együtt **3.500,- Ft.**

A befizetés lehetőség szerint ***banki átutalással*** a lapot terjesztő KISZE Bt. számlájára (számlaszám: 10918001-00000057-09540006), vagy az Unicredit Bank bármely fiókjában a fenti számlára történő ***pénztári befizetéssel*** történjék. Rózsaszín ***belföldi postautalvánnyal*** is lehet, ekkor a **KISZE Bt.** a címzett, és a **bankszámlaszámot** kell feltüntetni. **Mindhárom esetben** kérjük közölni az előfizető nevét, címét, és azt, hogy „Érted vagyok”-előfizetés. – A terjesztéssel kapcsolatos bármilyen ügyben Gromon András főszerkesztőtől lehet tájékoztatást kérni.

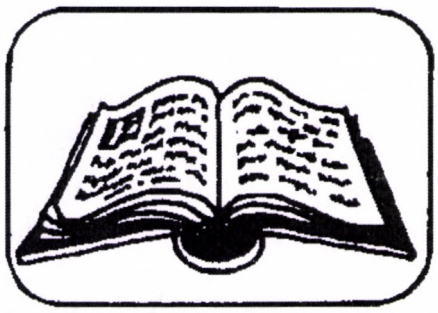

BIBLIA

A decemberi elmélkedéseket a székesfehérvári Bokor-közösség tagjai készítették (sorrendben: Pappné Márta, Singer József, Miklós Tibor, Csehné Pál Szilvia, Magyar László, Tanos Gábor), a januáriakat Gyűrű Ferenc (Lövő) írta.

December 1. – Advent 1. vasárnapja – Mt 24,37-44 – Készület virrasztással

Felszólítással kezdődik a mai evangélium: Virrasszatok! Mondhatnánk jó tanácsnak, de utasításnak is. Mit is takar ez a szó? Aki virraszt, az szándékosan nem tölti az éjszakát alvással. Valami okból, valami céllal ébren marad.

Bizonyára ti is virrasztottatok már. Ha az én virrasztásaimra gondolok, nehezen átélhető élmények jutnak eszembe. Aggódás, feszültség, kétségbeesés, bizonytalanság, félelem, bánat, szorongás, tehetetlenség, fáradtság, készülődés, várakozás. Ezek a szavak cikáznak bennem.

Ha tétlenül virrasztunk, az talán még nehezebb. Tevékenyen minden sokkal könnyebb. Noét említi az írás. Hát ő nem tétlenkedett. Figyelt, hallgatott, felismert dolgokat – és tettekké formálta felismeréseit.

A készületek nem hiábavalók. Az egyházi ünnepek előestéjén is szokás virrasztani, hogy méltón várjuk az ünnepet, de mindenki megélhette már saját családja ünnepének előkészületeit, minden fáradalmával, nehézségével, örömével együtt – és bizony ilyenkor is előfordult, hogy alvás helyett a tevékeny virrasztás várt ránk. De egy biztos, hogy azok az események, amelyekre kellőképpen fel és elő vagyunk készülve, nagyobb hatással vannak ránk. Amiért teszünk, amit közel engedünk magunkhoz, amit átélünk, amiért virrasztunk, az megérint minket. Fájdalommal vagy örömmel – esetleg mindkettővel. És az is biztos, hogy mindenből tanulhatunk, fejlődhetünk, alakulhatunk, jobbá válhatunk.

És virrasszunk, mert aki kitart a sötétben, az a világosság eljövetelét is látja. Az új nap, az új lehetőségek, a felismerés és a megújulás kezdetét.

Legyünk tehát éberek, hogy méltón készülhessünk az ünnepre, hogy közel engedjük magunkhoz a Jóistent, az embertársainkat, szánjunk időt a csendre, figyeljünk, hallgassunk, és gyakrabban üljünk Mesterünk lábához – a jobbik részt választva!

December 8. – Advent 2. vasárnapja – Mt 3,1-12 – Szentlélekkel és tűzzel

„Ne gondoljátok, hogy hivatkozhattok arra: Ábrahám a mi atyánk! – mert mondom nektek: tud az Isten ezekből a kövekből is fiakat támasztani Ábrahámnak” (Mt 3,9).

Bizony, sokszor hivatkozunk az Atyára, és Jézusra, a szerető Istenre, és a megváltó Krisztusra, és abban bízunk, hogy Ő – bármilyenek vagyunk is – majd csak megment bennünket. Vagy legalább az áldott emlékű Totyával azt mondjuk: Majd „Mariska” az oldalajtón beenged bennünket is az igazi Isten Országába. Pedig Keresztelő János itt világosan fogalmaz: ha mi nem térünk meg, majd más követi Jézust, tud ő a kövekből is tanítványt nevelni.

Tehát végignézhetünk magunkon: Vajon meg vagyok-e keresztelve Szentlélekkel és tűzzel, ahogy ezt János ígéri Jézus tanítványaira, követőire vonatkozóan? Igen, ha ez látszik az életemen, különben – ha nem látszik rajtam – bátran bejelölhetem a „nem”-et. Bár Szent Pál a rómaiaknak írta, de ránk is igaz, hogy Keresztelő Jánosnak ezeket a szavait az okulásunkra írták le. Az igazi kérdés az, hogy miképpen lehet a Lélekkel és tűzzel megkeresztelkedni, más szóval istenélményt megtapasztalni?

Ezt sajnos nem lehet a neten megrendelni, sokkal nehezebb és fáradságosabb folyamat elérni. Általánosságban azt lehet mondani, hogy aki keresi az Istent, de tényleg nagyon keresi, mindig és mindenhol Őt keresi, azzal előfordulhat, hogy Isten megtalálja őt. Ahogy Ady írja: „csöndesen és váratlanul átölelt az Isten”. A nehéz és fáradságos folyamat tartalmazhat például olyan elemeket, mint adás a rászorulóknak, segítés az elesetteknek, békességteremtés, gondban levés mások Jézushoz vezetéséért, közösség egybeszeretése, szolgálata, család, gyermekek nevelése, szolgálata, mások tanítása, gyógyítása. És itt elsősorban nem a hivatásból, fizetségért végzett tevékenységekre gondolok.

Kimondható, hogy mindezekből, ami könnyen megy, és nem igényel sok erőfeszítést, lemondást, küzdelmet, az kevésbé emel Istenhez. Azt is kimondhatjuk, hogy amit már valaki megköszönt, meghálált, nem biztos, hogy Isten külön meg fogja hálálni. Különösen, ha magam dicsértem meg magamat, akkor nem tud velem mit kezdeni.

Ezen a rögös úton jobban eligazodhatok, kevesebb vargabetűt járok be, ha találok valakit, akiben megbízok, és életem fontos kérdéseiben kikérem a tanácsát, sőt hallgatok is rá, például egy barátot, egy jó ismerőst, de lehet az akár egy lelki vezető vagy gyóntató is, de elsősorban házastárs, szülő, testvér. Ez mindenképpen nagy segítség lehet, de egy bizalmas társ, akire hallgatok, az élet minden dolgában nagyon jól jön, nemcsak az Isten keresésében, sőt a hiánya néha akár végzetes is lehet. Tehát ha azt szeretnénk, hogy közelebb kerüljünk Isten Országához, akkor lelkiismeretvizsgálatot, bűnbánatot kell tartanunk, amint azt János a lelkünkre kötötte.

Istenem, segíts, hogy tudjak magam körül és magamban csendet teremteni, és őszintén, figyelemmel tudjak a csendben hozzád fordulni!

December 15. – Advent 3. vasárnapja – Mt 11,2-11 – Milyen messiás?

Keresztelő János – csakúgy, mint általában a népe – már nagyon várja a Messiást. Sőt, küldetéstudata van, tudja, hogy ő készíti elő a terepet a Messiás érkezéséhez. Figyeli a jeleket Jézus tetteiben, Jézus szavaiban is. És

amikor már-már minden világos, minden összevág a próféciákkal, Jézus hirtelen mást tesz, mint amit a messiáskirálynak, a római megszállás alól felszabadító hadvezérnek tennie kellene. Most akkor Jézus a Messiás, vagy nem ő az? Nehéz eligazodni Jézus viselkedésén. Pedig rokonok voltak, gyermekkoruk óta ismerték egymást, és Jézus mégis annyira nem fér bele a hagyományok által kialakított keretekbe! János már nem bírja a bizonytalanságot. Úgy dönt, hogy tanítványain keresztül megkérdezi Jézust. Mondja el ő maga, hogy hova kell őt tenni, hogy valóban ő-e a Szabadító. „Te vagy az Eljövendő, vagy mást várjunk?”

Szokása szerint Jézus nem egyszerű igennel vagy nemmel válaszol. Igyekszik magukat a kérdezőit is gondolkodásra késztetni. De az Írásokat jól ismerő tanítványok számára mégis egyértelmű utalásokat tesz messiási szerepére: „Vakok látnak, bénák járnak, leprások megtisztulnak, …”

És ha már ott vannak a Jánostanítványok, Jézus is tanúságot tesz Jánosról. Felhasználja a lehetőséget, hogy beszélhet róla az összegyűlt sokaságnak. Először kérdésekkel bombázza hallgatóit. Első hallásra talán banális kérdések ezek („Miért mentetek ki a pusztába? Szél ingatta nádszálat látni?...”), de nagyon jók arra, hogy felkeltsék az emberek érdeklődését, megnyissák őket az üzenet befogadására. És amikor már kellően felcsigázta az érdeklődést, elmondja, hogy Jánosnak milyen fontos szerepe van a Messiás érkezésében.

Persze Jézusnak kínosan vigyáznia kell a megnyilatkozásaikor. Egyrészt valóban ő a Szabadító, ő a Messiás, aki kivezeti az embert a reménytelenség, a szeretetlenség iszonytató rabságából. De nem az a messiás ő, akit a zsidók vártak. Ő nem fog a felkelők élére állni, nem fogja kardélre hányni a rómaiakat, nem fogja az országnak elhozni a világuralmat. Sokkal inkább a lényegre összpontosít, és Isten szeretetét hirdeti az ember félelmeire adott válaszként.

Bennem nagyobb-e a bizonyosság, mint Keresztelő Jánosban volt? Én kinek tartom Jézust? Vállalom-e az Isten által nekem készített szerepet? Akarok-e Jézus követe lenni, akarom-e előkészíteni az ő útját az emberekhez? Vajon Jézus kinek tart engem? Mit mond majd rólam, amikor az én tanítványaim mennek hozzá?

December 22. – Advent 4. vasárnapja – Mt 1,18-24 – Hittel elköteleződni

A születés folyamatosan jelen van az életünkben. Megszületik bennünk egy-egy érzés, gondolat, ötlet, mosoly, készség valamire, döntés, sok minden. Van, amire emlékszünk, van, ami csak észrevétlenül átszövi a mindennapjainkat, és fel sem tűnik számunkra, hogy létrejött. De vannak olyan események, amelyek kiemelkedőek, emlékezetesek számunkra. Ilyen a gyermek születése is.

Mária és József életében is különös élmény volt, de nem abban az értelemben, ahogyan a mi életünkben. A történetet ismerjük. József vívódása, kétségbeesése, csalódottsága természetes, hiszen tudja, hogy a gyermek, akit Mária a méhében hordoz, nem tőle való. Ennek ellenére nem akarja rossz hírbe hozni, nyilván szereti őt.

Bizonytalanságát az álmában megjelenő Úr angyala oldja fel. És ő elhiszi és elfogadja, amit hall, és annak megfelelően cselekszik.

Nagyszerű ember volt. Hinni akart Mária ártatlanságában, vállalta az apai szerepet, és kész volt elfogadni azt a gyermeket, aki világmegváltó feladatra hivatott.

Mi készek vagyunk-e ilyen hittel elköteleződni valami, valaki iránt? Tudunk-e számunkra felfoghatatlan dolgokban hinni? Kiben bízunk, ki ad nekünk erőt? Velünk van az Isten?

December 25. – Karácsony – Lk 2,15-20 – A pásztorok útján Jézushoz

A pásztor kifejezés többféle értelmezésben fordul elő az evangéliumokban. Maga a pásztorság egy ősi állattartó mesterség, de egyben életforma is. A pásztorok feladata nemcsak a nyáj őrzése, de a beteg állatok gyógyítása, sőt a kisbárányok világra jöttének segítése is volt, ezért talán nem véletlen hogy Jézus sokszor hasonlítja magát a pásztorokhoz. Ugyanakkor a pásztorok azok, akik a korabeli társadalom egyik legalacsonyabb rétegét képviselték.

Ebben az evangéliumi részben talán annak a képnek a megerősítésére is gondolhatunk, amelyet az egyébként is egyszerűen, szegényen, hajlék nélkül született Jézus rajzol elénk. Ő nem a nagyokhoz, gazdagokhoz, hatalmasokhoz érkezik, később sem elsősorban nekik akarja hirdetni az Isten Országát, hanem a bűnösöknek, megvetetteknek, szegényeknek, számkivetetteknek. Azoknak, akiknek nyitva a fülük, éhezik és szomjazzák az igazságot, az örömhírt. A történetből ismert, hogy a pásztorok az égi híradás után késlekedés nélkül útnak indulnak, hogy a saját szemükkel lássák Jézust. Kicsit talán azonnal magukénak is érzik ezt a jászolban fekvő kisdedet, hiszen az ő szegénységükbe érkezik.

Itt el is érkeztünk ahhoz a ponthoz, amikor magunkra, magunkba kell néznünk! Megérthetjük-e Jézus tanítását, üzenetét, ha nem ilyen egyszerű, kereső életet élünk? Ha a sok pénz, kapcsolat, lehetőség mind-mind azzal kecsegtet, hogy nincs szükségünk senkire és semmire, még a szeretetre sem, mert megveszünk, megszerzünk mindent, amire csak vágyunk?

Vagy indulhatunk egy másik úton is, a pásztorokat követve, bármilyen is a jelenlegi helyzetünk. Elkezdhetjük nyitott szívvel keresni az igazat, megosztani a dolgainkat, szolgálni azokat,

akik elesettek, peremre szorultak, és hirtelen azt fogjuk érezni, amit a pásztorok. Saját szemünkkel látjuk, személyesen megtapasztaljuk, hogy a hirdetett Isten Országa bennünk is és közöttünk is épül, megvalósul. Rajtunk múlik, hogy melyik utat választjuk.

December 29. – Szent Család vasárnapja – Lk 2,22-35 – Mária és József csodálkozik

Az evangéliumi szakasz egy-egy szereplője kapcsán gondoljuk végig az alábbiakat:

Simeon: Simeon az elengedés jelképe. Tudja, hogy elég látnia Jézust. Nem kell hallania szavait, nem kell látnia tetteit. Példa számomra, mert tudja, hogy mi az „elég". Tudja, hogy mi az, ami elérhető, és mi az, ami már irreális számára. Szemben Mózessel, aki sokkal nagyravágyóbb volt, és nem akarta elfogadni, hogy nem jut be az ígéret földjére (MTörv 3,25). Ha nem is térben, de időben számomra is van egy határ, amelyen túl már egy új világ, a gyerekeink világa kezdődik. Ott vendég lehetek, de már nem igazán értem a szabályait, a működésmódját.

Simeon a beteljesült életet is jelképezi számomra. Szeretném, ha bennem is hála lenne azért, amit megélhettem. Ha visszagondolok, talán két élet is kijönne abból a sok-sok élményből, történésből, amiben részem volt mostanáig.

Lélek: A Lélek indításait kevésbé a tudatos gondolatok, inkább a vágyak, érzések jelenítik meg bennünk. A tudatunkkal úgy tapasztaljuk meg a Lelket, mint valami tőlünk különböző, tőlünk független, néha rejtélyes, kiszámíthatatlan, megmagyarázhatatlan részünket, amely mégis bennünk van, elválaszthatatlan tőlünk. A Lélek a középpontban, a „szívben" lakik.

Jézus: Jézus ebben a szakaszban a vágyaink „tárgyát" jelképezi. Azt, akit/amit mindnyájan el akarunk érni, meg akarunk látni. Azt, akinek/aminek a megtapasztalása bizonyosságot, megnyugvást, vagy éppen reményt ad.

Mária: Mária lelkét kard járja át. Ezt a mondatot valójában képzavarnak éreznénk, ha nem vált volna szólássá. A kard nyilván a fájdalmat jelképezi, amit át kell majd élnie Máriának. A „sok szív gondolatainak lelepleződésén" nem feltétlenül valami erkölcsi ítéletre, a jó és a rossz messianisztikus szétválasztására kell gondolnunk. Egyszerűen csak arról van szó, hogy a szívben lakozó Lélek (lásd feljebb) Jézus hatására közvetlenebbül megnyilvánul.

József: Azt mondják, egy gyermek istenképének alakulásában a legnagyobb szerepe az apának van. Eszerint Józsefnek döntő szerepének kellett lennie abban, ahogyan Jézus az Atyáról gondolkozott. Lehet, hogy ha tisztában lennénk ennek a jelentőségével, akkor Józsefet még Máriánál is nagyobb tiszteletben tartanánk!

Január 5. – Karácsony után 2. vasárnap – Jn 1,1-18 – A felnőtt Jézus követése

Karácsony díszletei a karácsony utáni második vasárnapon kezdenek elhomályosulni. A sokszor túldíszített fenyőfák, a színes égősorok, a csillogó arany- és ezüstszalagok elveszítik fényüket. A lelkesen énekelt karácsonyi énekek elhalkulnak. A jászolban fekvő kis Jézus is, aki elé olyan szívesen és olyan nagy előszeretettel leborulunk, lassan fel fog nőni. Egyszóval véget ér a karácsonyi idill.

Az eseményeknek ezt a menetét támogatva szakítja meg az evangélium is a karácsonyi ujjongást. Mintegy kijózanít bennünket. Odaterel minket a hétköznapokon megélt életünkhöz. Rádöbbent bennünket arra, mit jelent a felnőtt Jézust követni. Jézus életének a János-evangélium szerinti olvasata már nem a karácsonyi idillt festi le nekünk: Kimondja, hogy a sötétség nem fogadta be az Igét, a világosságot. A világ általa lett, de nem ismerte fel. Vagy: A tulajdonába jött, de övéi nem fogadták be.

Be kell fogadnunk az Igét, Jézust. Így tudjuk követni őt. Hogyan történik a befogadás? Úgy, hogy nemcsak Jézus jászlához megyünk oda karácsony táján, nemcsak az idillikus, semmire sem kötelező karácsonyi hangulatot részesítjük figyelemben, hanem meghallgatjuk, elfogadjuk a felnőtté vált Jézus tanítását is. Igaznak tartjuk az ő szavait, saját életünkre vonatkoztatva azokat. Mindennapi életünkben foganatosítjuk azokat, vagyis követjük őt. Napról napra keressük őt az imádságban. Kutatjuk a ránk vonatkozó akaratát. Tetteinket az ő példája szerint irányítjuk.

Aki pedig kívülről szemléli Jézust befogadó életünket, az értékesnek, vonzónak és tanúságot tevőnek fogja találni azt.

Január 12. – Urunk megkeresztelkedése – Mt 3,13-17 – Életcél és küldetés

Az ember életének egyik legfontosabb és legmeghatározóbb pillanata az, amikor ráébred a küldetésére, a világban betöltött feladatára. Felismeri élete legfőbb célját. Megérti, megérzi, hogy minden cselekedetének, erőfeszítésének egyetlen irányba kell mennie. Ilyenkor élete minden rezdülését egyetlen legfőbb érték motiválja, és kapcsolja egységbe. Ez a pillanat egy felismerési és elköteleződési folyamat végső pillanata. Lépést jelent a boldogsága felé vezető úton.

Nagy kár, hogy ma sok-sok embertársunk nem éli át ezt az élményt.

ELŐFIZETÉS

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb ***2020. január 31-ig*** újítsák meg előfizetésüket. A lap ára a költségek emelkedése miatt változik, az éves előfizetés **2.000,- Ft** lesz, illetve annak, aki postán kéri, a postaköltséggel együtt **3.500,- Ft.**

A befizetés lehetőség szerint ***banki átutalással*** a lapot terjesztő KISZE Bt. számlájára (számlaszám: 10918001-00000057-09540006), vagy az Unicredit Bank bármely fiókjában a fenti számlára történő ***pénztári befizetéssel*** történjék. Rózsaszín ***belföldi postautalvánnyal*** is lehet, ekkor a **KISZE Bt.** a címzett, és a **bankszámlaszámot** kell feltüntetni. **Mindhárom esetben** kérjük közölni az előfizető nevét, címét, és azt, hogy „Érted vagyok"-előfizetés. – A terjesztéssel kapcsolatos bármilyen ügyben Gromon András főszerkesztőtől lehet tájékoztatást kérni.

Nem ismeri fel, vagy talán nem is akarja felismerni feladatát, küldetését ebben a földi életben, és majd élete végső célját. Így aztán arra kárhoztatja önmagát, hogy vergődjön, fáradjon, örüljön és szenvedjen, de mindezt mélyebb értelem nélkül, valódi fejlődés és előrelépés nélkül.

Jézus megkeresztelését ünnepeljük ezen a vasárnapon. Úgy is mondhatjuk, hogy Jézus elköteleződését ünnepeljük. Jézus ezzel a külső mozzanattal is vállalta a küldetését, amelyet az ő Atyja bízott rá. Elköteleződés ez Isten Országa mellett. Küldetés a rá hallgatókhoz, hogy minél több szívben elültesse Isten Világát.

Jézus példát akar adni nekünk, embereknek. Meg akarja mutatni, hogy mindannyiunk életének átfogó értelme van, s ez határozott irányt ad döntéseinknek, tetteinknek.

Újra és újra át kell gondolnunk elköteleződésünket, életünk feladatát, célját. Isten Világa nem maradhat lényünk mélyén, azt ki kell bontani, feladattá kell változnia; minden ember felé mutatnunk kell szolgálatkészségünket, megbocsátásunkat, áldozatvállalásunkat.

Január 19. – Évközi 2. vasárnap – Jn 1,29-34 – Reális önismeret

Keresztelő János rámutat Jézusra: „Íme, ő az!” Hiába kezdett el előbb működni, mint Jézus, hiába követték őt előbb nagy embertömegek, mégis képes rámutatni Jézusra. Nemcsak a szavaiban, de a tetteiben is megmutatkozik ez a Jézusra mutató magatartás: saját tanítványait arra biztatja, hogy kövessék Jézust.

Rá tudunk-e mutatni Jézusra? Mennyi minden másra mutat rá sokszor az ember életvezetése. Lényegtelen és értéktelen dolgokra. Olyan személyekre, olyan emberi viselkedésre, magatartásokra, amelyek nem képviselnek értéket. Esetleg önmagunkra mutatunk. Életvezetésükkel, a mindennapokban élt életünkkel és véghez vitt tetteinkkel nekünk Jézusra kell mutatnunk. Azokra az egyetemes értékekre kell mutatnunk, amelyeket Jézustól tanultunk, amelyekre Jézus tanított bennünket.

Keresztelő János úgy beszél Jézusról, mint aki „megelőzi őt”. Vagy más fordítás szerint „nagyobb nála”. Keresztelő János tudja, hol a helye a világban. Ismeri önmagát. Milyen sokszor előkerül az önismeret. Ha ez megvan és fokozatosan alakul, fejlődik, akkor helyre tudjuk magunkat tenni a világban. Nem vágyakozunk többre, mint akik valójában vagyunk, de kevesebbre sem. Sem többnek, sem kevesebbnek nem tartani magunkat, mint akik valójában vagyunk – ez az igazi ismerése magunknak.

Aki tisztában van saját magával, az nem csapja be önmagát; tudja, mire képes, és mire nem, és az életben ennek megfelelően tud tevékenykedni, feladatokat vállalni. Aztán éppen ezért nem csapja be embertársait sem. Éppen olyannak mutatja magát, mint amilyen lélek lakik benne. Így a másik ember nem csalódik benne, mert mindig azt a viselkedést, azt a tevékenységet várhatja el, amit magából mutat.

Önmagunk reális látása hozzásegít bennünket ahhoz, hogy életünkkel Jézusra tudjunk mutatni.

Január 26. – Évközi 3. vasárnap – Mt 4,12-23 – Újat kezdeni Jézussal!

Azoknak a halászoknak ott a Genezáreti-tó partján megvolt a maguk élete. Megvolt a mindennapi munkájuk, a belőle fakadó kis megélhetésük, megvolt a családjuk, megvoltak a mindennapi örömeik és gondjaik, megvolt a maguk társasága és vallása is. Látszólag nem sok okuk volt arra, hogy meghalljanak, és főleg kövessenek is egy olyan meghívást, amely kiszakítja őket ebből a megszokott kis életből, aztán új utakra vezeti őket, és átalakítja az életüket. Biztosak lehetünk benne, hogy sokan nem is hallották meg annak a bizonyos Jézusnak a szólítgatását, aki újra és újra fáradhatatlanul lépett oda az emberekhez, és biztatta őket: „Jöjjetek, kövessetek engem!” Néhányan azonban mégis elindultak. Otthagyták a hálóikat, a bárkáikat, és nyomába szegődtek ennek a lebilincselő személyiségű vándortanítónak.

Otthagyni a régit. Otthagyni azt a formát, szokást, életvitelt, életmódot, amely már kiüresedett, amely nem tölt meg minket tartalommal, nem ad többletet az életünknek. Ez a megújulásnak a kezdete és feltétele. Az elindulás, az otthagyás, az újat kezdés akadálya a közömbös lelkület és a változtatás fájdalma: nem tehetem tovább a régit. A régi otthagyásának és az új követésének akadálya tehát nem a külső körülményekben, nem más emberekben, hanem bennem van. Jézust követve azonban az marad meg az életünkben, ami értékes. Nem veszítünk, hanem gazdagabb lesz általa az életünk.

Próbáljunk odafigyelni azokra, akik Jézus nevében szólnak, hívnak minket, hátha mégis tudnak valami fontosat, valami vonzót mutatni számunkra! Merjük vállalni az újat: Jézus követéséből fakadó életünket.

Az a szeretet,
amely véget ér,
sohasem volt igazi.
(Ágoston)

TARTALOM

Meditáció
Vörös Éva: A várakozó Isten 2-3
Farkas István: Roráte 3
Bulányi György: Megváltás és megváltás 4-5
Gromon András: Karácsony ünneplése 6-7
Sági Endre: Karácsonyi gondolatok 7
Király Ignácz: Hiteles házasságokról álmodom 10
Farkas József: Tragédia a szerelemben 18-21
Lelovics László: 2019 27
Zámbó Zoltán: Köszönöm! 27
Vers, novella
Sulyok Gábor: Karácsony 5
Henry van Dyke: A negyedik király 8-9
Ursula Berg: Karácsonyi meglepetés 9
Interjú
Tamásfalvi Hanna: „Az én időmben…" 11-13
Túrabeszámoló
Cs. Szabó Erzsébet: É 46.42.38 K 21.18.84 – avagy 14-15
Gyerekeknek
Leszkay András: Az ünnepélyes nap 16-17
Életpélda
Thomas Bastar: Jean Vanier 22-23
Probo Vaccarini, a százéves olasz pap 23
Tanulmány
Faragó Ferenc: Van-e idő? 24-26
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 28-31

ELŐFIZETÉS

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb ***2020. január 31-ig*** újítsák meg előfizetésüket. A lap ára a költségek emelkedése miatt változik, az éves előfizetés **2.000,- Ft** lesz, illetve annak, aki postán kéri, a postaköltséggel együtt **3.500,- Ft.**

A befizetés lehetőség szerint ***banki átutalással*** a lapot terjesztő KISZE Bt. számlájára (számlaszám: 10918001-00000057-09540006), vagy az Unicredit Bank bármely fiókjában a fenti számlára történő ***pénztári befizetéssel*** történjék. Rózsaszín ***belföldi postautalvánnyal*** is lehet, ekkor a **KISZE Bt.** a címzett, és a **bankszámlaszámot** kell feltüntetni. **Mindhárom esetben** kérjük közölni az előfizető nevét, címét, és azt, hogy „Érted vagyok"-előfizetés. – A terjesztéssel kapcsolatos bármilyen ügyben Gromon András főszerkesztőtől lehet tájékoztatást kérni.

A küldött

Mikor már elment,
Akkor tudod,
Hogy angyal járt bent.

Oly zajtalan, oly észrevétlen:
Az Isten járt itt angyalképpen.

Nem volt szárnya,
De mégis volt szárnysuhogása,

Az Isten, aki mindig itt van,
Csak nem hallod, mert olyan zaj van.

Elküldte követét, a csendet,
A küldött képében Ő jelent meg.

Károlyi Amy

„Érted vagyok"
(Exodus 3,14)
A jézusi tájékozódás folyóirata
XXX/6, (178.) szám
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.
Kiadó: BOKOR
Közösségfejlesztő Kulturális Egyesület
Székhely: 1012 Budapest, Attila út 113.
Felelős kiadó: Véghné Ilkó Györgyi
Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromonandras@gmail.com
A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.
Készült: „Sztehlo Gábor" Ev. Szer., Piliscsaba
Tördelő: Szitár Zsolt
Felelős vezető: Buda Annamária
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „BOKOR Közösségfejlesztő Kulturális Egyesület", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

ELŐFIZETÉS

A befizetés lehetőleg ***banki átutalással*** a lapot terjesztő KISZE Bt. számlájára (10918001-00000057-09540006), vagy az Unicredit Bank bármely fiókjában a fenti számlára történő ***pénztári befizetéssel*** történjék. Rózsaszín ***belföldi postautalvánnyal*** is lehet, ekkor a KISZE Bt. *és* a bankszámlaszám kerüljön a címzett helyére. – A „Közlemény" rovatnak ***mindhárom esetben tartalmaznia kell*** az előfizető nevét és címét, valamint az „ÉV"-jelzést és a példányszámot. – A terjesztéssel kapcsolatos bármilyen ügyben Gromon András főszerkesztőtől lehet tájékoztatást kérni.

Előfizetési díj 2020-ra (postaköltséggel):
Belföldre: 3500,- Ft
Szociális előfizetés:
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 7000,- Ft

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Kiadó szociális célokra fordítja.